

1. ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ) είναι μια δυναμική διαδικασία που στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι, όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Βασικό εργαλείο της διαδικασίας ΣΠΕ αποτελεί η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ). Κατά την κατάρτιση του ΕΠ Αττικής 2007- 2013, η εκπόνηση της ΣΜΠΕ διεξήχθη παράλληλα με τη διαμόρφωση του προγραμματισμού, καθιστώντας εφικτή την ενσωμάτωση των πορισμάτων της μελέτης στις τελικές επιλογές του ΕΠ.

Η παρούσα επομένως, μελέτη αποτελεί τη **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) της Περιφέρειας Αττικής** της προγραμματικής περιόδου **2007 - 2013**.

- **Πεδίο Αναφοράς της ΣΜΠΕ**

Το ΠΕΠ Αττικής καλύπτει γεωγραφικά την Περιφέρεια Αττικής, η οποία χρηματοδοτικά εντάσσεται στις περιφέρειες **μεταβατικής στήριξης (phasing out)** του στόχου **Σύγκλιση**. Επομένως, η παρούσα μελέτη έχει ως χωρικό πεδίο αναφοράς την **Περιφέρεια Αττικής**.

Η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και ειδικότερα καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας. Έχει έκταση 3.808 Km² και καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας. Έχει έδρα την Αθήνα η οποία αποτελεί και την πρωτεύουσα της Ελλάδας.

Η *Περιφέρεια Αττικής* γεωγραφικά χωρίζεται σε δύο μεγάλες υποενότητες, την *Περιφέρεια Πρωτευούσης* και το *υπόλοιπο Αττικής*. Η *Περιφέρεια Πρωτευούσης* περιλαμβάνει το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας και οριοθετείται από τα βουνά της Πάρνηθας, του Υμηττού και της Πεντέλης (λεκανοπέδιο της Αθήνας) αποτελώντας το 11,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Η περιοχή της Νομαρχίας Αθηνών καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της εδαφικής περιφέρειας της Ενιαίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (ΕΝΑ) Αθηνών – Πειραιώς, η οποία αντιστοιχεί κατά βάση στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας. Αποτελεί, δηλαδή, τμήμα της «*βασικής περιοχής*» (“core area”) του ευρύτερου χώρου της Αττικής, ο οποίος έχει αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά μιας **Μητροπολιτικής περιοχής**.

Το *υπόλοιπο Αττικής* καλύπτει το 88,8% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Χωρίζεται στη δυτική, βόρεια και ανατολική Αττική και τη Νομαρχία Πειραιά. Στη Νομαρχία Πειραιά, εκτός από την ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, ανήκουν επίσης από διοικητική άποψη τα νησιά Σαλαμίνα, Αίγινα, Ύδρα, Πόρος, Σπέτσες, Κύθηρα, Αντικύθηρα, καθώς και η επαρχία Τροιζηνίας που βρίσκεται στην Πελοπόννησο. Το υπόλοιπο της Αττικής περιλαμβάνει σήμερα

ουσιαστικά την περιαστική ζώνη του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και ένα πλέγμα μικρότερων πόλεων και οικισμών πολύ στενά συνδεδεμένο με τη «βασική ζώνη» και την περιαστική της περιοχή.

- **Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Αττικής**

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Αττικής είναι η ύπαρξη του πρώτου μητροπολιτικού κέντρου της χώρας και η γεωγραφική της θέση που χαρακτηρίζεται από την κεντροβαρικότητα της έναντι των υφιστάμενων και υπό δημιουργία αναπτυξιακών υποδομών της χώρας. Η «μητροπολιτική» λειτουργία του αστικού κέντρου της Αθήνας σε εθνική κλίμακα στηρίζεται στα καταλυτικά για όλη τη χώρα μεγέθη της μεταποίησης, των υπηρεσιών και των σχετικών υποδομών.

Η Αθήνα, αποτελεί το κύριο κέντρο διοικητικών υπηρεσιών ως Πρωτεύουσα και κέντρο παροχής προηγμένων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, είναι ισχυρός διαμετακομιστικός σταθμός εμπορευμάτων και συγκοινωνιακός κόμβος διεθνούς επιρροής.

Η Περιφέρεια εμφανίζει τάσεις διεύρυνσης και προαστιοποίησης, αλλά και οικιστικής πύκνωσης του «μητροπολιτικού πυρήνα» (Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας). Παράλληλα, εμφανίζονται τάσεις μεγέθυνσης του δικτύου οικισμών της εξωαστικής ενδοχώρας του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), καθώς και έντονη ανάπτυξη των παραλιακών περιοχών, με **κινητήρια δύναμη (driver)** την οικιστική και τουριστική ανάπτυξη και συνδυασμό αυτών για την επίτευξη εξωστρέφειας (τουριστικές κατοικίες), δυνατότητας συνδυασμού τουρισμού-πολιτισμού (mega-events, προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ)) κ.λ.π..

Η Περιφέρεια Αττικής ασκεί «αναπτυξιακές επιρροές», οι οποίες εκτείνονται πέραν των ορίων που καλύπτουν θεσμοθετημένα σχέδια και όρια, ακόμη και σε όλο τον εθνικό χώρο. Πιο άμεση όμως είναι η επιρροή στο «ζωτικό» (γεωγραφικό, οικονομικό και διοικητικό) χώρο πέραν της Αττικής, όπου παρατηρούνται ακόμη και καθημερινές μετακινήσεις μεταξύ τόπων κατοικίας και εργασίας, όπως και μια αναπτυξιακή αλληλεξάρτηση σε σχέση με την Αθήνα. Στο χώρο αυτόν ανήκουν η Κορινθία, η Αρκαδία, η Αργολίδα η Βοιωτία, μέρος της Φθιώτιδας και της Εύβοιας και τα νησιά των Κυκλάδων, που αποτελούν όχι μόνο περιοχές παραθερισμού των Αθηναίων, αλλά και πεδία άσκησης επιχειρηματικών ή άλλων δραστηριοτήτων με έδρα το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της πρόσφατης Απογραφής Πληθυσμού του 2001 της Ε.Σ.Υ.Ε., ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής κατά την τελευταία δεκαετία (1991-2001) παρουσίασε αύξηση 6,77% και ανήλθε σε 3.761.810 κατοίκους. Έτσι η Περιφέρεια, αν και καλύπτει μόλις το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας, συγκεντρώνει το 34,3% του συνολικού πληθυσμού, γεγονός το οποίο υπογραμμίζει το Μητροπολιτικό χαρακτήρα της.

Η οικονομία της Περιφέρειας Αττικής είναι σε μεγάλο βαθμό εξωστρεφής, δεδομένου ότι μεγάλο τμήμα της μεταποιητικής παραγωγής καθώς και οι υπηρεσίες του τριτογενή τομέα (π.χ. τουρισμός) απευθύνονται στις διεθνείς αγορές και κυρίως τις ευρωπαϊκές.

Η Αττική παράγει περίπου το 40% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας και διατηρεί την κυρίαρχη θέση της στην εθνική οικονομία. Παράλληλα, σε σύγκριση με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ25, η Περιφέρεια Αττικής σημείωσε σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια, φτάνοντας από το 78,1% του Κοινοτικού μέσου όρου στο 86,7% μέσα σε μια δετία. Το 80% περίπου του παραγόμενου προϊόντος της Περιφέρειας προέρχεται από τον τριτογενή τομέα.

Από την τομεακή διάρθρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΕΣΥΕ 2004) προκύπτει η αναμενόμενη υπεροχή του τριτογενή τομέα στην Αττική με ποσοστό 81,5%. Ταυτόχρονα, η πρωτογενής παραγωγή αποτελεί μόλις το 0,48% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, ενώ ο δευτερογενής τομέας κατέχει το 18%.

Στην Περιφέρεια εξακολουθεί να συγκεντρώνεται ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας (37%) και της απασχόλησης (37,4%). Η ανεργία μετά το 2001 μειώνεται και βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της χώρας. Σημαντικό πρόβλημα της Περιφέρειας Αττικής είναι το υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας και γυναικείας ανεργίας (παρά τη μείωση που παρουσιάζουν), καθώς και ανεργίας αποφοίτων Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων, σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευόμενου πληθυσμού. Η Περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Επιπλέον, παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά τμήμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας. Παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα της διπλοβάρδιας έχει μειωθεί, το 7,3% των σχολείων της Περιφέρειας εξακολουθεί να λειτουργεί πρωί – απόγευμα ανά εβδομάδα ή ανά ημέρες (έναντι 4,4% του συνόλου της χώρας). Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και ανάγκες σε εξοπλισμούς τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εργαστήρια πληροφορικής, λοιπά εργαστήρια και σχολικές βιβλιοθήκες).

Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν, με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού. Επιπλέον, παρατηρούνται ελλείψεις σε εξοπλισμούς και ιατρικό προσωπικό των λειτουργούντων Κέντρων Υγείας καθώς επίσης και κατακερματισμός και πολυδιάσπαση του δικτύου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Στους τομείς της καινοτομίας και έρευνας καθώς και της χρήσης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), η Περιφέρεια Αττικής υπερισχύει σε όλους τους δείκτες, ως προς τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας, εξακολουθεί ωστόσο να παρουσιάζει σημαντική υστέρηση σε σχέση με την Ε.Ε.

Παρά την ύπαρξη των σημαντικών πλεονεκτημάτων που έχει η Περιφέρεια Αττικής η Αθήνα για το έτος 2006 κατατάσσεται προτελευταία (32^η) στον Πίνακα με τις ελκυστικότερες Ευρωπαϊκές πόλεις ως επιχειρηματικά κέντρα. Η μεγάλη πρόκληση που αντιμετωπίζει τόσο η

Περιφέρεια Αττικής, όσο και η χώρα ευρύτερα, είναι η μειωμένη ελκυστικότητα της σαν τόπος για την προσέλκυση επενδύσεων και η υστέρηση της σε μια σειρά παραμέτρους που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και κατά συνέπεια τη δυνατότητα δημιουργίας και διατήρησης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφόρο διαχείριση των πόρων.

Στον τομέα του τουρισμού η Αττική παρουσιάζει μειωμένη ελκυστικότητα ως τουριστικός προορισμός, όπως προκύπτει από τη μείωση της τουριστικής κίνησης κατά την τελευταία δεκαετία. Οι βασικοί παράγοντες για την εξέλιξη αυτή ήταν ο οξύς διεθνής ανταγωνισμός από γειτονικές μεσογειακές χώρες, η ρύπανση του περιβάλλοντος και οι δυσχέρειες στην κυκλοφορία, η παρεχόμενη ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών, οι ελλείψεις σε ειδικές υποστηρικτικές υποδομές (συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι, χώροι πολιτιστικής υποδομής, μαρίνες, γήπεδα γκολφ κ.λ.π..) που ευνοούν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας, η ελλιπής διασύνδεση και ανάδειξη της υπάρχουσας αρχαιολογικής και πολιτιστικής υποδομής, η υποβαθμισμένη αισθητική και αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των αστικών περιοχών κ.λ.π.. Οι παραπάνω παράγοντες συνδυάζονται και με την ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές του υπόλοιπου της Χώρας, λόγω και της κρατικής πολιτικής κινήτρων / αντικινήτρων για την ανάπτυξη του τουρισμού στις εκτός Αττικής περιοχές. Επισημαίνεται στην ανάλυση ότι γενικά, η Αθήνα δεν έχει κατορθώσει να κεφαλαιοποιήσει την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων για την ανάπτυξη του τουρισμού, σε αντίθεση με άλλες Ολυμπιακές πόλεις. Ο τουρισμός της Περιφέρειας παραμένει μονοδιάστατα προσανατολισμένος στον Ιστορικό – Πολιτιστικό τουρισμό (εστιασμένο στις επισκέψεις των παγκόσμιας εμβέλειας μνημείων της πόλης) και στον τουρισμό θαλάσσιας αναψυχής στην παράκτια ζώνη. Επίσης, δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς οι δυνατότητες ανάπτυξης πολλαπλών ειδικών μορφών τουρισμού, με έμφαση σε εκείνες που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του τομέα στην κατεύθυνση της αειφορίας. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στην Αθήνα κατά τα δύο τελευταία έτη (2005 και 2006) φαίνεται να παρουσιάζει τάσεις ανακοπής της φθίνουσας πορείας.

Τέλος, στην Αττική -όπως άλλωστε και σε κάθε Ευρωπαϊκή Μητροπολιτική Περιφέρεια- απαντώνται «περιοχές – θύλακες» που παρουσιάζουν περιβαλλοντική υποβάθμιση σε όρους οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα, χαμηλό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων προς στους πολίτες και κατά κανόνα συγκεντρώνουν πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν έντονο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρουσιάζουν και φαινόμενα «χωρικού αποκλεισμού». Από την άλλη πλευρά, οι περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα βιώσιμης ανάπτυξης στην Περιφέρεια Αττικής κατά βάση είναι τα νησιά. Για τις περιοχές αυτές απαιτούνται δράσεις περιβαλλοντικής και οικιστικής αναβάθμισης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

- **Φυσικό Περιβάλλον – Περιοχές Προστασίας – Πιέσεις**

Η παρούσα κατάσταση του αστικού φυσικού περιβάλλοντος στην Αττική έχει ως βασικά χαρακτηριστικά την άναρχη οικιστική επέκταση, τα προβλήματα κυκλοφορίας, το ελλειμματικό αστικό και περιαστικό πράσινο και την έλλειψη ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, που αποτελούν σημαντικά και, συνεχώς επιδεινούμενα, προβλήματα. Επιπροσθέτως, η

συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην Αττική, σε συνδυασμό με την οικιστική ανάπτυξη, δημιουργούν νέες ανάγκες για καλύτερη οργάνωση του αστικού χώρου.

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια, με αφορμή και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, ολοκληρώθηκαν σημαντικά έργα μεταφορικής – συγκοινωνιακής υποδομής (Μετρό, ΗΣΑΠ, τραμ, προαστιακός σιδηρόδρομος, Αττική οδός κ.α.), τα οποία ήδη έχουν αρχίσει να συμβάλλουν στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών, συμβάλλοντας εν μέρει και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των ιδιωτικών οχημάτων σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα αναβαθμισμένα ΜΜΜ δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης, έχει ως αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου ως μέσου μετακίνησης. Η κατάσταση επιδεινώνεται, με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για μεταφορές σε συνδυασμό με την ανεπαρκή και δυσανάλογα αυξανόμενη φέρουσα ικανότητα του κυκλοφοριακού δικτύου. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην ομαλή λειτουργία των αστικών περιοχών και, κατ' επέκταση, στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, ενώ παράλληλα μειώνει την ελκυστικότητα της πόλης.

Σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα για την Αττική, εκτός του κυκλοφοριακού, εξακολουθούν να παραμένουν η μη ολοκλήρωση των προβλεπόμενων από τον Περιφερειακό Σχεδιασμό έργων διαχείρισης των απορριμμάτων, η εμφάνιση νέων ατμοσφαιρικών ρύπων και η συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος, καθώς και οι ελλείψεις τοπικά υποδομές αποχέτευσης ομβρίων υδάτων και υγρών αποβλήτων.

- **Συνοπτική Περιγραφή του ΕΠ**

Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Αττικής για τη νέα προγραμματική περίοδο είναι **«Η ενίσχυση του διεθνούς ρόλου της Περιφέρειας Αττικής ως ευρωπαϊκής μητρόπολης στο χώρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσόγειου»**

Το ΕΠ έχει ως στόχο να αμβλύνει τα αρνητικά διαρθρωτικά προβλήματα που σήμερα εμφανίζει η Περιφέρεια, να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της σε συνδυασμό με τις στρατηγικές κατευθύνσεις που θέτει η Ε.Ε. για την πολιτική της συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης και την Εθνική Αναπτυξιακή πολιτική και τέλος να εξυπηρετήσει το αναπτυξιακό της όραμα, στο οποίο συμπυκνώνεται η βούληση των φορέων της κοινωνίας, των πολιτών, της Αυτοδιοίκησης Α΄ και Β΄ βαθμού και το οποίο παράλληλα αποτελεί και εθνικό στόχο αποτυπωμένο στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς.

Οι Γενικοί Στόχοι του ΕΠ είναι:

- Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο.
- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος.

- Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Με βάση τους επιλεχθέντες Γενικούς Στόχους του Προγράμματος, τις θεματικές και χωρικές προτεραιότητες διαμορφώθηκαν οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος:

- ΑΠ1. Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας
- ΑΠ2. Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας ζωής
- ΑΠ3. Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης
- ΑΠ4. Αναζωογόνηση (regeneration) αστικών περιοχών
- ΑΠ5. Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής

Για την υλοποίηση του Προγράμματος δεσμεύονται συνολικοί πόροι (κοινοτική συνδρομή) ύψους **2438Μ€**. Πρώτος σε χρηματοδοτική βαρύτητα αναδεικνύεται ο ΑΠ2, όπου δεσμεύεται συνολικά το 42% της κοινοτικής συνδρομής, δεύτερος αναδεικνύεται ο ΑΠ1, ο οποίος δεσμεύει το 29% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής, τρίτος αναδεικνύεται ο ΑΠ3, ο οποίος δεσμεύει το 22% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής. Τελευταίος σε σημαντικότητα είναι ο ΑΠ 4, ο οποίος δεσμεύει το 6% της κοινοτικής συνδρομής ενώ ο Άξονας 5 που προορίζεται για την υποστήριξη διαχείρισης και υλοποίησης του προγράμματος, δεσμεύει λιγότερο από 1% της κοινοτικής συνδρομής (0,5%).

- **Εναλλακτικές δυνατότητες για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ**

Η αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ, πραγματοποιήθηκε με ένα ισορροπημένο μίγμα επιχειρησιακών και περιβαλλοντικών κριτηρίων, οδηγώντας στην επιλογή εκείνης της δυνατότητας που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική συμβατότητα, μαζί με σημαντική επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα. Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, αξιολογούνται ως διαμορφωμένες εναλλακτικές δυνατότητες, κυρίως οι προτάσεις που προέκυψαν από την εκτενή διαβούλευση, στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της εταιρικής σχέσης. Οι εναλλακτικές δυνατότητες αναφέρονται σε δύο διακριτά επίπεδα: αυτό της στοχοθεσίας και αυτό της κατανομής των πόρων.

- Στο επίπεδο της στοχοθεσίας, στη ΣΜΠΕ αξιολογούνται τρεις κατηγορίες εναλλακτικών προσανατολισμών της επιχειρησιακής δράσης:
  - δυνατότητες που προέτασαν την οικονομική ανάπτυξη ως βασικό μοχλό επίτευξης των στόχων της συνοχής,
  - δυνατότητες που έθεταν ως κύριο μέλημα τη γενική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών στην Περιφέρεια, μέσω ενός πλήθους παρεμβάσεων σε ένα ευρύ φάσμα τομέων
  - δυνατότητες που αναγνώρισαν το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας Αττικής και προέτασαν την ενίσχυση του χαρακτήρα αυτού, σε συνδυασμό με

την εξωστρέφεια, ως βασικού μοχλού επίτευξης της συνοχής και βελτίωσης της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.

Μέσω μιας περιεκτικής τεκμηρίωσης, η τρίτη κατηγορία αναδεικνύεται ως η περιβαλλοντικά προσφορότερη.

- Στο επίπεδο κατανομής των πόρων, στη ΣΜΠΕ αξιολογούνται δύο εναλλακτικές δυνατότητες και αναδεικνύεται ως καλύτερη εκείνη που αφενός ελαχιστοποιεί τις πιέσεις στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον και αφετέρου κατευθύνει προς τις δράσεις προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος το σημαντικότερο ποσοστό πόρων.
- **Εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων**

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΕΠ, καταλήγει στον εντοπισμό ορισμένων, *περιορισμένης έντασης*, πιθανών επιπτώσεων, ενώ παράλληλα αναγνωρίζει τις αναμενόμενες βελτιώσεις σε ορισμένους τομείς από την υλοποίηση των περιβαλλοντικών δράσεων του ΕΠ. Τα κυριότερα σημεία της εκτίμησης, συνοψίζονται ως εξής:

- Δεν εντοπίζονται τάσεις περιβαλλοντικής επιδείνωσης, προερχόμενες από τους γενικούς και ειδικούς στόχους του ΕΠ, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στην ουσιαστική συμμετοχή των περιβαλλοντικών κριτηρίων κατά την αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων.
- Ορισμένες επιπτώσεις εκτιμάται ότι είναι πιθανόν να προέλθουν από την υλοποίηση των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας 1 για την Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας, σε παράγοντες της βιοποικιλότητας, της χλωρίδας και του τοπίου. Επίσης, οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 3 για τον τουρισμό και την ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων, εκτιμάται ότι είναι πιθανόν να συνοδευτούν από τάσεις επιδείνωσης των περιβαλλοντικών παραμέτρων στο φυσικό και αστικό περιβάλλον.
- **Αντιμετώπιση επιπτώσεων**

Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων, εστιάζουν στην προληπτική δράση, ώστε να αποφευχθεί εκ των προτέρων η εμφάνιση τάσεων περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Τα βασικότερα σημεία είναι:

- Για τις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 1 προτείνονται κατάλληλα μέτρα επιλογής της χωροθέτησής τους, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ παράλληλα προτείνεται η διασφάλιση, μέσω κατάλληλων επιλογών κατά την υλοποίηση του ΕΠ, της διατροφικότητας των μεταφορών και της στροφής του μέγιστου δυνατού ποσοστού του μεταφορικού έργου προς οικολογικά αποτελεσματικότερα μέσα.
- Για τις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 3, προτείνεται η επιλογή κατάλληλων κριτηρίων υλοποίησης, που θα διασφαλίζουν την προώθηση περιβαλλοντικά συμβατών επενδύσεων. Επίσης, προτείνεται η περαιτέρω προώθηση της διάστασης της

οικολογικής αποτελεσματικότητας στις ενισχυόμενες επιχειρήσεις, κυρίως διαμέσου της ενθάρρυνσης για υιοθέτηση πρακτικών «πράσινης επιχειρηματικότητας», «πράσινου γραφείου», επαύξησης της ενεργειακής αποτελεσματικότητας, ορθολογικότερης χρήσης πρώτων υλών και περιορισμού των αποβλήτων. Τέλος, για τις παρεμβάσεις εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος, πέραν των παραπάνω, προτείνεται η θέσπιση κριτηρίων επιλεξιμότητας που θα αποτρέπουν την επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος.

- Για τις παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 4, προτείνεται η περαιτέρω ενίσχυση των δράσεων που οδηγούν σε βελτίωση των πρωτογενών παραγόντων του αστικού περιβάλλοντος, όπως η αναλογία του κατά κεφαλήν πρασίνου και οι περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες της ταυτότητας των περιοχών.
- **Παρακολούθηση επιπτώσεων**

Για την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, προτείνεται ένα σχήμα τριών επιπέδων:

- Στο πρώτο επίπεδο, προβλέπεται η καταγραφή ορισμένων κρίσιμων δεικτών σε ετήσια βάση και η σύνδεση των μεταβολών τους με την έως τότε πορεία υλοποίησης του ΕΠ. Οι κρίσιμοι δείκτες αναφέρονται κυρίως στην ποιότητα του αέρα, την κατάληψη φυσικών εδαφών από έργα του ΕΠ, την παραγωγή αστικών αποβλήτων κ.ά. Η συλλογή των στοιχείων για τους υπό παρακολούθηση δείκτες θα γίνεται από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος και την Αρχή Συντονισμού Δράσεων Περιβάλλοντος (βλ. Διατάξεις Εφαρμογής) με χρήση στοιχείων από θεσμοθετημένους μηχανισμούς περιβαλλοντικής παρακολούθησης (όπως π.χ. Επιθεωρητές Περιβάλλοντος, υπηρεσίες για μετρήσεις ποιότητας αέρα, θορύβου κλπ), η υποστήριξη λειτουργίας των οποίων χρηματοδοτείται επίσης από το ΠΕΠ.
- Στο δεύτερο επίπεδο, προτείνεται η ευρύτερη παρακολούθηση των περιβαλλοντικών μεταβολών στην Περιφέρεια, μέσω μιας διετούς έκθεσης που θα καταγράφει και θα αναλύει τις μεταβολές σε ένα ευρύτερο σύνολο περιβαλλοντικών μεταβλητών.
- Τέλος, στο χρονικό σημείο υλοποίησης του 80% του ΕΠ, προτείνεται μια λεπτομερής αποτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών που έχουν επέλθει και η διάγνωση της αναγκαιότητας ή μη για ανάληψη διορθωτικών δράσεων. Το χρονικό σημείο επιλέγεται ώστε αφενός να έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση ενός σημαντικού τμήματος του προγραμματισμού και αφετέρου να υπάρχουν περιθώρια για ανάληψη επανορθωτικών μέτρων, εάν κάτι τέτοιο προκύψει ως αναγκαίο.

Η ολοκλήρωση της ΣΜΠΕ, ακολουθείται από τη διαδικασία διαβούλευσης και την αξιολόγηση της μελέτης, ενώ τα αποτελέσματα των διαδικασιών αυτών αναμένεται να οδηγήσουν στην έγκριση της ΣΜΠΕ. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το σημαντικότερο τμήμα των ευρημάτων της ΣΜΠΕ, αλλά και της διαβούλευσης με τους εταίρους έχει ήδη ενσωματωθεί στο ΕΠ, εκτιμάται ότι οι διαφοροποιήσεις που θα προκύψουν ως αποτέλεσμα της πιο πάνω έγκρισης, θα είναι περιορισμένης έκτασης.

- **Συνοπτική τεκμηρίωση της συνάφειας και της συμβολής της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων του ΕΠ με τις εθνικές και τις ευρωπαϊκές περιβαλλοντικές προτεραιότητες**

Το βασικό Ευρωπαϊκό πλαίσιο για το περιβάλλον, συμπυκνώνεται στο **Έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον** «Περιβάλλον 2010 - Το μέλλον μας, η επιλογή μας», το οποίο εγκρίθηκε με την Απόφαση 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22^{ας} Ιουλίου 2002, για τη θέσπιση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον (ΟJ L 242, 10.09.2002). Το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον καθορίζει τις προτεραιότητες και τους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον για το χρονικό διάστημα μέχρι το 2010 και μετά, και περιγράφει λεπτομερώς τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν ως συμβολή στην υλοποίηση της στρατηγικής της σε θέματα Αειφόρου ανάπτυξης.

Το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον στρέφεται γύρω από τέσσερις άξονες προτεραιότητας:

- **Η αλλαγή του κλίματος:** Στόχος εδώ είναι να μειωθούν οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου σε επίπεδα τέτοια ώστε να μην προξενούνται τεχνητές μεταβολές του κλίματος στη γη. Βραχυπρόθεσμος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να επιτευχθούν οι στόχοι του πρωτοκόλλου του Κιότο, δηλαδή από σήμερα και με ορίζοντα το χρονικό διάστημα 2008-2012, να μειωθούν οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου κατά 8% συγκριτικά με το 1990. Πιο μακροπρόθεσμα, από σήμερα μέχρι το 2020, οι εκπομπές αυτές θα πρέπει να έχουν μειωθεί κατά 20-40%, στο πλαίσιο μιας αποτελεσματικής διεθνούς συμφωνίας.
- **Φύση και βιοποικιλότητα:** Ο στόχος εδώ είναι η προστασία και αποκατάσταση της δομής και λειτουργίας των φυσικών συστημάτων, χωρίς περαιτέρω απώλεια βιοποικιλότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παγκοσμίως.
- **Περιβάλλον και υγεία:** Ο στόχος είναι να επιτευχθεί μια τέτοια ποιότητα του περιβάλλοντος, ώστε η υγεία του ανθρώπου ούτε να κινδυνεύει ούτε αρνητικά να επηρεάζεται.
- **Διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων:** Στόχος είναι να λαμβάνεται μέριμνα ώστε η κατανάλωση ανανεώσιμων και μη ανανεώσιμων πόρων να μη θέτει σε δοκιμασία το περιβάλλον· θα πρέπει γι' αυτό να διαχωρίζεται η οικονομική μεγέθυνση από τη χρήση των φυσικών πόρων, να βελτιώνεται η αποδοτικότητα των τελευταίων και να μειώνεται η παραγωγή αποβλήτων. Ειδικότερα ως προς τα απόβλητα, στόχος είναι να έχουν μειωθεί κατά 20% μέχρι το 2010 και κατά 50% από σήμερα μέχρι το 2050.

Το πρόγραμμα δράσης προβλέπει τη χάραξη επτά θεματικών στρατηγικών με τα εξής αντικείμενα: ατμοσφαιρική ρύπανση, θαλάσσιο περιβάλλον, αειφόρο χρήση των πόρων, πρόληψη παραγωγής αποβλήτων και ανακύκλωση, αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων, προστασία του εδάφους, αστικό περιβάλλον.

Οι στρατηγικές αυτές βασίζονται περισσότερο σε μια σφαιρική κατά θέμα προσέγγιση παρά σε ορισμένους ρύπους ή τύπους οικονομικής δραστηριότητας όπως παλαιότερα. Ορίζουν δε μακροπρόθεσμους στόχους, που βασίζονται στην αξιολόγηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων αλλά και στην επιδίωξη συνέργειας ανάμεσα στις διάφορες στρατηγικές καθώς και με τους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας για οικονομική μεγέθυνση και δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Παράλληλα, η προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, ρυθμίζεται από την **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη**, η οποία πρόσφατα έχει εισαχθεί σε τροχιά ανανέωσης με την έγκριση δήλωσης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 15/16 Ιουνίου 2006. Σύμφωνα με το κείμενο της δήλωσης, οι βασικοί στόχοι της ανανεωμένης – σε σχέση με αυτή του Γκέτεμποργκ (2001) – στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη, είναι:

- **Προστασία του περιβάλλοντος:** Διατήρηση της ικανότητας της γης να ευνοεί τη ζωή σε όλη της την ποικιλία, τήρηση των ορίων των φυσικών πόρων του πλανήτη και εξασφάλιση υψηλού επιπέδου όσον αφορά την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Πρόληψη και μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος και προώθηση αειφόρων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, ώστε να αποσυνδεθεί η οικονομική μεγέθυνση από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.
- **Κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή:** Προώθηση μιας δημοκρατικής, υγιούς, ασφαλούς και δίκαιης κοινωνίας, που βασίζεται στην κοινωνική ένταξη και τη συνοχή, σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και την πολιτιστική ποικιλομορφία, διασφαλίζει την ισότητα ανδρών και γυναικών και καταπολεμά κάθε μορφή διάκρισης.
- **Οικονομική ευημερία:** Προώθηση μιας ακμάζουσας, καινοτόμου, πλούσιας σε γνώσεις, ανταγωνιστικής και οικολογικά αποτελεσματικής οικονομίας, που εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ζωής, πλήρη απασχόληση και ποιότητα της εργασίας σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- **Ανάληψη των διεθνών ευθυνών μας:** Ενθάρρυνση της εφαρμογής, σε παγκόσμιο επίπεδο, δημοκρατικών θεσμών βασιζόμενων στην ειρήνη, την ασφάλεια και την ελευθερία και προάσπιση της σταθερότητας των θεσμών αυτών. Ενεργός προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης σε ολόκληρο τον κόσμο και μέριμνα ώστε οι εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμβιβάζονται με την παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη και με τις διεθνείς δεσμεύσεις της.

Αν και οι εθνικές διαδικασίες για την ανανέωση της ελληνικής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη βρίσκονται σε εξέλιξη, το ΕΠ Αττικής 2007 – 2013, ευθυγραμμίζεται πλήρως με τους τέσσερις παραπάνω στόχους της ανανεωμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής. Ειδικότερα:

- Ο στόχος για την προστασία του περιβάλλοντος εξυπηρετείται κυρίως μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 2 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής», αλλά και των αειφορικών επιλογών του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας – Ενέργειας»

- Ο στόχος για την κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή, εξυπηρετείται, κυρίως ως προς το δεύτερο σκέλος του, από τον Άξονα Προτεραιότητας 4 για την Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών, αλλά και από το συνολικό αναμενόμενο αποτέλεσμα του ΕΠ.
- Ο στόχος για την οικονομική ευημερία, και ειδικότερα οι συνιστώσες του για μια πλούσια σε γνώσεις, ανταγωνιστική και οικολογικά αποτελεσματική οικονομία εξυπηρετείται από τον Άξονα Προτεραιότητας 3 για την Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης, αλλά και από την πλειοψηφία των ειδικών στόχων του Άξονα Προτεραιότητας 2 για την Αειφόρο Ανάπτυξη και τη Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής.
- Τέλος, ο στόχος για την ανάληψη των διεθνών ευθυνών μας, εξυπηρετείται κυρίως ως προς την ανταπόκριση στις διεθνείς υποχρεώσεις μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τόσο από τις αειφορικές επιλογές του Άξονα Προτεραιότητας 1 για την Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας - Ενέργειας, όσο και από την ευρύτερη ώθηση στην οικολογική αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών που αναμένεται ως συνολικό αποτέλεσμα της υλοποίησης του ΕΠ.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2.1 Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων

Η αυξανόμενη ένταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, όπως προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση του οικονομικού συστήματος, την απώλεια ανταγωνιστικότητας και τις αρνητικές δημογραφικές εξελίξεις, έχουν καταστήσει σαφές ότι το status quo δεν αποτελεί επιλογή. Η Ευρώπη καλείται να ανταποκριθεί στην πρόκληση με μια σειρά μεταρρυθμίσεων που θα την βοηθήσουν όχι μόνο να κερδίσει το χαμένο έδαφος, αλλά και να ανακτήσει την υπεροχή της στη γνώση, στην τεχνολογία, στην οικονομική αποτελεσματικότητα, όπως και στο κοινωνικό επίπεδο, προωθώντας την κοινωνική συνοχή και προστατεύοντας το περιβάλλον. Η **Στρατηγική της Λισσαβόνας (ΣΤΛ)** αποτυπώνει τις προτεραιότητες και προτείνει τις κατευθύνσεις στις οποίες θα πρέπει να κινηθούν οι μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ειδικότερα προβλήματα του κάθε κράτους μέλους. Στα πλαίσια της πρόσφατης αναθεώρησης της ΣΤΛ, τα κράτη μέλη ανέλαβαν τη δέσμευση να εκπονήσουν και να παρουσιάσουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε.) **Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)** για το διάστημα 2005-2008 (ΕΠΜ) σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που συμφωνήθηκαν και εγκρίθηκαν στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Μαρτίου και Ιουνίου 2005 αντίστοιχα, και δημοσιεύθηκαν σαν Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές (COM2005/141).

Στόχος του ελληνικού ΕΠΜ είναι η ενίσχυση της Απασχόλησης, της Ανάπτυξης και της Κοινωνικής Συνοχής. Το πρόγραμμα συγκεντρώνει, σε ένα ενιαίο κείμενο, τις μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζει και υλοποιεί η Κυβέρνηση τα επόμενα τρία χρόνια (με απώτερο ορίζοντα το 2010) στους τομείς των Δημοσίων Οικονομικών, των Διαρθρωτικών (μικροοικονομικών) Αλλαγών, καθώς και στην Απασχόληση, Κατάρτιση και Εκπαίδευση. Η εκπόνηση του ΕΠΜ στηρίχθηκε στη βάση ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης, που προσβλέπει στην ανάπτυξη της υγιούς ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας. Οι λέξεις-κλειδιά, πίσω από το τρίπτυχο αυτό, είναι *η αύξηση της παραγωγικότητας, η συγκράτηση του πληθωρισμού και η τόνωση της απασχόλησης*. Πιο συγκεκριμένα, οι προτεραιότητες είναι:

- (α) *Η αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και η εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών*
- (β) *Η αύξηση της παραγωγικότητας*
- (γ) *Η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος,*
- (δ) *Η αύξηση της απασχόλησης,*

Η προώθηση του εθνικού ΕΠΜ επιτυγχάνεται μέσω των συγχρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. αναπτυξιακών παρεμβάσεων δηλαδή των δράσεων του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006 (Γ' ΚΠΣ) και του **Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-2013 (ΕΣΠΑ – Δ' ΚΠΣ)**.

2.1.1 Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013

Το ΕΣΠΑ αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013. Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας Στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Η **διάρθρωση του ΕΣΠΑ σε επιμέρους ενότητες** ακολουθεί τις σχετικές προδιαγραφές του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων, αναλυτικότερες κατευθύνσεις των Γενικών Διευθύνσεων (ΓΔ) Περιφερειακής Πολιτικής και Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων της ΕΕ καθώς και κείμενα τεχνικών κατευθύνσεων (Fiches) που εκδόθηκαν από την ΕΕ για ειδικά θέματα.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005, με τις οποίες διασφαλίστηκαν έως το 2013 οι πόροι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής για τη χώρα, οι νέοι Κανονισμοί των Ταμείων της ΕΕ, καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο βασίστηκαν, μεταξύ των άλλων, οι εθνικές αρχές προκειμένου να προσεγγίσουν τις βασικές παραμέτρους του αναπτυξιακού προγραμματισμού (ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και προοπτικές, διαμόρφωση εναλλακτικών επιλογών, αναπτυξιακή στρατηγική, εξειδίκευση σε βασικές θεματικές και χωρικές προτεραιότητες, χρηματοδότηση, νέο πλαίσιο διαχείρισης και εφαρμογής, «αρχιτεκτονική» των ΕΠ) και να καταρτίσουν το ΕΣΠΑ.

Επιπλέον, τα κυριότερα έγγραφα της ΕΕ που αναφέρονται στην αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008, ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαμόρφωση των βασικών στρατηγικών επιλογών - προτεραιοτήτων, καθώς συνιστούν κεντρικές μακροπρόθεσμες επιλογές για την Ε. Ένωση, στις οποίες κλήθηκε να συμβάλει και η αναπτυξιακή πολιτική του νέου ΕΣΠΑ.

Η **στοχοθεσία του ΕΣΠΑ** διατυπώνεται σε 4 επίπεδα:

- στο επίπεδο των στρατηγικών στόχων του ΕΣΠΑ,
- στο επίπεδο των θεματικών (5) και χωρικών (5) προτεραιοτήτων, όπως απαιτείται από το Γενικό Κανονισμό των Ταμείων,
- στο επίπεδο των Γενικών Στόχων (18), στους οποίους αναλύεται κάθε θεματική προτεραιότητα,
- στο επίπεδο των ειδικών στόχων και των κύριων μέσων επίτευξης.

Η στρατηγική της Χώρας για την περίοδο 2007-2013 εστιάζει στην ανάγκη άσκησης πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με τρόπο που θα καταστήσει τις Περιφέρειες αλλά και τις πόλεις της χώρας, **τόπους έλξης και εγκατάστασης επιχειρήσεων**, βελτιώνοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της και αμβλύνοντας τις διαπεριφερειακές και

ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η νέα αυτή προσέγγιση εδράζεται στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών μέσω απλοποιημένων μηχανισμών σχεδιασμού και εφαρμογής.

Στόχος είναι η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και η αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου κοινοτικού όρου, για την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς.

Η Ελλάδα της νέας περιόδου 2007-2013 στοχεύει στην ανάδειξη της σε μια εξωστρεφή χώρα με ισχυρή διεθνή παρουσία: Μία Ελλάδα παραγωγική, ανταγωνιστική και με έμφαση στην ποιότητα και την καινοτομία.

Οι πέντε (5) θεματικές προτεραιότητες, που εξειδικεύουν τη στρατηγική στόχευση της χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο και προωθούν την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος είναι:

- Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας
- Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία
- Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή
- Θεσμικό Περιβάλλον
- Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης.

Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης εστιάζει στη διαμόρφωση ευρύτερων και ανταγωνιστικότερων χωρικών ενότητων, με την εφαρμογή προσαρμοσμένης αναπτυξιακής στρατηγικής και τη δημιουργία ενός μικρού αριθμού ανταγωνιστικών πόλων ανάπτυξης σε αυτές.

Οι Χωρικές Ενότητες που διαμορφώνονται είναι:

1. Μακεδονίας Θράκης: Περιφέρειες Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας.
1. Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων: Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων.
2. Κρήτης και Νήσων Αιγαίου: Περιφέρειες Κρήτης, Βόρειου Αιγαίου, Νότιου Αιγαίου.
3. Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας: Περιφέρειες Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας.
4. Αττικής: Περιφέρεια Αττικής.

Υπάρχουν 3 διακριτές κατηγορίες Περιφερειών (αμιγής στόχος 1, phasing out και phasing in), σύμφωνα με τις Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2005 όπως

ανακοινώθηκαν επίσημα στην Ελλάδα με επιστολή της Επιτρόπου Huebner, τον Αύγουστο 2006.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Στατιστική Σύγκλιση (Phasing out) ¹
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Στατιστική Σύγκλιση (Phasing out)
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ	Αμιγής στόχος σύγκλισης ²
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	Σταδιακή Είσοδος (Phasing in) ³
ΗΠΕΙΡΟΣ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΑΤΤΙΚΗ	Στατιστική Σύγκλιση (Phasing out)
ΚΡΗΤΗ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Αμιγής στόχος σύγκλισης
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	Σταδιακή Είσοδος (Phasing in)

Η στρατηγική ανάπτυξης της χώρας ολοκληρώνεται με τη χωρική της διάσταση, με την εισαγωγή στον προβληματισμό συγκεκριμένων στοιχείων που προκύπτουν από τη θεώρηση της γεωγραφικής - φυσικής διάστασης του χώρου. Η εξισορροπημένη και αειφόρος χωρική ανάπτυξη φιλοδοξεί να ικανοποιήσει, ταυτόχρονα, στόχους που συνδέονται άρρηκτα με την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Έτσι αναδεικνύονται **πέντε χωρικές προτεραιότητες**:

- η βιώσιμη αστική ανάπτυξη,
- η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών,
- η ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών,
- η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και των περιοχών που συνδέονται με την αλιεία,
- η διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία.

Η αρχιτεκτονική των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007–2013 διαμορφώθηκε έτσι ώστε να υλοποιηθούν με το βέλτιστο τρόπο οι στρατηγικές επιλογές της χώρας ενώ λήφθηκαν υπόψη και τα νέα δεδομένα της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 (63% του πληθυσμού της χώρας σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης). Παράλληλα, η επιλογή αυτή στοχεύει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των δυσχερειών σχεδιασμού και υλοποίησης που εντοπίστηκαν στην προγραμματική περίοδο 2000-2006.

1. 75% ΑΕΠΕΕ25 < ΑΕΠ Περιφέρειας < 75% ΑΕΠΕΕ15

2. ΑΕΠ Περιφέρειας < 75 % ΑΕΠΕΕ25

3. Αφορά περιφέρειες που υπάγονταν στο Στόχο 1 την περίοδο 2000-2006 και για τις οποίες ισχύει: ΑΕΠ Περιφέρειας > 75 % ΑΕΠΕΕ15

Ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007-2013 θα υλοποιηθεί μέσα από οκτώ (8) Τομεακά ΕΠ, πέντε (5) Περιφερειακά ΕΠ και δώδεκα (12) ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας.

Τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα είναι τα ακόλουθα:

1. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ
3. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
4. ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ
5. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
6. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
7. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
8. ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Τα Τομεακά ΕΠ θα παρέμβουν στις ελληνικές περιφέρειες ως εξής:

Τα ΕΠ «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας» και «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής. Μέσω του ΕΤΠΑ θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις αποκλειστικά στις 8 περιφέρειες αμιγούς στόχου σύγκλισης, ενώ μέσω του Ταμείου Συνοχής θα συγχρηματοδοτηθούν και θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Τα ΕΠ «Επιχειρηματικότητα και Ανταγωνιστικότητα» και «Ψηφιακή Σύγκλιση» θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις αποκλειστικά στις 8 περιφέρειες αμιγούς στόχου σύγκλισης.

Το ΕΠ Ανθρώπινοι πόροι θα συγχρηματοδοτηθεί από το ΕΚΤ περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις σε όλες τις Περιφέρειες

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα θα συμβάλλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα και με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες κάθε περιφέρειας /περιοχής.

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα είναι τα εξής:

1. ΠΕΠ Μακεδονίας Θράκης
2. ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων
3. ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου
4. ΠΕΠ Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας

5. ΠΕΠ Αττικής

Τα ΠΕΠ θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ

Παρεμβάσεις για την **Ανάπτυξη της υπαίθρου και την Αλιεία** θα προωθηθούν από διακριτό Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Αλιεία.

Το Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) και το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αλιείας (ΕΣΣΑΑΛ) αποτελούν τα δύο προγραμματικά κείμενα όπου περιγράφεται η στρατηγική της χώρας για την ανάπτυξη του τομέα γεωργίας και των αγροτικών περιοχών, όπως επίσης και του τομέα της αλιείας και των αλιευτικών περιοχών.

Η επιλεγθείσα στρατηγική θα υλοποιηθεί μέσω δύο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, που είναι το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΠΑΑ), που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη, (ΕΓΤΑΑ) και το ΕΠ Αλιείας 2007-2013 (ΕΠΑΛ) που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ).

Τα δύο προγραμματικά έγγραφα και τα αντίστοιχα ΕΠ σε επίπεδο στρατηγικής και στόχων είναι απόλυτα συνεκτικά και συμπληρωματικά με το ΕΣΠΑ και τα ΕΠ που θα χρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία κατά τη Δ΄ Προγραμματική περίοδο.

Η κατανομή της Κοινοτικής Συνδρομής (βλ. ακόλουθους πίνακες) στα προγράμματα έγινε με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες ανά τομέα στην επόμενη περίοδο, λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική δυναμικότητα των φορέων στην τρέχουσα περίοδο, τις ανελαστικές υποχρεώσεις της τρέχουσας περιόδου, τις απαιτήσεις για δράσεις που εξυπηρετούν τη στρατηγική της Λισσαβόνας (π.χ. αύξηση κονδυλίων ΕΚΤ) και τους περιορισμούς που τίθενται από το νέο κανονιστικό πλαίσιο.

Πίνακας 2.1.1. Κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής στα ΕΠ (€, τρέχουσες τιμές)

	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΕΤΠΑ (1)	ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ (2)	ΕΚΤ (3)	ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ (4) = (1) + (2) + (3)
1	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	220.000.000	1.580.000.000		1.800.000.000
2	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	1.583.000.000	2.117.160.864		3.700.160.864
3	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	1.291.000.000			1.291.000.000
4	ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ	860.000.000			860.000.000
5	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ			2.260.000.000	2.260.000.000
6	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ			1.440.000.000	1.440.000.000
7	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ			505.000.000	505.000.000
8	ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	192.000.000			192.000.000

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΕΤΠΑ (1)	ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ (2)	ΕΚΤ (3)	ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ (4) = (1) + (2) + (3)
ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ				
ΧΩΡΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (ΣΤΟΧΟΣ 3)	209.515.579			209.515.579
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠ ΤΟΜΕΑΚΩΝ & ΣΤΟΧΟΥ 3	4.355.515.579	3.697.160.864	4.205.000.000	12.257.676.443
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΕΠ	8.003.300.178			8.003.300.178
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	12.358.815.757	3.697.160.864	4.205.000.000	20.260.976.621

Πίνακας 2.1.2 Κατανομή Κοινοτικής Συνδρομής (ΕΤΠΑ) στα ΠΕΠ (€, τρέχουσες τιμές)

	ΠΕΠ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ (ΕΤΠΑ)
1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ	480.000.000
		ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.774.000.000
		ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	421.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ		2.675.000.000
2	ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ - ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	359.000.000
		ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	313.000.000
		ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	242.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ		914.000.000
3	ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΚΡΗΤΗΣ	423.000.000
		ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	308.000.000
		ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	140.300.178
	ΣΥΝΟΛΟ		871.300.178
4	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΗΠΕΙΡΟΥ	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	423.000.000
		ΗΠΕΙΡΟΥ	315.000.000
		ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	367.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ		1.105.000.000
5	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΤΤΙΚΗΣ	2.438.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ		2.438.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΕΠ		8.003.300.178

2.1.2 Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καλύπτει γεωγραφικά την Περιφέρεια Αττικής, η οποία χρηματοδοτικά εντάσσεται στις Περιφέρειες μεταβατικής στήριξης (phasing out) του στόχου **Σύγκλιση**. Επίσης η Περιφέρεια Αττικής εντάσσεται, όσον αφορά την ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS), σε κατηγορία NUTS II και ο αντίστοιχος κωδικός της παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

GR	GREECE
GR 30	ΑΤΤΙΚΙ

Η αναπτυξιακή στρατηγική που επιλέγεται κατά τη νέα προγραμματική περίοδο για την Περιφέρεια Αττικής, όπως και η ιεράρχηση των Γενικών Στόχων και των Αξόνων Προτεραιότητας, δηλαδή το κατάλληλο μίγμα των παρεμβάσεων που συνθέτουν τα μέσα για την επίτευξη των στόχων, βασίζεται στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Περιφέρειας Αττικής, στο ευρύτερο πλαίσιο στρατηγικών κατευθύνσεων που θέτει η Ε.Ε. για την πολιτική της συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, στην αναγκαιότητα επίτευξης των στόχων της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισσαβόνας και στον ευρύτατο διάλογο που διεξήχθη μεταξύ του συνόλου των κοινωνικοοικονομικών φορέων για τη διαμόρφωση του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας Αττικής.

Το αναπτυξιακό όραμα και η Περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική περιγράφονται λεπτομερώς στα Κεφάλαια 4 και 5 της παρούσας Μελέτης.

2.2 Ο θεσμός της εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ορισμένα σχέδια και προγράμματα

Ορισμένα σχέδια και προγράμματα, δηλαδή οργανωμένα σύνολα έργων, δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων είναι δυνατόν να συνοδεύονται, κατά την υλοποίησή τους και αργότερα, από δυσμενείς μεταβολές στο περιβάλλον. Καθώς οι διεθνείς και οι ευρωπαϊκές κοινότητες επαύξησαν το ενδιαφέρον τους για ορθότερη περιβαλλοντική διαχείριση, αλλά και για ανάπτυξη με αειφορικά χαρακτηριστικά, διαπιστώθηκε ότι η εκτίμηση και ο περιορισμός των επιπτώσεων σε επίπεδο έργων και δραστηριοτήτων δεν ήταν πάντοτε δυνατόν να προστατεύσουν επιτυχώς το περιβάλλον. Η αποσπασματικότητα της εστίασης μόνο στο επίπεδο των έργων φαινόταν καθαρότερα σε ζητήματα αθροιστικών και συνεργιστικών επιπτώσεων, αλλά και στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα της λειτουργίας των έργων, κατά τον οποίο εμφανίζονταν δυσμενείς για το περιβάλλον τάσεις που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν εκ των προτέρων. Οι διαπιστώσεις αυτές οδήγησαν στην αναζήτηση μιας μεθόδου που να προλαμβάνει εξαρχής τέτοιες δυσμενείς καταστάσεις, που τις περισσότερες φορές οφείλονταν σε συγκεχυμένο προγραμματισμό ενός συνόλου έργων και όχι σε ελλιπή σχεδιασμό ή περιβαλλοντικές αβλεψίες των μεμονωμένων στοιχείων του συνόλου αυτού.

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στις αρχικές φάσεις εκπόνησης του σχεδίου ή του προγράμματος αποτελεί την προσφορότερη τέτοια μέθοδο. Ο επιδιωκόμενος στόχος της είναι η ισότιμη και ορθολογική συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων αρκετά νωρίς στη διαδικασία σχεδιασμού, ώστε στις αποφάσεις για την τελική μορφή του σχεδίου ή του προγράμματος να έχει ενσωματωθεί η μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

2.2.1 Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού

Για να καταστεί αποτελεσματική η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ορισμένα σχέδια και προγράμματα, θα πρέπει να πραγματοποιείται στο επίπεδο εκείνο που έπεται της διατύπωσης των κεντρικών κατευθύνσεων και στόχων και προηγείται των επιπέδων εξειδίκευσης και εφαρμογής. Στο επίπεδο αυτό, λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις γενικής φύσεως, οι οποίες έχουν συνήθως δύο χαρακτηριστικά:

- αφορούν κυρίως σε θέματα προσανατολισμού και οριστικοποίησης του πλαισίου για τα επόμενα στάδια υλοποίησης του προγράμματος, παρά σε συγκεκριμένα ζητήματα σχεδιασμού των επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα,
- ενδεχόμενη ανατροπή ή μεταβολή των αποφάσεων αυτών στο μέλλον, συνοδεύεται από υψηλό έως δυσβάστακτο κόστος, συνήθως με την έννοια της ανατροπής ολόκληρων τμημάτων προγραμματισμού ή αυτή της παραίτησης από τη μεγάλη πλειοψηφία των στόχων του προγράμματος.

Ακριβώς αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι εκείνα που δίνουν στις αποφάσεις το στρατηγικό τους χαρακτήρα, και, για το λόγο αυτό, το επίπεδο λήψης τους αποκαλείται «στρατηγικό».

Έτσι, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που πραγματοποιείται σε αυτό το επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος συνήθως ονομάζεται «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ), παρότι στα επίσημα κείμενα θεσμοθέτης των σχετικών διαδικασιών δεν έχει υιοθετηθεί παρόμοια ορολογία.

2.2.2 Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου

Για την πληρέστερη κατανόηση των γενικών αρχών της ΣΠΕ, των αναγκών που η διαδικασία αυτή καλείται να καλύψει και των θεσμικών εργαλείων προς την κατεύθυνση αυτή, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. Τα σημαντικότερα σημεία αυτής της ανάδυσης παρουσιάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

2.2.3 Η αρχή της πρόληψης

Η αρχή της πρόληψης αντικατέστησε, στην πρώτη θέση των περιβαλλοντικών αρχών, την αρχή του ρυπαίνοντος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μια σειρά λόγων, όπως είναι:

- η ευρεία συνειδητοποίηση πληθώρας περιβαλλοντικών προβλημάτων, πολλά των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα και οι αρχικές τους αιτίες είναι διάσπαρτες, σύνθετες ή δύσκολο να εντοπισθούν, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής η αρχή του ρυπαίνοντος,
- η σημαντική πολλές φορές μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των διαφόρων οικοσυστημάτων,
- οι εκτεταμένες επιδράσεις που προκαλούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και
- η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Με την αρχή της πρόληψης, μετατοπίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας από την αποκατάσταση, την καταστολή ή την αποτροπή στην πρόληψη.

2.2.4 Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες

Μέσα στις πρώτες εφαρμογές της αρχής της πρόληψης περιλαμβάνεται η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες (ΕΠΕ), η οποία συνίσταται στην πρόβλεψη και την εκ των προτέρων αποφυγή των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση και λειτουργία μεμονωμένων έργων και δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της ΕΠΕ χρησιμοποιούνται ως εργαλείο για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με

τη δυνατότητα αδειοδότησης των περισσότερων έργων ή δραστηριοτήτων, αλλά και με τις προϋποθέσεις περιβαλλοντικής συμβατότητας που θα πρέπει να ικανοποιεί ο σχεδιασμός τους. Στο επίπεδο αυτό η ΕΠΕ παρέχει λεπτομερή πληροφόρηση για τις επιπτώσεις· όμως, δεδομένης της εστίασής της σε μεμονωμένα έργα, δεν παρέχει η δυνατότητα ολοκληρωμένης πρόληψης.

Η ΕΠΕ πραγματοποιείται για έργα που η πιθανότητα να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι υπαρκτή. Θεωρείται πλέον ενοποιημένο κομμάτι της διαδικασίας σχεδιασμού έργων, που ξεκινά με την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων και καταλήγει σε συμμετοχή του κοινού και σε ενδεχόμενη αναθεώρηση του έργου. Η διαδικασία ΕΠΕ περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επιστημονικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τις ενέργειες για τη δημοσιοποίηση και την αξιολόγησή τους και τέλος την ένταξή των πορισμάτων της μελέτης, των διαβουλεύσεων και της αξιολόγησης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου, η ΕΠΕ θεσμοθετήθηκε με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (Επ. Εφ. L 175/5.7.1985 σ. 40–48) και επικαιροποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου της 3^{ης} Μαρτίου 1997 (Επ. Εφ. L 073/14.3.1997 σ. 5–15). Το περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με τις Οδηγίες αυτές μέσω

- του Ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α), όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3010/2002 (ΦΕΚ 91Α), και
- με τις κατ' εξουσιοδότηση του Νόμου αυτού Κοινές Υπουργικές αποφάσεις
- με α.η.π. 15393/2332 «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν.1650/1986 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του Ν. 3010/2002» (ΦΕΚ 1022Β) και
- με α.η.π. 11014/703/Φ104 «Διαδικασία Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 1650/1986 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του Ν. 3010/2002» (ΦΕΚ 332Β).

2.2.5 Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη

Η ΕΠΕ αναφέρεται κατ' εξοχήν στον τρόπο με τον οποίο ένα προτεινόμενο έργο πρέπει να πραγματοποιηθεί, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ερωτήματα όπως εάν, πού και ποιος τύπος ανάπτυξης πρέπει να επιλεγεί αποτελούν το αντικείμενο προηγούμενων διαδικασιών πολιτικής. Και συχνά, αυτές οι αποφάσεις εμφανίζονται με ελάχιστη ή καμία περιβαλλοντική ανάλυση.

Από την εισαγωγή της ΕΠΕ, περίπου 20 έτη πριν, ο κόσμος έχει αλλάξει κατά πολύ. Ο γενικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζεται ως η νέα πρόκληση και η περιβαλλοντική ποιότητα συχνά επιδεινώνεται παρά τα θεσμικά και πρακτικά μέτρα σε επίπεδο έργων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, κατέστη εμφανές ότι η προσέγγιση από έργο σε έργο της ΕΠΕ δεν

εξασφαλίζει επαρκώς την περιβαλλοντική ποιότητα και δεν είναι αρκεί είτε για να καλύψει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν ως αποτελέσματα προγραμματικών σχεδιασμών, είτε να αποτελέσει την προληπτική ασπίδα για μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Ειδικά στο ζήτημα της ανεπαρκούς κάλυψης των προγραμματικών σχεδιασμών, συνειδητοποιήθηκε ότι η διαδικασία ΕΠΕ εφαρμόζοταν στα τελικά στάδια υλοποίησης και συχνά δεν υπήρχαν άλλες δυνατότητες πρόληψης των επικείμενων επιπτώσεων παρά μόνο η ανατροπή του προγράμματος· τότε όμως ήταν ήδη αργά. Μετά την επανάληψη τέτοιων καταστάσεων, έγινε φανερό ότι για την αποτελεσματική, μακροχρόνια και υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος είναι αναγκαία η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών διαστάσεων σε ανώτερα επίπεδα της λήψης αποφάσεων που διαμορφώνουν το πλαίσιο για τις μετέπειτα άδειες σχετικά με την εκτέλεση έργων, δηλαδή σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Έτσι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων εμφανίστηκε γύρω στο 1995 σε διάφορες χώρες όπως ο Καναδάς και η Ολλανδία και διάφορους οργανισμούς, όπως η Διεθνής Τράπεζα, με την ονομασία Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ).

2.2.6 Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

Μετά από ένα σχετικά μεγάλο διάστημα προβληματισμού και ανάγνωσης των διεθνών εξελίξεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη διαδικασία της ΣΠΕ, εφαρμόζοντας στην πράξη τις, διατυπωμένες σε επίπεδο πολιτικής, δεσμεύσεις για υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Με την ώριμη πλέον μορφή της, η ΣΠΕ είναι μια δυναμική διαδικασία και στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Η ΣΠΕ δεν αντικαθιστά την ΕΠΕ αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά σε ένα προγενέστερο, ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Συντίθεται δηλαδή μια νέα μορφή πολιτικής, ένα ενδυναμωμένο και αποτελεσματικό σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε στρατηγικό επίπεδο, σε στενή πάντοτε σχέση με τη λειτουργική βιωσιμότητα, και όχι με πολιτικές χαμηλής αποτελεσματικότητας και υψηλού προστατευτισμού (π.χ. πράσινες πολιτικές και οικολογικές παρεμβάσεις αντίστοιχα).

2.3 Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ

Οι αρχικές δεσμεύσεις γύρω από το ζήτημα της ΣΠΕ περιλαμβάνονται στην «έκθεση Brundtland» και στην Agenda 21, ενώ συγκεκριμένες σχετικές αναφορές περιελήφθησαν στην αρχική Στρατηγική της Λισσαβόνας και διατηρήθηκαν κατά την αναθεώρησή της.

Η ενσωμάτωση στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο επήλθε με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001 (Επ. Εφ. L 197/21.7.2001 σ. 30–37). Στο κείμενο της Οδηγίας δεν υιοθετείται ο όρος «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση», παρά μόνο ο – εν πολλοίς ισοδύναμος – όρος της «εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα».

Συνοπτικά, η Οδηγία 2001/42/ΕΚ («Οδηγία ΣΠΕ» εφεξής), θέτει ένα διπλό στόχο και ρυθμίζει τη διεξαγωγή της διαδικασίας ΣΠΕ σε τέσσερα επίπεδα. Ειδικότερα:

Ο διπλός στόχος της Οδηγίας ΣΠΕ είναι:

- η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και
- η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας ΣΠΕ που προβλέπονται στην Οδηγία είναι:

- η διερεύνηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, μέσω μιας επιστημονικής μελέτης εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από το προτεινόμενο σχέδιο ή πρόγραμμα,
- η διαβούλευση με τους πολίτες και τα όμορα κράτη – μέλη,
- η ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής διερεύνησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος,
- η παρακολούθηση των μελλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος.

Το κείμενο της Οδηγίας ΣΠΕ παρέχει, κατά κοινή ομολογία, σημαντική ελευθερία στην ερμηνεία του, πολλή περισσότερη από την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών και σαφώς μεγαλύτερη από αυτό της Οδηγίας ΕΠΕ. Βέβαια, το γεγονός αυτό δικαιολογείται από το ότι:

- η ποικιλία των σχεδίων και προγραμμάτων που χρειάζεται να υποβληθούν σε ΣΠΕ χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος και σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών – μελών,
- όμοια μεγάλο εύρος έχει διαμορφωθεί και στην ποικιλία των μηχανισμών εκπόνησης σχεδίων και προγραμμάτων.

Η παροχή σημαντικού εύρους ελευθερίας για την ερμηνεία της Οδηγίας ΣΠΕ, δικαιολογείται επίσης από την εννοιολογική ευρύτητα των θεμάτων που ρυθμίζει. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με τον όρο «έργο» που διακρίνεται από επαρκή σαφήνεια, οι όροι «σχέδιο» και «πρόγραμμα» δεν έχουν παγιωμένη εννοιολογική οριοθέτηση, με αποτέλεσμα τα θεωρούμενα ως «προγράμματα» σε ένα κράτος – μέλος να μοιάζουν με τις «πολιτικές» ενός άλλου. Πάντως, το συνηθέστερο – πρακτικά και βιβλιογραφικά – περιεχόμενο των όρων αυτών, σε αντιδιαστολή με τον όρο «πολιτική» είναι το εξής:

«Πολιτική: έμπνευση και καθοδήγηση για δράση.

Σχέδιο: ένα σύνολο συντονισμένων και χρονοθετημένων στόχων για την υλοποίηση της πολιτικής.

Πρόγραμμα: ένα οργανωμένο σύνολο έργων σε ένα συγκεκριμένο τομέα.»

Η Οδηγία ΣΠΕ δεν διευκρινίζει ρητά την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων αλλά καθορίζει δύο ιδιότητές τους που τα ξεχωρίζουν από παρεμφερή σύνολα στόχων και ομάδων έργων. Οι ιδιότητες αυτές, οι οποίες πρέπει να είναι παρούσες αθροιστικά, είναι:

- η οργανωμένη εκπόνηση και έγκριση, δηλαδή η ιδιότητα της εκπόνησης ή και έγκρισης από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή της εκπόνησης από μια αρχή και της έγκρισης μέσω νομοθετικής διαδικασίας,
- η εκ των προτέρων απαίτηση του σχεδιασμού, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

Το σημείο της Οδηγίας ΣΠΕ με τη χαρακτηριστικά μεγαλύτερη ελευθερία ερμηνείας είναι το πεδίο εφαρμογής, δηλαδή ο καθορισμός του είδους και του μεγέθους των σχεδίων και προγραμμάτων που θα πρέπει να υποβληθούν σε ΣΠΕ. Σε αντίθεση με την Οδηγία ΕΠΕ, στην οποία προβλέπονταν αναλυτικά τα έργα και οι δραστηριότητες που απαιτούνται να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Οδηγία ΣΠΕ ρυθμίζει το συγκεκριμένο θέμα, καθορίζοντας ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να διακρίνουν ένα σχέδιο ή πρόγραμμα, ή τις τροποποιήσεις τους, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι

- ο τομέας του σχεδίου ή προγράμματος, ο οποίος θα πρέπει να είναι ένας ή περισσότεροι από τους τομείς γεωργίας, δασοπονίας, αλιείας, ενέργειας, βιομηχανίας, μεταφορών, διαχείρισης υγρών αποβλήτων, διαχείρισης στερεών αποβλήτων, διαχείρισης υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνιών, τουρισμού, πολεοδομίας και χωροταξίας ή χρήσης γης
- ο καθορισμός, από το σχέδιο ή πρόγραμμα, του πλαισίου για μελλοντικές άδειες έργων που απαιτούν ΕΠΕ,
- οι σημαντικές ενδεχόμενες συνέπειές τους σε περιοχές που προστατεύονται για το φυσικό τους περιβάλλον.

Πέραν των ιδιοτήτων αυτών, επαφίεται στα κράτη – μέλη η τελική απόφαση για τον καθορισμό συγκεκριμένων ειδών ή ομάδων σχεδίων και προγραμμάτων για τα οποία απαιτείται ΣΠΕ.

Σε αντιδιαστολή με την ελευθερία του ορισμού του πεδίου εφαρμογής, η Οδηγία ΣΠΕ είναι πολύ σαφής ως προς την τελική της επιδίωξη, την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος.

2.4 Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006

Το εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με την Οδηγία ΣΠΕ μέσω της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225B), η οποία για λόγους συντομίας αναφέρεται ως ΚΥΑ-ΣΠΕ εφεξής. Πρόκειται για μια πιστή μεταφορά της Οδηγίας ΣΠΕ στα μέτρα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής πραγματικότητας, στην οποία τηρείται τόσο ο διπλός στόχος όσο και τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας. Τα νέα, ειδικότερα στοιχεία της ΚΥΑ-ΣΠΕ σε σχέση με την Οδηγία είναι:

- ο σαφέστερος καθορισμός του πεδίου εφαρμογής, στο οποίο εντάσσονται συγκεκριμένα είδη σχεδίων και προγραμμάτων, όπως Επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλα σχέδια και προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ειδικά ή Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, καθώς και σημαντικός αριθμός άλλων συγκεκριμένων ειδών σχεδίων και προγραμμάτων,
- η θέσπιση της διαδικασίας περιβαλλοντικού προελέγχου, ώστε να διαπιστώνεται εάν για ένα σχέδιο ή πρόγραμμα απαιτείται όντως να τηρηθεί η διαδικασία ΣΠΕ,
- η ρύθμιση του τρόπου διαβούλευσης, τόσο στο εσωτερικό όσο και διασυνοριακά,
- ο καθορισμός των απαιτήσεων από την περιβαλλοντική μελέτη, για την οποία εισάγεται ο όρος «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» (ΣΜΠΕ).

Ειδικότερα, στο άρθρο 6 της ΚΥΑ-ΣΠΕ ορίζονται μια σειρά χαρακτηριστικών που πρέπει να διαθέτει η ΣΜΠΕ:

- Στη ΣΜΠΕ εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, σε περιεκτική μορφή, λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος.
- Η ΣΜΠΕ περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ευλόγως μπορεί να απαιτούνται για την εκτίμηση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης, το περιεχόμενο και το επίπεδο λεπτομερειών του σχεδίου ή του προγράμματος, το στάδιο της διαδικασίας εκπόνησής του και το βαθμό στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν καλύτερα σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη εκτίμησής τους.

Πέραν των παραπάνω χαρακτηριστικών, το περιεχόμενο της ΣΜΠΕ καθορίζεται στο Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ-ΣΠΕ, οι προδιαγραφές του οποίου τηρούνται πλήρως στην παρούσα μελέτη.

3. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Για την εφαρμογή της Οδηγίας 2001/42 «για τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» κατά την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, εκδόθηκε στις 26 Ιουλίου 2006 η με Α.Π 30981/ΕΥΣΣΑΑΠ 2469 εγκύκλιος η οποία απευθύνθηκε στις Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης ή στις λοιπές αρμόδιες αρχές που έχουν την ευθύνη για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ε.Π.).

Με βάση την εγκύκλιο αυτή οι απαιτήσεις, που απορρέουν από την Οδηγία 2001/42 και την εναρμόνισή της στο Εθνικό δίκαιο και οι οποίες θα αξιολογηθούν κατά την υποβολή των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013 από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Περιβάλλοντος της ΕΕ είναι:

1. Η ύπαρξη της ΣΜΠΕ.
2. Η διεξαγωγή διαβουλεύσεων με τις Υπηρεσίες, που ενδιαφέρονται για περιβαλλοντικά θέματα εκ της εφαρμογής των Προγραμμάτων λόγω αρμοδιότητας.
3. Η διεξαγωγή διαβουλεύσεων με το ενδιαφερόμενο κοινό.
4. Η λήψη αποφάσεων σχετικά με την περιβαλλοντική έγκριση (Περιβαλλοντική Δήλωση/Απόφαση) του ΕΠ.
5. Η ενημέρωση των αρμοδίων Υπηρεσιών και του ενδιαφερόμενου κοινού, που συμμετείχαν στη διαβούλευση, σχετικά με την Περιβαλλοντική Δήλωση/Απόφαση του ΕΠ.
6. Η ενημέρωση των αρμοδίων Υπηρεσιών και του ενδιαφερόμενου κοινού σχετικά με το οριστικό κείμενο του ΕΠ, που υιοθετήθηκε μετά την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών δεδομένων (της Περιβαλλοντικής Δήλωσης/Απόφασης).

Η διαδικασία για την έγκριση της ΣΜΠΕ έχει ως ακολούθως:

- Η ΣΜΠΕ υποβάλλεται στην Αναθέτουσα Αρχή, όπου αξιολογείται ως προς την τήρηση των όρων της σύμβασης και σχολιάζεται σε σχέση με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό.
- Ακολούθως, προωθείται στο ΥΠΕΧΩΔΕ (ΕΥΠΕ), προκειμένου να εξεταστεί για την πληρότητα, την επάρκεια και την ποιότητα της και θα κοινοποιηθεί στην ΕΥΣΣΑΑΠ του ΥΠΟΙΟ.
- Στη συνέχεια, η ΕΥΠΕ/ΥΠΕΧΩΔΕ προωθεί τη διαδικασία ΣΠΕ.

Σε συμμόρφωση με την προαναφερόμενη εγκύκλιο, για την εφαρμογή της Οδηγίας 2001/42 η Περιφέρεια Αττικής και συγκεκριμένα η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ Αττικής προχώρησε στις 20/9/2006 στην υπογραφή σύμβασης με το γραφείο μελετών «**Σ.Καϊμάκη και Συνεργάτες - Σύμβουλοι Μηχανικοί**» Αντικείμενο της σύμβασης ήταν η **Σύνταξη της Στρατηγικής**

**Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΠΕΠ Αττικής για την
Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.**

***Η παρούσα μελέτη επομένως αποτελεί την ΣΜΠΕ του ΠΕΠ Αττικής για την
Προγραμματική Περίοδο 2007-2013***

Η ομάδα που συγκροτήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης αποτελείται από τους παρακάτω επιστήμονες:

Στέλλα Καϊμάκη	Πολιτικός Μηχανικός, Μηχανικός Περιβάλλοντος, PhD
Ελένη Γκουβάτσου	Πολιτικός Μηχανικός, Μηχανικός Περιβάλλοντος, M.Sc
Κωνσταντίνος Σιαπαρίνας	Γεωλόγος, Περιβαλλοντολόγος MSc
Αγγελική Περδίου	Μεταλλειολόγος Μηχανικός ΕΜΠ
Χρυσούλα Δεληγιάννη	Γεωλόγος, Περιβαλλοντολόγος MSc
Ευστάθιος Χατζιόπουλος	Περιβαλλοντολόγος MSc
Αγγελής Νάννος	Πολιτικός Μηχανικός MSc

Την ευθύνη και το συντονισμό της εκπόνησης της μελέτης είχε η Παναγιώτα Στυλιανή Καϊμάκη κάτοχος μελετητικού πτυχίου Γ΄ τάξης στην Κατηγορία 27.

Για την Ομάδα Μελέτης

4. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 Η Συνολική Στρατηγική Προσέγγιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007 – 2013

Η αναπτυξιακή στρατηγική που επιλέγεται κατά τη νέα προγραμματική περίοδο για την Περιφέρεια Αττικής, όπως και η ιεράρχηση των Γενικών Στόχων και των Αξόνων Προτεραιότητας, δηλαδή το κατάλληλο μίγμα των παρεμβάσεων που συνθέτουν τα μέσα για την επίτευξη των στόχων, βασίζεται στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Περιφέρειας Αττικής, στο ευρύτερο πλαίσιο στρατηγικών κατευθύνσεων που θέτει η Ε.Ε. για την πολιτική της συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, στην αναγκαιότητα επίτευξης των στόχων της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισσαβόνας και στον ευρύτατο διάλογο που διεξήχθη μεταξύ του συνόλου των κοινωνικοοικονομικών φορέων για τη διαμόρφωση του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας Αττικής.

Η επιλεγείσα περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική εξειδικεύει τις κατευθύνσεις της Εθνικής Πολιτικής για την τέταρτη προγραμματική περίοδο, όπως αυτές αποτυπώνονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και στα επιμέρους κείμενα των τομεακών πολιτικών, ενώ λαμβάνει υπόψη τις κατευθύνσεις του νέου υπό τελική έγκριση Ρυθμιστικού Σχεδίου του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας.

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί ένα ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα, ενώ η οικονομική ζώνη επιρροής της καλύπτει σημαντικό τμήμα της χώρας και αποτελεί μια Ευρωπαϊκή Μητρόπολη. Η Αθήνα – Αττική αποτελεί το σημαντικότερο πόλο ανάπτυξης της χώρας.

Το ΕΣΠΑ στην σχετική ενότητα για τα αστικά κέντρα – πόλους της χώρας αναφέρει για τον πόλο ανάπτυξης «Αθήνα – Αττική»: «...Πρόκειται για τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση της χώρας και για τόπο εγκατάστασης πολλών επιχειρήσεων όλων των τομέων και κλάδων. Αποτελεί αστική συγκέντρωση διεθνούς ακτινοβολίας και ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της Μεσογείου, ενώ οι εξελίξεις σε αυτή, σε ότι αφορά τα πρότυπα κατοίκησης και παραγωγής λειτουργούν καθοριστικά στο σύνολο της χώρας. Η Αθήνα τείνει να επεκτείνεται στο σύνολο της Αττικής και στα γειτονικά με αυτή νησιά, ενώ αποτελεί κέντρο ενός σημαντικού με κριτήριο τα αστικά κέντρα που εντάσσονται σε αυτό, ημερήσιου συστήματος το οποίο συμπεριλαμβάνει και περιοχές των Περιφερειών Στερεάς Ελλάδος, Πελοποννήσου και Ν. Αιγαίου (Κυκλάδες) Χωρίς αμφιβολία η Αθήνα αποτελεί τον κεντρικό κορμό της χώρας και ταυτόχρονα την κύρια πύλη εισόδου στη χώρα, εμπορευμάτων και ανθρώπων. Όλοι οι δείκτες εμφανίζουν στην Αθήνα τις μεγαλύτερες τιμές τους (είτε ποιοτικά είτε ποσοτικά).

Τέλος, η Αθήνα – Αττική αποτελεί καθοριστικό κόμβο στον υφιστάμενο άξονα ανάπτυξης της χώρας, ενώ οι εξελίξεις σε αυτή κυρίως στην οικονομία της θα επηρεάσουν καθοριστικά όχι μόνο τον υφιστάμενο αλλά και τους αναδυόμενους άξονες της χώρας».

Με δεδομένο τον προωθητικό ρόλο που έχουν τα αστικά κέντρα για την οικονομική ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού χώρου, αλλά και τις γενικότερες εξελίξεις που σημειώνονται στην παγκόσμια

οικονομία, σαν αποτέλεσμα της περαιτέρω ενίσχυσης του ανοίγματος των αγορών και της επαναχωροθέτησης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο, η Περιφέρεια Αττικής θα πρέπει να αξιοποιήσει όλα τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη γεωγραφική της θέση στη Μεσόγειο ως πύλη εισόδου στην Ε.Ε. και σημείο έναρξης και απόληξης των Διευρωπαϊκών δικτύων, για να διατηρήσει αλλά και για να ενισχύσει περαιτέρω το ρόλο της σαν Ευρωπαϊκή μητρόπολη στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια, συμβάλλοντας κατά προτεραιότητα στην επίτευξη του Εθνικού στόχου για την ανάδειξη της χώρας σε διεθνές επιχειρηματικό κέντρο.

Τα πλεονεκτήματα αυτά αφορούν (εκτός της γεωγραφικής της θέσης), τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε περιβάλλον μακροοικονομικής σταθερότητας, την υψηλή συγκέντρωση ερευνητικών Ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, το ικανοποιητικό μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού, την πολιτιστική της παράδοση και κληρονομιά, αφού φιλοξενεί ορισμένα από τα σημαντικότερα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, την επιτυχή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, παράγοντα ιδιαίτερα σημαντικό για την αναγνωρισιμότητα μιας πόλης, την ύπαρξη υπερτοπικών και σημαντικών στο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μεταφορικών υποδομών (αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος, λιμάνι Πειραιά), το γεγονός ότι αποτελεί ήδη από τη δεκαετία του 1960 διεθνή τουριστικό προορισμό, την ύπαρξη σημαντικών επιχειρήσεων σε δυναμικούς κλάδους, τους αυξανόμενους ρυθμούς στη χρήση Η/Υ και Διαδικτύου, τη σημαντική ανάπτυξη δικτύου κοινωνικών υποδομών και τέλος τις ιδιαίτερα καλές κλιματολογικές συνθήκες.

Στα εγγενή χαρακτηριστικά και δυνατότητες που έχει η Περιφέρεια Αττικής θα πρέπει να προστεθούν οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις όπως, η ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε., που δίνει τη δυνατότητα για πρώτη φορά στη χώρα να αποκτήσει χερσαία σύνορα με κράτη της Ε.Ε., δίνοντας νέα δυναμική στο Εθνικό Αναπτυξιακό δίπολο Αθήνας – Θεσσαλονίκης, αξιοποιώντας παράλληλα και τη νέα Ευρωμεσογειακή συνθήκη.

Παράλληλα, η ολοκλήρωση της κατασκευής των αγωγών πετρελαίου που στο σύνολο τους απολήγουν στη Μεσόγειο, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της Ινδίας και της Κίνας σαν νέων παγκόσμιων κέντρων οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και η μετατόπιση προς Νοτιοανατολικά της Ε.Ε. σαν αποτέλεσμα της διεύρυνσης, παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες στην Αττική για να ενισχύσει το ρόλο της σαν κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και να τονώσει τη σημασία του Πειραιά σαν διεθνούς ναυτιλιακού κέντρου, στόχος που επιτυγχάνεται με την ολοκλήρωση της αναβάθμισης του σιδηροδρομικού δικτύου και της δημιουργίας ενός δικτύου συνδυασμένων (πολυτροπικών) μεταφορών.

Παρά το γεγονός ότι η Περιφέρεια Αττικής είναι η όγδοη πληθυσμιακά Περιφέρεια στην Ε.Ε., παρουσιάζει σημαντική υστέρηση στις οικονομικές της επιδόσεις, συγκρινόμενη με τα άλλα μεγάλα Ευρωπαϊκά Αστικά Κέντρα.

Η μεγάλη πρόκληση που αντιμετωπίζει τόσο η Περιφέρεια Αττικής όσο και η χώρα ευρύτερα είναι η μειωμένη ελκυστικότητα της σαν τόπος για την προσέλκυση επενδύσεων και η υστέρηση της σε μια σειρά παραμέτρους που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και κατά συνέπεια τη δυνατότητα δημιουργίας και διατήρησης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και θέσεων εργασίας, με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφόρο διαχείριση των πόρων.

Η έναρξη της τέταρτης προγραμματικής περιόδου βρίσκει την Αττική να έχει δρομολογήσει την υλοποίηση μιας σειράς μεγάλων έργων υπερτοπικών μεταφορικών υποδομών, που είναι αναγκαία για την μετατροπή της σε διεθνή κόμβο (κυρίως σε σιδηροδρομικές υποδομές), με παραμένουσες αδυναμίες (υποδομών και οργάνωσης) των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ελλιπής κάλυψη του δικτύου Μέσων Μαζικής Μεταφοράς σταθερής τροχιάς σε σχέση με το πληθυσμιακό μέγεθος της πόλης), σχετικά περιορισμένο δίκτυο αυτοκινητοδρόμων και δικτύων οδών ταχείας κυκλοφορίας (παρουσιάζει σημαντική υστέρηση σε σχέση με τις μεγάλες Ευρωπαϊκές Μητροπόλεις), ενώ παραμένει ένα μεγάλο έλλειμμα τόσο στον τομέα των περιβαλλοντικών υποδομών, όσο και χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων, που δεν διασφαλίζει την αειφόρο ανάπτυξη.

Η συνέχιση της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης προς τις περιοχές της Ανατολικής και Δυτικής Αττικής, η τρωθείσα ελκυστικότητα σαν τουριστικός προορισμός, παρά την ανάκαμψη που παρατηρείται τα δύο τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της επιτυχούς διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων, το χαμηλό ποσοστό προσέλκυσης ξένων επιχειρήσεων και επενδύσεων, η σημαντική υστέρηση στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών με ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων μικρού και μέσου μεγέθους σε φθίνοντες βιομηχανικούς κλάδους που αδυνατούν να αξιοποιήσουν και να ενσωματώσουν την έρευνα και τεχνολογία στην παραγωγική διαδικασία και με ένα οικιστικό και φυσικό περιβάλλον που δέχεται σημαντικές πιέσεις από την υψηλή συγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα τη σημαντική υποβάθμιση του, αποτελούν ορισμένα από τα σημαντικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν την κατάσταση της Περιφέρειας σήμερα και εν μέρει εξηγούν τόσο την χαμηλή ελκυστικότητα της όσο και την ανταγωνιστικότητα της με βάση τα διεθνή κριτήρια.

Η υπέρβαση αυτών των αρνητικών διαρθρωτικών προβλημάτων και η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας σε συνδυασμό με τις προτεραιότητες της πολιτικής συνοχής και την Εθνική Αναπτυξιακή πολιτική αποτελούν την πρώτη παράμετρο για το πλαίσιο της στοχοθέτησης της τέταρτης προγραμματικής περιόδου.

Η δεύτερη παράμετρος για την κατάρτιση της αναπτυξιακής στρατηγικής και της στοχοθέτησης του ΠΕΠ Αττικής 2007-2013 είναι η εξυπηρέτηση του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας, όπως αναδείχθηκε στο Αναπτυξιακό της Συνέδριο, στο οποίο συμπυκνώνεται η βούληση των φορέων της κοινωνίας, των πολιτών, της Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, αποτελώντας ταυτόχρονα και εθνικό στόχο, όπως αυτός αποτυπώνεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, που είναι:

«Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΩΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ»

και το οποίο αποτελεί και το **αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Αττικής για τη νέα προγραμματική περίοδο**. Είναι δεδομένο ότι η επίτευξη του αναπτυξιακού αυτού οράματος υπερβαίνει την χρονική περίοδο αναφοράς της Δ' προγραμματικής περιόδου και εκτείνεται χρονικά μέχρι το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα.

4.2 Γενικοί Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013

Όπως προαναφέρθηκε, η επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας υπερβαίνει τα χρονικά περιθώρια της νέας προγραμματικής περιόδου και ουσιαστικά δεν διαφοροποιείται σημαντικά από τον μακροπρόθεσμο στρατηγικό στόχο της τρίτης προγραμματικής περιόδου.

Η εξυπηρέτηση του μακροπρόθεσμου αυτού στόχου απαιτεί, παράλληλα με την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της Γ΄ προγραμματικής περιόδου, τη λήψη μιας σειράς μέτρων θεσμικού κυρίως χαρακτήρα, που σχετίζονται με τον Πολεοδομικό και Χωροταξικό σχεδιασμό που θα αποτυπωθεί στο νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο (αναμένεται η έγκρισή του), καθώς και θεμάτων που σχετίζονται με την Αστική διακυβέρνηση και τη Μητροπολιτική διοίκηση.

Η επιλογή των στόχων του ΠΕΠ 2007 – 20013 γίνεται με γνώμονα:

- Την εξυπηρέτηση του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας Αττικής
- Τις κατευθυντήριες γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση της Ε.Ε.
- Την Εθνική Αναπτυξιακή πολιτική, όπως αποτυπώνεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 (ΥΠΟΙΟ, Ιανουάριος 2007)
- Τη συμβολή στην επίτευξη των στόχων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) 2005 – 2008
- Τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. για το ρόλο των πόλεων στην Ανάπτυξη και την Απασχόληση.

Ειδικά για την Περιφέρεια Αττικής οι κατευθύνσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές, με δεδομένο ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό θέτουν προτεραιότητες σε επιμέρους τομείς όπου η Περιφέρεια παρουσιάζει υστέρηση, ενώ σε μεγάλο βαθμό αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθιστούν μια πόλη ελκυστική, προσδιορίζοντας και το πλαίσιο των παρεμβάσεων που μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία κατά την τέταρτη προγραμματική περίοδο. Οι τομείς αυτοί είναι:

- Μεταφορές για τη διασφάλιση της κινητικότητας και της προσβασιμότητας του πληθυσμού στο εσωτερικό των πόλεων, την καλύτερη διασύνδεση με τα αεροδρόμια, τα λιμάνια και τους μεγάλους οδικούς διαπεριφερειακούς άξονες.
- Εύκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες που αναβαθμίζουν την ποιότητα διαβίωσης (υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες, εκπαίδευση, φροντίδα των παιδιών,).
- Βελτίωση του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος, με την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης που επιφέρει η αστική διάχυση, την αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών και την προστασία των ελεύθερων χώρων, το συντονισμό μεταξύ των επιπέδων της διοίκησης για τις χρήσεις γης και τις λοιπές πολιτικές που επηρεάζουν και επιδρούν στον αστικό χώρο, την επένδυση σε φυσικές υποδομές και

την ενεργή διαχείριση των μεταφορών και την προώθηση δράσεων για την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.

- Αναβάθμιση της πολιτιστικής κίνησης και των πολιτιστικών εκδηλώσεων, αφού η πολιτιστική ζωή (κίνηση) μιας πόλης επηρεάζει τις ιδιωτικές επενδύσεις ως επιλογή του τόπου εγκατάστασης παραγωγικών ή διοικητικών εγκαταστάσεων όπως επίσης και την απόφαση εγκατάστασης του μετακινούμενου υψηλών δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού.
- Προώθηση της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της κοινωνίας της γνώσης, η οποία αποτελεί εθνικό στόχο. Το σύνολο των αναγκαίων παρεμβάσεων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων στον τομέα αυτό, όπως η υποβοήθηση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ), η αναγκαιότητα διασύνδεσης των επιχειρήσεων με τα Ερευνητικά Κέντρα, η προώθηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την Κοινωνία της Πληροφορίας είναι τομείς που, όπως αναλύθηκε και στην υφιστάμενη κατάσταση, η Αττική υπολείπεται σημαντικά των μέσων όρων της Ε.Ε. και των στόχων που θέτει η αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβόνας.

Σημαντική συνιστώσα που διαμορφώνει μια επιτυχημένη αναπτυξιακή πολιτική για τις πόλεις (πάντα σε σχέση με την αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβόνας και τον ρόλο που καλούνται οι πόλεις να διαδραματίσουν για να μεγιστοποιήσουν τη συμβολή τους σε αυτήν) είναι η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας. Οι δράσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού επικεντρώνονται στη:

- Βελτίωση της απασχολησιμότητας, μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την ανάπτυξη συστημάτων δια βίου μάθησης, την αύξηση της επένδυσης στις υποδομές εκπαίδευσης, την προώθηση δράσεων για την προσέλκυση απόμων στην εργασία και την επιχειρηματικότητα
- Μείωση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των πόλεων, ιδιαίτερα σε θύλακες αστικών περιοχών με υποβαθμισμένη ποιότητα ζωής και λειτουργία της πόλης που υστερούν ως προς την οικονομική ανάπτυξη. Ο στόχος αυτός είναι αλληλένδετος με την επόμενη ενότητα, αφού υπάρχει σημαντική συγκέντρωση ευαίσθητων για τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων πληθυσμού όπως είναι οι κοινωνικές μειονότητες, οι οικονομικοί μετανάστες και, λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην ένταξη στην αγορά εργασίας, οι νέοι και οι γυναίκες.
- Προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των ίσων ευκαιριών.

Η πλειονότητα των τριών προαναφερθεισών παρεμβάσεων εντάσσονται στη συνολικότερη πολιτική για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την αγορά εργασίας και αποτελούν τομείς παρέμβασης του ΕΚΤ. Η πολιτική για τους ανθρώπινους πόρους στην Περιφέρεια Αττικής⁴, που συγκεντρώνει το 40 % περίπου του πληθυσμού και των απασχολούμενων και μεγάλο μέρος των επιχειρήσεων της χώρας και της διοίκησης, περιγράφεται στο ΕΣΠΑ (κεφ.

---

⁴ ΕΣΠΑ, σελ. 76

4.3.3) όπου προσδιορίζονται οι βασικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τόσο στο επίπεδο κοινών για όλες τις Περιφέρειες της χώρας στρατηγικών επιλογών (Γενικοί Στόχοι 7,8,9 του ΕΣΠΑ) όσο και με εξειδικευμένες κατευθύνσεις για την Περιφέρεια Αττικής ως ακολούθως:

«...Λόγω του μεγάλου μεγέθους του πληθυσμού και των απασχολούμενων του αστικού χαρακτήρα της Περιφέρειας και του καθοριστικού της ρόλου στην οικονομία της χώρας,, όπως είναι αναμενόμενο οι σχετικοί με την απασχόληση και την ανεργία δείκτες, παρουσιάζουν χαμηλές τιμές. Έτσι η Αττική κατατάσσεται στο πρώτο τρίτο των Περιφερειών της χώρας με τις καλύτερες επιδόσεις στους συγκεκριμένους δείκτες,. Το ίδιο ισχύει και για την έκθεση στον κίνδυνο της φτώχειας όπου η Περιφέρεια παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο φτώχειας και κατατάσσεται στην πρώτη θέση.

Οι τιμές των δεικτών όμως αποκρύπτουν τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες και τα υπαρκτά ακραία φαινόμενα που προφανώς ισχύουν σε μια τόσο μεγάλη συγκέντρωση και τα οποία είναι σε απόλυτους αριθμούς των εμπλεκόμενων σημαντικά και συνεπάγονται σημαντικές ανισότητες και μεταξύ των διάφορων τμημάτων της Αττικής συνολικά αλλά και εντός του Λεκανοπεδίου, όπως αναδείχθηκε και στην υφιστάμενη κατάσταση. Καθώς λοιπόν στην Περιφέρεια αναπαράγονται – εξαιτίας του μεγέθους των απασχολούμενων, του πληθυσμού και των επιχειρήσεων με διαφοροποιημένη ένταση στις διάφορες ενότητες σε όλα τα καθοριστικά προβλήματα της αγοράς εργασίας και της απασχόλησης, έστω και σε συνολικά περιορισμένη έκταση, θα δοθεί έμφαση στη δυνατότητα επανένταξης των ανέργων στην αγορά εργασίας, στην αύξηση των απασχολούμενων με προσανατολισμό σε ανταγωνιστικούς και καινοτόμους κλάδους της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Οι διαφοροποιήσεις κατά κλάδους πρέπει να ανταποκρίνονται στο δυναμισμό τους. Αντίστοιχα ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί και στη διαφοροποίηση και κατά χωρικές ενότητες της Περιφέρειας, ώστε να αντιμετωπιστούν τα κατά περιοχές έντονα προβλήματα...».

Με βάση το πλαίσιο αυτό, οι προκλήσεις και αναπτυξιακές ανάγκες που εντοπίστηκαν αναφορικά με την αγορά εργασίας και την κοινωνική συνοχή στην Ενότητα 1 του ΠΕΠ, θα αντιμετωπισθούν για την Περιφέρεια Αττικής κυρίως στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ΕΠ «Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού», με συγχρηματοδότηση από το ΕΚΤ.

Στην Εθνική Αναπτυξιακή Πολιτική, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Κεφάλαιο 4.4 «Χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής») στην ενότητα που αφορά τη Βιώσιμη Αστική ανάπτυξη αναγνωρίζονται ως χαρακτηριστικά στοιχεία της αστικής πολιτικής για τη νέα περίοδο η «... πρόσβαση των πολιτών στην εργασία, στην εκπαίδευση, στις υπηρεσίες και στην ψυχαγωγία, το αναβαθμισμένο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η δυναμική και ανταγωνιστική οικονομική ανάπτυξη, οι καινοτόμες επιχειρηματικές δραστηριότητες και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών μέσω μιας εκσυγχρονισμένης δημόσιας διοίκησης...».

Ειδικότερα για την Αττική, που αποτελεί το σημαντικότερο αν όχι και το μοναδικό σε επίπεδο Ε.Ε. μητροπολιτικό αστικό κέντρο της χώρας, για τον προσδιορισμό των Γενικών Στόχων του ΕΠ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι απαραίτητη προϋπόθεση για να ενισχύσει το ρόλο της σε ένα διεθνές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τον ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων είναι η βελτίωση της ελκυστικότητας της για την εγκατάσταση επιχειρήσεων, εδρών διεθνών

οργανισμών, κεντρικών γραφείων που συγκεντρώνουν επιτελικές λειτουργίες των μεγάλων πολυεθνικών ή εθνικών επιχειρήσεων με ισχυρή παρουσία στις παγκόσμιες αγορές.

Με βάση τα ανωτέρω οι Γενικοί Στόχοι του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007 -2013 είναι:

- Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο.
- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος.
- Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

4.2.1. Γενικός Στόχος 1: Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας σαν Διεθνές Επιχειρηματικό κέντρο

Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής συναρτάται άμεσα με την ποιότητα των υποδομών της. Κρίσιμης σημασίας για την Περιφέρεια θα είναι οι παρεμβάσεις αναβάθμισης / επέκτασης του τομέα αστικών μεταφορών για την βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών στην Περιφέρεια, παράμετρος κρίσιμης σημασίας και για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η αύξηση του μεριδίου των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς στην μετακίνηση του πληθυσμού που θα προέλθει από την επέκταση του δικτύου των μέσων σταθερής τροχιάς, η κατασκευή νέων αυτοκινητοδρόμων και η ολοκλήρωση- επέκταση των οδικών αξόνων που αποτελούν τμήμα των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών εξυπηρετούν απόλυτα την πολιτική της Ε.Ε. για τις μεταφορές όπως αυτή παρουσιάζεται στην Λευκή Βίβλο, που είναι η αντιμετώπιση της κυκλοφοριακής συμφόρησης στις οδικές, αστικές και αεροπορικές μεταφορές και η εξισορρόπηση της ανάπτυξης ανάμεσα στα μέσα μεταφοράς.

Παράλληλα, η ενίσχυση του ρόλου της Αττικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης σαν κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και σαν μια από τις βασικές πύλες εισόδου στην Ε.Ε., επιβάλλει την ολοκλήρωση του συστήματος συνδυασμένων μεταφορών για την καλύτερη διασύνδεση με τα λιμάνια και τους μεγάλους Διαπεριφερειακούς άξονες, χωρίς την περαιτέρω επιβάρυνση των κυκλοφοριακών συνθηκών τουλάχιστον εντός του Λεκανοπεδίου. Η δημιουργία περιμετρικών οδικών αξόνων που θα συνδέουν τις μεγάλες βιομηχανικές συγκεντρώσεις της Περιφέρειας, η αναβάθμιση του λιμένα του Λαυρίου και της σιδηροδρομικής και οδικής σύνδεσής του, αλλά και οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν από το Ταμείο Συνοχής στην Περιφέρεια, όπως η επέκταση του Μετρό, θα συμβάλλουν αποφασιστικά στη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών, που αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, ουσιώδη προϋπόθεση για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας ως τόπου για την προσέλκυση επενδύσεων και την ανάδειξη της σε διεθνές επιχειρηματικό κέντρο.

4.2.2. Γενικός Στόχος 2: Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Περιφέρειας προϋποθέτει την ενίσχυση των προωθητικών παραγόντων που θα επιτρέψουν την αναδιάρθρωση της και τη μετάβαση της στην οικονομία της γνώσης. Η σημαντική υστέρηση που παρουσιάζει η Περιφέρεια και η μείωση της απόστασης που τη χαρακτηρίζει σε κρίσιμους για την ανταγωνιστικότητα τομείς όπως η καινοτομική ικανότητα, η δαπάνη για Ε & ΤΑ, η χρήση ΤΠΕ, τόσο από τις επιχειρήσεις όσο και για την εξυπηρέτηση του πολίτη, όχι μόνο από τις μεγάλες μητροπολιτικές περιφέρειες της Ε.Ε. των 15 κρατών μελών αλλά και από ορισμένες Πρωτεύουσες των δέκα νέων κρατών, απαιτεί την υιοθέτηση μιας στρατηγικής που θα εστιάσει:

- Στην προώθηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων Ε & ΤΑ, εστιασμένων σε κλάδους υψηλής προτεραιότητας που θα συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση των παραγωγικών τομέων προς τομείς νέων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και πιο φιλικά προς το περιβάλλον
- Στην εφαρμογή δράσεων που συμβάλλουν στη μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες από υπάρχουσες ή νέες επιχειρήσεις (spin –offs), στη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων (start –ups) στην υποβοήθηση μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις αλλά και στην ενίσχυση άυλων (soft) υποδομών που προάγουν ευθέως την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, όπως η προώθηση της δημιουργίας τεχνολογικών πάρκων και της δικτύωσης τους μέσω συσπειρώσεων (clustering) με Πανεπιστήμια και άλλους ερευνητικούς φορείς, η δημιουργία δικτύων επίδειξης για την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των ΜΜΕ. Η διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ και η ενσωμάτωση τους στην καθημερινή οργάνωση και λειτουργία των επιχειρήσεων και ιδιαίτερα των ΜΜΕ, η προώθηση της «πράσινης» επιχειρηματικότητας και η προώθηση της επιχειρηματικότητας στον τομέα της παραγωγής ενέργειας και ιδιαίτερα για την αξιοποίηση των ΑΠΕ συνθέτουν το πλέγμα της στρατηγικής του δεύτερου Γενικού Στόχου του Προγράμματος.

Παράλληλα, θα πρέπει να ενισχυθεί ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός των ΜΜΕ της Περιφέρειας, που αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα της οικονομίας της, για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη πίεση τόσο από χώρες φθηνού εργατικού κόστους όσο και από τα νέα κράτη – μέλη της Ε.Ε. και ιδιαίτερα τη Βουλγαρία και Ρουμανία, λόγω και της γεωγραφικής γειννίαςσης.

4.2.3. Γενικός Στόχος 3: Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος

Η κατάσταση του περιβάλλοντος στην Περιφέρεια είναι ιδιαίτερα επιβαρημένη και απαιτείται ένα πλέγμα παρεμβάσεων για την διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης. Στην Περιφέρεια Αττικής για την αειφόρο διαχείριση του περιβάλλοντος έμφαση θα δοθεί σε υποδομές διαχείρισης των υγρών και στερεών αποβλήτων για την εναρμόνιση με τις σχετικές οδηγίες της Ε.Ε., στη μείωση των κινδύνων από τεχνολογικούς κινδύνους και φυσικές καταστροφές με προτεραιότητα στην αναβάθμιση της αντιπλημμυρικής προστασίας. Η δημιουργία ενός δικτύου προστατευμένων περιοχών και η λήψη μέτρων για την προστασία της βιοποικιλότητας συνθέτουν ένα πλέγμα περιβαλλοντικών στόχων. Η επίτευξη των στόχων αυτών προϋποθέτει και την άσκηση συνεπούς περιβαλλοντικής πολιτικής μέσω της δημιουργίας μηχανισμών και μέσων και στην ενίσχυση των φορέων και θεσμών ελέγχου και άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια, που δημιουργεί σημαντική υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, είναι η έλλειψη χώρων πρασίνου. Η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο είναι ιδιαίτερα χαμηλή, με αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα της ζωής των κατοίκων και την επιβάρυνση της ποιότητας του αέρα. Η δημιουργία νέων χώρων πρασίνου είναι απαραίτητη όχι μόνο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αλλά και για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας, αφού η ποιότητα του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος συμβάλλει στη δημιουργία ελκυστικών συνθηκών για τις επιχειρήσεις και το προσωπικό τους με υψηλή ειδίκευση. Η υλοποίηση παρεμβάσεων για το μετασχηματισμό του αστικού τοπίου μέσω της αναζωογόνησης συγκεκριμένων περιοχών, της εφαρμογής εκτεταμένων αναπλάσεων και της αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς αναμφίβολα θα συμβάλλει και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων ενώ παράλληλα οι επιπτώσεις αυτών των παρεμβάσεων διαχέονται και επηρεάζουν το σύνολο των Γενικών Στόχων του Προγράμματος.

4.2.4. Γενικός Στόχος 4: Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας

Για να μεγιστοποιηθεί η απασχόληση και να δημιουργηθούν μόνιμες θέσεις εργασίας υψηλής ποιότητας θα πρέπει να αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο και να ενισχυθεί το ανθρώπινο κεφάλαιο. Ο μονοταμειακός χαρακτήρας του Προγράμματος υπαγορεύει την επικέντρωση της στρατηγικής σε επενδύσεις για την αναβάθμιση των εκπαιδευτικών, κοινωνικών και υγειονομικών υποδομών. Η δημιουργία ενός συστήματος πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας συμβάλλει στην ποιοτική αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών υγείας, καλύπτοντας ένα σημαντικό μειονέκτημα που παρουσιάζει το υγειονομικό σύστημα της Περιφέρειας (όπως άλλωστε και της χώρας) που είναι η «νοσοκομειοκεντρική» προσέγγιση. Επιπλέον, η περαιτέρω αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας επιβάλλει τη λήψη μέτρων και την υλοποίηση παρεμβάσεων για την συμφιλίωση επαγγελματικής καριέρας και οικογενειακής ζωής, μέσω της ενίσχυσης παρεμβάσεων δομών κοινωνικής φροντίδας παιδιών.

Τέλος, η δημιουργία των κατάλληλων υποδομών για την προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης και η αναβάθμιση του κτιριολογικού και τεχνολογικού εξοπλισμού σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης αποτελεί προϋπόθεση για τη βελτίωση της ποιότητας και την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Ο τέταρτος Γενικός Στόχος του Προγράμματος συγκεντρώνει τις παρεμβάσεις στους τομείς των υποδομών που θα υποστηρίξουν το ανθρώπινο κεφάλαιο, ενώ ο κύριος όγκος των παρεμβάσεων, όπως προαναφέρθηκε θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΚΤ και τα Επιχειρησιακά του Προγράμματα. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» και «Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση».

Για την επίτευξη των Γενικών Στόχων του Προγράμματος απαιτείται η υλοποίηση μιας σειράς παρεμβάσεων από το ΠΕΠ σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της Ολυμπιακής κληρονομιάς που θα δώσουν το έναυσμα για την επανατοποθέτηση της Αθήνας μέσω της βελτίωσης της ελκυστικότητας της στον κατάλογο των πόλεων που αποτελούν διεθνή επιχειρηματικά κέντρα και τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα και εντός του χρονικού ορίζοντα υλοποίησης του Προγράμματος την μη υποχώρηση της.

Η εξυπηρέτηση του στόχου αυτού βρίσκεται στο επίκεντρο του αναπτυξιακού σχεδιασμού για τη νέα προγραμματική περίοδο, συμβάλλοντας σημαντικά στην επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συνέχιση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, και την επίτευξη των στόχων της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Για την επίτευξη των Γενικών Στόχων απαιτείται αφενός η επίλυση των προβλημάτων (που συνθέτουν τους κινδύνους και τις απειλές που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια) και είναι η προσβασιμότητα, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (σε σχέση με την Ε.Ε.) και η ποιότητα ζωής και αφετέρου η αξιοποίηση των ισχυρών σημείων της Περιφέρειας.

4.3 Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013.

Οι Θεματικές Προτεραιότητες που επιλέγονται για την εξυπηρέτηση των Γενικών Στόχων του Προγράμματος, με βάση την κατηγοριοποίηση του άρθρου 4 του Κανονισμού ΕΤΠΑ⁵, είναι:

- (8) **Μεταφορές**, με έμφαση στην ενίσχυση των διατροπικών / συνδυασμένων επιβατικών και εμπορευματικών μεταφορών, την αναβάθμιση και επέκταση των δικτύων των αστικών μεταφορών και ιδιαίτερα των μέσων σταθερής τροχιάς, την ολοκλήρωση των διευρωπαϊκών οδικών δικτύων εντός των ορίων της Περιφέρειας
- (9) **Ενέργεια**, με στόχο τη μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο για λόγους περιβαλλοντικούς αλλά και την ενίσχυση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού μέσω της επέκτασης των δικτύων φυσικού αερίου και των εγκαταστάσεων αποθήκευσής του, την αξιοποίηση των ΑΠΕ και την αναβάθμιση των δικτύων σύνδεσης ηλεκτρικής ενέργειας της Περιφέρειας με την υπόλοιπη χώρα.
- (4) **Περιβάλλον**, με έμφαση στην υποδομή για τη διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων σε εναρμόνιση με τις σχετικές οδηγίες της Ε.Ε., την υδροδότηση, την προαγωγή της βιοποικιλότητας,
- (5) **Πρόληψη κινδύνων από φυσικές καταστροφές**, τομέα που η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει υψηλή επικινδυνότητα (πυρκαγιές, πλημμύρες).
- (7) **Πολιτισμός**, μέσω της βέλτιστης αξιοποίησης των πολιτιστικών υποδομών με στόχο τη συμβολή και του πολιτισμού στη βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας, τον βιώσιμο τουρισμό και την ανάδειξη του πολιτισμού σε παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης.

Οι ανωτέρω παρεμβάσεις εξειδικεύουν για την Περιφέρεια Αττικής τη θεματική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Ελκυστικότητα της Ελλάδος και των Περιφερειών της ως τόπων επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης».

- (1) **Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, καινοτομία και επιχειρηματικότητα**, μέσω της ενίσχυσης των επιχειρήσεων και γενικότερα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας και ειδικότερα:
  - Της ενίσχυσης της εισροής ξένων επενδύσεων ειδικά σε τομείς υψηλής τεχνολογίας με αυξημένες απαιτήσεις σε επιστημονικό δυναμικό.
  - Της βελτίωσης της πρόσβασης σε χρηματοδότηση των ΜΜΕ και παροχής κινήτρων για συνεργασίες (clusters) και δίκτυα

---

⁵ Καν (ΕΚ) αριθμ 1080/2006 του Ευρ. Κοιν. & του Συμβ. 5/72006 για το ΕΤΠΑ.

- Της μετατροπής της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες και υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας – τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ.
- Της προώθησης της εξωστρέφειας μέσω της Ευρωπαϊκής και διεθνούς Ε&ΤΑ συνεργασίας.
- Της ενίσχυσης υποδομών Ε&ΤΑ με βασικό κριτήριο την αριστεία και τη δημιουργία υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- **(2) Κοινωνία της Πληροφορίας** μέσω
  - Της ενίσχυσης της χρήσης ΤΠΕ σε επιχειρήσεις, της προώθησης του κλάδου των ΤΠΕ και της επιχειρηματικότητας σε τομείς που αξιοποιούν ΤΠΕ
  - Της κοινωνίας της πληροφορίας για τον πολίτη, μέσω της ανάπτυξης ψηφιακών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του στις σχέσεις του με την Κεντρική Διοίκηση και την Αυτοδιοίκηση με στόχο τη βελτίωση της καθημερινής του ζωής.
- **(6) Τουρισμός.** Με την ανάδειξη και προαγωγή των φυσικών πόρων, την αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών και την στοχευμένη επικέντρωση σε υψηλής ποιότητας ζήτηση, τη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος και την άμβλυση της εποχικότητας, τη δημιουργία δικτύων εναλλακτικού τουρισμού και την επέκταση του τουριστικού ρεύματος ιδιαίτερα προς την Ανατολική και Δυτική Αττική και τα νησιά της Περιφέρειας και τέλος την αναβάθμιση -ενίσχυση της θέσης της Αθήνας στο παγκόσμιο δίκτυο «τουρισμού πόλης» και ως city-break προορισμού, με στόχο την απεξάρτηση του τουρισμού από τη διεθνή συγκυρία.

Οι ανωτέρω παρεμβάσεις εξειδικεύουν για την Περιφέρεια Αττικής τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ «Παραγωγικός τομέας της οικονομίας» και «Κοινωνία της Γνώσης».

- **(10) Εκπαίδευση,** με στόχο την ολοκλήρωση των υποδομών στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, την επιτάχυνση του ρυθμού ένταξης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση και την επίλυση του προβλήματος της ανεπάρκειας σχολικής στέγης ποσοτικά (απάλειψη της διπλοβάρδιας) αλλά και ποιοτικά (ακατάλληλα και πεπαλαιωμένα σχολικά κτίρια) για τη βελτίωση της ελκυστικότητας και της ποιότητας ζωής.
- **(11) Υγεία και κοινωνική υποδομή,** με στόχο την προστασία της δημόσιας υγείας, την ανάπτυξη της πρωτοβάθμιας φροντίδας και βελτίωσης της ανταποδοτικότητας του υγειονομικού συστήματος, τη δημιουργία υποστηρικτικών δομών για την απρόσκοπτη διαθεσιμότητα των γυναικών για απασχόληση και συμφιλίωση επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων.

Οι ανωτέρω παρεμβάσεις εξειδικεύουν για την Περιφέρεια Αττικής τις θεματικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ «Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή» και «Κοινωνία της Γνώσης» (εκπαίδευση).

4.4 Χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013

Οι Χωρικές Προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Προγράμματος εστιάζονται στην αστική ανάπτυξη και αναζωογόνηση.

Αστική Ανάπτυξη και αναζωογόνηση

Η αυξημένη κινητικότητα κεφαλαίου και εργασίας, απόρροια της παγκοσμιοποίησης, έχει οδηγήσει σε ένα ανταγωνισμό των πόλεων για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Η ποιότητα του αστικού χώρου αποτελεί μια κρίσιμη παράμετρο στη λήψη αποφάσεων για την επιλογή του τόπου εγκατάστασης οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν επηρεάζονται από τη διαθεσιμότητα πρώτων υλών ή το κόστος εργασίας αλλά και (παράγοντας πλέον ιδιαίτερα σημαντικός) από τα επίπεδα φορολογίας. Η βελτίωση του αστικού χώρου επιχειρείται⁶ είτε μέσω της δημιουργίας πολιτιστικών και ψυχαγωγικών πόλων έλξης, είτε αναβάθμισης της εικόνας της πόλης μέσω μετασχηματισμών του αστικού τοπίου.

Στο ΕΣΠΑ⁷ αναφέρεται χαρακτηριστικά «... Τέλος έμφαση θα δοθεί σε παρεμβάσεις που θα στοχεύουν στο μετασχηματισμό του αστικού τοπίου μέσω της αναζωογόνησης συγκεκριμένων περιοχών, την εφαρμογή εκτεταμένων αναπλάσεων και την ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, π.χ. ευρείας κλίμακας παρεμβάσεις που αφορούν είτε στην αξιοποίηση μητροπολιτικών πάρκων είτε στην αξιοποίηση ζωνών με ομοιογενή χαρακτηριστικά και σημαντικές προοπτικές προσέλκυσης δραστηριοτήτων υψηλής προστιθέμενης αξίας (βιομηχανία, εμπόριο κλπ)...».

Οι παρεμβάσεις αυτές μπορούν πλέον να γίνουν σε συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, περιλαμβάνοντας τη δημιουργία πολιτιστικών εγκαταστάσεων, κτιρίων γραφείων, κατοικίας υψηλών προδιαγραφών, χώρων πρασίνου και αναψυχής. Υπάρχει μια πληθώρα παρεμβάσεων αντίστοιχου τύπου στο σύνολο σχεδόν των Ευρωπαϊκών πόλεων μεγάλου μεγέθους.

Η Αθήνα, λόγω της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και της χωροθέτησης των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων, έχει τις δυνατότητες να δημιουργήσει νέους πόλους έλξης.

Παράλληλα, υπάρχει σημαντικός αριθμός υποβαθμισμένων περιοχών που συγκέντρωναν κατά το παρελθόν βιομηχανικές δραστηριότητες, που αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης, συγκεντρώνουν υψηλή ανεργία και παρουσιάζουν, εκτός των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού λόγω της συγκέντρωσης ευπαθών ομάδων πληθυσμού, και «χωρικό αποκλεισμό». Για τις περιοχές αυτές αποτελεί άμεση προτεραιότητα η περιβαλλοντική αναβάθμιση μέσω και της ενίσχυσης του αστικού πράσινου, η βελτίωση της ποιότητας του αστικού δημόσιου χώρου μέσω πεζοδρομήσεων, η αλλαγή χρήσεων γης, και η

---

⁶ Άσπα Γοσποδίνη-Ηλίας Μπεριάτος «Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη», Εκδόσεις Κριτική
⁷ ΕΣΠΑ, Κεφάλαιο 4.3.2, σελίδα 70

αξιοποίηση των παλαιών βιομηχανοστασίων, ενδεχομένως σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και την αξιοποίηση σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων. Παράλληλα προτεραιότητες αποτελούν για τις περιοχές αυτές οι παρεμβάσεις προώθησης της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των ίσων ευκαιριών αφού υπάρχει σημαντική συγκέντρωση ευαίσθητων για το κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων πληθυσμού, όπως είναι οι εθνικές μειονότητες, οι νέοι, οι μακροχρόνια άνεργοι κλπ.. Για τις παρεμβάσεις αυτές σημαντική θα είναι η συμβολή του ΕΚΤ.

Οι δύο αυτές προσεγγίσεις, σε συνδυασμό με την εφαρμογή εκτεταμένων, πλην όμως σημειακών παρεμβάσεων για την αύξηση του αστικού πρασίνου, θα συμβάλλουν αποφασιστικά και στην άμβλυση του κινδύνου που δημιουργούν οι «θερμικές νησίδες» και γενικότερα τα υψηλά επίπεδα ρύπανσης που χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια.

Η πληθυσμιακή πυκνότητα του Δήμου Αθηναίων ανέρχεται σε 19.133 κατ./Km² και της Περιφέρειας συνολικά σε 988. Παράλληλα, το ποσοστό των δημόσιων χώρων καλύπτει μόνο το 30% της συνολικής έκτασης. Με αυτά τα δεδομένα ως βραχυπρόθεσμη λύση θεωρείται η ανάπλαση του δημόσιου χώρου, η προστασία και σύνδεση των λίγων μητροπολιτικού χαρακτήρα πάρκων με στόχο τη δημιουργία διαδρόμων πρασίνου. Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό ότι η Αθήνα δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει την ευκαιρία των Ολυμπιακών αγώνων για την ενίσχυση του αστικού πρασίνου. Η ελλιπής διαθεσιμότητα πόρων δεν αποτελεί την μόνη αιτία για την προβληματική υφιστάμενη κατάσταση. Τα θεσμικά κενά, η επικάλυψη αρμοδιοτήτων και η απουσία ενός συνολικού σχεδίου αποτελούν παράγοντες που επιδρούν αρνητικά. Ο συνδυασμός μεγάλων παρεμβάσεων, όπως για παράδειγμα η μετατροπή του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού σε πάρκο δεν αρκούν για να μεταβάλλουν την κατάσταση, αλλά απαιτείται και η χρηματοδότηση παρεμβάσεων σε επίπεδο γειτονιάς, ιδιαίτερα στις πλέον υποβαθμισμένες συνοικίες του κέντρου.

Οι πόλοι ανάπτυξης είναι αστικά κέντρα όπου πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων, κατοικεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο, εκτός του πρωτογενή τομέα, μέρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Βασικό σημείο διαφοροποίησης των πόλων ανάπτυξης από τα υπόλοιπα αστικά κέντρα είναι ταυτόχρονα η ύπαρξη μίας μεγαλύτερης αναπτυξιακής δυναμικής, η οποία επηρεάζει και τα υπόλοιπα αστικά κέντρα της χωρικής ενότητας και η συγκέντρωση ενός, μεγαλύτερης έντασης, αριθμού προβλημάτων.

Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη μέριμνα θα ληφθεί για την κατά προτεραιότητα υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης στους πόλους, όπως αυτοί κατηγοριοποιούνται στο ΕΣΠΑ μετά την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων, ενώ ανάλογες παρεμβάσεις δύνανται να υλοποιηθούν και στα υπόλοιπα αστικά κέντρα στη βάση του σχεδιασμού και των στόχων της χωρικής ενότητας.

Ειδικότερα, ανάλογα με την ένταση των προβλημάτων και σε συνέργια με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, **οι στοχευμένες παρεμβάσεις θα εστιάσουν:**

- στη **βελτίωση της λειτουργικότητας** των αστικών κέντρων και της ποιότητας ζωής σε αυτά με παρεμβάσεις στις υποδομές, στο περιβάλλον, στη διαχείριση απορριμμάτων

και αποβλήτων, στους δημόσιους χώρους και στους χώρους πρασίνου, στην ασφάλεια, στις κοινωνικές υποδομές και στις υποδομές υγείας,

- στις **υποδομές εγκατάστασης επιχειρήσεων** (περιοχές εγκατάστασης επιχειρήσεων, δίκτυα, υποδομές βελτίωσης της προσπελασιμότητας),
- στην **κατάρτιση του εργατικού δυναμικού** σύμφωνα με την ανάγκες και τη δυναμική του προτύπου απασχόλησης και της αγοράς εργασίας των συγκεκριμένων αστικών κέντρων,
- στην **προώθηση των επιχειρηματικών συσπειρώσεων**, της καινοτομίας της επιχειρηματικότητας και των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και τους πολίτες,
- στην αντιμετώπιση περιοχών στα αστικά κέντρα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα (αστική επέκταση, αστική διάχυση, υποβάθμιση και αναπλάσεις),
- στην **αντιμετώπιση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ειδικές ομάδες** πληθυσμού (κοινωνικός αποκλεισμός, φτώχεια, ΑΜΕΑ κ.α.),
- στην **προώθηση των λειτουργικών δικτυώσεων** μεταξύ γειτονικών αστικών κέντρων στο πλαίσιο του ιεραρχημένου αστικού συστήματος της χώρας (ημερήσια συστήματα μετακινήσεων, ακτίνες επιρροής κλπ.),
- στην προώθηση **λειτουργικών σχέσεων ανάμεσα στα αστικά κέντρα και την ύπαιθρο** που τα περιβάλλει.

Στη συγκεκριμένη διαδικασία, **σημαντικός είναι ο ρόλος**, εκτός από τις κεντρικές και περιφερειακές αρμόδιες υπηρεσίες, της τοπικής αυτοδιοίκησης **και των κοινωνικών εταίρων**, ενώ πρέπει να αξιοποιηθούν τα νέα πρόσφορα μέσα JESSICA και JEREMIE.

Νησιωτικές Περιοχές

Για τις περιοχές αυτές έμφαση θα δοθεί στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος. Τα νησιά της Περιφέρειας αντιμετωπίζουν λιγότερα προβλήματα απομόνωσης σε σχέση με τα νησιά του Αιγαίου αλλά και διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης. Το πλέον απομακρυσμένο νησί που είναι τα Κύθηρα αποτελούσε, όπως και ο Πόρος, περιοχή εφαρμογής Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) με χρηματοδότηση από το ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου» 2007-2013. Στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχουν νησιά που βρίσκονται κοντά στην Αθήνα όπου δημιουργήθηκε τις περασμένες 10ετίες ένα σημαντικό τουριστικό άλμα, στηριζόμενο κυρίως σε εισερχόμενες τουριστικές ροές από το εξωτερικό. Η περιορισμένη δυνατότητα πολεοδομικής ανάπτυξης και η έλλειψη επενδυτικού κλίματος, οδήγησε σε σταδιακή απομείωση του ποιοτικού τουρισμού, με συνέπεια την μεταστροφή της ανάπτυξης σε εσωτερικό τουρισμό σαββατοκύριακού και την απώλεια της διεθνούς αναγνωρισιμότητας. Σε ορισμένα επίσης νησιά η ύπαρξη δραστηριοτήτων πρωτογενούς τομέα δοκιμάζεται από το μέγεθος, το είδος και τη μέθοδο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ως διέξοδος από την υπανάπτυξη των νησιών θεωρείται ενδεικτικά η ολοκλήρωση υποδομών προσπελασιμότητας και περιβαλλοντικής προστασίας, η ενεργοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου, η

αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών μέσω της προσέλκυσης νέων επιχειρηματικών ιδεών, η βελτίωση της ποιότητας ζωής έτσι ώστε να αυξηθεί η ελκυστικότητά τους ως προορισμών αναψυχής και πολιτισμού, η υποστήριξη δικτυώσεων για την ανταλλαγή εμπειριών και την επίτευξη συγκεκριμένων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και, συνακόλουθα, η προσέλκυση επενδύσεων και η μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων.

Δεν είναι ακόμα γνωστό αν θα εξακολουθήσουν και τη νέα προγραμματική περίοδο να αποτελούν περιοχή εφαρμογής των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 -2013 και συνακόλουθα δεν είναι λεπτομερώς γνωστό το είδος των παρεμβάσεων που θα υλοποιηθούν με χρηματοδότηση από το ΕΓΤΑΑ. Επίσης, μέσω των κριτηρίων διαχωρισμού τα οποία παρατίθενται στο Κεφάλαιο 3 (παρ.3.7) διασφαλίζεται η μη χρηματοδότηση παρόμοιων τύπων δράσεων από τα δύο ταμεία. Η αναπτυξιακή στρατηγική για τα νησιά της Περιφέρειας εστιάζεται:

- Στην περιβαλλοντική μέριμνα για τη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, με παρεμβάσεις για τη διαχείριση λυμάτων, απορριμμάτων και προστασίας και χρηστής διαχείρισης υδάτων, ακτών και φυσικών πόρων.
- Στην αξιοποίηση του γεγονότος ότι σε ευρύτερο πλαίσιο, ο νησιωτικός χώρος αποτελεί κατεξοχήν έδαφος για την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας, όπου θα υπάρξουν εφαρμογές σε πολλούς τομείς όπως ο τουρισμός, οι μεταφορές, η παιδεία, η διοίκηση και η υγεία. Οι παρεμβάσεις για τις νησιωτικές περιοχές θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο εφαρμογής των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος.

Ορεινές περιοχές

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ορεινοί όγκοι της Αττικής σχετίζονται με τις δασικές πυρκαγιές και την αυθαίρετη δόμηση. Για μεν τους κινδύνους από τις πυρκαγιές και την ανάγκη προληπτικών μέτρων αλλά και αποκατάστασης (αναδασώσεις) σχετικές δράσεις θα αναληφθούν από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013. Το πρόβλημα της αυθαίρετης δόμησης αντιμετωπίζεται μέσω θεσμικών ρυθμίσεων και δεν εμπίπτει στο πεδίο επιλεξιμότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων. Μέσω του ΠΕΠ Αττικής θα ενισχυθούν δράσεις που σχετίζονται με τον εξοπλισμό κατάσβεσης των πυρκαγιών, την προώθηση της βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας (συμπεριλαμβανομένων των περιοχών Natura 2000).

Αγροτικές περιοχές

Οι εναπομείνουσες αγροτικές περιοχές στην Περιφέρεια αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα από την άναρχη αστική επέκταση είτε για πρώτη κατοικία είτε για παραθερισμό.

Τα προβλήματα που καλούνται ν' αντιμετωπίσουν οι αγροτικές περιοχές, που κατ' ουσία αποτελούν την περιαστική ζώνη του Λεκανοπεδίου, σχετίζονται:

- με τη μείωση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος από την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας που αποτυπώνεται στην διαχείριση των υδάτων για άρδευση, την μόλυνση του εδάφους και των υπόγειων υδάτων από υπολείμματα φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων

- την αλλαγή χρήσεων γης.
- τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της φυτικής και ζωικής παραγωγής και των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων.

Για τα προβλήματα αυτά με δεδομένο τον μονοταμειακό χαρακτήρα του ΠΕΠ, δεν μπορούν να υλοποιηθούν παρεμβάσεις, αφού δεν εμπίπτουν στο πεδίο επιλεξιμότητας του ΕΤΠΑ.

Οι αναγκαίες παρεμβάσεις θα υλοποιηθούν μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 - 2013 (ΠΑΑ) και συγκεκριμένα για τα θέματα που σχετίζονται με την περιβαλλοντική διάσταση της άσκησης της γεωργίας και την αναγκαιότητα διατήρησης της γεωργικής γης μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 2 «Βελτίωση του Περιβάλλοντος και της Υπαίθρου», όπου παρέχονται στρεμματικές ενισχύσεις για την υιοθέτηση γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων όπως η βιολογική γεωργία, η αγρανάπαιση, η διατήρηση του αγροτικού τοπίου.

Οι αναγκαίες παρεμβάσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αλλά και των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων θα υλοποιηθούν μέσω του Άξονα Προτεραιότητας 1 του ΠΑΑ «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας».

Κατά την τρίτη προγραμματική περίοδο δύο από τις πλέον υστερούσες αναπτυξιακά περιοχές της Περιφέρειας και συγκεκριμένα η Επαρχία Τροιζηνίας και τα Κύθηρα αποτελούσαν περιοχές εφαρμογής Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού χώρου (ΟΠΑΑΧ) του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006. Εάν και τη νέα προγραμματική περίοδο τα Κύθηρα και η Τροιζηνία αποτελέσουν περιοχές εφαρμογής ΟΠΑΑΧ θα ισχύσουν τα κριτήρια διαχωρισμού των πράξεων που παρατίθενται στο Παράρτημα.

Περιοχές που εξαρτώνται από την αλιεία

Στην Περιφέρεια Αττικής δεν υπάρχουν περιοχές που εξαρτώνται από την αλιεία, με βάση τα αναφερόμενα στον Κανονισμό Ε.Ε. 1198/2006, άρθρο 43. Τα κλαδικά θέματα του τομέα αλιείας θα αντιμετωπισθούν μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιεία 2007 – 2013.

4.5 Οι Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013

Με βάση τους επιλεχθέντες γενικούς - στόχους του Προγράμματος και τις θεματικές και χωρικές προτεραιότητες διαμορφώνονται οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος:

Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας -ενέργειας

Στον Άξονα περιλαμβάνονται οι παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αναβάθμιση /επέκταση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας. Ο Άξονας Προτεραιότητας συμβάλλει στην επίτευξη του Γενικού Στόχου του Προγράμματος «Βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό κέντρο» και του Γενικού Στόχου «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος».

Ειδικοί στόχοι του άξονα είναι:

- Ανάπτυξη, αναβάθμιση και επέκταση αστικών μεταφορών
- Επέκταση - ολοκλήρωση Διευρωπαϊκών δικτύων στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας.
- Ολοκλήρωση και εκσυγχρονισμός του ηλεκτρικού δικτύου.
- Ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών.
- Επέκταση περιφερειακών οδικών αξόνων.

Άξονας Προτεραιότητας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας ζωής

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις για την ορθολογική και περιβαλλοντικά αποδεκτή με βάση τις σχετικές οδηγίες της Ε.Ε., διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, την ορθολογική διαχείριση υδάτινων πόρων, την πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων, την ανάπτυξη κοινωνικών δομών για τη συμφιλίωση οικογενειακής ζωής και εργασίας, τη βελτίωση του συστήματος της πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας, την κάλυψη των κενών που παρατηρούνται στις εκπαιδευτικές υποδομές του συνόλου των βαθμίδων της εκπαίδευσης και τέλος την ανάδειξη και προστασία των μνημείων της Περιφέρειας και την ανάδειξη του πολιτισμού σαν προωθητικού κλάδου για την οικονομία. Ο Άξονας Προτεραιότητας εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα τους Γενικούς Στόχους «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος» και «Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας».

Ειδικοί στόχοι του άξονα είναι:

- Διαχείριση των υδάτινων πόρων, προστασία εδαφικών συστημάτων και θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας

- Πρόληψη-διαχείριση κινδύνων, φυσικών και τεχνολογικών
- Ανάπτυξη-αναβάθμιση υποδομών υγείας, με έμφαση στην ενίσχυση του δικτύου πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας
- Ανάπτυξη-αναβάθμιση κοινωνικών υποδομών με έμφαση στις υποδομές φροντίδας παιδιών
- Παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τους πολίτες
- Ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών
- Αναβάθμιση εκπαιδευτικών υποδομών

Άξονας Προτεραιότητας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης.

Στον Άξονα περιλαμβάνεται το σύνολο των παρεμβάσεων που εξυπηρετούν την ενίσχυση της E&TA και της διάχυσης των αποτελεσμάτων της στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας, την ενίσχυση της καινοτομίας, τη μεγαλύτερη αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις, την αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών και την παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, την αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Η πλειονότητα των παρεμβάσεων απευθύνεται στις ΜΜΕ.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 3 εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα το γενικό στόχο του Προγράμματος «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης.».

Ειδικοί στόχοι του άξονα είναι:

- Προώθηση χρήσης ΤΠΕ σε επιχειρήσεις της Περιφέρειας & ενίσχυση του κλάδου των ΤΠΕ
- Μετατροπή της γνώσης σε καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες & υπηρεσίες και στην υποβοήθηση μεταφοράς τεχνολογίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ
- Επενδύσεις σε επιχειρήσεις του συνδέονται άμεσα με έρευνα & καινοτομία
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και προώθηση των δικτύσεων
- Ενίσχυση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε σύγχρονα χρηματοδοτικά μέσα και εργαλεία
- Χωροταξική διευθέτηση βιομηχανίας και συνοδευτικών δραστηριοτήτων και ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας
- Αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.
- Προώθηση των ΑΠΕ

Άξονας Προτεραιότητας 4: Αναζωογόνηση (regeneration) αστικών περιοχών

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις για την εφαρμογή προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης, που θα στοχεύουν στον μετασχηματισμό του αστικού τοπίου, την εφαρμογή εκτεταμένων αναπλάσεων, σε συνδυασμό με δράσεις οικονομικών ενισχύσεων προς επιχειρήσεις για την αναθέρμανση της τοπικής επιχειρηματικότητας με στόχο την αποφυγή εμφάνισης περιοχών «χωρικού αποκλεισμού» λόγω και της συγκέντρωσης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για «κοινωνικό αποκλεισμό». Οι παρεμβάσεις του Άξονα θα υλοποιηθούν και μέσω της εφαρμογής Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (Π.Κ.Σ.Α.), τα οποία βασίζονται σε προτάσεις των τοπικών αρχών (αυτοδιοίκηση Α' και Β' βαθμού) οικονομικών και κοινωνικών εταιρών. Οι παρεμβάσεις της κατηγορίας αυτής (Π.Κ.Σ.Α.) θα υλοποιηθούν μέσω «συνολικής επιχορήγησης» (global grant), ενώ θα εξετασθεί και η δυνατότητα αξιοποίησης των σύγχρονων τεχνικών χρηματοδότησης.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 4 εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα το γενικό στόχο του Προγράμματος «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και προστασία του περιβάλλοντος.» και τον γενικό στόχο «Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας».

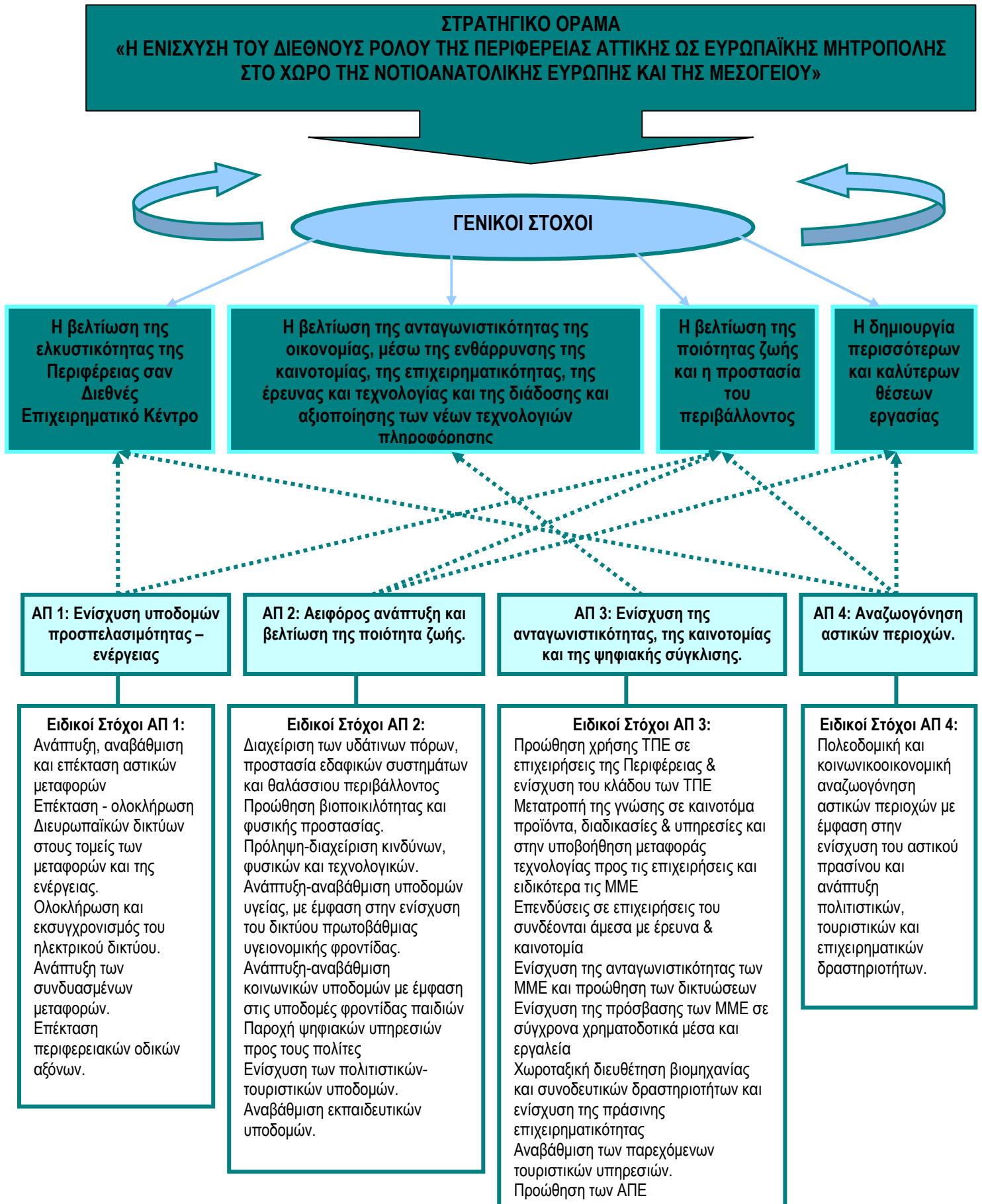
Ειδικός στόχος του άξονα είναι:

- Η Πολεοδομική και κοινωνικοοικονομική αναζωογόνηση αστικών περιοχών με έμφαση στην ενίσχυση του αστικού πρασίνου και ανάπτυξη πολιτιστικών, τουριστικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Άξονας Προτεραιότητας 5: Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής

Στον Άξονα περιλαμβάνονται δράσεις για την εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και δημοσιοποίηση του Προγράμματος. Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα του Προγράμματος.

Στο σχήμα που ακολουθεί αποτυπώνεται διαγραμματικά η στρατηγική του Προγράμματος και η αλληλουχία μεταξύ των επιπέδων της στοχοθέτησης.

4.6 Ιεράρχηση Αξόνων Προτεραιότητας

Στην Περιφέρεια Αττικής δεσμεύονται συνολικοί πόροι (κοινοτική συνδρομή) ύψους 2438Μ€. Η ιεράρχηση των Αξόνων Προτεραιότητας καταδεικνύεται από τη χρηματοδοτική βαρύτητα στην περιοχή προγραμματισμού (Πίνακας 4.6.1):

- Πρώτος αναδεικνύεται ο ΑΠ 2 «**Αειφόρος Ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής**», όπου δεσμεύεται συνολικά το 42% της κοινοτικής συνδρομής.
- Δεύτερος αναδεικνύεται ο ΑΠ 1 «**Ενίσχυση των υποδομών Προσπελασιμότητας - Ενέργειας**», ο οποίος δεσμεύει το 29% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής.
- Τρίτος αναδεικνύεται ο ΑΠ 3 «**Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης**», ο οποίος δεσμεύει το 22% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής.
- Τελευταίος σε σημαντικότητα είναι ο ΑΠ 4 «**Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών**», ο οποίος δεσμεύει το 6% της κοινοτικής συνδρομής

Πίνακας 4.6.1. Σημαντικότητα των Αξόνων Προτεραιότητας του ΠΕΠ

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ (Μ€)	Ποσοστό	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Δ.Δ (Μ€)	Ποσοστό
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1	717	29.41%	931	28.64%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2	1029	42.21%	1391	42.79%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3	538	22.07%	724	22.27%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4	141	5.78%	188	5.78%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5	13	0.53%	17	0.52%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	2438	100.00%	3251	100.00%

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρατίθεται αναλυτικός χρηματοδοτικός πίνακας του ΠΕΠ Αττικής.

Πίνακας 4.6.2. Κοινοτική Συνδρομή ΠΕΠ Αττικής ανά κατηγορία παρέμβασης

ΚΩΔΙΚΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ (Μ€)
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1		
26	Πολύτροπες Μεταφορές	130
21	Αυτοκινητόδρομοι (TEN-T)	307
23	Περιφερειακές τοπικές Ιοδοί	109
30	Λιμένες	32
34	Ηλεκτρισμός - TEN	17
25	Αστικές Μεταφορές	2
52	Προώθηση Καθαρών Αστικών Μεταφορών	72
33	Ηλεκτρισμός	28
36	Φυσικό Αέριο (TEN-E)	11
37	Πετρελαϊκά προϊόντα	9
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1		717
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2		
75	Υποδομές εκπαίδευσης	175
13	Υπηρεσίες και εφαρμογές για τον πολίτη (ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική εκμάθηση, ηλεκτρονική ενσωμάτωση κ.λ.π..)	135
53	Πρόληψη κινδύνων (συμπεριλαμβάνοντας την επεξεργασία και εφαρμογή σχεδίων και μέτρων για την πρόληψη και διαχείριση τεχνολογικών και φυσικών κινδύνων)	56
45	Διαχείριση και διανομή ύδατος (Πόσιμο Νερό)	82
46	Επεξεργασία υδάτων (λύματα)	245
44	Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων	41
51	Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας (συμπεριλαμβάνοντας τις περιοχές Natura 2000)	26
54	Άλλα Μέτρα για την διατήρηση της κατάστασης περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων	12
58	Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς	38
59	Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών	58
60	Συνδρομή στην βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών	8
76	Υποδομές Υγείας	72
77	Υποδομές φροντίδας παιδιών	36
79	Άλλες κοινωνικές υποδομές	9
55	Προώθηση τόπων φυσικού κάλλους	2
57	Συνδρομή στην βελτίωση τουριστικών υπηρεσιών	34
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2		1029
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3		
1	Δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε Κέντρα Ερευνών	6
2	Υποδομή έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (συμπεριλαμβάνοντας υλικό εξοπλισμό, τεχνολογική εγκατάσταση και δίκτυα υπολογιστών υψηλής ταχύτητας που συνδέουν κέντρα ερευνών) και κέντρα αναγνωρισμένου κύρους σε εξειδικευμένη τεχνολογία	26
3	Μεταφορά τεχνογνωσίας και βελτιώσεις στα δίκτυα συνεργασίας που συνδέουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις με πανεπιστήμια, εγκαταστάσεις ανωτέρας / ανωτάτης εκπαίδευσης όλων των ειδών, περιφερειακές αρχές, ερευνητικά κέντρα, και επιστημονικούς και τεχνολογικούς πόλους (επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, πόλοι τεχνολογίας κ.λ.π..)	7
4	Συνδρομή στην έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη ειδικά σε ΜΜΕ	29

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΚΩΔΙΚΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ (Μ€)
	(συμπεριλαμβάνοντας πρόσβαση σε υπηρεσίες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στα ερευνητικά κέντρα)	
7	Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με έρευνα και καινοτομία (καινοτόμες τεχνολογίες, εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων από πανεπιστήμια, υπάρχοντα κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και επιχειρήσεις κ.λ.π..)	83
9	Άλλα μέτρα για την προώθηση έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας	37
5	Προηγμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες για επιχειρήσεις και ομάδες επιχειρήσεων	38
6	Ενίσχυση στις ΜΜΕ για την προώθηση σχεδίων βιώσιμης παραγωγής (εισαγωγή αποτελεσματικών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, υιοθέτηση και χρήση τεχνολογιών για την καταπολέμηση της ρύπανσης, ενσωμάτωση μη ρυπογόνων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις	3
8	Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις	133
10	Υποδομή τηλεπικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων των ευρυζωνικών δικτύων)	38
11	Τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (πρόσβαση, ασφάλεια, ενδολειτουργική ικανότητα, αποφυγή κινδύνου, έρευνα, καινοτομία, ηλεκτρονικό περιεχόμενο κ.λ.π..)	23
12	Τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (TEN-ICT)	15
14	Υπηρεσίες και εφαρμογές για ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, εκπαίδευση και κατάρτιση, δικτύωση κ.λ.π..)	30
15	Άλλα Μέτρα για την πρόσβαση των ΜΜΕ σε τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών και στην αποτελεσματική χρήση τους	45
81	Μηχανισμοί για την βελτίωση των καλών πρακτικών και του προγραμματικού σχεδιασμού παρακολούθηση και αξιολόγηση σε εθνικό περιφερειακό και τοπικό επίπεδο δημιουργία ετοιμότητας στην εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων	4
39	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: άνεμος	2
40	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: ηλιακή	1
41	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: βιομάζα	3
42	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: υδροηλεκτρική, γεωθερμική και άλλες	8
43	Ενεργειακή αποδοτικότητα, αναγέννηση, διαχείριση ενέργειας	7
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3		538
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4		
61	Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναγέννηση	141
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4		141
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5		
85	Προετοιμασία εφαρμογή παρακολούθηση και επιθεώρηση	7
86	Αξιολόγηση, Μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία	6
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5		13
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ		2438

4.7 Συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013 με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ 2007-2013

Η συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 εξετάζεται με βάση το βαθμό εξυπηρέτησης των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ από τους Γενικούς Στόχους και τους Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι Γενικοί Στόχοι του ΕΣΠΑ (κάθετες στήλες) και οι Γενικοί Στόχοι του ΕΠ Αττικής 2007 –2013 (οριζόντιες στήλες).

Πίνακας 4.7.1. Συνάφεια Γενικών Στόχων του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τους Γενικούς Στόχους του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ)

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
		Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης	Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος	Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
1	Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων	(•)	•		
2	Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας	(•)	•		
3	Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας		•		
4	Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος				•
5	Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.		•		
6	Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης.		•	•	
7	Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων				(•)
8	Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση				
9	Προώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης. Στόχος είναι η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων στην αγορά εργασίας και η πρόληψη των φαινομένων περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.				•

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
		Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης	Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος	Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
10	Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας			•	•
11	Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή).				•
12	Η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης.				
13	Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.	•			
14	Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορικά	•			
15	Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος			•	
16	Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής			•	
17	Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.			•	
ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ					
	Βιώσιμη αστική ανάπτυξη			•	(•)

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
		Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης	Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος	Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
	Ανάπτυξη της υπαίθρου				
	Διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία				

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργεια

(*)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

Ο πρώτος Γενικός Στόχος του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 «Βελτίωση της Ελκυστικότητας της Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο» εξυπηρετεί έμμεσα τον πρώτο Γενικό Στόχο του ΕΣΠΑ «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών ΞΑΕ» και το δεύτερο Γενικό Στόχο «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας» και άμεσα τους ΓΣ 13 «Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας» και ΓΣ 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία».

Ο δεύτερος Γενικός Στόχος του ΕΠ Αττικής «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης» έχει άμεση συμβολή στην επίτευξη των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων»,
- ΓΣ 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας»,
- ΓΣ 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας»,
- ΓΣ 5 «Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης»
- ΓΣ 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης».

Ο τρίτος Γενικός Στόχος του ΕΠ Αττικής «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος» έχει άμεση συμβολή με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης»,
- ΓΣ 10 του ΕΣΠΑ «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας»
- ΓΣ 15 «Η αειφόρος διαχείριση του περιβάλλοντος»
- ΓΣ16 «Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής,
- ΓΣ 17 «Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας»,
- και τη χωρική προτεραιότητα «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη»

Ο τέταρτος Γενικός Στόχος του ΕΠ Αττικής «Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας» έχει άμεση συμβολή με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 4 «Βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος»,
- ΓΣ 9 «Πρόωθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης.»,
- ΓΣ 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας», και
- ΓΣ 11 Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή).

και έμμεση συμβολή με το ΓΣ 7 «Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων» καθώς και με τη χωρική προτεραιότητα «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη».

Στον Πίνακα που ακολουθεί εξετάζεται η συμβολή των Αξόνων Προτεραιότητας του ΠΕΠ Αττικής στην επίτευξη των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ.

Πίνακας 4.7.2. Συνάφεια Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τους Γενικούς Στόχους του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ)

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΑΤΤΙΚΗΣ 2007 - 2013			
		ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
1	Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων	(•)		•	(•)
2	Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας	(•)		•	(•)
3	Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας		(•)	•	(•)
4	Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος		•		
5	Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.			•	
6	Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης.		•	•	
7	Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων			(•)	
8	Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση				
9	Προώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης. Στόχος		•		

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΑΤΤΙΚΗΣ 2007 - 2013			
		ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
	είναι η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων στην αγορά εργασίας και η πρόληψη των φαινομένων περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.				
10	Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας		•		
11	Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή).		•		
12	Η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης.			(•)	
13	Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.	•			
14	Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία	•		(•)	
15	Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος		•		(•)
16	Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής		•		
17	Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.		•		(•)

Α/Α	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013	ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ Ε.Π. ΑΤΤΙΚΗΣ 2007 - 2013			
		ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
	ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ				
	Βιώσιμη αστική ανάπτυξη	•			•
	Ανάπτυξη της υπαίθρου				
	Διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία				

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργεια

(•)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

Μέσω των παρεμβάσεων των Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 εξυπηρετούνται άμεσα και έμμεσα ως ακολούθως οι Γενικοί Στόχοι του ΕΣΠΑ:

Ο Α.Π. 1: «Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας» του ΠΕΠ Αττικής 2007 - 2013 εξυπηρετεί άμεσα την επίτευξη των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 13 «Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας»,
- ΓΣ 14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία»,
- και τη χωρική προτεραιότητα «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη».

και έμμεσα τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων», και
- ΓΣ 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας»

Ο ΑΠ 2: «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής» συμβάλει άμεσα στην επίτευξη των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 4 « Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος»,
- ΓΣ 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών» στο σκέλος της εξυπηρέτησης των πολιτών
- ΓΣ 9 «Πρώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης»
- ΓΣ 10 «Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας»
- ΓΣ 11 «Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση – κοινωνική συνοχή
- ΓΣ 15 «Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος»,
- ΓΣ 16 «Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής» και
- ΓΣ 17 «Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας».

Έμμεσα εξυπηρετεί τον ΓΣ 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας».

Ο ΑΠ 3: «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης» εξυπηρετεί άμεσα την επίτευξη των Γενικών Στόχων του ΕΣΠΑ:

- ΓΣ 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων»,
- ΓΣ 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας»,
- ΓΣ 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας»,
- ΓΣ 5 «Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης»,
- ΓΣ 6 «Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης».

και έμμεσα τους:

- ΓΣ 7 «Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων»
- ΓΣ 12: «Η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης»
- ΓΣ14 «Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία»

Τέλος, ο ΑΠ 4 «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών» εξυπηρετεί άμεσα τη χωρική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη» και έμμεσα τους Γενικούς Στόχους:

- ΓΣ 1 «Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων»,
- ΓΣ 2 «Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας»,
- ΓΣ 3 «Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας»,
- ΓΣ 15 «Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος»,
- ΓΣ 17 «Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας».

4.8 Συνέπεια της Στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με την Πολιτική της Συνοχής και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας

Οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Ε.Ε. για τη Συνοχή 2007-2013 (ΚΣΚΓ) παρέχουν στα κράτη-μέλη και τις περιφέρειες ενδεικτικές κοινοτικές προτεραιότητες, υπογραμμίζουν την ανάγκη ενίσχυσης των συνεργιών μεταξύ της Πολιτικής συνοχής, των εθνικών και περιφερειακών προτεραιοτήτων και της στρατηγικής της Λισσαβόνας, και ενισχύουν την οικειοποίηση της πολιτικής συνοχής από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους κοινωνικούς εταίρους και άλλους εμπλεκόμενους παράγοντες.

Διαρθρώνονται σε τρεις πρωταρχικούς στόχους: I - Να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας, II - Γνώση και καινοτομία για την ανάπτυξη, III - Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές δίνουν επίσης ιδιαίτερη έμφαση στην εδαφική συνοχή και συνεργασία. Αναγνωρίζουν τη συνεισφορά των πόλεων στην ανάπτυξη και την απασχόληση, στηρίζουν την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών και προωθούν τη διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία.

Η συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 με τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Ε.Ε. για τη Συνοχή 2007-2013 (ΚΣΚΓ) εξετάζεται με βάση το βαθμό εξυπηρέτησης των Κατευθυντηρίων Γραμμών από τους Γενικούς Στόχους και τους Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος.

Η αποτύπωση της συνάφειας της Στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013 με τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (ΚΣΚΓ) για την πολιτική συνοχής σε σχέση με τους Γενικούς Στόχους του Προγράμματος εξετάζεται με τη μήτρα συνάφειας που παρατίθεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.8.1. Συνάφεια των Γενικών Στόχων του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Συνοχή (ΚΣΚΓ)

Εξυπηρέτηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή 2007-2013 από το ΕΠ Αττικής	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης	Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος	Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση				
1.1.1 Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών	.			
1.1.2 Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη		(•)	.	
1.1.3 Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας	.	(•)		
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη				
1.2.1 Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ		.		
1.2.2 Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας		.		
1.2.3. Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους		.	.	
1.2.4. Βελτίωση της πρόσβασης στην χρηματοδότηση				
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας				
1.3.1 Προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας				
1.3.2. Βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας				
1.3.3. Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων		(•)	(•)	.
1.3.4. Διοικητικές ικανότητες				
1.3.5. Προστασία της υγείας των εργαζομένων			(•)	.
Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ				
2.1. Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση	.		.	
2.2. Υποστήριξη για την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών, των περιοχών αλιείας και των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα				
2.3 – 2.6. Διασυνοριακή, Διαπεριφερειακή, Διεθνική συνεργασία				

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργεια
(•)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

Όπως συνάγεται, ο πρώτος Γενικός Στόχος του ΠΕΠ Αττικής «Βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο» παρουσιάζει άμεση και σημαντική συνέργια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και ειδικότερα με τις ΚΣΚΓ 1.1.1 «Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών» και 1.1.3 «Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας» καθώς και με την «Εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής» και συγκεκριμένα με την 2.1. «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση».

Ο δεύτερος Γενικός Στόχος του ΠΕΠ Αττικής «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης» εκτιμάται ότι παρουσιάζει έμμεση συμβολή με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και συγκεκριμένα με τις ΚΣΚΓ 1.1.2 «Ενίσχυση των συνεργειών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη» και 1.1.3 «Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας»

Άμεση και σημαντική συμβολή παρουσιάζει ο δεύτερος Γενικός Στόχος του ΠΕΠ με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και ειδικότερα με τις ΚΣΚΓ 1.2.1 «Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ», 1.2.2 «Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας» 1.2.3. «Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους».

Ο δεύτερος Γενικός Στόχος του ΠΕΠ παρουσιάζει έμμεση συνάφεια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και ειδικότερα με την ΚΣΚΓ 1.3.3. «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων».

Ο τρίτος Γενικός Στόχος του ΠΕΠ Αττικής «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος» έχει άμεση και σημαντική συνάφεια με:

- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και ειδικότερα με την ΚΣΚΓ 1.1.2 «Ενίσχυση των συνεργειών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη»
- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και ειδικότερα με την ΚΣΚΓ 1.2.3. «Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους».
- Την «Εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής» και συγκεκριμένα με την 2.1. «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση».

Έμμεση συμβολή παρουσιάζει ο τρίτος Γενικός στόχος του ΠΕΠ Αττικής με την κατευθυντήρια γραμμή «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και συγκεκριμένα με τις ΚΣΚΓ 1.3.3. «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων» και 1.3.5. «Προστασία της υγείας των εργαζομένων».

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Τέλος, ο τέταρτος Γενικός Στόχος του ΕΠ Αττικής «Η Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας» εκτιμάται ότι έχει άμεση και σημαντική συνέργια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και συγκεκριμένα με τις ΚΣΚΓ 1.3.3. «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων» και 1.3.5. «Προστασία της υγείας των εργαζομένων».

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εκτιμώμενη συνάφεια των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος με τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (ΚΣΚΓ) για την πολιτική συνοχής.

Πίνακας 4.8.2. Συνάφεια των Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Συνοχή (ΚΣΚΓ)

Εξυπηρέτηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή 2007-2013 από το ΕΠ Αττικής	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσηλασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση.				
1.1.1 Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών	•			
1.1.2 Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη		•	(•)	(•)
1.1.3 Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας	•		(•)	
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη.				
1.2.1 Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ			•	
1.2.2 Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας			•	
1.2.3. Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους		•	•	
1.2.4. Βελτίωση της πρόσβασης στην χρηματοδότηση				
ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΓΡΑΜΜΗ: Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας.				
1.3.1 Προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας				
1.3.2. Βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας				
1.3.3. Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων		(•)	(•)	
1.3.4. Διοικητικές ικανότητες				
1.3.5. Προστασία της υγείας των εργαζομένων		•		

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξυπηρέτηση των Κοινοτικών Στρατηγικών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Συνοχή 2007-2013 από το ΕΠ Αττικής	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ				
2.1. Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση	(*)	(*)		•
2.2. Υποστήριξη για την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών, των περιοχών αλιείας και των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα				
2.3 – 2.6. Διασυνοριακή, Διαπεριφερειακή, Διεθνική συνεργασία				

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργια
(*)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

Όπως αποτυπώνεται στον παραπάνω Πίνακα, ο ΑΠ 1 «Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας» εκτιμάται ότι παρουσιάζει άμεση και σημαντική συνέργια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και ειδικότερα με τις ΚΣΚΓ 1.1.1 «Επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών» και 1.1.3 «Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας» και έμμεση με την «Εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής» και συγκεκριμένα με την ΚΣΚΓ 2.1. «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση».

Ο ΑΠ 2: «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής» έχει άμεση και σημαντική συνέργια με:

- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και συγκεκριμένα με την ΚΣΚΓ 1.1.2 «Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη»
- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και ειδικότερα με την 1.2.3. «Πρωώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους».

Ο δεύτερος Άξονας Προτεραιότητας του Προγράμματος έχει έμμεση συνάφεια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και ειδικότερα με τις ΚΣΚΓ 1.3.3. «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων» και 1.3.5. «Προστασία της υγείας των εργαζομένων». Έχει, επίσης, έμμεση συνάφεια με την «Εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής» και συγκεκριμένα με την ΚΣΚΓ 2.1. «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση».

Ο ΑΠ 3: «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης» εκτιμάται ότι έχει έμμεση συνέργια με:

- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και ειδικότερα με τις ΚΣΚΓ 1.1.2 «Ενίσχυση

των συνεργειών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη» και 1.1.3 «Αντιμετώπιση του θέματος της εντατικής χρησιμοποίησης παραδοσιακών πηγών ενέργειας».

- Την Κατευθυντήρια Γραμμή «Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» και ειδικότερα με την ΚΣΚΓ 1.3.3. «Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων».

Άμεση και σημαντική συνέργεια ο ΑΠ 3 έχει με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη» και συγκεκριμένα με τις ΚΣΚΓ 1.2.1 «Αύξηση και βελτίωση της στοχοθέτησης των επενδύσεων στην ΕΤΑ», 1.2.2 «Διευκόλυνση της καινοτομίας και προώθηση της επιχειρηματικότητας» και 1.2.3. «Προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας για όλους».

Τέλος, ο ΑΠ 4: «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών» παρουσιάζει άμεση και σημαντική συνέργεια με την «Εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής» και συγκεκριμένα με την 2.1. «Η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση» και έμμεση συνέργεια με την Κατευθυντήρια Γραμμή «Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση» και ειδικότερα με την ΚΣΚΓ 1.1.2 «Ενίσχυση των συνεργιών ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη».

4.9 Συνέπεια της Στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τους Στόχους του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και τις Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση σε Όρους Περιεχομένου των Πολιτικών των Προτεραιοτήτων και των Μέτρων Πολιτικής

Η εξέταση της συνεκτικότητας της στρατηγικής του ΠΕΠ Αττικής 2007 – 2013 με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και τις «Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση» (ΟΚΓΑΑ) γίνεται με τη χρήση μητρών συνάφειας, με μεγαλύτερη ανάλυση σε επίπεδο Αξόνων Προτεραιότητας και συνοπτικότερα σε επίπεδο Γενικών Στόχων του Προγράμματος.

4.9.1. Η συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) 2005-2008

Η εξέταση της συνέπειας της στρατηγικής του Προγράμματος με το ΕΠΜ γίνεται με τη χρήση μήτρας συνάφειας των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος με τις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

Επιλέχθηκαν οι Άξονες Προτεραιότητες για την σε βάθος εξέταση και όχι οι Γενικοί Στόχοι γιατί σε επίπεδο Αξόνων Προτεραιότητας αποτυπώνονται τα μέτρα πολιτικής. Για λόγους πληρότητας του κειμένου εξετάζεται συνοπτικά η συνάφεια και των Γενικών Στόχων του ΕΠ Αττικής με το ΕΠΜ.

Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων αποτελεί το κείμενο αναφοράς της χώρας για την εξυπηρέτηση των στόχων της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων καλύπτει τα δύο πρώτα έτη εφαρμογής του ΠΕΠ (2007 και 2008) και συγκεντρώνει σε ένα ενιαίο κείμενο τις μεταρρυθμίσεις στους τομείς των δημοσίων οικονομικών, των διαρθρωτικών (μικροοικονομικών) αλλαγών και στην απασχόληση, θέτοντας 4 βασικές προτεραιότητες (αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών, αύξηση της παραγωγικότητας, βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, αύξηση της απασχόλησης).

Σε επίπεδο Γενικών Στόχων του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Η δεύτερη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.» παρουσιάζει άμεση συνέργια με το δεύτερο Γενικό Στόχο του ΠΕΠ «Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της Ε&Τ και της διάδοσης και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης». Η προτεραιότητα αυτή του ΕΠΜ εξυπηρετείται έμμεσα από τους Γενικούς Στόχους του Προγράμματος «Βελτίωση της

ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος» και «Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας».

Η τρίτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης» εξυπηρετείται και έχει άμεση συνέργια με τρεις Γενικούς Στόχους του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013 και συγκεκριμένα με:

- Τον πρώτο Γενικό Στόχο «Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές επιχειρηματικό κέντρο»,
- Το δεύτερο Γενικό Στόχο «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της Ε&Τ και της διάδοσης και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής», και
- Τον τέταρτο Γενικό Στόχο «Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας».

Η τρίτη προτεραιότητα του ΕΠΜ εξυπηρετείται έμμεσα από τον τρίτο Γενικό Στόχο του ΠΕΠ «Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος».

Η τέταρτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν το κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» εξυπηρετείται έμμεσα από τους Γενικούς Στόχους του ΠΕΠ «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της Ε&Τ και της διάδοσης και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης» και «Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας».

Στην κατηγορία της έμμεσης συνάφειας και με τους τέσσερις Γενικούς Στόχους του Προγράμματος εμπίπτει η πρώτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών».

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συνέργεια των Γενικών Στόχων του Προγράμματος με το ΕΠΜ.

Πίνακας 4.9.1. Συνάφεια των Γενικών Στόχων του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)

Εξυπηρέτηση του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων από το ΕΠ Αττικής	ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης	Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος	Δημιουργία προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες θέσεις εργασίας
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2005-2008				
Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.	(•)	(•)	(•)	(•)
Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.		•	(•)	(•)
Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.	•	•	(•)	•
Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.		(•)		(•)

• Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργια

(•) Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

Σε επίπεδο Αξόνων Προτεραιότητας παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Το ΕΠΜ περιλαμβάνει μια σειρά θεσμικών μεταρρυθμίσεων αλλά και παρεμβάσεων που εμπίπτουν άμεσα ή έμμεσα στις θεματικές προτεραιότητες των Διαρθρωτικών Ταμείων. Στην κατηγορία της έμμεσης συνάφειας εμπίπτει η πρώτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών».

Άμεση συμβολή στην επίτευξη της δεύτερης προτεραιότητας του ΕΠΜ «Αύξηση της παραγωγικότητας μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την κοινωνία της γνώσης»

έχει ο Άξονας Προτεραιότητας 3 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης», αφού στον Άξονα αυτό περιλαμβάνεται το σύνολο των δράσεων για την ενίσχυση της E&T, την αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις, την ενίσχυση της καινοτομίας κλπ. Η επίτευξη του ποσοτικοποιημένου Στόχου του ΕΠΜ (αύξηση δαπανών για την έρευνα από το 0,65% του ΑΕΠ στο 1,5% ως το 2010) θα προέλθει σε μεγάλο βαθμό και από τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν από το ΠΕΠ Αττικής. Έμμεση είναι η συμβολή του Άξονα Προτεραιότητας 2 «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής», αφού σε αυτόν περιλαμβάνονται οι παρεμβάσεις στον τομέα των υποδομών ψηφιακής σύγκλισης για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης καθώς και οι παρεμβάσεις για την αναβάθμιση / βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης της Περιφέρειας.

Άμεση συμβολή στην τρίτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης» παρουσιάζουν δύο Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Αττικής και συγκεκριμένα ο Άξονας Προτεραιότητας «Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας» και ο Άξονας Προτεραιότητας «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης».

Οι παρεμβάσεις για την ενίσχυση των συνδυασμένων μεταφορών αλλά και η βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών στην Αττική θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην επίτευξη του στόχου του ΕΠΜ για την αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου επενδύσεων. Οι παρεμβάσεις για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την ενίσχυση των κλάδων όπου παρουσιάζει η Περιφέρεια δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης, όπως είναι ο Τουρισμός, που περιλαμβάνονται στον τρίτο Άξονα Προτεραιότητας του ΠΕΠ Αττικής, ουσιαστικά εξειδικεύουν στο ΠΕΠ το πλαίσιο των παρεμβάσεων που περιγράφονται στο τρίτο κεφάλαιο του ΕΠΜ «Διαρθρωτικές αλλαγές στις Αγορές προϊόντων» και συγκεκριμένα στις υποενότητες που αναφέρονται στις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (3.1.1), την Βιομηχανία (3.1.2) και τον Τουρισμό (3.13).

Έμμεση συμβολή στην τρίτη προτεραιότητα του ΕΠΜ παρουσιάζει ο τέταρτος Άξονας Προτεραιότητας του ΠΕΠ «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών». Η συμβολή προέρχεται από την κινητοποίηση ιδιωτικών κεφαλαίων για την προώθηση δράσεων αστικών αναπλάσεων μεγάλης κλίμακας αφ ενός και αφετέρου από τη διαμόρφωση νέων χώρων στην Περιφέρεια για την υποδοχή επιχειρήσεων σε επιλεγμένους τομείς και κλάδους. Έμμεση συνάφεια με την τρίτη προτεραιότητα του ΕΠΜ παρουσιάζει και ο δεύτερος Άξονας Προτεραιότητας του ΠΕΠ «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής», που περιλαμβάνει το σύνολο των παρεμβάσεων του Προγράμματος στον τομέα του περιβάλλοντος, οι οποίες επιδρούν έμμεσα στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και στην ενίσχυση της θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων.

Στην τέταρτη προτεραιότητα του ΕΠΜ «Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μία σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού» άμεσα συμβάλει ο Άξονας Προτεραιότητας 2 «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

της ποιότητας ζωής» μέσω των παρεμβάσεων για την αναβάθμιση / βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης της Περιφέρειας. Έμμεση είναι η συμβολή του πρώτου και του τέταρτου Άξονα Προτεραιότητας του ΠΕΠ στην εξυπηρέτηση της τέταρτης προτεραιότητας του ΕΠΜ.

Στον Πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται η συνάφεια των Αξόνων Προτεραιότητας του Προγράμματος με τις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

Πίνακας 4.9.2. Συνάφεια των Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)

Εξυπηρέτηση του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων από το ΕΠ Αττικής	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	ΑΠ 1: Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας – ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2005-2008				
Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.	(*)	(*)	(*)	(*)
Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.		(*)	•	
Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.	•	(*)	•	(*)
Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.	(*)	•		(*)

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργια
(*)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

4.9.2. Συνεκτικότητα του Προγράμματος με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση

Οι Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (ΟΚΓ) αποτελούνται από δυο διακριτά μέρη που είναι:

- Ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών⁸
- Κατευθυντήριες Γραμμές των Πολιτικών Απασχόλησης των Κρατών Μελών⁹

Οι ΟΚΓ διαρθρώνονται σε τρία τμήματα. Το Α τμήμα αναφέρεται στις μακροοικονομικές πολιτικές, (Κατευθυντήριες γραμμές (ΟΚΓ) 1-7), το δεύτερο τμήμα στις μικροοικονομικές πολιτικές (ΟΚΓ 8-16), ενώ το τρίτο τμήμα (ΟΚΓ 17-24) στις πολιτικές απασχόλησης.

Οι ΟΚΓ που αφορούν το μακροοικονομικό περιβάλλον εξυπηρετούνται από το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και δεν σχετίζονται με τις παρεμβάσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων και κατά συνέπεια και του ΠΕΠ Αττικής.

Οι Μικροοικονομικές Κατευθυντήριες γραμμές ΟΚΓ (7-16) επικεντρώνονται σε μέτρα και πολιτικές που στοχεύουν στην προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας σαν παράγοντες ανάπτυξης και να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερος τόπος επενδύσεων και εργασίας. Η πλειονότητα των προτεινομένων μέτρων εμπίπτει στα πεδία παρέμβασης του ΕΤΠΑ, ενώ η στοχοθέτηση τους είναι ταυτόσημη σχεδόν με τους στρατηγικούς Στόχους του Προγράμματος.

Για την εξέταση της συνεκτικότητας των ΟΚΓ με το ΠΕΠ Αττικής 2007-2013 κατασκευάστηκε ο Πίνακας 2.7 στον οποίο, παρουσιάζονται οι ΟΚΓ (στην κάθετη στήλη) και οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ (οριζόντιες γραμμές) και προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Ο ΑΠ 1 «Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας» παρουσιάζει άμεση και σημαντική συμβολή – συνέργεια με την Κατευθυντήρια Γραμμή 16 «Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας». Οι παρεμβάσεις στο σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο της Περιφέρειας αφορούν τμήματα των αντίστοιχων διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών TEN της Περιφέρειας, ενώ βασική προτεραιότητα του Άξονα Προτεραιότητας αποτελεί η προώθηση των ΜΜΜ σταθερής τροχιάς, για την ανάπτυξη βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ των μέσων μεταφοράς ανθρώπων και εμπορευμάτων μέσω της μείωσης του ρόλου του ΙΧ και των οδικών μεταφορών.

Έμμεση συμβολή παρουσιάζει με την ΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης». Οι παρεμβάσεις για την επέκταση της χρήσης του φυσικού αερίου, η βελτίωση της διασύνδεσης των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας της Περιφέρειας με το νησιά του Αιγαίου όπου αναμένεται σημαντική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από την αξιοποίηση του αιολικού δυναμικού, ο περιορισμός της χρήσης του ΙΧ, συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του Κίото.

Ο Α.Π2 «Αειφόρος Ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής» παρουσιάζει έμμεση συμβολή στην ΚΓ 9 « Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των Τεχνολογιών

---

⁸ Σύσταση του Συμβουλίου της 12/7/2005 σχετικά με τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών και της κοινότητας (2005-2008) (2005/601/ΕΚ) L 205/28

⁹ Απόφαση του Συμβουλίου της 12/7/2005 για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών (2005/600/ΕΚ) L 205/21

Πληροφορίας και επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς» Οι παρεμβάσεις για την αύξηση των παρεχόμενων μέσω Διαδικτύου υπηρεσιών / πληροφοριών / συναλλαγών της κεντρικής διοίκησης και της αυτοδιοίκησης προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, συμβάλλει στην επίτευξη του Στόχου για την διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ.

Άμεση συμβολή παρουσιάζει ο Άξονας με την ΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης», αφού το σύνολο των παρεμβάσεων που αφορούν την προστασία του εδάφους και των υδατινών πόρων (εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων και στερεών απορριμμάτων) υλοποιούνται μέσω του Άξονα Προτεραιότητας.

Έμμεση συμβολή παρουσιάζει επίσης ο Άξονας με τρεις ΟΚΓ του τρίτου τμήματος των ΟΚΓ που αναφέρονται στις πολιτικές απασχόλησης και οι οποίες κατά προτεραιότητα εμπíπτουν στα πεδία παρέμβασης του ΕΚΤ και συγκεκριμένα:

- Με την ΟΚΓ 17 «Να εφαρμοσθούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στην βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής», μέσω των παρεμβάσεων για τη βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης που χρηματοδοτούνται από τον Άξονα.
- Με την ΟΚΓ 18 «Να προωθηθεί προσέγγιση της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής», μέσω των παρεμβάσεων για τη βελτίωση / αναβάθμιση του συστήματος υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας αλλά και τη χρηματοδότηση υποδομών για τον καλύτερο συνδυασμό επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής που στοχεύουν στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της δημιουργίας κέντρων φροντίδας παιδιών και άλλων εξαρτώμενων ατόμων.
- Με την ΟΚΓ 23 «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο», μέσω των παρεμβάσεων για τη δημιουργία δομών για τη δια βίου μάθηση.

Ο ΑΠ 3 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης» παρουσιάζει άμεση συμβολή:

- Με την ΟΚΓ 7 «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα της Έρευνας & Ανάπτυξης, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης», μέσω των παρεμβάσεων για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων για την μετατροπή της γνώσης σε καινοτομία.
- Με την ΟΚΓ 8 «Να διευκολυνθεί η καινοτομία», με δεδομένο ότι προγραμματίζονται παρεμβάσεις σχετικές με την ενίσχυση των καινοτόμων ΜΜΕ, τη μεταφορά τεχνολογίας και την διάχυση των αποτελεσμάτων της Ε&Τ στην παραγωγή.
- Με την ΟΚΓ 9 «Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς», με δεδομένο ότι περιλαμβάνει παρεμβάσεις

σχετικές με την ενίσχυση των επιχειρήσεων για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην διοίκηση και παραγωγή, την ενίσχυση των επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ για τη διενέργεια επενδύσεων, την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου κλπ.

Έμμεση συνάφεια έχει ο ΑΠ 3 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης»:

- Με την ΟΚΓ 10 «Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Βάσης», μέσω των παρεμβάσεων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στον τομέα της μεταποίησης.
- Με την ΟΚΓ 15 «Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)», μέσω των παρεμβάσεων για την δημιουργία εγγυοδοτών μηχανισμών, την παροχή κινήτρων για την προμήθεια σύγχρονου μηχανολογικού και τεχνολογικού εξοπλισμού από τις ΜΜΕ κλπ.

Τέλος, ο Άξονας Προτεραιότητας 4 «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών» έχει έμμεση συνάφεια με την ΟΚΓ 11 «Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργιες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης», μέσω των παρεμβάσεων αναπλάσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές καθώς και των παρεμβάσεων για την αύξηση του αστικού πρασίνου.

Πίνακας 4.9.3. Συνάφεια των Αξόνων Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (ΟΚΓ).

Εξυπηρέτηση των ΟΚΓ από το ΕΠ Αττικής	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών.
Μικροοικονομικές Κατευθυντήριες Γραμμές (Microeconomic guidelines)				
(7) Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα της Έρευνας & Ανάπτυξης, ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου της Γνώσης			•	
(8) Να διευκολυνθεί η καινοτομία			•	
(9) Να διευκολυνθεί η διάδοση και η πραγματική χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και να οικοδομηθεί μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς		(•)	•	
(10) Να ενισχυθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης			(•)	
(11) Να ενθαρρυνθεί η βιώσιμη χρήση των πόρων και να ενισχυθούν οι συνέργειες μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης	(•)	•		(•)
(12) Να επεκταθεί σε έκταση και σε βάθος η Εσωτερική Αγορά				
(13) Να εξασφαλισθούν ανοιχτές και ανταγωνιστικές αγορές εντός και εκτός της Ευρώπης και να προσκομισθούν οφέλη από την παγκοσμιοποίηση				
(14) Να δημιουργηθεί ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον και να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία μέσω της βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων				
(15) Να προωθηθεί μία περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία και να δημιουργηθεί περιβάλλον που να στηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)			(•)	
(16) Να επεκταθούν και να βελτιωθούν οι ευρωπαϊκές υποδομές και να ολοκληρωθούν τα συμφωνηθέντα διασυνοριακά έργα προτεραιότητας	•			
Κατευθυντήριες Γραμμές των πολιτικών Απασχόλησης (Employment guidelines)				
(17) Να εφαρμοσθούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής		(•)		
(18) Να προωθηθεί προσέγγιση της εργασίας βασιζόμενη στον κύκλο ζωής		(•)		
(19) Να δημιουργηθούν αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της εργασίας και να καταστεί αποδοτική για όσους αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων μειονεκτούντων ατόμων και των αέργων				
(20) Να βελτιωθεί η κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας				
(21) Να προωθηθεί η ευελιξία σε συνδυασμό με την				

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξυπηρέτηση των ΟΚΓ από το ΕΠ Αττικής	ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013			
	ΑΠ 1: Ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας	ΑΠ 2: Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης	ΑΠ 4: Αναζωογόνηση αστικών περιοχών.
εργασιακή ασφάλεια και να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων				
(22) Να εξασφαλισθεί ευνοϊκή προς την απασχόληση εξέλιξη των μισθών και άλλων στοιχείων κόστους που συνδέονται με την εργασία				
(23) Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο		(*)		
(24) Να προσαρμοσθούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες				

•Εκτιμώμενη άμεση και σημαντική συμβολή - συνέργια
(*)Εκτιμώμενη έμμεση συμβολή

4.10 Συνοπτική Περιγραφή Διαδικασίας Σχεδιασμού στο Πλαίσιο της Εταιρικής Σχέσης

Η Περιφέρεια Αττικής ουσιαστικά έχει ξεκινήσει από τις αρχές του 2005 έναν ευρύ και ουσιαστικό διάλογο με τους οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς της Περιφέρειας για την κατάρτιση του Αναπτυξιακού της Προγράμματος για την Τέταρτη Προγραμματική Περίοδο (2007-2013).

Κεντρικός Στόχος της Περιφέρειας Αττικής σε όλη την πορεία του Αναπτυξιακού Σχεδιασμού ήταν να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή συμβολή και συμμετοχή τόσο των φορέων της Αυτοδιοίκησης, όσο και των φορέων χάραξης Τομεακής Πολιτικής καθώς και του συνόλου των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ευθύνης της καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας των προγραμματικών εγγράφων και του Αναπτυξιακού Προγράμματος της Περιφέρειας.

Η απαίτηση αυτή προκύπτει τόσο από την «ιδιαιτερότητα» που έχει η Περιφέρεια Αττικής στην Νέα Προγραμματική Περίοδο δεδομένου ότι εντάσσεται σύμφωνα, με το νέο κανονιστικό πλαίσιο σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης “phasing out” όσο και από την μεθοδολογία που η ίδια Περιφέρεια Αττικής οριοθέτησε από την πρώτη φάση της ενεργοποίησης των διαδικασιών σχεδιασμού και η οποία θεμελιώνει την ευρύτατη διαβούλευση και διάλογο με όλους τους «εταίρους» με Στόχο την βελτιστοποίηση και την αποδοχή των σχεδιαζόμενων Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων.

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρούνται να αποτιμηθούν με περιγραφικό τρόπο οι κυριότερες διαδικασίες διαβούλευσης που ακολουθήθηκαν στην πορεία του διαλόγου όλο το προηγούμενο διάστημα το οποίο οριοθετείται χρονικά από τον Ιανουάριο του 2005 έως και σήμερα.

Τα κυριότερα σημεία της διαδικασίας της διαβούλευσης παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια:

1) Κατάρτιση του «Γενικού Προγραμματικού Κειμένου» (Φεβρουάριος 2005).

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας της Περιφέρειας Αττικής και, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην 2η Εγκύκλιο του ΥΠΟΙΟ (παράγραφος 5), η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης της Περιφέρειας Αττικής, εκτίμησε ότι προκειμένου να ανοίξει ο προβλεπόμενος κοινωνικός διάλογος για τις Αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας για την χρηματοδοτική περίοδο 2007-2013, θα είναι σκόπιμο να συνταχθεί ένα κείμενο «θέσεων», δηλαδή ένα γενικό «Προγραμματικό Κείμενο», στο οποίο περιλαμβάνονται οι ευρωπαϊκές και εθνικές κατευθύνσεις, οι βασικές τομεακές και περιφερειακές αναπτυξιακές επιλογές και τεκμηρίωσή τους σύμφωνα με τις δυνάμεις – αδυναμίες – ευκαιρίες - κινδύνους της Περιφέρειας.

2) Δίκτυο Φορέων-Εταίρων: Attica 2007-2013.

Για την εμπύχωση, διευκόλυνση, στήριξη, αλλά και την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας διαβούλευσης η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης της Περιφέρειας Αττικής, συνέταξε έναν «κατάλογο Φορέων» που συμμετέχουν στον κοινωνικό διάλογο της 4ης Προγραμματικής Περιόδου. Ο εν λόγω κατάλογος σχεδιάστηκε και συμπληρώθηκε με το σύνολο των κοινωνικών και επαγγελματικών φορέων της Περιφέρειας Αττικής, καθώς και των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Μέχρι και σήμερα το δίκτυο επικαιροποιείται και στον κατάλογο των φορέων συμπεριλαμβάνονται περισσότερα από 700 στελέχη από 340 φορείς

Το σύνολο των φορέων αυτών αποτελούν το «ηλεκτρονικό δίκτυο των κοινωνικών εταίρων» της Περιφέρειας σε σχέση με την 4η Προγραμματική Περίοδο (Attica 2007-2013 Stakeholders Net – ASN). Η πληροφόρηση των μελών του "δικτύου ASN" γίνεται με τη συνεχή επικοινωνία και διανομή σχετικής αλληλογραφίας και επικαιροποιημένου υλικού, το οποίο διατίθεται και στην σχετική ιστοσελίδα της Περιφέρειας Αττικής.

3)Σύνταξη υποστηρικτικού υλικού - Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου Φορέων για την Σύνταξη των Κατευθύνσεων Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007-2013.

Το αναλυτικό «Ερωτηματολόγιο Φορέων» για την Σύνταξη των Κατευθύνσεων Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007-2013 καταρτίστηκε και απευθύνθηκε σε φορείς σχεδιασμού, τελικούς δικαιούχους, επαγγελματικούς και κοινωνικούς φορείς της Περιφέρειας Αττικής και αφορούσε στη διατύπωση προτάσεων για την κατάρτιση του ΕΣΣΑ 2007-2013, σύμφωνα με τις σχετικές «οδηγίες» της 2ης εγκυκλίου του ΥΠΟΙΟ (Α.Π.:42154/ΕΥΣΑΠ 1861/25-10-2004). Μέσω του ερωτηματολογίου επιχειρήθηκε η συστηματική καταγραφή των απόψεων των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων της Περιφέρειας Αττικής και η ενίσχυση της διαδικασίας ανταλλαγής απόψεων και θέσεων σχετικά με την 4η Προγραμματική Περίοδο.

Στο πλαίσιο αυτό, οι φορείς της Περιφέρειας κλήθηκαν αφενός να σχολιάσουν και να συμπληρώσουν ένα κατ' αρχήν προτεινόμενο πλαίσιο Στρατηγικών Παρεμβάσεων της Περιφέρειας Αττικής για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 και, αφετέρου, να σχολιάσουν τους «6 Τομείς Παρεμβάσεων» οι οποίοι υποδείχθηκαν από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (Εγκύκλιος 2).

4) Προκαταρκτικές διαδικασίες διαβούλευσης- Συναντήσεις εργασίας (Μάιος 2005).

Στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου και ενόψει του Περιφερειακού Αναπτυξιακού Συνεδρίου, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Αττικής, διοργάνωσε καταρχήν τέσσερις (4) θεματικές συναντήσεις προετοιμασίας, με τη συμμετοχή κοινωνικών και επαγγελματικών φορέων της Περιφέρειας Αττικής. Οι συναντήσεις αποτέλεσαν το πρώτο βήμα για την προετοιμασία και την έναρξη του κοινωνικού διαλόγου. Τα θεματικά πεδία των συναντήσεων ήταν τα ακόλουθα:

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
Ανταγωνιστικότητα – Τουριστική Ανάπτυξη – Πολιτισμός – Κοινωνία της Πληροφορίας – Καινοτομία - Εκσυγχρονισμός Δημόσιας Διοίκησης.	9 Μαΐου 2005
Ανθρώπινο Δυναμικό – Απασχόληση – Ισότητα - Κοινωνική Φροντίδα και Κοινωνική Οικονομία	10 Μαΐου 2005

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
Ολοκληρωμένες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης – Δράσεις ορθολογικής Ρύθμισης του Τοπικού Χώρου, Αγροτικής Ανάπτυξης & Τοπικού Περιβάλλοντος	16 Μαΐου 2005
Μεταφορές- Υποδομές- Περιβάλλον	17 Μαΐου 2005

Στις συναντήσεις αυτές παρουσιάστηκε στους συμμετέχοντες το πλαίσιο λειτουργίας του κοινωνικού διαλόγου που προτίθεται να ακολουθήσει η Περιφέρεια Αττικής καθώς και οι εξελίξεις σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ως προς τις πολιτικές της 4ης Προγραμματικής Περιόδου. Στις συναντήσεις εργασίας συμμετείχε μεγάλος αριθμός φορέων (πάνω από 60), έγινε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων των κοινωνικών εταίρων σχετικά με τις αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας Αττικής.

5) Ημερίδα Προετοιμασίας (16 Ιουνίου 2005).

Η ημερίδα προετοιμασίας της 16^{ης} Ιουνίου 2005 αποτέλεσε το 2ο «βήμα» προετοιμασίας της συζήτησης για τις στρατηγικές κατευθύνσεις της Περιφέρειας Αττικής για την 4η Προγραμματική Περίοδο. Πριν την ημερίδα διοργανώθηκαν με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης το πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου του 2005 τέσσερις προπαρασκευαστικές τεχνικές συσκέψεις με τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (Αθήνας, Πειραιά, Δυτικής Αττικής, Ανατολικής Αττικής) και μια με τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, με κύριο Στόχο τον συντονισμό και την ανταλλαγή απόψεων για τα θέματα που αφορούσαν τις αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας.

Από οργανωτική άποψη, η ημερίδα πραγματοποιήθηκε σε ολομέλεια και στη συνέχεια διαρθρώθηκε σε 3 επί μέρους θεματικές συναντήσεις («στρογγυλά» τραπέζια): 1. Ανταγωνιστικότητα, 2. Ανθρώπινοι πόροι, 3. Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής. Πέντε εμπειρογνώμονες κύρους (rapporteur, moderator) κατέγραψαν με αντικειμενικό τρόπο τις προτάσεις των Φορέων και τα «συνέθεσαν» σε καταρχήν συμπεράσματα, τα οποία παρουσιάστηκαν στην απογευματινή ολομέλεια, μετά από την παρουσίαση ορισμένων «καλών πρακτικών» (Best Practices) από δράσεις της τρέχουσας χρηματοδοτικής περιόδου (2000-2006). Στην Ημερίδα Προετοιμασίας συμμετείχαν συνολικά περισσότερα από 200 άτομα τα οποία εκπροσωπούσαν περισσότερους από 100 φορείς.

6) Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Αττικής (29 Ιουνίου 2005).

Το Αναπτυξιακό Συνέδριο της Περιφέρειας Αττικής για την 4η Προγραμματική Περίοδο 2007-2013, πραγματοποιήθηκε στις 29 Ιουνίου 2005 και σε αυτό συμμετείχαν περισσότεροι από 270 εκπρόσωποι 160 φορέων. Ειδικότερα από την πλευρά των Φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στο συνέδριο παρευρέθησαν 80 εκπρόσωποι 32 Δήμων, 3 εκπρόσωποι Κοινοτήτων, 25 εκπρόσωποι των 4 Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων της Περιφέρειας Αττικής. Η μεθοδολογία προετοιμασίας του αναπτυξιακού Συνεδρίου βασίστηκε σε δύο πυλώνες:

- Στο γεγονός ότι το Συνέδριο δεν αποτελεί το τέλος, αλλά ένα ενδιάμεσο ζωτικό βήμα του κοινωνικού διαλόγου και,
- Στην χωρική και τομεακή «ταξινόμηση» των τοποθετήσεων των εταίρων.

Μέσα από την τοποθέτηση –για πρώτη φορά στα Αναπτυξιακά συνέδρια- των Κεντρικών Φορέων, επιτεύχθηκαν ο συντονισμός και η διαλειτουργικότητα των παρεμβάσεων ανάμεσα στα Υπουργεία και στην Περιφέρεια.

7) Επιμέλεια και διανομή Ειδικού Ενημερωτικού Εντύπου: Κείμενα Υποστήριξης του Κοινωνικού Διαλόγου για τις Αναπτυξιακές Προτεραιότητες της Περιφέρειας Αττικής στην 4η Χρηματοδοτική Περίοδο (2007-2013).

Η ειδική έκδοση συντάχθηκε τον Αύγουστο του 2005 ενώ η διανομή του ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2005 με Στόχο να υποστηρίξει περαιτέρω τον κοινωνικό διάλογο, εμβαθύνοντας σε πληροφορίες και γνώσεις σε σχέση με τα ζητήματα της στρατηγικής που προωθείται για την Περιφέρεια Αττικής και εντοπίζεται στην ανάδειξη της Περιφέρειας Αττικής ως Ευρωπαϊκής Μητρόπολης στο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.

8) Συνοπτική παρουσίαση των συμπερασμάτων της διαβούλευσης με τους κοινωνικούς εταίρους.

Η στρατηγική που τέθηκε σε ανοιχτή συζήτηση –σταδιακά στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου- για την 4η προγραμματική περίοδο (2007-2013), συστηματοποιείται στην ανάδειξη της Περιφέρειας Αττικής ως Ευρωπαϊκής Μητρόπολης στο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου. Ουσιαστικά, η στρατηγική αυτή συμφωνήθηκε με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης του κοινωνικού διαλόγου, με ορόσημο το 1ο Περιφερειακό Αναπτυξιακό Συνέδριο.

9) Ειδικά Ερωτηματολόγια Δράσεων (Ε.Ε.Δ.): Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2005.

Μέσω των Ειδικών Ερωτηματολογίων Δράσεων επιτεύχθηκε η συγκέντρωση και επεξεργασία συγκεκριμένων απόψεων, προτάσεων και ιδεών των Φορέων, στο πλαίσιο συγκεκριμένων προτεραιοτήτων και, δυνητικά, στην αξιοποίηση των συνεργιών και συνεργασιών κατά τον σχεδιασμό τους. Παράλληλα, η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ανέδειξε ως ένα βαθμό την εμπειρία από την εφαρμογή αντίστοιχων δράσεων, αλλά και της ωριμότητας της σχετικής πρότασης.

10) Ειδικές θεματικές και χωρικές συναντήσεις εργασίας (Δεκ 2005- Μάρτιος 2006).

Ο κοινωνικός διάλογος στην Περιφέρεια Αττικής παρέμεινε ανοιχτός, ζωντανός και εξελισσόμενος, με Στόχο να απαντήσει σε σημαντικά ανοιχτά ζητήματα, όπως ο τουρισμός, ο χωροταξικός σχεδιασμός, οι ειδικές παρεμβάσεις για τα νησιά και οι ολοκληρωμένες τοπικές παρεμβάσεις. Παράλληλα, στο πλαίσιο της διακίνησης των Ειδικών Ερωτηματολογίων Δράσεων σχεδιάστηκε η πραγματοποίηση «χωρικών» συναντήσεων εργασίας σε επίπεδο Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και σε επίπεδο Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, έτσι ώστε κατέστη δυνατό να συζητηθούν ιδέες και αναπτυξιακές προοπτικές σε τοπικό επίπεδο, αλλά και να αναδειχθούν οι απαραίτητες δικτυώσεις και συνεργασίες Φορέων σε σημαντικά ζητήματα των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.

11) 5η Επιτροπή Παρακολούθησης ΠΕΠ Αττικής 2000-2006. (28/12/2005)

Στην ημερήσια διάταξη της 5ης Επιτροπή Παρακολούθησης του ΠΕΠ Αττικής, συζητήθηκε και παρουσιάστηκε από στελέχη της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης ΕΠ Αττικής ο μέχρι εκείνη την χρονική στιγμή απολογισμός για την πορεία του κοινωνικού διαλόγου σε σχέση με το σχεδιασμό για την Νέα Προγραμματική Περίοδο στην Περιφέρεια Αττικής καθώς και ο προγραμματισμός των ενεργειών για το επόμενο χρονικό διάστημα οι οποίοι και εγκρίθηκαν ομόφωνα από τα μέλη της Επιτροπής σύμφωνα και με την ΑΠ.7542/28-11-2005 απόφασή της.

12) Σχεδιασμός – Αποστολή Ερωτηματολογίων σε Φορείς της Αυτοδιοίκησης και σε Ερευνητικούς Φορείς. (Φεβρουάριος 2006 – Μάιος 2006).

Σχεδιάστηκαν και απεστάλησαν με επιστολές του Γ.Γ. της Περιφέρειας Αττικής προς τους φορείς της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και την Τοπική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Νομού Αττικής (Τ.Ε.Δ.Κ.Ν.Α) ειδικά διαμορφωμένα ερωτηματολόγια με σκοπό την καταγραφή των αναγκών και εν γένει την καλύτερη δυνατή προετοιμασία του Νέου Προγράμματος στις παρακάτω κατηγορίες παρεμβάσεων α)Οδικές Μεταφορές β)Αντιπλημμυρικά έργα γ)Διαχείριση στερεών απορριμμάτων δ)Υγρά απόβλητα. Παράλληλα σχεδιάστηκαν και στάλθηκαν ερωτηματολόγια στους φορείς της Περιφέρειας που δραστηριοποιούνται στον χώρο της έρευνας και της τεχνολογίας με σκοπό την καταγραφή των αναγκών τους και την διατύπωση των προτάσεων τους σε σχέση με τον τομέα ευθύνης τους.

13) Μελέτες Ωρίμανσης και Προετοιμασίας Νέας Προγραμματικής Περιόδου. (Ιούνιος 2006)

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ΠΕΠ Αττικής 2000-2006 και, ύστερα από σχετικές κατευθύνσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, προβλέφθηκε (νέο) Μέτρο για την χρηματοδότηση των απαραίτητων μελετών προετοιμασίας και το οποίο ενεργοποιήθηκε με σχετική πρόσκληση.

14) 53η Συνεδρίαση Περιφερειακού Συμβουλίου Αττικής (7/7/2006).

Στην 53^η Συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Αττικής (7/7/2006) παρουσιάστηκαν προς τα μέλη του Περιφερειακού Συμβουλίου αναλυτικά: α)Η 3η Εγκύκλιος για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 β) το γενικό περίγραμμα και οι κατευθύνσεις των τομέων παρέμβασης του νέου προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής όπως αυτό διαμορφώθηκε με βάση τις δεσμεύσεις που απορρέουν από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και τους υπό διαμόρφωση κανονισμούς της Ε.Ε.

15) Τεχνικές συσκέψεις – συναντήσεις με τις Ομάδες Σχεδιασμού Προγραμμάτων των φορέων χάραξης πολιτικής. (Ιούνιος 2006 -Φεβρουάριος 2007)

Με την έκδοση της 3ης εγκυκλίου από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών όπου αποσαφηνίστηκαν και οριοθετήθηκαν σε μεγάλο βαθμό η αρχιτεκτονική των προγραμμάτων

της νέας περιόδου, ο στρατηγικός προγραμματισμός η χρηματοδοτική οριοθέτηση με βάση τις αρμοδιότητες των φορέων χάραξης τομεακής και περιφερειακής πολιτικής η Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής¹⁰ απέστειλε επιστολές σε όλες τις Ομάδες Σχεδιασμού των φορέων χάραξης πολιτικής όπως αυτές κοινοποιήθηκαν στην 3η εγκύκλιο και αμέσως ξεκίνησε ευρύ κύκλο τεχνικών συσκέψεων – συναντήσεων με τις αντίστοιχες Ομάδες Σχεδιασμού Προγράμματος των φορέων χάραξης τομεακής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα προγραμματίστηκαν και υλοποιήθηκαν επαναλαμβανόμενες τεχνικές συσκέψεις με τις παρακάτω Ομάδες Σχεδιασμού:

- ΟΣΠ για τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.
- ΟΣΠ για την Ανταγωνιστικότητα.
- ΟΣΠ Υπ. Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων.
- ΟΣΠ του Τομέα Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- ΟΣΠ Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης.
- ΟΣΠ Μεταφορών (Υπ. Μεταφορών & Επικοινωνιών)
- ΟΣΠ Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
- ΟΣΠ Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Σκοπός των συναντήσεων με τις αντίστοιχες Ομάδες Σχεδιασμού των φορέων χάραξης πολιτικής ήταν η γνωστοποίηση προς την ΟΣΠ της Περιφέρειας Αττικής τόσο της στρατηγικής όσο και των πολιτικών και των προτεραιοτήτων στον τομέα ευθύνης του κάθε Υπουργείου όπως αυτή αποτυπώνεται στα προγραμματικά του κείμενα για τις αναπτυξιακές παρεμβάσεις στην γεωγραφική περιοχή της Περιφέρειας Αττικής. Το «υλικό» το οποίο αποτέλεσε το προϊόν των τεχνικών συσκέψεων κωδικοποιήθηκε ανά τομέα παρέμβασης και απεικονίζεται στον Αναπτυξιακό προγραμματισμό της Περιφέρειας Αττικής.

Επίσης η Περιφέρεια Αττικής εκπροσωπήθηκε και κατέθεσε τις προτάσεις της και τις απόψεις της τόσο στα Αναπτυξιακά Συνέδρια που διοργανώθηκαν από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις¹¹ που δραστηριοποιούνται στον χώρο ευθύνης της όσο και στα Εθνικά Αναπτυξιακά Συνέδρια¹² που διενεργήθηκαν από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, ενώ συμμετείχε και στα τομεακά αναπτυξιακά συνέδρια σε τομείς που το νέο Περιφερειακό

---

¹⁰ ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 928/13-3-2006, ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 1203/1-09-2006, ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 885/12-07-2006

¹¹ Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομαρχίας Πειραιά 27-28 Μαΐου 2005, Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής 5-6 Μαΐου 2006, Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομαρχίας Αθηνών 25 Ιουλίου 2006.

¹² 1^ο Εθνικό Αναπτυξιακό Συνέδριο, 16 Ιουλίου 2005 όπου παρουσιάστηκαν οι περιφερειακές και τομεακές προτεραιότητες καθώς και οι απόψεις των κοινωνικοοικονομικών εταίρων.

2^ο Εθνικό Αναπτυξιακό Συνέδριο, 9 Δεκεμβρίου 2005 όπου παρουσιάστηκε προσχέδιο κειμένου εργασίας του στρατηγικού μέρους του ΕΣΠΑ.

3^ο Εθνικό Αναπτυξιακό Συνέδριο, 21 Ιουνίου 2006, όπου παρουσιάστηκε η 3^η Εγκύκλιος για την Κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013, το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς – Η Πορεία εφαρμογής Σχεδιασμού και τα αποτελέσματα της διαβούλευσης με τους κοινωνικοοικονομικούς εταίρους.

Πρόγραμμα θα έχει απ'ευθείας παρέμβαση (Ψηφιακή σύγκλιση, τουρισμός) ή συμπληρωματική δράση και συνέργεια (Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας).

Επίσης μετά και την έκδοση της 4^{ης} Εγκυκλίου (Νοέμβριος 2006) και αφού είχε προηγηθεί το Δ Αναπτυξιακό Συνέδριο από το ΥΠΟΙΟ πραγματοποιήθηκαν δύο τεχνικές συναντήσεις – συσκέψεις (Νοέμβριος 2006 και Φεβρουάριος 2007) με τους φορείς χάραξης τομεακής πολιτικής και αντίστοιχα θεματικά τραπέζια με την συμμετοχή και των εκπροσώπων του ΥΠΟΙΟ όπου οριστικοποιήθηκαν τόσο η ποσοτικοποίηση των δεικτών εκροών και αποτελέσματος όσο και η εξειδίκευση των αντίστοιχων κατηγοριών παρέμβασης που εντάχθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

4.11 Προώθηση & Ενσωμάτωση της Ισότητας των Φύλων & Ευκαιριών

Η προώθηση της ισότητας των φύλων και ευκαιριών αποτελεί μια οριζόντια πολιτική της Ε.Ε. Η προώθηση της ισότητας των φύλων απαιτεί παρεμβάσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών το ποσοστό ανεργίας των οποίων, αλλά και το ποσοστό συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό είναι σαφώς διαφοροποιημένα με τα αντίστοιχα των ανδρών (υψηλότερο και χαμηλότερο αντίστοιχα), την άρση των διαφορών στα επίπεδα αμοιβών, την ισότιμη συμμετοχή τους σε κέντρα λήψης αποφάσεων, την άρση περιορισμών για την πρόσβαση τους σε συγκεκριμένα επαγγέλματα κλπ.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης και συνακόλουθα το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο προωθούν μια σειρά ενεργητικών και παθητικών μέτρων πολιτικής για την ενίσχυση της προώθησης των φύλων. Το ΕΠ Αττικής 2007 –2013 παρεμβαίνει άμεσα σε θέματα προώθησης της ισότητας των φύλων σε δύο σημαντικά πεδία πολιτικής που είναι η «ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας» και η βελτίωση των υποδομών / υπηρεσιών για την φροντίδα των παιδιών.

Η δημιουργία των σχετικών κοινωνικών υποδομών συμβάλλει στην «συμφιλίωση» οικογενειακής ζωής και επαγγελματικών υποχρεώσεων. Δράσεις για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας θα περιληφθούν σε δύο Άξονες Προτεραιότητας και συγκεκριμένα στον Άξονα Προτεραιότητας 3 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης» και του Άξονα Προτεραιότητας 4 «Αναζωογόνηση αστικών περιοχών και νησιωτικών περιοχών», που προβλέπεται η χρήση της ρήτρας του 10% για δράσεις ΕΚΤ. Επίσης λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο του Άρθρου 16 του Καν. 1083/2006 αναφορικά με την Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση, καθώς και την προσέγγιση του Γενικού Στόχου 11 του ΕΣΠΑ, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής διασφαλίζει:

- την προώθηση της ισότητας των φύλων με συγκεκριμένες δράσεις τις οποίες περιλαμβάνει.
- καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο σύνολο των παρεμβάσεων του.

Για την προαγωγή της ισότητας των φύλων και την επίτευξη των στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος στον τομέα αυτό πρόκειται να δεσμευτεί με τον προσφορότερο δυνατό τρόπο συγκεκριμένο ποσοστό από τον προϋπολογισμό του προγράμματος. Το ποσοστό αυτό θα καθορισθεί με απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησής του.

5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

5.1 Διάρθρωση του ΕΠ Αττικής 2007 - 2013 σε Άξονες Προτεραιότητας

Οι θεματικές και χωρικές προτεραιότητες που εξειδικεύουν άμεσα την στρατηγική του Ε.Π. Αττικής θα υλοποιηθούν μέσω **τεσσάρων (4) Άξόνων Προτεραιότητας**. Τους Άξονες αυτούς συμπληρώνει και η Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής. Συνακόλουθα, η διάρθρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 έχει ως εξής:

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ 2007-2013	
1.	Ενίσχυση Υποδομών Προσπελασιμότητας – Ενέργειας.
2.	Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής.
3.	Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης.
4.	Αναζωογόνηση (regeneration) Αστικών Περιοχών.
5.	Τεχνική Στήριξη Εφαρμογής.

Κάθε Άξονας Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007-2013 έχει διακριτή επιχειρησιακή στρατηγική, η οποία περιγράφεται από αντίστοιχους γενικούς στόχους και εξειδικεύεται σε συγκεκριμένους ειδικούς στόχους. Το περιεχόμενο της στρατηγικής κάθε Άξονα αναλύεται σε Δράσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν κοινές ως προς τον επιχειρησιακό στρατηγικό στόχο παρεμβάσεις (κατηγορίες δράσεων).

5.2 Περιγραφή Αξόνων Προτεραιότητας

5.2.1. Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας - Ενέργειας

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται οι παρεμβάσεις που στοχεύουν στην αναβάθμιση και επέκταση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας. Η στρατηγική του Άξονα αφορά αφενός στη διασφάλιση της κινητικότητας ανθρώπων, αγαθών και υπηρεσιών μέσα από ένα δίκτυο αναβαθμισμένων και περιβαλλοντικά «καθαρών», σύγχρονων, αποδοτικών, αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών ενδοαστικών και εξωαστικών μεταφορικών υποδομών και, αφετέρου, στην αναβάθμιση και διασφάλιση της λειτουργικότητας του ενεργειακού συστήματος.

Ειδικότερα δε η στόχευση κατά τομείς έχει ως ακολούθως:

Προσπελασιμότητα – Μεταφορές

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας αντιμετωπίζονται βασικά προβλήματα προσπελασιμότητας, τα οποία συνιστούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Περιφέρεια Αττικής. Η σημερινή κατάσταση του συστήματος μεταφορών της Αθήνας αποτελεί μόνο την απαρχή μιας συνεχώς επιδεινούμενης κυκλοφοριακής ασφυξίας της πόλης. Το κυκλοφοριακό πρόβλημα ιεραρχείται ως το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια. Το νέο δίκτυο των μέσων σταθερής τροχιάς που ήδη λειτουργεί στην Αθήνα, αλλά και τα υπόλοιπα προγραμματισμένα συγκοινωνιακά έργα της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας πρέπει να συνδυαστούν με σειρά συμπληρωματικών παρεμβάσεων, ώστε να βελτιωθούν οι κυκλοφοριακές συνθήκες στην Περιφέρεια Αττικής.

Οι αστικές συγκοινωνίες πρέπει να λειτουργήσουν ως ένα ενιαίο σύνολο ώστε τα λεωφορεία και τα τρέλη να είναι τροφοδότες του Μετρό, του προαστιακού σιδηροδρόμου και του τραμ και αντίστροφα, με στόχο την αύξηση του μεριδίου επιβατικής κίνησης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς. Η δημιουργία ενός σύγχρονου «καθαρού» και αποτελεσματικού συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη μείωση της χρήσης των Ι.Χ. αυτοκινήτων για τις καθημερινές μετακινήσεις.

Όσον αφορά στις συνδυασμένες (πολυτροπικές) μεταφορές, η ενίσχυση του ρόλου της Αττικής ως κέντρου διαμετακομιστικού εμπορίου προϋποθέτει τη διασύνδεση των λιμανιών με το σιδηροδρομικό δίκτυο. Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει μία από τις χαμηλότερες τιμές στην Ε.Ε. του δείκτη μεταφορών «ποσοστό χιλιομέτρων αυτοκινητοδρόμων ανά κάτοικο». Μεγάλα έργα όπως η ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ που σχεδιάστηκαν με ορίζοντα εικοσαετίας σε σχέση με τον ημερήσιο κυκλοφορικό φόρτο που θα εξυπηρετούν, κινδυνεύουν ήδη να θεωρηθούν κορεσμένα. Αντίστοιχη είναι η εικόνα που παρουσιάζεται στο τμήμα του ΠΑΘΕ που διέρχεται από το πολεοδομικό συγκρότημα. Η αναγκαία δημιουργία συνδετήριου οδικού δικτύου μεταξύ των δύο τμημάτων του ΠΑΘΕ (Πάτρα – Αθήνα και Θεσσαλονίκη - Αθήνα) που να παρακάμπτει συνολικά το πολεοδομικό συγκρότημα Αθηνών - Πειραιά αλλά και να συνδέει άμεσα τις δύο

μεγαλύτερες βιομηχανικές περιοχές της χώρας (Θριάσιο – Οινόφυτα), η ολοκλήρωση των συνδετήριων οδικών αξόνων με τους μεγάλους οδικούς άξονες (ΠΑΘΕ) –Αττική Οδός, οι παρεμβάσεις – βελτιώσεις στον άξονα της Λεωφόρου Κηφισού καθώς και η δημιουργία της βόρειας πύλης της Αθήνας (μέσω αλληλοσυμπληρούμενων παρεμβάσεων, όπως π.χ. η ολοκλήρωση της λεωφόρου Κύμης και η επέκταση του ΗΣΑΠ από την Κηφισιά έως την Εθνική οδό), συνθέτουν μέρος των κρίσιμων προτεραιοτήτων για τις χερσαίες μεταφορές.

Ενέργεια

Οι σε εθνικό επίπεδο στρατηγικοί στόχοι στον τομέα της Ενέργειας, αφορούν στην ενίσχυση του γεωστρατηγικού ρόλου της χώρας στον ενεργειακό χάρτη της ευρύτερης περιοχής, μέσω της ένταξης της στα διεθνή δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρισμού, πετρελαίου και φυσικού αερίου και της προώθησης προγραμματισμένων υποδομών, στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ασφάλειας των ενεργειακών δικτύων και στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων.

Επιδιώκεται η περαιτέρω διεύρυνση του Φυσικού αερίου σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές και αύξηση της κατανάλωσης στις περιοχές που έχουν τη δυνατότητα σύνδεσης, ενώ στον τομέα του Ηλεκτρισμού οι στόχοι εστιάζονται στην απρόσκοπτη τροφοδοσία περιοχών με υψηλή ζήτηση, μέσω της επέκτασης και ενίσχυσης του Συστήματος Μεταφοράς και του Δικτύου Διανομής, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα στο Σύστημα να απορροφήσει ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από φιλικές προς το περιβάλλον πηγές. Στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος που αποτελεί βασική παράμετρο μιας ορθολογικής ενεργειακής πολιτικής, προβλέπονται επίσης δράσεις ενίσχυσης ειδικών επενδύσεων στον τομέα πετρελαίου, με έργα που αφορούν στην μετεγκατάσταση δεξαμενών πετρελαίου στην περιοχή Αττικής.

Στο πλαίσιο επίδρασης της Περιφέρειας Αττικής προς τα νησιά των Κυκλάδων, το έργο διασύνδεσης των τελευταίων με το δίκτυο ηλεκτρισμού της ηπειρωτικής Ελλάδας μέσω της Αττικής αποτελεί έργο μείζονος σημασίας για τη μελλοντική τροφοδότησή τους, λόγω των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης των φορτίων τους, έχοντας θετική επίπτωση στην Αττική λόγω της διάχυσης δραστηριοτήτων των κατοίκων της Περιφέρειας (δεύτερη κατοικία, αναψυχή, επιχειρηματικότητα) στις Κυκλάδες.

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Η στρατηγική του Άξονα εξυπηρετείται μέσω των ακόλουθων στόχων:

- Ανάπτυξη, αναβάθμιση και επέκταση των αστικών μεταφορών.
- Επέκταση - ολοκλήρωση Διευρωπαϊκών δικτύων στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας.
- Ολοκλήρωση και εκσυγχρονισμός του ηλεκτρικού δικτύου.
- Ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών.
- Επέκταση περιφερειακών οδικών αξόνων.

Στους στόχους του παρόντος Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται επίσης η βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών μέσω της μείωσης της χρήσης του Ι.Χ. αυτοκινήτου για τις μετακινήσεις του πληθυσμού και η επίλυση των προβλημάτων έλλειψης χώρων στάθμευσης.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλει:

- Στους Γενικούς Στόχους 1,2,13, 14 του ΕΣΠΑ καθώς και στις Χωρικές Προτεραιότητες και ειδικότερα στην Προτεραιότητα Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.
- Στις προτεραιότητες 1, 3 και 4 του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.
- Στην 1η (Να γίνουν η Ευρώπη και οι Περιφέρειες της πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση) και στην 4η, Κατευθυντήριες Γραμμές για την Συνοχή (Η εδαφική διάσταση της πολιτικής της συνοχής)
- Στην 11η και στην 16η Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.
- Στον Γενικό Στόχο 1 και 3 του Ε.Π. Αττικής

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις του Άξονα εντοπίζονται στις εξής:

Πολυτροπικές Μεταφορές

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ανάπτυξη και ενίσχυση του σιδηροδρομικού δικτύου καθώς και επέκταση των δικτύων των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς σταθερής τροχιάς.
- Αυτοκινητόδρομοι (TEN-T) και παρεμβάσεις στις Εθνικές Οδούς.
- Ανάπτυξη συμπληρωματικού περιφερειακού οδικού δικτύου (συμπεριλαμβανομένων του επαρχιακού οδικού δικτύου και του δικτύου των νησιών).

- Ολοκλήρωση λιμενικών υποδομών και διασύνδεσή τους με τα συγκοινωνιακά δίκτυα.

Βελτίωση των Συγκοινωνιακών Υποδομών και βελτίωση του Συστήματος Αστικών Μεταφορών

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Προώθηση των καθαρών αστικών μεταφορών και ανανέωση του στόλου.
- Βελτίωση της ασφάλειας των μεταφορών.
- Βελτίωση της κινητικότητας των ΑΜΕΑ.

Αναβάθμιση και Επέκταση Ενεργειακού Συστήματος.

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκλήρωση και – εκσυγχρονισμός του δικτύου ηλεκτρισμού, παρεμβάσεις για διασύνδεση των νησιών της Περιφέρειας με το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας για την κάλυψη των αναγκών τους σε ηλεκτρική ενέργεια.
- Ειδικές επενδύσεις μετεγκατάστασης δεξαμενών πετρελαίου.
- Ολοκλήρωση υποδομών και δικτύου διανομής – μεταφοράς Φυσικού Αερίου.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝ/ΔΑ ΜΕΤ/ΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΩΝ						
Κατασκευή και αποπεράτωση αυτοκινητοδρόμων εντός TEN-T	Km	Ο δείκτης αποτιμά το συνολικό μήκος σε Km αυτοκινητοδρόμων εντός TEN-T που θα κατασκευαστούν και θα αποπερατωθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΥΠΕΧΩΔΕ, ΓΓΔΕ, Δ/ΝΣΗ ΟΔΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ (Δ1) & ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ Α.Ε. / 2006	169,3	281,3	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο συνολικό μήκος αυτοκινητοδρόμων TEN-T εντός των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας Αττικής. Συγκεκριμένα, στα τμήματα ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΙ-ΟΙΝΟΗ 104 ΧΜ. και ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ: 65,3 ΧΜ. Η τιμή στόχος αναφέρεται στα χλμ. που θα υπάρχουν μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007 - 2013 και αφορούν στις επεκτάσεις της Αττικής Οδού (50) Km, στον αυτοκινητόδρομο Ελευσίνα - Θήβα - Υλίκη (57 Km), και στην Λεωφόρο Κηφισού (5)Km συμπεριλαμβανομένων αυτών της τιμής βάσης.
Βελτίωση / αναβάθμιση περιφερειακών οδών (εκτός αυτοκινητοδρόμων και εθνικής οδοποιίας)	Km	Ο δείκτης μετράει το συνολικό μήκος σε χλμ. των οδικών τμημάτων του Επαρχιακού Δικτύου που βελτιώνονται ως προς τα γεωμετρικά τους χαρακτηριστικά. Για τον υπολογισμό του δείκτη προσμετράται το συνολικό μήκος κάθε ενός λειτουργικά αυτοτελούς ενιαίου οδικού τμήματος που αναβαθμίζεται (μεταξύ διαδοχικών ή μη κόμβων).	ΥΠΕΧΩΔΕ, ΓΓΔΕ, Δ/ΝΣΗ ΟΔΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ (Δ1), 2006	756,15	70	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο υφιστάμενο συνολικό μήκος περιφερειακών οδών του οδικού δικτύου της Περιφέρειας Αττικής. Η τιμή στόχος αναφέρεται στα χλμ. που θα βελτιωθούν / αναβαθμιστούν μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007 - 2013. Η τιμή στόχος, που αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου, εκτιμήθηκε με μοναδιαίο κόστος 1.800.00 Ευρώ / Km., όπως αυτό προκύπτει από αντίστοιχες παρεμβάσεις της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής και με δεδομένο ότι συνήθως περιλαμβάνεται και η κατασκευή ανισόπεδων κόμβων, εντός αστικού ιστού.
Κατασκευή και αποπεράτωση γραμμής μαζικών μέσων μεταφοράς σταθερής τροχιάς, TPAM	Km	Ο δείκτης ορίζεται ως το συνολικό μήκος σε Km γραμμών σταθερής των μέσων σταθερής τροχιάς, TPAM, που κατασκευάζονται και αποπερατώνονται στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ Ε.Π. ΣΑΑΣ / 2007	24	27	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο συνολικό μήκος γραμμής του μέσου μαζικής μεταφοράς σταθερής τροχιάς TPAM που λειτουργεί στο τέλος του έτους 2006. Η τιμή στόχος αναφέρεται στα χλμ. γραμμής TPAM που θα υπάρχουν μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 και αφορούν στην επέκταση του TPAM, τμήμα ΣΕΦ - Πειραιάς 3 Km, (συμπεριλαμβανομένων αυτών της τιμής βάσης).
Κατασκευή και αποπεράτωση γραμμής μαζικών μέσων μεταφοράς σταθερής τροχιάς, ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ	Km	Ο δείκτης ορίζεται ως το συνολικό μήκος σε Km γραμμών σταθερής των μέσων σταθερής τροχιάς, ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ που κατασκευάζονται και αποπερατώνονται στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ Ε.Π. ΣΑΑΣ & ΟΣΕ / 2007	0	16,5	Η τιμή βάσης είναι μηδέν επειδή ο δείκτης μετρά το μήκος νέας χάραξης σιδηροδρομικής γραμμής ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ που θα κατασκευαστεί και αποπερατωθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος σε περιοχές όπου δεν υφίσταται δίκτυο. Η τιμή στόχος αναφέρεται στα νέα χιλιόμετρα που θα κατασκευαστούν στο πλαίσιο του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 και αφορούν την επέκταση του Προαστιακού Σιδηρόδρομου Αττικής, τμήμα Κορωπί -

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝ/ΔΑ ΜΕΤ/ΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΩΩΝ						
Ολοκλήρωση γραμμής μαζικών μέσων μεταφοράς σταθερής τροχιάς, ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ	Km	Ο δείκτης ορίζεται ως το συνολικό μήκος σε Km γραμμών σταθερής των μέσων σταθερής τροχιάς, ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ που ολοκληρώνονται στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ Ε.Π. ΣΑΑΣ & ΟΣΕ / 2007	13,5	18	Λαύριο (16,5 Km διπλής ηλεκτροκινούμενης γραμμής (ανάπτυγμα). Η τιμή βάσης αφορά στο μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής του ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ και συγκεκριμένα στο τμήμα Πειραιάς - Τρεις Γέφυρες, στο τέλος του Γ' ΚΠΣ, στο οποίο θα γίνουν οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος. Η τιμή στόχος (τέλος Δ' προγραμματικής περιόδου) αφορά σε 18 Km διπλής ηλεκτροκινούμενης γραμμής (σε ανάπτυγμα).
Λιμένες που αναβαθμίζονται	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό λιμένων όπου θα πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις αναβάθμισης από το Πρόγραμμα	ΥΕΝ / 2006	4	1	Η τιμή βάσης αναφέρεται στα εθνικής εμβέλειας λιμάνια του Πειραιά, της Ραφήνας, του Λαυρίου και της Ελευσίνας της Περιφέρειας Αττικής. Η τιμή στόχος αναφέρεται στην αναβάθμιση ενός λιμένα και συγκεκριμένα αυτόν του Λαυρίου, που θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος.

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝ/ΔΑ ΜΕΤ/ΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Αύξηση του μήκους αυτοκινητοδρόμων εντός TEN-T	%	Ο δείκτης αναφέρεται στην αύξηση του μήκους του δικτύου αυτοκινητοδρόμων εντός TEN - T που προκύπτει από την κατασκευή και αποπεράτωσή τους στο πλαίσιο του Προγράμματος ως προς το συνολικό μήκος αυτοκινητοδρόμων εντός TEN-T στην Περιφέρεια.	-	-	66%	-
Αναβάθμιση περιφερειακών οδών (εκτός αυτοκινητόδρομων και εθνικής οδοποιίας)	%	Ο δείκτης αναφέρεται στο ποσοστό του μήκους του δικτύου των περιφερειακών οδών που προκύπτει από την αναβάθμιση τους χρηματοδοτούμενη από το Πρόγραμμα ως προς το συνολικό μήκος των περιφερειακών οδών στην Περιφέρεια.	-	-	12%	-

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝ/ΔΑ ΜΕΤ/ΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Επέκταση γραμμής μέσων μαζικής μεταφοράς σταθερής τροχιάς, TRAM	%	Ο δείκτης ορίζεται ως μήκος του δικτύου γραμμής σταθερής τροχιάς του TRAM που επεκτείνεται στο πλαίσιο του Προγράμματος ως προς το συνολικό μήκος του.	-	-	13%	-
Πρόσθετος πληθυσμός με δυνατότητα πρόσβασης στα μέσα μαζικής μεταφοράς σταθερής τροχιάς (TRAM)	Αριθμός κατοίκων	Ο δείκτης ορίζεται ως ο πρόσθετος συνολικός πληθυσμός στον οποίο παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης πεζή στο δίκτυο μέσων σταθερής τροχιάς (TRAM).	TRAM ΑΕ & ΟΑΣΑ / 2006	-	30.000	-
Χρόνος διαδρομής Αεροδρόμιο - Λαύριο μέσω του ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ Σιδηρόδρομου	Λεπτά	Ο δείκτης αναφέρεται στο χρόνο κάλυψης της διαδρομής Αεροδρόμιο - Λαύριο μετά την κατασκευή και αποπεράτωση της νέας σιδηροδρομικής γραμμής του ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ.	ΕΥΔ Ε.Π. ΣΑΑΣ & ΟΣΕ / 2007	-	20	-
Αύξηση ταχύτητας κυκλοφορίας ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ Σιδηρόδρομου Αττικής (Τμήμα Πειραιάς - Τρεις Γέφυρες)	Km / ώρα	Ο δείκτης αναφέρεται στην αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των συρμών στη σιδηροδρομική γραμμή του ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ μετά τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ Ε.Π. ΣΑΑΣ & ΟΣΕ / 2007	30	80	Η τιμή βάσης αναφέρεται στην ταχύτητα κυκλοφορίας στη διαδρομή της σιδηροδρομικής γραμμής του ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΥ Αττικής στο τμήμα Πειραιάς - Τρεις Γέφυρες πριν τις παρεμβάσεις του Προγράμματος.
Χρόνος διαδρομής Κόρινθος - Λαμία (οδικά)	Ώρες	Ο δείκτης αναφέρεται στη μείωση του χρόνου διαδρομής που θα επέλθει ως αποτέλεσμα των έργων κατασκευής και αποπεράτωσης αυτοκινητοδρόμων εντός TEN-T στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007	2,46	2,20	Η τιμή βάσης αναφέρεται στον υφιστάμενο χρόνο κάλυψης της διαδρομής Κόρινθος - Λαμία οδικά, δηλαδή πριν τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος των έργων κατασκευής και αποπεράτωσης αυτοκινητοδρόμων TEN-T.

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο.
- Διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και λειτουργικού μοντέλου μετακινήσεων, προσανατολισμένου στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων και στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.
- Αύξηση του μεριδίου επιβατικής κίνησης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, με προοπτική λειτουργίας των αστικών συγκοινωνιών ως ενιαίου συνόλου. (διαλειτουργικότητα συστημάτων μεταφορών).
- Βελτίωση της πρόσβασης και της ποιότητας των μετακινήσεων από και προς πόλους εμπορικής, τουριστικής και πολιτισμικής ανάπτυξης της Περιφέρειας.
- Βελτίωση της προσπελασιμότητας, κυκλοφοριακή εξυγίανση, αισθητική αναβάθμιση και βελτίωση της ασφάλειας των μετακινήσεων στις οδικές αρτηρίες αφενός του πολεοδομικού συγκροτήματος και, αφετέρου, των λοιπών πόλεων της Περιφέρειας.
- Βελτίωση της ασφάλειας και μείωση των τροχαίων ατυχημάτων.
- Ενίσχυση μακροπρόθεσμα της εσωτερικής συνοχής και της άρσης των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας (συμπεριλαμβανομένων και των νησιών) σε χωρικούς και κοινωνικο-οικονομικούς όρους.
- Διασφάλιση της ασφαλούς ενεργειακής προσφοράς.

Στόχευση σε όρους ομάδων-στόχων/ περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΕΥΣΗΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας (πολίτες, τουρίστες, επιχειρηματίες, ειδικές και ευάλωτες ομάδες πληθυσμού κ.λ.π..) • όλες οι κατηγορίες των Επιχειρήσεων
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Το σύνολο της Περιφέρειας
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αστικές και ημιαστικές περιοχές της Περιφέρειας, περιοχές απειλούμενες από περιβαλλοντική υποβάθμιση κ.λ.π.. • Νησιωτικές περιοχές

Ενδεικτικός κατάλογος μεγάλων έργων

Στον Άξονα περιλαμβάνονται μεγάλα έργα τα οποία ενδεικτικά είναι τα εξής:

- **Ολοκλήρωση Προαστιακού Σιδηρόδρομου Αττικής.**

Αφορά την κατασκευή ανισόπεδων διαβάσεων και πεζογεφυρών στο τμήμα από Πειραιά έως 3 Γέφυρες, έργα αποκατάστασης οδικού δικτύου και μέρους

υπογειοποίησης σιδηροδρομικού δικτύου καθώς και κατασκευής Ηλεκτραμαζωστασίου σιδηροδρομικών συρμών.

- **Λειτουργική ολοκλήρωση έργων σιδηροδρομικών συνδέσεων Θριασίου πεδίου.**

Αφορά στην Β' λειτουργική φάση του Συγκροτήματος Θριασίου Πεδίου στην οποία περιλαμβάνεται κατασκευή κτιριακών, προμήθεια γερανογεφυρών και μηχανολογικού εξοπλισμού, έργα επιδομής των υπολοίπων σιδηροδρομικών γραμμών, έργα σηματοδότησης, τηλεδιόικησης και ηλεκτροκίνησης των γραμμών του Συγκροτήματος.

- **Επέκταση Προαστιακού Σιδηρόδρομου Αττικής, τμήμα Κορωπί - Λαύριο.**

Αφορά την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής από Κορωπί προς Λαύριο για την σύνδεση του Προαστιακού Σιδηρόδρομου με το λιμάνι του Λαυρίου

- **Επέκταση ταχείας Λεωφόρου Μαρκοπούλου-Λαυρίου.**

(Αφορά στην κατασκευή παράκαμψης Λαυρίου ως επέκταση της Λεωφόρου Μαρκοπούλου-Λαυρίου και βελτίωση – αναβάθμιση της κύριας οδού.

- **Επέκταση του Τραμ τμήμα Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας (ΣΕΦ)-Πειραιάς.**

Αφορά την επέκταση της υφιστάμενης γραμμής ΤΡΑΜ μέχρι το κέντρο του Πειραιά.

- **Επεκτάσεις Αττικής οδού - Ανατολική και Δυτική Περιφερειακή Υμηττού.**

Αφορά στην επέκταση της Δυτικής Περιφερειακής Υμηττού ως το Ελληνικό και τα νότια προάστια και τη σύνδεσή της με τη Λεωφόρο Ποσειδώνος καθώς και την κατασκευή της Νότιας-Ανατολικής περιφερειακής Υμηττού και την σύνδεση των νοτίων προαστίων με το Διεθνές Αεροδρόμιο «ΕΛ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ».

- **Επισκευαστική βάση ΗΣΑΠ στον Πειραιά.**

Αφορά την κατασκευή της νέας επισκευαστικής βάσης του ΗΣΑΠ στον Πειραιά.

- **Έργα αυτοκινητόδρομου Ελευσίνα -Υλίκη -Θήβα.**

Αφορά στην κατασκευή νέου αυτοκινητόδρομου που συνδέει την Ελευσίνα με την Θήβα και τον ΠΑΘΕ στο ύψος της Υλίκης. Είναι έργο ενταγμένο στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών.

- **Διασύνδεση των Κυκλάδων.¹³**

Αφορά την διασύνδεση των νήσων Σύρου, Πάρου, Νάξου, Τήνου και Μυκόνου με δυνατότητα επέκτασης μελλοντικά προς τη Μήλο για αξιοποίηση του γεωθερμικού της

---

¹³ Νοείται η ενεργειακή διασύνδεση

δυναμικού. Το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο του έργου επιμερίζεται στο ΠΕΠ Αττικής 2007-2013, και σε άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα.

- **Κυκλοφοριακές βελτιώσεις στην Λεωφόρο Κηφισού.**

Αφορά κυκλοφοριακές βελτιώσεις – ομογενοποίηση χαρακτηριστικών της Λεωφόρου Κηφισού στο τμήμα από Τρεις Γέφυρες μέχρι τον ανισόπεδο κόμβο της Αττικής Οδού.

Στον παρόντα Άξονα δεν θα υλοποιηθούν καινοτόμες και πειραματικές παρεμβάσεις.

5.2.2 Άξονας Προτεραιότητας 2. Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται παρεμβάσεις για την ορθολογική και περιβαλλοντικά αποδεκτή με βάση τις σχετικές οδηγίες της Ε.Ε., διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, την ορθολογική διαχείριση υδάτινων πόρων, την πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων, την ανάπτυξη κοινωνικών δομών για τη συμφιλίωση οικογενειακής ζωής και εργασίας, τη βελτίωση του συστήματος της πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας, τις υποδομές ψηφιακής σύγκλισης με στόχο την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης προς τους πολίτες, την κάλυψη των κενών που παρατηρούνται στις εκπαιδευτικές υποδομές του συνόλου των βαθμίδων της εκπαίδευσης και τέλος την ανάδειξη και προστασία των μνημείων της Περιφέρειας και την ανάδειξη του πολιτισμού σαν προωθητικού κλάδου για την οικονομία.

Ειδικότερα, δε η στόχευση κατά τομείς έχει ως ακολούθως:

Περιβάλλον

Το περιβάλλον αποτελεί το φυσικό υπόβαθρο της αειφόρου ανάπτυξης, οπότε η προστασία, η αναβάθμιση και η ορθολογική διαχείριση του αποτελούν κύριες συνιστώσες επιτυχίας για την επίτευξη της αειφορίας. Παράλληλα, η υψηλής στάθμης ποιότητα ζωής προσδιορίζεται πρωτίστως από την ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος. Οι παρεμβάσεις του Άξονα όσον αφορά στο περιβάλλον δρουν σε συνέργια με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας,.

Αναβάθμιση της Διοίκησης προς όφελος του πολίτη μέσα από τη χρήση ΤΠΕ.

Η μείωση της απόστασης που χωρίζει την Περιφέρεια Αττικής (η οποία βρίσκεται στην πρώτη θέση μεταξύ των Ελληνικών Περιφερειών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ) από το μέσο όρο της Ε.Ε. αποτελεί βασική προτεραιότητα. Σκοπός της Ψηφιακής Στρατηγικής του ΕΣΠΑ κατά τη νέα Προγραμματική Περίοδο είναι να πραγματοποιηθεί ένα «Ψηφιακό Άλμα στην Παραγωγικότητα και στην Ποιότητα Ζωής». Το «Ψηφιακό Άλμα στην Ποιότητα Ζωής» στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής μέσω της βελτίωσης της καθημερινής ζωής των πολιτών με τη χρήση ΤΠΕ και μέσω της ανάπτυξης ψηφιακών υπηρεσιών για τον πολίτη. Έτσι δίδεται έμφαση σε παρεμβάσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην μείωση της απαιτούμενης προσπάθειας των κατοίκων της Περιφέρειας για την πραγματοποίηση καθημερινών τους εργασιών με στόχο και τη μείωση των μετακινήσεων αλλά και την ταχύτερη εξυπηρέτηση και τη βελτίωση των ευκαιριών που τους παρέχονται.

Η αύξηση της αποτελεσματικότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών της Δημόσιας διοίκησης θα προκύψει από τη διεύρυνση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης με σκοπό την αποτελεσματικότερη και διαφανή χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών από οποιονδήποτε, οπουδήποτε και οποτεδήποτε, με υιοθέτηση της αρχής «Σχεδιάζοντας για Όλους», εντάσσοντας προϋποθέσεις και όρους προσβασιμότητας σε ΤΠΕ για άτομα με αναπηρία βασιζόμενες σε διεθνώς αναγνωρισμένους κανόνες τις οδηγίες προσβασιμότητας W3C και συγκεκριμένα στα Web Content Accessibility Guidelines (WAI/WCAG).

Υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη.

Η υγεία των μεμονωμένων ατόμων και των πληθυσμών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική εξέλιξη, όπως αναγνωρίζεται στη Στρατηγική της Λισσαβόνας¹⁴.

Το υγειονομικό επίπεδο της Περιφέρειας πρέπει να διατηρηθεί καθώς, η Περιφέρεια Αττικής υπερτερεί σε σχέση με τη χώρα, τόσο ως προς την αναλογία κλινών θεραπευτηρίων, όσο και ως προς τον αριθμό των ιατρών ανά 1000 κατοίκους, βελτιώνοντας όμως την αποδοτικότητά του, διευρύνοντας την πρόληψη και την πρωτοβάθμια φροντίδα και εμβαθύνοντας την κοινωνική αλληλεγγύη. Οι παρεμβάσεις στον τομέα της Δημόσιας Υγείας και Πρωτοβάθμιας Φροντίδας εστιάζουν στην ανάπτυξη δομών πρόληψης και αγωγής υγείας, στις υποδομές με εξειδικευμένο εξοπλισμό των Κέντρων Υγείας ανοιχτής φροντίδας και στη δημιουργία Κέντρων Υγείας Αστικού Τύπου και Συντονισμού Πρωτοβάθμιας Φροντίδας. Ταυτόχρονα οι παρεμβάσεις στον τομέα της Κοινωνικής Αλληλεγγύης περιλαμβάνουν περαιτέρω ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό των υποδομών που είναι απαραίτητες για την αναβάθμιση των δομών πρόνοιας και τη δημιουργία ευέλικτων δικτύων ανοικτής κοινωνικής φροντίδας.

Πολιτισμός – Τουρισμός

Η κατάλληλη αξιοποίηση της σχέσης τουρισμού-πολιτισμού στοχεύει στο να καταστεί η Αττική:

- ισχυρό περιφερειακό κέντρο Πολιτισμού και Παιδείας, με έμφαση στην περιοχή της Νοτιανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου και
- κέντρο παγκόσμιας σημασίας και ακτινοβολίας, ιδιαίτερα στο πεδίο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Με βάση και την σχετική εθνική στρατηγική για την πολιτιστική ανάπτυξη, οι σχετικές παρεμβάσεις στην Αττική θα κινηθούν στο τρίπτυχο: υποδομές – θεσμοί – επενδύσεις.

Η ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών θα εστιασθεί στην αναβάθμιση των διεθνούς εμβέλειας ισχυρών πόλων προσέλκυσης επισκεπτών της Αττικής (λ.χ. δίκτυο σύγχρονων μουσείων, πινακοθήκη, ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, ενίσχυση πολιτιστικών θεσμών κ.ο.κ.), ενώ ταυτόχρονα θα αναδειχθούν και άλλοι χώροι σε αυτό το επίπεδο επισκεψιμότητας. Ήδη, σημαντικά έργα αναβάθμισης της μητροπολιτικής πολιτιστικής και τουριστικής υποδομής έχουν δρομολογηθεί με μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων (Λυρική Σκηνή και Εθνική Βιβλιοθήκη). Η αναβάθμιση αυτή οφείλει να επεκταθεί στην αξιοποίηση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, ώστε να αναδειχθεί η Αττική ως κόμβος τουρισμού-πολιτισμού διεθνούς εμβέλειας.

---

¹⁴ Companion of Lisbon Strategy – Action 8

Παιδεία – εκπαίδευση

Στο πλαίσιο της μετάβασης στην κοινωνία της γνώσης, οι τομείς παρέμβασης στην παιδεία εστιάζουν στην κάλυψη της επάρκειας της σχολικής στέγης στην Περιφέρεια και στον εργαστηριακό εξοπλισμό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στην αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών και του εργαστηριακού εξοπλισμού των ΑΕΙ/ΤΕΙ. Επίσης, δίδεται έμφαση στις παρεμβάσεις που αφορούν στην επιτάχυνση του ρυθμού ένταξης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση. Επιπρόσθετα προωθείται η αναβάθμιση των υποδομών και του εξοπλισμού της μεταδευτεροβάθμιας / μεταλυκειακής εκπαίδευσης και αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης (ΙΕΚ), καθώς και της δια βίου μάθησης

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Η στρατηγική του Άξονα εξυπηρετείται μέσω των ακόλουθων στόχων:

- Διαχείριση των υδάτινων πόρων, προστασία εδαφικών συστημάτων και θαλάσσιου περιβάλλοντος.
- Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας.
- Πρόληψη-διαχείριση κινδύνων, φυσικών και τεχνολογικών.
- Ανάπτυξη-αναβάθμιση υποδομών υγείας, με έμφαση στην ενίσχυση του δικτύου πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας.
- Ανάπτυξη-αναβάθμιση κοινωνικών υποδομών με έμφαση στις υποδομές φροντίδας παιδιών.
- Παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τους πολίτες.
- Ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών.
- Αναβάθμιση των εκπαιδευτικών υποδομών.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλει:

- Στους Γενικούς Στόχους 3, 4, 6, 9, 10, 11, 15, 16, 17 του ΕΣΠΑ
- Στις προτεραιότητες 1, 2, 3 και 4 του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.
- Στην 1^η (Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση) στην 2^η (Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη) στην 3^η (Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας) και στην 4^η (Η εδαφική διάσταση της πολιτικής συνοχής) Κατευθυντήριες Γραμμές για την Συνοχή.
- Στις 9^η, 11^η, 17^η και 18^η και 23^η Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.
- Στους Γενικούς στόχους 3 και 4 του Ε.Π. Αττικής.

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις του Άξονα εντοπίζονται στις εξής:

Περιβαλλοντική προστασία και πρόληψη κινδύνων

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκλήρωση αντιπλημμυρικής προστασίας, πύκνωση δικτύων αποχέτευσης ομβρίων υδάτων
- Υποδομές ύδρευσης.
- Υποδομές αποχέτευσης, διαχείρισης υγρών αποβλήτων
- Διαχείριση στερεών αποβλήτων.
- Ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης της ποιότητας του αέρα, νερών, ακτών καθώς και προγραμμάτων αντιμετώπισης θορύβου, ακτινοβολιών και κλιματικής αλλαγής, ατμοσφαιρικής ρύπανσης
- Έργα αποκατάστασης περιοχών ρυπασμένων από επικίνδυνα απόβλητα
- Πρόληψη τεχνολογικών κινδύνων και αντιμετώπιση μεγάλων βιομηχανικών ατυχημάτων (Οδηγία SEVEZO).
- Δράσεις ανάδειξης των προστατευόμενων περιοχών και των περιοχών φυσικού κάλλους.
- Στήριξη θεσμών / μηχανισμών / δράσεων εφαρμογής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Ψηφιακή σύγκλιση για την εξυπηρέτηση του πολίτη.

Προβλέπονται παρεμβάσεις οι οποίες αντιστοιχούνται και δρουν στο πλαίσιο και σε εφαρμογή της στρατηγικής του Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση» για την Περιφέρεια Αττικής. Οι παρεμβάσεις ενδεικτικά έχουν ως εξής:

- Ανασχεδιασμός διαδικασιών του Δημόσιου τομέα και της Αυτοδιοίκησης και παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τους Πολίτες.
- Ανάπτυξη στοχευμένου ψηφιακού περιεχομένου στην εκπαίδευση.
- Επέκταση σχολικών δικτυακών υποδομών και των εξοπλισμών που σχετίζονται με ΤΠΕ καθώς και ανάπτυξη καινοτομικών τεχνολογικών δράσεων που έχουν εφαρμογή στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι παρεμβάσεις αυτές δρουν συμπληρωματικά με το Ε.Π. «Βελτίωση Διοικητικής Ικανότητας Δημόσιας Διοίκησης», στο επίπεδο της υποστήριξης των απαιτούμενων υποδομών και εξοπλισμού.

Πολιτισμός- Τουρισμός

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Υποδομές πολιτισμού μητροπολιτικού χαρακτήρα.
- Ανάπτυξη συνεκτικών πολιτιστικών υποδομών.
- Προστασία και ανάπτυξη της φυσικής κληρονομιάς με στόχο την ανάπτυξη και προώθηση και μορφών εναλλακτικού τουρισμού.

Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκλήρωση υποδομών υγείας με έμφαση στην Πρωτοβάθμια περίθαλψη και δικτύου κοινωνικής προστασίας (Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, Στήριξη Δομών Κοινωνικής Φροντίδας κ.λ.π.)
- Υποδομές εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ						
Νέες Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ)	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των ΕΕΛ που προβλέπεται να κατασκευαστούν στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΥΠΕΧΩΔΕ, ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΥΔΑΤΩΝ /2006	5	8	Η τιμή βάσης αναφέρεται στον αριθμό των υφιστάμενων σε λειτουργία ΕΕΛ (Κερατέας, Λαυρίου, Βιλλίων, Μεταμόρφωσης, Ψυτάλειας) στο σύνολο της Περιφέρειας στο τέλος του 2006. Η τιμή στόχος αφορά στον αριθμό των ΕΕΛ που θα υπάρχουν μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 (συμπεριλαμβανομένων αυτών της τιμής βάσης).
Αγωγοί αποχέτευσης ομβρίων υδάτων	Km	Ο δείκτης αποτιμά το συνολικό μήκος του δικτύου αγωγών αποχέτευσης ομβρίων υδάτων που θα κατασκευαστούν στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ ΠΕΠ Αττικής / 2006	26	70	Η τιμή βάσης αναφέρεται σε χλμ. αγωγών ομβρίων υδάτων που κατασκευάστηκαν στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2000-2006. Η τιμή στόχος εκτιμήθηκε με μοναδιαίο κόστος 1.000.00 Ευρώ / χλμ., όπως αυτό προκύπτει από αντίστοιχες παρεμβάσεις της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής και αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Υποδομές μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας Υγείας (ΑΚΥ, ΚΥ)	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται σε υποδομές υγείας πρωτοβάθμιας φροντίδας δηλαδή στα κέντρα υγείας και στα κέντρα υγείας αστικού τύπου), που θα δημιουργηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος.	Υπ. Υγείας - ΕΥΔ ΕΠ Υγεία - Πρόνοια/ 2007	13	23	Η τιμή βάσης αναφέρεται στις λειτουργούσες υποδομές υγείας πρωτοβάθμιας φροντίδας (κέντρα υγείας και κέντρα υγείας αστικού τύπου) στην Περιφέρεια Αττικής το 2007. Η τιμή στόχος αφορά στις υποδομές φροντίδας πρωτοβάθμιας φροντίδας που θα υπάρχουν μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 (συμπεριλαμβανομένων αυτών της τιμής βάσης).
Υποδομές φροντίδας παιδιών	Αριθμός	Ο δείκτης ορίζεται ως ο αριθμός των δημόσιων (μη ιδιωτικών) βρεφονηπιακών, βρεφικών και νηπιακών σταθμών και των κέντρων δημιουργικής απασχόλησης παιδιών που θα υλοποιηθούν με χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα.	ΕΥΔ ΠΕΠ Αττικής / 2007	33	30	Η τιμή βάσης αναφέρεται στον αριθμό υποδομών φροντίδας παιδιών, οι οποίες δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2000-2006. Η τιμή στόχος εκτιμήθηκε με μοναδιαίο κόστος 1.600.00 Ευρώ / μονάδα., όπως αυτό προκύπτει από αντίστοιχες παρεμβάσεις της προγραμματικής περιόδου 2000-2006 στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής και αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΚΡΩΝ						
Υποδομές μονάδων κοινωνικής φροντίδας	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται σε υποδομές μονάδων κοινωνικής φροντίδας που δημιουργούνται στο πλαίσιο του Προγράμματος.	Υπ. Υγείας - ΕΥΔ ΕΠ Υγεία - Πρόνοια/ 2007	14	61	Η τιμή βάσης αντιστοιχεί στον αριθμό υποδομών μονάδων κοινωνικής φροντίδας που λειτουργούν στην Περιφέρεια Αττικής το 2007. Η τιμή στόχος αφορά στις υποδομές Μονάδων Κοινωνικής φροντίδας που θα υπάρχουν στην Περιφέρεια μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 (συμπεριλαμβανομένων αυτών της τιμής βάσης).

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που εξυπηρετείται από Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ)	%	Ο δείκτης αναφέρεται στον ισοδύναμο εξυπηρετούμενο πληθυσμό προς το συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας μετά από την ολοκλήρωση και των νέων μονάδων ΕΕΛ, οι οποίες δημιουργούνται στο πλαίσιο του Προγράμματος. Δηλαδή στο συνολικά εξυπηρετούμενο ισοδύναμο πληθυσμό της Περιφέρειας από ΕΕΛ βάσει των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις κοινοτικές οδηγίες (Προτεραιότητες Α, Β και Γ).	ΥΠΕΧΩΔΕ, ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΥΔΑΤΩΝ / 2006	80%	95%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο ποσοστό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού προς το συνολικό πληθυσμό που υποχρεούται βάσει των κοινοτικών οδηγιών να συνδεθεί με ΕΕΛ (Προτεραιότητες Α, Β και Γ) με την ολοκλήρωση των έργων στο τέλος του Γ'ΚΠΣ 2000-2006, ήτοι στον εξυπηρετούμενο προς το συνολικό πληθυσμό στην αρχή της νέας προγραμματικής περιόδου. Η τιμή στόχος αφορά στο ποσοστό του πληθυσμού που θα εξυπηρετείται με την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013. Η τιμή στόχος συνολικά θα φθάσει στο 100%, καθώς το υπόλοιπο 5% θα καλυφθεί από παρεμβάσεις χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο Συνοχής.

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Ποσοστό αστικών στερεών αποβλήτων που υφίστανται επεξεργασία	%	Ο δείκτης αναφέρεται στο κλάσμα των αστικών στερεών αποβλήτων από τα συνολικά παραγόμενα, τα οποία υφίστανται επεξεργασία μετά από τις παρεμβάσεις του Προγράμματος.	Περιφέρεια Αττικής: Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων & ΥΠΕΧΩΔΕ / 2006	25%	75%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο κλάσμα αστικών στερεών αποβλήτων στην Περιφέρεια Αττικής που υφίστανται επεξεργασία πριν από τις παρεμβάσεις του Προγράμματος. Η τιμή στόχος συνολικά θα φθάσει στο 100%, καθώς το υπόλοιπο 25% θα καλυφθεί από παρεμβάσεις χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο Συνοχής.
Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας	%	Ο δείκτης αναφέρεται στον εξυπηρετούμενο πληθυσμό από τις μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας, οι οποίες δημιουργούνται ή πραγματοποιούνται παρεμβάσεις από το Πρόγραμμα.	Εκτίμηση Συμβούλου εκ των προτέρων αξιολόγησης	29%	51%	Η τιμή βάσης εκτιμάται με την παραδοχή πως για την πλήρη κάλυψη (100%) του αστικού πληθυσμού σε ανάγκες φροντίδας από πρωτοβάθμιες μονάδες αστικού τύπου απαιτούνται 45 μονάδες. Η τιμή βάσης προκύπτει αναλογικά καθότι στην Περιφέρεια λειτουργούν 13 τέτοιες μονάδες και προγραμματίζεται η δημιουργία 10 επιπλέον από το Πρόγραμμα.
Ποσοστό πολιτών που χρησιμοποιούν τις Δημιουργούμενες Υπηρεσίες Δημόσιας Διοίκησης που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά	% επί του πληθυσμού της Περιφέρειας	Ο δείκτης αναφέρεται στο ηλικίο του αριθμού των πολιτών που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης στο πλαίσιο του Προγράμματος προς το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας.	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2006	11%	20%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο ηλικίο του αριθμού των πολιτών που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης στο πλαίσιο του Ε.Π. "Κοινωνία της Πληροφορίας 2000-2006" προς το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Ολοκλήρωση των υποδομών που διασφαλίζουν την ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού της Περιφέρειας.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και προστασία του περιβάλλοντος.
- Δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.
- Λειτουργική ολοκλήρωση των υποδομών διαχείρισης λυμάτων και στερεών απορριμμάτων, και κάλυψη απαιτήσεων κοινοτικής νομοθεσίας.
- Βελτίωση συνθηκών εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων.
- Ενίσχυση του δικτύου Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας
- Ενδυνάμωση του σύγχρονου πολιτισμού και αύξηση επισκεπτών ιστορικών χώρων, μουσείων κλπ.
- Ενίσχυση της δυναμικής του θεματικού τουρισμού.
- Πρόληψη και αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών.
- Αύξηση της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας μέσω ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στις συναλλαγές μεταξύ Δημοσίου Τομέα και πολιτών.
- Εξοικείωση χρήσης των ψηφιακών υπηρεσιών από τους πολίτες.

Στόχευση σε όρους ομάδων-στόχων / τομέων / περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΕΥΣΗΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας (πολίτες, τουρίστες, επιχειρηματίες, ειδικές και ευάλωτες ομάδες πληθυσμού κ.λ.π..)
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Το σύνολο της Περιφέρειας
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αστικές και ημιαστικές περιοχές της Περιφέρειας, περιοχές απειλούμενες από περιβαλλοντική υποβάθμιση κ.λ.π.. • Νησιωτικές περιοχές

Ενδεικτικός κατάλογος μεγάλων έργων

Στον παρόντα Άξονα δεν θα υλοποιηθούν καινοτόμες και πειραματικές παρεμβάσεις. Στον Άξονα περιλαμβάνονται μεγάλα έργα τα οποία ενδεικτικά είναι τα εξής:

- **Δίκτυα Αποχέτευσης και Βιολογικοί Καθαρισμοί στους 4 οικισμούς Β κατηγορίας - Οδηγία 91/271- στην Ανατολική Αττική.**

Πρόκειται για δίκτυα αποχέτευσης ακαθάρτων και τις Μονάδες επεξεργασίας αστικών λυμάτων που είναι απαραίτητα για την κάλυψη των απαιτήσεων της Οδηγίας

91/271/ΕΟΚ σε οικισμούς Β Κατηγορίας. (Ισοδύναμος πληθυσμός >15.000 κάτοικοι).
Ενδεικτικός προϋπολογισμός (Δημόσια Δαπάνη): 320εκ.€.

Ο αριθμός και οι επιμέρους προϋπολογισμοί των μεγάλων έργων περιβάλλοντος (>25εκ.€) σε αυτό το τομέα θα οριστικοποιηθεί.

5.2.3 Άξονας Προτεραιότητας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται παρεμβάσεις οι οποίες εξυπηρετούν την ενίσχυση της Έρευνας και της Τεχνολογίας καθώς και της διάχυσης των αποτελεσμάτων της στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας, την ενίσχυση της καινοτομίας, την μεγαλύτερη αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών από τις επιχειρήσεις, την αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών, και την παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας καθώς και την αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων.

Οι πολιτικές που προδιαγράφονται στον συγκεκριμένο Άξονα ενσωματώνουν τη περιφερειακή διάσταση και εφαρμόζονται στην Περιφέρεια με συνεκτικό τρόπο, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση διακριτών, βιώσιμων και εξωστρεφών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Η υλοποίηση των παρεμβάσεων του Άξονα συνδέεται επίσης με συνοδευτικές παρεμβάσεις απλοποίησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (σε όλους τους τομείς), αντιμετώπισης του μεγέθους των επιχειρήσεων, εμβάθυνσης της ενιαίας οικονομικής αγοράς, προστασίας του καταναλωτή, βιώσιμης διαχείρισης του περιβάλλοντος κ.λ.π..

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Η στρατηγική του Άξονα εξυπηρετείται μέσω των ακόλουθων στόχων:

- Προώθηση χρήσης ΤΠΕ σε επιχειρήσεις της Περιφέρειας & ενίσχυση του κλάδου των ΤΠΕ
- Μετατροπή της γνώσης σε καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες & υπηρεσίες και στην υποβοήθηση μεταφοράς τεχνολογίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ
- Επενδύσεις σε επιχειρήσεις του συνδέονται άμεσα με έρευνα & καινοτομία.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και προώθηση των δικτύσεων.
- Ενίσχυση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε σύγχρονα χρηματοδοτικά μέσα και εργαλεία.
- Χωροταξική διευθέτηση βιομηχανίας και συνοδευτικών δραστηριοτήτων και ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας.
- Αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.
- Προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλει:

- Στους Γενικούς Στόχους 1, 2, 3, 5, 6, 7 καθώς και 12 και 14 του ΕΣΠΑ.

- Στις προτεραιότητες 1, 2, 3 και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.
- Στην 1^η (Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση), στη 2^η (Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη) και στην 3^η (Περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας) Κατευθυντήρια γραμμή για την συνοχή.
- Στις: 7^η, 8^η, 9^η, 10^η, 15^η, Κατευθυντήριες γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.
- Στον Γενικό Στόχο 2 του Ε.Π. Αττικής.

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις του Άξονα εντοπίζονται στις εξής:

Δραστηριότητες Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης σε ερευνητικά κέντρα

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

Ενίσχυση και ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας, καθώς και προώθηση της πρόσβασης σε Ευρωπαϊκές E&TA υποδομές, περιλαμβανομένων των υποδομών των διεθνών E&TA Οργανισμών.

Υποδομές Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης

(συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων, των οργάνων και των δικτύων υπολογιστών μεγάλης ταχύτητας που συνδέουν ερευνητικά κέντρα) και κέντρα ικανότητας όσον αφορά συγκεκριμένες τεχνολογίες

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Προώθηση της Ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στην E&TA με στόχο την ανάπτυξη της εξωστρέφειας του ερευνητικού συστήματος της περιφέρειας και την ένταξη του στον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας, την αξιοποίηση της έρευνας που πραγματοποιείται διεθνώς καθώς και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και σκοπού (Θεματικά δίκτυα προηγμένης έρευνας και ανάπτυξης).
- Πρόσβαση δημόσιων ερευνητικών φορέων σε Ευρωπαϊκές υποδομές E&TA συμπεριλαμβανομένων των υποδομών των διεθνών Οργανισμών E&TA

Μεταφορά τεχνολογίας και βελτίωση των δικτύων συνεργασίας μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων (MME)

(μεταξύ αυτών και άλλων επιχειρήσεων και πανεπιστημίων, ιδρυμάτων μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάθε τύπου, περιφερειακών αρχών, ερευνητικών κέντρων και επιστημονικών και τεχνολογικών πόλων (επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, τεχνοπόλι κ.λπ))

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ανάπτυξη της βιομηχανικής έρευνας με στόχο την επίλυση προβλημάτων ή εναλλακτικά την ανάπτυξη προϊόντων και καινοτομιών.
- Ανάπτυξη δικτύων επιχειρήσεων (δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών έντασης γνώσης / clusters), δημιουργία / ενίσχυση Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας (ΠΠΚ) καθώς και ενίσχυση του δικτύου διαμεσολαβητών μεταφοράς τεχνολογίας / καινοτομίας.
- Ενίσχυση νέων και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, με σκοπό την τόνωση της Προσφοράς και της Ζήτησης Υπηρεσιών Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας («Voucher for SMEs», δημόσια εργαστήρια παροχής υπηρεσιών κλπ.)

Προηγμένες υπηρεσίες υποστήριξης για επιχειρήσεις και ομίλους επιχειρήσεων

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Βελτίωση της προσβασιμότητας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας σε σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία και σχετικές προηγμένες υπηρεσίες (δημιουργία κεφαλαίου υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου / seed capital) και λοιπές προπαρασκευαστικές και συνοδευτικές δράσεις.

Ενίσχυση Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων για την προώθηση προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκληρωμένα Επιχειρηματικά Σχέδια για την υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων, που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην περιβαλλοντική διαχείριση, καθώς και στην επιχειρηματική αξιοποίηση του ζητήματος της προστασίας του περιβάλλοντος.

Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με την έρευνα και την καινοτομία (καινοτόμες τεχνολογίες, σύσταση νέων επιχειρήσεων από τα πανεπιστήμια, υφιστάμενα κέντρα και επιχειρήσεις Ε&ΤΑ κ.λ.π..)

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Υποστήριξη Εκκολαπτηρίων Επιχειρήσεων (pre-incubation), ενίσχυση υφισταμένων και ίδρυση νέων θερμοκοιτίδων για την ενίσχυση της ανάπτυξης spin-offs με τη συμμετοχή ιδιωτών.
- Δημιουργία VC fund από τις θερμοκοιτίδες για τη χρηματοδότηση των εκκολαπτόμενων επιχειρήσεων, η υλοποίηση πειραματικών δράσεων τεχνολογικής καινοτομίας, και ενίσχυση ίδρυσης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων με έμφαση στην εταιρική επιχειρηματικότητα (start-ups).

Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκληρωμένα Επιχειρηματικά Σχέδια για υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων.
- Συλλογικά Επιχειρηματικά Σχέδια ενίσχυσης των επιχειρηματικών συσπειρώσεων και δικτυώσεων.
- Προώθηση θεσμών για την εναλλακτική επίλυση διαφορών μεταξύ των επιχειρήσεων (Alternative Dispute Resolution).
- Απόκτηση επιχειρηματικής αριστείας και σύνδεσή της με τη διάχυση καλών πρακτικών σε νέους επιχειρηματίες.
- Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας
- Ολοκληρωμένες και καινοτόμες παρεμβάσεις για τον εκσυγχρονισμό - αναδιάρθρωση του τουριστικού τομέα, που αφορούν σε ενισχύσεις επιχειρήσεων μέσω Αναπτυξιακού Νόμου.
- Ενίσχυση επιχειρήσεων ειδικών μορφών τουρισμού, ενίσχυση επιχειρήσεων εκτός Αναπτυξιακού Νόμου κλπ.
- Ενίσχυση των επιχειρήσεων του εμπορικού τομέα και των υπηρεσιών, με έμφαση στην ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων, με στόχο τη διαφοροποίηση του προϊόντος και την ενίσχυση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στις εγχώριες και στις διεθνείς αγορές.
- Ενίσχυση της βιοτεχνικής παραγωγής (κεραμική, μικροτεχνία κλπ) τόσο στις παραγωγικές δραστηριότητες όσο και στις δραστηριότητες προβολής και εμπορίας
- Λοιπές δράσεις οριζόντιου χαρακτήρα (μη-ενισχύσεων), όπως λ.χ. η Νέα Βιομηχανική Πολιτική (NEBIP), η ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Επιχειρηματικών Πάρκων, η συστηματική στήριξη των νέων επιχειρηματιών, συνοδευτικές δράσεις απλοποίησης διαδικασιών και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας κ.λ.π..

Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας και της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ.

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Εκσυγχρονισμός των επιχειρηματικών υποδομών και υποστήριξη των επενδύσεων που απαιτούνται για Επιχειρηματικά Σχέδια επέκτασης ή δημιουργίας νέων «Επιχειρηματικών Πάρκων», μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε Ε.Π., ενίσχυση Υποδομών Εφοδιαστικής Αλυσίδας, υποστήριξη Υποδομών Ποιότητας, εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής αναβάθμισης περιοχών με μεγάλη βιομηχανική συγκέντρωση.
- Ενίσχυση για την απόκτηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που έχουν προοπτικές εμπορικής εκμετάλλευσης
- One stop shop (προώθηση ενημέρωσης και υποστήριξης σε E&TA)

Υπηρεσίες και εφαρμογές ΤΠΕ για τις ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, κατάρτιση, δικτύωση)

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ενίσχυση ΜΜΕ για την ανάπτυξη υπηρεσιών και εφαρμογών Τ.Π.Ε.
- Παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις (ηλεκτρονικό επιχειρείν βελτίωση της πρόσβασης, δικτύωση), και ανασχεδιασμός των λειτουργιών τους.
- Τόνωση και ενίσχυση της επιχειρηματικής κουλτούρας με την εισροή τεχνολογιών ΤΠΕ στις επιχειρήσεις.

Οι παρεμβάσεις αυτές είναι ισοδύναμες με τους ειδικούς στόχους του ΕΠ «Ψηφιακή Σύγκλιση 2007-2013».

Ανάπτυξη Βιώσιμων Ενεργειακών Πόρων – Ενίσχυση της Αειφορίας.

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ενίσχυση των επενδύσεων προς τις επιχειρήσεις με στόχο την προώθηση των Α.Π.Ε και την εξοικονόμησης ενέργειας.
- Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης από ΑΠΕ (άνεμος, ηλιακή υδροηλεκτρική γεωθερμική κ.α.) και ΣΗΘΥΑ στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.
- Ενεργειακές επενδύσεις σε δημόσια κτίρια (π.χ. νοσοκομεία κ.α.) και γενικότερα στον δημόσιο και οικιακό τομέα, ειδικές ενεργειακές επενδύσεις και επενδύσεις αξιοποίησης βιομάζας.
- Έρευνα και ανάπτυξη καινοτόμων εναλλακτικών ενεργειακών τεχνολογιών.

Οι δράσεις Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας της Περιφέρειας, ανάλογα και με τους επιμέρους στόχους τους, θα είναι ανοικτές και σε συνεργασίες και δικτυώσεις με φορείς των άλλων περιφερειών της χώρας καθώς και με αντίστοιχους φορείς άλλων χωρών.

Στο πλαίσιο της χωροταξικής διευθέτησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, θα δημιουργηθούν ή/και θα αναβαθμισθούν επιχειρηματικά / τεχνολογικά πάρκα, ενώ σε υποβαθμισμένες περιοχές που διαχρονικά έχουν εξελιχθεί σε άτυπες και οχλούσες βιομηχανικές συγκεντρώσεις, θα εφαρμοσθούν ειδικά μέτρα αναζωογόνησης και περιβαλλοντικής αποκατάστασης.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΦΡΩΝ						
Υφιστάμενες ΜΜΕ που εκσυγχρονίζονται / βελτιώνονται	Αριθμός	Ο δείκτης περιλαμβάνει όλες τις υφιστάμενες επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν (εκσυγχρονισμός) στο πλαίσιο του Προγράμματος από όλα τα χρηματοδοτικά μέσα (π.χ. Αναπτυξιακός Νόμος, Ενίσχυση ΜΜΕ, κ.λ.π..)	Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΣΥΕ / 2003	306.907	1.554	Η τιμή βάσης αναφέρεται σε όλες τις υφιστάμενες επιχειρήσεις σε επίπεδο Περιφέρειας σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία. Η τιμή στόχος περιλαμβάνει όλες τις προβλεπόμενες επιχειρήσεις που θα εκσυγχρονιστούν / αναβαθμιστούν.
Νέες επιχειρήσεις που δημιουργούνται από επιδοτούμενα προγράμματα	Αριθμός	Ο δείκτης περιλαμβάνει όλες τις νέες επιχειρήσεις που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος από όλα τα χρηματοδοτικά μέσα (π.χ. Αναπτυξιακός Νόμος, Ενίσχυση ΜΜΕ, κ.λ.π..)	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	99	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Επιχειρήσεις που ωφελούνται από δράσεις Έρευνας & Ανάπτυξης Καινοτομίας	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται σε όλες τις κατηγορίες ενισχύσεων σε έρευνα, τεχνολογία και καινοτομία προς τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος και κυρίως: σε επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε έργα συνεργασίας ερευνητικών εργαστηρίων & επιχειρήσεων, σε νέες επιχειρήσεις που υποστηρίζονται για ΕΤΑ από τη Δράση Νέων και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, σε ΜΜΕ που επωφελούνται από την παροχή υπηρεσιών ΕΤΑΚ	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	170	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Νέες / υποστηριζόμενες επιχειρήσεις έντασης γνώσης (spin-off και spin-out)	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των ενισχυόμενων νέων / υποστηριζόμενων επιχειρήσεων έντασης γνώσης (spin-off και spin-out) στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	8	14	Η τιμή βάσης αναφέρεται στον αριθμό των ενισχυόμενων νέων / υποστηριζόμενων επιχειρήσεων έντασης γνώσης (spin-off και spin-out) των οποίων η ενίσχυση χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" 2000-2006 στην Περιφέρεια Αττικής. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Τουριστικές κλίνες που εκσυγχρονίζονται	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των κλινών από όλες τις κατηγορίες τουριστικών καταλυμάτων (π.χ. ξενοδοχειακές κλίνες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, επιπλωμένες κατοικίες) και για όλες τις παρεμβάσεις	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	62.312	8.353	Η τιμή βάσης περιλαμβάνει όλες τις ξενοδοχειακές κλίνες μόνο ανεξαρτήτου κατηγορίας σε επίπεδο Περιφέρειας κατά το 2005. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ						
		που θα συγχρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος.				
Επενδυτικά σχέδια εναλλακτικών μορφών τουρισμού	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό επενδυτικών σχεδίων εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	5	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις για ενσωμάτωση ΤΠΕ στην καθημερινή τους λειτουργία	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των επιχειρήσεων που θα ενισχυθούν για την εισαγωγή ΤΠΕ στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	3.130	7.062	Η τιμή βάσης αναφέρεται στον αριθμό των επιχειρήσεων που χρηματοδοτήθηκε η ενίσχυσή τους στο πλαίσιο του Ε.Π. "Κοινωνία της Πληροφορίας", 2000-2006 στην Περιφέρεια Αττικής
Δημιουργούμενες & Νέες Επιχειρήσεις που παράγουν ή αξιοποιούν ΤΠΕ και Χρηματοδοτούνται από venture capital και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των νέων επιχειρήσεων παραγωγής ή αξιοποίησης ΤΠΕ που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	-	118	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Χρηματοδοτούμενοι κόμβοι παροχής ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στο αριθμό των κόμβων παροχής ψηφιακών υπηρεσιών προς επιχειρήσεις που θα δημιουργηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	-	4	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Επωφελούμενοι πολίτες από χρηματοδοτούμενους εξοπλισμούς ΤΠΕ	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των πολιτών που θα χρηματοδοτηθούν για τον εξοπλισμό σε ΤΠΕ στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	-	136.908	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Συνολική εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (MW)	MW	Ο δείκτης αναφέρεται στην εγκατεστημένη ισχύ από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ από χρηματοδοτήσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	115,50	171,50	Η τιμή βάσης αναφέρεται στην εγκατεστημένη ισχύ από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ στην Περιφέρεια Αττικής στο πλαίσιο του Ε.Π. "Ανταγωνιστικότητα" 2000-2006. Η τιμή στόχος αναφέρεται στην εγκατεστημένη ισχύ από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ στην Περιφέρεια Αττικής μετά την ολοκλήρωση του Ε.Π. Αττικής 2007-2013 (συμπεριλαμβανομένης και αυτής της τιμής βάσης).

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Ποσοστό τουριστικών κλινών που εκσυγχρονίζονται	%	Ο δείκτης αναφέρεται στο ηλικίο του συνόλου των κλινών που θα εκσυγχρονιστούν στο πλαίσιο του Προγράμματος προς το σύνολο των υφιστάμενων κλινών της Περιφέρειας		-	13,41%	
Νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από την ενίσχυση των επιχειρήσεων	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στις νέες θέσεις εργασίας που θα δημιουργηθούν από την ενίσχυση των επιχειρήσεων στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	2.380	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης ερευνητών	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στα ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης ερευνητών που θα δημιουργηθούν ως αποτέλεσμα της υλοποίησης παρεμβάσεων έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	780	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Αριθμός αιτήσεων για Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας από ερευνητές	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας των οποίων θα χρηματοδοτηθεί η αίτηση χορήγησής τους από το Πρόγραμμα	ΕΥΔ Ε.Π. "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ" / 2007	-	14	Η τιμή βάσης του δείκτη αναμένεται να διευκρινιστεί. Η τιμή στόχος αποτελεί τον καθαρό στόχο της Δ' προγραμματικής περιόδου.
Χρηματοδοτούμενες Επιχειρήσεις με δυνατότητα αποδοχής Ηλεκτρονικών Παραγγελιών	%	Ο δείκτης αναφέρεται στο ηλικίο των επιχειρήσεων που θα χρηματοδοτηθούν για την εισαγωγή ΤΠΕ στο πλαίσιο του Προγράμματος δια του συνόλου των υφιστάμενων επιχειρήσεων	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	9%	11%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο ηλικίο των επιχειρήσεων που χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του Ε.Π. "Κοινωνία της Πληροφορίας 2000-2006" για την εισαγωγή ΤΠΕ δια του συνόλου των υφιστάμενων επιχειρήσεων
Χρηματοδοτούμενες Επιχειρήσεις με δυνατότητα αποδοχής Ηλεκτρονικών Πληρωμών για Πωλήσεις μέσω Διαδικτύου	%	Ο δείκτης αναφέρεται στο ηλικίο των επιχειρήσεων που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος για την εισαγωγή ΤΠΕ στο πλαίσιο του Προγράμματος δια του συνόλου των υφιστάμενων επιχειρήσεων	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	1%	2%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο ηλικίο των επιχειρήσεων που χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του Ε.Π. "Κοινωνία της Πληροφορίας 2000-2006" για την εισαγωγή ΤΠΕ στην Περιφέρεια Αττικής δια του συνόλου των υφιστάμενων επιχειρήσεων

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν Δημιουργούμενες Υπηρεσίες του Δημοσίου που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά	% επί του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας	Ο δείκτης αναφέρεται στο πηλίκο των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες στο πλαίσιο του Προγράμματος ηλεκτρονικές υπηρεσίες του δημοσίου προς το σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	84%	93%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο πηλίκο των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες του δημοσίου προς το σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας
Ποσοστό πολιτών που χρησιμοποιούν τις Δημιουργούμενες Υπηρεσίες που είναι Πλήρως Διαθέσιμες Ηλεκτρονικά (εκτός Δημόσιας Διοίκησης)	% επί του πληθυσμού της Περιφέρειας	Ο δείκτης αναφέρεται στο πηλίκο του αριθμού των πολιτών που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες (εκτός δημόσιας διοίκησης) στο πλαίσιο του Προγράμματος προς το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας	ΕΥΔ Ε.Π. "ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ" / 2007	9%	20%	Η τιμή βάσης αναφέρεται στο πηλίκο του αριθμού των πολιτών που χρησιμοποιούν τις δημιουργούμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες (εκτός δημόσιας διοίκησης) προς το σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Συμβολή στη μείωση του ελλείμματος σε έρευνα, καινοτομία και τεχνολογία ως προς τον μέσο όρο της ΕΕ-15.
- Ενίσχυση της συμμετοχής των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στην ΕΤΑ και αποτελεσματικότερης διασύνδεσης του περιφερειακού ερευνητικού συστήματος με τους παραγωγικούς τομείς της Αττικής.
- Αποτελεσματική σύνδεση της αριστείας με τομείς που παράγουν καινοτομία και υψηλή οικονομική και κοινωνική προστιθέμενη αξία
- Εμπλουτισμός του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού της Περιφέρειας και ενίσχυση του επιχειρηματικού πνεύματος και της γεωγραφικής και διατομεακής κινητικότητάς του.
- Εδραίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων όλων των τομέων και κλάδων μέσω της διεύρυνσης των αγορών και του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους.
- Βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης επιχειρήσεων μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, ενσωμάτωσης μη-τεχνολογικής καινοτομίας και συνοδευτικών δράσεων απλοποίησης επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (Ξ.Α.Ε.) και μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων.
- Εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού, των αγορών και των προϊόντων και προστασία του καταναλωτή.
- Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφέρειας και την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα.
- Αειφορική διαχείριση των ενεργειακών πόρων.
- Συμβολή στην αύξηση του ποσοστού ακαθάριστης περιφερειακής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμη ηλεκτροπαραγωγή (Οδηγία 2001/77/ΕΚ),
- Συμβολή στη βελτίωση της σχέσης κατανάλωσης καυσίμων μεταφορών (επί ενεργειακής βάσης) με χρήση βιοκαυσίμων κατά το έτος 2010 (Οδηγία 2003/30/ΕΚ),
- Συμβολή στη μέση ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας στην τελική χρήση κατά 1% (Οδηγία 2006/32/ΕΚ) και συγκράτηση του ρυθμού αύξησης του CO₂ και των άλλων αερίων θερμοκηπίου κατά 25% το έτος 2010 (σε σχέση με το έτος βάσης 1990).

Στόχευση σε όρους ομάδων-στόχων/ περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΕΥΣΗΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας (πολίτες, τουρίστες, επιχειρηματίες, ειδικές και ευάλωτες ομάδες πληθυσμού κ.λ.π..) • Όλες οι κατηγορίες των Επιχειρήσεων (ΠΜΕ, ΜΜΕ) και των κλάδων δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα • Επιχειρήσεις όλων των τύπων και μεγέθους, καθώς και τα Ελληνικά νοικοκυριά στις νέες περιοχές επέκτασης των δικτύων φυσικού αερίου. • Επιχειρήσεις που υλοποιούν επενδύσεις εξοικονόμησης ενέργειας και βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. • Επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, την αξιοποίηση της βιομάζας κλπ.
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Το σύνολο της Περιφέρειας
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αστικές και ημιαστικές περιοχές της Περιφέρειας, περιοχές απειλούμενες από περιβαλλοντική ή άλλου είδους υποβάθμιση κ.λ.π.. • Νησιωτικές περιοχές

5.2.4 Άξονας Προτεραιότητας 4: Αναζωογόνηση (regeneration) αστικών περιοχών.

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται παρεμβάσεις για την εφαρμογή προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης, που θα στοχεύουν στον μετασχηματισμό του αστικού τοπίου, την εφαρμογή εκτεταμένων αναπλάσεων, σε συνδυασμό με δράσεις οικονομικών ενισχύσεων προς επιχειρήσεις για την αναθέρμανση της τοπικής επιχειρηματικότητας με στόχο την αποφυγή εμφάνισης περιοχών «χωρικού αποκλεισμού» λόγω και της συγκέντρωσης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για «κοινωνικό αποκλεισμό». Οι παρεμβάσεις του Άξονα θα υλοποιηθούν και μέσω της εφαρμογής Πρότυπων Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (Π.Κ.Σ.Α.), τα οποία βασίζονται σε προτάσεις των τοπικών αρχών (αυτοδιοίκηση Α' και Β' βαθμού) οικονομικών και κοινωνικών εταίρων. Οι παρεμβάσεις της κατηγορίας αυτής (Π.Κ.Σ.Α.) θα υλοποιηθούν μέσω «συνολικής επιχορήγησης» (global grant), ενώ θα εξετασθεί και η δυνατότητα αξιοποίησης των σύγχρονων τεχνικών χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2007-2013, η Αθήνα – Αττική αποτελεί τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή συγκέντρωση της χώρας και τόπο εγκατάστασης πολλών επιχειρήσεων όλων των τομέων και κλάδων. Παράλληλα, αποτελεί αστική συγκέντρωση διεθνούς ακτινοβολίας, ενώ οι εξελίξεις σε αυτή, σε ότι αφορά τα πρότυπα κατοίκησης και παραγωγής λειτουργούν καθοριστικά στο σύνολο της χώρας. Η Αθήνα τείνει να επεκτείνεται στο σύνολο της Αττικής και στα γειτονικά με αυτή νησιά, ενώ αποτελεί το κέντρο ενός σημαντικού, με κριτήριο τα αστικά κέντρα που εντάσσονται σε αυτό, ημερησίου συστήματος το οποίο συμπεριλαμβάνει και περιοχές των Περιφερειών Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, και Ν. Αιγαίου (Κυκλάδες).

Η **στρατηγική** του Άξονα εξυπηρετεί τις **χωρικές προτεραιότητες** της περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής όσον αφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη των αστικών κέντρων της Περιφέρειας καθώς και την αναζωογόνηση των νησιωτικών περιοχών.

Στους στόχους του Άξονα ενσωματώνονται οι αρχές της πολυλειτουργικής ανάπτυξης των αστικών κέντρων, η ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων, η βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών, η αειφορική ανάπτυξη των αστικών συγκεντρώσεων (αύξηση πρασίνου και κοινοχρήστων χώρων, ολοκληρωμένες υποδομές αστικών εξυπηρετήσεων, αστικές αναπλάσεις, δίκτυα πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων κ.λ.π.), η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στα αστικά κέντρα και η συστηματοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στα αστικά κέντρα¹⁵. Σε αυτό το στρατηγικό πλαίσιο εντάσσονται και τα νησιά της Περιφέρειας με εστίαση στην επιχειρηματικότητα, την ενσωμάτωση κατά το δυνατόν καινοτόμων αναπτυξιακών πρακτικών και την αντιμετώπιση προβλημάτων υποβάθμισης του φυσικού τους περιβάλλοντος και σε ειδικές περιπτώσεις, την αναβάθμιση της προσβασιμότητας.

Η κινητοποίηση των ιδιωτικών πρωτοβουλιών με τη συνεργασία των τοπικών αρχών και των κοινωνικών εταίρων, αποτελεί μία επιπλέον διάσταση της πολυλειτουργικότητας της αστικής

---

¹⁵ ΕΣΠΑ 2007-2013, Ενότητα 4.4 «Χωρικές Προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής».

ανάπτυξης. Αναφέρονται ενδεικτικά οι πρωτοβουλίες δημιουργίας του «English Cities Fund» (**ECF**) με τη συμμετοχή Κεφαλαίων Επιχειρηματικών Συμμετοχών (Partnerships & Venture Capitals) στη Μεγάλη Βρετανία και του «Caisse des Dépôts» (**CDC**) στη Γαλλία.

Οι μεσογειακές μητροπόλεις (μεταξύ των οποίων και η Αθήνα-Αττική) διαφοροποιούνται, τόσο ως προς το χωρικό διαχωρισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων, όσο και ως προς το χωρικό διαχωρισμό των κοινωνικών τάξεων. Η ανάμιξη των χρήσεων και των κοινωνικών στρωμάτων – κύρια των μεσαίων και εργατικών – ενισχύεται από την παραοικονομία που διαπερνά και διαχέεται σε μεγάλα τμήματα των πόλεων με ακανόνιστο και ασυνεχή τρόπο, αφορά δε όλες τις κοινωνικές τάξεις.

Η έλλειψη συστηματοποίησης των χρήσεων γης φαίνεται να αποδίδεται κυρίως στην έλλειψη πολεοδομικού και, γενικότερα χωρικού σχεδιασμού και μηχανισμών ελέγχου, αλλά συναρτάται ιστορικά με την πολιτισμική και κοινωνικοοικονομική ιδιομορφία του Μεσογειακού Νότου που στηρίζεται σε άτυπες σχέσεις και δίκτυα, καθώς και στο διαφορετικό τρόπο παραγωγής του αστικού χώρου (δομή και καθεστώς ατομικής ιδιοκτησίας, αυτοαπασχόληση, κ.α.). Σε τελική ανάλυση, ο αστικός ιστός αντανάκλα τις διαφοροποιήσεις σε ζητήματα οργάνωσης της οικονομικής ζωής (παραοικονομία, μικρά σχετικά μεγέθη παραγωγικών κλάδων, κλάδοι εξειδίκευσης), θεσμικής οργάνωσης (κληρονομικό δίκαιο), κλιματολογικών συνθηκών (διάθεση ικανού ελεύθερου χρόνου σε δραστηριότητες ανοιχτών χώρων) και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων¹⁶.

Σε μικροκλίμακα, τα προβλήματα αυτά αντανάκλονται και στα νησιά της Περιφέρειας. Σε αυτά που βρίσκονται κοντά στην Αθήνα, δημιουργήθηκε τις περασμένες 10ετίες ένα σημαντικό τουριστικό άλμα, στηριζόμενο κυρίως σε εισερχόμενες τουριστικές ροές από το εξωτερικό. Η περιορισμένη δυνατότητα πολεοδομικής ανάπτυξης και η έλλειψη επενδυτικού κλίματος, οδήγησε σε σταδιακή απομείωση του ποιοτικού τουρισμού, με συνέπεια την μεταστροφή της ανάπτυξης σε εσωτερικό τουρισμό σαββατοκύριακού και την απώλεια της διεθνούς αναγνωρισιμότητας. Σε ορισμένα επίσης νησιά η ύπαρξη δραστηριοτήτων πρωτογενούς τομέα δοκιμάζεται από το μέγεθος, το είδος και τη μέθοδο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ως διέξοδος από την υπανάπτυξη των νησιών θεωρείται ενδεικτικά η ολοκλήρωση υποδομών προσπελασιμότητας και περιβαλλοντικής προστασίας, η ενεργοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου, η αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών μέσω της προσέλκυσης νέων επιχειρηματικών ιδεών, η βελτίωση της ποιότητας ζωής έτσι ώστε να αυξηθεί η ελκυστικότητά τους ως προορισμών αναψυχής και πολιτισμού, η υποστήριξη δικτύωσης για την ανταλλαγή εμπειριών και την επίτευξη συγκεκριμένων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και, συνακόλουθα, η προσέλκυση επενδύσεων και η μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων. Τα παραπάνω στοχεύεται να δρομολογηθούν μέσω παρεμβάσεων που θα αποκτούν ολοκληρωμένο χαρακτήρα και θα διαχέονται σε όλους τους Άξονες του Επιχειρησιακού Προγράμματος και οι οποίες θα εξειδικευθούν μέσω αντίστοιχου Σχεδίου Δράσης

Γενικότερα, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων της Περιφέρειας και, γενικότερα, των πόλων ανάπτυξης, ως συμπυκνώσεων της αναπτυξιακής διαδικασίας, αναμένεται να κινητοποιηθεί

---

¹⁶ «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης για την Αθήνα-Αττική», ΕΜΠ 2004.

μέσα από τις αναδυόμενες δικτυώσεις, τη διάχυση της ανάπτυξης στις περιοχές άμεσης επιρροής τους, είτε αυτή προσδιορίζεται ως ύπαιθρος είτε ως μικρότερες αστικές συγκεντρώσεις¹⁷.

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Η στρατηγική του Άξονα εξυπηρετείται μέσω του παρακάτω στόχου:

- Πολεοδομική και κοινωνικοοικονομική αναζωογόνηση αστικών περιοχών με έμφαση στην ενίσχυση του αστικού πρασίνου και ανάπτυξη πολιτιστικών, τουριστικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Ο παραπάνω στόχος συμβάλει στην διασφάλιση της λειτουργικότητας τόσο των αστικών όσο και των νησιωτικών κέντρων της Περιφέρειας.

Ο παρών Άξονας Προτεραιότητας θα συμβάλει:

- Στους γενικούς στόχους 1, 2, 3, 15, 17 του ΕΣΠΑ καθώς και στις Χωρικές Προτεραιότητες και ειδικότερα στη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.
- Στις προτεραιότητες 1 και 3 του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.
- Στην 1^η (Να γίνουν η Ευρώπη και οι περιφέρειές της, πιο ελκυστικοί τόποι για επενδύσεις και απασχόληση) και στην 4^η (Η εδαφική διάσταση της πολιτικής συνοχής) Κατευθυντήρια γραμμή για την Συνοχή. Στην 11^η Κατευθυντήρια γραμμή για την Απασχόληση.
- Στους Γενικούς Στόχους 1, 3 και 4 του Ε.Π. Αττικής.

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις του Άξονα εντοπίζονται στις εξής:

Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

---

¹⁷ Με πρωτοβουλία της Ολλανδικής Προεδρίας υιοθετήθηκε σε υπουργικό επίπεδο το «Αστικό Κεκτημένο» (Ρότερνταμ, Νοέμβριος 2004). Το τελευταίο περιγράφει ενδεικτικά τις κοινές προτεραιότητες των πόλεων της Ε.Ε., τους μηχανισμούς και τις διαδικασίες. Οι κύριες προτεραιότητες συγκροτούνται από το τρίπτυχο της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, της κοινωνικής συνοχής και του υψηλού επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας. Η Βρετανική Προεδρία, προώθησε τη διαμόρφωση περισσότερο συνεκτικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης για τις αστικές συγκεντρώσεις του Ευρωπαϊκού χώρου. Η πρόταση αυτή αναδεικνύει ως κεντρικό σημείο της πολιτικής της για τα ζητήματα του "χώρου" την έννοια των «**Βιώσιμων Κοινοτήτων**» (Sustainable Communities). Η έννοια αυτή ορίζεται συνοπτικά από τα εξής κύρια σημεία: ακμάζουσες, δυναμικές και παράλληλα ασφαλείς κοινότητες, με περιβαλλοντική ευαισθησία, βελτιωμένη προσπελασιμότητα, αποτελεσματική διοίκηση και υψηλό επίπεδο υπηρεσιών, άρτια σχεδιασμένες και δομημένες (Bristol, Δεκέμβριος 2005)

- Παρεμβάσεις αστικής ανάπλασης και δημιουργίας και αξιοποίησης ελευθέρων χώρων με σημαντική αύξηση του αστικού πρασίνου, αναβάθμιση του δημόσιου χώρου, (π.χ. αναπλάσεις όψεων κτιρίων για αισθητική αναβάθμιση περιοχών, κοινά σχέδια αστικών δικτύων με έμφαση στην ολοκλήρωση δικτύων κοινωνικών και επιχειρηματικών υποδομών) και δημιουργία των προϋποθέσεων για κινητοποίηση ανθρώπινου δυναμικού και επιχειρήσεων και προσέλκυση δραστηριοτήτων αναψυχής, επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, κ.λ.π..
- Αξιοποίηση και επανάχρηση χώρων που υπόκεινται σε οργανωμένη αλλαγή χρήσεων (π.χ. στρατόπεδα, άτυπες και εγκαταλεημένες βιομηχανικές συγκεντρώσεις κ.ο.κ).

Αναζωογόνηση του αστικού χώρου μέσω Πιλοτικών Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (global grants)

Προβλέπονται οι ακόλουθες ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στον αστικό χώρο (και στα νησιά) με στόχο την δημιουργία και αξιοποίηση οργανωμένων χώρων και ζωνών της Περιφέρειας για την υποδοχή / χωροθέτηση οικονομικών δραστηριοτήτων υψηλής προστιθέμενης αξίας (βιομηχανία, εμπόριο, logistics, έρευνα και ανάπτυξη-διάχυση τεχνολογίας, υπηρεσίες, αναψυχή, τουρισμός-πολιτισμός, ναυτιλία κ.λ.π..)
- Αξιοποίηση τμήματος του παραλιακού μετώπου της Αττικής.
- Ανάδειξη εγκαταστάσεων και λειτουργιών μητροπολιτικού χαρακτήρα σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων.

Στις ανωτέρω παρεμβάσεις θα επιδιωχθούν άμεσες συνέργιες με το Ε.Π. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΦΡΩΝ						
Σχέδια ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον αριθμό των Πρότυπων και Καινοτόμων σχεδίων αστικής ανάπτυξης που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος	ΕΥΔ ΠΕΠ Αττικής	0	3	Η τιμή βάσης είναι μηδέν καθότι οι αντίστοιχες παρεμβάσεις αποτελούν καινοτόμες δράσεις και δεν έχουν υλοποιηθεί αντίστοιχες στο Γ' ΚΠΣ. Η τιμή στόχος <u>θα οριστικοποιηθεί</u> μετά την αξιολόγηση των υποβληθεισών προτάσεων Πρότυπων και Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ), τα οποία θα υλοποιηθούν με τη διαδικασία της Συνολικής Επιχορήγησης (Global Grants) στο πλαίσιο του Προγράμματος

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΙΚΤΗ	ΠΗΓΗ /ΕΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ 2013	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ						
Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από παρεμβάσεις ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης	Αριθμός	Ο δείκτης αναφέρεται στον πληθυσμό που θα εξυπηρετηθεί από τις παρεμβάσεις ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος.	ΕΥΔ ΠΕΠ Αττικής	-	-	Η τιμή στόχος θα οριστικοποιηθεί μετά την αξιολόγηση των υποβληθεισών προτάσεων Πρότυπων και Καινοτόμων Σχεδίων Ανάπτυξης (ΠΚΣΑ), τα οποία θα υλοποιηθούν με τη διαδικασία της Συνολικής Επιχορήγησης (Global Grants).

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της προστασίας του περιβάλλοντος.
- Αναβάθμιση του φυσικού αστικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Διαφοροποίηση και ανάδειξη με ενδυνάμωση της ταυτότητας των (επιλεγμένων) πόλεων και περιοχών καθώς και ενδυνάμωση των σχετικών δικτύων.
- Αύξηση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας των αστικών περιοχών, των νησιών και, γενικότερα, της υπαίθρου της Αττικής.
- Δημιουργία νέων και καλύτερων θέσεων εργασίας
- Αύξηση του πληθυσμού που θα έχει πρόσβαση στην εργασία, εκπαίδευση, υπηρεσίες, ψυχαγωγία (και γενικά υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος).
- Ενίσχυση της δια-λειτουργικότητας και συνεργιών των αστικών και νησιωτικών κέντρων μέσω δικτύων και άλλων καινοτόμων μεθόδων ενσωμάτωσης γνώσης και μάθησης στις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες.
- Κινητοποίηση των φορέων της Αυτοδιοίκησης και ενίσχυση των κοινοπρακτικών σχημάτων μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

Στόχευση σε όρους ομάδων-στόχων/ περιοχών / ειδικών εδαφικών μονάδων

ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΕΥΣΗΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Ο πληθυσμός και οι επισκέπτες της Περιφέρειας (πολίτες, τουρίστες, επιχειρηματίες, ειδικές και ευάλωτες ομάδες πληθυσμού κ.λ.π..) • όλες οι κατηγορίες των Επιχειρήσεων • ειδικές ομάδες που θα επιλεγούν μετά από ειδικό επιχειρησιακό σχέδιο και διαδικασία διαβούλευσης (ανάγκες, κριτήρια, ιεράρχηση)
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Το σύνολο της Περιφέρειας
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αστικές Περιοχές • Νησιωτικές περιοχές

Κατάλογος των περιοχών που θα επιλεγούν για τα θέματα ανάπτυξης αστικών περιοχών

Οι πόλεις και, γενικότερα, οι περιοχές στις οποίες θα εφαρμοστούν δράσεις αστικής αναζωογόνησης και αναβάθμισης υποβαθμισμένων ζωνών, θα προκύψουν:

- α. μέσω ανοιχτών προσκλήσεων «τύπου» ΠΚΣΑ και,
- β. μέσω διαβούλευσης με τους φορείς, τους κοινωνικούς εταίρους και τους πολίτες.

Πέραν αυτών, θα εφαρμοστεί ειδικό πρόγραμμα αναζωογόνησης των νησιωτικών περιοχών της Περιφέρειας, το οποίο θα προκύψει με την ίδια διαδικασία και θα υποστηριχθεί από ειδική στρατηγική / επιχειρησιακή μελέτη.

5.2.5 Άξονας Προτεραιότητας 5: Τεχνική Υποστήριξη εφαρμογής.

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται δράσεις για την εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και δημοσιοποίηση του Προγράμματος. Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα του Προγράμματος.

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Ο Άξονας Προτεραιότητας στοχεύει στη βέλτιστη εφαρμογή των Κανονισμών των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων 1083/06 (Γενικός Κανονισμός) και 1080/06 (Κανονισμός ΕΤΠΑ) και ειδικότερα:

- Στην υποστήριξη για τη διαχείριση, λειτουργία, παρακολούθηση και έλεγχο των δράσεων του Προγράμματος. Οι σχετικές δράσεις αφορούν στην προετοιμασία, οργάνωση, διαχείριση, παρακολούθηση της υλοποίησης, ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων, επιθεώρηση, έλεγχο και αξιολόγηση του προγράμματος, καθώς και σε έργα ή ενέργειες που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των οργανωτικών δομών και των

διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, πιστοποίησης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης του Προγράμματος καθώς και στην προώθηση ανταλλαγής εμπειριών.

- Στην υποστήριξη για την ευρεία δημοσιότητα, προβολή και πληροφόρηση του Προγράμματος, με έμφαση στους Δικαιούχους και στους ωφελούμενους των παρεμβάσεων.

Ενδεικτικές Δράσεις

Στο πλαίσιο του Άξονα εντάσσονται ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων, όπως αυτές προβλέπονται στα άρθρα 45 και 46 του Γενικού Κανονισμού των διαρθρωτικών ταμείων 1083/06 και στο άρθρο 3 του Κανονισμού ΕΤΠΑ. Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και επιθεώρηση.
- Αξιολόγηση και μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία
- Μελέτες - Αξιολόγηση - Δημοσιότητα

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Έγκαιρη προετοιμασία των παρεμβάσεων και αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος.
- Αποτελεσματική προώθηση και προβολή του Προγράμματος.
- Ευαισθητοποίηση / ενεργοποίηση φορέων και πολιτών.

6. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Η συγκρότηση εναλλακτικών προγραμματικών δυνατοτήτων και η αξιολόγησή τους ως προς την αποτελεσματικότητα και ως προς την περιβαλλοντική τους συμβατότητα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο των διαδοχικών σταδίων ωρίμανσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2007-2013. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι πληροφορίες που σχετίζονται με:

- το πλαίσιο που οριοθετεί το εύρος των ρεαλιστικών εναλλακτικών δυνατοτήτων, όπως αυτό διαμορφώνεται από τις Στρατηγικές Κοινοτικές Κατευθύνσεις για την Πολιτική Συνοχής, τις προτεραιότητες του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, τους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής για την περίοδο 2007-2013, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και τις εγκυκλίους του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007–2013,
- τη «δεξαμενή» ιδεών, κατευθύνσεων και εναλλακτικών προσεγγίσεων που δημιούργησαν τα συμπεράσματα της εκτενούς διαβούλευσης που διεξήγαγε η Περιφέρεια Αττικής για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό της 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου, στην οποία περιλαμβάνεται το Περιφερειακό Αναπτυξιακό Συνέδριο Αττικής και η συμμετοχή στο Εθνικό Αναπτυξιακό Συνέδριο,
- τα διαδοχικά επίπεδα συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων,
- το εύρος των κριτηρίων αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων, εντός του οποίου, πέραν των περιβαλλοντικών, περιλαμβάνονται κριτήρια για την αποτελεσματικότητα, τη συνάφεια με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές, καθώς και για τη συμπληρωματικότητα με τα τομιακά ΕΠ.

6.1. Λόγοι επιλογής των εναλλακτικών δυνατοτήτων

Κατά τις διαδοχικές φάσεις προετοιμασίας του εγγράφου προγραμματισμού, πραγματοποιήθηκε μια ευρύτατη διερεύνηση και διαβούλευση, με στόχο την αποτύπωση και σύνθεση προτάσεων και τον συγκερασμό των προτεραιοτήτων. Η κινητήριος δύναμη της διαβούλευσης ήταν η εφαρμογή των αρχών της διαφάνειας και της εταιρικής σχέσης· η τελευταία αποτυπώνεται και στο Γενικό Κανονισμό των Ταμείων. Σύμφωνα με την αρχή της εταιρικής σχέσης, διάφοροι φορείς (δημόσιες αρχές, ιδιωτικός τομέας, κοινωνικοί εταίροι, τρίτο σύστημα,¹⁸ κ.λ.π.) μπορούν να συνεργαστούν για την επίτευξη κοινών στόχων.

Παράλληλα, η κατάρτιση του ΕΠ ενσωμάτωσε τα πορίσματα σχετικών μελετών που ανατέθηκαν στο πλαίσιο της προετοιμασίας του ή και σε ευρύτερο πλαίσιο, αλλά και τις εισροές της συνεργασίας με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε στην πράξη μια κατανεμημένη, διάχυτη μορφή διαμόρφωσης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων. Οι όροι «κατανεμημένη» και «διάχυτη» αναφέρονται στην ευρύτητα των συμμετεχόντων και του χρονικού διαστήματος και τονίζουν αντίστοιχα ότι οι εναλλακτικές δυνατότητες εξετάστηκαν από διαφορετικές ομάδες εταίρων και σε διάφορα στάδια προετοιμασίας.

Τα δεκαπέντε κυριότερα ορόσημα της διαμόρφωσης του πλέγματος στοχοθεσίας, προτεραιοτήτων και κατανομής των πόρων του ΕΠ μέσα από τη διαβούλευση, παρατίθενται στην παράγραφο 4.10, ενώ το πλήρες υλικό της διαβούλευσης διατίθεται από την ιστοσελίδα της Περιφέρειας Αττικής (<http://www.pepatt.gr/kps4.htm>).

Κατά τα στάδια αυτά:

- Συλλέχθηκε ένα σημαντικό εύρος προτάσεων για στόχους, προτεραιότητες και δράσεις, προερχόμενο από όλο το φάσμα των εταίρων. Οι προτάσεις αυτές αποτέλεσαν τη «δεξαμενή» άντλησης εναλλακτικών δυνατοτήτων για τον προσανατολισμό των στόχων, αλλά και των παρεμβάσεων του προγράμματος.
- Αναλύθηκαν τα πλαίσια σχεδιασμού που τίθενται τόσο από τις Κοινοτικές Κατευθύνσεις για την Πολιτική Συνοχής όσο και από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ενώ παράλληλα διευκρινίστηκαν οι περιορισμοί που τίθενται από τους νέους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων¹⁹ και του Ταμείου Συνοχής, με

---

18. Τρίτο σύστημα: Ορισμένες μορφές κοινωνικοοικονομικών οργανισμών (συνεταιρισμοί, ενώσεις, οργανώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης και ιδρύματα), οι οποίοι αναφέρονται συνήθως με τον γενικό όρο «κοινωνική οικονομία» ή «τρίτος τομέας» ή «τρίτο σύστημα», συμμερίζονται κάποιες κοινές αρχές, όπως ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας, η ανεξαρτησία από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, η υιοθέτηση πιο συμμετοχικών μορφών οργάνωσης και το ήθος παροχής κοινωφελών υπηρεσιών. Ορισμένοι εξ αυτών αποσκοπούν στην κάλυψη αναγκών οι οποίες δεν καλύπτονται από τις δημόσιες υπηρεσίες ή από την αγορά.

19. Ο όρος «Διαρθρωτικά Ταμεία» για την 4^η Προγραμματική Περίοδο αναφέρεται κυρίως στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Συχνά, ιδίως σε κείμενα της Επιτροπής

σημαντικότερη τη δέσμευση για τη μονοταμειακότητα των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Ο συνδυασμός αυτών των Κοινοτικών και Εθνικών κατευθύνσεων και περιορισμών, εντός των οποίων η μέριμνα για το περιβάλλον έχει ενσωματωθεί με ουσιαστικό τρόπο, αποτέλεσε το πρώτο «κόσκινο» των εναλλακτικών δυνατοτήτων· όσες εξ' αυτών δεν ήταν συμβατές, τέθηκαν εκτός του προγράμματος.

- Διερευνήθηκαν οι οικονομικές, αναπτυξιακές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες της Περιφέρειας, ώστε να αποτυπωθούν οι ανάγκες που χρήζουν άμεσης ανταπόκρισης και οι προτεραιότητες που διαμορφώνονται από τις τάσεις σε υπερεθνικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι ανάγκες και οι προτεραιότητες αυτές αποτέλεσαν το τελικό εργαλείο επιλογής μεταξύ των εναλλακτικών δυνατοτήτων. Όσες εξ' αυτών χαρακτηρίζονταν από χαμηλή αποτελεσματικότητα ιεραρχήθηκαν χαμηλά, ενώ προκρίθηκαν οι δυνατότητες εκείνες με τη μεγαλύτερη συνάφεια προς τις ανάγκες και τις προτεραιότητες της Περιφέρειας, περιλαμβανομένων των περιβαλλοντικών.
- Τέλος, τα στοιχεία αυτά υποβλήθηκαν σε μια πολυεπίπεδη διαδικασία ανάλυσης και αξιολόγησης, ώστε
  - να διατυπωθεί εκείνη η στρατηγική σκοπιμότητα του προγράμματος που να απαντά με τον πληρέστερο τρόπο τόσο στις σύγχρονες αναπτυξιακές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια Αττικής, μεγιστοποιώντας παράλληλα τη συνέργεια με την εθνική περιφερειακή πολιτική,
  - να συγκροτηθεί ένα σώμα στόχων, ιεραρχημένο σε στρατηγικούς, γενικούς αναπτυξιακούς και ειδικούς στόχους, το οποίο θα μεγιστοποιεί το αναπτυξιακό και κοινωνικό αποτέλεσμα των παρεμβάσεων, συμμορφούμενο παράλληλα με τις αρχές της αειφορίας και της περιβαλλοντικής μέριμνας,
  - να εξειδικευθούν οι στόχοι σε άξονες προτεραιότητας με συγκεκριμένο προσανατολισμό δράσεων και παρεμβάσεων, οι οποίες θα χαρακτηρίζονται από το μέγιστο δυνατό βαθμό σύγκλισης των αποτελεσμάτων τους προς τις επιδιώξεις των αξόνων.

Στη διάρκεια της παραπάνω ανάλυσης, ως σενάριο βάσης χρησιμοποιήθηκε η μηδενική λύση, δηλαδή η περίπτωση μη-πραγματοποίησης είτε του συνόλου του Επιχειρησιακού Προγράμματος είτε επιμέρους τμημάτων του. Στις περισσότερες περιπτώσεις συγκρίσεων, η μηδενική λύση δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει ισότιμα, δεδομένου ότι μεταφράζεται σε κόστος απώλειας πόρων και αναπτυξιακής κινητοποίησης που είναι δυσβάστακτο για την Περιφέρεια. Όμως, η μη-πραγματοποίηση του προγράμματος ή τμημάτων του αποτέλεσε μια σαφή βάση από την οποία μετρήθηκαν τόσο η πρόοδος που πρόκειται να σημειωθεί με την

μεταγενέστερα της έκδοσης του νέου Γενικού Κανονισμού 1083/2006/EK του Συμβουλίου της 11^{ης} Ιουλίου 2006 (ΟJ L210/25/31.7.2006), στην έννοια του όρου συμπεριλαμβάνεται και το Ταμείο Συνοχής. Εκτιμώντας ότι η ευρύτερη υιοθέτηση της νέας αυτής έννοιας του όρου θα χρειαστεί κάποιο χρόνο, στην παρούσα μελέτη επελέγη η διακριτή αναφορά του Ταμείου Συνοχής, κυρίως για λόγους ομοιογένειας της ορολογίας με αυτή της 3^{ης} Προγραμματικής Περιόδου, όπου το Ταμείο Συνοχής ήταν σαφώς διακριτό από τα τότε Διαρθρωτικά Ταμεία.

εφαρμογή διαφόρων εναλλακτικών προγραμματισμών, όσο και οι ενδεχόμενες δυσμενείς μεταβολές.

Όπως προκύπτει από την παραπάνω περιγραφή της διαδικασίας εκπόνησης του προγράμματος, η αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων, με κριτήρια αναπτυξιακά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, αποτέλεσε βασικό και διαρκές συστατικό των διεργασιών σχεδιασμού. Στις επόμενες ενότητες του παρόντος κεφαλαίου παρουσιάζονται αναλυτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες που εξετάστηκαν για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Αττικής και η αξιολόγησή τους. Πριν από αυτές, παρεμβάλλεται μια ενότητα μεθοδολογικού χαρακτήρα, στην οποία επεξηγεται το πλαίσιο και οι διαδικασίες διαμόρφωσης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων κατά την εκπόνηση ενός προγράμματος, μέσω της αντιδιαστολής με τις συναφείς διαδικασίες του σχεδιασμού ενός έργου. Ο εξοικειωμένος με τις διαδικασίες εκπόνησης προγραμμάτων αναγνώστης δεν θα βρει παρά γνωστά στοιχεία όμως, για τους αναγνώστες που δεν είχαν ως τώρα εκτεταμένη επαφή με διαδικασίες προγραμματισμού, η ενότητα αυτή μπορεί να συμβάλει στην αποσαφήνιση εννοιολογικών, μεθοδολογικών αλλά και πρακτικών προβληματισμών.

6.2. Διαφοροποιήσεις στη συγκρότηση και αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος σε σχέση με αυτές ενός έργου

Το επιστημονικό πεδίο της περιβαλλοντικής εκτίμησης, παραδοσιακά είναι συνυφασμένο, κατά το μεγαλύτερο του μέρος, με τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, δηλαδή με την εκτίμηση και αντιμετώπιση επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες. Ο κλάδος της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης είναι σχετικά νέος και πολλές από τις ιδιαιτερότητες του δεν είναι ακόμη ευρέως γνωστές. Για το λόγο αυτό, πριν η ανάλυση της μελέτης προχωρήσει στις εναλλακτικές δυνατότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής, ίσως είναι χρήσιμο να υπογραμμισθούν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ της διαδικασίας συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών λύσεων κατά το σχεδιασμό ενός προγράμματος σε σχέση με αυτή για ένα έργο ή δραστηριότητα.

Κατά το σχεδιασμό ενός έργου, οι στόχοι που αυτό καλείται να πετύχει είναι εκ των προτέρων διαμορφωμένοι και επαρκώς συγκεκριμένοι. Οι στόχοι του έργου διαμορφώνονται μέσω διαδικασιών που προηγούνται του σχεδιασμού του και τις περισσότερες φορές προέρχονται από επίπεδα ευρύτερου προγραμματισμού. Για το λόγο αυτό, είναι πρακτικά αδύνατη η αμφισβήτησή τους από το σχεδιασμό του έργου, ο οποίος οριοθετείται πλέον από την πρόκληση να επιτύχει τους στόχους αυτούς στο μεγαλύτερο βαθμό και με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό και τεχνικοοικονομικό κόστος. Στο πλαίσιο αυτό, οι εναλλακτικές δυνατότητες ενός έργου, παρότι συχνά χαρακτηρίζονται από σημαντικό εύρος, μπορούν να έχουν μια επαρκώς συγκεκριμένη μορφή, η οποία δικαιολογεί τη συνήθη ονομασία τους ως «εναλλακτικές λύσεις». Στην πράξη, συχνά πρόκειται για εναλλακτικούς σχεδιασμούς προκαταρκτικού επιπέδου, στο οποίο είναι γνωστά όλα τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου. Το επίπεδο των εναλλακτικών λύσεων είναι αυτό που επιτρέπει τη συγκριτική τους αξιολόγηση με απτά κριτήρια. Τέλος, η διαδικασία διαμόρφωσης και σύγκρισης των εναλλακτικών λύσεων ολοκληρώνεται σε ένα στάδιο.

Αντίθετα, η διαδικασία συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος πραγματοποιείται σε τουλάχιστον δύο στάδια, συχνά δε και περισσότερα. Το πρώτο στάδιο αναφέρεται στις στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος. Εκεί μπορούν να διαμορφωθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις του σκοπού του προγράμματος, ο οποίος εκ της φύσεώς του είναι ευρύς και γενικός (σε άλλη περίπτωση δεν θα απαιτούσε πρόγραμμα για την εκπλήρωσή του, ένα ή περισσότερα έργα θα ήταν αρκετά). Η αξιολόγηση των εναλλακτικών προσεγγίσεων στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται με διττό σκοπό:

- αφ' ενός να αποκλεισθούν εναλλακτικές δυνατότητες που δεν ικανοποιούν κάποια ή κάποιες από τις συνιστώσες της πολλαπλότητας που συνθέτουν οι στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος, παρότι μπορεί να υπόσχονται πολλά ως προς την επίτευξη των άλλων συνιστωσών, και
- αφ' ετέρου να εντοπισθεί εκείνη η προσέγγιση που συνδυάζει το μέγιστο βαθμό συνάφειας με όλες τις επιμέρους ανάγκες που καλείται να ικανοποιήσει το πρόγραμμα.

Σε αυτό το επίπεδο αξιολόγησης των εναλλακτικών προσεγγίσεων, συνεκτιμώνται επίσης οι γενικές δεσμεύσεις και κατευθύνσεις που διαμορφώνουν το εξωτερικό πλαίσιο του προγράμματος, αλλά και η συμπληρωματικότητα κάθε εναλλακτικής προσέγγισης με άλλα σχέδια ή προγράμματα συναφούς χωρικής ή τομεακής αναφοράς.

Η επιλογή του σκοπού του προγράμματος μέσα από την πιο πάνω διαδικασία, ακολουθείται από το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων, ως προς τη διαμόρφωση του βέλτιστου δυνατού πλέγματος επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Στο στάδιο αυτό, συγκροτούνται διαφορετικές προσεγγίσεις στην εξειδίκευση του σκοπού του προγράμματος και η αξιολόγησή τους πραγματοποιείται βάσει κριτηρίων που καλύπτουν τόσο ζητήματα αποτελεσματικότητας όσο και συνέπειας με τις κατευθύνσεις για τη δομή, το εύρος και το περιεχόμενο των επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Μαζί με αυτή την επιχειρησιακής φύσης αξιολόγηση, πραγματοποιείται και αξιολόγηση με περιβαλλοντικά κριτήρια, τα οποία αυτή τη φορά είναι σαφέστερα από τα κριτήρια του προηγούμενου επιπέδου και αφορούν διαδοχικά:

- τη συμμόρφωση ή μη κάθε εναλλακτικής δυνατότητας με το κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος,
- το βαθμό συμμόρφωσης με τις δεσμεύσεις για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης,
- τις χωρικές προτεραιότητες προστασίας του περιβάλλοντος.

Με τον τρόπο αυτό, εντοπίζεται η εναλλακτική δυνατότητα που συνδυάζει το βέλτιστο επιχειρησιακό αποτέλεσμα με τις υψηλότερες περιβαλλοντικές επιδόσεις.

Εάν η κατάρτιση του προγράμματος απαιτεί λεπτομερέστερη εξειδίκευση των παρεμβάσεων ανά στόχο και προτεραιότητα, η διαμόρφωση εναλλακτικών δυνατοτήτων λειτουργεί με αντίστοιχο σκεπτικό. Το πλαίσιο αυτή τη φορά είναι πολύ σαφέστερο – δεδομένου ότι έχουν ήδη συγκεκριμενοποιηθεί οι προτεραιότητες – και παρέχει τη δυνατότητα αναλυτικότερης αξιολόγησης των εναλλακτικών ομάδων παρεμβάσεων, συχνά και με ποσοτικά κριτήρια.

6.3. Εναλλακτικές δυνατότητες στο επίπεδο της στοχοθεσίας: η ανάδυση του προτεινόμενου πλέγματος στόχων και προτεραιοτήτων μέσα από τη διαβούλευση

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το πλέγμα στοχοθεσίας και προτεραιοτήτων, δηλαδή η διαμόρφωση του στρατηγικού οράματος και η εξειδίκευσή του σε στρατηγικούς, γενικούς και ειδικούς στόχους, καθώς και σε άξονες προτεραιότητας, αποτελεί ένα από τα ουσιωδέστερα μέρη ενός επιχειρησιακού προγράμματος. Για το ΕΠ της Περιφέρειας Αττικής, **το πλέγμα των στόχων που προσανατολίζουν τις παρεμβάσεις του προγράμματος σε συγκεκριμένους τομείς, διαμορφώθηκε μέσω μιας διαδικασίας «ανάδυσης» από τη διαβούλευση με το σύνολο των φορέων που πρόκειται να επηρεαστούν από την εφαρμογή του ΕΠ.** Αυτή η διαδικασία, η οποία ξεκίνησε αρκετά νωρίς, στις αρχές του 2005, αποτέλεσε στην πράξη μια δαρβινικού τύπου επιλογή, κατά την οποία διαφορετικές ιδέες και προσεγγίσεις, *διαρκώς βελτιούμενες*, τέθηκαν υπό αξιολόγηση σε διαδοχικά στάδια διαβούλευσης, από τις γενικές κατευθύνσεις προς τις πιο εξειδικευμένες πτυχές του προγράμματος. Η ανάδειξη των καταλληλότερων προσεγγίσεων σε κάθε στάδιο, τροφοδοτούσε το επόμενο με διαρκώς βελτιούμενες αφετηρίες. Υπενθυμίζεται ότι τα δεκαπέντε κυριότερα στιγμιότυπα της διαδικασίας διαβούλευσης αναφέρονται στην 4.10 παράγραφο.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης προέρχονταν από ένα σημαντικό εύρος αναγκών που το ΕΠ καλείται να καλύψει. Οι σημαντικότερες κατηγορίες αυτών των αναγκών είναι:

- η ευθυγράμμιση με τις κατευθύνσεις της Πολιτικής για τη Συνοχή στην ΕΕ αλλά και με αυτές του Εθνικού Σχεδίου Μεταρρυθμίσεων, καθώς και η συμμόρφωση με τους Κανονισμούς της 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου,
- η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής και περιβαλλοντικής μέριμνας,
- η επίτευξη σημαντικού αναπτυξιακού αποτελέσματος εντός του πλαισίου που οι συνθήκες της Περιφέρειας Αττικής έχουν διαμορφώσει, λαμβάνοντας υπόψη το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας και τον κεντρικό της ρόλο στην παραγωγική, διοικητική και πληθυσμιακή διάρθρωση της Χώρας,
- η μεγιστοποίηση της διάχυσης των ωφελειών στους εταίρους, δηλαδή τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τους φορείς κοινωνικού, περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού έργου.

Η ανάγκη συμμόρφωσης με το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) λείπει από τον πιο πάνω κατάλογο, διότι η διαδικασία της διαβούλευσης για τη συγκρότηση της στοχοθεσίας του ΕΠ της Περιφέρειας Αττικής, τροφοδότησε με τα αποτελέσματά της και την εκπόνηση του ΕΣΠΑ. Στην πράξη, η διαδικασία αυτή αποτέλεσε ένα σημαντικό υποσύνολο της διαβούλευσης για το ΕΣΠΑ και διεξήχθη παράλληλα με τις υπόλοιπες δράσεις κατάρτισής του. Το αποτέλεσμα ήταν η πλήρης σύμπτωση των τμημάτων του ΕΣΠΑ που αναφέρονται στην Περιφέρεια Αττικής με τις προβλέψεις του ΕΠ.

Η εκτενής αυτή διαβούλευση, ουσιαστικά περιέλαβε δύο στάδια. Στο πρώτο εξ' αυτών αποκρυσταλλώθηκε βαθμιαία ο στρατηγικός στόχος - όραμα του ΕΠ. Στο στάδιο αυτό εξετάσθηκε ένα σημαντικό πλήθος εναλλακτικών δυνατοτήτων, οι οποίες ανήκαν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- δυνατότητες που προέτασσαν την οικονομική ανάπτυξη ως βασικό μοχλό επίτευξης των στόχων της συνοχής,
- δυνατότητες που έθεταν ως κύριο μέλημα τη γενική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών στην Περιφέρεια, μέσω ενός πλήθους παρεμβάσεων σε ένα ευρύ φάσμα τομέων.
- δυνατότητες που αναγνώρισαν το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας Αττικής και προέτασσαν την ενίσχυση του χαρακτήρα αυτού, σε συνδυασμό με την εξωστρέφεια, ως βασικού μοχλού επίτευξης της συνοχής και βελτίωσης της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.

Μέσω της κατανεμημένης αξιολόγησης των πρώτων φάσεων της διαβούλευσης, έγινε βαθμιαία κατανοητό ότι ως προσφορότερος στρατηγικός στόχος θα έπρεπε να επιλεγεί η τρίτη δυνατότητα, διότι:

- Οι δυνατότητες της πρώτης κατηγορίας, για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, αφ' ενός δεν αντιπροσώπευαν επαρκώς την πρόθεση υιοθέτησης των αρχών της αειφορίας, δηλαδή την ισόρροπη μέριμνα για την οικονομική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική συνοχή, και αφ' ετέρου ευθυγραμμίζονται περισσότερο με τις παραδοσιακές κατευθύνσεις του Στόχου 1 για τη Σύγκλιση (από τον οποίο σταδιακά εξέρχεται η Περιφέρεια) παρά με τις σύγχρονες απαιτήσεις του Στόχου 2 για την Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση. Παράλληλα, η απλή στόχευση στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης αγνοεί – και συνεπώς αφήνει ανεκμετάλλευτες – τις ειδικές συνθήκες που δημιουργεί ο μητροπολιτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Αττικής.
- Οι προτάσεις της δεύτερης κατηγορίας, που θέτουν ως προτεραιότητα τη γενική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών στην Περιφέρεια, δεν συγκλίνουν επαρκώς με το στόχο της σταδιακής απεξάρτησης από την κοινοτική συνδρομή και την ενδυνάμωση της αυτοτροφοδοτούμενης αναπτυξιακής φυσιογνωμίας που αρμόζει στις τρέχουσες συνθήκες της Αττικής. Στην πράξη, τα άμεσα οφέλη που θα δημιουργούνταν στο επίπεδο διαβίωσης των πολιτών – και που σε ότι αφορά στο περιβάλλον ενδέχεται να ήταν σημαντικά – θα ήταν πρόσκαιρου χαρακτήρα. Παράλληλα, οι προτάσεις αυτές δεν ευθυγραμμίζονται επαρκώς με τις κατευθύνσεις της Πολιτικής για τη Συνοχή που αφορούν στην Περιφέρεια Αττικής.
- Αντίθετα, η τρίτη δυνατότητα ικανοποιεί τις κατευθύνσεις της Πολιτικής για τη Συνοχή και ειδικότερα αυτές που αφορούν στις Περιφέρειες Μεταβατικής Στήριξης, ενώ παράλληλα ισορροπεί τις προτεραιότητες της βιώσιμης ανάπτυξης με τις ιδιαίτερες συνθήκες της Αττικής. Ειδικότερα, συνδυάζει με βέλτιστο τρόπο την ανάγκη για βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής – περιλαμβανόμενης της βελτίωσης των

περιβαλλοντικών συνθηκών της – με τον ιδιαίτερο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν τα αστικά κέντρα στην προώθηση του Στόχου 2 για την Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση.

Με βάση την πιο πάνω αξιολόγηση, ο στρατηγικός στόχος – όραμα που επιδιώκει το ΕΠ της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2007 – 2013 διατυπώθηκε ως «Η Ενίσχυση του Διεθνούς Ρόλου της Περιφέρειας Αττικής ως Ευρωπαϊκής Μητρόπολης στο Χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου». Ακολούθησε η εξειδίκευση του στόχου σε γενικούς στόχους αυτού, και πάλι μέσω της διάχυτης αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων στο πλαίσιο της διαβούλευσης. Οι τέσσερις γενικοί στόχοι που διασφαλίζουν πληρέστερα την επίτευξη του στρατηγικού οράματος διαφάνηκε ότι είναι οι εξής:

1. Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας σαν Διεθνές Επιχειρηματικό Κέντρο.
2. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης.
3. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος.
4. Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Όπως γίνεται εμφανές από τον 3^ο εκ των γενικών στόχων, η προστασία του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητας ζωής εντάχθηκαν με ρητό, ουσιαστικό τρόπο στο πλέγμα στοχοθεσίας του ΕΠ. Παράλληλα, μέσω των τριών υπολοίπων στόχων διασφαλίστηκε ο προσανατολισμός της αναπτυξιακής προσπάθειας σε ήπιες ως προς το περιβάλλον κατευθύνσεις. Οι επιλογές αυτές αναδείχθηκαν ως προσφορότερες μέσω αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων που διαπιστώθηκε ότι δεν συγκλίνουν επαρκώς με το στρατηγικό όραμα και παράλληλα, σε ότι αφορά την περιβαλλοντική διάσταση, τείνουν προς την εξάντληση της φέρουσας ικανότητας των φυσικών συστημάτων της Περιφέρειας. Οι δύο κατηγορίες εναλλακτικών δυνατοτήτων που εξετάστηκαν προς εισαγωγή στους γενικούς στόχους και τελικά δεν επελέγησαν, αφορούσαν:

- την ενίσχυση εντατικότερων μορφών αναπτυξιακής δραστηριότητας, κυρίως του δευτερογενή τομέα,
- τη μεγαλύτερη εστίαση στην προσέλκυση επενδύσεων σε περιβαλλοντικά εντατικότερους τομείς, όπως ο τουρισμός.

Από επιχειρησιακής πλευράς, η απόρριψη των δύο αυτών εναλλακτικών γενικών στόχων βασίστηκε κυρίως στην απόκλισή τους από τις εθνικές και ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για τις νέες διαστάσεις της ανταγωνιστικότητας, οι οποίες στρέφονται προς την καινοτομία και την οικονομία της γνώσης, προσφέροντας περιορισμένη στήριξη σε παραδοσιακότερες μορφές παραγωγής οικονομικού αποτελέσματος.

Από περιβαλλοντικής πλευράς, η πιθανή υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του περιβάλλοντος της Αττικής αποτέλεσε το βασικό ενδοιασμό. Παράλληλα, η χαμηλή ανταποδοτικότητα ως προς το περιβάλλον των επενδύσεων που πραγματοποιούνται στη

μεταποίηση και τον παραδοσιακό τουρισμό (σε αντίθεση με τις επενδύσεις που στρέφονται προς την καινοτομία και την έρευνα, οι οποίες καθιστούν τις κοινωνίες «εξυπνότερες» και τονώνουν τις απαιτήσεις για καλύτερο περιβάλλον) αποτέλεσε ένα δεύτερο λόγο απόρριψης δύο παραπάνω εναλλακτικών γενικών στόχων.

Μετά από την κατάρτιση της τετράδας των γενικών στόχων, αυτοί αντιστοιχήθηκαν, ένας προς ένα, σε ισάριθμους άξονες προτεραιότητας, τους εξής:

- Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας
- Άξονας Προτεραιότητας 2: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης.
- Άξονας Προτεραιότητας 3: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στην Περιφέρεια Αττικής
- Άξονας Προτεραιότητας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών

Σε αυτούς προστέθηκε ο Άξονας Προτεραιότητας 5 για την Τεχνική Στήριξη, οι παρεμβάσεις του οποίου είναι οριζόντιου χαρακτήρα και σκοπεύουν στην οργανωτική υποστήριξη της υλοποίησης του ΕΠ.

6.4. Εναλλακτικές δυνατότητες στο επίπεδο κατανομής των πόρων: η από κάτω προς τα πάνω σύνθεση των χρηματοδοτικών βαρυτήτων

Μετά την οριστικοποίηση του πλέγματος στοχοθεσίας, δηλαδή τη διαμόρφωση του Στρατηγικού Στόχου – Οράματος που καλείται να εξυπηρετήσει του ΕΠ και την ανάλυση του στόχου αυτού σε τέσσερις γενικούς στόχους, το επόμενο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών προσεγγίσεων αφορούσε στην ποσοστιαία κατανομή των πόρων του προγράμματος στις θεματικές προτεραιότητες των γενικών στόχων. Ουσιαστικά πρόκειται για τον καθορισμό της σχετικής βαρύτητας που καλείται να αποδώσει το ΕΠ στον κάθε άξονα προτεραιότητας.

Στο επίπεδο αυτό, η παραδοσιακή top-to-bottom προσέγγιση (από τη στρατηγική στις παρεμβάσεις) αντικαταστάθηκε από την αντίστροφη της, δηλαδή τον σχεδιασμό από τη βάση προς την κορυφή (από τις ανάγκες προς τους στόχους). Ειδικότερα, κατά το στάδιο αυτό η διαβούλευση στράφηκε:

- στην καταγραφή των αναγκών της Περιφέρειας, όπως αυτές εκφράζονται από τους κάθε φορά ειδικότερους γνώστες τους (αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα με θεματική εξειδίκευση),
- στην ιεράρχηση των αναγκών αυτών τόσο ως προς την κρισιμότητα ικανοποίησής τους όσο και ως προς τη συνάφεια με το πλέγμα στοχοθεσίας του ΕΠ,
- στην συσχέτιση των αναγκών μεταξύ του ΕΠ της Περιφέρειας και των τομεακών ΕΠ, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που τίθενται από το κανονιστικό πλαίσιο των Ταμείων.

Η διαδικασία αυτή οδήγησε στη διαμόρφωση δύο εναλλακτικών δυνατοτήτων, ως προς την κατανομή της δαπάνης στις τέσσερις θεματικές προτεραιότητες των ισάριθμων αξόνων προτεραιότητας (ο πέμπτος άξονας για την τεχνική στήριξη της υλοποίησης δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των εναλλακτικών δυνατοτήτων). Οι δυνατότητες αυτές αντιπροσωπεύουν δυο διαφορετικά σενάρια επίτευξης του στρατηγικού στόχου, χωρίς μεγάλες αποκλίσεις στη συνολική λογική τους, αλλά με ουσιαστικές διαφορές:

- Η εναλλακτική δυνατότητα Α, δίνει έμφαση στις πρωτογενείς δυνάμεις της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, δηλαδή στην επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα, ενισχύει σημαντικά τις πολυτροπικές μεταφορές. Οι παρεμβάσεις του σεναρίου αυτού ενισχύουν συγκεκριμένες ομάδες – στόχους, οι επιδόσεις των οποίων προσδοκείται να διαχύσουν αναπτυξιακά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη σε ευρύτερα σύνολα του πληθυσμού της Περιφέρειας
- Η εναλλακτική δυνατότητα Β, δίνει έμφαση στις παρεμβάσεις για την ενίσχυση των υποστρωματικών παραγόντων που διαμορφώνουν την ελκυστικότητα της Περιφέρειας, όπως οι υποδομές, η αναζωογόνηση περιοχών και ο πολιτισμός. Παράλληλα, η στόχευση στην άρση των αιτίων που παράγουν περιβαλλοντικές πιέσεις είναι λεπτομερέστερη. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύεται το ποσοστό για τις αστικές συγκοινωνίες

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

και την ψηφιακή εξυπηρέτηση του πολίτη, η οποία περιορίζει άσκοπες αστικές μετακινήσεις.

Η χρηματοδοτική βαρύτητα και τα ανάλογα ποσοστά ανά άξονα και ενδεικτική παρέμβαση για τις εναλλακτικές δυνατότητες Α και Β παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 6.4.1. Εναλλακτικές δυνατότητες κατανομής πόρων ΕΠ Περιφέρειας Αττικής

Άξονες προτεραιότητας και ενδεικτικές παρεμβάσεις	Πόσο Δημόσιας Δαπάνης (Μ €)	
	A	B
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1		
Πολύτροπες Μεταφορές	560	203
Αυτοκινητόδρομοι (TEN-T)	563	360
Περιφερειακές τοπικές /οδοί	250	128
Λιμένες	50	41
Ηλεκτρισμός-TEN	0	25
Αστικές Μεταφορές	3	3
Προώθηση Καθαρών Αστικών Μεταφορών	80	100
Ηλεκτρισμός	5	46
Φυσικό Αέριο (TEN-E)	5	14
Πετρελαϊκά προϊόντα	8	11
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1	1524	931
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2		
Υποδομές εκπαίδευσης	100	213
Υπηρεσίες και εφαρμογές για τον πολίτη (ηλεκτρονική υγεία, ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική εκμάθηση, ηλεκτρονική ενσωμάτωση κ.λ.π..)	20	180
Πρόληψη κινδύνων (συμπεριλαμβάνοντας την επεξεργασία και εφαρμογή σχεδίων και μέτρων για την πρόληψη και διαχείριση τεχνολογικών και φυσικών κινδύνων)	35	74
Διαχείριση και διανομή ύδατος (Πόσιμο Νερό)	80	116
Επεξεργασία υδάτων (λύματα)	200	358
Διαχείριση οικιακών και βιομηχανικών αποβλήτων	40	58
Προώθηση βιοποικιλότητας και φυσικής προστασίας (συμπεριλαμβάνοντας τις περιοχές Natura 2000)	5	35
Άλλα Μέτρα για την διατήρηση της κατάστασης περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων	5	15
Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς	47	50
Ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών	15	77
Συνδρομή στην βελτίωση των πολιτιστικών υπηρεσιών	5	10
Υποδομές Υγείας	80	90
Υποδομές φροντίδας παιδιών	15	48
Άλλες κοινωνικές υποδομές	0	12
Προώθηση τόπων φυσικού κάλλους	0	3
Συνδρομή στην βελτίωση τουριστικών υπηρεσιών	0	52
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2	647	1391
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3		
Δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης σε Κέντρα Ερευνών	10	8

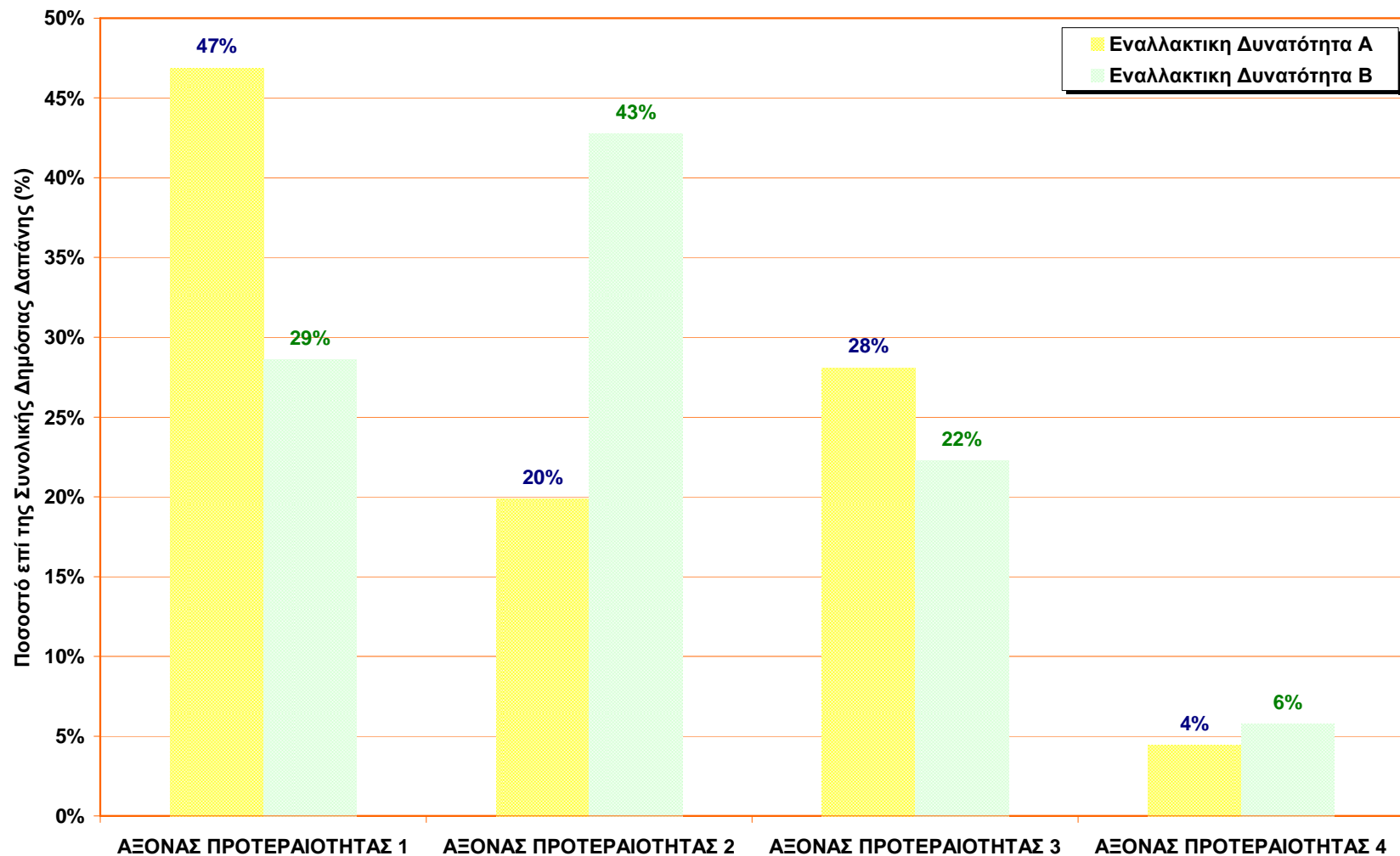
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Άξονες προτεραιότητας και ενδεικτικές παρεμβάσεις	Πόσο Δημόσιας Δαπάνης (Μ €)	
	A	B
Υποδομή έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (συμπεριλαμβάνοντας υλικό εξοπλισμό, τεχνολογική εγκατάσταση και δίκτυα υπολογιστών υψηλής ταχύτητας που συνδέουν κέντρα ερευνών) και κέντρα αναγνωρισμένου κύρους σε εξειδικευμένη τεχνολογία	50	34
Μεταφορά τεχνογνωσίας και βελτιώσεις στα δίκτυα συνεργασίας που συνδέουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις με πανεπιστήμια, εγκαταστάσεις ανωτέρας / ανωτάτης εκπαίδευσης όλων των ειδών περιφερειακές αρχές, ερευνητικά κέντρα, και επιστημονικούς και τεχνολογικούς πόλους (επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, πόλοι τεχνολογίας κ.λ.π..)	15	9
Συνδρομή στην έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη ειδικά σε ΜΜΕ (συμπεριλαμβάνοντας πρόσβαση σε υπηρεσίες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στα ερευνητικά κέντρα)	70	38
Επενδύσεις σε επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με έρευνα και καινοτομία (καινοτόμες τεχνολογίες, εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων από πανεπιστήμια, υπάρχοντα κέντρα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και επιχειρήσεις κ.λ.π..)	120	111
Άλλα μέτρα για την προώθηση έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας	80	55
Προηγμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες για επιχειρήσεις και ομάδες επιχειρήσεων	90	51
Ενίσχυση στις ΜΜΕ για την προώθηση σχεδίων βιώσιμης παραγωγής (εισαγωγή αποτελεσματικών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης, υιοθέτηση και χρήση τεχνολογιών για την καταπολέμηση της ρύπανσης, ενσωμάτωση μη ρυπογόνων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις	0	4
Άλλες επενδύσεις σε επιχειρήσεις	250	177
Υποδομή τηλεπικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων των ευρυζωνικών δικτύων)	50	50
Τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (πρόσβαση, ασφάλεια, ενδολειτουργική ικανότητα, αποφυγή κινδύνου, έρευνα, καινοτομία, ηλεκτρονικό περιεχόμενο κ.λ.π..)	10	30
Τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (TEN-ICT)	20	20
Υπηρεσίες και εφαρμογές για ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, εκπαίδευση και κατάρτιση, δικτύωση κ.λ.π.)	60	40
Άλλα Μέτρα για την πρόσβαση των ΜΜΕ σε τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών και στην αποτελεσματική χρήση τους	70	60
Μηχανισμοί για την βελτίωση των καλών πρακτικών και του προγραμματικού σχεδιασμού παρακολούθηση και αξιολόγηση σε εθνικό περιφερειακό και τοπικό επίπεδο δημιουργία ετοιμότητας στην εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων	5	8
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: άνεμος	1	3
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: ηλιακή	1	2

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Άξονες προτεραιότητας και ενδεικτικές παρεμβάσεις	Πόσο Δημόσιας Δαπάνης (Μ €)	Πόσο Δημόσιας Δαπάνης (Μ €)
	A	B
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: βιομάζα	2	4
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: υδροηλεκτρική, γεωθερμική και άλλες	5	11
Ενεργειακή αποδοτικότητα, αναγέννηση, διαχείριση ενέργειας	5	9
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3	914	724
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4		
Ολοκληρωμένα σχέδια για την αστική και αγροτική αναγέννηση	144	188
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4	144	188
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5		
Προετοιμασία εφαρμογή παρακολούθηση και επιθεώρηση	11	9
Αξιολόγηση Μελέτες πληροφορίες και επικοινωνία	11	8
ΣΥΝΟΛΟ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5	22	17
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠ	3251	3251

Η σύγκριση των ποσοστών δημόσιας δαπάνης που κατανέμεται σε καθένα από τους τέσσερις πρώτους άξονες προτεραιότητας παρουσιάζεται ευκρινέστερα στο επόμενο γράφημα.

Σχήμα 6.4.1. Γραφική απεικόνιση των ποσοστών δημόσιας δαπάνης ανά άξονα προτεραιότητας για τις δύο εναλλακτικές δυνατότητες

Η επιχειρησιακή αξιολόγηση των δύο εναλλακτικών δυνατοτήτων για την κατανομή των πόρων ανέδειξε ως προσφορότερη τη δυνατότητα Β. Οι κυριότεροι λόγοι της επιλογής αυτής συνοψίζονται ως εξής:

- Και τα δύο σενάρια κατανομής των πόρων παρουσιάζουν σημαντικά θετικά στοιχεία. Η ενίσχυση των πρωτογενών παραγόντων ανταγωνιστικότητας, η οποία αποσκοπείται με το σενάριο Α είναι επιθυμητός στόχος της Περιφέρειας, αλλά όχι ο μόνος. Οι υποδομές προσπελασιμότητας και οι δείκτες ανταγωνιστικότητας της Αττικής βρίσκονται σε σχετικά καλό επίπεδο, συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Πιεστικότερα για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής είναι τα προβλήματα που σχετίζονται με τις περιβαλλοντικές πιέσεις που υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής, αλλά και οι αρνητικές συμβολές στο «ισοζύγιο ελκυστικότητας» που προέρχονται από ορισμένες υποβαθμισμένες αστικές και εξωαστικές περιοχές. Η λεπτομερέστερη εστίαση της εναλλακτικής δυνατότητας Β στα θέματα αυτά, χωρίς βέβαια να αγνοούνται οι υπόλοιποι τομείς δράσης του ΕΠ, την καθιστά προτιμότερη της Α.
- Ως προς τη διάχυση των ωφελειών του ΕΠ από τους εταίρους, η εναλλακτική δυνατότητα Β φαίνεται να πλεονεκτεί έναντι της Α, κυρίως διότι κατευθύνει σημαντικότερα κονδύλια σε τομείς που αφορούν μεγάλα ποσοστά των πολιτών και των επιχειρήσεων της Αττικής, όπως η περιβαλλοντική βελτίωση και η πρόληψη κινδύνων. Αντίθετα, η εναλλακτική δυνατότητα Α εστιάζει σε θεματικά πιο περιορισμένους στόχους, όπως η προσπελασιμότητα και η επιχειρηματικότητα. Η μεν πρώτη είναι ευρύτερου ενδιαφέροντος αλλά αφορά μόνο μια πτυχή της καθημερινότητας των πολιτών, η δε δεύτερη απευθύνεται σε πιο περιορισμένα σύνολα ενδιαφερομένων. Με την εναλλακτική δυνατότητα Β, οι δύο αυτές θεματικές συνιστώσες συμμετέχουν πιο ισορροπημένα στο μίγμα προτεραιοτήτων, αφήνοντας δυνατότητες για ουσιαστική βελτίωση των θεμάτων περιβάλλοντος και πρόληψης κινδύνων.

Εκκινώντας από διαφορετική αφετηρία, κατά την περιβαλλοντική αξιολόγηση των δύο εναλλακτικών δυνατοτήτων για την κατανομή των πόρων του ΕΠ διαπιστώνονται τα εξής:

- Με βάση την εναλλακτική δυνατότητα Β, στον τομέα του περιβάλλοντος διατίθενται σημαντικά περισσότεροι πόροι σε σχέση με την Α, τόσο ως ποσοστό του ΕΠ όσο και σε απόλυτους αριθμούς. Συνεπώς, αναμένονται ουσιαστικότερες βελτιώσεις στα θέματα ενεργητικής προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος (ο όρος «ενεργητική» αναφέρεται στα θέματα εκείνα που απαιτούν επενδύσεις σε περιβαλλοντικά έργα και δραστηριότητες).
- Αξιοσημείωτο για τον περιορισμό των πιέσεων που προέρχονται από τις εντός πόλης μεταφορές είναι το σημαντικό ποσοστό που διατίθεται στην προώθηση των καθαρών αστικών μεταφορών κατά την εναλλακτική δυνατότητα Β. Αυτή η παρέμβαση, κατά περίπου 60 εκατομμύρια € αυξημένη σε σχέση με την εναλλακτική δυνατότητα Α. Δεδομένου ότι αυτή η παρέμβαση σχεδιάζεται στην Περιφέρεια που φιλοξενεί το μισό περίπου πληθυσμό της χώρας και χαρακτηρίζεται από τα πιεστικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα που προέρχονται από τις μετακινήσεις, η πραγματική διάσταση της συγκεκριμένης ωφέλειας αναμένεται πολύ σημαντική.

- Τα πλεονεκτήματα που διαπιστώθηκαν σε επιχειρησιακό επίπεδο και αναφέρονται στο μεγαλύτερο εύρος διάχυσης των ωφελειών του ΕΠ σύμφωνα με την εναλλακτική δυνατότητα Β, έχουν και περιβαλλοντικές συνέπειες σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Η εμπειρία εφαρμογής αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Ευρώπη δείχνει μια σαφή σύνδεση μεταξύ βελτιώσεων της ποιότητας ζωής των πολιτών και αύξησης της περιβαλλοντικής απαιτητικότητας σε συλλογικό επίπεδο. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι η εξομάλυνση των προβλημάτων που πιέζουν την καθημερινότητα του πολίτη, αποδεικνύει με έμπρακτο τρόπο σε μεγάλες ομάδες ότι πολλές από τις συνιστώσες της διαβίωσης δεν εξαρτώνται από τα ατομικά χαρακτηριστικά (εισόδημα, έκταση κατοικίας κ.ά.) αλλά από τις συλλογικές συμπεριφορές και από την πολιτική περιβάλλοντος που ασκεί η Διοίκηση. Το αποτέλεσμα είναι να ενισχύονται οι συλλογικές διεκδικήσεις για καλύτερο περιβάλλον, οι οποίες αποτελούν βασικό μοχλό πίεσης των κέντρων λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, είναι συχνή μια αυτόβουλη βελτίωση των συλλογικών συμπεριφορών ως προς τα περιβαλλοντικά ζητήματα (π.χ. απορρίμματα, οικονομία νερού και ενέργειας κ.ά.), αλλά και η αύξηση του βαθμού αποδοχής προωθητικών εκστρατειών για την ανακύκλωση, το πράσινο γραφείο. Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές, μπορεί να εκτιμηθεί βασίμως ότι το μεγαλύτερο εύρος διάχυσης των ωφελειών της εναλλακτικής δυνατότητας Β πρόκειται να συνοδευτεί με σημαντικότερη τόνωση της συλλογικής περιβαλλοντικής συνείδησης έναντι της δυνατότητας Α.
- Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, προκύπτει ότι η εναλλακτική δυνατότητα Β για την κατανομή των πόρων του ΕΠ είναι προτιμότερη από περιβαλλοντικής πλευράς.

6.5. Η μηδενική λύση – περιγραφή και συγκριτική αξιολόγηση

Κατά τη διαδοχική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, είτε σε επίπεδο στοχοθεσίας είτε σε αυτό της κατανομής των δαπανών, ως σενάριο βάσης χρησιμοποιήθηκε η μηδενική λύση, δηλαδή η περίπτωση μη-πραγματοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής. Η μη-πραγματοποίηση του ΕΠ δεν σημαίνει ότι το περιβάλλον θα παραμείνει αμετάβλητο. Η μηδενική λύση δεν αντιπροσωπεύει στατικές αλλά δυναμικές καταστάσεις εξέλιξης, αφού πέραν του ΕΠ, οι υπόλοιποι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το περιβάλλον μεταβάλλονται προϊόντος του χρόνου. Με δεδομένο μάλιστα το μεσοπρόθεσμο χρονικό πεδίο μελέτης, αυτό της 4^{ης} Προγραμματικής Περιόδου, οι μεταβολές στους παραπάνω παράγοντες αναμένονται σημαντικές.

Ειδικότερα, οι εξελίξεις που αναμένονται μεσοπρόθεσμα εάν το ΕΠ δεν υλοποιηθεί, μπορούν να ομαδοποιηθούν στα ακόλουθα σενάρια:

- *Σενάριο απραξίας (business-as-usual scenario):* Πρόκειται για την εξέλιξη όπου δεν πραγματοποιούνται επενδύσεις, συγκρίσιμες σε μέγεθος με αυτές του ΕΠ, από άλλη πηγή (εθνικοί πόροι, άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα ή ταμεία, ιδιωτικός τομέας) στους τομείς που αναφέρεται το ΕΠ. Οπότε, η κατάσταση σε αυτούς τους τομείς διαμορφώνεται από τη συνισταμένη των κοινωνικών τάσεων, των δυνάμεων της αγοράς και του κανονιστικού πλαισίου, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα από τη Διοίκηση.
- *Σενάριο απροσχεδίαστης ανάπτυξης (unplanned growth scenario):* Πρόκειται για το σενάριο που θεωρεί ότι πραγματοποιούνται ορισμένες επενδύσεις, κυρίως του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος. Παράλληλα, θεωρούνται πιθανές ορισμένες επενδύσεις από το κράτος, κυρίως για την επίλυση άμεσων προβλημάτων. Το βασικό χαρακτηριστικό του σεναρίου αυτού είναι η έλλειψη συγκεκριμένων κατευθύνσεων, αφού θεωρείται ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη κεντρική στοχοθεσία.

Παρά τα διαφορετικά αποτελέσματα στα οποία οδηγούν οι εξελίξεις με βάση τα δύο παραπάνω σενάρια, οι ομοιότητες τους είναι αρκετές ώστε να επιτρέπουν την από κοινού αξιολόγησή τους, η οποία συνοψίζεται ως εξής:

1. Από την άποψη της **επιχειρησιακής αξιολόγησης**, οι μηδενικές λύσεις μεταφράζονται σε *παραίτηση από τους στόχους της Πολιτικής Συνοχής*. Οι στόχοι του ΕΠ συνδέονται απ' ευθείας με τους στόχους της Πολιτικής για τη Συνοχή 2007-2013 που υιοθετήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά λειτουργεί επίσης και ως σύνολο κατευθύνσεων για τις εθνικές πολιτικές, περιλαμβανόμενης αυτής της Ελλάδας και ειδικότερα της Αττικής. Οι στόχοι αυτοί αποτελούνται από
  - τη Σύγκλιση, δηλαδή τη δημιουργία, στις λιγότερο ανεπτυγμένες χωρικές ενότητες της ΕΕ, των προϋποθέσεων ενίσχυσης της ανάπτυξης και προώθησης της μακροχρόνιας ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης,

- την Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση, η οποία συγκεντρώνει τις προσπάθειες προώθησης της καινοτομίας, του επιχειρηματικού πνεύματος, της προστασίας του περιβάλλοντος, της προσβασιμότητας, της προσαρμοστικότητας και της ανάπτυξης αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, σε ένα πλαίσιο δυνατοτήτων πρόληψης και αξιοποίησης των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών, και
- την Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία, η οποία αναφέρεται στη στήριξη της συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών σε διασυνοριακό, διακρατικό και διαπεριφερειακό επίπεδο για μια περισσότερο αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη σε όλο το έδαφος της Ένωσης.

Είναι αυτονόητο ότι η παραίτηση από τους στόχους αυτούς μεταφράζεται σε διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ Αττικής και των μητροπολιτικών κέντρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2. Συγχρόνως, η υιοθέτηση της μηδενικής λύσης σημαίνει *παραίτηση από μέρος των πόρων που δικαιούται η περιφέρεια*. Η συγκριτική τοποθέτηση των επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με το μέσο όρο στην ΕΕ, την κατατάσσει μεταξύ εκείνων που εξέρχονται από το Στόχο 1 για τη σύγκλιση (αφού εκπληρώθηκε το κριτήριο της στατιστικής σύγκλισης κ.κ. ΑΕΠ > 75% κ.κ. ΑΕΠ ΕΕ₂₅) αλλά θα πρέπει να στηριχθούν μεταβατικά ώστε να επιτευχθεί ουσιαστική σύγκλιση πριν την είσοδό τους στο Στόχο 2. Η παραίτηση από τους πόρους της μεταβατικής στήριξης σημαίνει καθήλωση των επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής και αποτυχία ουσιαστικής σύγκλισης με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες της ΕΕ, προοπτική που μεταφράζεται σε καθήλωση της ευημερίας στα σημερινά επίπεδα και παραίτηση από τις ευκαιρίες βελτίωσής της.
3. Από αυτή τη συνοπτική παράθεση των συνεπειών που συνοδεύουν τη μη-πραγματοποίηση του ΕΠ, καθίσταται εμφανές ότι, από επιχειρησιακής πλευράς η μηδενική λύση συνιστά ένα έντονα απευκαίριο ενδεχόμενο, με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην προσπάθεια ουσιαστικής αναπτυξιακής σύγκλισης της Περιφέρειας Αττικής όσο και στην ευημερία των κατοίκων της. Ειδικά σε ότι αφορά τη σύνδεση της ανάπτυξης με την ευημερία και την ποιότητα ζωής, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα υψηλά και αυξανόμενα επίπεδα ανάπτυξης και περιφερειακής ανταγωνιστικότητας δεν πρέπει να θεωρείται ότι αποτελούν αυτοσκοπό. Ο λόγος που ακολουθούνται πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η προστασία του περιβάλλοντος, που αποτελούν αλληλένδετες επιδιώξεις της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.²⁰ Συνεπώς, οι αναπτυξιακές υστερήσεις, ως συνέπεια ενδεχόμενης υιοθέτησης της μηδενικής λύσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Αττικής, συνδέονται με σοβαρή υποβάθμιση της ευημερίας,

---

20. Οι διαπιστώσεις αυτές αντλούνται από εύρος αναλύσεων, με πιο πρόσφατη την έκθεση «Στρατηγική της Λισσαβόνας: Στόχοι και πορεία επίτευξής τους» της Ειδικής Γραμματείας για την Ανταγωνιστικότητα του Υπουργείου Ανάπτυξης, www.ypan.gr.

δηλαδή του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών· για το λόγο αυτό η μηδενική λύση αποτελεί ένα δυσμενές και έντονα απευκαταίο ενδεχόμενο.

Εκκινώντας από αφετηρία ανεξάρτητη της επιχειρησιακής αξιολόγησης, η **περιβαλλοντική αξιολόγηση** της μηδενικής λύσης διεξάγεται με βάση το ακόλουθο σκεπτικό:

1. *Η οικονομική ανάπτυξη και η αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες:* Η σύγχρονη αυτή αντίληψη έχει πλέον αντικαταστήσει τις παλαιότερες αντιλήψεις περιβαλλοντικού προστατευτισμού, που θεωρούσαν ότι η οικονομία μεγεθύνεται μόνο σε βάρος του περιβάλλοντος. Η ανάλυση του ζητήματος αυτού είναι αρκετά εκτεταμένη, αλλά συνοπτικά μπορεί να διαπιστωθεί ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αφ' ενός τροφοδοτεί με πόρους τις πρωτοβουλίες προστασίας του περιβάλλοντος και αφ' ετέρου καθιστά τις κοινωνίες ωριμότερες, ώστε τα περιβαλλοντικά ζητήματα να κατατάσσονται σε υψηλή θέση της κλίμακας προτεραιοτήτων. Ένα πρόσφατο παράδειγμα επικυρώνει στην πράξη τη σύνδεση μεταξύ ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας: Σε δύο πρόσφατες μελέτες του Yale,²¹ οι χώρες με τους υψηλότερους δείκτες περιβαλλοντικής αειφορίας και περιβαλλοντικών επιδόσεων είναι η Νέα Ζηλανδία, η Σουηδία και η Φιλανδία, δηλαδή χώρες με ανεπτυγμένη οικονομία, οι οποίες αντλούν από αυτή και αφιερώνουν στο περιβάλλον σημαντικούς πόρους και κινητοποίηση. Αντίθετα, οι χειρότερες επιδόσεις καταγράφονται σε φτωχές, αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Αιθιοπία, το Μαλί και ο Νίγηρας, στις οποίες οι πόροι για το περιβάλλον είναι σχεδόν ανύπαρκτοι, λόγω της ισχνής οικονομικής τους βάσης, αλλά και το περιβάλλον ως προτεραιότητα κατατάσσεται εξ' ανάγκης σε πολύ χαμηλή θέση. Παρότι το παράδειγμα αυτό αντιπροσωπεύει τα δύο άκρα του αναπτυξιακού φάσματος και προφανώς δεν εφαρμόζεται αυτούσιο στην Περιφέρεια Αττικής, υπογραμμίζει τη σύνδεση μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος, η οποία άλλωστε διαπερνά και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Με βάση τη σύνδεση αυτή, γίνεται προφανές ότι η μη-υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής, η οποία συνιστά μια έντονα αντιαναπτυξιακή επιλογή, αποτελεί κατ' ουσία και ένα έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο.
2. *Η ενεργητική προστασία και η ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος απαιτεί δαπάνες:* Η ειδικότερη εφαρμογή της προηγούμενης διαπίστωσης στο επίπεδο των επενδύσεων για περιβαλλοντική προστασία, εκκινεί από το γεγονός ότι οι περισσότερες σύγχρονες ανθρωπογενείς δραστηριότητες επάγουν σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον, είτε λόγω υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (σε επίπεδο εισροών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα νερά) είτε μέσω εύκολων αλλά λανθασμένων επιλογών (σε επίπεδο εκροών, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα αστικά απόβλητα και τη ρύπανση της ατμόσφαιρας). Για την εξισορρόπηση των αρνητικών αποτελεσμάτων από τις πιέσεις αυτές, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε κατάλληλες περιβαλλοντικές υποδομές.

---

21. Στις μελέτες «2005 Environmental Sustainability Index» και «Pilot 2006 Environmental Performance Index», των Yale Center for Environmental Law and Policy του University of Yale και του Center for International Earth Science Information Network του Columbia University, διαθέσιμες από τις ιστοσελίδες www.yale.edu/esi και www.yale.edu/epi αντίστοιχα.

Με βάση το σκεπτικό αυτό, και λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές επενδύσεις του ΕΠ σε κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα, η παραίτηση από την υλοποίηση του προγράμματος σημαίνει απώλεια των πόρων που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές και, κατά συνέπεια, αποτυχία επαρκούς αναστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων.

3. Συνοψίζοντας, η περιβαλλοντική αξιολόγηση της μηδενικής λύσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *η μη-υλοποίηση του ΕΠ συνιστά ένα έντονα απευκταίο, αντιπεριβαλλοντικό σενάριο*, διότι:
- ο συνολικός αντίκτυπος της μηδενικής λύσης θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης- περιβάλλοντος θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
  - ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία αντιστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων, και μάλιστα χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από παρεμφερούς μεγέθους επενδύσεις εθνικών πόρων.

6.6 Συμπεράσματα

Στις τέσσερις προηγούμενες ενότητες παρουσιάστηκε η συγκρότηση και η αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων κατά την κατάρτιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής. Συμπυκνώνοντας τα συμπεράσματα αυτής της παρουσίασης προκύπτει:

1. Οι εναλλακτικές δυνατότητες για το ΕΠ προέκυψαν κυρίως μέσα από τη εκτενή σε χρόνο και εύρος εταιρών διαδικασία διαβούλευσης που συντόνισε η Περιφέρεια Αττικής. Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε συγχρόνως και το «φίλτρο» αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων.
2. Οι εναλλακτικές δυνατότητες που εξετάστηκαν για το ΕΠ δεν αποτελούσαν πλήρη εναλλακτικά προγράμματα που θέτουν διλήμματα τύπου take-or-leave, αλλά περισσότερο εναλλακτικές ομάδες προτάσεων που αφορούσαν σε καθένα από τα διαδοχικά επίπεδα κατάρτισης του προγράμματος. Με τον τρόπο αυτό, η είσοδος στο επόμενο στάδιο κατάρτισης τροφοδοτούνταν από το βέλτιστο αποτέλεσμα του προηγούμενου σταδίου, προσδίδοντας στην όλη διαδικασία χαρακτηριστικά εξελικτικής επιλογής.
3. Το πρώτο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αφορούσε στο στρατηγικό στόχο του προγράμματος, ο οποίος συνιστά το συνολικό προσανατολισμό και τη βασική κατεύθυνση επιδίωξης. Στο επίπεδο αυτό εξετάστηκαν τρεις εναλλακτικές ομάδες προτάσεων.
  - Η πρώτη εξ' αυτών έδινε σημαντική έμφαση στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, προσδοκώντας την επίτευξη των υπόλοιπων στόχων της Συνοχής διαμέσου της διάχυσης των ωφελειών της ανάπτυξης αυτής.
  - Η δεύτερη εναλλακτική δυνατότητα στόχευε στη γενική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, μέσω ικανού πλήθους παρεμβάσεων σε εύρος τομέων, ώστε να επιλυθούν όλα ή τα περισσότερα από τα προβλήματα που δυσχεραίνουν την καθημερινότητα του πολίτη της Αττικής.
  - Η τρίτη εναλλακτική δυνατότητα αναγνώρισε το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας Αττικής και προέτασε την ενίσχυση του χαρακτήρα αυτού, σε συνδυασμό με την εξωστρέφεια, ως βασικού μοχλού επίτευξης της Συνοχής και βελτίωσης της ελκυστικότητας της Περιφέρειας.
4. Στην τελική επιλογή της τρίτης εναλλακτικής δυνατότητας, η οποία διατυπώθηκε ως «Ενίσχυση του Διεθνούς Ρολού της Περιφέρειας Αττικής ως Ευρωπαϊκής Μητρόπολης στο Χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου» συνέκλιναν τόσο η επιχειρησιακή όσο και η περιβαλλοντική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, βάσει ανεξάρτητων κριτηρίων. Οι αξιολογήσεις αυτές δεν διεξήχθησαν σε καθαρά τεχνικό επίπεδο, αλλά μέσα από την ευρεία διαδικασία διαβούλευσης που αναφέρθηκε προηγουμένως, προσδίδοντας στην τελική επιλογή το χαρακτήρα της «ανάδυσης».

5. Η ολοκλήρωση του προηγούμενου επιπέδου, τροφοδότησε το δεύτερο επίπεδο εναλλακτικών δυνατοτήτων, αυτό του επιμερισμού του στρατηγικού στόχου σε γενικούς στόχους, οι οποίοι θα προσανατολίζουν τις επιδιώξεις του προγράμματος ανά θεματική προτεραιότητα. Και στο επίπεδο αυτό εξετάστηκαν τρεις εναλλακτικές ομάδες γενικών στόχων, η αξιολόγηση των οποίων τόσο με επιχειρησιακά όσο και με περιβαλλοντικά κριτήρια συνέκλινε στην τελική διαμόρφωση της ομάδας των τεσσάρων γενικών στόχων του ΕΠ. Οι τέσσερις αυτοί γενικοί στόχοι αντιστοιχήθηκαν με ισάριθμους άξονες προτεραιότητας.
6. Με την παγίωση του πλέγματος στοχοθεσίας διαμέσου των δύο προηγούμενων επιπέδων, η διαβούλευση προσέλαβε το χαρακτήρα μιας από-κάτω-προς-επάνω διεργασίας, στην οποία καταγράφηκαν οι ανάγκες, σε επίπεδο έργων και δράσεων, από τους εταίρους. Οι ανάγκες αυτές, αφού ιεραρχήθηκαν και συσχετίστηκαν με τη στοχοθεσία του ΕΠ, ομαδοποιήθηκαν ανά άξονα προτεραιότητας, καταλήγοντας στη συγκρότηση δύο εναλλακτικών δυνατοτήτων σχετικά με την κατανομή των πόρων του ΕΠ. Οι δύο αυτές δυνατότητες αξιολογήθηκαν με επιχειρησιακά και περιβαλλοντικά κριτήρια, τα οποία συνέκλιναν στην επιλογή της τελικής πρότασης, η οποία αποτελεί και τη μορφή του ΕΠ που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.
7. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης εξετάστηκε επίσης ως εναλλακτική δυνατότητα η μηδενική λύση, δηλαδή το ενδεχόμενο μη-υλοποίησης του προγράμματος. Σε πρώτη φάση, αναγνωρίστηκε ότι το ενδεχόμενο αυτό συνδέεται με δυναμικές και όχι στατικές εξελίξεις, οι οποίες κατόπιν ομαδοποιήθηκαν σε δύο πιθανά σενάρια, αυτό της απραξίας (business-as-usual) και αυτό της απροσχεδίαστης ανάπτυξης (unplanned growth). Παρότι τα σενάρια αυτά οδηγούν σε αρκετά διαφορετικά αποτελέσματα, τα κοινά τους στοιχεία είναι αρκετά για να επιτρέψουν την από κοινού αξιολόγησή τους. Η αξιολόγηση αυτή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τόσο από επιχειρησιακής όσο και από περιβαλλοντικής πλευράς, η μηδενική λύση συνιστά ένα απευκταίο, έντονα αντανάπτυξιακό αλλά και έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο, διότι,
  - αφ' ενός καθλώνεται η ευημερία και
  - αφ' ετέρου, χάνεται η ευκαιρία για επενδύσεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, απαραίτητες για την αναστροφή ή εξισορρόπηση των πιέσεων που ασκούν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

7. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

7.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Η Περιφέρεια Αττικής χωρίζεται διοικητικά σε τρεις μεγάλες υποενότητες (Νομαρχίες), ως ακολούθως:

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών και Πειραιώς, η οποία περιλαμβάνει δύο Νομαρχιακά διαμερίσματα
  - Νομαρχιακό Διαμέρισμα Αθηνών
  - Νομαρχιακό Διαμέρισμα Πειραιώς
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ανατολικής Αττικής
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δυτικής Αττικής

Η Αττική, ως ενιαία φυσικογεωγραφική ηπειρωτική ενότητα, καταλαμβάνει το ΝΑ τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και εκτείνεται μεταξύ των Β. παραλλήλων 38° 20' 28" και 37° 38' 54" και μεταξύ των Α. μεσημβρινών 24° 04' 48" και 22° 50' 54".

Σε γενικές γραμμές η (ηπειρωτική) Αττική ορίζεται: βόρεια από τον κόλπο των Αλκυονίδων και τη Βοιωτία, ανατολικά από το Ν. Ευβοϊκό κόλπο και τον κόλπο των Πεταλιών, νότια από το Μυρτώο πέλαγος και το Σαρωνικό κόλπο και δυτικά από τον Ισθμό της Κορίνθου και τον Κορινθιακό κόλπο. Οι αποστάσεις μεταξύ των ακρότατων σημείων της Αττικής είναι: πλάτος (Β-Ν) 77 Km. (ακρωτήριο Αγκίστρι Χαλκουτσίου-ακρωτήριο Σούνιο) και μήκος (Α-Δ) 108 Km (ακρωτήριο Δρακονέρα Αγ. Μαρίνας-ακρωτήριο Μελαγκάβι Περαχώρας).

Η έκταση της περιφέρειας πρωτεύουσής είναι 427 Km² και καλύπτει το 11,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Αττικής.

Το υπόλοιπο Αττικής καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Ειδικότερα, έχει έκταση 3.381 Km² και καλύπτει το 88,8% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

7.1.1 Βιοποικιλότητα - Προστατευόμενα οικοσυστήματα

Η τεράστια ποικιλία ειδών και οικοσυστημάτων που υπάρχει στη φύση αποτελεί ανεκτίμητης αξίας φυσικό κεφάλαιο του πλανήτη και θα πρέπει να μεταβιβάζεται χωρίς αλλοιώσεις στις επόμενες γενιές. Από την τεράστια ποικιλία των ειδών ο άνθρωπος αντλεί πολύτιμες πρώτες ύλες για την κάλυψη των διατροφικών του αναγκών και την παραγωγή φαρμάκων και άλλων χρήσιμων υλικών. Πέραν της εγγενούς της αξίας, η βιοποικιλότητα καθορίζει την αντοχή του οικοσυστήματος στην αλλαγή των συνθηκών, καθώς η διατήρηση της σε υψηλά επίπεδα περιορίζει τις δυσμενείς επιπτώσεις φαινομένων όπως η κλιματική μεταβολή και οι παρασιτικές εισβολές.

Τα δάση αποτελούν ιδιαίτερης αξίας οικοσυστήματα καθώς περιλαμβάνουν πολλά είδη πανίδας και χλωρίδας, ενώ λόγω της δέσμευσης του CO₂ συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Η βιοποικιλότητα είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για τη βιωσιμότητα του πρωτογενούς τομέα και της ανάπτυξης γενικότερα.

Σήμερα οι κίνδυνοι για τη διατήρηση της ποικιλίας των ειδών και την κατάσταση των φυσικών ενδιαιτημάτων πολλαπλασιάζονται. Σοβαρές απειλές αποτελούν οι εντατικές γεωργικές και αλιευτικές δραστηριότητες, οι αστικές επεκτάσεις, η υπερεκμετάλλευση της παράκτιας ζώνης, οι δασικές πυρκαγιές, ενώ πρόσφατα έχει αρχίσει η συνειδητοποίηση των κινδύνων από την εισβολή των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Η αποτροπή των κινδύνων αυτών υπαγορεύει την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές.

Η διεθνής κοινότητα, ανέδειξε την ανάγκη ανακοπής των υφισταμένων τάσεων απώλειας της βιοποικιλότητας ως θέμα πρώτης προτεραιότητας. Στο Ρίο υπογράφηκε η Σύμβαση των Ην. Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD), ενώ πολλά άλλα - προγενέστερα και μεταγενέστερα- θεσμικά και νομοθετικά μέτρα έχουν ως στόχο την πρόληψη των αιτιών μείωσης της βιοποικιλότητας και το συντονισμό των δράσεων σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήδη από τις αρχές της 10ετίας του '80 έχει αναδείξει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής ως πρωταρχικό της μέλημα (Συμβάσεις Βέρνης και Βόννης). Η πολιτική της αποτυπώνεται καθαρά στην Οδηγία 92/43/EEC (όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/62/EC) που στόχο έχει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, του δικτύου NATURA 2000, και τον καθορισμό κοινού πλαισίου για τη διατήρηση των φυτών και των αγρίων ζώων και των ενδιαιτημάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος. Η Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα περιλαμβάνει συγκεκριμένα σχέδια δράσης για τις διάφορες κατηγορίες φυσικών πόρων, όπως και ειδικά προγράμματα στους τομείς της γεωργίας και αλιείας, με σημαντική ενίσχυση των χρηματοδοτήσεων που αποσκοπούν στην αποτελεσματική προστασία της φύσης.

Η Ελλάδα, έχει κυρώσει τις βασικές διεθνείς συμβάσεις για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας (Συμβάσεις RAMSAR, Βέρνης, Ρίο, Βόννης, καθώς και το Πρωτόκολλο της Ουάσιγκτον) και αξιοποίησε έγκαιρα ένα από τα πρώτα και «κλασικά» εργαλεία διατήρησης της βιοποικιλότητας, με την κήρυξη ορισμένων περιοχών της χώρας ως προστατευόμενων.

Παράλληλα, το ΥΠΕΧΩΔΕ προχώρησε ήδη από το 1999 στην εκπόνηση της Στρατηγικής για τους Υγροτοπικούς Πόρους και του Εθνικού Σχεδιασμού για το Φυσικό Περιβάλλον. Ο σχεδιασμός για τις περιοχές του δικτύου NATURA περιλαμβάνει περισσότερο από το 16% της έκτασης της χώρας ενώ βρίσκεται καθ' οδόν η ίδρυση 25 φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Η πρόθεση της πολιτείας για την προστασία των φυσικών πόρων εκφράζεται με τον αριθμό και την έκταση των προστατευόμενων περιοχών, αλλά και τα άμεσα μέτρα αποκατάστασης των φυσικών οικοσυστημάτων.

Στην **Περιφέρεια Αττικής** υπάρχει σημαντικός αριθμός περιοχών που συμπεριλαμβάνονται σε λίστες ευαίσθητων ή/και προστατευόμενων με κύριο κριτήριο την οικολογική και αισθητική τους αξία. Αυτές είτε προστατεύονται ήδη με βάση το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο (Ελληνική νομοθεσία, Ευρωπαϊκή νομοθεσία, Διεθνείς Συμβάσεις), είτε η διαδικασία θεσμικής τους θωράκισης είναι σε εξέλιξη. Οι κύριες κατηγορίες τέτοιων περιοχών είναι οι ακόλουθες:

1. **Προστατευόμενα τοπία.** Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα θεσμοθετημένα αισθητικά δάση. Θεσμοθετημένη προστασία που αναφέρεται σε τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, σχετική νομοθεσία Ν. 1496/1950, Ν. 996/1971.
2. Το Δίκτυο **Natura 2000**. Το δίκτυο αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών: Τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (στα αγγλικά: Special Protection Areas - **SPA**) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ ΕΚ, και τους «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (στα αγγλικά: Sites of Community Importance - **SCI**) όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΚ. Οι ΖΕΠ, μετά τον χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ. Αντίθετα, για την ένταξη των ΤΚΣ πραγματοποιείται επιστημονική αξιολόγηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των Κρατών Μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των κατά οικολογική ενότητα Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων. Η οριστικοποίηση του καταλόγου των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο βαίνει προς ολοκλήρωση όσον αφορά την Μεσογειακή ζώνη, στην οποία ανήκει εξ ολοκλήρου η Ελλάδα.

Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)» (στα αγγλικά: Special Areas of Conservation - SAC)» το αργότερο μέσα σε μια εξαετία.

Η καταγραφή των τόπων που πληρούν τα κριτήρια της παρουσίας τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών της Οδηγίας 92/43/ΕΚ στη χώρα μας (296 περιοχές - «Επιστημονικός Κατάλογος»), έγινε από ομάδα περίπου 100 επιστημόνων που συστήθηκε ειδικά για το σκοπό αυτό στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE (1994-1996) με τίτλο «Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)». Στον «Επιστημονικό Κατάλογο» εντάχθηκε το σύνολο σχεδόν των μέχρι τότε προστατευόμενων περιοχών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η τελική επιλογή των τόπων που προτάθηκαν από τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έγινε από κοινή ομάδα εργασίας ΥΠΕΧΩΔΕ - Υπουργείου Γεωργίας κατόπιν γνωμοδοτήσεων όλων των συναρμόδιων Υπουργείων.

Η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα **151 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)** και υπέβαλλε τμηματικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996 - 2002) κατάλογο **239 προτεινόμενων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) («Εθνικός Κατάλογος»)**. Οι δύο κατάλογοι παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις όσον αφορά τις εκτάσεις τους. Μάλιστα, **31 τόποι έχουν οριστεί ταυτόχρονα ως ΖΕΠ και έχουν προταθεί και ως ΤΚΣ.**

Η Οδηγία 79/409/ΕΚ εναρμονίστηκε στο ελληνικό Δίκαιο με τις Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις 414985/29-11-85 (ΦΕΚ 757/Β/18-12-85), 366599/16-12-96 (ΦΕΚ 1188/Β/31-12-96), 294283/23-12-97 (ΦΕΚ 68/Β/4-2-98). Η Οδηγία 92/43/ΕΚ εναρμονίστηκε στο ελληνικό Δίκαιο με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/11-12-98 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98)

- 3. Περιοχές CORINE.** Περιοχές που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή λίστα περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής αξίας που καταρτίστηκε στα πλαίσια του χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγράμματος Corine από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Αποτέλεσε τη βάση για την εκκίνηση του προγράμματος Natura 2000 και αποτέλεσε την πιο εμπειριστατωμένη για την εποχή εκείνη προσπάθεια καταγραφής σημαντικών οικολογικά περιοχών σε πανευρωπαϊκή κλίμακα. Δεν συνδέθηκε με συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο προστασίας και το κενό αυτό συμπληρώθηκε από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.
- 4. Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.** Πρόγραμμα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για την καταγραφή και οριοθέτηση περιοχών με σημαντική αισθητική αξία σε πανελλαδική κλίμακα.
- 5. Εθνικά Πάρκα.** Πρόκειται για φυσικές περιοχές ιδιαίτερου κάλλους με εθνική ή διεθνή σημασία για επιστημονική και εκπαιδευτική χρήση και για αναψυχή οι οποίες για την καλύτερη διαχείρισή τους βρίσκονται κάτω από την αρμοδιότητα κρατικών υπηρεσιών. Η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των περιοχών αυτών απαγορεύεται.

Εθνικοί Δρυμοί. Όταν το Εθνικό Πάρκο ή ένα μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει δασικές εκτάσεις μπορεί να χαρακτηριστεί ως **Εθνικός Δρυμός**. Οι βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί μια περιοχή για την κήρυξή της σε Εθνικό Δρυμό συνοψίζονται στα παρακάτω: Η έκταση της περιοχής είναι αρκετά μεγάλη, οι πληθυσμοί των ζώων και των φυτών απειλούνται με εξαφάνιση, τα ενδημικά είδη και οι βιότοποί τους είναι μοναδικοί και η προστασία τους αποτελεί προϋπόθεση για τη συνέχιση της ύπαρξής τους, τα γεωμορφολογικά στοιχεία έχουν παραμείνει αναλλοίωτα από τις ανθρώπινες δραστηριότητες στην περιοχή, η βλάστηση είναι αντιπροσωπευτική και η φυσική ομορφιά είναι ιδιαίτερη

Θαλάσσια Πάρκα. Όταν ένα Εθνικό Πάρκο ή ένα μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει θαλάσσια περιοχή, αναφέρεται ως **Θαλάσσιο Πάρκο**. Στα Θαλάσσια Πάρκα

κατοχυρώνεται νομικά η προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Οι προστατευόμενες αυτές περιοχές προσφέρουν "καταφύγιο" σε πολλά είδη φυτών και ζώων που κινδυνεύουν από εξαφάνιση. Προστατεύονται συνεπώς οι τοπικοί θαλάσσιοι πόροι στο σύνολό τους συμπεριλαμβανομένου και του γενετικού αποθέματος της θαλάσσιας ζωής.

7.1.1.1 Προστατευόμενα Τοπία και Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους

Τα περισσότερα από τα υπάρχοντα «**αισθητικά δάση**» θα μπορούσαν να ενταχθούν στην κατηγορία αυτή. Τα δάση αυτά όπως δημοσιεύθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας (Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος – Διεύθυνση Προστασίας Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος – Τμήμα Εθνικών Δρυμών και Αισθητικών Δασών) είναι **19** για όλη την Ελλάδα, η δε σχετική νομοθεσία είναι το Νομοθετικό Διάταγμα 996/1971.

Ως Αισθητικά Δάση έχουν χαρακτηριστεί 19 περιοχές, με συνολική έκταση 32.506 εκτάρια. Σύμφωνα με τα ψηφισιοποιημένα όρια, η συνολική χερσαία έκταση των Αισθητικών Δασών αντιστοιχεί στο 0,24% της έκτασης της χώρας. Το θαλάσσιο τμήμα τους καταλαμβάνει έκταση ίση με 9,8 εκτάρια.

Η Περιφέρεια της Αττικής περιλαμβάνει **το αισθητικό δάσος της Καισαριανής (ΦΕΚ 31/Α/1974)**

Το Αισθητικό δάσος Καισαριανής βρίσκεται στη δυτική πλευρά του όρους Υμηττός, στην Αττική, και συνορεύει προς βορρά, ανατολικά και νότια με τις βραχώδεις πλαγιές του Υμηττού και στα δυτικά με την Πανεπιστημιούπολη Αθηνών και τους δήμους Καισαριανής και Βύρωνα. Η συνολική έκταση του δάσους είναι 4.460 στρέμματα.

Το Αισθητικό Δάσος της Καισαριανής, είναι αποκλειστικό δημιούργημα της Φιλοδασικής Ένωσης Αθηνών (Φ.Ε.Α). Το δάσος δεν προϋπήρχε αλλά δημιουργήθηκε από την Φιλοδασική. Η βλάστηση του Αισθητικού δάσους Καισαριανής συγκροτείται από τα παρακάτω κύρια δασικά είδη με τα οποία έγιναν οι αναδασώσεις από τη Φιλοδασική και το τότε Υπουργείο Γεωργίας:

- Τραχεία πεύκη (*Pinus brutia* Ten.)
- Χαλέπιος πεύκη (*Pinus halepensis* Mill.)
- Κουκουναριά (*Pinus pinea* L.)
- Κυπαρίσσι οριζοντιόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *horizontalis* L.)
- Κυπαρίσσι ορθόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis* L.)
- Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum* L.)
- Χνοώδης δρυς (*Quercus pubescens* Willd.)
- Αριά (*Quercus ilex* L.)

- Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua* L.)
- Κυπαρίσσι γλαυκό (*Cupressus arizonica* var. *glabra* Greene)

Εκτός από τα προαναφερθέντα είδη, σποραδικά έχουν φυτευτεί βελανιδιές (*Quercus aegilops* L.), αίλανθοι (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), κυανόφυλλες ακακίες (*Acacia cyanophylla*), ευκάλυπτοι (*Eucalyptus globulus* Labill.), παρκινσονίες (*Parcinsonia* sp.), αγριοπιπεριές (*Schinus molle*), γκορτσιές (*Pyrus amygdaliformis*) και πλατάνια (*Platanus orientalis* L.).

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι στα πλαίσια προγράμματος του ΥΠΕΧΩΔΕ, στην περιφέρεια Αττικής, έχουν προταθεί οι παρακάτω **24** περιοχές για χαρακτηρισμό τους ως **τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους**.

Ο αριθμός των περιοχών αυτών αποτελεί ένα δείκτη για την ποιότητα του τοπίου και των γενικότερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας.

Πίνακας 7.1.1.1 Τοπία Ιδιαίτερου φυσικού κάλους

	Όνομα τόπου	Κωδικός
1	Ακρόπολη-Αρχαία Αγορά-Λόφοι Νυμφών, Μουσών και Πνύκας	AT2011013
2	Αλεποχώρι - Ψάθα - Πόρτο Γερμενό	AT2011108
3	Άρμα και φαράγγι Γκούρας	AT2011009
4	Βουνά Σουνίου	AT2011019
5	Βραυρώνα	AT2010018
6	Δάσος Καισαριανής	AT2011023
7	Διαβολογέφυρο Τροιζήνας	AT1011025
8	Ελλάνιο όρος	AT2012019
9	Καψάλι και Χώρα Κυθήρων	AT1011071
10	Λίμνη Βουλιαγμένης Αττικής	AT2010015
11	Λίμνη Κουμουندούρου και Λόφος Ηχούς	AT2011014
12	Μονή Δαφνίου	AT2011021
13	Μυλοπόταμος, Κάτω Χώρα και Πίσω Πηγάδι	AT1010105
14	Νήσος Δοκός	AT5011073
15	Νήσος Πόρος και Μόδι	AT1011117
16	Νήσος Σπέτσες	AT5010103
17	Νήσος Ύδρα	AT5011087
18	Παραλία Καλαδί Κυθήρων	AT1011023
19	Περιοχή Αμφιαράειου	AT2011036
20	Περιοχή Ραμνούντα-Λοιμικού	AT2010017
21	Πρώην Βασιλικό Κτήμα Τατσοΐου	AT2011043
22	Σχινιάς Μαραθώνα	AT2011025
23	Φαράγγι Παλαιοχώρας Κυθήρων	AT1011005
24	Χερσόνησος Μεθάνων	AT1011106

7.1.1.2 Περιοχές υποψήφιες του Δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών Φύση 2000 (Natura 2000)

Στην Περιφέρεια Αττικής έχουν οριοθετηθεί 12 περιοχές Natura οι οποίες παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Οι 11 από αυτές τις περιοχές βρίσκονται εξολοκλήρου εντός των ορίων της περιφέρειας ενώ η περιοχή των Γερανείων βρίσκεται κατά 29% εντός των ορίων της περιφέρειας.

Οι περιοχές ρSCI καταλαμβάνουν έκταση 48.083 εκταρίων δηλαδή ποσοστό 12,63 % από την έκταση της Περιφέρειας.

Πίνακας 7.1.1.2. Περιοχές Natura στην περιφέρεια Αττικής

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΠΟΥ	ΕΚΤΑΣΗ (ha)	% εντός Περιφέρειας Αττικής
GR3000001	ρSCI & SPA	Όρος Πάρνηθα	14902,43	100
GR3000003	ρSCI	Εθνικό πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα	1296,65	100
GR3000004	ρSCI	Βραυρώνα	2669,24	100
GR3000005	ρSCI	Σούνιο – Νησίδα Πατρόκλου	5379,91	100
GR3000006	ρSCI	Υμητός – Αισθητικό δάσος Καισαριανής – Λίμνη Βουλιαγμένης	8836,91	100
GR3000008	ρSCI	Αντικύθηρα – Πρασσονήσι και Λαγουβάρδο	7172,12	100
GR3000010	ρSCI	Νησίδες Κυθήρων: Πρασσονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα	989,16	100
GR3000011	SPA	Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες	255	100
GR3000012	SPA	Νήσος Αντικύθηρα και νησίδες Πρασσονήσι, Λαγουβάρδος, Πλακουλίθρα και νησίδες Θυμονιές	2010	100
GR3000013	SPA	Κύθηρα και γύρω νησίδες: Πρασσονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι	5448	100
GR3000014	SPA	Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πάτροκλος	2109	100
GR2530005	ρSCI	Όροι Γεράνεια	6836,54	29

Στη συνέχεια γίνεται αναλυτική περιγραφή για κάθε μια από τις περιοχές αυτές.

GR 3000001 «Όρος Πάρνηθα» (SPA - SCI)

Το όρος Πάρνηθα (Καραμπόλα 1423 m) βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της Αττικής και απέχει μόλις 40 km από το κέντρο της Αθήνας. Τα πετρώματα του ορεινού όγκου της Πάρνηθας είναι κυρίως σχιστόλιθοι και μάρμαρα. Το κλίμα είναι τυπικό Μεσογειακό με μέση ετήσια βροχόπτωση να υπερβαίνει τα 650 mm. Η περιοχή αποτελεί δασώδη έκταση που χαρακτηρίζεται κυρίως από δάση της ενδημικής ελάτης *Abies cephalonica*, σε σχετικά φτωχά και ξηρά εδάφη, από εύκρατα δάση κωνοφόρων (κυρίως *Pinus halepensis*), μακκία βλάστηση, ορεινά λιβάδια, βραχώδεις λόφους, πηγές και ρέματα.

Στην περιοχή διακρίνονται δύο κύριες ζώνες βλάστησης:

- Η ζώνη της κεφαλληνιακής ελάτης (από τα 600-800 m και υψηλότερα), με δάση *A. cephalonica*, διαπλάσεις *Quercus ilex* και παρουσία *Q. pubescence*, *Fraxinus ornus* καθώς και άλλων μεσογειακών θάμνων μεγάλου υψομέτρου.
- Η ζώνη της χαλεπίου πεύκης και των αείφυλλων σκληρόφυλλων θάμνων (*Quercus coccifera*, *Arbutus unedo*, *Phillyrea media*, *Myrtus communis*, *Olea europaea*, *Ceratonia siliqua*, *Pistacia lentiscus* κ.α.) που βρίσκονται είτε αμιγή είτε αποτελούν υπόροφο στα πευκοδάση.

Από το 1961 η περιοχή έχει κηρυχθεί Εθνικός Δρυμός. Το βόρειο τμήμα του δρυμού είναι καταφύγιο θηραμάτων. Ο πυρήνας του δρυμού με έκταση 3800 εκτάρια περιλαμβάνει τα υψηλότερα σημεία του βουνού και βρίσκεται στο κέντρο της περιοχής.

Ο Εθνικός Δρυμός της Πάρνηθας, με τη μεγάλη του βιοποικιλότητα, είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα περιοχή ικανή για την προστασία και τη διατήρηση της χλωρίδας και πανίδας της Νότιας Ελλάδας. Η περιοχή έχει ήδη χαρακτηριστεί ως Ειδική Ζώνη Προστασίας για την προστασία της ορνιθοπανίδας. Η χλωρίδα της Πάρνηθας είναι μία από τις πλουσιότερες στην Ελλάδα, καθώς έχουν καταγραφεί 818 είδη φυτών πολλά από τα οποία είναι ενδημικά ή απειλούμενα με εξαφάνιση. Στην περιοχή βρίσκεται επίσης ένας μεγάλος αριθμός από σπονδυλόζωα και ασπόνδυλα, πολλά από τα οποία προστατεύονται νομικά τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Είναι ενδεικτικό ότι αποτελεί τη μόνη περιοχή της νότιας Ελλάδας όπου επιβιώνει το ελάφι *Cervus elaphus*. Η γειτνίαση της Πάρνηθας με την πόλη των Αθηνών, σε συνδυασμό με τη μεγάλη αισθητική και οικολογική αξία της συνηγορούν στην σπουδαιότητα της περιοχής αυτής, σαν ένα τόπο που πρέπει να μελετηθεί και προστατευτεί.

Άλλα σημαντικά είδη του Τόπου

Θηλαστικά: Το είδος *Talpa talpa* απειλείται με εξαφάνιση.

Ασπόνδυλα: Τα είδη *Anthocharis gruneri*, *Gonepteryx rhamni* και *Hipparchia aristaeus* προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81).

Φυτά: Τα ενδημικά είδη *Asperula pulvinaris*, *Scutellaria rupestris* ssp. *parnassica* και *Verbascum delphicum* προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81). Το είδος *Verbascum delphicum* είναι σπάνιο (IUCN, 1993). Το είδος *Astragalus thracicus* ssp. *parnassii* κατανέμεται στη Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία και Σάμο και μόνο στην Δ.

Ανατολία έξω από την ελληνική επικράτεια. Το χασμόφυτο *Brassica cretica* εξαπλώνεται στην Ελλάδα, τη ΝΔ Ανατολία και το όρος Carmel. Το είδος *Dianthus serratifolius* ssp. *serratifolius* εξαπλώνεται μόνο στην Αττική και τη Λιβύη. Βαλκανικά ενδημικά αποτελούν τα είδη: *Convolvulus boissieri* ssp. *parnassicus*, *Crataegus heldreichii*, *Lamium garganicum* ssp. *striatum*, *Paronychia albanica* ssp. *graeca* και *Silene radicata* ssp. *radicata*. Το είδος, *Veronica glauca* ssp. *peloropnesiaca* αποτελεί επίσης Βαλκανικό ενδημικό με ευρεία εξάπλωση στην Ελλάδα και πολύ περιορισμένη στη Ν. Αλβανία και Βουλγαρία. Το Βαλκανικό ενδημικό *Anthemis cretica* ssp. *cretica* περιλαμβάνει προσφάτως τα είδη *A. ranachalica* και *A. meteorica* που περιέχονται στον Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN ως σπάνια και προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81).

Το όρος Πάρνηθα έχει χαρακτηριστεί Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους (άρθρο 1, 1469/50, Υπουργική απόφαση 256.38/1858/23.11.68, ΦΕΚ 669/30.11.86). Τα όρια της περιοχής αντιστοιχούν με αυτά του Εθνικού Δρυμού.

Οι απειλές μέσα και έξω από τα όρια της περιοχής, είναι κυρίως αποτέλεσμα ανθρώπινων παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων. Ως κυριότερη απειλή σταχυολογείται η αυξανόμενη ανθρωπογενής πίεση (ανοικοδόμηση, δραστηριότητες αναψυχής και εγκατάσταση νέων τουριστικών και εκδρομικών διαμορφώσεων) που αποτελεί συνέπεια της γειννίασης της περιοχής σε ένα τόσο μεγάλο αστικό κέντρο. Οι πυρκαγιές, αποτελούν απόρροια του γεγονότος αυτού και ιδιαίτερα τα θερμά και ξηρά έτη, έχουν προκαλέσει μεγάλες καταστροφές. Τα τελευταία χρόνια η αυξημένη τουριστική δραστηριότητα αποτελεί μεγάλη απειλή για τη σπάνια χλωρίδα. Στα όρια της περιοχής παρατηρείται επίσης παράνομο κυνήγι, σε περιορισμένη όμως κλίμακα.

GR 3000003 «Εθνικό πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα» (SCI)

Η εν λόγω περιοχή βρίσκεται στο ΒΑ τμήμα της Αττικής στην πεδιάδα του Μαραθώνα σε απόσταση 40 km από την Αθήνα και στο βορειοανατολικό τμήμα της περιβάλλεται από τους λόφους Καρούμπαλο, Πούντα και Δρακονέρα. Στο κέντρο της περιοχής βρίσκεται το άλλοτε μεγάλο έλος του Μαραθώνα, που εδώ και 30 χρόνια αποστραγγίζεται από ένα σύστημα καναλιών. Το έλος είναι ξερό το καλοκαίρι αλλά το χειμώνα κατακλύζεται από νερά. Δέχεται σημαντικές ποσότητες θαλασσινού νερού από υπόγειες οδούς και, το φθινόπωρο και το χειμώνα, γλυκό νερό από πηγές με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται η αλατότητά του.

Η βλάστηση χαρακτηρίζεται από αλόφιλα είδη των παραθαλάσσιων αλιπέδων και ελών.

Στο κεντρικό τμήμα τα *Juncetalia maritimi* αναμιγνύονται με τα *Arthrocnemetalia fruticosi*, που στο βορειοανατολικό άκρο προς τη θάλασσα όπου βρίσκεται μία αλμυρή παροδική λίμνη, αντικαθίστανται σταδιακά από πρωτογενή μονοετή βλάστηση με *Salicornia*. Στο τμήμα αυτό η βλάστηση το υπόστρωμα της βλάστησης αποτελείται από φύκια -κυρίως *Posidonia oceanica*- σε κατάσταση αποσύνθεσης. Στο νοτιοδυτικό άκρο βρίσκεται η πηγή Μακαρία (Μάτι) με υδρόβια χλωρίδα των γλυκών νερών.

Πέρα και γύρω από τη πηγή σημειώνεται η παρουσία δύο τύπων οικοτόπων που δεν συμπεριλαμβάνονται στο Παράρτημα I της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

- Ο πρώτος είναι οι καλαμώνες με *Phragmites communis* και *Typha angustifolia*, που καλύπτουν μία λωρίδα από την πηγή ως τη θάλασσα και απαντούν και κατά τόπους στο έλος και χρησιμοποιούνται από τα αποδημητικά πουλιά ως καταφύγιο.
- Ο δεύτερος οικότοπος είναι η χαρακτηριστική βλάστηση που βρίσκεται κοντά σε γλυκά νερά με μέντα (*Mentha pulegium*, *M. aquatica*), *Teucrium scordoides*, *Arium nodiflorum* και *A. graveolens*, *Ranunculus muricatus*.

Η παραλία καλύπτεται από λεπτή άμμο και υπάρχουν εμβρυονικές αμμοθίνες που ακολουθούνται από μία μεταβατική ζώνη σταθεροποιημένων αμμοθινών με διάσπαρτα άτομα *Juniperus oxycedrus*.

Μία στενή ζώνη αμμόφιλης ψαμμοφυτικής βλάστησης με *Elymus farctus*, *Medicago marina*, *Anthemis tomentosa* εκτείνεται κατά μήκος της ακτογραμμής στον όρμο του Σχινιά. Πάνω από αυτή σε μία λωρίδα μήκους 3 km εκτείνονται το δάσος του Σχινιά με κουκουναριές (*Pinus pinea*) στα δυτικά που περίπου στο μέσο αντικαθίστανται σταδιακά από πεύκα (*Pinus halepensis*) τα οποία κυριαρχούν στα ανατολικά. Στον υπόροφο κυριαρχούν τα σχίνα (*Pistacia lentiscus*) που συνοδεύονται από *Juniperus*, *Quercus* και *Myrtus*.

Ανατολικά βρίσκεται ακρωτήριο της Κυνοσούρας - ασβεστολιθικοί βράχοι- και οι λόφοι με δύο ζώνες βλάστησης σε πολύ καλή κατάσταση διατήρησης, με *Juniperus phoenicea* ψηλότερα και σχηματισμούς με *Euphorbia* χαμηλότερα.

Στις απόκρημνες ακτές πάνω από τη θάλασσα σχηματίζεται μία τρίτη ζώνη με *Crithmo-Lionietalia*. Στο θαλάσσιο τμήμα υπάρχουν συστάδες *Posidonia* (σε βάθος 5-15 m), *Cymodocea nodosa* στην υποπαραλιακή ζώνη σε μαλακό υπόστρωμα και ύφαλοι (Κυνοσούρα). Η περιοχή περιλαμβάνει καλλιεργούμενη γη με σπυροφόρα και αμπέλια και μία οικιστική ζώνη, ενώ στα δυτικά υπάρχει ένα μικρό αεροδρόμιο (με διάδρομο μήκους 500 m).

Η οικολογική αξία της προτεινόμενης περιοχής που διατηρείται παρά την εγγύτητά της στην Αθήνα, ακριβώς λόγω της θέσης αυτής γίνεται σπουδαιότερη και η ανάγκη προστασίας της επιτακτικότερη. Η οικολογική σημασία της περιοχής έγκειται στα ακόλουθα:

- στην ποικιλία των οικοτόπων που εναλλάσσονται σε μία σχετικά μικρή περιοχή (κουκουναρόδασος στην άμμο, ένα από τα λίγα στην Ελλάδα, ματορράλ με *Juniperus* σε καλή κατάσταση διατήρησης, ένας “φυσικός βοτανικός κήπος” στην Κυνοσούρα, λιβάδια *Posidonia*),
- η χλωρίδα της περιοχής είναι σχετικά πλούσια σε κοινά είδη και περιλαμβάνει και κάποια ενδημικά και τοπικά ενδημικά είδη,
- η πανίδα περιλαμβάνει αυστηρώς προστατευόμενα είδη: πουλιά, αμφίβια, ερπετά, ένα ψάρι του γλυκού νερού (ορισμένα από αυτά αναφέρονται στο Παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ),
- η περιοχή είναι σημαντική για τα μεταναστευτικά πουλιά καθώς αποτελεί έναν από τους λίγους σταθμούς στην Αττική κατά την ανοιξιάτικη και χειμερινή μετανάστευση και ως δυνάμει τόπος αναπαραγωγής.

Στην σπουδαιότητα της προτεινόμενης περιοχής προστίθενται και κοινωνικοί και πολιτιστικοί λόγοι:

- λόγω της ιστορίας της (μάχη του Μαραθώνα) και των κοντινών αρχαιολογικών χώρων (τύμβος Μαραθώνα, Ραμνούντα),
- επειδή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς και, ίσως το σημαντικότερο, ως περιοχή διακοπών και αναψυχής για την πόλη των Αθηνών.

Τέλος, είναι σημαντική η αισθητική αξία της περιοχής καθώς αποτελεί μία από τις τελευταίες θέσεις όπου διατηρείται η κλασική ομορφιά του αττικού τοπίου.

Άλλα σημαντικά είδη του Τόπου

Φυτά: *Panocratium maritimum*: ο κρίνος της θάλασσας είναι ένα τυπικό μεσογειακό φυτό και ο πληθυσμός του στο Σχινιά αποτελείται από λίγα άτομα. Είναι ένα από τα κοινά είδη των αμμωδών παραλιών στην Ελλάδα, αλλά οι πληθυσμοί του μειώνονται βαθμιαία λόγω της καταστροφής του ενδιαίτημά τους (κυρίως λόγω τουριστικών δραστηριοτήτων). Η *Fritillaria obliqua* είναι ένα σπάνιο είδος (IUCN, 1993), τοπικό ενδημικό της Αττικής που προστατεύεται από τη Συνθήκη της Βέρνης και από την ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό Διάταγμα 67/81). Τα είδη *Ophrys lutea* και *Serapias lingua* προστατεύονται από τη Σύμβαση CITES Convention.

Ασπόνδυλα: Το είδος *Hipparchia aristaeus*: προστατεύεται από την ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό Διάταγμα 67/81).

Η εύθραυστη οικολογική ισορροπία της περιοχής απειλείται από την οικιστική ανάπτυξη (ξενοδοχειακά συμπλέγματα, κατοικίες), από το ήδη υπάρχον αεροδρόμιο για ιδιωτικά αεροπλάνα, από την εκμετάλλευσή της για τουριστικές δραστηριότητες (κατασκήνωση, κυκλοφορία οχημάτων, καταπάτηση), από την εναπόθεση απορριμμάτων και από την αποστράγγιση. Τα αυστηρώς προστατευόμενα αμφίβια βρίσκονται σε κίνδυνο από την αποστράγγιση που μπορεί να καταστρέψει το ενδιαίτημά τους και τα ερπετά απειλούνται από την οικιστική ανάπτυξη της περιοχής. Ειδικότερα για την κουκουναριά (*Pinus pinaster*), πρέπει να σημειωθεί ότι το είδος αυτό σχηματίζει καλά αναπτυγμένα δάση σε δύο μόνο περιοχές στην Ελλάδα και απομονωμένους σχηματισμούς σε άλλες τέσσερις και όλες αυτές οι περιοχές είναι κάτω από την μόνιμη απειλή του τουρισμού. Η αναγέννηση του είδους έχει μειωθεί στο ελάχιστο λόγω των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων (έλλειψη προφυλαγμένων θέσεων για την ανάπτυξη των αρτιβλάστων) και λόγω της βόσκησης.

GR 300004 «Βραυρώνα» (SCI)

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από 1) εκτεταμένες καλλιέργειες αμπελιών, 2) δάσος κωνοφόρων σε καλή κατάσταση, 3) μακκί και φρύγανα επηρεασμένα τοπικά από τη βόσκηση 4) περιορισμένο υδροβιότοπο, με σημαντικά για τη δομή του τα είδη *Phragmites australis*, *Juncus* sp. και *Arundo donax* 5) προστατευόμενο αρχαιολογικό χώρο, κοντά στον υδροβιότοπο, 6) θαλάσσιο τμήμα με όχι καλή οικολογική ισορροπία και σημαντικά για την ισορροπία του οικοσυστήματος θαλάσσιου πυθμένα τα είδη *Cymodocea nodosa*, *Posidonia oceanica* και *Zostera noltii*, 7) περιορισμένες οικοδομικές δραστηριότητες.

Η ποιότητα και σπουδαιότητα της περιοχής φαίνεται από τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Την ποικιλία των επαρκώς διατηρημένων ενδιαιτημάτων μέσα σε μια σχετικά μικρή περιοχή.
- Τον αρχαιολογικό χώρο με το ναό της Αρτέμιδος, που λειτουργεί ως φράγμα στις έντονες ανθρώπινες δραστηριότητες, καθώς υπάρχει καθεστώς προστασίας.
- Τη θέση της κοντά στην Αθήνα (40 Km).
- Τη σημασία του υδροβιότοπου ως καταφυγίου πολλών ειδών πτηνών.
- Τις παραδοσιακές καλλιέργειες αμπελιού (από το 500 π.Χ), που εμποδίζουν την εκτεταμένη και εντατική βιομηχανική δραστηριότητα.
- Τον χαρακτήρα της περιοχής, που δεν έχει τροποποιηθεί ουσιαστικά από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Άλλα σημαντικά είδη του Τόπου

Τα *Callianassa tyrrhena*, *Urogebia pusilla*, είναι σημαντικά για την οικολογική ισορροπία του θαλάσσιου πυθμένα.

Αναφορικά με τις απειλές τόσο για την άμεση όσο και για την ευρύτερη περιοχή του εν λόγω τόπου, μπορούν να επισημανθούν οι ακόλουθες: 1) η τάση για επέκταση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην περιφέρεια της Αθήνας. 2) το ανεπαρκές νομοθετικό πλαίσιο.

Μέρος της Βραυρώνας έχει χαρακτηριστεί Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), (Εφημερίδα της Κυβέρνησης ΦΕΚ456, 24/4/1985). Ο χαρακτηρισμός αφορά περιοχές εξοχικής.

GR3000005 «Σούνιο – Νησίδα Πατρόκλου (SCI)», GR 3000014 «Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πάτροκλος» (SPA)

Το χερσαίο τμήμα της προτεινόμενης περιοχής αποτελεί παράδειγμα μεσογειακού τοπίου. Διακρίνονται και οι τρεις κύριοι τύποι μεσογειακών οικοσυστημάτων της χώρας μας, δηλαδή τα μεσογειακά πευκοδάση, η μακκία (ηπειρωτική και παράλια) και οι φρυγανότοποι. Επιπλέον, ο κάθε τύπος οικοσυστήματος αντιπροσωπεύεται από διάφορες φάσεις μεταπυρικής διαδοχής ή/και ανθρωπογενούς υποβάθμισης, με αποτέλεσμα το τοπίο να είναι ιδιαίτερα ποικίλο. Στην ποικιλομορφία αυτή συμβάλλει και το μεγάλο φάσμα πετρωμάτων που χαρακτηρίζει την περιοχή.

Ακολούθως δίνονται οι κωδικοί σημαντικών τύπων οικοτόπων που συναντώνται στην περιοχή προστασίας:

5332:Ο κωδικός περιγράφει χαμηλούς βοσκημένους πρινώνες, με θάμνους το ύψος των οποίων δεν ξεπερνά το 1 m (χωρίς *Ampelodesmus* sp.)

6310:Ο κωδικός χρησιμοποιείται για να περιγράψει δενδρώδη μακκία στην οποία επικρατεί το πουνάρι (*Quercus coccifera*) και η οποία υπόκειται σε βόσκηση.

Ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου ιδρύθηκε το 1971. Βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Αττικής, στην περιοχή που συνηθίζεται να λέγεται Λαυρεωτική, και καταλήγει στο ακρωτήριο του Σουνίου. Περιλαμβάνει 35.000 στρέμματα, εκ των οποίων τα 750 είναι ο πυρήνας του δρυμού όπου το καθεστώς προστασίας είναι απόλυτο. Η απόφαση για την ίδρυση του συγκεκριμένου δρυμού πάρθηκε, αφού συνεκτιμήθηκε η οικολογική, ιστορική, γεωλογική, και παλαιοντολογική αξία της περιοχής:

- α. Το πευκοδάσος χαλεπίου πεύκης, που κυριαρχεί στην βλάστηση του δρυμού, ήταν (και ως ένα βαθμό συνεχίζει να είναι) το πιο εκτεταμένο και καλοδιατηρημένο πευκοδάσος της Ανατολικής Αττικής. Η ύπαρξη ενός τέτοιου δάσους στην περιοχή του λεκανοπεδίου της πρωτεύουσας είναι σημαντική εκτός των άλλων και στη διαμόρφωση του μικροκλίματος της περιοχής.
- β. Η χλωρίδα του δρυμού, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δύο είδη είναι στενότοπα ενδημικά της Λαυρεωτικής, δηλαδή απαντώνται μόνο στην περιοχή αυτή, και είναι τα *Centaurea laureotica* και *Centaurea attica* ssp. *asperula*. Όσον αφορά την κατάσταση διατήρησης και τα δύο είναι εύτρωτα (IUCN 1992). Η χλωρίδα του δρυμού περιλαμβάνει πολλά άλλα ελληνικά ενδημικά, ενώ η πρόσφατη ανακάλυψη του σπάνιου για την Ελλάδα *Ophioglossum lusitanicum* και του βαλκανικού ενδημικού *Lamium garganicum* ssp. *strictum*, στα όρια της περιοχής κάνει επιτακτικότερη την ανάγκη περαιτέρω μελέτης και ουσιαστικότερης προστασίας της χλωρίδας του. Η πανίδα του δρυμού δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, με εξαίρεση ίσως κάποια ασπόνδυλα, όπως την *Anthocharis grueneri* που προστατεύεται από το Π.Δ. 67/81.
- γ. Στην περιοχή του δρυμού συνυπάρχουν και οι τρεις τύποι μεσογειακών οικοσυστημάτων της Ελλάδας, τα πευκοδάση, η μακκία και τα φρύγανα. Επιπλέον, ο κάθε τύπος οικοσυστήματος παρουσιάζει διαφορετική μορφή, ανάλογα με το ιστορικό διαχείρισης και χρήσης γης σε κάθε περίπτωση. Το αποτέλεσμα είναι ένα ιδιαίτερα ποικίλο τοπίο, που ενδείκνυται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, για την ανάδειξη στην πράξη της σχέσης αιτίας (ιστορικό διαχείρισης) και αιτιατού (κατάσταση βλάστησης) ως θεμελιώδους αρχής στην προσέγγιση του φυσικού περιβάλλοντος.
- δ. Περισσότερα από 260 ορυκτά έχουν συλλεχθεί στην περιοχή, μερικά εκ των οποίων ήταν τελείως άγνωστα για την επιστήμη.
- ε. Ακριβώς αυτή η ποικιλία ορυκτών ευνόησε την ανάπτυξη μιας μοναδικής "βιομηχανίας" εξόρυξης μετάλλων κατά την αρχαιότητα.
- στ. Η έκταση του δρυμού είναι διάσπαρτη από σπηλιές και άλλους καρστικούς σχηματισμούς. Αυτοί οι σχηματισμοί λειτούργησαν ως παγίδες για ποικιλία οργανισμών σε διάφορους γεωλογικούς αιώνες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία απολιθωμάτων σε μεγάλη συχνότητα που ανακαλύφθηκαν κυρίως στα βόρεια του δρυμού. Από τα φυτικά απολιθώματα ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα απολιθωμένα δείγματα *Pinus maritima* και *Quercus suber*, ειδών της Δυτικής Μεσογείου που δεν έχουν αντίγονους αντιπροσώπους στην χώρα μας, και απολιθώματα *Pinus nigra* και *Buxus sempervirens* ειδών που σήμερα περιορίζονται σε ενδαιιτήματα μεγάλου υψομέτρου. Από τα ζωικά απολιθώματα βρέθηκε ένα είδος *Sralax* που σήμερα δεν

εξαπλώνεται στην Ελλάδα, βρέθηκε *Ursus arctos* που έχει εξαφανιστεί από την νότια Ελλάδα και *Cervus elaphus* που δεν υπάρχει πλέον στην Λαυρεωτική. Εκτός από τον δρυμό, μια μεγαλύτερη έκταση, η οποία περιλαμβάνει τον δρυμό, έχει ανακηρυχθεί ως περιοχή Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Έχει προταθεί η επέκταση της προστατευόμενης περιοχής προς τα νότια και τα δυτικά του δρυμού, έτσι ώστε να περιλάβει τις νότιες ακτές του ακρωτηρίου, το νησί του Πατρόκλου και την θαλάσσια περιοχή μεταξύ Σουνίου και νησίδας του Πατρόκλου. Η περιοχή αυτή φιλοξενεί εκτάσεις με *Posidonia oceanica* σε άριστη κατάσταση. Η νησίδα του Πατρόκλου έχει συμπεριληφθεί στην προτεινόμενη περιοχή γιατί αποτελεί, λόγω θέσης, καταφύγιο μεταναστευτικών πτηνών κατά τις περιόδους της μετανάστευσης, ενώ οι θαλάσσιες σπηλιές της αποτελούν δυνητικό καταφύγιο για άτομα του είδους *Monachus monachus*.

Οποιαδήποτε απόπειρα διαχείρισης της εν λόγω περιοχής θα πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της γειννίας με αρκετούς μικρούς ή μεγάλους οικισμούς αγροτικούς ή και αστικούς. Αυτή είναι και η αιτία που η ανθρωπογενής πίεση στα φυσικά οικοσυστήματα της προτεινόμενης περιοχής είναι πολύ έντονη. Επαναλαμβανόμενες φωτιές λαμβάνουν χώρα κάθε καλοκαίρι, κυρίως εξαιτίας των πιέσεων που προαναφέρθηκαν, αφού το κίνητρο των πυρκαγιών αυτών είναι η πρόθεση του τοπικού πληθυσμού για μετατροπή των δασικών εκτάσεων σε καλλιέργειες, βοσκότοπους και οικισμούς.

GR 3000006 «Υμητός – Αισθητικό δάσος Καισαριανής – Λίμνη Βουλιαγμένης» (SCI)

Ο Υμητός είναι ένα μακρύ και στενό βουνό (συνολικό μήκος 20 Km), που η ψηλότερη κορυφή του φτάνει τα 1026m Ένα βαθύ φαράγγι χωρίζει το βόρειο από το νότιο τμήμα του βουνού. Το κοινότερο πέτρωμα του Βόρειου Υμητού είναι ο σχιστόλιθος, ενώ ζώνες ασβεστόλιθου υπάρχουν στα νότια και τα δυτικά του βουνού. Η ετήσια βροχόπτωση κυμαίνεται από 400 μέχρι 600mm. Ένας μεγάλος αριθμός σπηλιών και άλλων καρστικών σχηματισμών (με διασημότερο την λίμνη της Βουλιαγμένης) περιλαμβάνονται στα όρια της προτεινόμενης περιοχής.5332: Ο κωδικός περιγράφει χαμηλούς βοσκημένους πρινώνες, με θάμνους το ύψος των οποίων δεν ξεπερνά το 1 m (χωρίς *Ampelodesmus* sp.)

Ο Υμητός, παρουσιάζει βιοποικιλότητα μοναδική για μια περιοχή τόσο κοντά σε μεγάλο αστικό κέντρο. Τουλάχιστον 40 ενδημικά είδη έχουν βρεθεί στο βουνό (εκ των οποίων τα 9 προστατεύονται από το Π.Δ. 67/81). Το πιο σημαντικό ενδημικό είδος είναι η *Fritillaria obliqua* η οποία περιλαμβάνεται στους καταλόγους της Συνθήκης της Βέρνης (αναθεωρημένο Υποπάρτημα I, 1992) και στην Κοινοτική Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (Υποπάρτημα IV).

Επιπλέον, 6 είδη του βουνού είναι σημαντικά, αφού η Ελλάδα είναι η μόνη περιοχή εντός των ορίων της Ε.Ε. όπου απαντώνται. Τα είδη αυτά είναι: *Onosma graeca*, *Veronica glauca* ssp. *glauca*, *Carum graecum* ssp. *graecum* (βαλκανικά ενδημικά), *Anthemis cretica* ssp. *cretica* (είδος της ηπειρωτικής Τουρκίας και του Ιράν), *Dianthus serratifolius* ssp. *serratifolius* (εξάπλωση σε Αττική και Λιβύη), *Atraphaxis billardieri* (ένας απομονωμένος αντιπρόσωπος ενός ασιατικού γένους, που φύεται σε χαμηλή μακκία ασβεστολιθικού υπόβαθρου), *Brassica cretica* ssp. *cretica* (είδος χασμοφυτικό που εξαπλώνεται σε Ελλάδα και Λίβανο).

Ο Υμητός συνδέεται στενά και με την ανάπτυξη και την ιστορία της βοτανικής επιστήμης στην χώρα μας. Από την εποχή του Ορφανίδη και του Heildreich (μέσα του 19ου αιώνα) πολλά είδη συλλέχθηκαν για πρώτη φορά στον Υμητό και γι' αυτό φέρουν την λέξη "hymettia" ή "hymettium". Η πανίδα του βουνού περιλαμβάνει πολλά ενδημικά είδη ασπόνδυλων, καθώς και άλλα που προστατεύονται.

Εκτός από την οικολογική αξία του βουνού, υπάρχει και η ιστορική του αξία. Το βουνό είναι διάσπαρτο με μνημεία της προκλασσικής, κλασικής και ελληνιστικής περιόδου. Πολλά βυζαντινά μοναστήρια είναι χτισμένα στις πλαγιές του, με κορυφαίο αυτό της Καισαριανής, το οποίο βρίσκεται εντός των ορίων του Αισθητικού δάσους. Το δάσος αυτό το διαχειρίζεται η Φιλοδοσική Ένωση και παρ' όλες τις αλλοιώσεις αποτελεί πόλο έλξης και εστία αναψυχής των Αθηναίων.

Η λίμνη της Βουλιαγμένης βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο του βουνού, εκεί που οι πλαγιές του έρχονται σχεδόν σε επαφή με την θάλασσα. Πρόκειται για μια μεγάλη θαλάσσια σπηλιά που σε συνδυασμό με καθίζηση της επιφάνειας του εδάφους έδωσε αυτή την λίμνη, η οποία επικοινωνεί υπογείως με την θάλασσα. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει για την *Paranemina vouliagmenensis*, ένα στενότοπο ενδημικό είδος θαλάσσιας ανεμώνας.

Άλλα σημαντικά είδη του Τόπου

Aristolochia microstoma, *Campanula rupestris*, *Silene spinescens*, *Helianthemum hymettium*, *Centaurea attica*, *Scorzonera crocifolia*, *Fritillaria obliqua*, *Consolida tenuissima* και *Johrenia distans*: είδη ενδημικά που προστατεύονται υπό του Π.Δ. 67/81. Επίσης, από το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα προστατεύονται και τα εξής ζωικά είδη: *Pipistrellus pipistrellus*, *Bufo viridis*, *Lacerta viridis*, *Coluber najatum*, *Chalcides ocellatus*, *Natrix natrix*, *Malpolon monspessulanus*, *Trimium atticum*, *Cetonischera aeruginosa*, *Anthocharis grueneri*, *Pieris krueperi*, *Hipparchia aristaeus*, *Freyeria trochylus*, *Agrodiaetus admetus*, *Sipalia phlomidis*, *Carcharodus flocciferus*.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 70, που η δασοκάλυψη του βουνού έφτανε τα 56000 στρέμματα (ποσοστό 70%), οι επαναλαμβανόμενες πυρκαγιές και η λανθασμένη (ενίοτε και παράνομη) χρήση γης του καμένου βιοτόπου, οδήγησε στην μείωση της δασοκάλυψης και στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων του βουνού. Επιπλέον, το παράνομο κυνήγι, η υπερβόσκηση, η υλοτομία και η αναδάσωση με ξενικά είδη χειροτερεύουν την κατάσταση.

Το όρος Υμητός έχει χαρακτηριστεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Αισθητικού Κάλλους (άρθρο 1, Ν1469/50, Υπουργική απόφαση 256.38/1858/23.11.68, ΦΕΚ 669/30.11.68).

Η Λίμνη Βουλιαγμένης έχει επίσης χαρακτηριστεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Αισθητικού Κάλλους (άρθρο 1, Ν1469/50 και Ν. 5351/32. Υπουργική απόφαση Γ/403/23043/31.3.81, ΦΕΚ 322/Β/3.6.81).

GR3000008 «Αντικύθηρα – Πρασσονήσι και Λαγουβάρδο» (SCI), GR 3000012 «Νήσος Αντικύθηρα και νησίδες Πρασσονήσι, Λαγούβαρδος, Πλακουλίθρα και νησίδες Θυμονιές» (SPA)

Η περιοχή αποτελείται από μια ομάδα έξι νησιών που βρίσκονται νότια των Κυθήρων: Αντικύθηρα, Θυμόνες, Ψείρα, Πλακουλίθρα, Λαγουβάρδος και Πρασσονήσι. Τα περισσότερα νησιά περιβάλλονται από κρημνώδεις ακτές ενώ η επιφάνειά τους είναι λίγο-πολύ επίπεδη. Τα Αντικύθηρα είναι το μεγαλύτερο νησί της ομάδας. Καταλαμβάνει έκταση 20 Km² και μέγιστο υψόμετρο 378m. Υπάρχουν πολύ λίγοι μόνιμοι κάτοικοι. Τα πετρώματα που επικρατούν είναι ασβεστόλιθοι (Τριασσικοί και Κρητιδικοί) υπάρχουν όμως και Νεογενείς αποθέσεις. Η επικρατούσα βλάστηση είναι μακί και φρύγανα. Καλλιέργειες σήμερα υπάρχουν ελάχιστες. Στο παρελθόν καλλιεργείτο μεγάλο μέρος του νησιού (τα μικρά οροπέδια και οι αναβαθμίδες στις πλαγιές). Τα Αντικύθηρα είναι από τις πιο ξηρές περιοχές της Ελλάδας. Συνήθως δέχονται λιγότερα από 200 mm βροχής το χρόνο. Το Πρασσονήσι βρίσκεται 7.5 Km Β-ΒΔ από τα Αντικύθηρα. Είναι ασβεστολιθικό νησί, καταλαμβάνει έκταση 0.27 Km² και έχει μέγιστο υψόμετρο 129m. Η βλάστηση αποτελείται κυρίως από αγροστώδη φυτά, υπάρχει όμως στα δυτικά μια περιοχή με μακία βλάστηση. Ο Λαγουβάρδος βρίσκεται 7.2 Km ΒΔ των Αντικυθήρων και απέχει 3Km από το Πρασσονήσι. Είναι και αυτό ασβεστολιθικό νησί. Έχει έκταση περίπου 0.06 Km² και μέγιστο υψόμετρο 42m. Η βλάστηση συνίσταται από αλόφυτα και αγροστώδη.

Η ομάδα των νησιών που αποτελούν την περιοχή παρουσιάζει μεγάλο βιογεωγραφικό ενδιαφέρον καθώς είναι μια ζώνη που έχει επηρεαστεί από χλωριδικά και πανιδικά στοιχεία τόσο των ηπειρωτικών περιοχών όσο και των περιοχών του νότιου Αιγαίου. Η χλωρίδα είναι αρκετά διαφοροποιημένη τόσο από το κοντινό νησί των Κυθήρων όσο και από την Πελοπόννησο. Εκτός από τα παραπάνω, η οικολογική αξία της περιοχής οφείλεται στο ότι:

- 1) Είναι σημαντική περιοχή για τα μεταναστευτικά πουλιά,
- 2) Η Μεσογειακή φώκια είναι μόνιμος κάτοικος,
- 3) Τα είδη των ερπετών προστατεύονται από τη Συνθήκη της Βέρνης και την Ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/81), ενώ το φυτικό είδος *Viola scorpioides* συμπεριλαμβάνεται στον Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN ως σπάνιο και προστατεύεται από την Ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/81).
- 4) Όλα τα ασπόνδυλα της ενότητας 3.3 είναι ενδημικά της Ελλάδας. Το ισόποδο *T. haplophilum* και τα γαστερόποδα *S. insularis*, *T. roenicilodoma*, *V. cerigottana* and *M. ehrenbergi* είναι ενδημικά της περιοχής. Επιπλέον, υπάρχουν απολιθώματα από αρκετά είδη ψυχρόφιλων, σήμερα εξαφανισμένων, γαστερόποδων σε παλιές αμμοθίνες στο φυσικό λιμάνι του Ποταμού.

Το ψάρεμα με δυναμίτες είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα ενώ γίνεται και κυνήγι μεταναστευτικών πουλιών.

GR 3000010 «Νησίδες Κυθήρων: Πρασσονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα» (SCI), GR 3000013 «Κύθηρα και γύρω νησίδες: Πρασσονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι» (SPA)

Η εν λόγω περιοχή έχει έκταση 989 Ha, και μέσο υψόμετρο 18m.

Αποτελείται από μια ομάδα τριών νησίδων που βρίσκονται ανατολικά των Κυθήρων. Το Πρασονήσι είναι η μεγαλύτερη νησίδα και η Δραγονέρα η μικρότερη. Και οι δύο καθώς και η Αντιδραγονέρα είναι ακατοίκητες και υπόκεινται σε βόσκηση από μικρό αριθμό κατσικιών.

Στην περιοχή διακρίνονται τρεις ζώνες βλάστησης:

- η παραλιακή που καλύπτεται από αλλόφυτα,
- η υποπαραλιακή, που δεν βρέχεται από τη θάλασσα αλλά δέχεται την επίδραση της αλμύρας και καταλαμβάνεται από αλλόφυτα και φρύγανα και
- μία εσωτερική ζώνη που χαρακτηρίζεται από φρυγανικά είδη. Η εσωτερική αυτή ζώνη απουσιάζει από το Πρασονήσι εξαιτίας της μικρής έκτασής του.

Οι κυριότεροι τύποι οικοτόπων που απαντώνται στον εν λόγω Τόπου είναι οι ακόλουθοι:

- Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.)
- Διαπλάσεις ή σχηματισμοί ή θαμνώδεις φυτοκοινωνίες με *Euphorbia dendroides*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*.

Η οικολογική αξία της περιοχής οφείλεται στην ορνιθοπανίδα της καθώς και στα φυτά και τους τύπους οικοτόπων που απαντούν εκεί. Τόσο οι εργασίες πεδίου όσο και η ανάλυση των χλωριδικών δεδομένων έδειξαν ότι υπάρχει σημαντική ποικιλότητα όχι μόνο στη χλωρίδα αλλά και στη φυσιογνωμία αυτών των νησίδων. Η *Centaurea gaphanina* ssp. αποτελεί ενδημικό είδος και απαντά στη Δραγονέρα και Αντιδραγονέρα, ενώ το είδος *Allium gomphrenooides*, με κατανομή στη νότια Πελοπόννησο, Κύθηρα και Αντικύθηρα, συναντάται και στις τρεις νησίδες. Τέλος, η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus* έχει βρεθεί στο Πρασονήσι.

GR 300011 «Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες» (SPA)

Η περιοχή περιλαμβάνει 3 μικρά νησιά. Στο Μυρτώο Πέλαγος υπάρχουν η Βελοπούλα και Φαλκονέρα, ενώ οι Ανάνες βρίσκονται νότια των Κυκλάδων. Όλα είναι αρκετά απομονωμένα, βρίσκονται μακριά από ηπειρωτικές περιοχές και τα βάθη ανάμεσά τους είναι μεγαλύτερα από 1.000 m. Γενικά είναι βραχώδεις περιοχές και το υψόμετρό τους κυμαίνεται από 50 έως 200 m. Η επίδραση τόσο των ισχυρών ανέμων όσο και του έντονου κυματισμού της θάλασσας είναι εμφανής. Η γενική εμφάνιση των νησιών είναι αποτέλεσμα των παραπάνω επιδράσεων καθώς και του υποστρώματος.

Στα νησιά υπάρχουν δύο διακριτές ζώνες βλάστησης: η αλοφυτική και αυτή που δεν επηρεάζεται άμεσα από το θαλασσινό νερό. Συνήθως η δεύτερη ζώνη περιλαμβάνει φρύγανα με *Centaurea gaphanina* ssp. *mixta*, *Sarcopoterium spinosum*, *Euphorbia* sp., *Coridothymus capitatus*, κ.λ.π.. Τα φρύγανα απουσιάζουν ή αντιπροσωπεύονται από πολύ λίγα είδη και αντικαθίστανται με φυτά χαρακτηριστικά των μικρών νησίδων ή παραλιών μεγαλύτερων νησιών. Υπάρχουν υπολείμματα ανθρώπινης δραστηριότητας, παλιές ξερολιθές, αλώνια, κτίσματα, παλιές καλλιέργειες που δείχνουν ότι τα νησιά αυτά ήταν κατοικήσιμα παλαιότερα. Σήμερα όμως είναι όλα ακατοίκητα. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές είναι το χαρακτηριστικό όλων των βραχονησίδων, ενώ πολύ σπάνια υπάρχει μικρή παραλία με βότσαλα και σχεδόν

ποτέ με άμμο. Στις απόκρημνες ακτές η χλωρίδα αποτελείται από αιγαιακά ενδημικά σχεδόν αποκλειστικά χασμόφυτα. Τα βάθη που περιβάλλουν τα νησιά είναι πολύ μεγάλα. Αυτό τα κάνει πολύ σημαντικά, αλλά και τους δίνει ιδιαίτερο χαρακτήρα, καθώς λειτουργούν ως "θαλάσσιες οάσεις" στις πολύ βαθιές ολιγοτροφικές θάλασσες της ανατολικής Μεσογείου.

Τύποι Οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι, Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus* spp.), Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Σπουδαιότητα: Οι διαθέσιμες πληροφορίες (επιστημονικές δημοσιεύσεις) για τα νησιά είναι πολύ λίγες και αναφέρονται κυρίως στον χλωριδικό ή γεωλογικό χαρακτήρα κάποιων νησιών. Ωστόσο, μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά τόσο για το χερσαίο όσο και για το θαλάσσιο περιβάλλον τους. Περιτριγυρίζονται από βαθιές θάλασσες και τα ρηχά νερά γύρω τους, ή έστω και τα λίγα βράχια που υπάρχουν, αποτελούν σημαντικό καταφύγιο για τους θαλάσσιους οργανισμούς τόσο για αναπαραγωγή όσο και για προφύλαξη. Το σκληρό θαλάσσιο υπόστρωμα καλύπτεται με *Cystoseira* sp. Η χέρσος είναι εξίσου σημαντική. Επιπλέον είναι σημαντικοί τόποι για τα μεταναστευτικά πουλιά καθώς και τα θαλασσοπούλια. Οι οργανισμοί που ζουν στα νησιά αυτά είναι συνήθως σπάνιοι, ενδημικοί. Η χλωρίδα και η πανίδα των νησιών βρίσκονται σε κατάσταση μη ισορροπημένη και οποιαδήποτε, έστω και μικρή, αλλαγή μπορεί να έχει καταστρεπτικές συνέπειες.

GR2530005 «Όροι Γερανεία (SCI)»

Σημειώνεται ότι τμήμα μόνο της εν λόγω περιοχής προστασίας βρίσκεται εντός της Περιφέρειας Αττικής.

Ο ορεινός όγκος των Γερανείων (ψηλότερη κορυφή 1351 m) οριοθετείται κοντά στο κέντρο της Αθήνας (απέχει περίπου 60 km). Το ανατολικό τμήμα της προτεινόμενης περιοχής ανήκει στο Νομό Αττικής, ενώ το δυτικό στο Νομό Κορινθίας. Η ορεινή έκταση των Γερανείων σχηματίζεται κυρίως από ασβεστόλιθους και φλύσχες. Το κλίμα είναι Μεσογειακού τύπου, με αυστηρά καθορισμένη ξηρή περίοδο κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών. Η μέση μηνιαία μέγιστη, ελάχιστη και μέση θερμοκρασία φθάνει τους 22.6, 13.0 και 18.5 °C αντίστοιχα (Μ.Σ. Ελευσίνας). Οι τύποι οικοτόπων της προτεινόμενης περιοχής είναι χαρακτηριστικοί για τα Μεσογειακού τύπου οικοσυστήματα, όπως δάση αείφυλλων σκληρόφυλλων (μακκί, 6310 τύπος οικοτόπων), με *Quercus coccifera* (πουρνάρι), *Pistacia lentiscus* (σχίνο), *P. terebinthus* (κοκκορεβιθιά), *Phillyrea media* (φιλλύκι), *Cistus creticus* (λαδανιά), *Cistus monspelliensis* και *Brachyrodium ramosum*, που καλύπτουν την πλειονότητα των ασβεστολιθικών πλαγιών. Στην περιοχή εμφανίζεται υψηλή δασοκάλυψη με κωνοφόρα είδη της εύκρατης ζώνης, κυρίως με δάση χαλεπίου πεύκης, *Pinus halepensis* (9540). Παρόχθιες διαπλάσεις υγρόφυλων ειδών, μικρής έκτασης, εμφανίζονται κατά μήκος των ρεμάτων περιοδικής ροής, με *Nerium oleander* (πικροδάφνη) και *Vitex agnus castus* (λυγαριά).

Οι ψηλότερες και ψυχρότερες εκτάσεις της προτεινόμενης περιοχής καλύπτονται από άριστης δομής συστάδες της ενδημικής ελληνικής ελάτης, *Abies cephallonica*. Συχνά απαντώνται φρύγανα και διαπλάσεις αρκεύθου (*Juniperus phoenicia*), που καλύπτουν σημαντική έκταση. Επίσης η ευμεσογειακή υποζώνη βλάστησης *Oleo-Ceratonion* εκπροσωπείται από θαμνώδη είδη όπως η *Ceratonia siliqua* (χαρουπιά), ο *Juniperus phoenicia* (άρκευθος) και η *Olea oleaster* (αγριελιά).

Η ποιότητα και η σπουδαιότητα της προτεινόμενης περιοχής αξιολογούνται λαμβάνοντας υπόψη την εγγύτητα των Γερανείων στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Ελλάδας, την Αθήνα. Στα Γεράνεια όρη απαντούν καλά διατηρημένα φυσικά οικοσυστήματα, με κύριους αντιπροσώπους τα δασικά οικοσυστήματα. Οι συστάδες της κεφαλληνιακής ελάτης βρίσκονται σε άριστο επίπεδο διατήρησης. Τα δάση της χαλεπίου πεύκης δημιουργούν φυσικό περιβάλλον μέγιστης αισθητικής αξίας, καθώς και οικολογικής σημασίας. Οι δασωμένες εκτάσεις γεινιάζουν με τη Δυτική Αττική, περιοχή ιδιαίτερα βεβαρημένη από την βιομηχανική δραστηριότητα. Παρόλο που το πλήθος των τύπων οικοτόπων δεν είναι εντυπωσιακό, ένας σημαντικός αριθμός ενδημικών φυτών απαντάται στην ευρύτερη προτεινόμενη περιοχή. Τα Γεράνεια όρη αποτελούν το μοναδικό βιότοπο του κινδυνεύοντος, τοπικού ενδημικού υποείδους, *Centaurea attica* ssp. *megarensis* (*Centaurea megarensis*), υποείδος που συμπεριλαμβάνεται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43 /ΕΟΚ. Οι πληθυσμοί της *Centaurea attica* ssp. *megarensis* είναι μικροί, διάσπαρτοι και δέχονται σημαντική πίεση από βόσκηση και υπερβόσκηση (Morgan & Leon, 1992).

Άλλα σημαντικά είδη του Τόπου

Φυτά: Τα ενδημικά είδη *Asperula pulvinaris* και *Stachys sprunerii* προστατεύονται από την Ελληνική Νομοθεσία (Προεδρικό Διάταγμα 67/1981). Συγχρόνως το είδος *Stachys sprunerii* περιέχεται στον Κατάλογο απειλούμενων φυτών του CORINE και χαρακτηρίζεται ως σπάνιο είδος (IUCN, 1993) στην Ελλάδα και στον Κόσμο. Το ενδημικό φυτό *Achillea umbellata* περιέχεται στον Κατάλογο απειλούμενων φυτών του CORINE.

Ερπετά: Τα είδη *Chalcides ocellatus* και *Lacerta trilineata* συμπεριλαμβάνονται στο IV Παράρτημα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ανήκουν στα αυστηρά προστατευόμενα είδη (Συνθήκη της Βέρνης) και προστατεύονται από τον Ελληνικό Νόμο (Προεδρικό Διάταγμα 67/1981). Επίσης το είδος *Ablepharus kitaibellii* ανήκει στο IV Παράρτημα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, προστατεύεται από τη Σύμβαση CITES και ανήκει στα αυστηρά προστατευόμενα είδη (Συνθήκη της Βέρνης).

Ασπόνδυλα: Η προστασία του είδους *Zerynthia polyxena* κρίνεται απαραίτητη (Speight M. C. D, 1989). Το είδος αυτό περιέχεται στο IV Παράρτημα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, προστατεύεται από: το CITES, τη Συνθήκη της Βέρνης (αυστηρά προστατευόμενο είδος) και τον Ελληνικό Νόμο (Προεδρικό Διάταγμα 67/1981).

Όλες οι αναφερόμενες αρνητικές επιδράσεις οφείλονται κυρίως σε ανθρώπινες επεμβάσεις. Ως σημαντικότερος κίνδυνος για την ορεινή περιοχή των Γερανείων θεωρείται η φωτιά. Ο πρόσθετος κίνδυνος που επισημαίνεται είναι η αρνητική επίδραση της βόσκησης και της υπερβόσκησης στη φυσική αναγέννηση των δασικών οικοσυστημάτων. Επίσης οι ραγδαίες αλλαγές στη χρήση της γης, που προκαλούνται από την επέκταση της βιομηχανικής, αστικής

και εμπορικής ζώνης έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση της φυσικής βλάστησης. Στους κινδύνους συμπεριλαμβάνεται η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων (προκαλώντας δευτερογενώς αιτία πυρκαγιάς) ή και αδρανών υλικών. Παράλληλα η μη ελεγχόμενη θήρα και η αλόγιστη θανάτωση άγριων ζώων αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για την πανίδα της περιοχής.

7.1.1.3 Περιοχές CORINE

Οι περιοχές CORINE που έχουν οριοθετηθεί στην Περιφέρεια Αττικής δίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7.1.1.3. Περιοχές Corine στην Περιφέρεια Αττικής

Όνομα τόπου	Κωδικός
Άρμα και φαράγγι Γκούρας	AG0060048
Απτικό Άλσος	AG0060042
Γεράνια Όρη	AG0020012
Δυτικά και Νότια Κύθηρα	AG0010224
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας και περιοχές Λοιμικό - Σαλονίκι	AG0020011
Εθνικός Δρυμός Σουνίου	AG0060045
Εκβολή Ιλισσού	AG0060044
Έλος Σχοινιά - Μαραθώνα	AG0010219
Κορυφές Όρους Πατέρας	AG0060053
Κορυφές Όρους Πεντέλη	AG0060038
Κορυφές Όρους Υμηττός και περιοχή Καισαριανής - Καρέα	AG0060040
Λιμνοθάλασσα Ψήφτα	AG0060064
Λυκαβηττός	AG0060043
Νησίδα Αρτζέντας (Αρτσιίδα ή Γάιδαρος)	AG0060046
Νήσοι Λαούσες	AG0060034
Νήσος Άγιος Γεώργιος Αττικής	AG0010088
Νήσος Αγκίστρι	AG0060033
Νήσος Αντικύθηρα	AG0010095
Νήσος Ύδρα	AG0040054
Ορεινό συγκρότημα Γερανίων	AG0060049
Όρος Αγριλίκι Μαραθώνα	AG0060039
Όρος Πάρνηθα	AG0060047
Όρος Πεντέλη	AG0060037
Περιοχή Δυτικά Μεγάρων	AG0040040
Σκυρωνίδες Πέτρες	AG0060050

7.1.1.4 Εθνικοί Δρυμοί

Οι Εθνικοί Δρυμοί περιλαμβάνουν εκτάσεις, στις περισσότερες από τις οποίες κυριαρχεί ο δασικός χαρακτήρας, με ιδιαίτερο οικολογικό και επιστημονικό ενδιαφέρον.

Στην Ελλάδα έχουν κηρυχθεί **10 Εθνικοί Δρυμοί**, με συνολική έκταση 68.732 εκτάρια, βάσει του Ν. 996/1971 που αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικος». Οι Εθνικοί Δρυμοί Πρεσπών, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Οίτης και Σουνίου περιλαμβάνουν πυρήνες και περιφερειακές ζώνες, ενώ οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν μόνο πυρήνες.

Η συνολική έκταση των Εθνικών Δρυμών αντιστοιχεί στο 0,58% της συνολικής χερσαίας έκτασης της χώρας.

Στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχουν **2 από τους 10** Εθνικούς Δρυμούς της Ελλάδας, ο **Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας** και ο **Εθνικός Δρυμός Σουνίου**.

Η συνολική τους έκταση είναι **7.312 εκτάρια**, ποσοστό **10,68 %** της συνολικής έκτασης των Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας.

Πίνακας 7.1.1.4. Εθνικοί Δρυμοί

Εθνικοί Δρυμοί	Εμβαδόν (εκτάρια)	ΦΕΚ
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας	3.812	155/A/1961
Εθνικός Δρυμός Σουνίου	3.500	80/A/1974
Συνολική Έκταση	7.312	

7.1.1.5 Εθνικά Πάρκα

Τα Εθνικά Πάρκα εισήχθησαν ως κατηγορία προστατευόμενων περιοχών με τον Ν. 1650/1986 (άρθρα 18 και 19). Όταν το Εθνικό Πάρκο, ή μεγάλο τμήμα του, καταλαμβάνει εκτάσεις δασικού χαρακτήρα μπορεί να χαρακτηρίζεται ως Εθνικός Δρυμός. Ανάλογα, όταν το Εθνικό Πάρκο καταλαμβάνει θαλάσσιες περιοχές μπορεί να χαρακτηριστεί ως Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο.

Τα τελευταία έτη, βάσει του Ν. 1650/1986, έχουν κηρυχθεί **13 Εθνικά Πάρκα**.

Πίνακας 7.1.1.5. Εθνικά Πάρκα

	Εθνικά Πάρκα	Εμβαδόν (εκτάρια)	ΦΕΚ
1.	Εθνικό Πάρκο Αμβρακικού	130000	
2.	Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	200.0000	
3.	Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης	850.0000	98/ΤΑΑΠΘ/8-11-06 (ΚΥΑ 42699/19-10-06)
4.	Εθνικό Πάρκο Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου	42.8000	911/Δ/13.10.2006
5.	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων	33470.62	477/Δ/31.5.2006
6.	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων των λιμνών Κορώνειας - Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών	16.388	248/Δ/2004
7.	Εθνικό Πάρκο Σχινιά - Μαραθώνα Αττικής	1.382	395/Δ/2000
8.	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	13.500	906/Δ/1999
9.	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Βορείων Σποράδων	208.713	519/Δ/1992
10.	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς		
11.	Εθνικό Πάρκο Αν. Μακεδονίας & Θράκης		
12.	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα		
13.	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης		

Στην Αττική, υπάρχει **ένα από τα 13 Εθνικά Πάρκα**, αυτό του Σχινιά Μαραθώνα Αττικής. Είναι το μικρότερο σε έκταση Εθνικό Πάρκο της Ελλάδας. Αυτό οφείλεται στο ότι γενικά ο χαρακτηρισμός των Εθνικών Πάρκων στην Ελλάδα ακολούθησε κυρίως την λογική του χαρακτηρισμού εκτεταμένων φυσικών περιοχών στις οποίες εντάσσονται περισσότερες επιμέρους προστατευόμενες περιοχές (Εθνικοί Δρυμοί, Υγρότοποι, κ.λ.π..) ενώ στις περιπτώσεις των θαλάσσιων πάρκων συμπεριλαμβάνουν και εκτεταμένες θαλάσσιες εκτάσεις.

7.1.1.6 Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές Σύμβασης της Βαρκελώνης

Η Σύμβαση της Βαρκελώνης με τα συνοδευτικά Πρωτόκολλα κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 855/78 (ΦΕΚ235/Α/1978) και τον Ν. 1634/86 (ΦΕΚ 104/Α/1986). Σύμφωνα με το πρωτόκολλο «Περί των ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου» τα συμβαλλόμενα Κράτη Μέρη της Σύμβασης δεσμεύονται να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των σημαντικών θαλάσσιων περιοχών για τη διατήρηση των φυσικών πόρων, των φυσικών τοπίων και των περιοχών της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου.

Σε εφαρμογή του Πρωτοκόλλου «Περί των ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου» έχουν χαρακτηριστεί **9 περιοχές** ως Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές με συνολική έκταση 260.176 εκτάρια. Σύμφωνα με τα ψηφισιοποιημένα όρια η συνολική έκτασή τους αντιστοιχεί στο 0,32% της συνολικής χερσαίας έκτασης της χώρας, ενώ το θαλάσσιο τμήμα τους καταλαμβάνει έκταση ίση με 214.790 εκτάρια.

Από τις 9 Ειδικά προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας, η μόνη που βρίσκεται στην Αττική είναι ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου. Η έκταση της περιοχής αυτής καταλαμβάνει 3500 εκτάρια, ποσοστό 1,35 % της συνολικής έκτασης των περιοχών αυτών στην Ελλάδα.

Πίνακας 7.1.1.6. Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές της Ελλάδας σύμφωνα με το Πρωτόκολλο 4 της Σύμβασης της Βαρκελώνης

Περιοχή	Έμβαδόν (εκτάρια)
Αισθητικό Δάσος Νικοπόλεως – Μύτικα	66
Αισθητικό Δάσος Πευκιάς Ξυλοκάστρου	27,5
Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (πυρήνας)	4.850
Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου και Βορείων Σποράδων	208.713
Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου	15.000
Αισθητικό Δάσος Νήσου Σκιάθου	3.000
Εθνικός Δρυμός Σουνίου	3.500
Αισθητικό Δάσος Βάι	20
Αμβρακικός Κόλπος	25.000

7.1.1.7 Οικότοποι

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία κλίματος (29 κλιματικές περιοχές σύμφωνα με την κατάταξη κατά Thornthwaite), λόγω της γεωγραφικής της θέσης, του έντονου ανάγλυφου και της κατανομής της χέρσου και της θάλασσας. Σημαντικό, ως προς την βιοποικιλότητα, είναι ότι το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας αποτελείται από όρη και η υψομετρική διαβάθμιση είναι πολύ συχνά εντονότατη. Έτσι, η υψηλότερη κορυφή του

Ολύμπου, που αποτελεί και το μεγαλύτερο υψόμετρο της Ελλάδας (2.918 m), απέχει μόλις 18 Km από τη θάλασσα, ενώ η κορυφή του όρους Άθως (2032 m) απέχει μόνον 5Km. Μεγάλη ποικιλία παρατηρείται και στα γεωλογικά υποστρώματα και στους εδαφικούς σχηματισμούς, που, όπως και το κλίμα, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τη βλάστηση. Οι παράγοντες αυτοί έχουν οδηγήσει σε σημαντική ποικιλότητα σε επίπεδο φυτικών ειδών - φυτοκοινοτήτων, οικοτόπων - οικοσυστημάτων και τοπίου.

Στοιχεία που καταδεικνύουν τη σημασία των ελληνικών οικοσυστημάτων, σύμφωνα και με τα κριτήρια της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα, είναι:

- α) το γεγονός ότι διατηρούνται φυσικές περιοχές με ελάχιστη ή μικρή ανθρώπινη επέμβαση που διατηρούν την αντιπροσωπευτικότητα και τις φυσικές λειτουργίες τους
- β) η βιοποικιλότητα σε επίπεδο οικοτόπων-οικοσυστημάτων είναι σημαντική, καθώς διαθέτει παράκτιους (σε ακτογραμμή 13.000 km), θαλάσσιους και χερσαίους οικοτόπους που καλύπτουν τις διαβαθμίσεις από τα κεντρο-ευρωπαϊκά στα μεσογειακά και στα υποτροπικά οικοσυστήματα
- γ) τα ελληνικά οικοσυστήματα περιέχουν μεγάλο αριθμό ειδών και ιδιαίτερα ενδημικών, σπάνιων, απειλούμενων και μεταναστευτικών
- δ) η παρουσία οικοτόπων πολιτιστικής και ευρύτερης κοινωνικής σημασίας.

Ο συνολικός αριθμός των οικοτόπων που έχουν καταγραφεί στις περιοχές της Αττικής φτάνει τους 27. Από αυτούς οι 6 είναι οικότοποι προτεραιότητας.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι τύποι οικοτόπων που έχουν καταγραφεί εντός των site της Περιφέρειας Αττικής και ο αριθμός των site στους οποίους ο κάθε οικότοπος εμφανίζεται.

Πίνακας 7.1.1.7. Τύποι οικοτόπων

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ	Αρ.
1110	Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από θαλάσσιο νερό μικρού βάθους	3
1120	*Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες)	3
1130	Εκβολές ποταμών	3
1140	Λασπώδεις και αμμώδεις επίπεδες εκτάσεις που αποκαλύπτονται κατά την αμπώτιδα	2
1150	*Λιμνοθάλασσες	1
1160	Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι	2
1170	Ύφαλοι	4
1210	Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας	1
1240	Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά <i>Limonium spp.</i>)	5
1310	Μονοετής βλάστηση με <i>Salicornia</i> και άλλα είδη των λασπωδών και αμμωδών ζωνών	3
1410	Μεσογειακά αλίπεδα (<i>Juncetalia maritimi</i>)	4
1420	Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (<i>Arthrocnemetalia fructicosae</i>)	3
2110	Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες	1
2120	Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με <i>Ammophila arenaria</i> (λευκές θίνες)	1

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ	Αρ.
2250	*Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (<i>Juniperus</i> spp.)	2
2270	*Θίνες με δάση από <i>Pinus pinea</i> ή και <i>Pinus pinaster</i>	1
3140	Σκληρά oligo-μεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών characees	1
3150	Ευτροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου Magnopotamion ή Hydrocharition	1
3170	*Μεσογειακά εποχικά τέλματα	4
3260	Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες	1
3290	Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή	7
5211	Υψηλοί θαμνώνες με <i>Juniperus oxycedrus</i>	3
5212	Υψηλοί θαμνώνες με <i>Juniperus phoenicea</i>	6
5230	*Θαμνώνες με <i>Laurus nobilis</i>	1
5320	Χαμηλές διαπλάσεις με <i>Euphorbia</i> κοντά σε απόκρημνες βραχώδεις ακτές	2
5332	Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (<i>garrigues</i>)	3
5420	Φρύγανα <i>Sarcopoterium spinosum</i>	8

* Οικότοποι προτεραιότητας

7.1.1.8 Πανίδα

Η πανίδα της Ελλάδας είναι ιδιαίτερος πλούσιος για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, κάτι που οφείλεται στη γεωγραφική της θέση στα όρια τριών ηπείρων και δύο κύριων βιογεωγραφικών περιοχών, στον πλούσιο οριζόντιο και κάθετο διαμελισμό της και στο μεγάλο εύρος των ενδιαιτημάτων που προσφέρει. Βασικό στοιχείο του πλούτου αυτού αποτελεί ο αυξημένος ενδημισμός και η γεωγραφική διαφοροποίηση των περισσότερων ζωικών ομάδων.

Η πληρότητα των διαθέσιμων δεδομένων είναι ικανοποιητική μόνο όσον αφορά στα σπονδυλωτά, τα οποία απαριθμούν συνολικά περί τα 1500 τάξα (1174 είδη και περίπου 300 επιπλέον υποείδη), και ορισμένες ομάδες ασπονδύλων, όπως τα Εχινόδεσμα, τα Ορθόπτερα και σε μικρότερο βαθμό τα Τριχόπτερα, τα χερσαία Ισόποδα και τα Μαλάκια. Από τους ήδη γνωστούς αριθμούς ειδών μπορούμε να προσεγγίσουμε την τάξη μεγέθους του συνολικού αριθμού ζωικών ειδών που αναμένεται να υπάρχουν στην Ελλάδα, και ο οποίος βρίσκεται μεταξύ των 30.000 και 50.000 ειδών. Η πλειοψηφία των ειδών ανήκουν στα έντομα, τα οποία είναι και τα πλέον άγνωστα.

Ενδημικά είδη

Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα δεδομένα, μόνον στις καλύτερα γνωστές ομάδες ζώων, έχουν καταγραφεί περί τα 1500 ενδημικά είδη σε σύνολο 5500 ειδών. Ποσοστό δηλαδή 27% των καταγεγραμμένων ειδών ζώων της Ελλάδας - περίπου ένα στα τέσσερα είδη- είναι ενδημικό !

Οι σημαντικότερες περιοχές ενδημισμού είναι η Κρήτη για όλα σχεδόν τα τάξα, οι Κυκλάδες και τα βουνά της ηπειρωτικής Ελλάδας. Επιμέρους τάξα είναι δυνατό να παρουσιάσουν ενδημισμούς και σε άλλες περιοχές, όπως η Πελοπόννησος, τα Ιόνια νησιά κλπ.

Εξαιρετικής σημασίας για τον ενδημισμό είναι και τα πολυάριθμα σπήλαια της Ελλάδας (περ. 8.000), από τα οποία έχουν ερευνηθεί από πανιδική άποψη μερικές εκατοντάδες μόνο. Από τα λιγοστά συγκεντρωμένα στοιχεία προκύπτει ότι σχεδόν σε κάθε σπήλαιο υπάρχουν και κάποια τάξα ενδημικά της Ελλάδας, ασπονδύλων κατά κύριο λόγο.

Για την Αττική ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση του Υμηττού, ο οποίος βρίσκεται σε άμεση επαφή με τον αστικό ιστό του λεκανοπεδίου εμφανίζει δε μεγάλη ποικιλία φυτικών ειδών σε σχέση με την έκτασή του. Συγκεκριμένα παλιότερες καταγραφές όπως αυτή του Ζερλέντη το 1965 (Συμβολή στην χλωρίδα του Υμηττού, 1965) ανεβάζουν σε πάνω από 600 τον συνολικό αριθμό των ειδών χλωρίδας του βουνού.

Μόνο στην περιοχή του βουνού έχουν καταγραφεί πάνω από 600 είδη φυτών από τα οποία τουλάχιστον 40 είναι ενδημικά. Πλούσια περιοχή σε ενδημικά είναι και η περιοχή της Πάρνηθας αλλά χλωριδικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα μικρά νησάκια της ευρύτερης περιοχής της Αττικής.

Προστατευόμενα - Απειλούμενα Είδη Άγριας Πανίδας

Τα βασικά νομοθετήματα που αφορούν στην προστασία και διαχείριση του πανιδικού πλούτου της χώρας μας είναι τα εξής:

- ΠΔ 67/81 (ΦΕΚ 23Α/30.1.1981) "Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και της άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ'αυτών" (82 ασπόνδυλα και 139 σπονδυλωτά προστατευόμενα είδη)
- ΥΑ 414985/29.11.85 "Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας" (74 μη θηρεύσιμα είδη)
- Σύμβαση Βέρνης (Council of Europe 1979, Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats) ΦΕΚ 32Α/14.3.1983 (560 σπονδυλωτά και 25 ασπόνδυλα προστατευόμενα και αυστηρώς προστατευόμενα)
- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (21.5.1992) "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (138 σπονδυλωτά, πλην πτηνών, και 32 ασπόνδυλα κοινοτικού ενδιαφέροντος)
- Οδηγία 79/409/ΕΟΚ (2.4.1979) "περί διατηρήσεως των αγρίων πτηνών" ΦΕΚ 757Β/18.12.1985, και
- Οδηγία 91/244/ΕΟΚ (6.3.1981) "για την τροποποίηση της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (187 είδη πτηνών)
- ΥΑ 180755/4425 28.3.1979 "Περί καθορισμού ωφελίμων θηραμάτων και απαγόρευση θήρας ορισμένων πτηνών απειλούμενων με πλήρη αφανισμό" (4 θηλαστικά και 120, συν όλα τα μικρότερα από 17 εκατοστά, πτηνά, ορίζονται ως ωφέλιμα, μη θηρεύσιμα είδη)
- Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Κινδυνευόντων Ειδών της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας (CITES) ΦΕΚ 112Β/1.3.1985 (97 σπονδυλωτά και 21 ασπόνδυλα)
- Σύμβαση Βόννης (Convention of Migratory Species of Wild Animals, 1979) (186 σπονδυλωτά) - δεν έχει υιοθετηθεί ακόμη από την Ελλάδα

Όπως προκύπτει από την ανάλυση της εν λόγω νομοθεσίας 733 είδη θεωρούνται, κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο, προστατευόμενα. Επιπλέον 128 είδη θεωρούνται ως απειλούμενα, σύμφωνα με τους: Καρανδεινός 1992, Economic Commission for Europe 1991 και IUCN-WCMC 1996.

Επισημαίνεται ότι η **συντριπτική πλειοψηφία των ενδημικών ειδών της Ελλάδας δεν περιλαμβάνονται σε κανένα κατάλογο προστατευόμενων ή απειλούμενων ειδών**. Η μοναδική προσπάθεια καταγραφής του συνόλου των γνωστών απειλούμενων, προστατευόμενων και ενδημικών ειδών της Ελλάδας είναι αυτή του Λεγάκι (1997), η οποία συντάχθηκε με βάση τα πλέον πρόσφατα βιβλιογραφικά δεδομένα. Ο κατάλογος των ενδημικών ειδών είναι προφανώς ελλιπής, αφού για τις περισσότερες ομάδες ασπονδύλων γνωρίζουμε πολύ λίγα, ή και καθόλου, πράγματα.

Θηλαστικά

Δύο είδη θηλαστικών προτεραιότητα βάση της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ έχουν καταγραφεί στην Ελλάδα. Πρόκειται για την καφετιά αρκούδα και την φώκια μοναχός.

Από τα είδη αυτά, η φώκια μοναχός αναφέρεται σε 3 παράκτια site της περιφέρειας Αττικής (Σημ: Προσοχή, τρία, οι εκβολές Ασωπού έχουν βγει από το δίκτυο).

Πρόκειται για τις νησιωτικές περιοχές των Κυθήρων, των νησιών του Μυρτώου Πελάγους αλλά και του Σουνίου.

Ορνιθοπανίδα

Η σημαντικότητα της Περιφέρειας Αττικής αναφορικά με την παρουσία και την διατήρηση ορνιθοπανίδας προκύπτει από τον αριθμό των περιοχών οι οποίες προστατεύονται με σκοπό την διατήρηση της ορνιθοπανίδας τους.

Ο συνολικός αριθμός περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί ΖΕΠ ή περιοχές SPA στην Αττική είναι 5 από τις οποίες η Πάρνηθα είναι επίσης χαρακτηρισμένη και pSCI.

Η συνολική έκταση των περιοχών αυτών είναι 24.724 εκτάρια ποσοστό 6,5% της συνολικής έκτασης της περιφέρειας.

Πίνακας 7.1.1.8. Περιοχές SPA (ΖΕΠ) στην Περιφέρεια Αττικής

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΠΟΥ	ΕΚΤΑΣΗ (ha)
GR3000001	pSCI & SPA	Όρος Πάρνηθα	14902,43
GR3000011	SPA	Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες	255
GR3000012	SPA	Νήσος Αντικύθηρα και νησίδες Πρασσονήσι, Λαγουβάρδος, Πλακουλίθρα και νησίδες Θυμονιές	2010
GR3000013	SPA	Κύθηρα και γύρω νησίδες: Πρασσονίσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι	5448
GR3000014	SPA	Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πάτροκλος	2109

7.1.1.9 Χλωρίδα

Από τα 433 τάξα που αναφέρονται στο παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ μόνο 39 είδη (ποσοστό 9%) έχουν αναφερθεί στην Ελλάδα. Από αυτά 26 είδη έχουν χαρακτηριστεί προτεραιότητας.

Από τα 39 αυτά είδη τα 31 είναι ελληνικά ενδημικά φυτά και στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τοπικά ενδημικά, τρία είναι υπενδημικά ενώ τα υπόλοιπα 5 είναι πολύ σπάνια στην Ελλάδα

Η σημαντική χλωριδική ποικιλότητα της Ελλάδας – σε σχέση και με την Ευρώπη, δεν εκφράζεται από τα 39 ελληνικών τάξα του Παραρτήματος II της οδηγίας.

Καλύτερη εικόνα δίνεται από τα είδη που έχουν ταξινομηθεί ως «Άλλα σημαντικά είδη και Ελληνικά είδη».

Συγκεκριμένα, στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000 έχουν καταχωρηθεί συνολικά 1852 τάξα (είδη και υποείδη) φυτών. Τα είδη αυτά διακρίνονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με την αιτία για την οποία η παρουσία τους κρίθηκε σημαντική.

Συγκεκριμένα καταγράφηκαν συνολικά 1015 είδη ως «Άλλα σημαντικά είδη» και 837 είδη ως «Ελληνικά σημαντικά είδη».

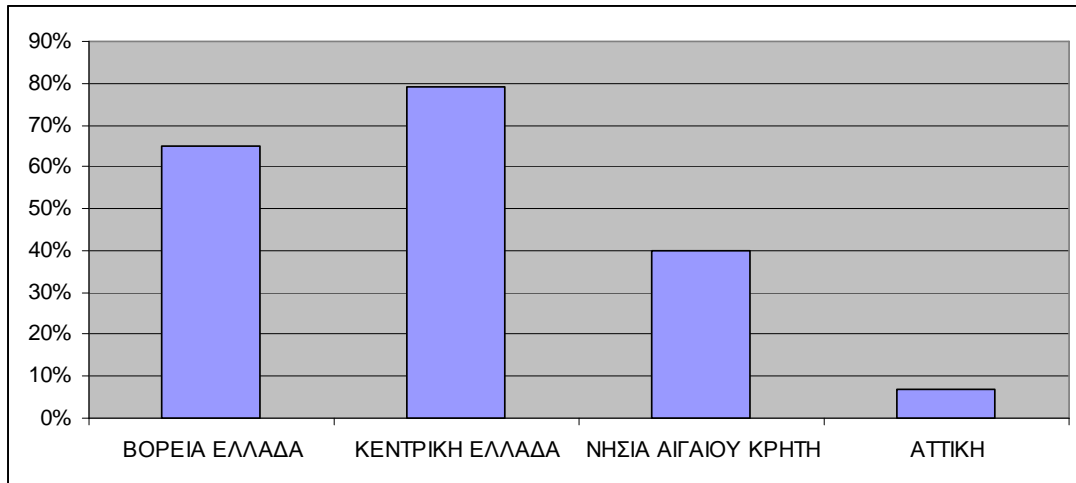
Ως άλλα σημαντικά είδη καταγράφονται:

- Ελληνικά ενδημικά τάξα (κίνητρο – Β στην βάση δεδομένων του δικτύου NATURA 2000
- Τάξα που περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις όπως η σύμβαση της Βέρνης ή/και CITES (C),
- Τάξα που χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα στη βάση δεδομένων WCMC στο EUROPAEAN RED LIST ή στο Προεδρικό Διάταγμα 67/1981
- Βαλκανικά ενδημικά ή/και υπενδημικά τάξα. Η εξάπλωση των τελευταίων επεκτείνεται εκτός της βαλκανικής στην Ιταλία ή την Τουρκία.
- Σπάνια στην Ελλάδα τάξα και τάξα των οπίων το ακραίο όριο εξάπλωσής τους βρίσκεται στην Ελλάδα (τα τάξα αυτά αντιπροσωπεύονται από μικρούς σποραδικούς πληθυσμούς).

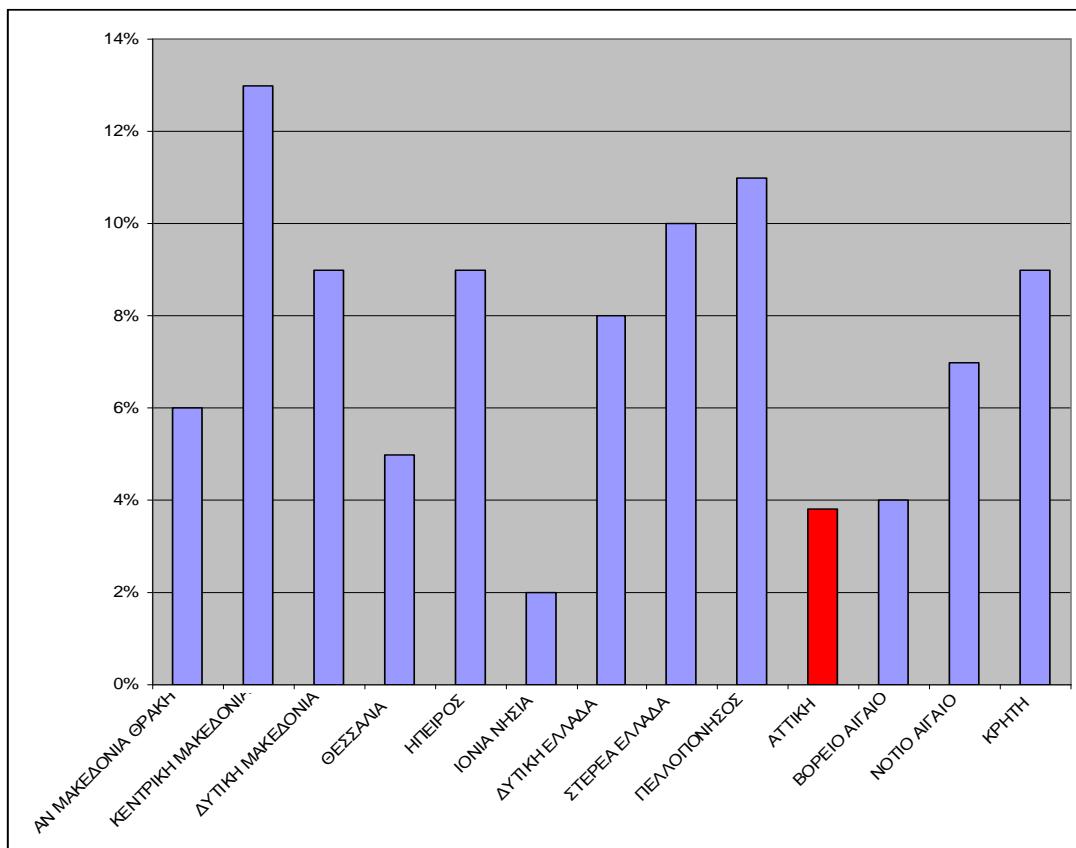
Η κατανομή των σημαντικών αυτών ειδών (ειδών δηλαδή πέρα από τα είδη που καταγράφονται στο παράρτημα II της οδηγίας) στην Ελλάδα και σχετική παρουσία τέτοιων ειδών στην Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζεται στα παρακάτω σχήματα όπως έχει προκύψει από τις καταγραφές εντός των περιοχών Natura 2000 που βρίσκονται στα όρια της Περιφέρειας.

Η σχετικά μικρή σε έκταση περιφέρεια Αττικής εμφανίζει ποσοστό 7% επί του συνόλου του συνολικού αριθμού σημαντικών φυτών κάτι που οφείλεται και στην μικρή έκταση της περιφέρειας αυτής σε σχέση με τις υπόλοιπες ελληνικές Περιφέρειες.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

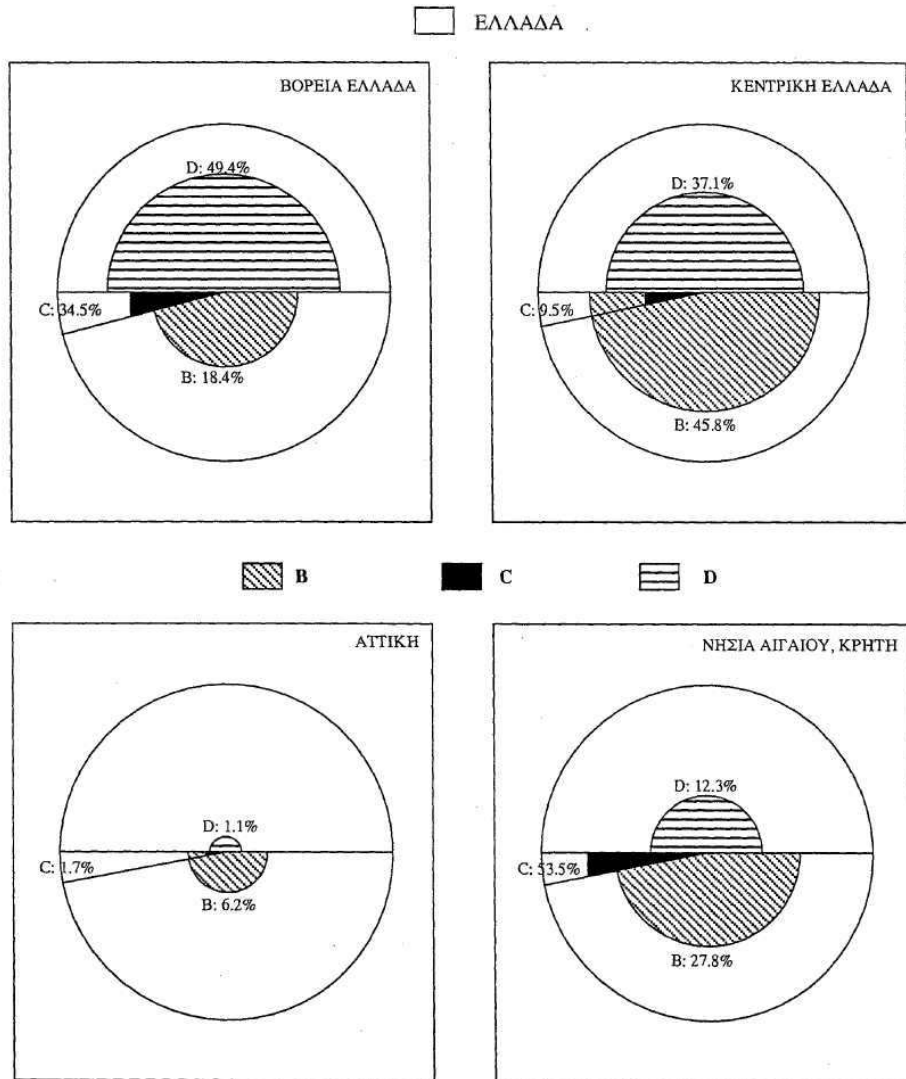

Σχήμα 7.1.1.1. Κατανομή των «Άλλων Σημαντικών Ειδών Φυτών» (ενδημικά, προστατευόμενα – εκτός 92/43/ΕΟΚ κ.λ.π..) στις Ελληνικές Γεωγραφικές Περιφέρειες (σε ποσοστά επί του Συνόλου των ΑΣΕΦ της Ελλάδας – Πηγή: ΕΚΒΥ, 1999)

Σχήμα 7.1.1.2. Κατανομή ποσοστού σημαντικών ειδών (ΑΣΕΦ) στο επίπεδο NUTS 2 των Ελληνικών Περιφερειών. Πηγές: ΕΚΒΥ, 1999: «Οδηγία 92/43/ΕΟΚ Το έργο των «οικοτόπων» στην Ελλάδα: Δίκτυο Φύση 2000». Παν Αθηνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Πανεπιστήμιο Πατρών

Σημείωση: Οι πληροφορίες αφορούν την καταγραφή και την αξιολόγηση των οικοτόπων, πριν το 2000.

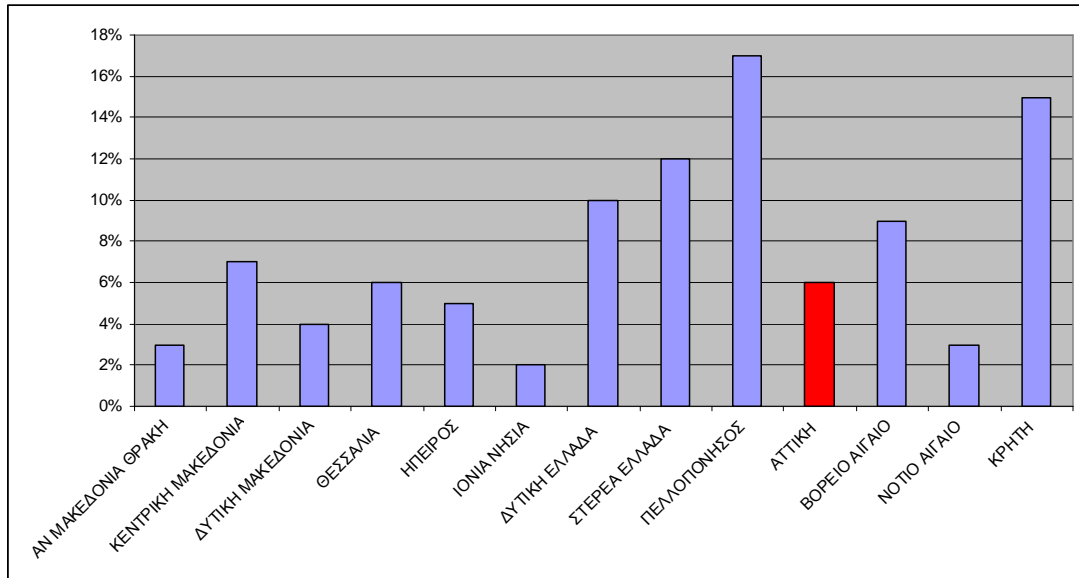

Σχήμα 7.1.1.3. Στο παραπάνω σχήμα παρουσιάζονται τα ποσοστά των "Άλλων Σημαντικών Ειδών Φυτών" με κίνητρα B, C και D στην Περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά στις άλλες περιφέρειες (NUTS 1) της Ελλάδας. Ο εξωτερικός κύκλος δείχνει το συνολικό ποσοστό των ΑΣΕΦ της Ελλάδας με το αντίστοιχο κίνητρο.

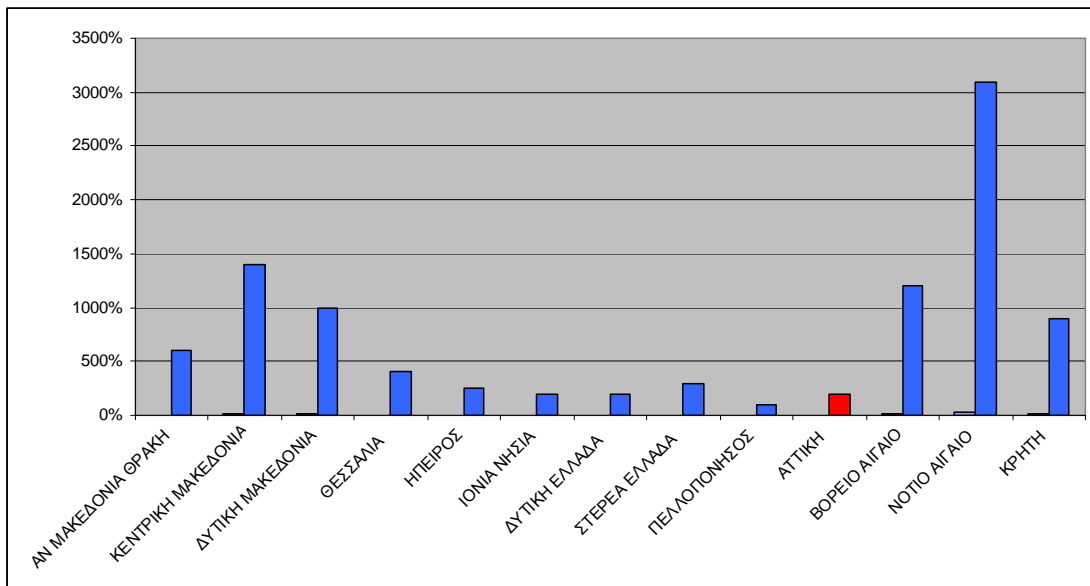
Με τις ενδείξεις B, C, D κωδικοποιούνται τα κίνητρα, οι λόγοι δηλαδή για τους οποίους τα συγκεκριμένα είδη συμπεριλήφθηκαν στην κατηγορία Άλλα Σημαντικά Είδη Φυτών. Συγκεκριμένα **B**: Ελληνικά ενδημικά τάξα, **C**: Τάξα που συμπεριλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις, **D**: Τάξα που χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα στη βάση δεδομένων WCMC στον Ευρωπαϊκό Κόκκινο Κατάλογο (1992) ή στο Προεδρικό Διάταγμα 67/1981 είτε Βαλκανικά ενδημικά ή υπενδημικά τάξα είτε τέλος σπάνια στην Ελλάδα τάξα των οποίων το ακραίο όριο εξάπλωσης τους βρίσκεται στην Ελλάδα.

Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζεται η κατανομή των ειδών με «κίνητρο» D στην Περιφέρεια Αττικής σε σύγκριση με τις άλλες Ελληνικές Περιφέρειες (επίπεδο NUTS-2)

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Σχήμα 7.1.1.4. Κατανομή των "Άλλων Σημαντικών Ειδών Φυτών" με κίνητρο Β στις περιφέρειες NUTS2 της Ελλάδας (ποσοστά επί του συνόλου των ΑΣΕΦ με το ίδιο κίνητρο).

Σχήμα 7.1.1.5 Κατανομή των "Άλλων Σημαντικών Ειδών Φυτών" με κίνητρο C στις περιφέρειες NUTS2 της Ελλάδας (ποσοστά επί του συνόλου των ΑΣΕΦ με το ίδιο κίνητρο).

7.1.2 Πληθυσμός

7.1.2.1 Η θέση της Αττικής και ο ρόλος της Αθήνας στον ελληνικό χώρο

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί ουσιαστικά ένα ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα που ενδεχομένως υπερβαίνει και τα διοικητικά όρια της, ενώ η ζώνη επιρροής της καλύπτει σημαντικό τμήμα της χώρας.

Η Αττική παρουσιάζει μία δυναμική εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η δυναμική των μελλοντικών εξελίξεων στη χώρα φαίνεται να έχει μετασχηματίσει δραστικά το επί τέσσερις δεκαετίες αναπτυξιακό μοντέλο, το οποίο εκφράζεται χωρικά μέσω του «σχήματος S», το οποίο επέδρασε καταλυτικά στην περιφερειακή διάρθρωση της χώρας. Στη «μέση» (ή στο σημείο καμπής) του μοντέλου αυτού δεσπόζει η Αττική Μητροπολιτική Περιφέρεια.

Παράλληλα, η Περιφέρεια λειτουργώντας στην πράξη ως «προωθητική δύναμη» και «μητρόπολη-σύνδεσμος», δημιουργεί τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις για σημαντικές διαχυτικές επιδράσεις. Έτσι, η «πραγματική» Περιφέρεια της Αθήνας είναι ευρύτερη από την τυπική διοικητική Περιφέρεια Αττικής, αντιμετωπίζεται δε ως «μάκρο-περιφέρεια» και στο πλαίσιο του ευρύτερου χωρικού ευρωπαϊκό-μεσογειακού μετασχηματισμού²².

Η μητροπολιτική Περιφέρεια της Αττικής, συνιστά τη βασική **πύλη συνεργασίας** σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και, επιπλέον, το κέντρο βάρους και πόλο του εθνικού αναπτυξιακού άξονα προς Βορρά και Νότο, σε συνεργασία με τη Θεσσαλονίκη ως δευτερεύοντος πόλου με κυριαρχικό ρόλο στο δυτικό άξονα ανάπτυξης. Διαθέτει την υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας σε όλους τους τομείς, το υψηλότερο επίπεδο τεχνολογικής εξέλιξης, το 50% του εθνικού δικτύου τεχνικής υποδομής που συνεχώς βελτιώνεται, το μεγαλύτερο όγκο παραγωγής και κατανάλωσης, αλλά και το μεγαλύτερο όγκο υπηρεσιών στους τομείς της εφηρμοσμένης έρευνας και ανάπτυξης (E&A).

Η Αθήνα, αποτελεί το κύριο κέντρο διοικητικών υπηρεσιών ως Πρωτεύουσα και κέντρο παροχής προηγμένων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, είναι ισχυρός διαμετακομιστικός σταθμός εμπορευμάτων και συγκοινωνιακός κόμβος διεθνούς επιρροής.

Η Περιφέρεια εμφανίζει τάσεις διεύρυνσης και προαστιοποίησης, αλλά και οικιστικής πύκνωσης του «μητροπολιτικού πυρήνα» (Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας). Παράλληλα, εμφανίζονται τάσεις μεγέθυνσης του δικτύου οικισμών της εξωαστικής ενδοχώρας του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), καθώς και έντονη ανάπτυξη των παραλιακών περιοχών, με **κινητήρια δύναμη (driver)** την οικιστική και τουριστική ανάπτυξη και συνδυασμό αυτών για την επίτευξη εξωστρέφειας (τουριστικές κατοικίες), δυνατότητες συνδυασμού τουρισμού-πολιτισμού (mega-events, προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ)) κ.λ.π..

---

²² Μ. Αγγελίδης, «Οι πολιτικές της Ε.Ε. για τη χωρική Ανάπτυξη», Πανεπ. Εκδόσεις ΕΜΠ 2004

Η Περιφέρεια Αττικής ασκεί «αναπτυξιακές επιρροές», οι οποίες εκτείνονται πέραν των ορίων που καλύπτουν θεσμοθετημένα σχέδια και όρια, ακόμη και σε όλο τον εθνικό χώρο. Πιο άμεση όμως είναι η επιρροή στο «ζωτικό» (γεωγραφικό, οικονομικό και διοικητικό) χώρο πέραν της Αττικής, όπου παρατηρούνται ακόμη και καθημερινές μετακινήσεις μεταξύ τόπων κατοικίας και εργασίας, όπως και μια αναπτυξιακή αλληλεξάρτηση σε σχέση με την Αθήνα. Στο χώρο αυτόν ανήκουν η Κορινθία, η Αρκαδία, η Αργολίδα η Βοιωτία, μέρος της Φθιώτιδας και της Εύβοιας και τα νησιά των Κυκλάδων, που αποτελούν όχι μόνο περιοχές παραθερισμού των Αθηναίων, αλλά και πεδία άσκησης επιχειρηματικών ή άλλων δραστηριοτήτων με έδρα το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας.

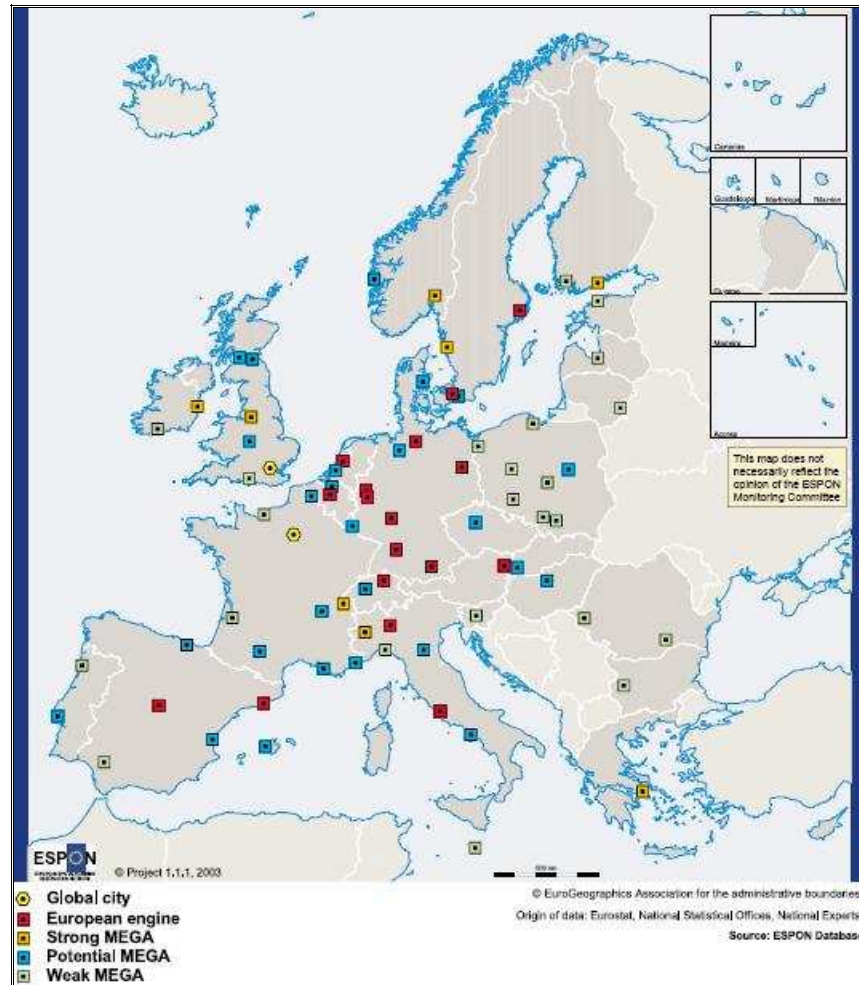
Ο ρόλος της Αττικής και η θέση της Αθήνας στο αναδυόμενο σύστημα των Ευρωπαϊκών μεγαλουπόλεων²³

Η Περιφέρεια Αττικής και ειδικότερα η Αθήνα αποτελεί μία από τις πλέον ισχυρές Ευρωπαϊκές μητροπόλεις στην διευρυμένη Ε.Ε. Με βάση την τυπολογία που υιοθετείται από το ESPON (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Χωρικού Σχεδιασμού) η Αθήνα κατατάσσεται στην τρίτη κατηγορία των ισχυρών Ευρωπαϊκών Μητροπολιτικών περιοχών Ανάπτυξης (strong mega's). Στην ενότητα αυτή των πόλεων εντάσσονται μαζί με την Αθήνα το Ελσίνκι, το Μάντσεστερ, το Δουβλίνο, το Γκέτεμποργκ, η Γενεύη και το Όσλο. Οι πόλεις αυτές χαρακτηρίζονται από το σχετικά μεγάλο τους μέγεθος, την ανταγωνιστικότητα τους, και το ισχυρό ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτουν. Η ενότητα των πόλεων αυτών, το σύνολο των οποίων οριοθετείται εκτός του Ευρωπαϊκού αναπτυξιακού πενταγώνου, αποτελούν τους εν δυνάμει νέους πόλους ανάπτυξης της διευρυμένης Ε.Ε των 25 και πολύ σύντομα των 27 κρατών μελών, με καταλυτικό ρόλο για την επίτευξη της χωρικής συνοχής και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ε.Ε. μέσω της δημιουργίας ενός πολυκεντρικού δικτύου αστικών κέντρων.

Στο ακόλουθο σχήμα παρουσιάζεται η τυπολογία κατάταξης των Ευρωπαϊκών πόλεων που υιοθετείται από το ESPON.

---

²³ Πηγή: Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό Σχέδιο της Νομαρχίας Αθηνών, Α Φάση, Α Τόμος, 2006

Σχήμα 7.1.2.1. Τυπολογία κατάταξης Ευρωπαϊκών πόλεων κατά ESPON.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας μια σειρά μελετών έχουν ασχοληθεί με την κατάταξη των μεγάλων Ευρωπαϊκών πόλεων σε μια ιεραρχική κλίμακα, ανάλογα με το δυναμισμό τους, τα διαρθρωτικά τους χαρακτηριστικά, την ποιότητα των υποδομών και τη διεθνή τους εμβέλεια.

Με βάση τις μελέτες αυτές προκύπτει ένα πρώτο επίπεδο Ευρωπαϊκών παγκοσμιούπολεων που περιλαμβάνει το Λονδίνο και το Παρίσι, ένα δεύτερο επίπεδο Ευρωπαϊκών πόλεων με ιδιαίτερα έντονο διεθνή προσανατολισμό που περιλαμβάνει συνήθως τη Φρανκφούρτη, τη Randstad και το Μιλάνο και ένα τρίτο επίπεδο στο οποίο περιλαμβάνονται μια σειρά άλλων πόλεων όπως το Μόναχο, οι Βρυξέλλες και η Ρώμη²⁴. Οι δύο Ευρωπαϊκές παγκοσμιούπολεις, το Λονδίνο και το Παρίσι, πρόσφατα διαμόρφωσαν προσεκτικά επεξεργασμένες στρατηγικές για την ενίσχυση της θέσης τους ως παγκοσμιούπολεις και του κύρους που απορρέει από αυτή. Αντίστοιχες κινήσεις γίνονται και στην Ολλανδία για την προβολή των τριών μεγάλων πόλεων, του Άμστερνταμ του Ρότερνταμ και της Χάγης ως πόλεων με διεθνές κύρος.

²⁴ Shachar (1996), *European World Cities* στο Lever W. και Baily A. (επιμ.), *The Spatial Impact of Economic Changes in Europe*, Aldershot: Avebury.

Ο Πίνακας 7.1.2.1 επιτρέπει τη διενέργεια χρήσιμων συγκρίσεων και διαπιστώσεων για τη σχετική θέση της Αθήνας στο σύστημα των Ευρωπαϊκών μεγαλουπόλεων, περιλαμβάνοντας όλα τα πολεοδομικά συγκροτήματα της Ευρώπης με πληθυσμό πάνω από 1 εκατομμύριο κατοίκους και παρέχοντας πληροφορίες για το ΑΕΠ, το κατά κεφαλή ΑΕΠ, τον βαθμό κεντρικότητας και την παραγωγική διάρθρωση των Περιφερειών (συνήθως NUTS III) που τις φιλοξενούν.

Παρατηρείται ότι ανάμεσα στις 47 μητροπόλεις που πληρούν το πληθυσμιακό κριτήριο, η Αθήνα (δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση η Αττική) είναι 8^η κατά σειρά με βάση το πληθυσμιακό της μέγεθος, 20^η με βάση το μέγεθος της οικονομικής της δραστηριότητας, 33^η με βάση το επίπεδο ανάπτυξης, 43^η με βάση το επίπεδο προσπελασιμότητας και κεντρικότητας, 34^η με βάση τη συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στην παραγωγική δραστηριότητα και 14^η με βάση το βαθμό τριτογενοποίησης της οικονομίας της.

Πίνακας 7.1.2.1 Συγκριτική παρουσίαση και αξιολόγηση της θέσης της Αθήνας στο Ευρωπαϊκό σύστημα αστικών κέντρων

ΠΟΛΕΙΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (ΧΙΛ. ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ)		ΑΕΠ (εκ. €)		ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (€/ΚΑΤΟΙΚΟ)		ΚΕΝΤΡΙΚΟΤΗΤΑ		ΑΝΕΡΓΙΑ (% ΕΝ. ΠΛΗΘ.)		Β ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (% ΑΕΠ)		(Ζ)	Γ ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (% ΑΕΠ)
Λονδίνο	13.945	1	526.675	1	37.768	4	1.487	1	7,2	23	10,95	46	88,76	2
Παρίσι	11.264	2	407.554	2	36.182	5	929	14	10,0	33	9,85	47	90,15	1
Λυών	5.893	3	166.896	3	28.321	15	731	26	7,0	21	28,30	18	70,75	29
Μαδρίτη	5.843	4	117.842	7	20.168	28	539	36	7,1	22	23,61	23	76,16	21
Βαρκελώνη	4.687	5	84.998	11	18.136	31	550	35	10,4	34	35,56	8	63,91	40
Μασσαλία	4.666	6	101.919	8	21.843	26	685	27	12,7	39	23,59	24	74,58	24
Στουτγάρδη	3.926	7	120.753	6	30.755	14	1.011	9	5,3	13	33,62	10	66,31	36
Αθήνα	3.878	8	49.392	20	13.133	33	424	43	11,7	38	18,80	34	79,80	14
Ρώμη	3.849	9	92.857	10	24.122	21	640	28	7,8	26	15,01	43	84,34	5
Μιλάνο	3.840	10	121.868	5	31.738	12	839	19	4,6	11	32,21	12	67,51	35
Φρανκφούρτη	3.728	11	127.219	4	34.128	11	1.048	8	6,3	18	16,45	39	83,47	8
Βερολίνο	3.338	12	73.223	13	21.933	25	1.106	4	15,7	43	20,43	31	79,37	15
Νάπολι	3.100	13	39.533	25	12.753	35	617	31	24,7	47	18,53	36	80,04	12
Κατοβίτσε	2.931	14	13.288	40	4.534	42	797	22	6,8	20	44,43	2	53,97	45
Τουλούζη	2.687	15	63.494	16	23.630	22	610	33	9,0	32	24,47	21	74,61	23
Άμστερνταμ	2.594	16	99.953	9	38.528	3	961	11	2,7	2	12,20	44	86,94	4
Μάντσεστερ	2.577	17	58.709	18	22.781	23	948	12	5,5	15	25,37	20	74,38	25
Πράγα	2.301	18	26.574	33	11.547	37	944	13	3,6	3	15,67	42	84,16	6
Μπέρμιγχαμ	2.284	19	58.923	17	25.797	19	1.003	10	8,4	30	32,08	13	67,55	34
Τορίνο	2.172	20	53.513	19	24.635	20	776	23	6,2	16	32,99	11	66,15	37
Βαρσοβία	2.100	21	27.252	31	12.977	34	635	29	8,7	31	22,47	28	77,49	18
Βουκουρέστι	2.082	22	7.628	42	3.663	44	616	32	4,1	9	20,57	30	70,66	30
Βιέννη	1.879	23	65.082	15	34.641	9	929	15	7,2	24	19,06	33	80,04	13
Λισσαβόνα	1.876	24	35.942	27	19.163	29	404	44	5,3	14	40,33	4	56,14	44
Στοκχόλμη	1.873	25	74.877	12	39.979	2	439	42	4,0	8	18,56	35	81,29	11
Αμβούργο	1.734	26	72.193	13	41.632	1	902	16	8,3	28	17,58	38	82,19	10
Βουδαπέστη	1.719	27	16.435	37	9.559	40	742	25	3,8	7	20,41	32	79,25	16
Αμβέρσα	1.669	28	46.366	22	27.784	16	1.121	2	6,2	17	30,99	16	68,47	31

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ΠΟΛΕΙΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (ΧΙΛ. ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ)		ΑΕΠ (εκ. €)		ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (€/ΚΑΤΟΙΚΟ)		ΚΕΝΤΡΙΚΟΤΗΤΑ		ΑΝΕΡΓΙΑ (% ΕΝ. ΠΛΗΘ.)		Β ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (% ΑΕΠ)		(Ζ)	Γ ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (% ΑΕΠ)
Βαλένθια	1.624	29	24.624	35	15.165	32	468	39	11,4	36	31,96	15	65,40	38
Γάνδη	1.374	30	28.595	30	20.816	27	1.056	7	6,6	19	34,13	9	64,27	39
Ρόπερνταμ	1.356	31	35.910	28	26.489	17	1.082	6	3,7	5	22,85	27	75,22	23
Ελσίνκι	1.347	32	46.451	21	34.485	10	367	47	11,6	37	41,42	3	53,91	46
Σεβίλλη	1.317	33	15.149	38	11.502	38	384	45	20,1	45	23,54	25	72,41	28
Οστράβα	1.260	34	5.602	43	4.445	43	837	20	13,4	41	48,40	1	49,30	47
Μόναχο	1.248	35	44.176	13	35.401	8	896	17	4,2	10	23,33	26	76,64	20
Κρακοβία	1.239	36	3.874	45	3.127	46	746	24	17,1	44	36,96	6	59,35	42
Οπόρτο	1.235	37	15.115	39	12.239	36	448	41	3,7	6	30,49	17	68,46	32
Ουτρέχτη	1.171	38	36.915	26	31.514	13	1.089	5	2,2	1	16,41	40	82,52	9
Σόφια	1.139	39	3.131	47	2.749	49	537	37	12,9	40	25,98	19	73,24	26
Λίβερπουλ	1.137	40	25.626	34	22.536	24	875	18	10,6	35	21,00	29	78,47	17
Μπρνο	1.123	41	5.415	44	4.824	41	815	21	7,5	25	35,98	7	59,77	41
Κοπεγχάγη	1.121	42	39.820	24	35.535	7	605	34	5,1	12	11,68	45	88,23	3
Μάλαγα	1.074	43	12.235	41	11.391	39	384	46	15,2	42	18,21	37	77,25	19
Θεσσαλονίκη	1.052	44	19.847	36	18.870	30	491	38	8,3	29	24,40	22	72,70	27
Γκντανσκ	1.035	45	3.307	46	3.194	45	622	30	23,6	46	37,43	5	58,32	43
Κολωνία	1.023	46	27.081	32	26.482	18	1.110	3	8,1	27	16,04	41	83,93	7
Δουβλίνο	1.005	47	35.743	28	35.579	6	466	40	3,6	4	32,06	14	67,60	33

Πηγή: Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό Σχέδιο Νομαρχίας Αθηνών

Η μεγαλύτερη Ευρωπαϊκή μητρόπολη, τόσο σε πληθυσμό όσο και σε επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και σε βαθμό προσπελασιμότητας των Ευρωπαϊκών αγορών είναι το Λονδίνο. Η μητρόπολη με το υψηλότερο επίπεδο εισοδήματος και ανάπτυξης είναι το Αμβούργο, ενώ η πόλη με το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας είναι η Ουτρέχτη. Υψηλότερη συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στην τοπική οικονομία έχει η Οστράβα, ενώ η πλέον τριτογεντοποιημένη οικονομία είναι το Παρίσι.

Η Αθήνα διαθέτει ένα σχετικά μεγάλο μέγεθος αν κανείς λάβει υπόψη του το εθνικό πλαίσιο αναφοράς. Η Αθήνα είναι λίγο ή αρκετά μεγαλύτερη από πολλές άλλες γνωστές και σημαντικές μητροπόλεις, όπως η Ρώμη, η Φρανκφούρτη, το Βερολίνο, η Βιέννη, κλπ.

Όμως, το μεγάλο πληθυσμιακό της μέγεθος δεν συνοδεύεται και από αντίστοιχο μέγεθος οικονομικής δραστηριότητας. Το ΑΕΠ της Αθήνας είναι ίσο με το 53% του ΑΕΠ της Ρώμης και το 38% του ΑΕΠ της Φρανκφούρτης. Δηλαδή, συγκρινόμενο με το πληθυσμιακό της μέγεθος, το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας είναι μικρό. Παρόλα αυτά, το ΑΕΠ της Αθήνας είναι διπλάσιο από αυτό της Πράγας, τριπλάσιο από αυτό της Βουδαπέστης, εφταπλάσιο από το ΑΕΠ του Βουκουρεστίου και δεκαπενταπλάσιο από το ΑΕΠ της Σόφιας.

Η σχέση ΑΕΠ και πληθυσμού διαμορφώνει ένα σχετικά χαμηλό δείκτη παραγωγικότητας, για τα Δυτικά τουλάχιστον πρότυπα. Η Αθήνα βρίσκεται στην 33η θέση με βάση το κατά κεφαλή ΑΕΠ και υστερεί έναντι όλων των Δυτικών μητροπόλεων. Βρίσκεται σε καλύτερη θέση μόνο σε σχέση με τις 'νέες' Ευρωπαϊκές μητροπόλεις της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και επίσης σε σχέση με ορισμένες μητροπόλεις του Νότου.

Η θέση της Αθήνας στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης δημιουργεί σοβαρά προβλήματα προσπελασιμότητας σε σχέση με τον ενιαίο οικονομικό χώρο. Η προσπελασιμότητα αυτή μετράται με βάση τον δείκτη πληθυσμιακού δυναμικού (population potential) ο οποίος μετρά τη σχετική απόσταση μιας πόλης από τις σημαντικές αγορές της Ευρώπης²⁵. Έτσι, βρίσκεται στην τέταρτη θέση από το τέλος στον δείκτη κεντρικότητας, υπερτερώντας μόνο σε σχέση με την Λισσαβόνα, τη Σεβίλλη, τη Μάλαγα και το Ελσίνκι.

Η Αθήνα συγκαταλέγεται επίσης ανάμεσα σε εκείνες τις μητροπόλεις οι οποίες δυσκολεύονται να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και να απορροφήσουν το πλεονάζον εργατικό δυναμικό. Κατέχει την 38^η θέση και έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην μητροπολιτική Ευρώπη.

Τέλος, η Αθήνα, με ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα στο ΑΕΠ ίσο με 80% περίπου, συγκαταλέγεται 14^η ανάμεσα στις πλέον τριτογεντοποιημένες οικονομίες της Ευρώπης και πλησιάζει τα ποσοστά των ανεπτυγμένων μητροπολιτικών κέντρων.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματα της συγκριτικής ανάλυσης, προκύπτει ότι η Αθήνα είναι μια από τις μεγαλύτερες μητροπόλεις της Ευρώπης με βάση τον πληθυσμό, αλλά υστερεί σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας της και το επίπεδο ανάπτυξης της συγκρινόμενη με τις Δυτικές μητροπόλεις. Συγκρινόμενη με τις μητροπόλεις του Νότου και της Ανατολής φαίνεται

---

²⁵ Πετράκος και Ψυχάρης (2004), *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική*.

ότι διατηρεί μια υπεροχή στους περισσότερους τομείς. Η έντονα τριτογεντοποιημένη οικονομία της δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε ένα περιβάλλον όπου ο τριτογενής τομέας είναι ο κύριος μοχλός ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Αν και η έκκεντρη θέση της δημιουργεί δυσκολίες ανάδειξης σημαντικού ρόλου σε όλο το εύρος του ενιαίου οικονομικού χώρου, αφήνει σημαντικά περιθώρια και ευκαιρίες ανάδειξης ενός ηγετικού προφίλ στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο.

7.1.2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία της πρόσφατης Απογραφής Πληθυσμού του 2001 της Ε.Σ.Υ.Ε., ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής κατά την τελευταία δεκαετία (1991-2001) παρουσίασε αύξηση 6,77% και ανήλθε σε 3.761.810 κατοίκους. Έτσι η Περιφέρεια, αν και καλύπτει μόλις το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας, συγκεντρώνει το 34,3% του συνολικού πληθυσμού, γεγονός το οποίο υπογραμμίζει το Μητροπολιτικό χαρακτήρα της.

Από τη διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής και της χώρας κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, είναι εμφανές ότι εξακολουθεί να αυξάνεται ο πληθυσμός της Περιφέρειας (Πίνακας 7.1.2.2). Έτσι, κατά την τελευταία δεκαετία (1991-2001) ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού της Περιφέρειας αυξήθηκε κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία (1981-1991), με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 6,77%, δηλαδή να ταυτίζεται με το επίπεδο του ρυθμού αύξησης του συνολικού πληθυσμού της χώρας, ενώ ξεπερνά κατά πολύ τον αντίστοιχο της Ε.Ε. (2,64%).

Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι η πληθυσμιακή συγκρότηση της Περιφέρειας Αττικής εξακολουθεί να επηρεάζεται σημαντικά από την αθρόα εισροή οικονομικών μεταναστών, κυρίως από τις χώρες των Βαλκανίων. Μία από τις σημαντικότερες αιτίες προσέλκυσής τους υπήρξε η πρόσφατη σημαντική αύξηση ζήτησης εργατικού δυναμικού κυρίως από τον κατασκευαστικό τομέα, λόγω της εκτέλεσης πληθώρας τεχνικών έργων στην Περιφέρεια με αφορμή τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και η οποία αποτυπώνεται και στα μεγέθη που σχετίζονται με την εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Πίνακας 7.1.2.2. Διαχρονική εξέλιξη του Πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής 1971-2001

	Πληθυσμός				Ποσοστιαία εξέλιξη		
	1971	1981	1991	2001	1971-81	1981-91	1991-01
Περιφέρεια Αττικής	2.797.836	3.369.443	3.523.407	3.761.810	20,43%	4,57%	6,77%
Χώρα	8.768.372	9.739.589	10.259.900	10.964.020	11,08%	5,34%	6,86%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε για τον υπολογιζόμενο πληθυσμό στην Ελλάδα στην αρχή κάθε έτους, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής στην αρχή του 2005 έφτανε τους 3.973.326 κατοίκους, αντιπροσωπεύοντας το 35,85% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Η συνέχιση της πληθυσμιακής μεγέθυνσης της Αττικής αναδεικνύει και το δυναμισμό της οικονομίας της, αφού η αύξηση αυτή φαίνεται ότι δεν οφείλεται κυρίως στη φυσική αύξηση του

πληθυσμού, αλλά προφανώς στην εγκατάσταση νέων κατοίκων που προέρχονται είτε από άλλες περιοχές της χώρας, είτε από μετανάστες.

Πίνακας 7.1.2.3. Πληθυσμιακή Ανάλυση κατά φύλο ηλικία και αστικότητα, 2001

	Φύλο (%)		Ηλικιακή Ομάδα (%)			Αστικότητα (%)	
	Άντρες	Γυναίκες	0-14	15-64	64+	Αστικά	Αγροτικά
Περιφέρεια Αττικής	48,4	51,6	14,2	70,6	15,2	99	1
Σύνολο Χώρας	49,5	50,5	15,2	67,7	17,1	72,8	27,2

Πηγή: ΕΣΥΕ

Από την ανάλυση κατά φύλο, ηλικιακή ομάδα και αστικότητα της απογραφής του 2001 της Ε.Σ.Υ.Ε., δεν φαίνονται σοβαρές διαφοροποιήσεις μεταξύ Περιφέρειας και χώρας, με μόνη, αναμενόμενη άλλωστε, εξαίρεση την αστικότητα, όπου η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζεται πλήρως αστικοποιημένη, με ποσοστό αστικού πληθυσμού 99%.

Η δημογραφική σύνθεση κατά ομάδες ηλικιών δείχνει ότι το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού στην Αττική είναι λιγότερο οξύ σε σχέση με τη χώρα, γεγονός που σχετίζεται και με την είσοδο των οικονομικών μεταναστών. Ο δείκτης γήρανσης στην Αττική διαμορφώνεται στο 1,01 έναντι 1,09 για το σύνολο της χώρας και 0,94 για την Ε.Ε. Παρά το γεγονός της καλύτερης σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας δημογραφικής σύνθεσης στην Περιφέρεια Αττικής, ο δείκτης γήρανσης είναι ιδιαίτερα υψηλός και σηματοδοτεί, εκτός των μακροοικονομικών επιπτώσεων, την αναγκαιότητα επαναπροσδιορισμού των δομών αλλά και ενδεχομένως και των υποδομών κοινωνικής πρόνοιας και υγείας.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη των Νομαρχιών της Περιφέρειας κατά την δεκαετία 1991 – 2001, σύμφωνα με τις απογραφές της ΕΣΥΕ, παρουσιάζεται στον Πίνακα 7.1.2.4. Για τη διερεύνηση της εξέλιξης αυτής ελήφθη υπόψη η αναδιοργάνωση των διοικητικών ορίων που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος “Καποδίστριας” και έγινε αναγωγή των στοιχείων του 1991 (Δήμοι και κοινότητες ανά νομαρχιακό διαμέρισμα) στα σημερινά δεδομένα.

Σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ως προς τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού μεταξύ των Νομαρχιών της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, οι Νομαρχίες Αθηνών και Πειραιά παρουσιάζουν ποσοστό αύξησης της τάξης του 3%, το οποίο αντιστοιχεί στο ήμισυ περίπου του ρυθμού αύξησης του συνόλου της Περιφέρειας, ενώ αντίθετα οι Νομαρχίες Ανατολικής και Δυτικής Αττικής παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αύξησης, 36,34% και 21,12% αντίστοιχα (Πίνακας 7.1.2.4).

Πίνακας 7.1.2.4. Εξέλιξη πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής ανά Νομαρχιακό Διαμέρισμα, 1991-2001

	1991	2001	Ποσοστιαία Μεταβολή 1991-2001
Νομαρχία Αθηνών	2.577.609	2.664.776	3,38%
Νομαρχία Ανατολικής Αττικής	296.263	403.918	36,34%
Νομαρχία Δυτικής Αττικής	125.177	151.612	21,12%
Νομαρχία Πειραιώς	524.358	541.504	3,27%
Σύνολο Αττικής	3.523.407	3.761.810	6,77%
Σύνολο Χώρας	10.259.900	10.964.020	6,86%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Η διαφοροποίηση του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού των Νομαρχιών της Περιφέρειας επιβεβαιώνει την ενδοπεριφερειακή ανακατανομή του πληθυσμού υπέρ των Νομών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής, οι οποίες αν και συμμετέχουν με ποσοστά 10,7% και 4% αντίστοιχα στον πληθυσμό της Περιφέρειας, παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά αύξησης του πληθυσμού τους και αναδεικνύουν τη δυναμική πληθυσμιακή τους εξέλιξη. «...Οι φάσεις του αστικού κύκλου (αστικοποίηση, προαστειοποίηση, αποαστικοποίηση-ανάπτυξη νέων οικισμών, επαναστικοποίηση) έχουν επηρεάσει σημαντικά την ανάπτυξη της Περιφέρειας Αττικής. Ήδη η Αττική έχει περάσει από την φάση της αποαστικοποίησης και προαστειοποίησης και βρίσκεται στην φάση της δημιουργίας νέων οικισμών. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η διαμόρφωση δράσεων για την διαχείριση του αστικού κύκλου...» Η ανωτέρω διατύπωση, που υπήρχε στο κείμενο του ΠΕΠ Αττικής 2000-2006, όχι μόνο εξακολουθεί να είναι επίκαιρη αλλά επιτείνεται, σαν συνέπεια και των μεγάλων έργων που υλοποιήθηκαν στην Περιφέρεια λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων. Η άναρχη αστική διάχυση κυρίως προς τα Μεσόγεια, τη Βορειοανατολική αλλά και τη Δυτική Αττική επιβάλλει τη λήψη άμεσων μέτρων για θεσμικές παρεμβάσεις ρύθμισης του χώρου με στόχο τον περιορισμό της αστικής διάχυσης, την επέκταση του δικτύου των βασικών υποδομών ιδιαίτερα των περιβαλλοντικών υποδομών διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, έστω και εκ των υστέρων, αλλά και την αναγκαιότητα άμεσης εφαρμογής προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης στις κεντρικές συνοικίες των Δήμων που αντιμετωπίζουν έντονη πληθυσμιακή μείωση.

Σύμφωνα με σχετικές μελέτες και τις επιστημονικές εκτιμήσεις η συνέχιση των τάσεων που παρατηρήθηκαν τις προηγούμενες δεκαετίες θα οδηγήσει σε διπλασιασμό ειδικότερα στον πληθυσμό της Ανατολικής Αττικής ²⁶μέχρι το 2030, ενώ η πληθυσμιακή σύνθεση του Δήμου Αθηναίων θα αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από συνταξιούχους, οικονομικά ασθενέστερους και οικονομικούς μετανάστες.

Στα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Αττικής ανήκουν 9 νησιωτικοί δήμοι και Κοινότητες: Σαλαμίνα (περιλαμβάνει τους Δήμους Σαλαμίνας και Αμπελακίων), Αίγινα, Αγκίστρι (Κοινότητα), Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Κύθηρα και Αντικύθηρα (Κοινότητα). Πρόκειται για περιοχές που βρίσκονται σε μικρή σχετικά απόσταση από την Αθήνα (οι πλέον

²⁶ Πρακτικά Αναπτυξιακού Συνεδρίου Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ανατολικής Αττικής, 5-6 Μαΐου 2006

απομακρυσμένες είναι τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα), χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό ως περιοχές παραθεριστικής κατοικίας λόγω της εγγύτητάς τους (π.χ. Σαλαμίνα, Αίγινα), αναπτύσσουν δραστηριότητες κυρίως του τριτογενή τομέα (τουρισμός) και σε μικρότερο βαθμό του πρωτογενή.

Όσον αφορά στο νησιωτικό τμήμα της Περιφέρειας, αυτό έχει πληθυσμό 66.875 κατοίκων, σύμφωνα με την Απογραφή του 2001 και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1991-2001 παρουσιάζει μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση από το χερσαίο. Ο πληθυσμός που συγκεντρώνεται στους Δήμους αυτούς αντιστοιχεί μόλις στο 1,77% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Η Αίγινα και η Σαλαμίνα, εξαιτίας της άμεσης γειννίασης με την Αττική, είναι τα πολυπληθέστερα νησιά της Περιφέρειας.

Σε αρκετούς νησιωτικούς Δήμους σημειώθηκε πληθυσμιακή αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία, με μεγαλύτερα ποσοστά να εμφανίζονται στον Πόρο, (21,8%), την Αίγινα (16,4%), την Ύδρα (14%), το Αγκίστρι (16,3%). Αξιόλογη αύξηση παρατηρήθηκε και στη Σαλαμίνα (12,5%) και τα Κύθηρα (11%). Μικρότερες πληθυσμιακές αυξήσεις σημειώθηκαν στους Δήμους Αμπελακίων Σαλαμίνας (4,4%) και Σπετσών (8,7%). Αντίθετα, η Κοινότητα Αντικυθήρων αντιμετωπίζει σοβαρότατο πρόβλημα ερήμωσης, παρουσιάζοντας πληθυσμιακή αποδυνάμωση της τάξης του 37%.

Η πυκνότητα του πληθυσμού στα νησιά είναι μικρή και κυμαίνεται από 2,19 κάτοικοι / Km² στην Κοινότητα Αντικυθήρων έως 473,83 κάτοικοι / Km² στο Δήμο Αμπελακίων, που παρουσιάζει μεγαλύτερη πυκνότητα λόγω της γειννίασης του με την περιοχή του Λεκανοπεδίου Αττικής.

Ο δείκτης γήρανσης στις νησιωτικές περιοχές μεταξύ 1991 και 2001 παρουσιάζει αυξητική τάση και βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Ιδιαίτερο πρόβλημα παρουσιάζεται στην Κοινότητα Αντικυθήρων όπου δεν κατοικούν άτομα κάτω των 14 ετών και το 41% του πληθυσμού είναι άνω των 65 ετών. Το ποσοστό των αλλοδαπών στο σύνολο του πληθυσμού των νησιών ανέρχεται στο 7,1%, ενώ σε ορισμένα νησιά το ποσοστό των αλλοδαπών υπερβαίνει το μέσο όρο (Αγκίστρι, Κύθηρα, Σπέτσες).

7.1.3 Ανθρώπινη υγεία

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Όπως φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί, η Αττική συγκεντρώνει το 35,62% του συνόλου των νοσοκομειακών μονάδων και το 45,83% των αντίστοιχων κλινών.

Πίνακας 7.1.3.1 Μονάδες θεραπευτηρίων και κλίνες, 2005

Μονάδες	Χαρακτήρας	Αττική	Χώρα
	Δημόσιες	36	132
Ιδιωτικές	78	188	
Σύνολο	114	320	
Κλίνες	Δημόσιες	18.794	44.502
	Ιδιωτικές	8.789	15.676
	Σύνολο	27.583	60.178
Περιφέρεια / Χώρα (%)	Μονάδες	35,62	
	Κλίνες	45,83	

Πηγή: Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2005 (στοιχεία μέχρι Μάιο 2005)

Επιπλέον, στην Περιφέρεια Αττικής κατά το 2006 λειτουργούν:

- 10 Κέντρα Υγείας τα οποία εξακολουθούν να παρουσιάζουν ελλείψεις σε εξοπλισμούς και ιατρικό προσωπικό.
- Η Πολυκλινική του Ολυμπιακού Χωριού ως Πρωτοβάθμια Υπηρεσία Υγείας ευρύτερου Δημόσιου Τομέα
- Τρία (3) Κέντρα Υγείας Αστικού Τύπου (Βύρωνα, Σαλαμίνας και Ελευσίνας)
- 20 Περιφερειακά Ιατρεία (ΠΙ)
- Ένα (1) Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο (ΠΠΙ)
- Ένα (1) Ειδικό Κέντρο Υγείας, και
- 12 Κέντρα Ημέρας που λειτουργούν από Νοσοκομεία και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου συνεργαζόμενα με το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στον τομέα της ψυχικής υγείας.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο αριθμός των ιατρών και των κλινών των θεραπευτηρίων στην Περιφέρεια Αττικής συγκριτικά με τη χώρα για το έτος 2005.

Πίνακας 7.1.3.2 Κλίνες θεραπευτηρίων και αριθμός ιατρών ανά 1000 κατοίκους, 2005

Δείκτες υγείας	Περιφέρεια Αττικής	Χώρα
Κλίνες θεραπευτηρίων ανά 1.000 κατοίκους	7,33	5,49
Αριθμός ιατρών ανά 1.000 κατοίκους	5,94	3,96

Πηγή: Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2005

Όπως παρατηρείται από τον Πίνακα, η Περιφέρεια Αττικής υπερτερεί σε σχέση με τη χώρα, τόσο ως προς την αναλογία κλινών θεραπευτηρίων, όσο και ως προς τον αριθμό των ιατρών ανά 1000 κατοίκους.

Η χωροθετική κατανομή των μεγάλων μονάδων παροχής υπηρεσιών υγείας εστιάζεται κυρίως στο Πολεοδομικό Συγκρότημα και σε ορισμένες από τις χωροταξικές υποενοότητες της Αττικής (π.χ. νοσοκομείο Ελευσίνιας), με πολλά προβλήματα για τα νοσοκομεία εκείνα που για ιστορικούς λόγους λειτουργούν στην ευρεία κεντρική περιοχή της Αθήνας. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν, με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού. Η χαμηλή ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το μεγάλο πληθυσμό ασθενών που καλούνται να εξυπηρετήσουν ακόμα και στο επίπεδο είτε προληπτικών εξετάσεων είτε περιστατικών που δεν απαιτούν την παροχή νοσοκομειακής φροντίδας αναδεικνύοντας έτσι τις σοβαρές ελλείψεις, τον κατακερματισμό και τον αποσπασματικό τρόπο λειτουργίας του συστήματος πρωτοβάθμιας υγειονομικής φροντίδας.

7.1.4 Ποιότητα Ζωής

7.1.4.1 Εκπαίδευση

Το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15 ετών και άνω) παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 7.1.4.1 Επίπεδο εκπαίδευσης, 2005

Επίπεδο εκπαίδευσης πληθυσμού ηλικίας (15 και άνω)	ΑΤΤΙΚΗ			ΧΩΡΑ		
	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Πρωτοβάθμια (μέχρι και απολυτήριο δημοτικού)	25,1%	20,8%	29,0%	36,9%	32,9%	40,7%
Δευτεροβάθμια (μέχρι και φοίτηση σε ΑΕΙ χωρίς λήψη πτυχίου)	59,1%	62,3%	56,2%	51,6%	54,8%	48,5%
Τριτοβάθμια	15,8%	16,9%	14,8%	11,5%	12,3%	10,8%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τριμηνιαίες Έρευνες Εργατικού Δυναμικού 2005, Μέσοι όροι στοιχείων τριμήνων Α-Δ)

Η Αττική συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας, αλλά σε επίπεδο Περιφέρειας αυτό το ποσοστό είναι αρκετά χαμηλό (κυριαρχεί η δευτεροβάθμια εκπαίδευση με ποσοστό 59,1%), υπογραμμίζοντας ένα πιθανό έλλειμμα σε δεξιότητες και ειδικές γνώσεις απαραίτητες τόσο για την προσέλκυση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας όσο και γενικότερα για την αναβάθμιση παραγωγικών δραστηριοτήτων έντασης γνώσης.

Τα νησιά της Περιφέρειας, που στο παρελθόν παρουσίαζαν έντονο πρόβλημα αναλφαριθμητισμού και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, έχουν βελτιώσει κατά πολύ τα ποσοστά αποφοίτων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το ποσοστό των ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση παρουσιάζει συνεχή αυξητική τάση. Ωστόσο το σύνολο των νήσων εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.

Στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός σχολικών μονάδων, εκπαιδευτικών και μαθητών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας). Σύμφωνα με τα στοιχεία²⁷ της έρευνας «Αποτύπωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε επίπεδο σχολικών μονάδων» του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας (Αθήνα, 2005) (Πίνακες 7.1.4.2 – 7.1.4.4) τα βασικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος στην Περιφέρεια Αττικής είναι τα ακόλουθα:

²⁷ Αφορούν το σχολικό έτος 2003-2004

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Πίνακας 7.1.4.2 Συστεγαζόμενες και μη σχολικές μονάδες ανά περιφέρεια, 2003-2004.

Περιφέρεια	Σύνολο σχολείων	Αριθμός και ποσοστό (%) σχολείων που είναι			
		Συστεγαζόμενα		Μη συστεγαζόμενα	
		Αριθμός	%	Αριθμός	%
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	843	382	45,3	461	54,7
Αττική — Πειραιάς	2.730	1.509	55,3	1.221	44,7
Βόρειο Αιγαίο	433	242	55,9	191	44,1
Δυτική Ελλάδα	1.294	621	48,0	673	52,0
Δυτική Μακεδονία	623	299	48,0	324	52,0
Ήπειρος	702	356	50,7	346	49,3
Θεσσαλία	1.410	763	54,1	647	45,9
Ιόνια Νησιά	368	143	38,9	225	61,1
Κεντρική Μακεδονία	2.435	1.278	52,5	1.157	47,5
Κρήτη	1.020	462	45,3	558	54,7
Νότιο Αιγαίο	587	276	47,0	311	53,0
Πελοπόννησος	1.014	489	48,2	525	51,8
Στερεά Ελλάδα	987	409	41,4	578	58,6
Σύνολο	14.446	7.229	50,0	7.217	50,0

Πηγή: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, Αποτίμηση του εκπαιδευτικού συστήματος σε επίπεδο σχολικών μονάδων, Αθήνα 2005

Πίνακας 7.1.4.3 Αριθμός σχολικών μονάδων και μαθητές ανά τμήμα, 2003-2004

Περιφέρεια	Νηπιαγωγεία		Δημοτικά		Γυμνάσια		Λύκεια		ΤΕΕ	
	Αριθμός	Μαθητές Ανά τμήμα	Αριθμός	Μαθητές ανά τμήμα	Αριθμός	Μαθητές ανά τμήμα	Αριθμός	Μαθητές ανά τμήμα	Αριθμός	Μαθητές ανά τμήμα
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	354	14,9	300	14,1	107	22,1	59	22,5	23	16,6
Αττική – Πειραιάς	897	19,7	910	20,6	460	23,4	352	23,1	111	17,9
Βόρειο Αιγαίο	153	13,8	173	11,2	50	18,2	39	17,5	18	10,8
Δυτική Ελλάδα	451	14,4	566	11,2	149	20,2	95	21,4	33	17,6
Δυτική Μακεδονία	253	14,5	239	11,6	81	19,1	33	22,0	17	14,0
Ήπειρος	267	11,9	273	9,9	88	19,2	53	21,7	21	14,0
Θεσσαλία	558	11,6	565	11,1	150	20,0	95	20,9	42	14,2
Ιόνια Νησιά	154	14,6	121	15,2	49	20,2	33	20,6	11	14,9
Κεντρική Μακεδονία	1014	16,5	856	16,8	306	22,3	187	23,3	72	17,5
Κρήτη	422	15,3	399	13,1	110	21,7	66	22,3	23	16,5
Νότιο Αιγαίο	209	17,3	203	14,7	83	20,6	62	18,4	30	11,2
Πελοπόννησος	355	15,1	412	11,9	124	20,9	89	21,2	34	14,5
Στερεά Ελλάδα	347	14,8	399	11,9	124	20,7	90	21,3	27	13,8
Σύνολο	5434	15,7	5416	14,7	1881	21,7	1253	22,1	462	16,1

Πηγή: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, Αποτίμηση του εκπαιδευτικού συστήματος σε επίπεδο σχολικών μονάδων, Αθήνα 2005.

Πίνακας 7.1.4.4 Ωράριο λειτουργίας σχολικών μονάδων ανά περιφέρεια, 2003-2004

Περιφέρεια	Σύνολο σχολείων	Αριθμός και ποσοστό (%) σχολείων που λειτουργούν							
		Μόνο πρωί ή ως ολοήμερα		Πρωί - απόγευμα ανά εβδομάδα ή ανά 15 μέρες		Μόνο απόγευμα		Μόνο βράδυ	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	843	822	97,5	8	0,9	3	0,4	10	1,2
Αττική - Πειραιάς	2730	2440	89,4	198	7,3	33	1,2	59	2,2
Βόρειο Αιγαίο	433	424	97,9	3	0,7	3	0,7	3	0,7
Δυτική Ελλάδα	1294	1259	97,3	11	0,9	10	0,8	14	1,1
Δυτική Μακεδονία	623	607	97,4	6	1	2	0,3	8	1,3
Ήπειρος	702	683	97,3	3	0,4	6	0,9	10	1,4
Θεσσαλία	1410	1319	93,5	68	4,8	11	0,8	12	0,9
Ιόνια Νησιά	368	359	97,6	2	0,5	3	0,8	4	1,1
Κεντρική Μακεδονία	2435	2111	86,7	290	11,9	11	0,5	23	0,9
Κρήτη	1020	982	96,3	31	3	3	0,3	4	0,4
Νότιο Αιγαίο	587	558	95,1	5	0,9	15	2,6	9	1,5
Πελοπόννησος	1014	985	97,1	8	0,8	7	0,7	14	1,4
Στερεά Ελλάδα	987	965	97,8	4	0,4	7	0,7	11	1,1
Σύνολο	14446	13514	93,5	637	4,4	114	0,8	181	1,3

Πηγή: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, Αποτύπωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε επίπεδο σχολικών μονάδων, Αθήνα 2005

- Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το 18,89% του συνόλου των σχολικών μονάδων της χώρας. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια λειτουργούν το 6,5% των Νηπιαγωγείων, το 16,5% των Δημοτικών Σχολείων, το 24,5% των Γυμνασίων, το 28,1% των Λυκείων και το 24% των ΤΕΕ της χώρας. Επιπλέον, στην Αττική λειτουργούν το 23,7% των ολοήμερων νηπιαγωγείων και το 23,2% των ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων της χώρας, καθώς και το 23% των Ειδικών Σχολείων.
- Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Επιπλέον, παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά τμήμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας.
- Το 55,3% των σχολικών μονάδων της Περιφέρειας είναι συστεγαζόμενες, έναντι αναλογίας 50%, που είναι ο μέσος όρος της χώρας. Επιπλέον, το 32,3% των σχολείων αποτελούν μέρος συγκροτήματος σχολείων, έναντι 23,6% του συνόλου της χώρας.
- Από το σύνολο των σχολείων της Περιφέρειας, το 89,4% λειτουργούν μόνο πρωί (έναντι 93,5% για το σύνολο της χώρας), το 7,3% πρωί – απόγευμα ανά εβδομάδα ή ανά ημέρες (έναντι 4,4%), το 1,2% μόνο απόγευμα (έναντι 0,8%) και το 2,2% (έναντι 1,3%) μόνο βράδυ.
- Η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει μικρότερη επιφάνεια σχολικού κτιρίου σε τ.μ. ανά μαθητή (7,1 τ.μ. έναντι 7,9 για το σύνολο της χώρας) καθώς και μικρότερη επιφάνεια

αιθουσών διδασκαλίας σε τ.μ. ανά μαθητή (2,4 τ.μ. έναντι 2,7 που είναι ο μέσος όρος της χώρας). Τέλος, το 43,2% των σχολικών μονάδων στην Περιφέρεια Αττικής έχουν κοινό αύλειο χώρο, ενώ το 0,5% δεν διαθέτουν αύλειο χώρο.

- Το 56% των σχολικών μονάδων της Περιφέρειας διαθέτουν βιβλιοθήκη που λειτουργεί (έναντι 61,1% για το σύνολο της χώρας), ενώ το 93,9% των σχολείων διαθέτουν Η/Υ (έναντι 85,6% του μέσου όρου της χώρας). Η αναλογία μαθητών ανά Η/Υ (19,7%) είναι η υψηλότερη ανάμεσα στις Περιφέρειες. Το 80,9% των σχολείων της Περιφέρειας έχουν σύνδεση με το διαδίκτυο, έναντι 76% που είναι ο μέσος όρος της χώρας.

Με βάση τα παραπάνω προκύπτει ότι, παρά τις παρεμβάσεις που έχουν γίνει στο επίπεδο των υποδομών, παρατηρούνται ελλείψεις εκπαιδευτικών υποδομών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με μεγαλύτερη έμφαση στη δευτεροβάθμια. Το πρόβλημα αφορά ουσιαστικά τη δημόσια εκπαίδευση, αφού τα μερίδια της Περιφέρειας Αττικής σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια είναι τριπλάσια από τα αντίστοιχα μερίδια σε δημόσια σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας.

Συνεπώς, απαιτείται ενίσχυση των υπαρχουσών και δημιουργία νέων υποδομών εκπαίδευσης. Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και ανάγκες σε εξοπλισμούς τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εργαστήρια πληροφορικής, λοιπά εργαστήρια και σχολικές βιβλιοθήκες).

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση Πανεπιστημιακών και Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και ιδιωτικών σχολών, καθώς και Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις σε κτιριακές υποδομές και εξοπλισμούς.

Παράλληλα, στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης υπάρχει μεγάλη έλλειψη σχολικών συγκροτημάτων τεχνικών λυκείων και τεχνικών και επαγγελματικών σχολών, καθώς και εξοπλισμού. Αντίστοιχες ελλείψεις παρατηρούνται στην κτιριακή υποδομή και τον εξοπλισμό για την κάλυψη των αναγκών της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης, τόσο των ανέργων όσο και του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Αττικής.

7.1.4.2 Αστικό Περιβάλλον

Όσον αφορά το αστικό περιβάλλον, και με βάση στοιχεία της Eurostat στο πλαίσιο της έρευνας Urban Audit²⁸, το κύριο αστικό κέντρο της Περιφέρειας, η Αθήνα, βαθμολογείται σχετικά με τις πολιτιστικές του υποδομές και τους χώρους πρασίνου του με βάση την αντίληψη των κατοίκων της πόλης. Έτσι, η Πρωτεύουσα κατατάσσεται στη θέση 25, όσον αφορά την αντίληψη των κατοίκων της για την ποιότητα και τον αριθμό των πολιτιστικών υποδομών (συναυλιακοί χώροι, θέατρα, μουσεία και βιβλιοθήκες). Η πλειοψηφία των κατοίκων της πόλης της Αθήνας, δηλώνουν ικανοποιημένοι από το πλήθος και την ποιότητα των πολιτιστικών εγκαταστάσεων της πόλης τους. Αντίστροφα, όσον αφορά την παροχή

---

²⁸ Eurostat, Regions: Statistical Yearbook 2005

χώρων πρασίνου, οι κάτοικοι της Αθήνας, σε ποσοστό άνω του 65% δηλώνουν μη ικανοποιημένοι.

7.1.4.3 Υπηρεσίες γενικού συμφέροντος

Η αναλογία των **κύριων τηλεφωνικών συνδέσεων** ανά 100 κατοίκους στην Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα από την αντίστοιχη εθνική (60,56 για την Περιφέρεια, έναντι 51,62 για το σύνολο της χώρας για το έτος 2000).

Η ενεργειακή κατανάλωση στην Αττική παρουσιάζει αυξητικές τάσεις και έχει να εμφανίσει έντονη εποχικότητα με αιχμή τους καλοκαιρινούς μήνες, λόγω προσέλευσης επισκεπτών. Ο δείκτης της κατά κεφαλήν κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, που αποτελεί και τον σημαντικότερο δείκτη για την Περιφέρεια, κατά το 2004 ήταν 4,21 έναντι 4,52 για το σύνολο της χώρας (Πίνακας 7.1.4.5). Οι υψηλές θερμοκρασίες για μεγάλο χρονικό διάστημα αποτελούν σημείο αιχμής για την Περιφέρεια σε ότι αφορά και το ρόλο της ως τόπου τουριστικού προορισμού.

Πίνακας 7.1.4.5. Δείκτες υπηρεσιών γενικού συμφέροντος στην Περιφέρεια Αττικής.

Πληθυσμός	Αττική		Χώρα		Σύγκριση Αττικής - Χώρας	
	3.761.810		10.964.020		34,3%	
Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας το 2004 (Σε χιλιάδες ΩΧΒ)						
Κατηγορία χρήσης	Σύνολο	Κατά κεφαλήν	Σύνολο	Κατά κεφαλήν	Σύνολο	Κατά κεφαλήν
Οικιακή χρήση	7.003.073	1,86	16.851.572	1,54	41,6%	1,211
Εμπορική χρήση	5.355.780	1,42	13.289.571	1,21	40,3%	1,175
Βιομηχανική χρήση	2.660.471	0,71	14.066.914	1,28	18,9%	0,551
Γεωργική χρήση	70.992	0,02	2.789.276	0,25	2,5%	0,074
Δημόσιες & Δημοτικές Αρχές	555.657	0,15	1.801.172	0,16	30,8%	0,899
Φωτισμός οδών	199.166	0,05	761.558	0,07	26,2%	0,762
Σύνολο	15.845.139	4,21	49.560.063	4,52	32,0%	0,932
Κύριες τηλεφωνικές συνδέσεις 2000	Σύνολο	Ανά 100 κατοίκους	Σύνολο	Ανά 100 κατοίκους	Σύνολο	Ανά 100 κατοίκους
	2.278.052	60,56	5.659.274	51,62	40,3%	1,173

Πηγές: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001, Στατιστικές Ενέργειας 2004, περιοδικό Επιλογή: Νομοί της Ελλάδος 2002, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Μέχρι σήμερα, στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας η πρόοδος στην Ελλάδα και ειδικότερα στην περιοχή της Περιφέρειας Αττικής υπήρξε περιορισμένη. Έχει αξιοποιηθεί κυρίως η ηλιακή ενέργεια για οικιακή χρήση. Σύμφωνα με μελέτη του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, μπορεί να αξιοποιηθεί σημαντικά η αιολική ενέργεια σε πολλές τοποθεσίες της Αττικής λόγω του υπάρχοντος σημαντικού αιολικού δυναμικού.

Επιπλέον, ο βαθμός διεύθυνσης του φυσικού αερίου στον οικιακό τομέα ήταν σχετικά περιορισμένος μέχρι σήμερα, αυξάνεται όμως σταδιακά και η τάση αυτή προβλέπεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια, γεγονός που αναμένεται να συμβάλει και στον περιορισμό της ρύπανσης.

Στον Πίνακα (7.1.4.6) που ακολουθεί παρουσιάζεται η εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας σε MW (Δεκέμβριος 2005 – Ιανουάριος 2006).

Πίνακας 7.1.4.6 Εγκατεστημένη ισχύς συστημάτων ΑΠΕ σε MW (Δεκέμβριος 2005 – Ιανουάριος 2006)

Περιφέρεια	Μεγάλα υδροηλεκτρικά	Αιολικά	Μικρά υδροηλεκτρικά	Φωτοβολταϊκά	Βιομάζα	Σύνολα
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	500,0	162,2	1,00			663,20
ΑΤΤΙΚΗ		2,6		0,2	20,70	23,80
Β. ΑΙΓΑΙΟ		28,7				28,70
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	1282,2	36,1	17,62			1335,92
ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚ.	492,0	17,0	23,90	0,15	2,50	535,55
ΗΠΕΙΡΟΣ	543,6		28,7			571,40
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ		10,2				10,20
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	130,0		4,94		0,35	135,29
ΚΡΗΤΗ		104,5	0,60	0,80	0,17	106,27
Ν.ΑΙΓΑΙΟ		20,1				20,10
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	70,0	36,0	2,0			108,00
ΣΤΕΡΑ ΕΛΛΑΔΑ		204,3	22,0			226,30
ΣΥΝΟΛΟ	3.017,8	621,7	99,86	1,15*	23,72	3.764,23

(*Η ισχύς αυτή είναι η καταγεγραμμένη αλλά υπάρχουν πολλά φωτοβολταϊκά συστήματα μη συνδεδεμένα με τα δίκτυα. Με βάση στοιχεία πωλήσεων εκτιμάται ότι η συνολική εγκατεστημένη ισχύς φωτοβολταϊκών συστημάτων κατά τις αρχές του 2006 θα βρίσκεται σε επίπεδο 4 MW.)

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης, 3η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2010 (ΑΡΘΡΟ 3 ΟΔΗΓΙΑΣ 2001/77/ΕΚ), Οκτώβριος 2005.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα, η συνολική δυναμικότητα των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με χρήση ΑΠΕ (εκτός μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων) που αναμένεται να έχουν εγκατασταθεί και να λειτουργούν στην Περιφέρεια Αττικής ανέρχεται σε 23,80 MW και θα προέρχεται κατά 89% από βιομάζα, ενώ σε πολύ μικρότερα ποσοστά από αιολικά πάρκα ή Φωτοβολταϊκά.

7.1.5 Έρευνα και Ανάπτυξη

7.1.5.1 Έρευνα – Τεχνολογία – Καινοτομία

Οι επιδόσεις της χώρας μας στους εν λόγω τομείς είναι χαμηλές. Σύμφωνα με τα στοιχεία του “European Innovation Scoreboard” του 2005, η χώρα μας καταλαμβάνει την 23^η θέση στην Ευρώπη των 25 (προηγείται μόνον της Μάλτας και της Λετονίας) και την 15^η θέση στην Ευρώπη των 15 σε ότι αφορά την επίδοσή της στην καινοτομία²⁹.

Τα ασθενέστερα σημεία του συστήματός μας αφορούν στην ευρυζωνική διείσδυση, στη δια βίου κατάρτιση, στις επενδύσεις στην έρευνα εκ μέρους των επιχειρήσεων, στο venture capital, στις εξαγωγές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, στην απασχόληση σε μεταποίηση μέσης και υψηλής τεχνολογίας, στην παραγωγή νέων προϊόντων και στην κατοχύρωση με διπλώματα ευρεσιτεχνίας.³⁰

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι Περιφερειακές επιδόσεις στην Καινοτομία για το έτος 2003, σύμφωνα με το European Innovation Scoreboard.

Πίνακας 7.1.5.1 Περιφερειακές επιδόσεις στην καινοτομία (2003)³¹

	ΠΕΣΔΚ	ΠΣΔΚ	ΦΠΣΔΚ
ΑΜΘ	0,37	0,04	0,21
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,62	0,15	0,39
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,16	0,03	0,10
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,22	0,05	0,14
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,29	0,09	0,19
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,20	0,01	0,11
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,00	0,00	0,00
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,56	0,09	0,33
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,26	0,02	0,14
ΑΤΤΙΚΗ	1,00	0,21	0,61
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,25	0,09	0,17
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	0,29	0,02	0,16
ΚΡΗΤΗ	0,31	0,03	0,17

Πηγή: European Innovation Scoreboard, 2003

²⁹ Η συνολική επίδοση στην καινοτομία υπολογίζεται μέσω του σύνθετου δείκτη SII, ο οποίος προσμετρά τις επιδόσεις και τις τάσεις της τελευταίας τριετίας για 26 επί μέρους δείκτες που ποσοτικοποιούν τα βασικά συστατικά στοιχεία της καινοτομίας.

³⁰ Πηγή: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2007 – 13, ΓΓΕΤ, 2006.

³¹ Περιφερειακός Εθνικός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΠΕΣΔΚ - RNSII): η σχετική κλίμακα μίας Περιφέρειας ως προς αυτήν με την καλύτερη επίδοση της χώρας, με στάθμιση 13 συντελεστών καινοτομίας.

Περιφερειακός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΠΣΔΚ - RSII): η σχετική κλίμακα ως προς την Περιφέρεια με την καλύτερη επίδοση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Φανερός Περιφερειακός Συνοπτικός Δείκτης Καινοτομίας (ΦΠΣΔΚ - RRSII): ο μέσος όρος των δεικτών ΠΕΣΔΚ και ΠΣΔΚ.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Η Περιφέρεια Αττικής υπερισχύει σε όλους τους δείκτες καινοτομίας, ως προς τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας, εξακολουθεί ωστόσο να παρουσιάζει σημαντική υστέρηση σε σχέση με την Ε.Ε.

Στον τομέα της έρευνας, η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει συντριπτική υπεροχή ως προς την ερευνητική δραστηριότητα σε όλους τους τομείς (Πίνακας 7.1.5.2.). Συγκεκριμένα, η Περιφέρεια συγκεντρώνει το 58% περίπου της συνολικής ΑΕΔΕΤΑ, το 76% της δαπάνης των επιχειρήσεων, το 62% αυτής των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και το 44% περίπου των ΑΕΙ.

Πίνακας 7.1.5.2. Περιφερειακή κατανομή της δαπάνης για ΕΤΑ συνολικά και ανά τομέα

	ΑΕΔΕΤΑ	Επιχειρήσεις	Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα	ΑΕΙ	Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί
Ελλάδα	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Αν. Μακεδονία - Θράκη	2,57%	1,22%	1,41%	4,04%	0,00%
Κεντρική Μακεδονία	14,52%	10,53%	10,98%	18,78%	15,44%
Δυτική Μακεδονία	0,58%	0,00%	0,76%	0,91%	0,00%
Θεσσαλία	2,32%	0,52%	1,05%	4,15%	0,00%
Ήπειρος	2,47%	0,04%	0,82%	4,91%	0,00%
Ιόνια Νησιά	0,29%	0,00%	0,11%	0,58%	0,00%
Δυτική Ελλάδα	6,94%	2,48%	2,84%	11,92%	0,00%
Στερεά Ελλάδα	1,15%	3,15%	0,58%	0,04%	0,00%
Πελοπόννησος	1,87%	5,07%	0,74%	0,09%	6,24%
Αττική	58,21%	76,16%	62,39%	43,66%	78,31%
Βόρειο Αιγαίο	0,99%	0,00%	0,23%	2,01%	0,00%
Νότιο Αιγαίο	0,53%	0,18%	0,33%	0,87%	0,00%
Κρήτη	7,58%	0,66%	17,75%	8,06%	0,00%

Ως προς τη γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων που εκτελούν ερευνητική δραστηριότητα, παρατηρείται και πάλι συντριπτική υπεροχή των επιχειρήσεων της Αττικής (75,41%).

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝUTS I (4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ)	
ΝUTS I	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΤΤΙΚΗ	75,41%
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	18,06%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	5,14%
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΚΡΗΤΗ	1,39%

Πίνακας 7.1.5.3. Περιφερειακή κατανομή βασικών συντελεστών Έρευνας & Ανάπτυξης
στις 13 Περιφέρειες της χώρας (2003)

Γεωγραφική Ενότητα	Πατέντες υψηλής τεχνολογίας 2002	Ανθρώπινο δυναμικό E&A ανά τομέα 2001				Δαπάνες E&A σε εκατ. ΜΑΔ ανά τομέα 2001			
		Ιδιωτικές Επιχειρήσεις	Δημόσια Διοίκηση	ΑΕΙ-ΤΕΙ	Μη κερδοσκοπικοί Οργανισμοί	Ιδιωτικές Επιχειρή σεις	Δημόσια Διοίκηση	ΑΕΙ-ΤΕΙ	Μη κερδοσκοπικοί Οργανισμοί
NUTS II	Πλήθος ανά ένα εκατομ- μύριο κατοίκους								
Διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση_ΕΕ-25		1.262,5	374,5	1114,4	30.202	112.919	24.115,1	39.684	2.296,2
Ευρωπαϊκή Ένωση_ΕΕ-15		1.211,9	313,7	974,3	29.179	110.113,8	22.089,7	38.037	2.265,1
Ελλάδα	1,39	12.808	9.148	35.088	213	356,1	246,8	568,3	11,4
Αττική	2,48	9.626	4.497	14.644	176	272,79	153,99	248,1	8,895
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη			277	1.321	:		3,48	22,95	:
Κ. Μακεδονία	1,14		1.174	7.172	26		27,10	106,69	1,754
Δυτική Μακεδονία			118	338	:		1,88	5,16	:
Θεσσαλία			282	2.102	:		2,59	23,6	:
Ήπειρος			127	1.746	:		2,03	27,9	:
Ιόνια Νησιά			98	217	:		0,3	3,3	
Δυτική Ελλάδα	2,02		457	3.377	:		7,0	67,7	
Στερεά Ελλάδα			273	24	:		1,43	0,2	:
Πελοπόννησος	0,56		436	36	11		1,8	0,5	0,709
Βόρειο Αιγαίο			166	621	:		0,57	11,4	:
Νότιο Αιγαίο			321	265	:		0,82	4,9	:
Κρήτη	2,51		922	3.225	:		43,82	45,8	:

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2006

Τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν τόσο τον υδροκεφαλισμό του ελληνικού συστήματος E&T στην Περιφέρεια της Αττικής, όσο και τις σημαντικές διαφοροποιήσεις που χαρακτηρίζουν τις Περιφέρειες της χώρας στον εν λόγω τομέα.

Όσον αφορά στις υποδομές για την ανάπτυξη της έρευνας – καινοτομίας και τεχνολογίας, στην Αττική λειτουργούν σήμερα δύο Τεχνολογικά Πάρκα: α) Το Τεχνολογικό – Ερευνητικό Πάρκο «Δημόκριτος» στο Χολαργό, που αποτελεί ήδη ανεπτυγμένο ερευνητικό κέντρο στον τομέα της Πυρηνικής ενέργειας και β) Το Τεχνολογικό – Ερευνητικό Πάρκο Λαυρίου, που αποτελεί υπό ανάπτυξη τεχνολογικό – ερευνητικό κέντρο που διαχειρίζεται το Ε.Μ. Πολυτεχνείο. Αναπτύσσεται σε συνδυασμό με λειτουργίες πολιτισμού σε χώρο της παλιάς εταιρείας των Μεταλλείων Λαυρίου, στις παρυφές της πόλης. Επιπλέον, έχει δρομολογηθεί το νέο τεχνολογικό Πάρκο Ακρόπολις (Εταιρείες Πληροφορικής).

7.1.5.2 Ψηφιακή Σύγκλιση

Στον τομέα αυτό, η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει δυναμική που ξεπερνά τον Εθνικό μέσο όρο³². Ενδεικτικά, και όσον αφορά την αναλογία νοικοκυριών με σύνδεση στο Διαδίκτυο, η Περιφέρεια Αττικής έρχεται 1^η μεταξύ των Περιφερειών της χώρας με ποσοστό 31,8% επί του συνόλου των νοικοκυριών και τοποθετείται άνω του εθνικού μέσου όρου (23,2%).

Σημαντικά στοιχεία που καταγράφουν τη θέση της Περιφέρειας στο εθνικό επίπεδο όσον αφορά την ψηφιακή σύγκλιση, δημοσιεύονται στη βασισμένη σε δείγμα έρευνα «Ταυτότητα χρηστών Internet στην Ελλάδα» του Παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας (Απρίλιος 2006). Έτσι, σχετικά με τη χρήση κινητού τηλεφώνου, η Περιφέρεια Αττικής έρχεται 1^η ανάμεσα στις Περιφέρειες της χώρας με πολύ υψηλό ποσοστό 90,8%, έναντι 85,6% που αποτελεί το μέσο όρο της χώρας. Αντίστοιχα, το ποσοστό του πληθυσμού που χρησιμοποιεί Η/Υ ανέρχεται στο 43,7%, έναντι 35,4% για το σύνολο της χώρας.

Στον ευρωπαϊκό χώρο η θέση τόσο της Περιφέρειας όσο και της χώρας όσον αφορά την ανάπτυξη των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) εκτιμάται σε χαμηλά επίπεδα, τόσο σε πεδία όπως εφαρμογές σε επιχειρήσεις και στη δημόσια διοίκηση, όσο και στη χρήση του Διαδικτύου και τη διεξόδυση της ευρυζωνικότητας στα νοικοκυριά. Αν και καταγράφεται αξιόλογη ανάπτυξη τα τελευταία έτη στον τομέα των ΤΠΕ, η απόσταση από άλλες χώρες της Ε.Ε. εξακολουθεί να είναι μεγάλη.

Πίνακας 7.1.5.4. Ταυτότητα χρηστών Internet στην Περιφέρεια Αττικής

ΧΡΗΣΗ ΤΠΕ 2005	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
Ποσοστό πληθυσμού (%) που χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο	31,8	23,2
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει κινητό τηλέφωνο	90,8	85,6
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει κινητό τηλέφωνο με σύνδεση Internet	32,4	26,7
Ποσοστό πληθυσμού που χρησιμοποιεί Η/Υ	43,7	35,4
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει σταθερό Η/Υ	49,8	39,4
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει φορητό Η/Υ	14,9	11
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει δορυφορική TV	10,3	10,9
Ποσοστό πληθυσμού που διαθέτει συνδρομητική TV	13	11,6

Πηγή: Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας (Απρίλιος 2006), Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

³² Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας, Απρίλιος 2006

7.1.6 Έδαφος

7.1.6.1 Γεωμορφολογία

Το ηπειρωτικό τμήμα του Νομού Αττικής αναπτύσσεται κατά μήκος δύο βασικών αξόνων με διεύθυνση ΒΒΔ – ΝΝΑ και ΑΒΑ – ΔΝΔ. Ο Νομός έχει ιδιαίτερα αναπτυγμένη ακτογραμμή και βρέχεται στα νότια και στα νοτιοδυτικά από το Σαρωνικό κόλπο, στα ανατολικά από το Νότιο Ευβοϊκό, ενώ στα δυτικά είναι ανοικτός στον κόλπο των Αλκυονίδων στον Κορινθιακό. Ακόμα στο Νομό Αττικής ανήκουν οι νήσοι Σαλαμίνα, Αίγινα, Αγκίστρι, Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Κύθηρα, καθώς και η περιοχή Τροιζήνας – Μεθάνων στην Πελοπόννησο.

Οι κύριες μορφολογικές μονάδες του Νομού είναι οι εξής:

- Το λεκανοπέδιο Αττικής, το οποίο οριοθετείται περιμετρικά από τους ορεινούς όγκους της Πάρνηθας (1413m), Πεντέλης (1109m) και Υμηττού (1026m) και των χαμηλότερων ορέων Ποικίλων (453m) και Αιγάλεω (468m). Το λεκανοπέδιο αποστραγγίζεται κατά κύριο λόγο από τον Κηφισό ποταμό, στον οποίο και συμβάλλουν τα μικρότερα ρέματα των επιμέρους περιοχών του λεκανοπεδίου.
- Η πεδιάδα των Μεσογείων που οριοθετείται δυτικά από τον Υμηττό, βόρεια από την Πεντέλη, νότια από τα όρη της Λαυρεωτικής, με σημαντικότερο το Πάνειο όρος (637m), ενώ στα ανατολικά είναι ανοικτή στο Ν. Ευβοϊκό. Η πεδιάδα αποστραγγίζεται κατά κύριο λόγο από τον ποταμό Ερασίνο και άλλα μικρότερα ρέματα.
- Ο κάμπος του Μαραθώνα, ο οποίος περιβάλλεται από την Πεντέλη και τα όρη της ΒΑ Αττικής (τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως η συνέχεια του Πεντελικού όρους προς τα ΒΒΑ), ενώ είναι ανοικτός στα ανατολικά στο Ν. Ευβοϊκό κόλπο.
- Το Θριάσιο πεδίο, το οποίο οριοθετείται βόρεια από την Πάρνηθα, ανατολικά από το Ποικίλο όρος και το Αιγάλεω, δυτικά από το όρος Πατέρας (1132m), ενώ στα νότια είναι ανοικτό στο Σαρωνικό κόλπο. Το υδρογραφικό δίκτυο της λεκάνης απορροής του Θριασίου χαρακτηρίζεται ως αρκετά πυκνό και αποτελείται κυρίως από εποχιακής ροής χείμαρρους. Ο αποδέκτης της απορροής της λεκάνης είναι ο κόλπος της Ελευσίνας. Οι κυριότεροι χείμαρροι – ρέματα είναι το ρέμα Γιαννούλας με λεκάνη απορροής 110km² και ο Σαρανταπόταμος, με λεκάνη απορροής 266Km². Το ρέμα Γιαννούλας πηγάζει από την Πάρνηθα, διασχίζει την περιοχή ανατολικά του Ασπροπύργου και εκβάλλει στον κόλπο της Ελευσίνας, κοντά στα ΕΛΔΑ, ενώ ο Σαρανταπόταμος πηγάζει από τις υπώρειες του Κιθαιρώνα και αφού δεχθεί τα νερά μεγάλου αριθμού χειμάρρων και ρυακιών, κατά τη διέλευση του από την περιοχή της Οινόης και του Θριάσιου Πεδίου, εκβάλλει στον κόλπο της Ελευσίνας.
- Ο κάμπος των Μεγάρων ο οποίος οριοθετείται ανατολικά από το Όρος Πατέρας, δυτικά και βόρεια από τα Γεράνεια όρη, ενώ στα νότια είναι ανοικτός στο Σαρωνικό κόλπο. Ο κάμπος αποστραγγίζεται από μεγάλο αριθμό ρεμάτων – χειμάρρων, τα οποία εκβάλλουν στο Σαρωνικό.

- Τμήμα της λεκάνης του Ασωπού βόρεια της Πάρνηθας.

Στη σημερινή γεωμορφολογική εικόνα του βόρειου τμήματος του Ν. Ατικής έχουν συμβάλλει οι τεκτονικές διεργασίες της τριτογενούς και κύρια της τεταρτογενούς περιόδου. Μέχρις ότου η ευρύτερη περιοχή Ασωπού - Μαλακάσας - Καλάμου - Μαραθώνα αποκτήσει τον σημερινό της μορφογενετικό τύπο, πέρασε από διάφορα στάδια ανανέωσης του ανάγλυφου της τα οποία συνδέονται αφ' ενός μεν με αντίστοιχα προνεογενή και νεότερα τεκτονικά γεγονότα που έπληξαν την περιοχή και αφ' ετέρου με την επακολουθήσασα διαδικασία αποσάθρωσης, διάβρωσης, μεταφοράς και απόθεσης σε κάθε περίπτωση χέρσεισης της περιοχής.

Σύμφωνα με το Μόρφη, 1995, είναι σαφής στην εν λόγω περιοχή η διάκριση των κατωτέρω τριών μεγάλων μορφολογικών ενότητων:

- Την πρώτη ενότητα συνιστά το νοτιοδυτικό τμήμα της ευρύτερης περιοχής, όπου δεσπόζει η ανθρακική σειρά της Πάρνηθας με το νεοπαλαιοζωικό της υπόβαθρο και η οποία χαρακτηρίζεται ως ορεινή, με υψηλότερη κορυφή την Οζα (1413m) Η μορφολογία κατέρχεται απότομα προς τα δυτικά συνεπεία διαρρήξεων που έλαβαν χώρα στους βόρειους πρόποδες του όρους Πάστρα, ενώ ανατολικά και σε μικρή απόσταση από την νοητή γραμμή Αγ. Θωμά, Αυλώνας, Μαλακάσα λόγω του εκεί μεγάλου ρήγματος, διαμορφώνονται υψόμετρα από 70 – 350m. Το σημαντικότερο τμήμα της ενότητας αυτής καλύπτεται από ασβεστολιθικά πετρώματα επί των οποίων έχουν αποτυπωθεί όλες οι χαρακτηριστικές γεωμορφές ασβεστολιθικών περιοχών, ως ποικιλία καρστικών μορφών, ανώμαλες επιφάνειες, απότομες πλαγιές, βαθιές χαράδρες και αραιό υδρογραφικό δίκτυο επεισοδιακής εν γένει απορροής.
- Η δεύτερη, λοφώδης έως ημιορεινή, μορφολογική ενότητα χαρακτηρίζεται από υπολείμματα επιφανειών ισοπέδωσης και έντονης κατακόρυφης διάβρωσης, και καταλαμβάνει τις περιοχές ΒΔ, κεντρικά και ΒΑκά του πεδινού τμήματος Αγ. Θωμά – Μαλακάσας, ως και τις ανατολικότερα επί του μεταμορφωμένου συστήματος διαμορφούμενες περιοχές.
- Την τρίτη μεγάλης έκτασης μορφολογική ενότητα συνιστούν οι σύγχρονες αποθέσεις που διαμορφώνουν το πεδινό τμήμα της λεκάνης απορροής του Ασωπού ποταμού.

Τόσο η τεκτονική τάφος Θηβών, Μαλακάσας, Καλάμου, όσο και ο Ευβοϊκός κόλπος που αποτελεί την προς Βορράν συνέχεια αυτής, καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το σημερινό μορφογενετικό τύπο της ευρύτερης περιοχής. Η λεκάνη Θηβών – Μαλακάσας, σημαντικό τμήμα της οποίας συμπίπτει με τη λεκάνη απορροής του Ασωπού ποταμού, χωρίζεται βασικά σε δυτικό και ανατολικό τμήμα. Τα δύο τμήματα που αντιστοιχούν στον άνω και μέσο ρου του Ασωπού παρουσιάζουν ομαλή μορφολογία, γενική κλίση προς νότο και επικοινωνούν μεταξύ των με το στένωμα της κοιλάδας του Ασωπού στο ύψος του Αγ. Θωμά. Μεταξύ των δύο τμημάτων παρουσιάζεται σημαντική υψομετρική διαφορά της τάξεως των 200 m, με υπερυψωμένο το δυτικό τμήμα έναντι του ανατολικού. Σε ότι αφορά τον Ευβοϊκό κόλπο αποτελεί ασύμμετρο τεκτονικό βύθισμα, η ασυμμετρία του οποίου απεικονίζεται στο είδος των αποθέσεων στην μορφολογία των βορείων και νοτίων παρακτίων περιοχών και στην μορφολογία του πυθμένα του.

Σύμφωνα με τη Βαλαδάκη, 2001, η υδρολογική λεκάνη του Ασωπού αναπτύσσεται κυρίως σε νεογενείς – πλειστοκαινικές αποθέσεις σε ποσοστό περίπου 45% και δευτερευόντως σε αλπικούς σχηματισμούς (ποσοστό περίπου 40%). Οι αλλουβιακοί σχηματισμοί καταλαμβάνουν περίπου το 13,5% της έκτασης της ενώ τα προαλπικά και μεταμορφωμένα πετρώματα έχουν πολύ μικρή εξάπλωση. Μορφολογικά, ο κύριος κλάδος του Ασωπού αναπτύσσεται με διεύθυνση από Δύση προς Ανατολή.

Το υδρογραφικό σύστημα του Ασωπού χαρακτηρίζεται από ασυμμετρία. Οι νότιοι κλάδοι που αποστραγγίζουν την Πάρνηθα έχουν μεγαλύτερη ανάπτυξη από τους βόρειους και φτάνουν μέχρι 5ης τάξης κατά Strahler.

Οι βόρειοι κλάδοι με τη μικρότερη ανάπτυξη αποστραγγίζουν μια σειρά μικρών λόφων με εμφανίσεις του αλπικού υποβάθρου νότια της Θήβας και φτάνουν μέχρι 3ης τάξης.

Σύμφωνα με τους Χατούπη, Φουντούλη, 2004, από τη μορφομετρική ανάλυση του αναγλύφου και του υδρογραφικού δικτύου για τις δύο υπολεκάνες 5ης τάξεως του Ασωπού Κουκίστρα και Μπιθοσακούλι, προκύπτει μία σαφής εικόνα νέου υδρογραφικού δικτύου με επιμέρους ανωμαλίες που εστιάζονται κυρίως σε φαινόμενα «πειρατείας», απότομες οριζόντιες και κατακόρυφες κάμψεις κλάδων, καθώς επίσης και ασύμμετρες συμβολές κλάδων διαφορετικής τάξης.

Είναι έντονη η επιρροή του ρηξιγενούς ιστού (διεύθυνσης Α – Δ έως ΔΒΔ – ΑΝΑ) στο υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής, η οποία συνοδεύεται από φαινόμενα έντονης κατά βάθος διάβρωσης εγκάρσια στις μεγάλες νεοτεκτονικές ρηξιγενείς ζώνες (Αυλώνα – Μαλακάσας, Μήλεσι – Ωρωπού κλπ).

7.1.6.2 Γεωλογική Δομή

Η γεωλογική δομή της Αττικής χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη πολυπλοκότητα, γεγονός που οφείλεται στις αλλητάλληλες τεκτονικές επιδράσεις που έχει δεχθεί η περιοχή κατά τη διάρκεια των γεωλογικών χρόνων.

Η ιδιαίτερη αυτή πολυπλοκότητα οδήγησε τους ερευνητές σε αντικρουόμενες απόψεις, τουλάχιστον όσο αφορά τη γεωτεκτονική ένταση των διαφόρων λιθολογικών ενοτήτων που απαντούν στο λεκανοπέδιο. Όσα περιγράφονται στη συνέχεια ακολουθούν την πρόταση του ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ 1986, όσο αφορά τη στρωματογραφική της διάρθρωση της Ζώνης Ανατολικής Ελλάδος.

Η γεωλογική δομή της Αττικής χαρακτηρίζεται από την παρουσία της ενότητας Ανατολικής Ελλάδος. Η εν λόγω ενότητα έχει ενιαία στρωματογραφική διάρθρωση μόνο για την περίοδο από το Ανώτερο Κρητιδικό έως το Ηώκαινο (Ανωκρητιδική επίκλυση), ενώ για την περίοδο πριν το Άνω Κρητιδικό περιλαμβάνει πλήθος από διαφορετικές ενότητες οι οποίες τεκτονίστηκαν κατά την παλαιοαλπική ορογένεση (Ανώτερο Ιουρασικό – Κατώτερο Κρητιδικό). Οι ενότητες της Ζώνης Ανατολικής Ελλάδας που απαντούν στην Αττική από την τεκτονικά βαθύτερη προς την τεκτονικά ανώτερη είναι συνοπτικά οι εξής:

- Η Ενότητα Αττικής

- Η Ενότητα της Λαυρεωτικής
- Η Ενότητα της Υποπελαγονικής
- Η Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος καθεαυτή (Ανωκρητιδική επίκλυση)

Ενότητα Αττικής

Η Ενότητα Αττικής αποτελεί το σχετικά αυτόχθονο σύστημα του Λεκανοπεδίου, το οποίο εμφανίζεται στα όρη του Υμηττού και της Πεντέλης. Η στρωματογραφική διάρθρωση στην περιοχή του Υμηττού από τα κατώτερα προς τα ανώτερα στρώματα έχει γενικά ως εξής:

- Σχιστόλιθοι της Βάρης
- Δολομίτες Πιρναρής
- Κατώτερο Μάρμαρο
- Σχιστόλιθοι Καισαριανής
- Ανώτερο Μάρμαρο

Στην περιοχή της Πεντέλης, η οποία αποτελεί από μακροτεκτονική άποψη θολοειδή πτυχή, ο πυρήνας της οποίας καταλαμβάνεται από τους βαθύτερους ορίζοντες του Κατώτερου Μαρμάρου, απαντούν οι τρεις ανώτεροι εκ των ως άνω οριζόντων.

Οι ορίζοντες του Κατώτερου Μαρμάρου εμφανίζονται ως συμπαγείς όγκοι, με μεγάλο βαθμό ανακρυσταλλώσεως οφειλόμενο σε δυναμική μεταμόρφωση.

Ο τυπικός Σχιστόλιθος Καισαριανής που απαντά στον Υμηττό συνίσταται από μαρμαρυγιακούς σχιστολίθους, φυλλίτες, αργιλικούς σχιστολίθους και ασβεστιτικούς φυλλίτες. Στις δυτικές κλιείς του Πεντελικού απαντούν γενέσιοι και αμφιβολίτες μέσα στο σύστημα των σχιστολίθων, οι οποίοι παλαιότερα είχαν αποδοθεί στη μεταμόρφωση γρανιτικών διεισδύσεων, ενώ αργότερα αποδόθηκαν σε διαφορετικού τύπου και βαθμού μεταμόρφωσης αργιλομαργαϊκών σχηματισμών. Τέλος, ο ορίζοντας του «Ενδιάμεσου Μαρμάρου» που συναντάται στις δυτικές κλιείς του Υμηττού εντός του σχιστολιθικού συστήματος δεν είναι τόσο σαφής στο Πεντελικό όρος.

Για τους ορίζοντες του Ανώτερου Μαρμάρου έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις για τη στρωματογραφική τους θέση. Έχει διαπιστωθεί ότι σε αρκετές θέσεις στον Υμηττό υπόκειται των σχιστολίθων, ενώ στην Πεντέλη υπέρκειται αυτών, χωρίς όμως να είναι διευκρινισμένο αν πρόκειται για ανάλογους στρωματογραφικούς ορίζοντες. Οι στρωματογραφικές αυτές ανωμαλίες έχουν αποδοθεί κατά καιρούς σε εφιπτεύσεις, χωρίς όμως και αυτό να είναι κοινά αποδεκτό.

Συνολικά η ενότητα είναι μεταμορφωμένη και έντονα παραμορφωμένη με αρχικές δομές σε διεύθυνση ΒΑ – ΝΔ και νεότερες σε ΒΔ – ΝΑ.

Στους ανώτερους σχηματισμούς της ενότητας (μάρμαρα και σχιστόλιθοι Καισαριανής) έχουν διακριθεί πέντε λιθοφασικοί ορίζοντες, οι οποίοι από κάτω προς τα πάνω περιγράφονται ως εξής (στοιχεία ερευνών - γεωλογικών χαρτών Ι.Γ.Μ.Ε.):

α) Κατώτερος ορίζοντας μαρμάρου.

Αποτελείται από λευκά - λευκότεφρα καλά στρωμένα μάρμαρα που τοπικά περιέχουν σχιστολιθικές φακοειδής ενστρώσεις. Ο ορίζοντας αυτός επικάθεται με γωνιώδη ασυμφωνία πάνω σε ένα ορίζοντα από μαρμαρυγιακούς σχιστολίθους, με χαλαζία και φακούς μαρμάρων, γνευσίους και σχιστοποιημένους μεταμορφίτες. Ο κατώτερος ορίζοντας αντιστοιχεί μάλλον στο " κατώτερο μάρμαρο" του Lepsius.

β) Κατώτερος ορίζοντας σχιστολίθων.

Ο ορίζοντας αυτός επικάθεται με συμφωνία στον προηγούμενο και αποτελείται από ασβεστομαρμαρυγιακούς σχιστολίθους με παρεμβολές μαρμάρου. Αντιστοιχεί πιθανά στον κατώτερο σχιστόλιθο (σχιστόλιθος Καισαριανής) του Lepsius.

γ) Ενδιάμεσος ορίζοντας μαρμάρου.

Ο ορίζοντας αυτός μπορεί να θεωρηθεί σαν μια ένστρωση μαρμάρου μεταξύ των δύο προηγούμενων οριζόντων. Πρόκειται για λευκότεφρο και τοπικά βαθύτεφρο μάρμαρο, καλά στρωμένο, κατά τόπους δε άστρωτο.

δ) Ανώτερος ορίζοντας σχιστολίθων.

Συνίσταται από χλωριτικούς και ασβεστομαρμαρυγιακούς σχιστολίθους με φακοειδείς ενστρώσεις μαρμάρου μικρού πάχους. Οι σχιστόλιθοι αυτοί συναντώνται κύρια στην βορειοανατολική Αττική και απομονώνουν επιφανειακά τα μάρμαρα του μεταμορφωμένου συστήματος στην περιοχή αυτή.

ε) Ανώτερος ορίζοντας μαρμάρων.

Αποτελείται από λευκά ή λευκότεφρα παχυστρωματώδη βιτουμενιούχα μάρμαρα. Στα κατώτερα στρώματα τους περιλαμβάνονται φακοί ερυθρών κερατολίθων και λευκών χαλαζιτών.

Ενότητα Λαυρεωτικής

Πρόκειται για την αλλόχθονη ενότητα της Λαυρεωτικής, που σύμφωνα με κάποιους ερευνητές (ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ 1986, ΤΑΤΑΡΗΣ & ΣΙΔΕΡΗΣ 1988) περνά σταδιακά στην πολύπλοκη αλλόχθονη ενότητα του Λεκανοπεδίου της Αθήνας, η οποία αντιπροσωπεύεται από το σχηματισμό των «Αθηναϊκών Σχιστολίθων».

Πρόκειται για ένα ημιμεταμορφωμένο χαοτικό σύμπλεγμα από διάφορα κλαστικά ιζήματα, που περιέχει πολλούς ολισθολίθους και τεκτονικές σφήνες με μεγάλη ποικιλία λιθολογιών (ασβεστόλιθους, οφιόλιθους κλπ). Η τυπική εμφάνιση της ενότητας στο Λαύριο περιέχει

σερικιτικούς – χλωριτικούς σχιστολίθους με παρεμβολές μεταβασαλών και μεταγάβρων με παραγενέσεις κυανοσχιστολιθικού τύπου.

Ενότητα Υποπελαγονική

Καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της ενότητας Ανατολικής Ελλάδας και χαρακτηρίζεται από την παρουσία νηριτικών ιζημάτων ασβεστολιθικής πλατφόρμας του Άνω Τριαδικού – Ιουρασικού, που διακόπτεται από σχιστοψαμμικοκερατολιθικές διαπλάσεις. Η ανώτερη εκ των διαπλάσεων στην οροφή της παίρνει τη μορφή τεκτονικού mélange, που υπόκειται του οφιολιθικού καλύμματος.

Στο Ανώτερο Παλαιοζωικό – Κατώτερο Τριαδικό απαντούν κλαστικοί σχηματισμοί με ολισθολίθους ασβεστολίθων.

Αναλυτικά, η στρωματογραφική στήλη του συστήματος αυτού, περιγράφεται στη συνέχεια.

α) Φλύσξης Άνω Κρητιδικής ηλικίας.

Συνίσταται από λεπτόκοκκους έως μεσόκοκκους ψαμμίτες και συμπαγείς αργίλους που περιέχουν στρώματα ασβεστόλιθων. Η απόθεση του φλύσχη αρχίζει μετά το Δάνιο και η παρουσία του έχει διαπιστωθεί από τον Θ. Σπηλιάδη (1960, 1963, 1965) στους νότιους προβούνους της Πάρνηθας, από τον Α. Δούνα (1971), στην περιοχή του φύλλου Ελευσίνας, και από τον Γ. Κασικάτσο (1974) στον ορεινό όγκο Μπελετσίου και στην Μαλακάσα.

β) Ασβεστόλιθοι Άνω Κρητιδικής ηλικίας.

Αποτελούν ένα σύστημα ασβεστόλιθων από το Κενομάνιο μέχρι το Σενώνιο – Δάνιο. Τα ανώτερα στρώματα του συστήματος συνιστούν τη ζώνη μεταβάσεως προς το φλύσχη και αποτελούνται από λεπτοστρωματώδεις κεραμόχρους, πράσινους και πρασινότεφρους ασβεστόλιθους, ψαμμίτες και κλαστικούς ασβεστόλιθους σε εναλλαγές. Κάτω από την σειρά αυτή απαντούν παχυπλακώδεις ανοικτόφαιοι έως τεφροί ασβεστόλιθοι, μεγίστου πάχους 80m (Τουρώνιο;) και κάτω από αυτούς συναντώνται λεπτοπλακώδεις στιφροί, τοπικά μαργαϊκοί ασβεστόλιθοι του Κενομανίου με φυλλώδεις μάργες μεγίστου πάχους 100m.

Τα κατώτερα στρώματα του Κενομανίου περιέχουν μερικές φορές κλαστικά υλικά (κροκαλοπαγή) και αντιστοιχούν στην Κενομάνιο επίκλυση που σε άλλες γειτονικές περιοχές καλύπτει κοιτάσματα βωξίτη και σιδηρονικελίων.

γ) Σχιστοκερατολιθική διάπλαση με οφιολίθους.

Οι σχηματισμοί αυτοί, Άνω Ιουρασικής – Κατώτερης Κρητιδικής ηλικίας καταλαμβάνουν μικρή έκταση και περιλαμβάνουν σχιστολίθους, κερατολίθους ραδιολαρίτες, ψαμμίτες, καμιά φορά δε και πλακώδεις ψαμμιτικούς ασβεστόλιθους. Περιέχουν σώματα βασικών και υπερβασικών πετρωμάτων.

δ) Τριαδικό – Ιουρασικοί Ασβεστόλιθοι και Δολομίτες.

Πρόκειται για λεπτοπλακώδεις μελανότεφρους ασβεστόλιθους με κονδύλους και ενστρώσεις κερατολίθων. Συχνά οι ασβεστόλιθοι αυτοί παρουσιάζονται δολομιτοποιημένοι έως δολομιτικοί και μερικές φορές μεταπίπτουν σε τυπικούς δολομίτες. Στους κατώτερους ορίζοντες γίνονται αρχικά παχυστρωματώδεις έως άστρωτοι για να μεταπέσουν τελικά σε στιφρούς λεπτοπλακώδεις συχνά μαργαϊκούς με ενστρώσεις κερατολίθων και πλευρικές μεταβάσεις σε σχιστολίθους και ψαμμίτες (μετάβαση προς Νεοπαλαιοζωικό). Την κύρια ανάπτυξη τους παρουσιάζουν στην μεταξύ Αυλώνας και Ωρωπού περιοχή, στην περιοχή της Πάρνηθας, Πάστρας, Πατέρα και μεταξύ Ερυθρών - Μεγάρων και Μάνδρας περιοχή.

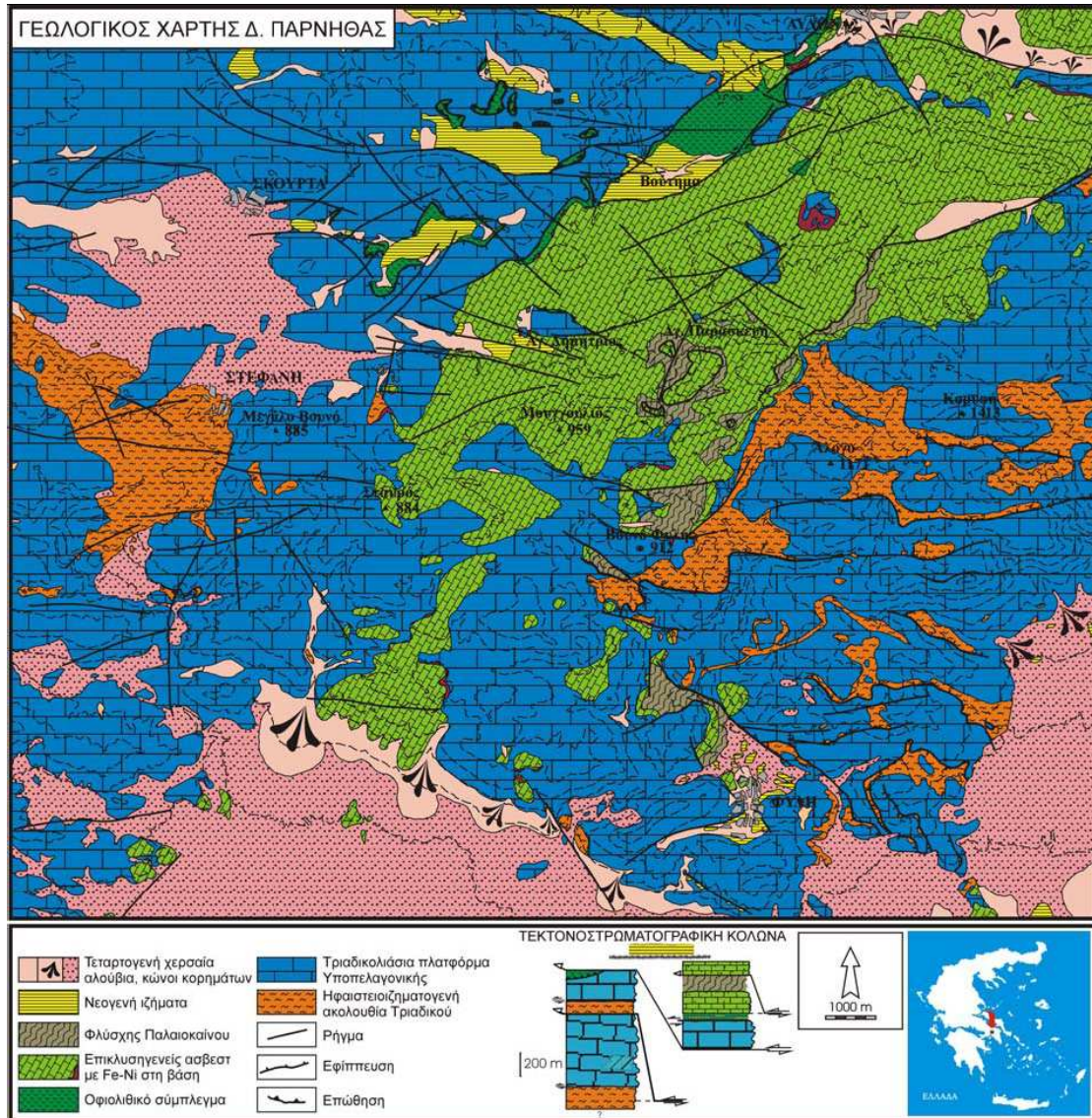
ε) Νεοπαλαιοζωικά στρώματα

Το σύστημα αυτό αποτελείται από αργιλικούς σχιστολίθους, ψαμμίτες, γραουβάκες και κροκαλοπαγή μεταξύ των οποίων συχνά παρεμβάλλονται βασικά εκρηξιγενή πετρώματα (κερατοφύρες, μελαφύρες, κερατοφυρικοί τόφφοι) με φακοειδείς ενστρώσεις από λεπτοπλακώδεις και καμιά φορά παχυπλακώδεις ασβεστόλιθους, συχνά μαργαϊκούς. Τα Νεοπαλαιοζωικά στρώματα εμφανίζονται συχνά ημιμεταμορφωμένα (χαλαζίτες, φυλλίτες).

Η πιο εκτεταμένη και τυπική εμφάνιση της Υποπελαγονικής ενότητας στην Αττική συναντάται στην περιοχή των ορέων Πάρνηθας και Πατέρα. Οι αλπικοί σχηματισμοί της Πάρνηθας από τους αρχαιότερους προς τους νεότερους είναι οι εξής:

- Ηφαιστειοϊζηματογενές σύμπλεγμα Κατώτερου – Μέσου Τριαδικού. Περιλαμβάνει πηλίτες, ψαμμίτες και κερατοφύρες, καθώς και ολισθολίθους περμικών ασβεστολίθων.
- Νηριτικά ανθρακικά Καρνίου – Μέσου Ιουρασικού που υπέρκεινται του συμπλέγματος με όριο τεκτονικής αποκόλλησης. Αποτελούνται από παχυστρωματώδεις ασβεστολίθους, λατυποπαγείς κατά θέσεις.
- Πετρώματα του οφιολιθικού συμπλέγματος με έντονη σερπεντινίωση των υπερβασικών.
- Επικλυσιγενείς ανωκρητιδικό ασβεστόλιθοι της Ανατολικής Ελλάδας, μαργαϊκοί στη βάση, ρουδιστοφόροι στη συνέχεια, με μεταβατικά προς το φλύσχη στην κορυφή.
- Παλαιοκαινικός φλύσχης.

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο γεωλογικός χάρτης της δυτικής Πάρνηθας.

Σχήμα 7.1.6.1. Γεωλογικός χάρτης Δ. Πάρνηθας (ΙΓΜΕ – Μαριολάκος et al, 2001)

Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος (Ανωκρητιδική επίκλυση)

Η Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος καθεαυτή ταυτίζεται με την Ανωκρητιδική επίκλυση, καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, πριν το Άνω Κρητιδικό δεν υπήρχε ενιαίος παλαιογεωγραφικός χώρος, αλλά ένας χώρος που ήταν κατατμημένος σε επιμέρους παλαιογεωγραφικές ενότητες.

Η επίκλυση περιλαμβάνει ένα κροκαλοπαγές βάσης, που υπόκειται μιας ασβεστολιθικής μάζας, η οποία είναι συνήθως νηριτική και τοπικά πελαγική με παρεμβολές τουρβιδιτικών κλασικών σχηματισμών. Στην οροφή συναντάται ο τυπικός φλύσχος ηλικίας Παλαιοκαίνου – Ηωκαίνου. Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρούνται μεταβατικά στρώματα προς το φλύσχη στην οροφή της ασβεστολιθικής μάζας.

Στρωματογραφία μεταλλικών σχηματισμών

Οι λεκάνες που έχουν σχηματιστεί μεταξύ των αλπικών εμφανίσεων έχουν πληρωθεί με νεότερες αποθέσεις. Η στρωματογραφία των σχηματισμών αυτών από τους νεότερους στους αρχαιότερους δίνεται στη συνέχεια:

Τεταρτογενές

Πρόκειται για χερσαίες και ποταμοχειμάρειες αποθέσεις κυμαινόμενου πάχους, ενίοτε σημαντικού και ποικίλης πετρολογικής συστάσεως και κοκκομετρίας.

Στην πετρολογική σύνθεση των αποθέσεων αυτών είναι σαφής η επικράτηση στοιχείων των γειτονικών αλπικών σειρών, καθώς επίσης και στοιχεία αποσάθρωσης της νεογενούς σειράς.

α. Αλλουβιακές αποθέσεις

Οι αλλουβιακές αποθέσεις καταλαμβάνουν κατά περιοχές μεγάλη σχετικά έκταση. Πρόκειται για σύγχρονες αποθέσεις από αδρομερή υλικά στα κράσπεδα και πλέον λεπτομερή προς το εσωτερικό των διαφόρων λεκανών (κροκάλες, χάλικες, άμμοι, άργιλοι κλπ.). Στην περιοχή Αυλώνας απαντούν σύνθετα ριπίδια σε μεγάλη έκταση (ΜΕΤΤΟΣ. Α 1992). Μικρότερη έκταση καταλαμβάνουν τα πλευρικά κορήματα που περιορίζονται στα κράσπεδα των αλλουβιακών λεκανών, καθώς και οι αναβαθμίδες. Οι κυριότερες αλλουβιακές λεκάνες στον χώρο της Αττικής διαμορφώνονται στις πεδινές περιοχές των Μεσογείων, Μαραθώνα, Θριασίου και Μεγάρων, καθώς και στην ευρεία κοίτη του Ασωπού.

β. Πλειστοκαινικές αποθέσεις

Συνίστανται από χερσαίες αποθέσεις (αμμούχοι άργιλοι και κροκαλοπαγή). Οι σχηματισμοί αυτοί έχουν μεγάλη ανάπτυξη στα κράσπεδα της Πάρνηθας, της Πάστρας, της Μαυρινώρας, του Πατέρα, στην περιοχή Καπανδριτίου και μικρότερη ανάπτυξη στην περιοχή Καλάμου, της Πεντέλης, του Αλεποχωρίου και των Μεγάρων.

Πρόκειται για λατυποκροκαλοπαγή χερσαίας φάσεως, κατά περιοχές αρκετά συνεκτικά, με συγκολλητική ύλη ασβεσταργιλοψαμμιτική, καθώς και για πλειστοκαινικά πλευρικά κορήματα που απαντούν στα βόρεια κράσπεδα της Πάρνηθας και Μαυρινώρας, καταλαμβάνοντας μικρή έκταση με μικρό κατά κανόνα πάχος λόγω της σημαντικής διάβρωσης που έχουν υποστεί. Ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή Μαλακάσας - Μαυροσουβάλας - Μαρκοπούλου τα πλειστοκαινικά κροκαλοπαγή συντίθενται αποκλειστικά από κερατολιθικές, σχιστοψαμμιτικές και ασβεστολιθικές κροκάλες και λατύπες (σειρά Πάρνηθας) ως και από προϊόντα καταστροφής των νεογενών τραβερτινοειδών φαιών ασβεστόλιθων.

Η ευρεία κοίτη του Κηφισού δομείται από τους λιμνοχερσαίους σχηματισμούς του Κηφισού, που αποτελούνται από λεπτομερείς αποθέσεις πηλών, αργίλων και αργιλοαμμούχων υλικών, με, κατά θέσεις, διάσπαρτες κροκάλες και παρεμβολές ψηφιδοπαγών και κροκαλοπαγών.

Νεογενές

Αποτελούνται από μάργες, αργίλους, ψαμμίτες, κροκαλοπαγή και μαργαϊκούς ασβεστόλιθους σε εναλλαγές.

Οι ασβεστόλιθοι τραβερτινοειδούς μορφής κατά το μεγαλύτερο μέρος αποκτούν σημαντικό πάχος στους ανώτερους στρωματογραφικούς ορίζοντες της σειράς.

Οι σχηματισμοί του νεογενούς έχουν μεγάλη εξάπλωση στις περιοχές Μεγάρων, Αλεποχωρίου, Καπανδριτίου, πεδιάδας Μεσογαίας, Κηφισιάς και βορείων κρασπέδων Πάρνηθας και καλύπτουν μαζί με τους διλουβιακούς σχηματισμούς την επαφή των μεταμορφωμένων συστημάτων με αποτέλεσμα να μην ορατή η τεκτονική σχέση τους.

Τα νεογενή ιζήματα περιλαμβάνουν δύο συστήματα πετρωμάτων, δηλαδή το ανώτερο σύστημα με χερσαίους σχηματισμούς από πηλούς, αργίλους και κροκαλοπαγή και το κατώτερο με εναλλαγές μαργών, αργίλων, ψαμμιτών, κροκαλοπαγών, μαργαϊκών ασβεστόλιθων και τραβερτινών. Εντός των αποθέσεων του δεύτερου συστήματος αναπτύσσονται λιγνιτικά κοιτάσματα.

Οι λιθοφασικές μεταβολές είναι πολύ έντονες, τόσο κατά την οριζόντια όσο και κατακόρυφη έννοια, λόγω της παλαιομορφολογίας της τριτογενούς λεκάνης και της διαφορετικής λιθολογικής σύστασης των επιμέρους περιοχών τροφοδοσίας αυτής με υλικά ιζηματογένεσης.

Πλήρης ανάπτυξη της νεογενούς σειράς παρατηρείται στην περιοχή της Μαυροσουβάλας, όπου και τα ομώνυμα λιγνιτικά κοιτάσματα, ενώ σε άλλες περιοχές, λόγω της παλαιογεωγραφικής εξέλιξης της τριτογενούς λεκάνης και των μετέπειτα κατακόρυφων κινήσεων και φαινομένων διάβρωσης, απαντούν μόνο τμήματα αυτής.

Σε ό,τι αφορά τα λιγνιτικά κοιτάσματα της τριτογενούς λεκάνης, αυτά αναπτύσσονται σε δύο ορίζοντες. Ο κατώτερος ορίζοντας συναντάται εντός των παλαιότερων μελών του κατώτερου συστήματος αποθέσεων, στη γειτονία με το προνεογενές υπόβαθρο. Το πάχος του ορίζοντα αυτού κυμαίνεται από 2 ως 10m (ΒΟΡΕΑΔΗΣ 1952) ενώ το πάχος του ανώτερου ορίζοντα είναι μόλις 1,5m.

Η ηλικία της νεογενούς σειράς της Βόρειας Αττικής είναι μειοπλειοκαινική και κατά άλλους πλειοκαινική.

Νεότερες παλυνολογικές έρευνες σε μαργαϊκές και αργιλικές ενστρώσεις, παρεμβαλλόμενες μεταξύ των λιγνιτικών στρωμάτων στις περιοχές Σχηματαρίου και Μαλακάσας, απέδειξαν την παρουσία μικροχλωρίδας (σπόροι, γυρέοκοκκοί) κωνοφόρων ως και φυλλοβόλων και ποωδών αγγειοσπέρμων επί τη βάση των οποίων τα λιμναία αυτά ιζήματα κατατάσσονται στο Ανώτερο Μειόκαινο (Βαλλέσιο), ενώ στρωματογραφικοί συσχετισμοί νεογενών και τεταρτογενών σχηματισμών τοποθετούν τις αποθέσεις της περιοχής Ωρωπού, Σχηματαρίου του ανώτερου συστήματος στο Τουρώλιο (Α.ΜΕΤΤΟΣ 1992).

Η νεογενής λεκάνη του Ασωπού υποδιαιρείται σε διάφορες περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από το είδος των ιζημάτων και τη θέση και σχέση τους με το υπόβαθρό τους,

που είναι η σειρά της Πάρνηθας για το κεντρικό τμήμα της λεκάνης (περιοχή Σχηματαρίου-Μαλακάσας-Ωρωπού), σύμφωνα με έρευνες των ΒΟΡΕΑΔΗ, ΜΕΤΤΟΥ κ.α.

Υπολεκάνη Σχηματαρίου - Οινοφύτων - Τανάγρας

Τα βαθύτερα μέλη των ιζημάτων της περιοχής συνίστανται από λευκές πλακώδεις μάργες, εναλλασσόμενες με πηλούς και αργίλους. Τα ιζήματα αυτά μεταβαίνουν προς τα πάνω στα δελταϊκά ιζήματα της περιοχής από εναλλαγές ενστρώσεων άμμων, κροκαλών με πηλόχους άμμους και παρεμβολές πάγκων ψαμμιτοκροκαλοπαγών. Το συνολικό πάχος των ιζημάτων στο δυτικό τμήμα της λεκάνης υπερβαίνει τα 300m. Ανατολικότερα, προς Σχηματάρι και Οινόφυτα το πάχος των ιζημάτων φθάνει τα 600m και τα ανώτερα στρώματά τους αντιπροσωπεύονται από πλακώδεις ασβεστόλιθους και τεφρόλευκες μάργες (ΜΕΤΤΟΣ Α., 1992). Εντός των αποθέσεων αυτών αναπτύσσεται ομοιόμορφα λιγνιτικό κοίτασμα δύο στρωμάτων πάχους 1,6 και 0,4m, μεταξύ των οποίων παρεμβάλλεται στρώμα μάργας πάχους 0,6m (ΒΟΡΕΑΔΗΣ Γ., 1952).

Η υπολεκάνη συνεχίζεται προς Βορρά μέχρι τον Ευβοϊκό κατά μήκος της γραμμής Χαλκουτσίου, Δήλεσι, Αυλίδας, όπου τα ανώτερα στρώματα εξελίσσονται σε καστανέρυθρες αποθέσεις από πηλούς, αργίλους, αμμούχους αργίλους και συνεκτικά ή μη ψαμμιτοκροκαλοπαγή. Τα αδρομερή μέλη των αποθέσεων της υπολεκάνης αποτελούνται από προϊόντα αποσάθρωσης της σειράς της Πάρνηθας, εκ κροκαλών διαφόρου μεγέθους ασβεστολιθικής, κερατολιθικής και οφιολιθικής σύστασης.

Στα ΝΔ περιθώρια της υπολεκάνης εμφανίζεται το ασβεστολιθικό υπόβαθρο της Πάρνηθας συνεπεία του μεγάλου ρήγματος της Τανάγρας, στο οποίο οφείλεται και η δημιουργία της υπολεκάνης. Ανατολικότερα, στην περιοχή Οινοφύτων και στα όρια με την υπολεκάνη Αγ.Θωμά-Αυλώνας-Μαλακάσας, αναδύεται και πάλι το ασβεστολιθικό υπόβαθρο της Πάρνηθας (λόφος διχαλωτός) που αποτελεί συνέχεια των λόφων Ασβεστοχωρίου Βόρεια και ΒΑ της Αυλώνας.

7.1.6.3 Τεκτονική

Η ευρεία περιοχή της Αττικής έχει υποστεί την επίδραση επανειλημμένων τεκτονικών κινήσεων. Γενικά διακρίνουμε μια παλαιότερη προνεογενή τεκτονική και μια νεότερη τεκτονική του Τριτογενούς και Τεταρτογενούς.

Παλαιότερη Προνεογενής Τεκτονική.

Η τεκτονική αυτή αφορά στην σχέση των συστημάτων που αναφέρθηκαν προηγουμένως, των μεταμορφωμένων και μη μεταμορφωμένων σχηματισμών των οποίων η επαφή καλύπτεται από τις αποθέσεις του Νεογενούς και δεν είναι ορατή. Οι πλέον πρόσφατες απόψεις επί της τεκτονικής σχέσεως μεταμορφωμένων και μη μεταμορφωμένων σχηματισμών σύμφωνα με τους J. Abouin (1973), Γ. Κασικάτσο (1977,1979), J.Mercier, P.Vergel (1977), συνοψίζονται στα ακόλουθα: Η περιοχή της Αττικής αποτελεί διπλό πολυφασικό τεκτονικό παράθυρο που σχηματίστηκε με την εφίππευση της ενότητας Βερορίου (ενότητα Στύρων - Οχης στην Εύβοια) στο κρυσταλλοσχιστώδες της Αττικής (ενότητα Αλμυροποτάμου στην Εύβοια) και με την

επώθηση στη συνέχεια πάνω σ' αυτή των μη μεταμορφωμένων σχηματισμών της Πάρνηθας (και των αντίστοιχων σχηματισμών της ενότητας της Κεντρικής Εύβοιας).

Έτσι σύμφωνα με τις απόψεις αυτές στον ευρύτερο χώρο της Αττικής και Νοτίου Εύβοιας, οι μη μεταμορφωμένοι σχηματισμοί του συστήματος της Πάρνηθας έχουν επωθηθεί προς Νότο στα μεταμορφωμένα πετρώματα του μεταμορφωμένου συστήματος (κρυσταλλοσχιστώδες Αττικής).

Νεότερη Τεκτονική

Οι διάφορες λεκάνες της Αττικής, όπως Ωρωπού - Μαλακάσας, Μεγάρων, Καπανδριτίου - Μαραθώνα κ.α., αντιστοιχούν σε τεκτονικές τάφρους που σχηματίστηκαν συνέπεια ηπειρογενετικών κινήσεων, μετά το τέλος της Αλπικής ορογένεσεως, δηλαδή στο στάδιο της χαλάρωσης των τεκτονικών πιέσεων, οπότε οι μετατοπίσεις ήταν κατακόρυφες με αποτέλεσμα την δημιουργία τεκτονικών τάφρων και υβωμάτων. Στις πρώτες αποτέθηκαν νεογενή ιζήματα λιμναίας και χερσαίας προελεύσεως. Μετά την απόθεση των νεογενών ιζημάτων ακολουθούν περίοδοι νεότερων διαρρήξεων που έπληξαν ακόμη και τους διλουβιακούς σχηματισμούς.

Κατά το Τεταρτογενές, εκτός των ηπειρογενετικών κινήσεων, έλαβαν χώρα και ευστατικές κινήσεις, ανοδικές και καθοδικές, οφειλόμενες στη δέσμευση ή απελευθέρωση πάγων στους πόλους (παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περίοδοι) οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα την μετακίνηση της γραμμής των ακτών αντίστοιχα προς τα κάτω ή προς τα πάνω. Τέλος, η ύπαρξη αναβαθμίδων στους χείμαρρους της περιοχής της μελέτης, το ύψος των οποίων σε μερικές περιπτώσεις υπερβαίνει τα 3m πιστοποιεί θετική κατακόρυφη κίνηση που έλαβε χώρα κατά το τέλος του τεταρτογενούς ίσως δε και κατά τους ιστορικούς χρόνους.

Στη συνέχεια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σε δύο περιοχές της Αττικής με ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τεκτονικής απόψεως: την περιοχή της δυτικής Αττικής που γεινιάζει με τον ιδιαίτερα ενεργό χώρο του Κορινθιακού, αλλά και την περιοχή της Πάρνηθας που έδωσε τον καταστροφικό σεισμό της 7-9-99, και την περιοχή της βόρειας και βορειοανατολικής Αττικής που γεινιάζει επίσης με τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας αλλά και με το ενεργό τεκτονικό βύθισμα του Ευβοϊκού.

Περιοχή δυτικής Αττικής

Η τεκτονική της περιοχής χαρακτηρίζεται από τις πολλαπλές πτυχώσεις των στρωμάτων που εκφράζονται με την παρουσία συγκλίνων και αντικλίνων, καθώς και από την κατάτμηση και διάρρηξη των πετρωμάτων, από τη δράση των ρηγμάτων, που εκδηλώθηκαν μετά την πτυχογόνο τεκτονική διεργασία. Η τεκτονική καταπόνηση των πετρωμάτων είναι το κύριο χαρακτηριστικό που καθορίζει τη μηχανική τους συμπεριφορά, πέρα από τις ιδιότητες του ακέρατου πετρώματος. Οι τεκτονικές κινήσεις στην ευρύτερη περιοχή είναι πολύπλοκες και αντίστοιχη είναι η ποικιλία των τεκτονικών μορφών που έχουν δημιουργηθεί. Τα πετρώματα της περιοχής έχουν επηρεαστεί από την επώθηση του οφιολιθικού καλύμματος και της σχιστοκερατολιθικής διάπλασης στους τριαδικούς ασβεστόλιθους, η οποία έλαβε χώρα κατά το Ιουρασικό-Κρητιδικό. Η δεύτερη τεκτονική φάση κατά το Ηώκαινο, επηρέασε για δεύτερη φορά τους λιθολογικούς σχηματισμούς που προαναφέρθηκαν καθώς και τους ανωκρητιδικούς ασβεστόλιθους. Τελευταία φάση τεκτονισμού έχει δημιουργήσει κανονικά ρήγματα με μεγάλο

άλμα. Η διεύθυνση αυτών των ρηγμάτων είναι Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ. Η κίνησή τους έχει περιπλέξει την γεωλογική εικόνα και ο ρόλος τους είναι καθοριστικός στη διαμόρφωση του ανάγλυφου.

Τα αποτελέσματα των τεκτονικών φάσεων σε διάφορες χρονικές περιόδους είναι φανερά κατά την μακροσκοπική παρατήρηση των διαφόρων λιθολογικών σχηματισμών. Οι τριαδικοί ασβεστόλιθοι είναι έντονα κατακερματισμένοι σχεδόν στο σύνολο της μάζας τους. Οι ρωγμές τους έχουν όμως επουλωθεί με ασβεστίτικο υλικό. Ιδιαίτερα εμφανής είναι η τεκτονική καταπόνηση των κρητιδικών ασβεστόλιθων. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι οι κρητιδικοί ασβεστόλιθοι αποτελούσαν τα ανώτερα στρωματογραφικά ιζήματα κατά την επώθηση στο Ηώκαινο, άρα βρισκόντουσαν στην άμεση επιρροή της επώθησης. Ο δεύτερος λόγος είναι η ανομοιομορφία των επί μέρους λιθολογικών φάσεων του σχηματισμού (κλαστική φάση, λεπτοπλακώδεις ή φυλλώδεις έως παχυστρωματώδεις ασβεστόλιθοι), η οποία είχε σαν αποτέλεσμα το διάφορο βαθμό τεκτονισμού όσον αφορά το μέγεθος και τη μορφή κατά θέσεις. Η ύπαρξη ζωνών αδυναμίας μέσα στο πέτρωμα δημιούργησε επιπτεύσεις στον ίδιο σχηματισμό και τον κατά θέσεις προκάλεσε τον κατακερματισμό του. Παρατηρούνται πτυχές, οι άξονες τους όμως δεν μπορούν να χαρτογραφηθούν λόγω της επίδρασης του νεώτερου ρηματογόνου τεκτονισμού.

Άξια λόγου ρήγματα στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Αττικής είναι το ρήγμα της Φυλής με διεύθυνση ΔΒΔ -ΑΝΑ και κλίση προς ΝΔ και το ρήγμα του Θριασίου Πεδίου με διεύθυνση ΔΒΔ - ΑΝΑ και κλίση προς ΝΔ.

Και τα δύο ρήγματα είναι κανονικά, κόβουν κυρίως προνεογενείς γεωλογικούς σχηματισμούς αλλά επίσης επηρεάζουν νεογενή ρήγματα. Το ρήγμα του Θριασίου Πεδίου βρίσκεται στις παρυφές του Πεδίου και καλύπτεται από κώνους κορημάτων και σάρρες. Το ρήγμα της Φυλής είναι περίπου παράλληλο με το προηγούμενο σε απόσταση 4-5 Km από αυτό προς τα βόρεια.

Σύμφωνα με τα προκαταρκτικά αποτελέσματα έρευνας που αφορά τον σεισμό της Αθήνας της 7/9/1999 (Paradourios et al,2000) η χωρική κατανομή των μετασεισμών σε συνδυασμό με το εστιακό μηχανισμό του κυρίου σεισμού σε πρώτη προσέγγιση υποδηλώνουν ότι αυτός ο σεισμός γενετικά συνδέεται με μια σεισμική δομή διεύθυνσης ΔΒΔ - ΑΝΑ και κλίση Ν ΝΔ, η τοπογραφική έκφραση της οποίας πιθανόν είναι το νεοτεκτονικό ρήγμα της Φυλής το οποίο έχει παράταξη 110° - 130° Β και μέγιστη κλίση 60° -85° ΝΔ. Σύμφωνα επίσης με τα ίδια παραπάνω αποτελέσματα, η θέση της σεισμικής εστίας επαναπροσδιορίζεται σε βάθος 16,8Km και σε απόσταση περίπου 15Km προς τα ΝΔ από το επιφανειακό ίχνος του ρήματος της Φυλής.

Στην παραπάνω έρευνα δεν γίνεται αναφορά για οποιαδήποτε σχέση του σεισμού της Αθήνας στις 7/9/1999 με το ρήγμα του Θριασίου πεδίου, που κατ' άλλους όμως ερευνητές είναι αυτό που ευθύνεται για τον εν λόγω σεισμό.

Το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας

Η περιοχή της Κακιάς Σκάλας επηρεάζεται κυρίως από κανονικά ρήγματα περί τη διεύθυνση Α-Δ ενώ ένας μικρότερος αριθμός δευτερευόντων ρηγμάτων έχει διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ. Οι ίδιες τεκτονικές διευθύνσεις αναγνωρίζονται και στην ευρύτερη περιοχή Μεγάρων - Λουτρακίου, στις εκεί μεγάλες ρηξιγενείς ζώνες οι οποίες έχουν δημιουργήσει τις λεκάνες απόθεσης των

πλειοπλειστοκαινικών ιζημάτων των περιοχών αυτών. Με τη σειρά τους τα πρόσφατα αυτά πλειοπλειστοκαινικά ιζήματα έχουν διαρραγεί έντονα από ρήγματα με κύριες διευθύνσεις Α-Δ και ΑΝΑ-ΔΒΔ.

Η ρηξιγενής ζώνη της Κακιάς Σκάλας αναπτύσσεται από τις κορυφές των κρημνών του ασβεστολιθικού υψώματος Καβαλλάρης μέχρι τη θάλασσα με μια σειρά υποπαράλληλων κλιμακωτών ρηγμάτων σε γενική διεύθυνση Α-Δ. Τα επάλληλα αυτά ρήγματα, κατά την έννοια της απότομης μορφολογίας που έχει αναπτυχθεί, είναι διαμήκη και χαρακτηρίζονται τόσο στην τοπική όσο και στη χιλιομετρική κλίμακα, από συχνές μικρές αλλαγές στη διεύθυνση τους, γύρω από την κύρια διεύθυνση Α-Δ. Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα ρηξιγενούς ζώνης του ελληνικού χώρου σε ασβεστολιθικά πετρώματα με νεοτεκτονική δραστηριότητα. Οι ζώνες αυτές, όπως και εδώ, έχουν συνήθως κάποιο πλάτος, με πολλαπλές επιφάνειες ρηγμάτων και πολλές γενεές τεκτονικών λατυποπαγών και πλευρικών κορημάτων. Τα κορήματα εδημιουργούνται κάθε τόσο από καταπτώσεις του τεμαχισμένου πετρώματος όταν η ζώνη ενεργοποιείται και στη συνέχεια έχουν προσβληθεί και αυτά από τις επόμενες νεώτερες αναδράσεις.

Το προεξέχον και ιδιαίτερα διακρινόμενο ρήγμα από το πλήθος των ρηγμάτων της ζώνης της Κακιάς Σκάλας, είναι αυτό με τις θεαματικές κατοπτρικές επιφάνειες που προβάλλουν σε πολλές θέσεις στα πρανή των ορυγμάτων της Νέας Εθνικής Οδού (Ν.Ε.Ο.), καθώς και σε εκείνα της Παλαιάς Εθνικής Οδού (Π.Ε.Ο.) στο κεντρικό της τμήμα. Πρόκειται για το πιο σημαντικό ρήγμα της ζώνης, με τις περισσότερες και πιο νέες αναδράσεις, αφού χαρακτηρίζεται από έντονα μορφοτεκτονικά χαρακτηριστικά ενεργότητας, όπως οι ευρείες και σημαντικές σε ύψος κατοπτρικές επιφάνειες, με σαφείς χαρακτήρες νεότητας, οι γενεές γραμμών και ραβδώσεων ολίσθησης, οι φρέσκες μη διαβρωμένες επιφάνειες, η δημιουργία έντονου κρημνού στη μορφολογία και τέλος η παρουσία νέων πλευρικών κορημάτων. Το κύριο αυτό ρήγμα αποκαλείται ως ρήγμα της Κακιάς Σκάλας.

Το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας και τα παράλληλα του στον υποθαλάσσιο χώρο διαμορφώνουν τα βόρεια περιθώρια του βυθίσματος του Σαρωνικού Κόλπου. Το βύθισμα αυτό δεν έχει βέβαια την ίδια ενεργότητα με το αντίστοιχο βύθισμα του Κορινθιακού Κόλπου, δεν παύει όμως να είναι κατά τεκμήριο μία νεοτεκτονική δομή και είναι γνωστό ότι τα περιθώρια των βυθισμάτων είναι πάντα και οι περισσότερες δραστήριες τεκτονικές περιοχές των δομών αυτών.

Η ρηξιγενής ζώνη της Κακιάς Σκάλας είναι από τις πιο εντυπωσιακές στον ελληνικό χώρο, λόγω του απόκρημνου χαρακτήρα του αντερείσματος και των εντυπωσιακών εμφανίσεων κατοπτρικών επιφανειών. Η ρηξιγενής ζώνη διατρέχεται από πολλά ρήγματα, το κύριο όμως ρήγμα της Κακιάς Σκάλας είναι διακριτό μέσα στην ρηξιγενή ζώνη, αφού φαίνεται ότι επιμόνως και επανειλημμένως κατά το πρόσφατο παρελθόν έχει 'φροντίσει' να προβάλλει και να λειάνει εντυπωσιακά την κατοπτρική του επιφάνεια.

Στο ρήγμα της Κακιάς Σκάλας οι εμφανιζόμενες κατοπτρικές επιφάνειες έχουν διεύθυνση που ποικίλει από $B 60^\circ$ μέχρι και $B 130^\circ$, αλλά και η κλίση δεν διατηρείται σχετικά πιο σταθερή και είναι της τάξεως των $45^\circ-70^\circ$. Σε ορισμένα σημεία, στην ίδια θέση, το ρήγμα έχει μεγάλη κλίση στα χαμηλά και μικρή στη συνέχεια του στα ψηλότερα σημεία του ανάγλυφου. Σε κάποιες επιφάνειες παρατηρήθηκε κλίση πολύ μεγάλη, της τάξεως των $75^\circ-90^\circ$. Πάνω στις

ρηξιγενείς αυτές επιφάνειες διακρίνονται τα ίχνη της τεκτονικής ολίσθησης υπό μορφή κυρίως αυλακώσεων και λεπτών μηχανικών γραμμώσεων. Συχνά αναπτύσσεται κατά τη φορά της κίνησης ασβεστίτης καθώς και σπανιότερα στυλόλιθοι.

Η γεωμετρία των κατοπτρικών επιφανειών του ρήγματος της Κακιάς Σκάλας στην κλίμακα μέτρων ή δεκάδων μέτρων είναι πάντως μεταβλητή, όπως διαπιστώνεται στα σημεία όπου οι επιφάνειες είναι σαφώς ορατές. Αυτή η μεταβολή εκφράζεται ως σχετική αλλαγή τόσο της διεύθυνσης όσο και της κλίσης του κατόπτρου. Συγκεκριμένα, όπως διαπιστώθηκε από τις επιτόπιες παρατηρήσεις στα σημεία όπου ξεπροβάλλουν στην επιφάνεια του εδάφους τα κάτοπτρα, το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας έχει χαρακτηριστική γεωμετρία στην κατά κλίση διατομή του: το ανάντη τμήμα της κατοπτρικής επιφάνειας για κάποιες δεκάδες μέτρα βυθίζεται με μικρή κλίση (μέχρι και 45°) ενώ το κατόντη τμήμα βυθίζεται με μεγαλύτερη κλίση η οποία φθάνει και τις 75° . Το γενικό αυτό μοντέλο δεν διατηρείται πάντως καθ' όλο το μήκος του.

Σε κάποιες θέσεις οι κατοπτρικές επιφάνειες διακόπτονται πλαγίως από άλλα μικρά ρήγματα με αντίθετη κλίση, που μετατοπίζουν ελαφρά την κύρια επιφάνεια. Αυτές οι μικροεπιφάνειες οι οποίες δεν έχουν συστηματική διεύθυνση εκτιμάται ότι είναι μειωμένης σημασίας τόσο από άποψη μεγέθους όσο και δυναμικών χαρακτηριστικών και συνδέονται με τη διάρρηξη του κύριου ρήγματος. Σε κάθε περίπτωση όμως πρέπει να ληφθούν υπόψη τουλάχιστον ως επιφάνειες ασυνέχειας οι οποίες βρίσκονται μέσα στη ζώνη του κύριου ρήγματος και ενδέχεται να κινηθούν δευτερογενώς σε περίπτωση σεισμικής ανάδρασης του.

Η περιοχή των Κρητιδικών ασβεστόλιθων είναι, πολύ περισσότερο κερματισμένη από αυτή των Τριαδικών στην τεκτονισμένη ζώνη, με μεγαλύτερο εύρος λατυποπαγών και πλήθος δευτερευόντων ρηγμάτων, τόσο ώστε να μην είναι εύκολος ή ακόμη και δυνατός ο προσδιορισμός της ακριβούς θέσης του κυρίου ρήγματος.

Σύμφωνα με γνωματεύσεις ειδικών επιστημόνων, το μέγιστο μήκος του ρήγματος εκτιμάται ότι δεν μπορεί να ξεπεράσει τα 13-15km και η μέγιστη αναμενόμενη μετατόπιση κατά τη διάρκεια σεισμού κατά μήκος της κύριας ρηξιγενούς επιφάνειας του ρήγματος της Κακιάς Σκάλας, είναι πιθανότερο να βρεθεί μεταξύ 30 και 50 cm. Η εκτιμώμενη αυτή μετατόπιση αναφέρεται στη μετακίνηση κατά την διεύθυνση της ολίσθησης.

Εάν θεωρηθεί ότι η μετακίνηση του κύριου ρήγματος κυμαίνεται μεταξύ 30-50cm τότε λογικό θα είναι η παράλληλη ή η συμπαθητική ανάδραση των άλλων ρηγμάτων να είναι από μηδενική μέχρι μερικά εκατοστά (10-15cm το πολύ).

Ένας παράγοντας που μπορεί να διαφοροποιήσει σημαντικά την εκτιμώμενη μετατόπιση στην επιφάνεια είναι οι καρστικές κοιλότητες στις ασβεστολιθικές εμφανίσεις της περιοχής, οι οποίες εφόσον καταρρεύσουν είναι δυνατόν να αυξήσουν απρόβλεπτα τις μετατοπίσεις.

Η μετατόπιση, τέλος, γενικώς, μπορεί να είναι αυξημένη στα απότομα πρηνή, όταν το ρήγμα διαχωρίζει σχηματισμούς χαλαρούς ή εδαφικούς όπου μπορεί να γίνει μετατόπιση του εξωτερικού υλικού και λόγω βαρύτητας.

Περιοχή βόρειας και βορειοανατολικής Αττικής

Η ευρύτερη περιοχή έχει υποστεί την επίδραση επανειλημμένων τεκτονικών διαταραχών.

Γενικά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, διακρίνεται μία παλαιότερη (προνεογενής) τεκτονική, η οποία έπληξε και τα δύο συστήματα Πάρνηθας και Γραμματικού, και μία νεωτέρα, του τριτογενούς και τεταρτογενούς, κατά την διάρκεια της οποίας επαναδραστηριοποιήθηκαν και παλιές προνεογενείς τεκτονικές επιφάνειες. Η προνεογενής τεκτονική χαρακτηρίζεται από την έντονη πτύχωση των γεωλογικών σχηματισμών και την κατάτμησή τους από διαρρήξεις που ακολούθησαν τις πτυχώσεις, ενώ στους μεταλπικούς σχηματισμούς παρατηρείται κυρίως έντονος ρηξιγενής τεκτονισμός.

Σύμφωνα με τον Α. ΔΟΥΝΑ (1971) στην ευρύτερη περιοχή Πάρνηθας παρατηρείται μετάβαση από τα νεοπαλαιοζωικά ιζήματα προς τα μεσοζωικά. Έτσι τους σχιστοφαμίτες με ασβεστόλιθους του ανωτέρου λιθανθρακοφόρου, διαδέχονται οι ασβεστόλιθοι και κερατοφυρικοί τόφοι του Περμίου και ακολουθούν οι ασβεστόλιθοι του Κάτω - Μέσου Τριαδικού. Η μόνη διαταραχή που έλαβε χώρα μεταξύ Νεοπαλαιοζωικού και Μεσοζωικού είναι μια έντονη ηφαιστειακή δράση, η οποία πιστοποιείται από την παρουσία ηφαιστειακών τόφων, με ασβεστολιθικούς φακούς εντός αυτών, και η οποία άρχισε πριν από την απόθεση των κατωτριάδικών ιζημάτων και συνεχίστηκε και κατά την διάρκεια απόθεσης αυτών (Α ΔΟΥΝΑΣ 1971). Η τεκτονική αυτή φαίνεται ότι έδωσε άξονες διευθύνσεως ΒΑ - ΝΔ (35°).

Κατά τον ΒΟΡΕΑΔΗ (1952) ο πυρήνας της Πάρνηθας υπέστη την επίδραση της Ερκυνίου πτυχώσεως, η οποία προκάλεσε ασυμφωνία μεταξύ Περμίου και Μεσοζωικού. Η ασυμφωνία αυτή κατ' άλλους είναι γωνιώδης (ΚΤΕΝΑΣ 1924, ΜΑΡΙΝΟΣ 1958, ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ 1963) και κατ' άλλους τεκτονική (RENZ 1908, ΒΟΡΕΑΔΗΣ 1952).

Αντιθέτως όπως ήδη αναφέρθηκε οι ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΣΙΔΕΡΗΣ & BAUD δεν δέχονται καμμία ασυμφωνία του αλπικού κύκλου πάνω στο ερκύνιο υπόβαθρο, αλλά μια κανονική μετάβαση προς τα ανθρακικά μέσω ενός ανωπαλαιοζωικού - κατωτριάδικού κλαστικού σχηματισμού με ασβεστολιθικά ρηξιτεμάχη περμικής ή και παλαιότερης ηλικίας που συναντώνται στη βάση της τριαδικής τράπεζας τόσο στην περιοχή της Πάρνηθας όσο και στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Ελλάδος.

Στη μη μεταμορφωμένη σειρά της Πάρνηθας κατά τη διάρκεια του Μεσοζωικού έλαβαν χώρα διάφορα τεκτονικά γεγονότα, τα οποία έδωσαν τεκτονικούς άξονες πτυχώσεων γενικής διεύθυνσης ΒΔ-ΝΑ και ΒΑ-ΝΔ. Σύμφωνα με τον ΔΟΥΝΑ (1971) η παλαιοκιμερική ορογένεση που εκδηλώθηκε στην περιοχή της Πάρνηθας μετά την απόθεση των ανωτριάδικών ιζημάτων (λεπτοκοκκώδεις μελανότεφροι ασβεστόλιθοι μετά κερατολίθων) έδωσε πτυχές ΒΔ-ΝΑ Δ/σης και είχε σαν αποτέλεσμα την έντονη πτύχωση των στρωμάτων και την εκδήλωση εφαιπτομενικών κινήσεων, οι οποίες έφεραν σε τεκτονική επαφή τα νεοπαλαιοζωικά πετρώματα με τα ανθρακικά ιζήματα του Τριαδικοιουρασικού. Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται εφίππευση των νεοπαλαιοζωικών στρωμάτων επί των λεπτοπλακωδών τριαδικών ασβεστόλιθων επί μήκους πολλών χιλιομέτρων.

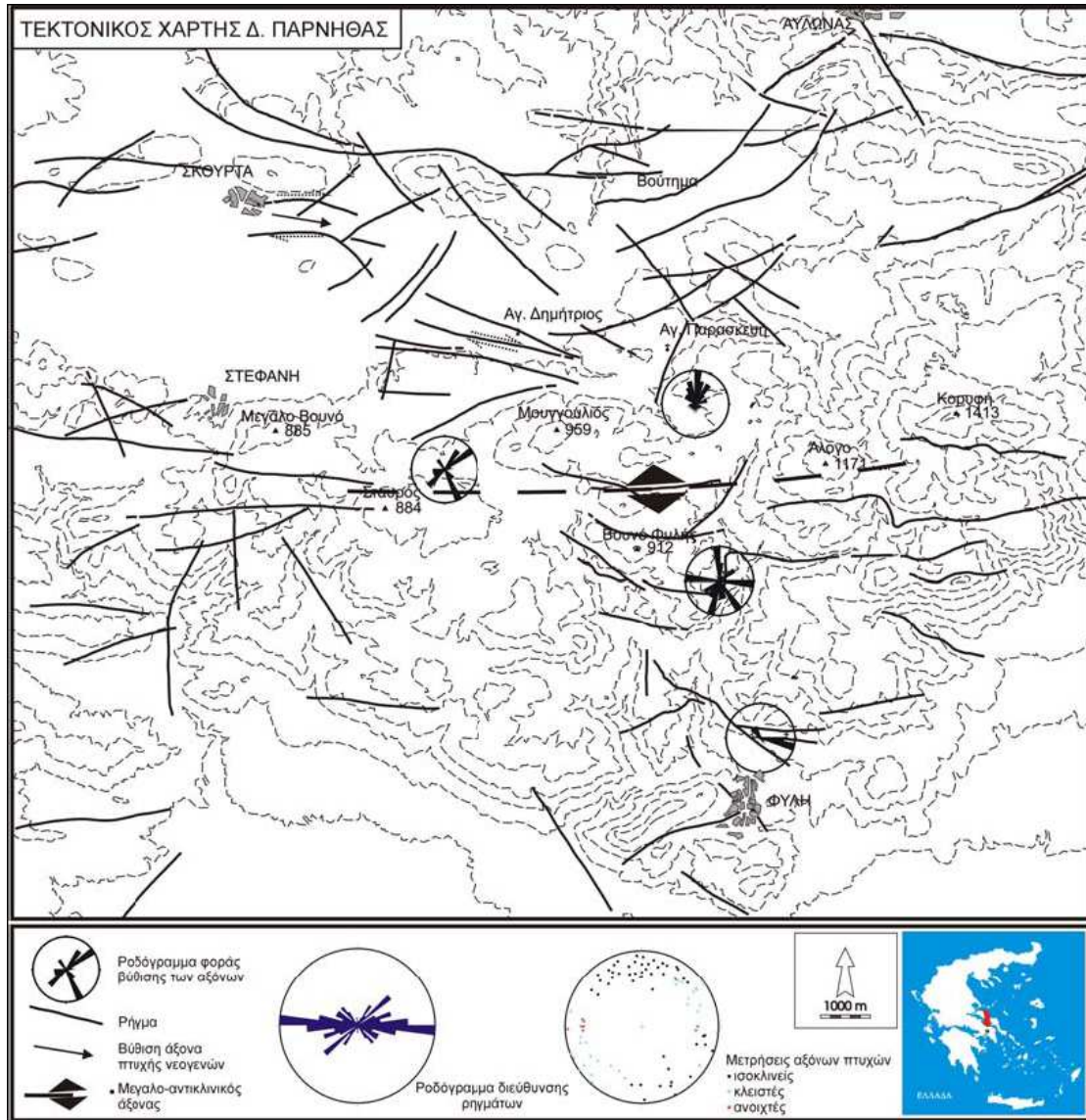
Μετά την παλαιοκιμερική πτύχωση η περιοχή παραμένει εν αναδύσει μέχρι το κενομάνιο, οπότε άρχισε και η ομώνυμη επίκλυση της θάλασσας. Με την εκδήλωση της Πυρηναικής

ορογενέσεως, η οποία έχει μεγάλη εξάπλωση, σε όλο τον χώρο της Ανατολικής Ελλάδας, σταματά η ιζηματογένεση του φλύσχη και δημιουργούνται πτυχώσεις κυρίως επί των ανωκρητιδικών ασβεστόλιθων και του φλύσχη ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσεως, ενώ οι παλαιότεροι σχηματισμοί είτε πτυχώθηκαν περαιτέρω, είτε διερράγησαν με παράλληλη ελαφρά μεταμόρφωση (Α. ΔΟΥΝΑΣ, 1971). Ένα χαρακτηριστικό επίσης γεγονός της Πυρηναικής πύκνωσης είναι η εφίπνευση νεοπαλαιοζωικών σχηματισμών, όπως αυτή παρατηρείται βορείως της Μαλακάσας, επί των Τριαδικών ασβεστόλιθων, Ιουρασικών σχιστοφαμιτών και Κρητιδικών ασβεστόλιθων.

Το μέτωπο της εφίπνευσεως, αυτής, έχει διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ και αρχίζει από το Μαύρο Ρέμμα και τελειώνει στη Μαυροσουβάλα, ενώ η περαιτέρω πορεία του δεν είναι ορατή διότι καλύπτεται από τα νεογενή ιζήματα.

Ο LEPSIUS (1893) στη νότιο Αττική, διακρίνει τρεις άξονες πτυχώσεων ένα παλαιότερο με διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ και δύο νεότερης διεύθυνσης ΒΔ-ΝΑ και Β-Ν.

Τις φάσεις πτυχώσεων ακολούθησε ρηγματογόνος τεκτονισμός (ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ Η, 1971) με εφίπνευσεις κυρίως επί των σχιστολίθων. Τις ίδιες διευθύνσεις αξόνων πτυχώσεων διακρίνουν οι ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ.Η, ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ.Δ, (1973) στο Πεντελικό.

Σχήμα 7.1.6.2. Τεκτονικός χάρτης Δ. Πάρνηθας (Μαριολάκος et al, 2001)

Ο ΠΑΠΑΔΕΑΣ Γ. (1970,1973,1986) σημειώνει την ύπαρξη βαρίσκειων πτυχών ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσης και αλπικών ΒΔ - ΝΑ και ΒΑ - ΝΔ καθώς και νεώτερων ανωμειοκαινικών - κατωπλειοκαινικών διεύθυνσης Β - Ν δεχόμενος κοινή τεκτονική εξέλιξη με την αμεταμόρφωτη σειρά Πάρνηθας. Ο ΛΟΖΙΟΣ Σ.(1993) αναγνωρίζει στο χώρο της ΒΑ Αττικής μια παλαιότερη παραμορφωτική φάση με δομές αντιπροσωπευόμενες κυρίως από επιφάνειες σχιστότητας, έντονη εφελκυστική γράμμωση και ισοκλινείς πτυχές ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσης. Η δεύτερη φάση χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία πτυχών ΒΑ-ΝΑ ή Β-Ν διεύθυνσης. Μία τρίτη παραμορφωτική φάση χαρακτηρίζεται αποκλειστικά από δομές θραυσιγενούς τύπου, που αντιπροσωπεύονται αποκλειστικά από ρήγματα και διακλάσεις.

Τα τεκτονικά αυτά γεγονότα τοποθετεί ο ΛΟΖΙΟΣ Σ. στο διάστημα Ανω Ηώκαινο - Κατώτερο - (Μέσο) Μειόκαινο, Κατώτερο - Μέσο - Ανώτερο Μειόκαινο και Ανώτερο Μειόκαινο και μετά αντίστοιχα. Οι σχηματισμοί της σειράς της ΒΑ Αττικής συμπεριλαμβανομένου και του Πεντελικού σχηματίζουν ένα μεγάλο αντίκλινο ΒΒΑ-ΝΝΔ δ/σης το οποίο συνεχίζεται προς νότο στον Υμηττό.

Την φάση της Πυρηναικής ορογένεσης ακολούθησε το στάδιο χαλάρωσης των πιέσεων, με αποτέλεσμα την δημιουργία των μεγάλων ρηγμάτων βαρύτητας, που διαχώρισαν την ευρύτερη περιοχή σε τεμάχια, η κατακόρυφος μετακίνηση των οποίων δημιούργησε τις τεκτονικές τάφρους και κέρατα.

Εντός των τάφρων αυτών απετέθησαν τα νεογενή ιζήματα (λεκάνη Θηβών, Ωρωπού - Μαλακάσας - Καλάμου). Η νεότερη τεκτονική συνδέεται με την πτύχωση των νεογενών σχηματισμών και την επακολουθήσασα διάρρηξη τους.

Ο ΠΑΠΑΔΕΑΣ Γ. (1974) αναφέρει την ύπαρξη τριών νεότερων φάσεων πτυχώσεων με διευθύνσεις εκ των παλαιότερων προς τις νεότερες αντιστοίχως ΒΔ-ΝΑ, ΒΑ-ΝΔ και Β-Ν.

Ο ΜΕΤΤΟΣ Α. (1992) δέχεται ότι κατά την διάρκεια της ιζηματογένεσης, συνεπεία ανοδικών κινήσεων του νοτίου τμήματος της λεκάνης (περιοχή Πάρνηθας), είχαμε ανύψωση της τάξης των 600m των νεογενών ιζημάτων, η εν συνεχεία διάβρωση των οποίων αλλά και σχηματισμών του υποβάθρου, τροφοδότησε με κλαστικά υλικά τις ποταμοχερσαίες αποθέσεις του Ανωτ. Μεικαίνου της περιοχής Ωρωπού, Καπανδριτίου και Μπογιατίου. Σε ό,τι αφορά τις κύριες ρηξιγενείς ζώνες, διακρίνονται τρεις κύριες διευθύνσεις, (ΒΑ-ΝΔ, Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ) που αντιστοιχούν οι δύο πρώτες στην δεύτερη φάση πτυχώσεων (ΒΑ-ΝΔ), ενώ η τελευταία, πιθανώς πλειστοκαινίου ηλικίας, αντιστοιχεί στην τεκτονική γραμμή που είναι σήμερα ενεργός. Στο τέλος του Πλειστοκαινίου ακολουθούν κατακόρυφες κινήσεις γενικής διεύθυνσης ΒΑ-ΝΔ έως Δ-Α, που είχαν σαν αποτέλεσμα την διάρρηξη των διλλουβιακών κροκαλοπαγών και λοιπών παλαιότερων πετρωμάτων και την δημιουργία του Ευβοϊκού κόλπου.

Εκτός από τις νεοτεκτονικές κινήσεις παρατηρούνται επίσης ευστατικές ανοδικές ή καθοδικές οφειλόμενες στη δέσμευση ή απελευθέρωση πάγων στους πόλους, (παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περίοδοι), που είχαν σαν αποτέλεσμα την μετακίνηση της γραμμής των ακτών προς τα κάτω ή προς τα πάνω.

Στην περιοχή της Πάρνηθας παρατηρούνται τρία συστήματα ρηγμάτων με διεύθυνση ΑΒΑ-ΔΝΔ έως Α-Δ, ΒΑ-ΝΔ και ΒΔ-ΝΑ τα οποία είναι γενικά παράλληλα προς τις αντίστοιχες προνεογενείς πτυχές της Αλπικής ορογένεσης, τις οποίες και έχουν διαρρήξει.

Στα ρήγματα κυρίως διεύθυνσης Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ οφείλεται και η δημιουργία της τεκτονικής τάφρου Θηβών - Μαλακάσας - Καλάμου. Γενικά πρόκειται για μεγάλα ρήγματα με εντυπωσιακές κατοπτρικές επιφάνειες επί των ασβεστόλιθων και με τεκτονικές αυλακώσεις μεγάλης κλίσης, γεγονός που συνηγορεί για κατακόρυφες μετακινήσεις. Τα ρήγματα αυτά παρατηρήθηκαν στα περιθώρια της νεογενούς λεκάνης (βόρεια κράσπεδα Πάρνηθας - Πάστρας) αλλά και στο εσωτερικό αυτής στις περιοχές όπου αναδύεται το ασβεστολιθικό υπόβαθρο. Πολλά από τα ρήγματα αυτά έχουν επαναδραστηριοποιηθεί μετά την απόθεση των ανω-μειοκαινικών-πλειστοκαινικών ιζημάτων της περιοχής, δεδομένου ότι έχουν προσβάλλει και τα τελευταία τα οποία και έχουν μετατοπίσει, ενώ ορισμένα εξ' αυτών των ρηγμάτων είναι και σήμερα ενεργά και με αυτά συνδέεται και η σεισμικότητα της περιοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ρηξιγενής ζώνη στο Μήλεσι, βόρεια της Μαλακάσας ΒΔ-ΝΑ διεύθυνσης, δηλαδή παράλληλης με τα πρόσφατα ρήγματα που διαμορφώνουν τις ακτογραμμές του Ευβοϊκού. Η επιφάνεια της διάρρηξης κλίνει προς τα ΒΑ και φέρει σε επαφή τους μεσοζωικούς ασβεστόλιθους με τους νεογενείς σχηματισμούς. Λίγο νοτιότερα, στη Μαλακάσα ένα άλλο

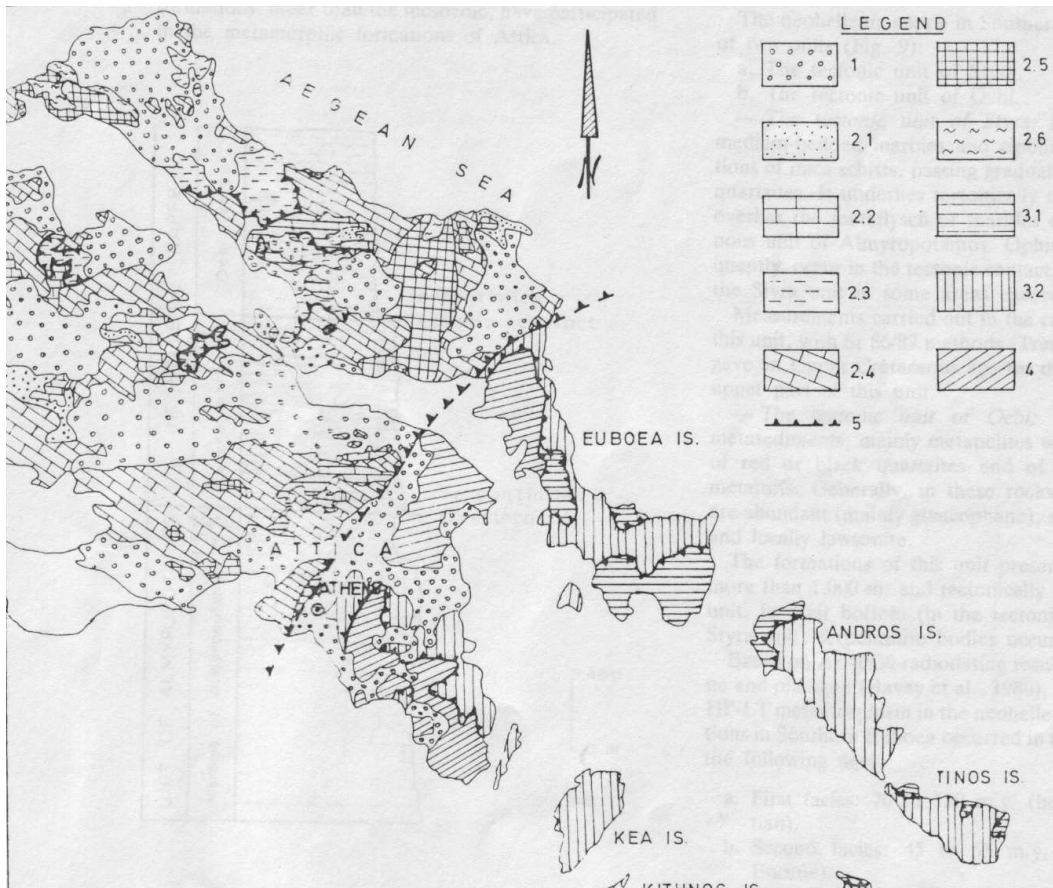
ρήγμα της ίδιας διεύθυνσης με αντίθετη ΝΔ κλίση δημιουργεί το τεκτονικό κέρασ μεσοζωικών ασβεστόλιθων. Λεπτομερής τεκτονική ανάλυση από τον Α. ΜΕΤΤΟ (1992) για μεγάλο αριθμό ρηγμάτων, αναγνωρίζει σ' αυτά ανωμειοκαινικές - πλειοκαινικές εφελκυστικές τάσεις. Στο μεγάλο ρήγμα Ερυθρών - Δαφνούλας μήκους 15km περίπου, με ορατό ύψος κατοπτρικής επιφάνειας 8m και αποτύπωση δύο γενεών γραμμών προστριβής, η τεκτονική ανάλυση της νεότερης γενιάς γραμμώσεων προσδιόρισε τεταρτογενή εφελκυστική δράση.

Οι ΠΕΡΙΣΣΟΡΑΤΗΣ, κ.α. (1989) διακρίνουν στην περιοχή Ευβοϊκού - Βόρειας Αττικής στην περιοχή της ξηράς δύο συστήματα ρηγμάτων Α-Δ και ΒΑ-ΝΔ διεύθυνσης πλειοπλειστοκαινικής ηλικίας και τρία συστήματα διεύθυνσης Α-Δ, ΒΑ-ΝΔ και ΒΒΑ-ΝΝΔ στον υποθαλάσσιο χώρο.

Στην περιοχή Καλάμου - Αγ. Αποστόλων βορείως του υψώματος Καμάρι και μέχρι την παραλιακή ζώνη, παρατηρήθηκαν πολλά μεγάλα ρήγματα διεύθυνσης Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ. Στα ρήγματα αυτά οφείλεται η κλιμακωτή διάρρηξη και καταβύθιση των νεογενών σχηματισμών μέσα στον Ευβοϊκό.

Στο ακόλουθο σχήμα παρουσιάζεται ένας συνοπτικός χάρτης της Εύβοιας και της Αττικής (KATSIKATSOS et al, 1986), όπου απεικονίζεται η γεωλογική δομή, όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω.

Σχήμα 7.1.6.3 Γεωτεκτονικός χάρτης Εύβοιας – Αττικής – Β. Κυκλάδων (από Γ. Κατσικάτσο)

1. Νεογενή – Τεταρτογενή, 2.1 Φλύσχης, 2.2 Ανκρητιδικοί ασβεστόλιθοι, 2.3 Σχηματισμοί Ηωελληνικού καλύμματος, 2.4 Ασβεστόλιθοι και δολομίτες μεσοτριάδικοί – ανωιουρασικοί, 2.5 Νεοπαλαιοζωικοί – Μεσοτριάδικοί σχηματισμοί, 2.6 Κρυσταλλικό υπόβαθρο, 3. Νεοελληνικό κάλυμμα, 3.1 Ενότητα Όχης, 3.2 Ενότητα Στύρων, 4. Αυτόχθονο σύστημα, 5. Επώθηση

7.1.6.4 Σεισμικότητα

Σύμφωνα με στοιχεία του Γεωδυναμικού Ινστιτούτου, όπου καταγράφονται όλα τα σεισμικά επίκεντρα του ελληνικού χώρου, ανεξάρτητα από το μέγεθος του σεισμού για το διάστημα 550π.Χ. - 1999, τα επίκεντρα που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή ενδιαφέροντος και έχουν δώσει σεισμούς μεγέθους μεγαλύτερου από 5 βαθμούς της κλίμακας Richter, είναι:

Πίνακας 7.1.6.4 Ισχυροί ιστορικοί σεισμοί

Ημ/νία	Σεισμικό επίκεντρο	Εστιακό βάθος	Μέγεθος (Richter)	Μέση ένταση Mercalli	Περιοχή μέγιστης έντασης
-489	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	6.0		Αίγινα
-480	37.9° N, 23.3° E	Επιφαν/κός	6.3		Σαλαμίνα
1705	38.2° N, 23.8° E	Επιφαν/κός	6.2	VII	Αθήνα
1805	38.0° N, 24.0° E	Επιφαν/κός	6.0	VII	Αθήνα
1837	37.4° N, 23.3° E	Επιφαν/κός	6.3	VIII	Δυδίμα

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Ημ/νία	Σεισμικό επίκεντρο	Εστιακό βάθος	Μέγεθος (Richter)	Μέση ένταση Mercalli	Περιοχή μέγιστης έντασης
1873	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	6.0	VII	Επίδαυρος
1913	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.1	V	Αίγινα
1922	37.5 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.6	VII	Μέθανα
1930	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.0		Καλαμάκι
1930	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.0	V	Καλαμάκι
1930	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.3	VII	Αλμυροί
1930	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.2	VI	Εξαμίλια
1953	37.9 ⁰ N, 23.1 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.8	VIII	Ίσθμια
1964	38.0 ⁰ N, 23.6 ⁰ E	155 km	6.0	VI	Κύνιος
1966	37.7 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.1	VII	Ίσθμια
1968	37.8 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.5	VII	Νέα Επίδαυρος
1975	37.9 ⁰ N, 23.1 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.0	VI	Σοφικό
1981	38.1 ⁰ N, 23.1 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.2		
1981	38.1 ⁰ N, 23.1 ⁰ E	Επιφαν/κός	6.4	VIII	Κορύνι
1981	38.2 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.1		
1981	38.2 ⁰ N, 23.2 ⁰ E	Επιφαν/κός	6.3	IX	Πλατεές
1981	38.2 ⁰ N, 23.1 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.4		
1981	38.2 ⁰ N, 23.3 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.4		
1999	38.0 ⁰ N, 23.5 ⁰ E	Επιφαν/κός	5.9		Αθήνα

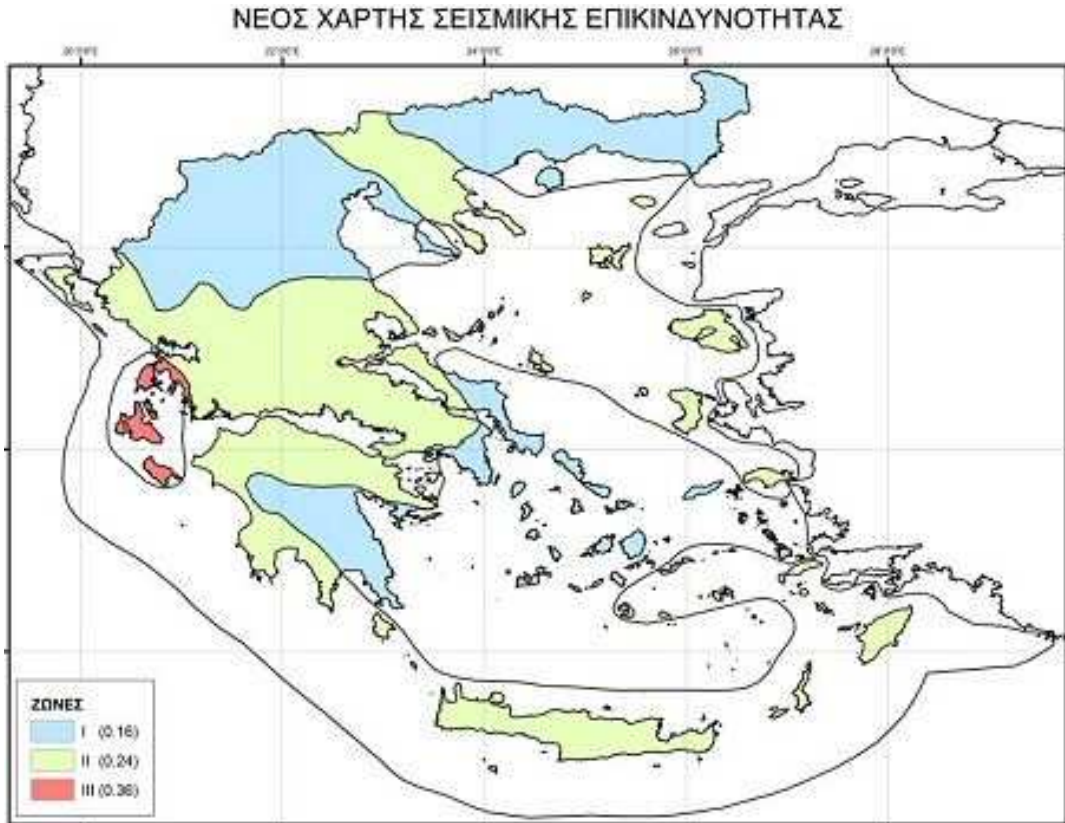
Σύμφωνα με τον ΕΑΚ-2000 και την τροποποίηση του με την Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ Δ17α/115/9/ΦΝ275 (ΦΕΚ 1154/12-8-2003) που έχει τεθεί σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2004, η περιοχή μελέτης κατατάσσεται στις ζώνες σεισμικής επικινδυνότητας I και II. Ο συντελεστής σεισμικής επιτάχυνσης για τη ζώνη I είναι $\alpha=0,16$ και για τη ζώνη II είναι $\alpha=0,24$, ενώ η σεισμική επιτάχυνση του εδάφους A δίνεται από τον τύπο:

$$A = \alpha \cdot g$$

(όπου g η επιτάχυνση της βαρύτητας)

Συγκεκριμένα, το κεντρικό, νότιο και ανατολικό τμήμα του Νομού Αττικής ανήκει στη ζώνη I, ενώ το δυτικό και βόρειο στη ζώνη II.

Στη συνέχεια δίνεται ο νέος χάρτης ζωνών σεισμικής επικινδυνότητας της Ελλάδας.

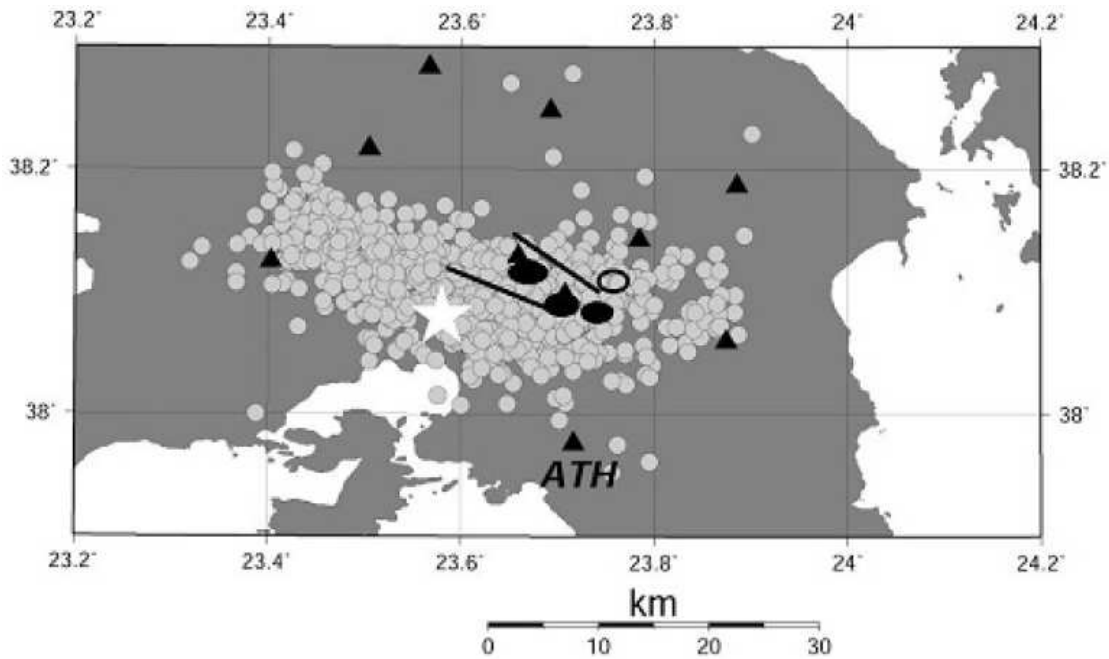
Ο σεισμός της 7-9-1999

Ο σεισμός της 7ης Σεπτεμβρίου του 1999, μεγέθους $M_s = 5.9$ σύμφωνα με το Γεωδυναμικό Ινστιτούτο του Ε.Α.Α. και το Εργαστήριο Γεωφυσικής του Α.Π.Θ. και $M_w = 5.9$ σύμφωνα με διεθνή σειсмоγραφικά κέντρα, έγινε στις 11: 56: 50.5 GMT (14: 56: 50.5 τοπική ώρα).

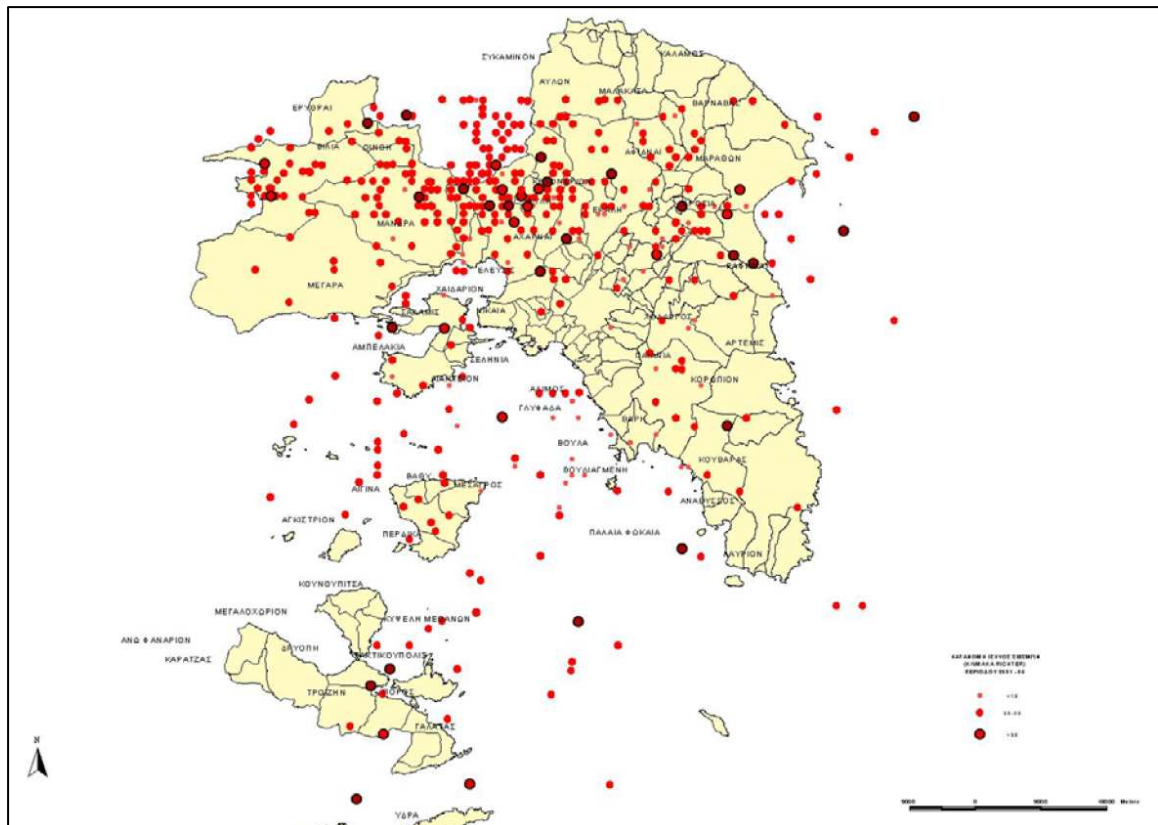
Η επαναπροσδιορισθείσα εστία από τους Paradouros et al. (1999, 2000, 2001) έχει συντεταγμένες 38,080N / 23,580E και βάθος 17 km, δηλαδή η επικεντρική απόσταση του Εθνικού Αστεροσκοπείου στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας είναι $\Delta \sim 18$ km. Οι Paradimitriou et al. (2000) προσδιόρισαν παραπλήσιο επίκεντρο αλλά μικρότερο εστιακό βάθος (~ 8 km).

Αυτός ο σεισμός υπήρξε ο πιο σημαντικός στη νεότερη ιστορία της Χώρας για τρεις λόγους:

1. είναι ο πρώτος που βεβαιωμένα έγινε με τόσο μεγάλο μέγεθος και σε τόσο μικρή απόσταση από το ιστορικό κέντρο της Αθήνας, αποκαλύπτοντας μία νέα σεισμική πηγή μέσα στα όρια του μητροπολιτικού κέντρου της χώρας,
2. είναι ο πρώτος στη μακράιωνη ιστορία που γνωρίζουμε ότι προκάλεσε θύματα μέσα στα όρια του μητροπολιτικού κέντρου, και
3. είναι από τους πιο βλαβερούς σεισμούς της νεότερης ιστορίας της χώρας, δεδομένου ότι προκάλεσε 143 θύματα και εκατοντάδες τραυματίες, μεγάλες ή μέτριες βλάβες σε περίπου 65.000 κτίρια σε 55 δήμους και άμεση οικονομική βλάβη που υπερβαίνει το 1,2 τρις δραχμές.

Σχήμα 7.1.6.1 Επίκεντρο του κύριου σεισμού (αστέρι) και επίκεντρα των μετασεισμών του πρώτου τριημέρου (κύκλοι) (δεδομένα από **Paradopoulos et al., 2000**). Η νότια και η βόρεια γραμμή παριστούν απλοποιημένα τα ρήγματα του Θριάσιου Πεδίου και της Φυλής, αντίστοιχα. Πρόσθετη επεξήγηση: μαύρες ελλείψεις = περιοχές μέγιστων βλαβών (Φυλή, Α. Λιόσια, Μενίδι από ΒΔ προς ΝΑ), λευκή έλλειψη = περιοχή σημαντικών βλαβών (Θρακομακεδόνες), τρίγωνα = σταθμοί αναλογικού δικτύου του Γεωδυναμικού Ινστιτούτου.

Σχήμα 7.1.6.2. Σεισμική παρακολούθηση περιόδου 2001-05

7.1.6.5 Ποιοτικά Στοιχεία

Η βιομηχανία ρυπαίνει το έδαφος και υπέδαφος με βαριά και τοξικά μέταλλα, με οργανικές τοξικές ουσίες και με πετρελαιοειδή. Συγκεκριμένα:

- διάφορες μεταλλουργικές μονάδες καθώς και μονάδες ανάκτησης μολύβδου από μπαταρίες με τις αποθέσεις τους έχουν ρυπάνει το έδαφος με αποτέλεσμα αυτό να παρουσιάζει συγκεντρώσεις Pb, Cd και Zn κατά 2-20 φορές μεγαλύτερες από αυτές που παρατηρούνται σε μη ρυπασμένες περιοχές.
- το διυλιστήριο ΠΕΤΡΟΛΑ έχει ρυπάνει το έδαφος σε βάθος 1,5m και κατά μήκος ενός άξονα 6Km από την ακτή είναι σοβαρά ρυπασμένο με υδρογονάνθρακες. Οι μέγιστες συγκεντρώσεις υπερβαίνουν κατά 100 φορές τις συγκεντρώσεις υποβάθρου της περιοχής.
- το διυλιστήριο ΕΛΔΑ έχει ρυπάνει με τρεις (3) κηλίδες πετρελαίου το υπέδαφος. Η πρώτη με έκταση 427 στρεμμάτων. περιέχει κηροζίνη και ντίζελ και προκαλεί αναβλύσεις στη Λίμνη Κουμουندούρου. Η δεύτερη και η τρίτη κηλίδα έχουν έκταση 5,9 και 1,9 στρ. Αντίστοιχα περιέχουν κυρίως κηροζίνη και μαζούτ. Το υπέδαφος των ΕΛΔΑ έχει ρυπανθεί σε βάθος μέχρι και 11m. (Πάντως σε ημερίδα των ΕΑ.Δ.Α. το Φεβρουάριο του 2000 ανακοινώθηκε ότι οι μεγαλύτερες ποσότητες πετρελαιοειδών έχουν ήδη αντληθεί και εφαρμόζεται πρόγραμμα ελέγχου των διαρροών).

Στους υπόλοιπους 14 χώρους αποθήκευσης πετρελαιοειδών που υπάρχουν στο Θριάσιο Πεδίο, αν και δεν έχουν γίνει μετρήσεις, είναι βέβαιο ότι θα επικρατεί παρόμοια κατάσταση.

Επίσης, η αποθήκευση από τη ΔΕΗ σημαντικών ποσοτήτων κλοφέν (PCB's) στον Ασπρόπυργο και στη Μάνδρα κατά τρόπο που δεν εξασφαλίζει προστασία μάλλον έχει οδηγήσει σε σχετική ρύπανση του εδάφους.

Επιβάρυνση των χαρακτηριστικών της ποιότητας του εδάφους, προκαλείται και από την ανάπτυξη των κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων.

Τέλος σημαντική είναι η επιβάρυνση του εδάφους από την ανεξέλεγκτη διάθεση των αδρανών αποβλήτων αλλά και από τους ΧΑΔΑ.

7.1.7 Ύδατα

7.1.7.1 Επιφανειακά και υπόγεια ύδατα

Η Διαχείριση των υδατικών πόρων στην Ευρώπη διέπεται πλέον από τις αρχές της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα 2000/60. Η Οδηγία εξορθολογικοποιεί και εκσυγχρονίζει την υπάρχουσα υδατική νομοθεσία θέτοντας κοινούς –Ευρωπαϊκούς και ευρείς στόχους για το νερό. Οι στόχοι κλειδιά της Οδηγίας όπως συνοψίζονται στο άρθρο 1 αντιπροσωπεύουν μια ολιστική προσέγγιση στη διαχείριση του νερού στην οποία περιλαμβάνεται το σύνολο του κύκλου του νερού επιφανειακού και υπόγειου κατά μήκος της ροής του, μέχρι στις παράκτιες ζώνες και τη θάλασσα. Αντικειμενικός στόχος όπως αναφέρεται στο άρθρο 4 είναι ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να υλοποιήσουν το σύνολο των δράσεων και των ενεργειών ώστε να επιτύχουν την καλή ποιότητα του υπόγειου και επιφανειακού υδατικού δυναμικού και επί πλέον να εμποδίσουν την υποβάθμιση εκείνων των υδάτινων σωμάτων των οποίων η κατάσταση χαρακτηρίζεται ήδη ως καλή.

Σε συμμόρφωση με τα οριζόμενα στην Οδηγία 2000/60, η Ελλάδα εξέδωσε το Ν. 3199/9-12-2003 «Προστασία και διαχείριση των υδάτων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000» με τον οποίο (και με τις κανονιστικές του πράξεις οι οποίες προβλέπεται να εκδοθούν κατ'εξουσιοδότησή του) εναρμονίζεται το εθνικό δίκαιο προς τις διατάξεις της Οδηγίας.

Με το Ν. 3199/2003 ορίζονται οι αρμόδιες αρχές για την προστασία και διαχείριση των λεκανών απορροής της χώρας σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.

Σε εφαρμογή του Νόμου εκδόθηκαν:

- Η υπ. αριθμ. οικ. 49139/24-11-05 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1695Β/2-12-05) «Οργάνωση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων», σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 4, παρ. 2 του Ν. 3199/2003.
- Η υπ. αριθμ. οικ. 47630/16-11-05 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1688Β/1-12-05) «Διάρθρωση της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας», σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5, παρ. 4 του Ν. 3199/2003.

Σύμφωνα με το Ν. 1739/87 (ΦΕΚ 201 Α/20-11-87) «Διαχείριση των υδατικών πόρων και άλλες διατάξεις» και ειδικότερα το άρθρο 1, παρ. 4, έχει θεσμοθετηθεί η διαίρεση της χώρας σε **14** μονάδες (σύνολα λεκανών απορροής) με κατά το δυνατόν όμοιες υδρολογικές - υδρογεωλογικές συνθήκες, οι οποίες αποτελούν το περιφερειακό επίπεδο στον τομέα της διαχείρισης του νερού. Οι μονάδες αυτές ονομάζονται **υδατικά διαμερίσματα** και παρουσιάζονται στο Χάρτη του σχετικού Νόμου.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Ν. 1739/87 άρθρο 1, παρ. 4, «Υδατικά διαμερίσματα είναι περιοχές οριοθετημένες μεταξύ τους από υδροκρίτες ή νησιωτικές περιοχές, που περιλαμβάνουν ολοκληρωμένα υδρογραφικά δίκτυα, με υδρολογικές συνθήκες κατά το δυνατόν όμοιες.

Ο ελληνικός χώρος διαιρείται στα εξής δεκατέσσερα υδατικά διαμερίσματα: Δυτικής Πελοποννήσου, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου, Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και Εύβοιας, Θεσσαλίας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης και Νησιών Αιγαίου, όπως ειδικότερα παρουσιάζονται στο χάρτη που συνοδεύει το νόμο αυτόν".

Η Περιφέρεια Αττικής αφορά κυρίως στο **Υδατικό Διαμέρισμα (ΥΔ) Αττικής**, σε μικρό τμήμα του **Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Πελοποννήσου** (Τροιζηνία, Νήσοι Κύθηρα, Σπέτσες, Ύδρα και Πόρος καθώς και η χερσόνησος των Μεθάνων) καθώς και σε μικρό τμήμα του **Υδατικού Διαμερίσματος Ανατολικής Στερεάς**.

Το 74.9% του Νομού Αττικής ανήκει στο ΥΔ Αττικής, το 17.9% ανήκει στο ΥΔ Ανατολικής Πελοποννήσου και το 7.2% ανήκει στην Ανατολική Στερεά.

Ακολούθως παρατίθενται στοιχεία σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση των υδατικών πόρων του Υδατικού Διαμερίσματος Αττικής από το «Σχέδιο Προγράμματος διαχείρισης Υδατικών πόρων της Χώρας» του ΥΠΑΝ (2003).

Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής

Το Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής περιλαμβάνει σχεδόν ολόκληρο το Νομό Αττικής, τα νησιά Αίγινα, Σαλαμίνα και Μακρόνησο, και μικρά τμήματα της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου. Η συνολική του έκταση είναι 3 207 km². Τα όρια του διαμερίσματος φαίνονται στο Χάρτη 7.1.7.1. Στον Πίνακα 7.1.7.1, παρουσιάζεται το ποσοστό συμμετοχής της έκτασης κάθε Νομού στο διαμέρισμα.

Πίνακας 7.1.7.1 Έκταση ΥΔ Αττικής κατά Νομό

Νομός	Έκταση τμήματος που ανήκει στο διαμέρισμα (km ²)	Ποσοστό έκτασης νομού που ανήκει στο διαμέρισμα
Αττικής	2 850	74.9%
Βοιωτίας	43	1.4%
Κορινθίας	295	12.9%
Κυκλάδων	19	0.7%
Σύνολο	3 207	

Έδρα της Περιφερειακής μονάδας διαχείρισης υδατικών πόρων του Ν. 1739/87 είναι η Αθήνα, που είναι και έδρα της Περιφέρειας Αττικής. Η μονάδα αυτή λειτουργεί ως:

- Τμήμα Διαχείρισης Υδατικών Πόρων στη Διεύθυνση Σχεδιασμού και Ανάπτυξης της Περιφέρειας Αττικής (Ν. 2503/97), με χωρική αρμοδιότητα το Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής (Π.Δ. 60/98).

Μερικοί από τους λοιπούς φορείς ή και οργανισμούς που λειτουργούν σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο και ασχολούνται γενικά με υδατικά θέματα είναι οι ακόλουθοι, κατάχρηση:

Υδρευση

- Η ΕΥΔΑΠ ΑΕ·
- Η Εταιρεία Παγίων ΕΥΔΑΠ·
- Διευθύνσεις Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης ή Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Διοίκησης σε κάθε νομό, όπου λειτουργούν οι ΤΥΔΚ ως υπηρεσίες της περιφέρειας·
- Οι ΔΕΥΑ των κυριότερων δήμων των νομών (Μεγάρων, Λουτρακίου).

Αρδευση

- Διεύθυνση ή Τμήμα Εγγείων Βελτιώσεων που συναντάται ανάλογα με τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και ως Τμήμα Διαχείρισης Υδάτινων Πόρων & Εκμηχάνισης της Γεωργίας, ή Υδροοικονομίας & Εκμηχάνισης Γεωργίας, ή Εγγείων Βελτιώσεων & Υδάτινων Πόρων, ή Υδροοικονομίας·
- Οργανισμοί Εγγείων Βελτιώσεων, δηλ. ΤΟΕΒ (π.χ. Αττικής).

Βιομηχανία

- Διεύθυνση ή Τμήμα Βιομηχανίας ή Διεύθυνση ή Τμήμα Ορυκτού Πλούτου και Βιομηχανίας, σε επίπεδο νομού·
- ΒΙΠΕ Σχιστού.

Εκτός από τους παραπάνω φορείς, σε κάθε περιφέρεια υπάρχουν οι ακόλουθες διευθύνσεις που εμπλέκονται γενικότερα σε θέματα υδατικών πόρων:

- Διεύθυνση Δημοσίων Έργων, όπου λειτουργούν τα Τμήματα Υδραυλικών Έργων και Εγγείων Βελτιώσεων
- Διεύθυνση Ελέγχου Κατασκευής Έργων (Δ.Ε.Κ.Ε.), όπου λειτουργεί το Τμήμα Εποπτείας Υδραυλικών Έργων
- Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωροταξίας.

Επιφανειακοί Υδατικοί Πόροι

Το ΥΔ Αττικής περιλαμβάνει τις λεκάνες των ποταμών Κηφισού Αττικής, Σαρανταπόταμου και Χάραδρου, όλων των παραλιακών ρεμάτων που βρίσκονται νότια των ποταμών Αερόη και Ασωπού, καθώς και των ρεμάτων που βρίσκονται στα νησιά. Ακόμη, στο διαμέρισμα υπάρχουν τρεις λίμνες: η τεχνητή λίμνη του Μαραθώνα και οι φυσικές λίμνες Βουλιαγμένης και Κουμουνδούρου. Οι δύο τελευταίες αποτελούν φυσικές εκ-φορτίσεις των υδροφορέων του Υμηττού και της νότιας Πάρνηθας αντίστοιχα. Καμία από τις λεκάνες αυτές δεν είναι μεγαλύτερη από 600 km². Οι μεγαλύτερες λεκάνες απορροής του διαμερίσματος είναι του Αττικού Κηφισού (και Ιλισού), του Σαρανταπόταμου και του Χάραδρου.

Ο Αττικός Κηφισός διασχίζει το λεκανοπέδιο Αττικής, και μαζί με τον Ιλισό εκβάλλει στο Δέλτα Φαλήρου. Η λεκάνη απορροής του μαζί με τον Ιλισό ορίζεται από τα όρη Αιγάλεω, Πάρνηθα, Πεντέλη και Υμηττό, και έχει έκταση 420 km². Συγκεκριμένα, το λεκανοπέδιο χωρίζεται σε δύο τμήματα από τη λοφοσειρά Τουρκοβούνια-Στρέφη-Λυκαβηττός-Ακρόπολη-Φιλοπάππου. Το βόρειο και δυτικό τμήμα απορρέει στον Αττικό Κηφισό μέσω πολλών μικροχειμάρρων, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι τα ρέματα της Χελιδονούς, του Κοκκιναρά, της Λαμπρινής και του Χαλανδρίου. Το ανατολικό τμήμα, που ορίζεται από την παραπάνω λοφοσειρά και από τον Υμηττό απορρέει στον Ιλισό. Το υδρογραφικό δίκτυο των δύο ποταμών έχει αλλοιωθεί από τα έργα διευθέτησης και αποχέτευσης, αλλά και από την έντονη οικοδομική δραστηριότητα των τελευταίων δεκαετιών. Στη λεκάνη δεν υπάρχουν υδρομετρικά δεδομένα.

Ο Σαρανταπόταμος διασχίζει την κοιλάδα της Οινόης και το Θριάσιο Πεδίο και χύνεται στον Κόλπο της Ελευσίνας. Η λεκάνη απορροής του ορίζεται από τα όρη Πατέρας, Κιθαιρώνας, Πάστρα και Πάρνηθα και έχει έκταση 310 km². Στον κύριο κλάδο συμβάλλουν και νερά άλλων χειμάρρων, με μεγαλύτερο κλάδο αυτόν που πηγάζει από τα όρη Πατέρας και Μακρό Όρος. Στη λεκάνη δεν υπάρχουν υδρομετρικά δεδομένα.

Ο Χάραδρος πηγάζει από τις ανατολικές απολήξεις της Πάρνηθας, διασχίζει την πεδιάδα και χύνεται στον όρμο του Μαραθώνα. Η λεκάνη απορροής του ορίζεται από τα όρη Πάρνηθα και Πεντέλη και έχει έκταση 185 km². Το υδρογραφικό του δίκτυο είναι πολύπλοκο, ιδιαίτερα στον άνω ρου, όπου δέχεται μεγάλο πλήθος από χείμαρρους. Στο μέσο ρου έχει κατασκευαστεί από το 1931 ταμιευτήρας με σκοπό την ύδρευση της Αθήνας. Η χωρητικότητά του ταμιευτήρα είναι 41 hm³, ενώ η λεκάνη απορροής ανάντη του φράγματος είναι 120 km². Η μέση ετήσια εισροή από τη λεκάνη του φράγματος εκτιμάται σε 7-10 hm³ (Κουτσογιάννης κ.ά., 1990).

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης επιφανειακών υδάτων

Η λίμνη Μαραθώνα αποτελεί πηγή υδροδότησης της Αθήνας και προστατεύεται θεσμικά από τη ρύπανση και τη μόλυνση μέσω σειράς υγειονομικών διατάξεων, και τελευταία με την ΚΥΑ 19661/1982/1999 απαγορεύεται η διάθεση κάθε είδους αστικών λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων, ανεξάρτητα από το βαθμό καθαρισμού ή την καθαρότητα τους, απευθείας στη λίμνη. Οι συγκεντρώσεις θρεπτικών (NO₃, NH₄ και Ολικού P) δεν παραβιάζουν τις μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις για τις διάφορες χρήσεις (απόληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών) και κατατάσσουν τη λίμνη στην κατηγορία ΑΙ (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ).

Ο χείμαρρος Αγίου Γεωργίου αποτελεί τον αποδέκτη βιομηχανικών αποβλήτων από σειρά βιομηχανικών εγκαταστάσεων και συγκεκριμένα από τις εγκαταστάσεις ΒΙΟΧΑΡΤΙΚΗ (χαρτοποιία), ΒΙΑΣΦΑΛΤ (αναγέννηση ορυκτελαίων, ασφαλτικά) ΜΑΝΟΥΣΑΡΙΔΗΣ (βαφείο επίπλων) και 6 βυρσοδεψεία. Η υποβάθμιση του ρέματος είναι εμφανέστατη. Από το 1979 ο χείμαρρος έχει χαρακτηριστεί ως αποδέκτης βιομηχανικών λυμάτων (17823 (ΦΕΚ 1132/Β/21.12.79). Αναφέρεται ότι τις περισσότερες φορές το ρέμα αναδίδει εντονότατη δυσσομία και ποικίλους χρωματισμούς. Η έντονη δυσσομία του χείμαρρου εντοπίζεται σε τμήμα του που εκτείνεται σε απόσταση 5 Km από τη θάλασσα.

Η λίμνη Κουμουνδούρου, έχει υποστεί, όπως και οι χείμαρροι και τα ρέματα της περιοχής, τις έντονες πιέσεις της βιομηχανικής εξαπλώσης με αποτέλεσμα την σοβαρή της υποβάθμιση. Η σοβαρότερη αιτία υποβάθμισης της λίμνης είναι τα πετρελαιοειδή τα οποία εισρέουν υπογείως από τον χώρο των Διυλιστηρίων.

Συγκεκριμένα οι αναμενόμενες διαρροές οι οποίες υπάρχουν από τις δεξαμενές πετρελαιοειδών των ΕΛ.Δ.Α., καθώς και από τις υπόλοιπες δεξαμενές καυσίμων που χωροθετούνται στην ευρύτερη περιοχή (π.χ δεξαμενές στρατού), καταλήγουν στον υπόγειο υδροφόρα. Από εκεί και μέσω μακροπόρων ή κοιλοτήτων των ασβεστολιθικών πετρωμάτων διασπείρονται στην ευρύτερη περιοχή του υπόγειου υδροφόρα ή καταλήγουν στην λίμνη. Το πρόβλημα αυτό είχε αποκτήσει έντονες διαστάσεις οι οποίες γίνονται εμφανείς στη λίμνη.

Υπόγειοι Υδατικοί Πόροι

Στο Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής **διακρίνονται συνολικά δέκα υδρογεωλογικές ενότητες**, από τις οποίες έξι διαμορφώνονται στους ανθρακικούς σχηματισμούς και τέσσερις στις προσχώσεις. Οι ενότητες παρουσιάζονται στον επόμενο Πίνακα, με εκτίμηση της συνολικής επιφάνειας, της μικτής απορροής και των ρυθμιστικών αποθεμάτων.

Πίνακας 7.1.7.2 Υδρογεωλογικές ενότητες

Ενότητα	Έκταση (km ²)	Συνολική απορροή (hm ³ /έτος)	Δυνητικά αποθέματα (hm ³ /έτος)	Εκφόρτιση
Καρστικές ενότητες σε ανθρακικούς σχηματισμούς				
Ν. Πάρνηθας-Α. Πατέρα-Αιγάλεω	510	157	120	Λίμνη Κουμουνδούρου, Σαρωνικός
Κιθαιρώνα	260	75	50-70	Κορινθιακός Κόλπος
Γερανιών	250	42	20	Πηγές Σκίνου, Λουτρακίου, Σκάλας
Πεντέλης	250	55	30	Πηγές Κεφαλαρίου Κηφισιάς, Ευβοϊκός
Υμητού	110	15	30	Πηγές Λουμπάρδας
Βορειοανατολικής Πάρνηθας	300	95	60	Πηγές Αγίων Αποστόλων*
Σύνολο **		439	225-245	
Προσχωματικοί υδροφορείς				
Αθήνας	440	30	5	Σαρωνικός Κόλπος
Μεσογείων	820	50	15	Ευβοϊκός Κόλπος
Μεγάρων	260	15	3	Ευβοϊκός & Σαρωνικός Κόλπος
Λουτρακίου	320	20	4	Κορινθιακός Κόλπος
Σύνολο		115	27	

Πηγή: Κουτσογιάννης και Μαρίνος, 1995.

* Εκτός του Υδατικού Διαμερίσματος Αττικής.

** Έχει συμπεριληφθεί και η ενότητα βορειοανατολικής Πάρνηθας, παρόλο που μέρος της εκφορτίζεται σε άλλο διαμέρισμα.

Το καρστικό σύστημα της βορειοανατολικής Πάρνηθας αναπτύσσεται στους ανθρακικούς σχηματισμούς της πελαγονικής ζώνης, δέχεται μέρος της επιφανειακής απορροής του

Ασωπού και εκφορτίζεται στο Νότιο Ευβοϊκό (παράκτιες και υποθαλάσσιες πηγές Αγίων Αποστόλων Καλάμου, παροχής 0.6-1 m³/s). Έχει έκταση 300 km² περίπου, εκ των οποίων τα 200 km² υπάγονται στο Υδατικό Διαμέρισμα Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας.

Οι καρστικές υδρογεωλογικές ενότητες γενικά έχουν ανοιχτό μέτωπο στη θάλασσα, με αποτέλεσμα τα υπόγεια νερά να είναι ποιοτικώς υποβαθμισμένα λόγω υφαλμύρισης. Στις περιπτώσεις αυτές, αν και είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθούν τα εκμεταλλεύσιμα αποθέματα υπόγειου νερού, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αυτά δεν υπερβαίνουν το 30% των ρυθμιστικών αποθεμάτων.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης υπόγειων υδάτων

Η εκτίμηση της ποιοτικής κατάστασης των υπόγειων υδάτων βασίστηκε στα δεδομένα δύο ερευνητικών προγραμμάτων, που έγιναν για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ (1993-1994 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και 1996-1999 από το Πανεπιστήμιο Πατρών) και σε στοιχεία του ΙΓΜΕ (Κούνης, 1986). Από την αξιολόγηση των δεδομένων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Στο Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής, και ιδιαίτερα στο Νομό Αττικής, παρατηρείται πολύ σοβαρή ρύπανση των υπόγειων υδάτων, με συγκεντρώσεις νιτρικών οι οποίες ξεπερνούν κατά πολύ το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο των 50 mg/l για ύδρευση. Ιδιαίτερα σε αστικές περιοχές με πυκνή δόμηση ή σε περιοχές με έντονη βιομηχανική ή αγροτική ανάπτυξη, η συγκέντρωση των νιτρικών φτάνει τα 400-500 mg/l. Έντονα προβλήματα λόγω υφαλμύρισης των υπόγειων υδάτων παρουσιάζονται στις περισσότερες παράκτιες περιοχές, ακόμη και σε θέσεις όπου δεν εκτελούνται συχνά αντλήσεις υπόγειων υδάτων.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα στοιχεία, που έχουν συγκεντρωθεί από τις υφιστάμενες μελέτες και καλύπτουν τις περιοχές της Αθήνας, Θριάσιου Πεδίου, Μεσογείων, Μαραθώνα, Μεγάρων και βόρειας Αττικής.

Περιοχή Αθηνών. Η ποιότητα των υπόγειων νερών στην περιοχή Αθηνών είναι ιδιαίτερα επιβαρυνμένη. Σε ορισμένες θέσεις οι υδροφορείς που αναπτύσσονται σε κοκκώδεις σχηματισμούς είναι επιβαρυνμένοι από αστικά λύματα-βοθρολύματα ή βιομηχανικά απόβλητα, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται μέγιστες συγκεντρώσεις νιτρικών που ξεπερνούν ακόμα και τα 500 mg/l. Τέτοιες περιοχές είναι η Καισαριανή, η Ηλιούπολη, η Τερψιθέα, η Αγία Παρασκευή, ο Χολαργός, ο Κορυδαλλός και η Κάτω Κηφισιά.

Οι μετρήσεις βαρέων μετάλλων στα υπόγεια νερά είναι πολύ περιορισμένες και δεν οδηγούν σε τελικά συμπεράσματα σχετικά με τις επιτρεπόμενες χρήσεις τους. Σε ορισμένες περιοχές, όπου παρουσιάζεται έντονη βιομηχανική δραστηριότητα χωρίς τα απαραίτητα έργα υποδομής, συναντώνται υψηλές τιμές βαρέων μετάλλων. Ενδεικτικά μόνο αναφέρεται ότι στη λεκάνη του Κηφισού και του Ιλισού έχουν μετρηθεί συγκεντρώσεις ψευδαργύρου που φθάνουν τα 5-6 mg/l. Στη λεκάνη του Κηφισού τόσο ο προσχωματικός όσο και ο μικρής δυναμικότητας υδροφορέας, που αναπτύσσεται στο σύστημα των αθηναϊκών σχιστόλιθων, είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένης ποιότητας.

Μεσόγεια. Οι συγκεντρώσεις νιτρικών και άλλων παραμέτρων, όπως ολική σκληρότητα, ολικά διαλυτά στερεά κλπ., είναι υψηλές κυρίως γύρω από τα αστικά κέντρα όπως Κορωπί, Παιανία, Μαρκόπουλο και Σπάτα. Για παράδειγμα, οι συγκεντρώσεις ολικών διαλυτών στερεών και σκληρότητας ξεπερνούν τα 1 500 mg/l και 1 000 mg/l αντίστοιχα. Υψηλές τιμές ιόντων χλωρίου και θειικών παρατηρούνται κοντά στις ανατολικές παράκτιες περιοχές, αλλά και σε άλλους καρστικούς υδροφορείς, λόγω υπαλμύρισης των υδάτων. Οι συγκεντρώσεις νιτρικών γύρω από τα αστικά κέντρα ξεπερνούν κατά πολύ τα ανώτατα επιτρεπτά όρια και υποδηλώνουν ότι τα αστικά λύματα-βοθρολύματα αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή ρύπανσης των υπόγειων υδάτων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην περιοχή του Κορωπίου οι συγκεντρώσεις των νιτρικών κυμαίνονται μεταξύ 35-264 mg/l. Στο βορειοδυτικό τμήμα της λεκάνης οι συγκεντρώσεις κυμαίνονται μεταξύ 50-300 mg/l και στην περιοχή των Σπάτων μεταξύ 50-400 mg/l. Χαμηλότερες συγκεντρώσεις νιτρικών καταγράφονται στις αγροτικές περιοχές, στο κεντρικό τμήμα της λεκάνης (περιοχή νέου αεροδρομίου Σπάτων), όπου κυμαίνονται μεταξύ 20-50 mg/l. Οι περιοχές αυτές καλύπτονται από καλλιέργειες κυρίως αμπελιών, και σε μικρότερη κλίμακα από οπωροκηπευτικά και ελαιώνες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου και η κατασκευή των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) της Ανατολικής Αττικής αναμένεται να οδηγήσει σε βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπόγειων υδάτων των περιοχών αυτών.

Μαραθώνας. Υψηλές τιμές ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών απαντώνται κοντά στις βορειοανατολικές παράκτιες περιοχές λόγω υπαλμύρισης των υδάτων. Παράλληλα, υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών συναντώνται κοντά σε αστικά ή τουριστικά κέντρα ή σε περιοχές με έντονη κτηνοτροφική ή γεωργική δραστηριότητα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Μαραθώνας είναι περιοχή με εντατικές καλλιέργειες, οι οποίες συνοδεύονται από χρήση αυξημένων ποσοτήτων λιπασμάτων.

Θριάσιο Πεδίο. Οι κυριότερες πηγές μόλυνσης των υπόγειων υδάτων στην περιοχή του Θριάσιου Πεδίου προέρχονται από αστικά απόβλητα-βοθρολύματα, αγροτικές δραστηριότητες και από το χώρο διάθεσης απορριμμάτων Άνω Λιοσίων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΓΜΕ (Κουπίς, 1986) η ολική σκληρότητα και τα ολικά διαλυμένα στερεά κυμαίνονται μεταξύ 300-1000 mg/l και 500-1 500 mg/l αντίστοιχα. Στην περιοχή που εκτείνεται μεταξύ Ελευσίνας, Μαγούλας και Μάνδρας οι συγκεντρώσεις ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών ξεπερνούν αντίστοιχα τα 1000 και 6000 mg/l. Πολύ υψηλές είναι επίσης και οι συγκεντρώσεις μαγνησίου και χλωριόντων, με τις υψηλότερες τιμές να καταγράφονται στις παράκτιες περιοχές, λόγω υπαλμύρισης των υπόγειων υδάτων. Οι συγκεντρώσεις νιτρικών στο νότιο μισό του Θριάσιου Πεδίου συχνά ξεπερνούν τα 50 mg/l. Ειδικά κοντά στα αστικά κέντρα (Ασπρόπυργος, Ελευσίνα) παρατηρούνται συχνά συγκεντρώσεις νιτρικών που ξεπερνούν τα 300 mg/l. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το βόρειο μισό του Θριάσιου Πεδίου διαθέτει ικανοποιητικής ποιότητας υπόγεια νερά, κατάλληλα σχεδόν για κάθε χρήση. Αυτό οφείλεται κυρίως στην απουσία σημαντικών δραστηριοτήτων. Η ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου και η κατασκευή και λειτουργία της ΕΕΛ της περιοχής του Θριάσιου Πεδίου αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπόγειων υδάτων της περιοχής.

Μέγαρα. Υψηλές συγκεντρώσεις αγωγιμότητας, ολικών διαλυμένων στερεών και χλωριόντων συναντώνται στις παράκτιες περιοχές, λόγω υπαλμύρισης των υδάτων. Οι συγκεντρώσεις των

νιτρικών κυμαίνονται συνήθως μεταξύ 40 και 150 mg/l. Σε ορισμένες ιδιαίτερα μολυσμένες περιοχές, κοντά στα Μέγαρα, οι συγκεντρώσεις νιτρικών φτάνουν τα 350 mg/l.

Βόρεια Αττική. Οι συγκεντρώσεις ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών κυμαίνονται μεταξύ 300-500 mg/l και 500-1 000 mg/l, αντίστοιχα. Στην περιοχή της Πάρνηθας συναντώνται συνήθως συγκεντρώσεις διαλυτών στερεών μικρότερες των 500 mg/l. Υψηλότερες τιμές απαντώνται σε υδροφορείς που σχηματίζονται σε δολομίτες, όπως στο Πεντελικό, Υμηττό, Κιθαιρώνα, κλπ. Συγκεντρώσεις νιτρικών μεγαλύτερες των 50 mg/l έχουν καταγραφεί κατάντη χωριών ή περιοχών με έντονη βιομηχανική ή γεωργική δραστηριότητα.

Για τις νήσους Σαλαμίνα, Αίγινα δεν υπάρχουν μετρήσεις ποιότητας των υπόγειων υδάτων.

Περιγραφή του υδατικού συστήματος στη σημερινή κατάσταση

Η κυριότερη χρήση νερού στο διαμέρισμα είναι η ύδρευση της Αθήνας, για την ικανοποίηση της οποίας μεταφέρονται σημαντικές ποσότητες νερού από τα Υδατικά Διαμερίσματα Δυτικής και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας. Οι ποσότητες αυτές προέρχονται από τη λίμνη Υλίκη, τον ταμιευτήρα του Μόρνου και τον ταμιευτήρα Αγίου Δημητρίου στον Εύηνο. Ακόμη, για τον ίδιο σκοπό αντλούνται σημαντικές ποσότητες νερού από τους υδροφορείς του Βοιωτικού Κηφισού, της Υλίκης-Παραλίμνης και βορειοανατολικής Πάρνηθας, και από γεωτρήσεις που υπάρχουν κατά μήκος του υδαταγωγού Μόρνου.

Στο διαμέρισμα υπάρχουν τέσσερις εγκαταστάσεις διύλισης του υδρευτικού νερού με συνολική μέγιστη δυνατότητα 1.94 hm³/ημέρα. Συγκεκριμένα λειτουργούν:

- τα διυλιστήρια στο Γαλάτσι, που είναι σχεδιασμένα για 0.45 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.55 hm³/ημέρα ·
- τα διυλιστήρια στο Μενίδι, που είναι σχεδιασμένα για 0.61 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.78 hm³/ημέρα ·
- τα διυλιστήρια στα Κιούρκα, που είναι σχεδιασμένα για 0.20 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.31 hm³/ημέρα ·
- τα νέα διυλιστήρια στη Μάνδρα, που είναι σχεδιασμένα για 0.20 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.30 hm³/ημέρα.

Στα πλαίσια μεσο-μακροπρόθεσμης ανάπτυξης, τα κυριότερα έργα που έχουν ήδη ενταχθεί στα Προγράμματα Δημοσίων Επενδύσεων αφορούν σε υδατικούς πόρους είναι έργα βιολογικού καθαρισμού, αποχέτευσης, αντιπλημμυρικής προστασίας κλπ.. Μεγάλα αρδευτικά έργα δεν υπάρχουν στο υδατικό διαμέρισμα.

Υδρολογικό ισοζύγιο διαμερίσματος

Στο ΥΔ Αττικής δεν υπάρχουν μετρημένες απορροές, ενώ εκτίμηση της επιφανειακής απορροής έχει γίνει μόνο για τη λεκάνη απορροής της λίμνης του Μαραθώνα, η οποία υπολογίζεται σε 60-80 mm. Η ετήσια βροχόπτωση υπολογίζεται σε 512 mm, όπως προκύπτει από την επεξεργασία των ισοϋέτιων καμπυλών (ΔΕΗ, 1980). Με βάση την περατότητα και την

έκταση των γεωλογικών σχηματισμών του διαμερίσματος, καταρτίστηκε το συνολικό υδρολογικό ισοζύγιο που παρουσιάζεται στον επόμενο Πίνακα. Με βάση αυτό το ισοζύγιο, ο συνολικός όγκος βροχής στην Αττική εκτιμάται σε 1 642 hm³ και η επίγεια ροή σε 251 hm³.

Πίνακας 7.1.7.3. Υδρολογικό ισοζύγιο διαμερίσματος σε ετήσια βάση

	Υδρολιθολογικοί σχηματισμοί				Σύνολο
	Αδιαπέρ.	Ημιπέρ.	Προσχωμ.	Καρστ.	
Επιφάνεια (km ²)	567	818	446	1 376	3 207
Ύψος βροχής (mm)	512	512	512	512	
Όγκος βροχής (hm ³)	290	419	228	705	1 642
Εξάτμιση (hm ³)	203	293	160	494	1 150
Συντελεστής κατείσδυσης	2%	2%	10%	30%	
Κατείσδυση (hm ³)	6	8	23	204	241
Επίγεια ροή (hm ³)	81	117	46	7	251

Ειδικότερα το υδρολογικό ισοζύγιο για τα δύο βασικά νησιά του διαμερίσματος (Σαλαμίνα, Αίγινα), παρουσιάζεται στον Πίνακα 7.1.7.4.

Πίνακας 7.1.7.4 Υδρολογικό ισοζύγιο Σαλαμίνας-Αίγινας

	Σαλαμίνα	Αίγινα	Σύνολο
Επιφάνεια (km ²)	95	83	178
Ύψος βροχής (mm)	349	349	
Όγκος βροχής (hm ³)	33.2	29.0	62.2
Εξάτμιση (hm ³)	26.2	22.9	49.1
Είδος υδροφορέα*	Κ	Μ	
Συντελεστής κατείσδυσης	60%	40%	
Κατείσδυση (hm ³)	4.1	1.0	5.1
Επιφανειακή απορροή (hm ³)	2.9	5.1	8.0

* Κ: Καρστικός, Μ: Μικτός

Χρήσεις - Ζήτηση νερού

Γεωργία

Το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων εκτιμάται σε 695 km². Από τις εκτάσεις αυτές τα 136 km² είναι αρδευόμενα, ενώ τα 119 km² είχαν αρδευτεί το 1991. Η ζήτηση νερού για άρδευση υπολογίζεται σε 99 hm³. Η ζήτηση αυτή καλύπτεται κυρίως από υπόγεια νερά και εν μέρει από το νερό της ΕΥΔΑΠ.

Κτηνοτροφία

Η ζήτηση για κτηνοτροφία υπολογίζεται σε 2.5 hm³.

Ιχθυοκαλλιέργεια

Από στοιχεία της ΕΣΥΕ σχετικά με την αλιεία εσωτερικών υδάτων, προκύπτει ότι η συνολική αλιευθείσα ποσότητα για 4 κατηγορίες αλιευμάτων (πέστροφες, κυπρίνοι, ψάρια υφάλμυρων νερών, λοιπές κατηγορίες) για το 1999 ανερχόταν σε 642 t. Οι ανάγκες σε νερό για την ιχθυοκαλλιέργεια δεν έχουν προσδιορισθεί, θεωρείται πάντως ότι είναι εξαιρετικά μικρές.

Υδρευση

Ο πληθυσμός του διαμερίσματος εκτιμάται σε 3 740 000 κατοίκους (2001) και οι ετήσιες ανάγκες ύδρευσης και τουρισμού εκτιμώνται σε 400 hm³, ενώ αυτές του μήνα Ιουλίου σε 32 hm³. Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη της μέσης ετήσιας κατανάλωσης της Αθήνας για κάθε δεκαετία, όπως έχει προκύψει από μετρήσεις στα διυλιστήρια. Για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών μεταφέρονται σημαντικές ποσότητες νερού από τη λίμνη Υλίκη από το 1955, από τον ταμιευτήρα του Μόρνου από το 1980 και από τον ταμιευτήρα Αγίου Δημητρίου στον Εύηνο από το 1996. Στον Πίνακα 7.1.7.6 παρουσιάζονται οι απολήψεις για την ύδρευση της Αθήνας οι οποίες μετρήθηκαν στους ταμιευτήρες Μόρνου και Υλίκης για την περίοδο 1982-2001. Στην Αθήνα δεν φτάνει το σύνολο των ποσοτήτων αυτών, γιατί υπάρχουν απώλειες στα υδραγωγεία και απολήψεις για ύδρευση διαφόρων οικισμών, καθώς και παράνομες απολήψεις. Στον Πίνακα 7.1.7.6 παρουσιάζονται ακόμη και οι ποσότητες που αντλούνται από γεωτρήσεις, οι οποίες υπάρχουν κατά μήκος των υδραγωγείων και ενισχύουν τις μεταφερόμενες ποσότητες προς Αθήνα. Οι γεωτρήσεις αυτές βρίσκονται στην περιοχή του Διστόμου (υδραγωγείο Μόρνου) και στο τμήμα του υδραγωγείου Υλίκης μεταξύ Υλίκης και Μαραθώνα. Ακόμη στον Πίνακα 7.1.7.6 φαίνονται και οι καταναλώσεις της Αθήνας για την ίδια περίοδο.

Πίνακας 7.1.7.5 Εξέλιξη κατανάλωσης Αθηνών σε νερό

Δεκαετία	Μέση ετήσια κατανάλωση (hm ³)
1930-40	17.2
1940-50	21.6
1950-60	39.6
1960-70	98.6
1970-80	191.4
1980-90	306.5
1990-00	316.0
2001	400.7

Πηγή: Στοιχεία ΕΥΔΑΠ

Βιομηχανία

Η ετήσια κατανάλωση νερού για βιομηχανική χρήση στην περιοχή της πρωτεύουσας ήταν για το 1995 17.5 hm³, ενώ το μήνα Ιούλιο 1.5 hm³ (στοιχεία Υπουργείου Ανάπτυξης).

Ενέργεια

Δεν υπάρχουν υδροηλεκτρικές μονάδες παραγωγής ενέργειας στα όρια του υδατικού διαμερίσματος. Ο πετρελαϊκός σταθμός Λαυρίου χρησιμοποιεί για ψύξη θαλάσσιο νερό, ενώ οι μικρές ποσότητες πόσιμου νερού προέρχονται από τα δίκτυα ύδρευσης ή από γεωτρήσεις.

Πίνακας 7.1.7.6 Εξέλιξη απολήψεων για την ύδρευση της Αθήνας (hm³)

Έτος	Υλίκη	Μόρνος	Γεωτρήσεις	Κατανάλωση
1982	98.6	239.8		273.9
1983	60.4	213.6		261.3
1984	42.6	253.2		275.0
1985	9.8	363.1		291.3
1986	13.3	358.2		306.4
1987	53.6	335.1		328.6
1988	149.9	241.9		361.7
1989	202.0	227.1		370.0
1990	149.8	207.9		326.5
1991	146.5	179.2		323.8
1992	147.0	164.5	28	330.9
1993	56.7	112.4	93	245.7
1994	119.8	46.5	94	260.8
1995	110.4	118.0	50	280.2
1996	13.1	277A		307.4
1997	4.7	330.2		319.4
1998	2.9	340.4		339.7
1999	3.3	387.8		357.0
2000	2.6	434.4		385.8
2001	93.5	364.1		400.7

Πηγή: Στοιχεία ΕΥΔΑΠ

Άλλες χρήσεις

Υδροθερμική δραστηριότητα στο διαμέρισμα απαντάται στις περιοχές λίμνης Βουλιαγμένης (δυνατότητες περαιτέρω αξιοποίησης για λουτροθεραπεία), Λουτρακίου (λουτροθεραπεία και εμφιάλωση), καθώς και στην Αίγινα (ανεκμετάλλευτη), όπως προκύπτει από μελέτες του ΙΓΜΕ.

Συνολική σημερινή ζήτηση νερού

Η συνολική σημερινή ζήτηση νερού για καταναλωτικές χρήσεις εκτιμάται ως το άθροισμα των ζητήσεων όλων των χρήσεων που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες. Οι ανάγκες ύδρευσης εκτιμήθηκαν με βάση τις πρόσφατες καταναλώσεις. Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζονται οι εκτιμώμενες σημερινές ανάγκες σε νερό των διάφορων ζητήσεων για το σύνολο του έτους και για το μήνα Ιούλιο.

Πίνακας 7.1.7.7. Ζήτηση νερού των σημερινών χρήσεων (hm³)

Χρήση	Έτος	Ιούλιος
Άρδευση	99.0	20.0
Ύδρευση	400.0	32.0
Βιομηχανία	17.5	1.5
Κτηνοτροφία	2.5	0.5
Σύνολο	519.0	54.0

Προσέγγιση μελλοντικών ζητήσεων

Οι μελλοντικές ζητήσεις στο υδατικό διαμέρισμα αφορούν βασικά στην κύρια χρήση, που είναι η ύδρευση της Αθήνας. Όπως προκύπτει από τα προηγούμενα στοιχεία, η μέση απόληψη για την ύδρευση της Αθήνας στη δεκαετία του 1970 διπλασιάστηκε σε σχέση με αυτήν της δεκαετίας του 1960, ενώ στη συνέχεια αυξήθηκε κατά 50% ακόμη στην δεκαετία του 1980. Από τον Πίνακα εξέλιξης της κατανάλωσης τα τελευταία 20 έτη, είναι φανερή η συνεχής αύξηση της ζήτησης με εξαιρέσεις τα έτη 1983, 1990 και 1993. Η μικρή μείωση στην κατανάλωση το 1983 συνδέεται με την αύξηση της τιμής του νερού, ενώ η δραστική μείωση της περιόδου 1990-93 συνδέεται με την εκτεταμένη λειψυδρία και τα έκτατα μέτρα εξοικονόμησης νερού που επέβαλε η ΕΥΔΑΠ. Πάντως η ευαισθητοποίηση των καταναλωτών σε σχέση με την συνετή χρήση των υδατικών πόρων, η επισκευή των δικτύων διανομής και η συνεχιζόμενη εκστρατεία εξοικονόμησης νερού της ΕΥΔΑΠ πιστεύεται ότι θα συμβάλει στο μετριασμό της κατανάλωσης νερού. Δεδομένου ότι δεν προβλέπεται σημαντική αύξηση του πληθυσμού τα επόμενα έτη, και αναμένεται έλεγχος της ζήτησης νερού για ύδρευση, θεωρείται ότι η ετήσια ζήτηση νερού μελλοντικά δεν θα υπερβαίνει τα 420 hm³.

Οι μελλοντικές ζητήσεις στην άρδευση ανέρχονται μόλις σε 6.3 hm³. Όσον αφορά στις δενδρώδεις καλλιέργειες και αμπέλια, υπολογίστηκε ότι απαιτούνται 221.1 hm³ για την άρδευση του συνόλου των καλλιεργειών αυτών, ποσότητα που θεωρείται άνω όριο, δεδομένου ότι στον υπολογισμό έχουν περιληφθεί και καλλιέργειες αυτού του είδους οι οποίες είναι ξηρικές.

Οι καταναλώσεις νερού των άλλων χρήσεων (βιομηχανία-κτηνοτροφία) αποτελούν ποσοστό κάτω του 10% της συνολικής και για αυτό η προβολή τους στο μέλλον δεν έχει πρακτική σημασία.

Ισοζύγιο προσφοράς-ζήτησης

Οι αυξανόμενες ανάγκες για ύδρευση της Αθήνας οδήγησαν για πρώτη φορά το 1955 στην αναζήτηση υδατικών πόρων εκτός του διαμερίσματος, και για το σκοπό αυτό λειτούργησε το υδραγωγείο Υλίκης. Το μικρό υδατικό δυναμικό των λεκανών σε σχέση με την τότε ραγδαία διογκούμενη ζήτηση, και η αστικοποίηση και η υποβάθμιση των υπόγειων υδροφορέων, ήταν ορισμένοι από τους παράγοντες που οδήγησαν στη μεταφορά του νερού από άλλα υδατικά διαμερίσματα. Πάντως με βάση τα διαλαμβανόμενα στις προηγούμενες παραγράφους προκύπτει ότι σε ετήσια βάση οι ανάγκες των διαφόρων χρήσεων (519 hm³) είναι μεγαλύτερες από την επιφανειακή απορροή (251 hm³), ενώ είναι κοντά στη μικτή απορροή (492 hm³).

Προτάσεις ΥΠΑΝ – Σχέδιο Προγράμματος Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων της Χώρας

Οι υδατικοί πόροι του Διαμερίσματος δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες, και για το σκοπό αυτό σημαντικές ποσότητες νερού μεταφέρονται από τα Υδατικά Διαμερίσματα Δυτικής και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας (ταμιευτήρες Μόρνου, Ευήνου και Υλίκης). Το μεγαλύτερο ποσοστό των ποσοτήτων αφορά στην ικανοποίηση των υδρευτικών αναγκών της Αθήνας. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια της ΕΥΔΑΠ για εξοικονόμηση νερού (κίνητρα, βελτίωση δικτύων κλπ.).

Τα δυναμικά αποθέματα των υδροφορέων του υδατικού διαμερίσματος εκτιμώνται σε περίπου 250 hm³ και επαρκούν για την κάλυψη σημαντικού ποσοστού των αρδευτικών κυρίως αναγκών. Δεν συζητείται η κάλυψη των υδρευτικών αναγκών, λόγω της σημαντικής ποιοτικής υποβάθμισης των υπόγειων νερών, και ειδικότερα αυτών που βρίσκονται κάτω από αστικές περιοχές. Η διαχείριση των αποθεμάτων υπόγειου νερού στις παράκτιες περιοχές μπορεί να γίνει ύστερα από ολοκληρωμένες υδρογεωλογικές έρευνες και μόνιμη παρακολούθηση της ποσοτικής και ποιοτικής κατάστασης του υδατικού δυναμικού.

Η εικόνα του υδατικού ισοζυγίου της Αττικής στηρίζεται αποκλειστικά σε βροχομετρικά δεδομένα. Η υδρομετρική πληροφορία είναι ανύπαρκτη και δεν υπάρχουν αξιόπιστες εκτιμήσεις για τις παροχές των ποταμών. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως σοβαρότατη παράλειψη του δημοσίου, όχι τόσο γιατί η εκτίμηση των υδατικών πόρων είναι αναξιόπιστη, αλλά γιατί είναι εξίσου αναξιόπιστη η εκτίμηση των πλημμύρων.

Ιδιαίτερα κρίσιμη για το διαμέρισμα είναι η διάσταση των πλημμύρων, κυρίως στις αστικές περιοχές. Επισημαίνεται, ότι η ως τώρα αντιμετώπιση του προβλήματος είναι αποσπασματική και χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό. Η προστασία των περιοχών αυτών από τις πλημμύρες και ιδιαίτερα των λεκανών Κηφισού και Ιλισού θεωρείται δράση πρώτης προτεραιότητας. Σε πρώτη φάση απαιτείται συνολική θεώρηση του προβλήματος, με χρήση νέων τεχνολογιών (ΣΓΠ, μαθηματικά μοντέλα πλημμύρων) και επανεξέταση των κριτηρίων σχεδιασμού.

Θεωρείται μείζονος σημασίας η εγκατάσταση δικτύου παρακολούθησης μετεωρολογικών και υδρολογικών παραμέτρων, με σύγχρονες μεθόδους (ραντάρ, αισθητήρες στάθμης-παροχής, τηλεμετρία), με στόχο την απόκτηση της αναγκαίας πληροφοριακής υποδομής, αλλά και την ανάπτυξη συστήματος προειδοποίησης.

Πέραν των παραπάνω, έμφαση πρέπει να δοθεί και σε διαχειριστικά μέτρα, για τη απομείωση του πλημμυρικού κινδύνου.

Παρά την ύπαρξη εκτεταμένου και αξιόπιστου συστήματος συλλογής και μεταφοράς νερού για την ύδρευση της Αθήνας, προβλήματα αναμένεται να δημιουργήσει στο μέλλον η έντονη αυξητική τάση της κατανάλωσης (με ρυθμό της τάξης του 6% το έτος τα τελευταία χρόνια). Οι πρακτικές του παρελθόντος, για αναζήτηση υδατικών πόρων σε όλο και πιο απομακρυσμένες περιοχές, δεν είναι πια ρεαλιστικές για πολλούς λόγους. Επομένως, ως μόνη ρεαλιστική λύση για τη βιωσιμότητα της υδροδότησης της Αθήνας προσφέρεται η διαχείριση της ζήτησης.

Επιτακτική ανάγκη αποτελεί η επεξεργασία των βιομηχανικών υγρών αποβλήτων και οικιακών λυμάτων του Θριασίου Πεδίου.

Προτεραιότητα για την κατασκευή εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων πρέπει να δοθεί στους οικισμούς - παραθεριστικά θέρετρα των κατοίκων της πρωτεύουσας, που συγκεντρώνουν πληθυσμό της τάξεως των 500 000 κατοίκων.

7.1.7.2 Θαλάσσιο Περιβάλλον

Τεράστια ζημιά προκλήθηκε στον Κόλπο Ελευσίνας την 20-ετία 1960-1980 με τη διοχέτευση στη θάλασσα ακατέργαστων τοξικών αποβλήτων της Χαλυβουργικής (αμμωνιακό υγρό κωκερίας με φαινόλες και κυάνιο), οργανικού φορτίου (βυνάσσας) δύο οινοπνευματοποιείων (Κρόνος, Βότρυς) και λαδιών των δύο Διυλιστηρίων. Μεγάλη συμβολή είχε επίσης και ο Κεντρικός Αποχετευτικός Αγωγός (Κ.Α.Α.) μιας και είχε υπολογιστεί ότι το 20% των λυμάτων και αποβλήτων απ' αυτόν έφταναν στον κόλπο Ελευσίνας. Ο Κ.Α.Α. από το Νοέμβριο του 1994 δεν εκβάλλει στο Κερατσίνι αλλά με άλλο αγωγό τα υγρά στέλνονται στην Ψυτάλλεια για πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο καθαρισμό.

Οι κυριότερες πηγές ρύπανσης του Κόλπου Ελευσίνας σήμερα είναι:

- Οι διάφορες βιομηχανίες του θριασίου Πεδίου, που διαθέτουν τα απόβλητα τους στη θάλασσα.
- Ρέμα Αγίου Γεωργίου (Βυρσοδευεία, Βιοχαρτική, Βιασφάλτ).
- Ναυπηγεία, διαλυτήρια πλοίων, παροπλισμένα πλοία, κινούμενα πλοία (τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί κατακόρυφα τα διακινούμενα φορτία στο λιμάνι Ελευσίνας).
- Αιωρούμενα σωματίδια (ατμοσφαιρικά).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αργή μεν αλλά αισθητή βελτίωση στον Κόλπο Ελευσίνας. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι μειώθηκαν τα φωσφορικά, το ανόργανο άζωτο (νιτρικά, νιτρώδη και αμμωνία), το BOD₅ και το COD.

Συνέπεια της βελτίωσης είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί οι ποσότητες και τα είδη των αλιευμάτων στον ευρύτερο Κόλπο Ελευσίνας (π.χ. αλιεύονται μπαρμπούνια, κουτσομούρες κ.λ.π.). Επίσης τα τελευταία τρία χρόνια δεν έχουν αναφερθεί περιστατικά ομαδικών θανάτων ψαριών.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τη μικροβιολογική ποιότητα των νερών στην Παραλία Ελευσίνας (Πλαζ). Τα τελευταία χρόνια ικανοποιούνται και το επιτρεπτό αλλά και το επιθυμητό όριο της νομοθεσίας. Το ίδιο συμβαίνει και στην περιοχή Νέας Περάμου και Λουτροπύργου. Άλλωστε το Υπουργείο Υγείας & Πρόνοιας τα τελευταία πέντε χρόνια επιτρέπει την κολύμβηση στην πλαζ Ελευσίνας. Οι μετρήσεις που κάνει ο Σ.ΕΛΕ.Ρ. στην Παραλία Ασπροπύργου για τη μικροβιολογική ποιότητα των νερών, δείχνουν ότι από την άποψη αυτή δεν υπάρχει πρόβλημα. Όμως στην περιοχή δεν παύει να υπάρχει η χημική ρύπανση.

Η βελτίωση που παρατηρείται γενικά στον Κόλπο Ελευσίνας οφείλεται στους εξής παράγοντες:

- Μειώθηκε από το 1980 και μετά ο όγκος των βιομηχανικών αποβλήτων κατά 70% με ανάλογη μείωση του ρυπαντικού φορτίου (έκλεισαν ιδιαίτερα ρυπογόνες βιομηχανίες, όπως Βότρυς και Κρόνος και η Χαλυβουργική άλλαξε μέθοδο παραγωγής σιδήρου).
- Αρκετές βιομηχανίες εγκατέστησαν συστήματα καθαρισμού των αποβλήτων τους (π.χ. ΕΛ.ΔΑ, ΠΕΤΡΟΛΑ, ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ).
- Μειώθηκε σημαντικά ο αριθμός των παροπλισμένων πλοίων
- Από το Νοέμβριο 1994 έπαψε να εκβάλλει στο Κερατσίνι ο Κεντρικός Αποχετευτικός Αγωγός (Κ.Α.Α.). Τώρα πια λειτουργεί το κέντρο επεξεργασίας λυμάτων (Κ.Ε.Λ.) της Ψυτάλλειας, όπου γίνεται καθαρισμός των λυμάτων και αποβλήτων.

Ο Κόλπος της Ελευσίνας όμως παραμένει σοβαρά ρυπασμένος και ευτροφικός. Τους καλοκαιρινούς μήνες παρουσιάζεται η στρωμάτωση των νερών και το διαλυμένο οξυγόνο κάτω από τα 20m μειώνεται σημαντικά, οπότε γίνονται δύσκολες οι συνθήκες σε τέτοια βάθη για τη ζωή των ψαριών (παλιότερα σε τέτοια βάθη το διαλυμένο οξυγόνο πλησίαζε το μηδέν). Χαρακτηριστική είναι η περιοχή Ευταξίας (βάθος 33m), όπου στο βυθό το καλοκαίρι εμφανίζονται μεγάλες συγκεντρώσεις αμμωνίας (από έλλειψη οξυγόνου). Ο ευτροφισμός εκδηλώνεται ιδιαίτερα στις περιοχές Ασπροπύργου και Νέας Περάμου. Το πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει έντονο στο βυθό, όπου η βελτίωση είναι δύσκολη. Τα ιζήματα του βυθού παρουσιάζουν μεγάλες συγκεντρώσεις σε οργανικό άνθρακα (C_{org}), φωσφόρο, άζωτο, βαριά μέταλλα και λάδια. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων εμφανίζονται μπροστά στα δυο Ναυπηγεία (Ελευσίνας και Σκαραμαγκά), του χρωμίου ειδικότερα στις εκβολές του Ρέματος Αγίου Γεωργίου (βυρσοδεψεία) και των λαδιών μπροστά στα δυο Διυλιστήρια. Γενικότερα στις ακτές παρατηρούνται οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις μετάλλων στα αιωρούμενα σωματίδια αλλά και διαλυμένων μετάλλων καθώς και μετάλλων στα ιζήματα.

Όσον αφορά τα λάδια, πρέπει να τονιστεί ότι η χρήση, μέχρι πρόσφατα, χημικών διασκορπιστικών για την καταπολέμηση των πετρελαιοκηλίδων, είχε σαν αποτέλεσμα να καλυφθεί ο βυθός με έναν υμένα λαδιού σε όλη την έκταση του Κόλπου Ελευσίνας. Τα μέγιστα των συγκεντρώσεων παρουσιάζονται μπροστά στα δυο διυλιστήρια (ΕΛ.Δ.Α & ΠΕΤΡΟΛΑ) και στα ναυπηγεία Ελευσίνας. Στις εκβολές του Ρέματος Αγ.Γεωργίου παρατηρούνται επίσης οι μικρότερες τιμές διαφάνειας (0,5-1,0m στις εκβολές του ρέματος και 4-7m στον υπόλοιπο Κόλπο) και οι μεγαλύτερες τιμές αιωρούμενης ύλης.

Αξίζει να σημειωθεί η, κατά το παρελθόν, ρύπανση της λίμνης Κουμουνδούρου με πετρελαιοειδή από τις διαρροές των δεξαμενών των ΕΛ.Δ.Α. και της παρακείμενης στρατιωτικής μονάδας. Στη συνέχεια η λίμνη αποτελούσε πηγή ρύπανσης της θάλασσας. Τον τελευταίο καιρό η κατάσταση στη λίμνη έχει βελτιωθεί.

Από τις μετρήσεις που έχουν γίνει στη θαλάσσια περιοχή Νέας Περάμου (τρεις σειρές μετρήσεων) προκύπτει ότι η κατάσταση εκεί είναι σαφώς καλύτερη από αυτή στον Κόλπο Ελευσίνας. Ιδιαίτερο πρόβλημα της Νέας Περάμου είναι ο έντονος ευτροφισμός συνέπεια του οποίου είναι η δυσσομία που εμφανίζεται τους καλοκαιρινούς μήνες από την αποσύνθεση των φυκιών.

Πιστεύεται πάντως ότι η κατάσταση στον Κόλπο Ελευσίνας στα επόμενα χρόνια θα βελτιωθεί ακόμα περισσότερο, με την προϋπόθεση ότι θα λειτουργεί σωστά το κέντρο επεξεργασίας λυμάτων στην Ψυτάλλεια, θα ελέγχονται οι βιομηχανίες για τα απόβλητα τους και θα εκλείψουν ατυχήματα σε πλοία, που οδηγούν σε διαρροές πετρελαιοειδών.

Όσον αφορά τα βυρσοδεψεία που λειτουργούν στον Ασπρόπυργο, η πολιτεία είχε υποσχεθεί (Ιούνιος 1996) ότι σύντομα θα αποφασιζόταν ο χώρος μετεγκατάστασης τους. Στο χώρο αυτό θα γίνεται επεξεργασία των αποβλήτων ώστε να μη ρυπαίνουν τον οποιοδήποτε αποδέκτη. Μέχρι σήμερα όμως δεν έχει βρεθεί χώρος μετεγκατάστασης.

7.1.8 Αέρας

7.1.8.1 Γενικά

Η αστική ρύπανση οφείλεται κυρίως σε τρεις πηγές επιβάρυνσης του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος:

- Κυκλοφορία
- Κεντρική θέρμανση
- Βιομηχανία

Από τις τρεις αυτές πηγές επιβάρυνσης της ατμόσφαιρας, η σημαντικότερη είναι η κυκλοφορία.

Στην περίπτωση της Αθήνας η ένταση του φαινομένου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης επιτείνεται από τους εξής παράγοντες:

- Αστικοποίηση
- Έλλειψη πράσινου
- Μεταφορά σωματιδιακής ρύπανσης από μεγάλες αποστάσεις
- Ετήσια γήρανση του στόλου των αυτοκινήτων
- Αύξηση του πλήθους των Ι.Χ.
- Αύξηση της κατανάλωσης καυσίμων

Η κλειστή τοπογραφία του λεκανοπέδιου ης Αθήνας, δυσχεραίνει την ατμοσφαιρική κυκλοφορία και τον αερισμό, συνεπώς και τη διάχυση των ρύπων λόγω της ύπαρξης ορεινών όγκων.

Οι κλιματολογικοί παράγοντες όπως η μεγάλη συχνότητα θερμοκρασιακών αναστροφών, η μεγάλη διάρκεια ηλιοφάνειας, η ένταση της ηλιακής ακτινοβολίας και οι υψηλές θερμοκρασίες ευνοούν τη συσσώρευση ρύπων και το σχηματισμό δευτερογενών. Σε περίπτωση ασθενούς ή απουσίας συνοπτικής ροής ανέμου, ευνοείται η ανάπτυξη τοπικού συστήματος κυκλοφορίας (θαλάσσια αύρα), γεγονός που ευνοεί την ανάπτυξη υψηλών συγκεντρώσεων δευτερογενών (φωτοχημικών) ρύπων στην περιφέρεια του λεκανοπεδίου. Οι άνεμοι του βόρειου τομέα είναι συνοπτικοί και έχουν συνήθως μεγάλη μέση ταχύτητα, συντελώντας έτσι καθοριστικά στην διάχυση των ρύπων.

7.1.8.2 Οδηγίες και όρια για την ατμοσφαιρική ρύπανση

96/62/ΕΚ ΟΔΗΓΙΑ -ΠΛΑΙΣΙΟ "Εκτίμηση και διαχείριση της ποιότητας αέρα". Έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό Δίκαιο με απόφαση περί «Καθορισμού γενικών αρχών και αρμόδιων υπηρεσιών για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος» ΦΕΚ 180/Β/17-2-2000.

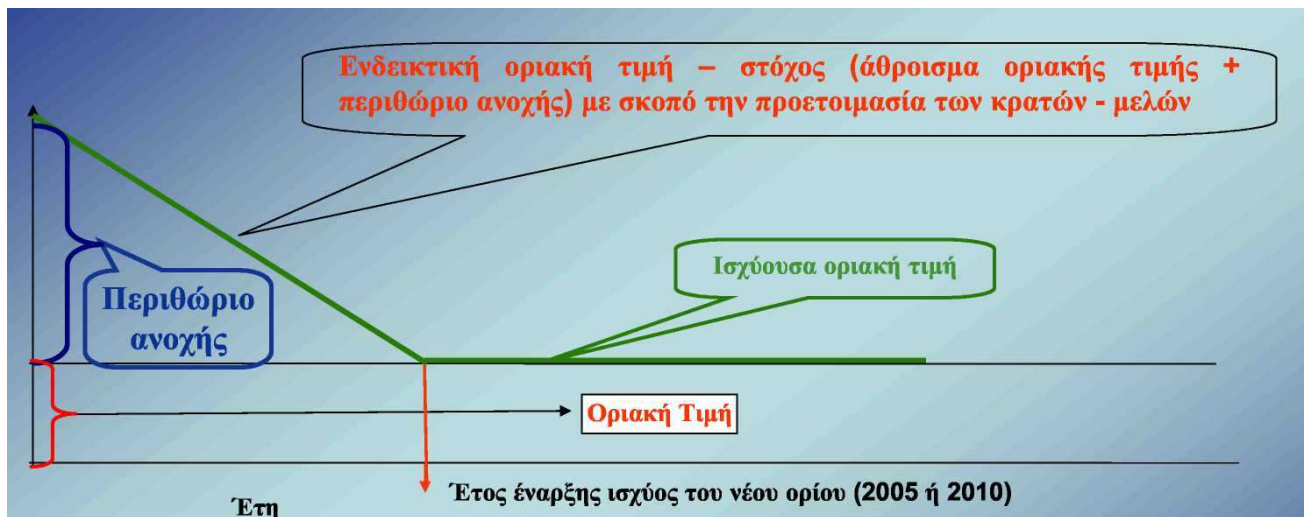
99/30/ΕΚ Πρώτη θυγατρική της 96/62/ΕΚ «Οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, διοξειδίου και οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου στον αέρα του περιβάλλοντος». Έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό Δίκαιο με απόφαση ΦΕΚ Β/125/5-6-2002.

2000/69/ΕΚ Δεύτερη θυγατρική της 96/62/ΕΚ «Οριακές τιμές βενζολίου και μονοξειδίου του άνθρακα στον αέρα του περιβάλλοντος» ΦΕΚ/Β/405/27-2-2004.

2002/3/ΕΚ Τρίτη θυγατρική της 96/62/ΕΚ σχετικά με το όζον στον αέρα του περιβάλλοντος. ΦΕΚ/Β/1334/21 -9-2005

Τέταρτη θυγατρική της 96/62/ΕΚ σχετικά με τα μέταλλα και πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες.

Η φιλοσοφία εφαρμογής νέων οριακών τιμών βασίζεται στην συλλογιστική που παρουσιάζεται στο σχήμα που ακολουθεί.

Σχήμα 7.1.8.1. Φιλοσοφία εφαρμογής νέων οριακών τιμών

Έτσι για κάθε ρύπο ορίζεται μία οριακή τιμή για την προστασία της ανθρώπινης υγείας, με το αντίστοιχο έτος έναρξης ισχύος της (2005 ή 2010). Παράλληλα δίνεται και ένα περιθώριο ανοχής, το οποίο αθροίζεται στην οριακή τιμή, δίνοντας έτσι την τιμή στόχο, η οποία ισχύει ενδεικτικά στο μεσοδιάστημα έως την θέση σε ισχύ της οριακής τιμής (βλέπε πίνακα 7.1.8.1). Το περιθώριο ανοχής κάθε χρόνο μειώνεται, έτσι ώστε στην ημερομηνία ισχύος του νέου ορίου να μηδενιστεί.

Πίνακας 7.1.8.1. Εφαρμογή νέων οριακών τιμών

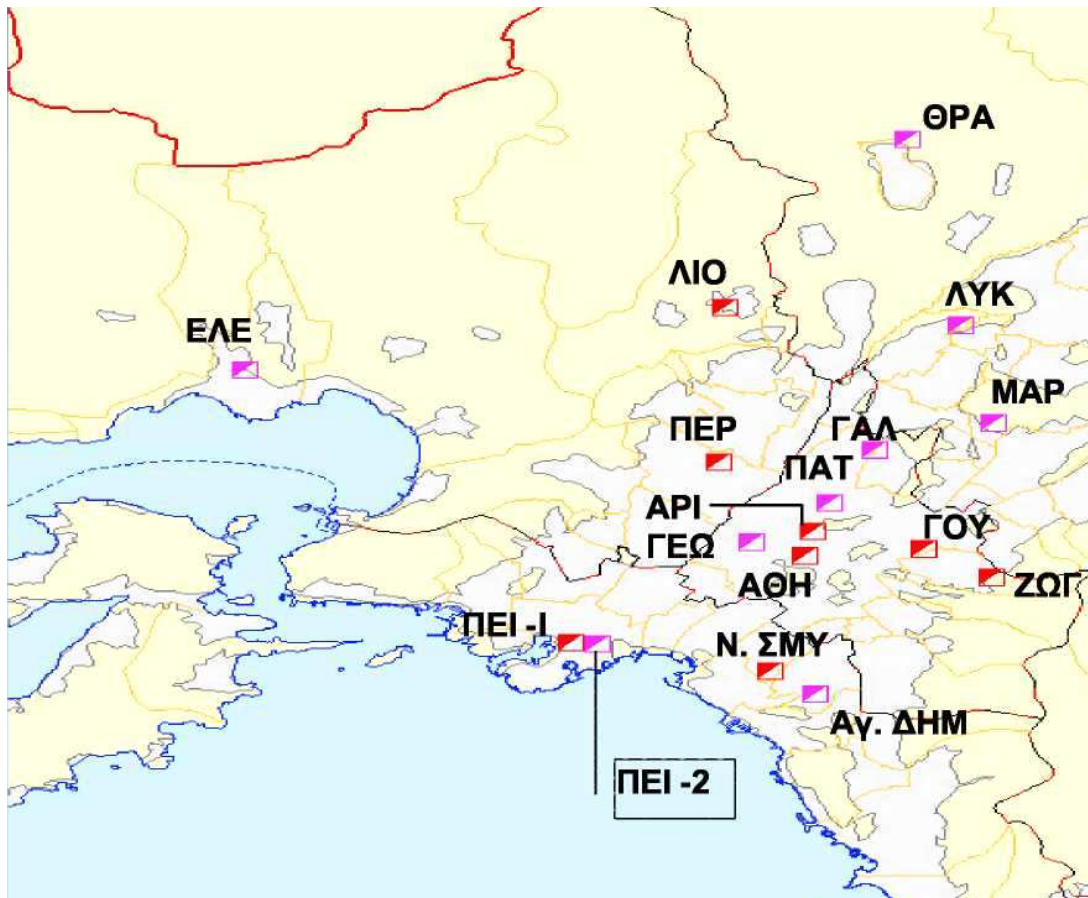
Ρύπος	Οριακή τιμή	Έτος ισχύος	Ενδεικτική Οριακή τιμή για προετοιμασία			
			2002	2003	2004	2005
Μονοξείδιο του άνθρακα (CO)	10 mg/m ³ Μέγιστη ημερήσια οκτάωρη τιμή	1/1/2005	16 mg/m ³	14 mg/m ³	12 mg/m ³	10 mg/m ³
Βενζόλιο (C ₆ H ₆)	5 μg/m ³ Μέση ετήσια τιμή	1/1/2010	10 μg/m ³	10 μg/m ³	10 μg/m ³	10 μg/m ³
Διοξείδιο του θείου (SO ₂)	350 μg/m ³ Μέση ωριαία τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 24 φορές ανά έτος	1/1/2005	440 μg/m ³	410 μg/m ³	380 μg/m ³	350 μg/m ³
	125 μg/m ³ Μέση ημερήσια τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 3 φορές ανά έτος	1/1/2005	125 μg/m ³	125 μg/m ³	125 μg/m ³	125 μg/m ³
Διοξείδιο του αζώτου (NO ₂)	200 μg/m ³ Μέση ωριαία τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 18 φορές ανά έτος	1/1/2010	280 μg/m ³	270 μg/m ³	260 μg/m ³	250 μg/m ³
	40 μg/m ³ μέση ετήσια τιμή	1/1/2010	56 μg/m ³	54 μg/m ³	52 μg/m ³	50 μg/m ³
Αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ ₁₀	50 μg/m ³ μέση ημερήσια τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 35 φορές ανά έτος	1/1/2005	65 μg/m ³	60 μg/m ³	55 μg/m ³	50 μg/m ³
	40 μg/m ³ μέση ετήσια τιμή	1/1/2005	44,8 μg/m ³	43,2 μg/m ³	41,6 μg/m ³	40 μg/m ³
Μόλυβδος (Pb)	0,5 μg/m ³ μέση ετήσια τιμή	1/1/2005	0,8 μg/m ³	0,7 μg/m ³	0,6 μg/m ³	0,5 μg/m ³

7.1.8.3 Περιοχή Λεκανοπεδίου Αττικής

Στο Λεκανοπέδιο Αττικής υπάρχουν εγκατεστημένοι από το ΥΠΕΧΩΔΕ 18 συνολικά σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικών ρύπων, οι οποίοι παρουσιάζονται στην ακόλουθη εικόνα. Με βάση την ετησία έκθεση (2005) του Τμήματος Ποιότητας Ατμόσφαιρας του ΥΠΕΧΩΔΕ (Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος/ Δ/ση ΕΑΡΘ) για την ποιότητα της ατμόσφαιρας στο λεκανοπέδιο Αττικής όσον αφορά στις χρονικές διακυμάνσεις των τιμών της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ισχύουν τα διαλαμβανόμενα στις ακόλουθες παραγράφους.

Εικόνα 7.1.8.1 Δίκτυο Παρακολούθησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας

Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι θέσεις των σταθμών, ο χαρακτηρισμός τους και οι ρύποι που μετρούνται ανά σταθμό.

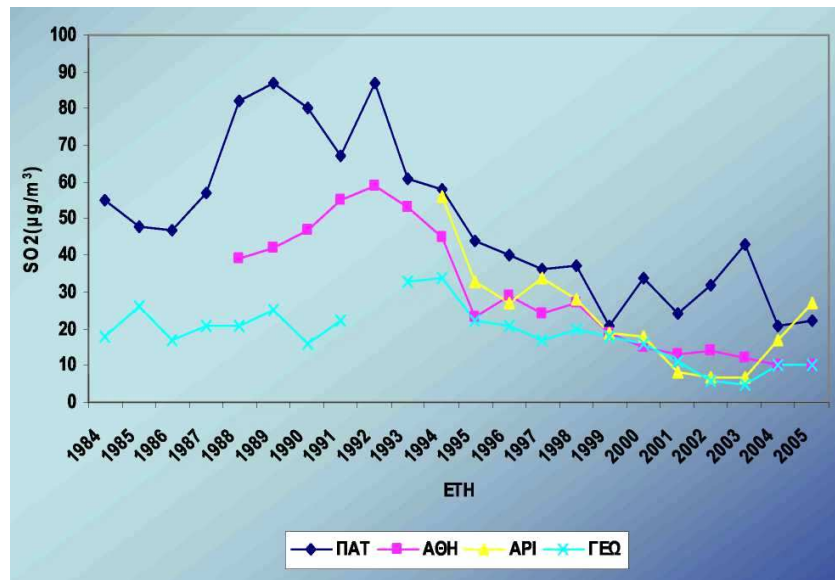
Πίνακας 7.1.8.2 Χαρακτηριστικά σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης περιοχής Αττικής του ΕΔΠΑΡ

Σταθμός				Μετρούμενοι ρύποι							
Θέση				Χαρακτηρισμός	SO ₂	NO _x	CO	O ₃	ΑΣ ₁₀	BTEX	BS
Όνομα	Γεωγρ. μήκος	Γεωγρ. πλάτος	Υψόμετρο (m -asl)								
Αθηνάς	23° 43' 30"	37° 58' 42"	100	Αστικός-Κυκλοφορίας	v	v	v	v			v
Αριστοτέλους	23° 43' 39"	37° 59' 16"	95	Αστικός-Κυκλοφορίας	v	v			v		v
Γεωπονική	23° 42' 25"	37° 59' 01"	50	Περιστατικός-Βιομηχανικός	v	v	v	v			
Λιόσια	23° 41' 52"	38° 04' 36"	165	Περιστατικός-Υποβάθρου	v	v		v			
Λυκόβρυση	23° 46' 35"	38° 04' 11"	210	Περιστατικός		v	v	v	v		
Μαρούσι	23° 47' 14"	38° 01' 51"	145	Αστικός-Κυκλοφορίας	v	v	v	v	v		
Νέα Σμύρνη	23° 42' 54"	37° 55' 58"	50	Αστικός-Υποβάθρου	v	v	v	v			
Πατησίων	23° 43' 59"	37° 59' 57"	105	Αστικός-Κυκλοφορίας	v	v	v	v		v	v
Πειραιάς-ΠΕ1-1	23° 38' 51"	37° 56' 36"	20	Αστικός-Κυκλοφορίας	v	v	v	v	v		
Περιστέρι	23° 41' 46"	38° 00' 55"	80	Αστικός-Υποβάθρου	v	v	v	v			
Αγ. Παρασκευή	23° 49' 10"	37° 59' 42"	290	Περιστατικός-Υποβάθρου	v	v		v	v		
Γαλάτσι	23° 44' 53"	38° 01' 13"	145	Αστικός-Υποβάθρου	v	v		v			
Γουδί	23° 46' 04"	37° 59' 04"	155	Αστικός-Κυκλοφορίας		v					
Ελευσίνα	23° 32' 18"	38° 03' 05"	20	Περιστατικός-Βιομηχανικός	v	v		v			
Ζωγράφου	23° 47' 13"	37° 58' 11"	245	Περιστατικός-Υποβάθρου	v	v		v	v		
Θρακομακεδόνες	23° 45' 29"	38° 08' 37"	550	Περιστατικός-Υποβάθρου		v		v	v		
Πανεπιστήμιο Πειραιά — ΠΕΙ-2	23° 39' 10"	37° 56' 32"	35	Αστικός-Υποβάθρου	v	v		v			
Αλιάρτος	23° 05' 24"	38° 22' 12"	110	Υποβάθρου				v			

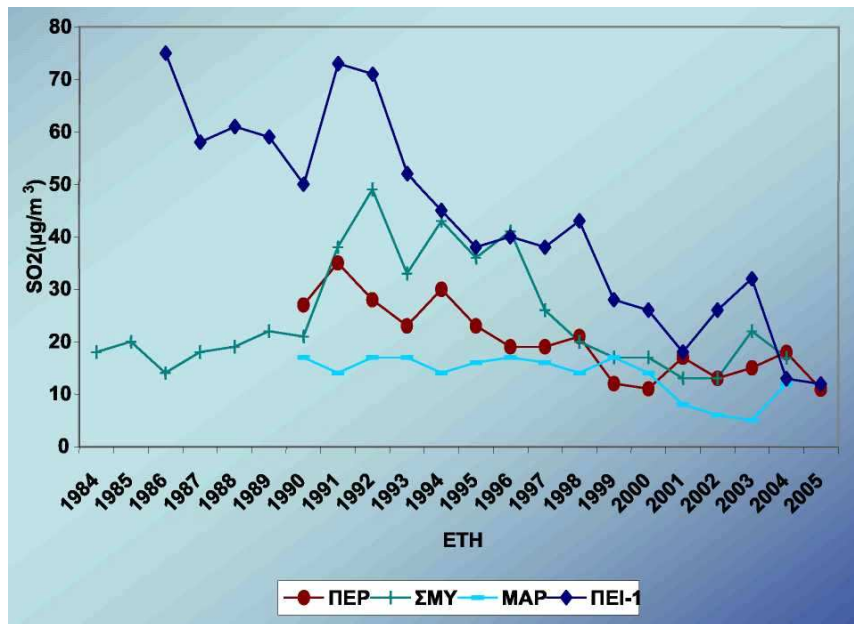
7.1.8.4 Διαχρονική εξέλιξη των συγκεντρώσεων

Διοξείδιο του Θείου SO₂

Για το διοξείδιο του θείου, όπως φαίνεται και στα σχήματα που ακολουθούν, υπάρχει σημαντική τάση μείωσης των τιμών που συνδέεται με τη μείωση της περιεκτικότητας του πετρελαίου ντίζελ θέρμανσης σε θείο από 0,3% σε 0,2% κ.β. το 2000 και του πετρελαίου ντίζελ κίνησης από 0,050 σε 0,035% κ.β το 2000 και 0,005% το 2005.

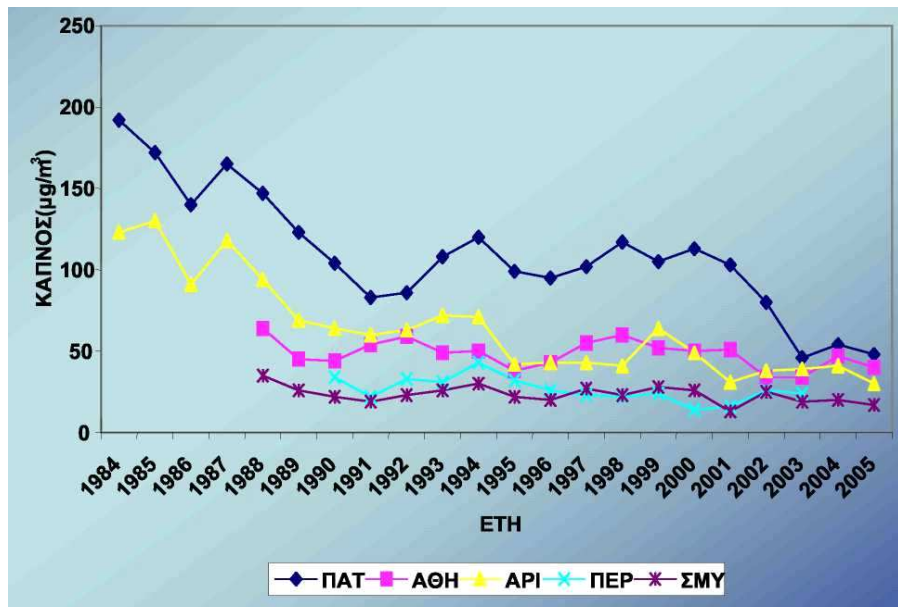
Σχήμα 7.1.8.2 Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων SO₂ (σταθμοί: Πατησίων, Αθηνών, Αριστοτέλους και Γεωπονική)

Σχήμα 7.1.8.3. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων SO₂ (σταθμοί: Περιστερί, Νέα Σμύρνη, Μαρούσι και Πειραιάς 1)

Καπνός

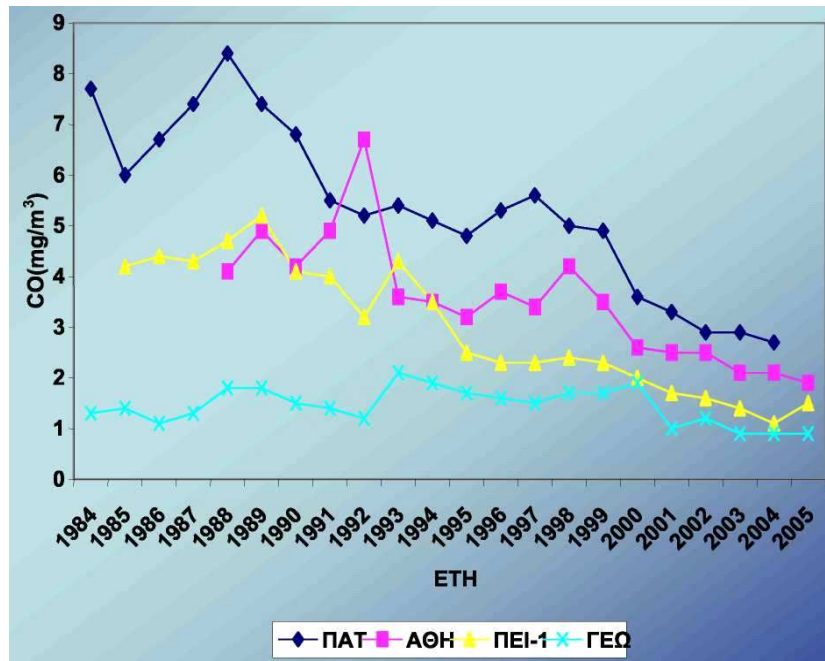
Όπως φαίνεται από το σχήμα που ακολουθεί οι συγκεντρώσεις καπνού παρουσιάζουν σημαντική μείωση με το πέρασμα των χρόνων. Η σημαντικότερη αιτία μείωσης των συγκεντρώσεων καπνού είναι η βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων.

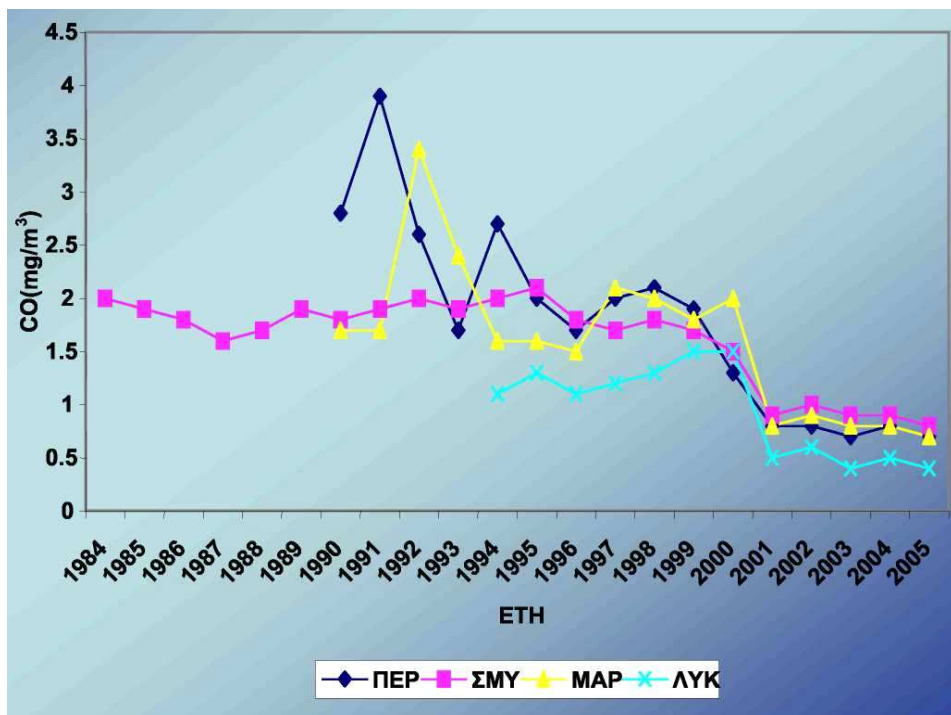
Σχήμα 7.1.8.4. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων καπνού (σταθμοί: Πατήσια, Αθήνα, Αριστοτέλους, Περιστερί, Νέα Σμύρνη)

Μονοξειδίο του άνθρακα CO

Για το μονοξειδίο του άνθρακα, όπως φαίνεται και στα σχήματα που ακολουθούν, παρουσιάζεται τάση μείωσης ή σταθεροποίησης των τιμών σε μικρό αριθμό σταθμών. Σημειώνεται ότι για το 1992 η τιμή του σταθμού Αθήνας προέκυψε από μικρό αριθμό μετρήσεων και δεν θεωρείται αντιπροσωπευτική. Σημαντικό ρόλο στη μείωση ή/ και σταθεροποίηση των τιμών των συγκεντρώσεων του μονοξειδίου του άνθρακα έχει παίξει η χρήση των καταλυτών.

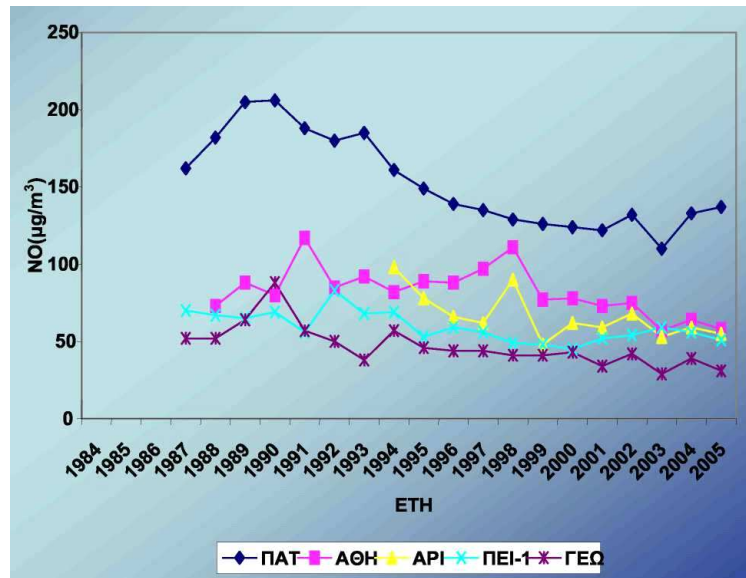
Σχήμα 7.1.8.5 Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων CO (σταθμοί: Πατήσια, Αθήνα, Πειραιάς 1, Γεωπονική)

Σχήμα 7.1.8.6. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων CO (σταθμοί: Περιστερί, Νέα Σμύρνη, Μαρούσι, Λυκόβρυση)

Μονοξείδιο του αζώτου NO

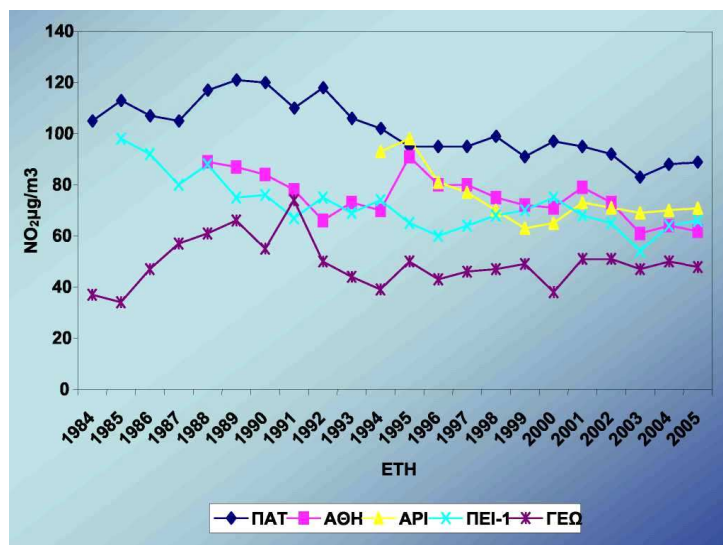
Όπως φαίνεται από το σχήμα που ακολουθεί για το μονοξείδιο του αζώτου, παρουσιάζεται γενικά τάση μείωσης. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η χρήση των καταλυτών.

Σχήμα 7.1.8.7 Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων NO (σταθμοί: Πατήσια, Αθήνα, Αριστοτέλους, Πειραιάς 1, Γεωπονική)

Διοξείδιο του αζώτου NO₂

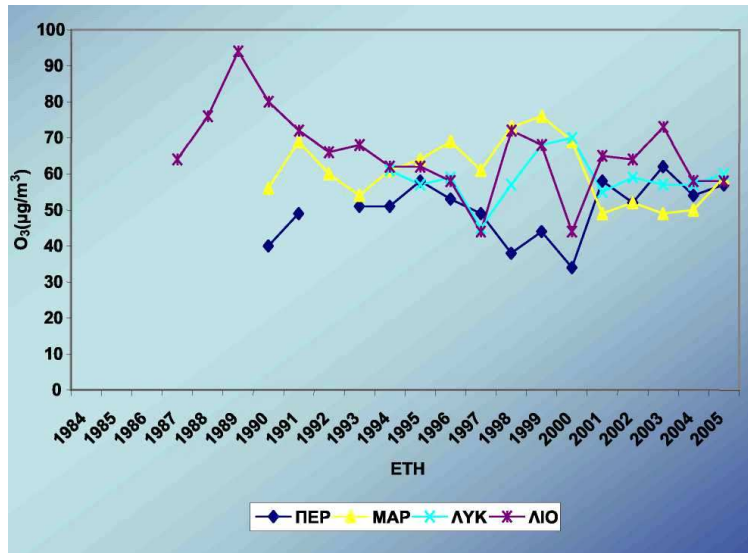
Για το διοξείδιο του αζώτου, παρουσιάζεται γενικά τάση μείωσης λόγω της μείωσης των εκπομπών NO_x.

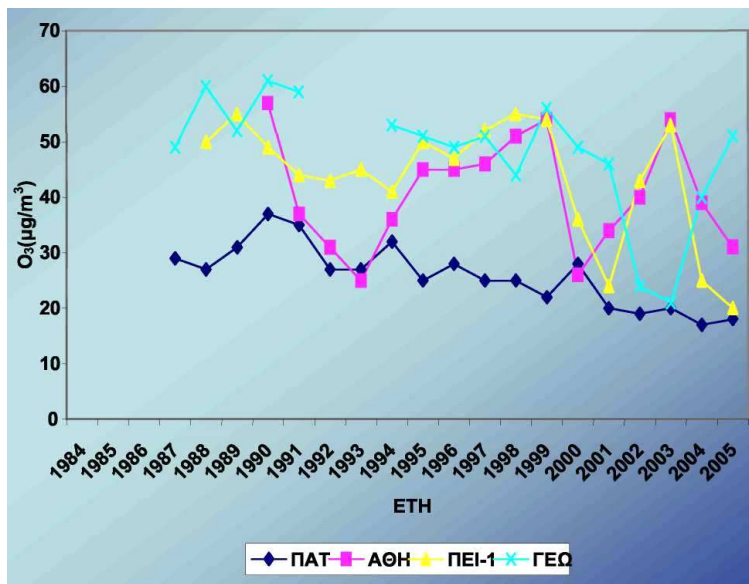
Σχήμα 7.1.8.8 Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων NO₂ (σταθμοί: Πατήσια, Αθήνα, Αριστοτέλους, Πειραιάς 1, Γεωπονική)

Όζον

Όπως φαίνεται από τα διαγράμματα που ακολουθούν στις συγκεντρώσεις του όζοντος, σύμφωνα με τα στοιχεία των σταθμών μέτρησης υπάρχει μια τάση σταθεροποίησης των τιμών, με έντονη όμως διακύμανση. Στις μεσογειακές χώρες παρατηρούνται υψηλές τιμές υποβάθρου ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές.

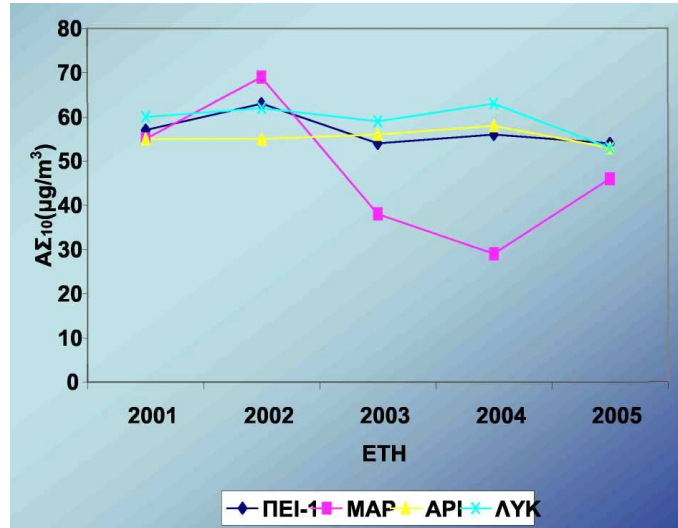
Σχήμα 7.1.8.9. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων O₃ (σταθμοί: Περιστερί, Μαρούσι, Λυκόβρυση, Λιόσια)

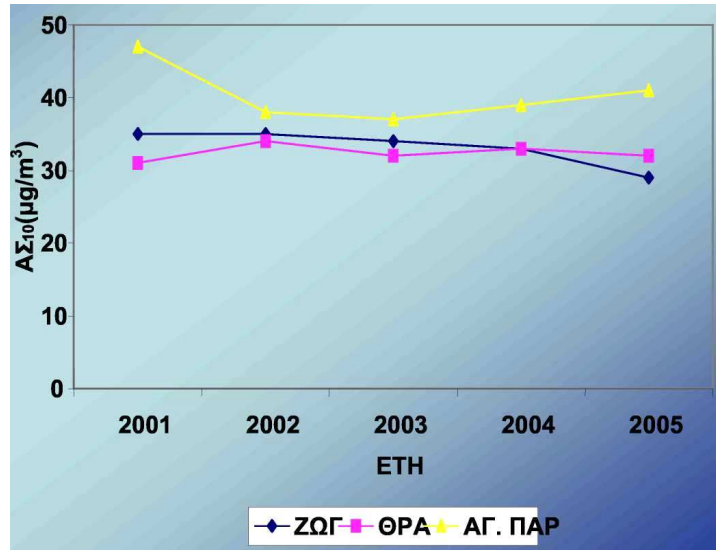
Σχήμα 7.1.8.10. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων O₃ (σταθμοί: Πατήσια, Αθήνα, Πειραιάς 1, Γεωπονική)

Αιωρούμενα Σωματίδια ΑΣ10

Όπως φαίνεται από τα σχήματα που ακολουθούν για τα έτη 2001-2005, στη συγκέντρωση των αιωρούμενων σωματιδίων υπάρχει σταθεροποίηση ή/ και μικρή μείωση των τιμών.

Σχήμα 7.1.98.11 Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων ΑΣ₁₀ (σταθμοί: Πειραιάς 1, Μαρούσι, Αριστοτέλους, Λυκόβρυση)

Σχήμα 7.1.8.12. Διαχρονική εξέλιξη συγκεντρώσεων ΑΣ₁₀ (σταθμοί: Ζωγράφου, Θρακομακεδόνες, Αγ. Παρασκευή)

7.1.8.5 Αξιολόγηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε σχέση με τα όρια

Καπνός και αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ₁₀: Η ρύπανση από καπνό αξιολογείται ότι βρίσκεται σε φυσιολογικά επίπεδα, για τις συνθήκες μιας μεγαλούπολης όπως η Αθήνα και δεν παρατηρούνται υπερβάσεις ορίων.

Τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ₁₀, παρουσιάζουν υπερβάσεις των ορίων της νέας οδηγίας της Ε.Ε. στην πλειονότητα των σημείων μέτρησης. Είναι από τους «νέους» ρύπους που άρχισαν να εξετάζονται πρόσφατα σε επίπεδο Ε.Ε. και αποτελούν σημαντικό πρόβλημα για όλες τις Χώρες της Ένωσης. Ο ρύπος αυτός αξιολογείται ότι βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα.

Διοξείδιο του θείου (SO₂): Ο ρύπος αυτός που παλαιότερα αποτελούσε σημαντικό πρόβλημα, έχει καταπολεμηθεί και δεν ξεπερνάει τα όρια σε καμιά θέση μέτρησης. Δεν αποτελεί σήμερα πρόβλημα για το λεκανοπέδιο της Αθήνας.

Διοξείδιο του αζώτου (NO₂): Το διοξείδιο του αζώτου σε σχέση με τους στόχους και τα όρια (τα όρια θα ισχύσουν από 1-1-2010) της νέας οδηγίας, παρουσιάζει κάποιες υπερβάσεις. Έτσι, η ρύπανση από το ρύπο αυτό αξιολογείται σαν σημαντική, ιδιαίτερα για τα επόμενα χρόνια, που θα τεθεί σε πλήρη ισχύ η νέα οδηγία.

Όζον (O₃): Το όζον δεν παρουσίασε υπέρβαση των ορίων συναγερμού, όμως υπήρξαν υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης του κοινού και του ορίου προστασίας της υγείας (2010). Οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική θέση της χώρας (μεγάλη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες, συνθήκες που ευνοούν το σχηματισμό του όζοντος) και παρουσιάζονται σε όλες τις νότιες χώρες της Ε.Ε. Έτσι, η ρύπανση από το όζον αξιολογείται και αυτή σαν σημαντική.

Μονοξείδιο του άνθρακα (CO): Ο ρύπος αυτός βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, δεν ξεπερνάει τα όρια της νέας οδηγίας και ουσιαστικά δεν αποτελεί πρόβλημα για την Αθήνα.

7.1.8.6 Μέτρα αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, απαιτεί συνολική και ολοκληρωμένη παρέμβαση με μέτρα βραχυχρόνιας και μακροχρόνιας διάρκειας, τα οποία εστιάζονται στους παρακάτω άξονες:

Παρεμβάσεις στις πηγές ρύπανσης

ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΠΗΓΕΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

- Βιομηχανικές εγκαταστάσεις και βιοτεχνικές μονάδες (θέσπιση ορίων αερίων εκπομπών, εφαρμογή ΒΔΤ, διενέργεια ελέγχων αερίων εκπομπών, χρήση φυσικού αερίου)
- Κεντρικές θερμάνσεις και εγκαταστάσεις καύσης (αναβάθμιση του συστήματος ελέγχου εκπομπών, χρήση φυσικού αερίου στον οικιακό τομέα)
- Καύσιμα (έλεγχος ποιότητας καυσίμων)

ΚΙΝΗΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

- Αυτοκίνητα (ανανέωση στόλου Μ.Μ., ανανέωση στόλου ταξί, βελτίωση συστήματος ελέγχου εκπομπών αυτοκινήτων, αναβάθμιση ΚΤΕΟ -ιδιωτικά ΚΤΕΟ- μηχανογράφηση)

Παρεμβάσεις στη λειτουργία της πόλης

Κυκλοφοριακές παρεμβάσεις, Κέντρο Διαχείρισης Κυκλοφορίας, επέκταση γραμμών και ωραρίου μετρό, τραμ, επέκταση δικτύου λεωφορειολωρίδων.

7.1.8.7 Δείκτες ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Από τα διαλαμβανόμενα στις προηγούμενες παραγράφους προκύπτει ότι οι δείκτες που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση επιπτώσεων προγραμμάτων στον τομέα αυτό του περιβάλλοντος είναι:

Καπνός: Παρακολούθηση της συνέχισης της πτωτικής τάσης και της μη υπέρβασης ορίων

Αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ₁₀: Αποτελούν σημαντικό πρόβλημα για όλες τις Χώρες της Ένωσης, την Ελλάδα και την Περιφέρεια. Ο ρύπος αυτός αξιολογείται ότι βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα. Απαιτείται η μη υπέρβαση των ορίων

Διοξείδιο του θείου (SO₂): Παρακολούθηση της συνέχισης της πτωτικής τάσης και της μη υπέρβασης ορίων

Διοξείδιο του αζώτου (NO₂): Αποτελεί σημαντικό πρόβλημα ιδιαίτερα για τα επόμενα χρόνια, όταν από 1-1-2010 θα ισχύσουν τα όρια της νέας οδηγίας.,

Όζον (O₃): Αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για όλες τις Χώρες της Ένωσης, την Ελλάδα και την Περιφέρεια. Ο ρύπος αυτός αξιολογείται ότι βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα. Απαιτείται η μη υπέρβαση των ορίων

Το όζον δεν παρουσίασε υπέρβαση των ορίων συναγερμού, όμως υπήρξαν υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης του κοινού και του ορίου προστασίας της υγείας (2010).

Μονοξείδιο του άνθρακα (CO): Ο ρύπος αυτός βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, δεν ξεπερνάει τα όρια της νέας οδηγίας και ουσιαστικά δεν αποτελεί πρόβλημα για την Αθήνα.

7.1.9 Κλιματικοί Παράγοντες

7.1.9.1 Συνοπτική κατάσταση

Γενικά χαρακτηριστικά

Η περιοχή της Βορειοανατολικής Μεσογείου χαρακτηρίζεται από έντονες εναλλαγές ξηράς - θάλασσας με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλαπλά τοπικά συστήματα ατμοσφαιρικής κυκλοφορίας. Το κλίμα της περιοχής γενικά χαρακτηρίζεται από έντονες εναλλαγές και είναι δύσκολο να χαρακτηριστεί καθαρά σαν θαλάσσιο ή ηπειρωτικό.

Στον Ελλαδικό χώρο τους καλοκαιρινούς μήνες γενικά επικρατεί ξηρασία γιατί η γενική κυκλοφορία στο Βόρειο Ημισφαίριο μετατοπίζεται προς βόρεια γεωγραφικά πλάτη. Αντίθετα τους χειμερινούς μήνες παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό βροχοπτώσεων.

Για τις μεταβατικές εποχές άνοιξη και φθινόπωρο παρατηρούνται εναλλαγές μεταξύ των δυο καιρικών τύπων. Η άνοιξη διαρκεί περί τους τρεις μήνες ενώ το φθινόπωρο είναι μικρότερης διάρκειας και διαρκεί ουσιαστικά ένα μήνα. Οι μεταβατικές εποχές δεν παρουσιάζουν καμία απόλυτη συμμετρία αλλά παρουσιάζουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά. Για το λόγο αυτό παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής των κυρίων χαρακτηριστικών των συνοπτικών συστημάτων που επικρατούν, τις διάφορες εποχές, στην ευρύτερη περιοχή της Βορειοανατολικής Μεσογείου.

Στην περιοχή μελέτης η ατμοσφαιρική κυκλοφορία είναι μία συνάρτηση τόσο των μεγάλης, όσο και των μικρότερης κλίμακας κυκλοφοριών. Φυσικά όταν επικρατούν οι μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες οι μικρής κλίμακας δεν παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο, ενώ αντίθετα όσο εξασθενούν όλο και περισσότερο παίζουν και σημαντικότερο ρόλο οι μικρότερης κλίμακας κυκλοφορίες. Οι μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες στην περιοχή αυτή είναι οι συνοπτικές (μεγάλα μέτωπα και αντικυκλώνες) και ευρείας κλίμακας κυκλοφορίες (μελέμια), ενώ οι μικρότερες είναι οι μέσης (αύρες) και μικρής έκτασης κυκλοφορίες.

Στην συνέχεια ακολουθεί μια περιληπτική περιγραφή μερικών προτύπων καιρού που συμβαίνουν στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας (μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες) καθώς και ορισμένες τοπικές κυκλοφορίες που συμβαίνουν στην περιοχή μελέτης και διαμορφώνουν την μικροκλιματολογία της περιοχής.

Εποχικά χαρακτηριστικά

i. Καλοκαίρι: (Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος)

Κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου τα αποτελέσματα της μουςσωνικής δράσης στη Νότια Ασία οδηγούν στην ανάπτυξη ενός trough πάνω από την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου Πελάγους και της Τουρκίας. Κατά το καλοκαίρι, ναι μεν η ξηρά της Νότιας Ευρώπης είναι αρκετά θερμή αλλά η ξηρά της Βόρειας Αφρικής είναι θερμότερη. Η θάλασσα στο Αιγαίο και γενικότερα στη Βορειοανατολική Μεσόγειο είναι ψυχρότερη (20-27 °C) από τη γύρω ξηρά. Συνεπώς, ολόκληρη η περιοχή της Μεσογείου συχνά καλύπτεται από υψηλότερες πιέσεις.

Πάνω από το οροπέδιο της Ανατολικής Τουρκίας εμφανίζεται ένα θερμικό χαμηλό σαν αποτέλεσμα της θέρμανσης του σχετικά ξηρού εδάφους. Η ισορροπία ανάμεσα σε αυτά τα δύο συστήματα ορίζει τις συνθήκες καιρού στη Ανατολική Ελλάδα, το Αιγαίο και επομένως και την Αθήνα. Οι διεργασίες αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα η υφιστατική δραστηριότητα να μετατοπίζεται βορειότερα πάνω από την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα παρατηρούνται κάποια troughs κυρίως τον Ιούνιο και μετά τα μέσα Αυγούστου. Αυτές τις ημέρες εμφανίζονται και σποραδικές καταιγίδες κυρίως κοντά στους ορεινούς όγκους. Οι επικρατούντες άνεμοι στο Αιγαίο είναι από Β ή ΒΔ διευθύνσεις ξηροί. Το καλοκαίρι είναι η εποχή που εμφανίζονται οι έντονοι Βορείων διευθύνσεων άνεμοι που ονομάζονται ετησίες (μελέμια). Οι ετησίες είναι το αποτέλεσμα του συνδυασμού των υψηλών σχετικά πιέσεων της Βαλκανικής με το θερμικό χαμηλό της Ανατολίας. Όταν ο αντικυκλώνας μετατοπίζεται λίγο προς τα δυτικά και το θερμικό χαμηλό εμφανίζεται ενισχυμένο, τότε εμφανίζεται μια σχετικά ισχυρή βαροβαθμίδα στο Αιγαίο και το αποτέλεσμα είναι οι ισχυροί Βόρειοι ή Βορειοανατολικοί άνεμοι κατά μήκος του Αιγαίου οι οποίοι εξασθενούν σημαντικά κατά τη διάρκεια της νύχτας. Όταν ο αντικυκλώνας είναι μετατοπισμένος ανατολικά τότε οι συνοπτικής κλίμακας άνεμοι εξασθενούν και αναπτύσσονται θαλάσσιες αύρες στα παράλια που μαζί με τους αναβατικούς ανέμους στις πλαγιές των βουνών επικρατούν της συνοπτικής κλίμακας.

ii. Χειμώνας: (Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ιανουάριος, Φεβρουάριος)

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, η ξηρά της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι αρκετά ψυχρή σε σύγκριση με την επιφάνεια της θάλασσας στη Μεσόγειο (θερμοκρασία επιφάνειας της θάλασσας 12-20 °C). Στην ανώτερη ατμόσφαιρα επικρατεί ουσιαστικά Βορειοδυτική ή Δυτική κυκλοφορία. Λόγω της γειννίας ψυχρών αερίων μαζών πάνω από την ξηρά στα Βόρεια, παρατηρούνται συχνά ψυχρές εισβολές. Κατ' αυτόν τον τρόπο η κυκλογένεση σε διάφορες περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου είναι αρκετά συχνή. Γνωστά κέντρα κυκλωνικής δράσης είναι ο Κόλπος της Γένοβας, η Αδριατική Θάλασσα, το Ιόνιο Πέλαγος, ο Κόλπος της Σύρτεως, η περιοχή της Κύπρου και το Νότιο Αιγαίο όπως ακόμη και η περιοχή Νότια του βουνού Άτλας στη Βόρειο Αφρική. Τα χαμηλά που δημιουργούνται στην περιοχή του Κόλπου της Γένοβας κινούνται συνήθως ΝΑ και επηρεάζουν τον καιρό της Ελλάδος ενώ κατά το τέλος της χειμερινής περιόδου κινούνται ΒΑ. Υφέσεις που δημιουργούνται στη Νότια Αδριατική ή το Ιόνιο κινούνται συνήθως ΒΑ πάνω από την Ελλάδα (ιδιαίτερα το Φεβρουάριο και Μάρτιο) και κατά δεύτερο λόγο ΝΑ. Τα χαμηλά της Βόρειας Αφρικής κινούνται κυρίως ΒΑ προς τον Ελλαδικό χώρο και κατά δεύτερο λόγο Ανατολικά κατά μήκος των ακτών της Βόρειας Αφρικής. Οι περιοχές του Νοτίου Αιγαίου και της Κύπρου χαρακτηρίζονται κυρίως από την αναγέννηση εξασθενημένων χαμηλών που βρέθηκαν στην περιοχή, σε συνδυασμό με ψυχρή εισβολή κατά μήκος του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου οι άνεμοι στον Ελλαδικό χώρο είναι κυρίως από Βόρειες διευθύνσεις. Αυτό οφείλεται στο συνδυασμό των σχετικά υψηλών πιέσεων στην περιοχή της Βαλκανικής ή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε συνδυασμό με τις σχετικά χαμηλές πιέσεις στην περιοχή της Κύπρου. Στην περίπτωση που το αντικυκλωνικό σύστημα της Κεντρικής Ευρώπης είναι αρκετά ισχυρό με ισχυρή βαροβαθμίδα στα Ανατολικά, πολύ ψυχρές και ξηρές αέριες μάζες από τη Σκανδιναβία ή τη Ρωσία μεταφέρονται στην περιοχή του Αιγαίου όπου τα κατώτερα ατμοσφαιρικά στρώματα εμπλουτίζονται με υδρατμούς οι οποίοι στη συνέχεια μετατρέπονται σε χιόνι μόλις υποστούν ορογραφική ανύψωση πάνω από την ξηρά της κεντρικής και νότιας Ελλάδας.

Όμως, για σημαντικό αριθμό ημερών επικρατούν και άνεμοι Νοτίων ή Νοτιοδυτικών διευθύνσεων όταν τα διάφορα χαμηλά βρίσκονται στα Δυτικά του Ελλαδικού χώρου η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα της Ύφεσης. Σπάνια παρατηρούνται άνεμοι Βορειοανατολικών διευθύνσεων που οφείλονται σε ισχυρές υφέσεις στην περιοχή κοντά στην Κρήτη.

Η θέση και η τροχιά των χαμηλών κατά την περίοδο του χειμώνα σχετικά με την θέση της Αθήνας ορίζει και τις καιρικές συνθήκες στην περιοχή της Αθήνας. Συχνή είναι και η εμφάνιση αντικυκλωνικών συστημάτων στην Μεσόγειο και τη Νότια Ευρώπη την εποχή αυτή. Οι αντικυκλώνες αυτοί εμφανίζονται, είτε εξαιτίας της συσσώρευσης ψυχρών αερίων μαζών πάνω από την Βαλκανική και την ξηρά της Νότιας Ευρώπης γενικότερα, είτε σαν αποτέλεσμα της πλανητικής κυκλοφορίας. Αρκετές φορές είναι πιθανόν ο αντικυκλώνας να μείνει για ένα μεγάλο διάστημα στάσιμος πάνω από την Βαλκανική. Μία τέτοια περίπτωση είναι οι Αλκυονίδες ημέρες. Το φαινόμενο αυτό συμβαίνει αρκετά συχνά και είναι δυνατόν αν διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα των δύο τελευταίων μηνών του χειμώνα.

iii. Μεταβατική περίοδος: (Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, Οκτώβριος)

Οι μεταβατικές εποχές άνοιξη και φθινόπωρο είναι διαφορετικής διάρκειας. Η ανοιξιάτικη περίοδος είναι συνήθως τρεις μήνες (Μάρτιος - Μάιος) και χαρακτηρίζεται από έντονη δραστηριότητα καταιγίδων (χειμερινού τύπου) που εναλλάσσονται με δραστηριότητα θερινού τύπου (ψευδοετησίες). Η ηλιοφάνεια είναι μεγαλύτερη από τη χειμερινή περίοδο ενώ το έδαφος είναι συνήθως αρκετά υγρό και καλυμμένο με εποχιακή βλάστηση. Οι τοπικές κυκλοφορίες που αρχίζουν να αναπτύσσονται αυτή την εποχή βοηθούν στη σύγκλιση και την ανάπτυξη καταιγίδων όταν στην περιοχή υπάρχει κάποιο trough.

Το φθινόπωρο διαρκεί περίπου ένα μήνα (Οκτώβριος) και χαρακτηρίζεται από απότομη μετάβαση από το θερινού τύπου καιρό σ' αυτόν του χειμερινού. Οι ψυχρές εισβολές αρχίζουν με την ψύξη της ξηράς ενώ παρουσιάζεται αυξημένη κυκλωνική δραστηριότητα καθώς η Δυτική κυκλοφορία μετατοπίζεται Νοτιότερα πάνω από τη σχετικά θερμή Μεσόγειο.

Κατά τη διάρκεια των μεταβατικών εποχών οι βροχοπτώσεις είναι αρκετά συχνές. Η συχνότητα των βροχοπτώσεων επηρεάζεται σημαντικά από τη διαμόρφωση της συνοπτικής κυκλοφορίας.

Συνοπτικές κατηγορίες που σχετίζονται με την ανάπτυξη τοπικών κυκλοφοριών.

Κατά τη διάρκεια των ημερών με σχετικά ισχυρή συνοπτική κυκλοφορία παρουσιάζεται μια σχετικά καλή χωροχρονική ομοιογένεια στα διάφορα ατμοσφαιρικά πεδία. Σημαντικές διαφορές όμως παρατηρούνται κατά τη διάρκεια ημερών με σχετικά ασθενή συνοπτική κυκλοφορία. Μια πληθώρα τοπικών φαινομένων εμφανίζεται κατά τη διάρκεια του 24-ωρου με ασθενή συνοπτική κυκλοφορία (θαλάσσιες-απόγειες αύρες, καταβατικοί άνεμοι, αναστροφές θερμοκρασίας κλπ). Αυτά τα τοπικά φαινόμενα παίζουν σημαντικό ρόλο στο μικροκλίμα της περιοχής καθώς επίσης στις συνθήκες διασποράς-διάχυσης αερίων ρύπων και στη διάδοση του θορύβου. Γι' αυτούς τους λόγους δίδεται ιδιαίτερη έμφαση σ' αυτές τις συνοπτικές κατηγορίες και παρακάτω επιχειρείται μια ταξινόμησή τους. Σε μια μελέτη του Πανεπιστημίου Αθηνών (Κάλλος, κ.ά., 1993) με αντικείμενο τη συνοπτική ταξινόμηση για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, έγινε ανάλυση των συνοπτικών καταστάσεων που εμφανίστηκαν στην

περιοχή της Ελλάδας και γενικότερα της ανατολικής Μεσογείου στην πενταετία 1986 - 1990, σε ημερήσια βάση, και ταξινόμηση τους στις παρακάτω δεκαέξι γενικότερες συνοπτικές κατηγορίες.

Οι συνοπτικές αυτές κατηγορίες είναι οι παρακάτω:

i) Χαμηλό που πέρασε πάνω από την Ελλάδα ή νότια αυτής δημιουργεί ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή του Αιγαίου ή των Δαρδανελίων.

Τις ημέρες μετά το πέρασμα χαμηλού από την Ελλάδα ή νοτιότερα της Ελλάδας, το οποίο δημιουργεί μια ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή των Δαρδανελίων παρατηρούνται ισχυροί βόρειοι - βορειοανατολικοί άνεμοι στο Αιγαίο. Στην περιοχή του Ελλαδικού χώρου ή του Αιγαίου υπάρχει ένα trough που ακολουθείται από μία βαρομετρική σφήνα (ridge) στη Βαλκανική ή βορειοδυτικότερα. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις από τη γενική περιγραφή ανάλογα της ακολουθούμενης τροχιάς της ύφεσης μετά το πέρασμα της από τον Ελλαδικό χώρο. Το γενικό όμως αποτέλεσμα είναι πάντα το ισχυρό βόρειο ρεύμα στην περιοχή του Αιγαίου. Η κατάσταση αυτή εμφανίζεται κυρίως κατά την ψυχρή περίοδο του έτους. Οι περιπτώσεις που η βαροβαθμίδα δεν είναι ισχυρή αποτελούν άλλη συνοπτική κατηγορία.

ii) Μέτωπο που πέρασε από την Ελλάδα δημιουργεί ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή του Αιγαίου ή των Δαρδανελίων.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους, όταν ένας αντικυκλώνας βρίσκεται στην κεντρική ή δυτική Ευρώπη και παρουσιάζει ισχυρή βαροβαθμίδα στο ανατολικό τμήμα του, τότε πολλές φορές δημιουργείται ένα μέτωπο που κινείται προς την Ελλάδα από βορειοδυτικές και σπανιότερα βόρειες διευθύνσεις. Το μέτωπο αυτό κινείται προς τα ανατολικά ή νοτιοανατολικά. Με το πέρασμα του μετώπου εγκαθίσταται ψυχρό ρεύμα από βόρειες διευθύνσεις που συνήθως είναι σχετικά ισχυρό.

iii) Υψηλές πιέσεις στα Βαλκάνια από την μετατόπιση στην περιοχή της αντικυκλωνικής κυκλοφορίας της κεντρικής Ευρώπης.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους συμβαίνει συχνά η ισχυρή αντικυκλωνική κυκλοφορία της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης να μετατοπίζεται νοτιότερα στην περιοχή των Βαλκανίων. Στην περίπτωση αυτή το ανατολικό τμήμα του αντικυκλώνα μεταφέρει ψυχρές αέριες μάζες από τη Σκανδιναβία και τη Φινλανδία στις περιοχές των Βαλκανίων, του Αιγαίου και της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η σημαντική βαροβαθμίδα που δημιουργείται στα Δαρδανέλλια με διεύθυνση ΝΝΔ-ΒΒΑ έχει σαν αποτέλεσμα ένα βόρειο βορειοανατολικό ρεύμα στο Αιγαίο που ενισχύεται σημαντικά λόγω καναλισμού στην περιοχή. Οι ημέρες που ανήκουν σ' αυτή τη συνοπτική κατηγορία χαρακτηρίζονται από χαμηλές θερμοκρασίες και ισχυρή βόρεια βορειοανατολική συνοπτική ροή. Η λήξη της κατάστασης αυτής σημειώνεται με βαθμιαία εξασθένηση της βαροβαθμίδας στα Δαρδανέλλια με αποτέλεσμα την εξασθένηση του βορείου ρεύματος στο Αιγαίο.

iv) Επέκταση στην κεντρική Ευρώπη και τα Βαλκάνια αντικυκλώνας της δυτικής - βορειοδυτικής Ευρώπης.

Αντικυκλώνας που αποτελεί επέκταση του αντικυκλώνα του βορειοανατολικού Ατλαντικού ή του αντικυκλώνα των Αζορών εκτείνεται ως την κεντρική Ευρώπη. Το ανατολικό τμήμα του αντικυκλώνα μεταφέρει ψυχρές αέριες μάζες με αποτέλεσμα την ενίσχυση της κυκλογένεσης στα γνωστά κυκλογεννητικά κέντρα της βόρειας Μεσογείου και σε ορισμένες περιπτώσεις τη δημιουργία μετώπου το οποίο κινείται προς τη Βαλκανική. Τις ημέρες που ανήκουν στην κατηγορία αυτή παρατηρείται ενίσχυση της βαροβαθμίδας στον Ελλαδικό χώρο και εμφανίζονται σχετικά ισχυροί άνεμοι βορείων ή βορειοδυτικών διευθύνσεων.

v) Υψηλές πιέσεις στα Βαλκάνια από την επέκταση στην περιοχή του αντικυκλώνα της Σιβηρίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις κατά την ψυχρή περίοδο του έτους ο αντικυκλώνας της Σιβηρίας εκτείνεται δυτικά νοτιοδυτικά ως την ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Πολύ ψυχρές αέριες μάζες μεταφέρονται τότε από τη Ρωσία, στη Μαύρη Θάλασσα και τα Βαλκάνια και από το στενό των Δαρδανελλίων στο Αιγαίο. Η ισχυρή βαροβαθμίδα που δημιουργείται στα Δαρδανέλλια με διεύθυνση ΝΔ - ΒΑ έχει σαν αποτέλεσμα μια σημαντική συνοπτική ροή από βορειοανατολικές διευθύνσεις στο Αιγαίο. Τις ημέρες που ανήκουν στην κατηγορία αυτή χαρακτηρίζουν πολύ χαμηλές θερμοκρασίες και ισχυροί βορειοανατολικοί άνεμοι.

vi) Η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα μιας βαθιάς ύφεσης.

Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα μιας βαθιάς ύφεσης που βρίσκεται στην περιοχή της κεντρικής Μεσογείου. Τις ημέρες αυτές παρατηρείται ένα ισχυρό συνοπτικό ρεύμα από νότιες διευθύνσεις τόσο στην επιφάνεια όσο και στα 850 και 700 hpa. Μια τέτοια ύφεση προέρχεται συνήθως από την αναγέννηση ενός εξασθενημένου χαμηλού της δυτικής Μεσογείου και σπανιότερα της βορειοδυτικής Αφρικής. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα ένα καλά οργανωμένο trough καλύπτει την κεντρική Μεσόγειο ή πολλές φορές και το Ιόνιο. Θερμές αέριες μάζες μεταφέρονται στην περιοχή αυτή. Η ύφεση αφού περάσει από την Ελλάδα κινείται νοτιοανατολικά προς την περιοχή της Κύπρου όπου ενισχύεται ή διαλύεται.

vii) Ετησίες

Υψηλές πιέσεις που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της Μεσογείου και της Νότιας Ευρώπης το καλοκαίρι, εξασθενούν στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο με αποτέλεσμα την επέκταση του θερμικού χαμηλού της Ανατολίας δυτικά στην περιοχή της Τουρκίας και του ανατολικού Αιγαίου, κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Η κατάσταση αυτή δημιουργεί σημαντική βαροβαθμίδα στην περιοχή των Δαρδανελλίων με αποτέλεσμα την εμφάνιση ισχυρών βορειοανατολικών ανέμων στο Αιγαίο, γνωστών σαν Ετησίες. Η λήξη του φαινομένου σημειώνεται με την επέκταση του συστήματος των υψηλών πιέσεων πάνω από το Αιγαίο και τα Δαρδανέλλια που έχει σαν αποτέλεσμα την εξασθένηση της βαροβαθμίδας στην περιοχή.

ii) Μετωπική επιφάνεια βρίσκεται πάνω από την Ελλάδα.

Μετωπική επιφάνεια βρίσκεται πάνω από την Ελλάδα προερχόμενη είτε από χαμηλό που βρίσκεται στην περιοχή είτε από κάποιο μέτωπο που κινήθηκε προς τον Ελλαδικό χώρο από βορειοδυτικές και σπανιότερα βόρειες διευθύνσεις. Ένα τέτοιο μέτωπο δημιουργείται όταν ένας αντικυκλώνας που βρίσκεται στη κεντρική ή δυτική Ευρώπη παρουσιάζει ισχυρή βαροβαθμίδα στο ανατολικό τμήμα του. Κατά τη διάρκεια της ημέρας αυτής παρατηρούνται έντονα φαινόμενα (νέφωση overcast, βροχές) και στροφή του ανέμου από νοτιοδυτικές σε βορειοδυτικές διευθύνσεις.

ix) Δυτική κυκλοφορία

Η δυτική ή/και η κεντρική Ευρώπη καλύπτεται από σύστημα υφέσεων και οι υψηλές πιέσεις της ανατολικής Μεσογείου εξασθενούν. Στην περιοχή της Μεσογείου και της νότιας Ευρώπης εμφανίζεται δυτική κυκλοφορία που είναι πιο ομαλή πάνω από τα 700 hpa.

x) Η Ελλάδα βρίσκεται στον ψυχρό τομέα μιας ύφεσης ή ενός μετώπου και δεν υπάρχει ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή.

Στην περίπτωση αυτή ένα αβαθές χαμηλό ή μέτωπο πέρασε πάνω από την Ελλάδα, κινήθηκε προς τα ανατολικά ή νοτιοανατολικά και εμφανίζεται ασθενής κυκλοφορία από βορειοδυτικές ως βόρειες διευθύνσεις στον Ελλαδικό χώρο. Οι αέριες μάζες που μεταφέρονται στην περιοχή είναι ψυχρές και ξηρές. Η κατάσταση αυτή συνοδεύεται από νεφοδιάλυση και έντονη ψύξη του εδάφους τη νύχτα. Έχει δε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση επιφανειακών αναστροφών θερμοκρασίας που διαλύονται σχετικά αργά την επόμενη ημέρα.

xi) Ένα trough ή η άκρη ενός μετώπου περνάει από την βόρεια ή/ και την κεντρική Ελλάδα

Κατά τη διάρκεια της θερμής περιόδου του έτους η γενική κυκλοφορία μετατοπίζεται βορειότερα (high index circulation). Συνεπώς και η υφειακή δραστηριότητα μετατοπίζεται βορειότερα. Ο Ελλαδικός χώρος υφίσταται την επίδραση της άκρης κάποιου ψυχρού μετώπου που περνάει κυρίως πάνω από τη Βαλκανική και κινείται προς τα ανατολικά. Πολλές φορές η μετωπική επιφάνεια δεν παρατηρείται στο έδαφος αλλά υπάρχει ένα trough στα ανώτερα στρώματα. Ο άνεμος στην χαμηλότερη τροπόσφαιρα είναι συνήθως από βορειοδυτικές διευθύνσεις. Τοπικές θερμικές κυκλοφορίες εμφανίζονται συνήθως πριν το μεσημέρι και το απόγευμα είναι σύνηθες φαινόμενο η δημιουργία νέφωσης και καταιγίδας λόγω αστάθειας.

xii) Ένας αντικυκλώνας που βρίσκεται σε διάλυση καλύπτει μια μεγάλη περιοχή που περιλαμβάνει σχεδόν όλη τη Μεσόγειο και τη Νότια Ευρώπη.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους κυρίως αλλά και στην αρχή ή το τέλος της θερμής περιόδου μια εκτεταμένη περιοχή που περιλαμβάνει σχεδόν όλη τη Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη καλύπτεται από έναν αντικυκλώνα που βρίσκεται σε διάλυση. Στον Ελλαδικό χώρο επικρατούν άνεμοι βορειοδυτικών έως βορειοανατολικών διευθύνσεων σχετικά ασθενής στην κατώτερη τροπόσφαιρα. Λόγω της μεγάλης κλίμακας καθίζησης των αερίων μαζών δεν παρατηρείται νέφωση και τις νυχτερινές ώρες ευνοείται η ανάπτυξη επιφανειακών θερμοκρασιακών αναστροφών. Η κατάσταση αυτή λήγει με την πλήρη διάλυση αυτού του

αντικυκλώνα και την εμφάνιση κυκλωνικής κατάστασης στα δυτικά ή βορειοδυτικά της Ελλάδας.

xiiν) Η Ελλάδα βρίσκεται μπροστά από ένα ψυχρό μέτωπο.

Ψυχρό μέτωπο από την κεντρική ή νότια Ευρώπη κινείται νοτιοανατολικά κατά μήκος της Βαλκανικής και της Ελλάδας. Ένα trough καλύπτει την κεντρική και νότια Ευρώπη και την κεντρική Μεσόγειο ως τη βορειοδυτική Ελλάδα. Στις περιοχές που βρίσκονται μπροστά από το ψυχρό μέτωπο επικρατεί σχετικά ασθενής συνοπτική ροή από νότιες, νοτιοδυτικές διευθύνσεις στην επιφάνεια και ισχυρότερη στα 850 - 700 hpa και παρατηρείται κάποια θερμή μεταφορά. Η κατάσταση αυτή ευνοεί το σχηματισμό αναστροφών ύψους.

xiiiν) Υψηλές πιέσεις καλύπτουν την ανατολική Μεσόγειο κατά τη θερινή περίοδο, η ασθενής βαροβαμίδα ευνοεί την ανάπτυξη σημαντικών τοπικών θερμικών κυκλοφοριών.

Την θερμή περίοδο του έτους η ξηρά της νότιας Ευρώπης και βόρειας Αφρικής θερμαίνεται και παρατηρούνται κατά τη διάρκεια της ημέρας θερμοκρασίες εδάφους κατά πολύ μεγαλύτερες αυτών των υδάτων της Μεσογείου. Κατ' αυτόν τον τρόπο η περιοχή της Μεσογείου καλύπτεται από σύστημα υψηλών πιέσεων και τα εμφανιζόμενα καθοδικά ρεύματα πάνω από αυτήν δημιουργούν αναστροφές ύψους και αρκετά ευσταθείς καταστάσεις στην κατώτερη τροπόσφαιρα. Ο Ελλαδικός χώρος και η Βαλκανική καλύπτονται από αυτό το σύστημα υψηλών πιέσεων ενώ στην περιοχή της Ανατολίας (Ανατολική Μικρά Ασία) δημιουργείται θερμικό χαμηλό κατά τη διάρκεια της ημέρας λόγω της έντονης θέρμανσης του γυμνού εδάφους. Όταν το σύστημα των υψηλών πιέσεων της Μεσογείου είναι σχετικά ισχυρό καλύπτει και την περιοχή του Αιγαίου και της Δυτικής Μικράς Ασίας. Στο Αιγαίο παρατηρείται ένα σχετικά ασθενές βόρειο ρεύμα λόγω του ότι η ξηρά της βόρειας Αφρικής είναι θερμότερη από αυτήν της νότιας Ευρώπης. Τις ημέρες αυτές δημιουργούνται σημαντικά συστήματα τοπικών κυκλοφοριών κυρίως θαλάσσιες (απόγειες) αύρες. Η κατάσταση αυτή μεταβάλλεται όταν για κάποιο λόγο εξασθενήσει λίγο ο αντικυκλώνας στην περιοχή της Βαλκανικής και επεκταθεί δυτικότερα το θερμικό χαμηλό της Ανατολίας (εμφάνιση Ετησίων) ή κάποιο trough περάσει πάνω από τη Βαλκανική.

xiv) Η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα αβαθούς ύφεσης.

Οι υψηλές πιέσεις που καλύπτουν την ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια εξασθενούν. Ύφεση που προέρχεται από τη νότια Ευρώπη ή την κεντρική Μεσόγειο κινείται ανατολικά και η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα το trough βρίσκεται στην κεντρική Μεσόγειο. Παρατηρείται σημαντική θερμή μεταφορά που είναι εμφανής κυρίως στα 850 και στα 700 hpa. Τα επιφανειακά ατμοσφαιρικά στρώματα χαρακτηρίζονται από ουδέτερα ως ευσταθή. Στην επιφάνεια επικρατούν άνεμοι από νότιες διευθύνσεις σχετικά ασθενείς ενώ στην ανώτερη ατμόσφαιρα η ροή αυτή εμφανίζεται περισσότερο δυτική και ισχυρότερη.

xv) Θερμός αντικυκλώνας στην κεντρική Μεσόγειο και νότια Ευρώπη.

Ένα σύστημα υψηλών πιέσεων εμφανίζεται στην κεντρική Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα την περιοχή αυτή καλύπτει ένα ridge το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις συνδυάζεται με ένα trough πάνω από την δυτική Μεσόγειο και την Ιβηρική.

Θερμές αέριες μάζες παρατηρούνται αρχικά πάνω από την κεντρική Μεσόγειο οι οποίες στη συνέχεια μεταφέρονται στην περιοχή της Ελλάδας καθώς το σύστημα μετατοπίζεται ανατολικά.

Γενικά στην επιφάνεια παρατηρούνται ασθενείς άνεμοι που υφίστανται την επίδραση των φυσιογραφικών χαρακτηριστικών της κάθε περιοχής. Θερμές αέριες μάζες μεταφέρονται πάνω από τον Ελλαδικό μέσα στα χαμηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας (περίπου ως τα 3 km) με αποτέλεσμα τη δημιουργία πολύ ευσταθών καταστάσεων.

Τις ημέρες αυτές παρατηρούνται θερμικές τοπικές κυκλοφορίες οι οποίες όμως δεν έχουν σημαντική κατακόρυφη ανάπτυξη. Η κατάσταση αυτή εμφανίζεται κυρίως τη θερμή περίοδο του έτους αλλά και για μερικούς μήνες της ψυχρής περιόδου. Πιο συχνά εμφανίζεται κατά τους μήνες των μεταβατικών εποχών.

Μέσης και Μικρής κλίμακας κυκλοφορίες

Στην περιοχή μελέτης οι επικρατούσες αέριες κυκλοφορίες είναι μικρής και μέσης κλίμακας. Οι κυκλοφορίες αυτές διαχωρίζονται ανάλογα με την έκτασή τους.

Μέσης κλίμακας κυκλοφορίες: με τον όρο μέσης κλίμακας εννοούνται ατμοσφαιρικά συστήματα που καταλαμβάνουν οριζόντια έκταση της τάξεως από μερικά χιλιόμετρα έως μερικές εκατοντάδες χιλιόμετρα. Η Περιφέρεια Αττικής είναι μία περιοχή που χαρακτηρίζεται από πολύπλοκα φυσιογραφικά χαρακτηριστικά που εντείνονται από το γεγονός ότι η νότια πλευρά του είναι η ανοικτή θάλασσα. Σε μία τέτοια περιοχή τα πεδία ροής και το πάχος του Ατμοσφαιρικού Οριακού Στρώματος αναμένεται να παρουσιάζουν σημαντικές χωροχρονικές μεταβολές. Υπάρχουν εποχιακές και ημερήσιες μεταβολές των πεδίων του ανέμου και του πάχους του Ατμοσφαιρικού οριακού Στρώματος. Οι εποχικές μεταβολές σχετίζονται κυρίως με τα επικρατούντα συνοπτικά πρότυπα καιρού και τις επιφανειακές συνθήκες της περιοχής. Οι ημερήσιες μεταβολές αντιστοιχούν στις κυκλοφορίες μέσης κλίμακας.

Η μέσης κλίμακας κυκλοφορία που δεσπόζει στην περιοχή της Αθήνας είναι η θαλάσσια αύρα. Βέβαια στην Αττική δεν εμφανίζεται η κλασική κυκλοφορία της θαλάσσιας αύρας που αποκαθιστάται μεταξύ μίας ευρείας έκτασης ξηράς με ομαλή τοπογραφία και της ανοικτής θάλασσας. Ουσιαστικά οι τοπικές κυκλοφορίες στο Λεκανοπέδιο της Αττικής φαίνεται να είναι ένας συνδυασμός θαλάσσιας αύρας και αναβατικών ανέμων, εξαιτίας τόσο της πολύπλοκης τοπογραφίας της χερσονήσου, όσο και των κλειστών κόλπων.

Η κυκλοφορία της θαλάσσιας αύρας εμφανίζεται συχνά στην Αττική, 20% περίπου των ημερών του έτους. Κατά την διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών η θαλάσσια αύρα πάνω από την Αθήνα είναι σχετικά ισχυρή (νοτιοδυτικού άνεμοι 5-6m/sec) ενώ είναι ασθενέστερη τις μεταβατικές εποχές. Θαλάσσια αύρα φαίνεται να αναπτύσσεται και κατά την διάρκεια του χειμώνα.

Η εγκαθίδρυση και η ανάπτυξη μίας τέτοιας κυκλοφορίας το χειμώνα οφείλεται στα χαρακτηριστικά της επιφάνειας του εδάφους (γυμνές πλαγιές βουνών), την έλλειψη βλάστησης και τον προσανατολισμό των πλαγιών. Το αποτέλεσμα είναι η ξηρά να είναι θερμότερη της θάλασσας και κατά την διάρκεια της ημέρας αναπτύσσεται μία θερμοβαθμίδα. Κατά την

διάρκεια των ημερών αυτών όμως η θαλάσσια αύρα δεν είναι αρκετά ισχυρή ώστε να διεισδύσει βαθιά μέσα στο Λεκανοπέδιο, επηρεάζει όμως τις παράκτιες περιοχές.

Η ανάπτυξη και εξέλιξη του οριακού στρώματος είναι μία συνάρτηση της αισθητής ροής θερμότητας από την επιφάνεια. Αν το χώμα είναι υγρό ή η επιφάνεια είναι καλυμμένη από βλάστηση, ένα σημαντικό τμήμα της προσπίπτουσας ηλιακής ακτινοβολίας μετατρέπεται σε λανθάνουσα ροή θερμότητας που οφείλεται στην εξάτμιση ή την εξατμισοδιαπνοή αντί σε ροή αισθητής θερμότητας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός αβαθούς οριακού στρώματος. Συνήθως κατά την διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών οι αναστροφές θερμοκρασίας διαλύονται νωρίς το πρωί εξαιτίας της προσπίπτουσας ηλιακής ακτινοβολίας, της έλλειψης βλάστησης και ικανοποιητικής υγρασίας του χώματος. Αυτό κυρίως οφείλεται στην έντονη ροή αισθητής θερμότητας που συμβαίνει αυτή την εποχή. Κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών η προσπίπτουσα ηλιακή ακτινοβολία είναι λιγότερη, βρέχει περισσότερο και το χώμα περιέχει περισσότερο νερό. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η κατάρρευση της αναστροφής καθυστερεί σημαντικά και μερικές ημέρες δεν συμβαίνει καθόλου.

Εξαιτίας του προσανατολισμού του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και των βουνών που το περιβάλλουν, το πεδίο ροής δίνει μία προτίμηση σε δύο διευθύνσεις: βόρειες ή Βορειοανατολικές και Νότιες ή Νοτιοανατολικές. Οι άνεμοι από Βόρειες διευθύνσεις συχνά εμμένουν όταν η συνοπτική ή ευρείας κλίμακας κυκλοφορίας είναι ισχυρότερη από ότι οι τοπικές κυκλοφορίες. Αυτό συμβαίνει όταν υπάρχει μία ισχυρή βαροβαθμίδα πάνω από το Αιγαίο και την Ελλάδα.

Οι Βόρειοι άνεμοι είναι συνήθως ισχυροί και βοηθούν στον αερισμό του Λεκανοπεδίου αφού απομακρύνουν τους αέριους ρύπους που απελευθερώνονται μέσα σε αυτό και τους μεταφέρουν πάνω από τον Σαρωνικό. Οι Βορείων διευθύνσεων άνεμοι εμφανίζονται όλες τις εποχές του έτους, είτε σαν αποτέλεσμα του συνδυασμού ενός αντικυκλώνα και ενός χαμηλού, είτε όταν περνάει ένα χαμηλό ή μέτωπο. Οι Νοτιοδυτικοί άνεμοι συχνά εμμένουν κατά την διάρκεια των ημερών που οι τοπικές κυκλοφορίες υπερισχύουν των κυκλοφοριών μεγαλύτερων κλιμάκων. Εξαιρεση αποτελούν οι ημέρες με ισχυρούς Νότιους ή Νοτιοδυτικούς ανέμους συνοπτικής κλίμακας. Οι ημέρες με ισχυρή νότια συνοπτική ροή ανήκουν συνήθως στη χειμερινή ή τις μεταβατικές περιόδους (Ανοιξη και Φθινόπωρο), όταν χαμηλής πίεσεως συστήματα πλησιάζουν την Ελλάδα από το Ιόνιο ή την Κεντρική Μεσόγειο.

Μικρής κλίμακας κυκλοφορίες: με τον όρο αυτό εννοούνται ατμοσφαιρικά συστήματα που καταλαμβάνουν οριζόντια έκταση από μερικές δεκάδες έως μερικές εκατοντάδες μέτρα ή το πολύ 1-2 Km. Οι κυκλοφορίες μικρής κλίμακας οφείλονται σε χωρικές μεταβολές στην επιφανειακή ροή θερμότητας, στην επίδραση του λοφώδους εδάφους και γενικότερα των ανομοιογενών επιφανειών στην ατμοσφαιρική κυκλοφορία. Τέτοιες μπορεί να είναι αναβατικοί /καταβατικοί άνεμοι μικρής κατακόρυφης ανάπτυξης στους πρόποδες του Υμηττού, φαινόμενα παρόμοια με αυτά της θαλάσσιας αύρας (εσωτερική αύρα) που εμφανίζονται μεταξύ περιοχών διαφορετικής ή μεταβαλλόμενης χρήσης γης.

Η ανάδειξη τέτοιου είδους κυκλοφοριών είναι δυνατή μόνο εφόσον οι μεγαλύτερης κλίμακας κυκλοφορίες είναι τέτοιες που την επιτρέπουν, διαφορετικά η συμβολή τους στην ατμοσφαιρική κυκλοφορία είναι πολύ μικρή, αφού οι μεγαλύτερων κλιμάκων κυκλοφορίες υπερισχύουν.

7.1.9.2 Ανάλυση μετεωρολογικών παρατηρήσεων

Τα κλιματολογικά στοιχεία μιας περιοχής αποτελούν ουσιαστικούς παράγοντες διαμόρφωσης του υδρολογικού κύκλου και κατά συνέπεια του υδρολογικού ισοζυγίου της. Η γνώση δε των παραμέτρων του υδρολογικού ισοζυγίου συμβάλλει στη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των υδατικών πόρων της περιοχής.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν σήμερα πέντε μετεωρολογικοί σταθμοί παρατήρησης, οι σταθμοί:

- **Αστεροσκοπείο:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 43' / Γ. Πλάτος (Lat) 37° 58' /Υψόμετρο 107m
- **Αθήνα Ελληνικό:** Γ. Μήκος (Lon) 23°43' / Γ. Πλάτος (Lat) 37°53'/Υψόμετρο 15m
- **Νέα Φιλαδέλφεια:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 40' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 2'/Υψόμετρο 138m
- **Ελευσίνα:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 33' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 4'/Υψόμετρο 31m
- **Τατόι:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 46' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 6'/Υψόμετρο 235m

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι μετρήσεις διαφόρων κλιματολογικών παραμέτρων που προκύπτουν από τα στοιχεία των σταθμών της Αττικής.

Σταθμοί Παρατήρησης	Μ.Ο. ώρες ηλιοφάνειας / μήνα	Μέση θερμοκρασία αέρα/ μήνα (°C)	Σχετική Υγρασία (%) / μήνα	Μέση Νέφωση (8) /μήνα	Βροχόπτωση σε mm / έτος	Ημέρες με βροχή R(mm) / έτος
Αστεροσκοπείο	224.283	18.708	72.783	3.558	227.800	43.80
Φιλαδέλφεια	230.933	17.633	61.317	3.983	414.100	84.60
Ελληνικό	227.925	18.492	60.467	4.033	364.800	95.00
Τατόι	-	16.483	63.342	5.442	-	90.58
Ελευσίνα	-	18.330	60.410	3.260	390.200	83.50

Σύμφωνα με τις μετρήσεις των ανωτέρω σταθμών, οι ώρες ηλιοφάνειας για την περιοχή της Αττικής κυμαίνονται μεταξύ 224 - 231 ανά μήνα. Για τους σταθμούς Τατοΐου και Ελευσίνα δεν υπάρχουν μετρήσεις για την ηλιοφάνεια.

Για τους τέσσερις σταθμούς η μέση θερμοκρασία του αέρα ανά μήνα, είναι περίπου 18 °C (±0,5), ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία των μετρήσεων στο σταθμό του Τατοΐου η μέση θερμοκρασία εμφανίζεται χαμηλότερη περίπου κατά 2 °C, δηλαδή 16,4 °C.

Όσον αφορά στη σχετική υγρασία, σημαντική διαφοροποίηση παρουσιάζεται στο σταθμό του Αστεροσκοπείου με το ποσοστό της σχετικής υγρασίας ανά μήνα να φτάνει το 72,8%. Η αναμενόμενες υψηλές τιμές υγρασίας στο σταθμό του Ελληνικού, δεν επαληθεύονται από τις μετρήσεις, από τις οποίες προκύπτει ότι η μέση σχετική υγρασία της περιοχής ανά μήνα είναι 60,4%. Στα ίδια επίπεδα περίπου κυμαίνονται και τα ποσοστά υγρασίας για τους υπόλοιπους τρεις σταθμούς.

Η μέση νέφωση κυμαίνεται περί τα 3,5/8 ($\pm 0,5$), για τους σταθμούς του Αστεροσκοπείου, της Φιλαδέλφειας, του Ελληνικού και της Ελευσίνας, ενώ στο σταθμό του Τατοΐου η μέση νέφωση ανά μήνα φτάνει τα 5,4/8.

Η βροχύπτωση σύμφωνα με τα στοιχεία των μετρήσεων για την περιοχή της Αττικής κυμαίνεται μεταξύ 227 και 414mm /έτος (για το σταθμό του Αστεροσκοπείου και της Φιλαδέλφειας αντίστοιχα), ενώ για το σταθμό του Τατοΐου δεν υπάρχουν μετρήσεις. Οι ημέρες με βροχή κυμαίνονται μεταξύ 43,8 και 95,0 (για το σταθμό Αστεροσκοπείο και Ελληνικό αντίστοιχα).

7.1.9.3 Βιοκλιματικά στοιχεία

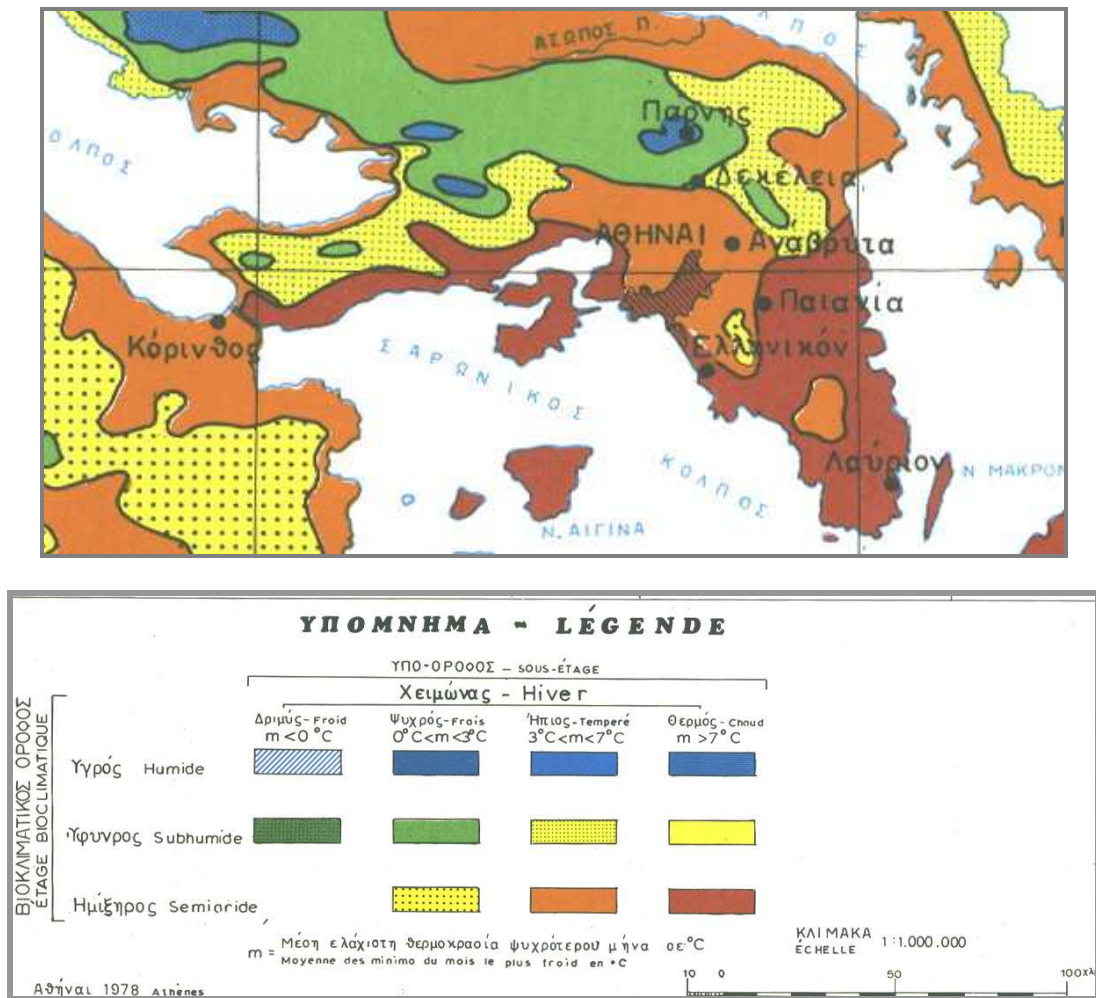
Οι επί μέρους κλιματολογικοί παράγοντες (άνεμος, θερμοκρασία, βροχή, σχετική υγρασία), δεν δρουν μεμονωμένα αλλά συνεπιδρούν με άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους τόσο πάνω στα δένδρα όσο και στη βλάστηση γενικότερα.

Όπως φαίνεται από την εικόνα 7.1.9.1 που ακολουθεί, το μεγαλύτερο μέρος της Περιφέρειας Αττικής ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο, ενώ βόρεια και δυτικά της περιφέρειας υπάρχουν εκτάσεις που ανήκουν στον ύφυγρο και στον υγρό βιοκλιματικό όροφο. Ωστόσο σημαντικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται σε σχέση με την κατάταξη της περιφέρειας στους υποορόφους. Αναλυτικά:

Το νότιο τμήμα της περιφέρειας αλλά και το σύνολο των δυτικών παράλιων αυτής ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο, με θερμό χειμώνα δηλαδή με το μέσο όρο των ελαχίστων θερμοκρασιών του ψυχρότερου μήνα να ξεπερνούν τους 7° C.

Στο κεντρικό τμήμα της περιφέρειας οι βιοκλιματικοί όροφοι διαφοροποιούνται με τη μέση θερμοκρασία να ελαττώνεται όσο πηγαίνουμε βορειότερα. Μετά τα δυτικά παράλια η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο με ήπιο χειμώνα ($3^{\circ}\text{C} < m < 7^{\circ}\text{C}$), ενώ βορειοανατολικά της Αθήνας η περιοχή ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο με ψυχρό χειμώνα ($0^{\circ}\text{C} < m < 3^{\circ}\text{C}$). Στα βόρεια παράλια της περιφέρειας ο βιοκλιματικός όροφος παραμένει ημίξηρος με ήπιο όμως χειμώνα ($3^{\circ}\text{C} < m < 7^{\circ}\text{C}$).

Βόρειοδυτικά της Αθήνας η περιοχή ανήκει στον ύφυγρο βιοκλιματικό όροφο με ψυχρό χειμώνα δηλαδή με το μέσο όρο των ελαχίστων θερμοκρασιών του ψυχρότερου μήνα να κυμαίνονται μεταξύ 0-3 °C. Τέλος, στο βόρειο αλλά και δυτικό τμήμα της περιφέρειας υπάρχουν μικρότερες περιοχές που ανήκουν στον υγρό βιοκλιματικό όροφο ήπιο χειμώνα.

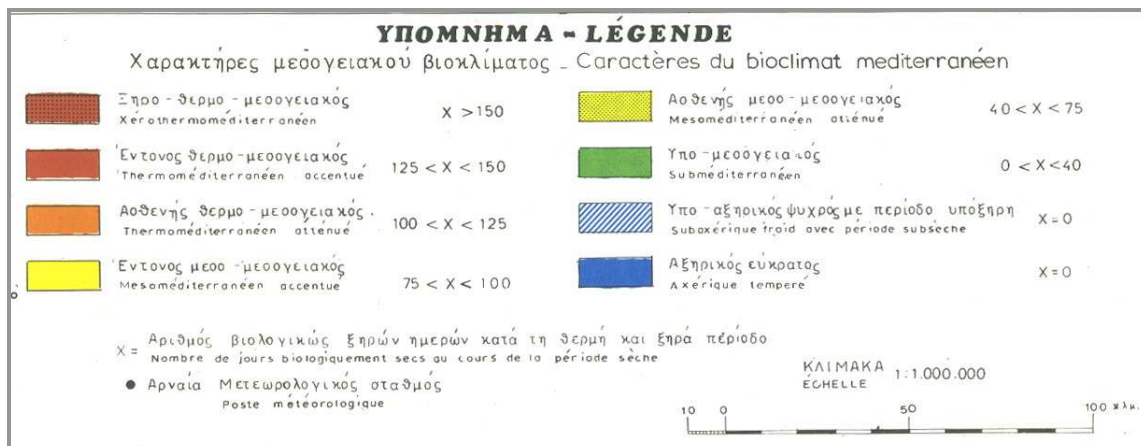
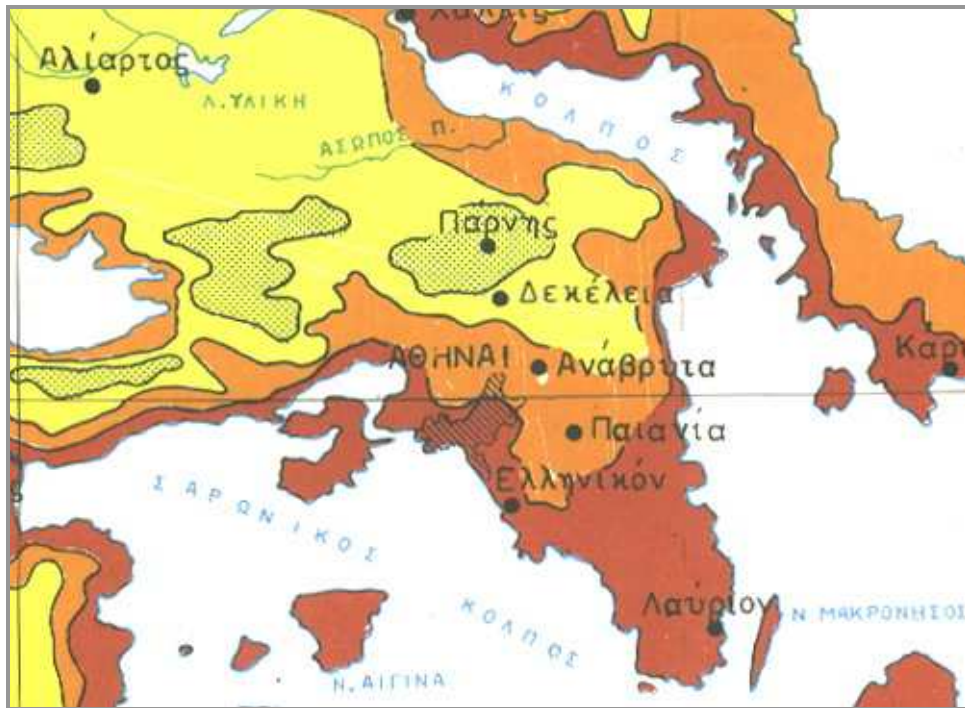
Εικόνα 7.1.9.1. Βιοκλιματικοί Όροφοι

Στην εικόνα 7.1.9.2 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι χαρακτήρες του βιοκλίματος σε σχέση με τον αριθμό των βιολογικώς ξηρών ημερών κατά τη θερμή και ξηρά περίοδο.

Ο τύπος κλίματος του νότιου τμήματος καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των παραλίων της περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως έντονο-θερμό μεσογειακό με αριθμό βιολογικώς ξηρών ημερών κατά τη θερμή και ξηρά περίοδο να κυμαίνεται μεταξύ 125 - 150. Η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας υπάγεται στην κατηγορία του ασθενούς - θερμό μεσογειακού κλίματος με αριθμό βιολογικώς ξηρών ημερών μεταξύ 100 - 125.

Το κλίμα για το βόρειο και βορειοδυτικό τμήμα της περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως έντονο μέσο - μεσογειακό και ασθενές μέσο - μεσογειακό με αριθμό βιολογικώς ξηρών ημερών να κυμαίνεται μεταξύ 75-100 και 40-75 αντίστοιχα.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εικόνα 7.1.9.2 Χαρακτήρες Μεσογειακού βιοκλίματος

7.1.9.4 Κλιματολογικοί Δείκτες

Στις επόμενες παραγράφους περιγράφονται οι κύριοι κλιματολογικοί δείκτες οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων ενός προγράμματος στον τομέα «Κλιματικοί Παράγοντες». Οι δείκτες αυτοί επιγραμματικά είναι

- Η θερμοκρασία
- Ο Υετός και
- Τα ακραία καιρικά φαινόμενα

Στις επόμενες παραγράφους δίνονται τα συνοπτικά χαρακτηριστικά των δεικτών αυτών και των μεταβολών τους στην περιοχή της Αττικής. Τα σχετικά στοιχεία αντλήθηκαν από το ΕΑΑ.

Θερμοκρασία

Γενικά Στοιχεία

Η διαπιστωμένη αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του αέρα, ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελεί μία από τις πιο ξεκάθαρες ενδείξεις κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι επιπτώσεις από την άνοδο της θερμοκρασίας περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων τη μείωση της βιοποικιλότητας, το λιώσιμο των πάγων και την εμφάνιση νέων απειλών για την υγεία του ανθρώπου. Επιπλέον, η θερμοκρασιακή άνοδος μπορεί να επηρεάσει καταστρεπτικά τομείς της οικονομίας όπως, η δασοκομία, η γεωργία και ο τουρισμός, σε μεγάλες περιοχές παγκοσμίως και κυρίως αυτές των μέσων γεωγραφικών πλατών. Βέβαια, κάποιοι οικονομικοί τομείς όπως ο τουρισμός για παράδειγμα είναι δυνατόν να ωφεληθούν αν η κλιματική αλλαγή οδηγήσει σε βελτίωση των συνθηκών σε τοπικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα στην οικονομική δραστηριότητα μπορεί να είναι ακόμη και αντίστροφα σε διαφορετικά σημεία της Ευρώπης.

Υπάρχουν πλέον σαφή στοιχεία που συνδέουν τις ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, κυρίως, με την καταγεγραμμένη άνοδο της θερμοκρασίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Φυσικοί παράγοντες όπως οι ηφαιστειακές εκρήξεις ή η μεταβολή της ηλιακής δραστηριότητας μπορούν να εξηγήσουν σε μεγάλο βαθμό τη διακύμανση της θερμοκρασίας έως τα μέσα του 20ου αιώνα αλλά μόνο σε πολύ μικρό βαθμό συνδέονται με την παρατηρούμενη αυξητική τάση των τελευταίων δεκαετιών. Η αβεβαιότητα στην εκτίμηση της μελλοντικής εξέλιξης της θερμοκρασίας οφείλεται κυρίως σε κενό γνώσης των μηχανισμών του κλιματικού συστήματος, όπως η κλιματική ευαισθησία και η εποχική θερμοκρασιακή διακύμανση.

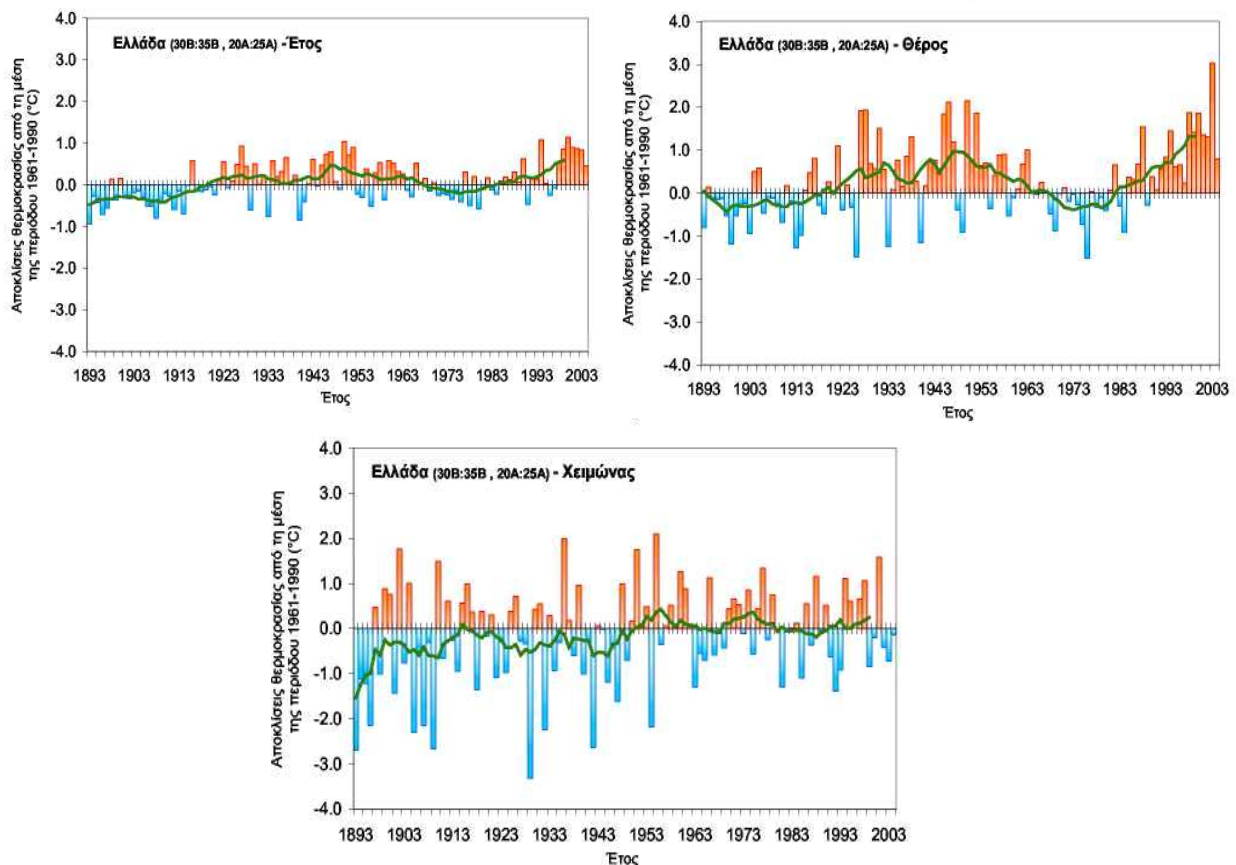
Ελλαδικός Χώρος

Σύμφωνα με τη μελέτη των Klein Tank et al. (2002b) η Ελλάδα διαφοροποιείται όσον αφορά στις τάσεις της θερμοκρασιακής αύξησης, από τις περισσότερες περιοχές της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, η ευρύτερη περιοχή (Ελλάδα και δυτική Τουρκία) δεν εμφανίζει στατιστικά σημαντικές τάσεις αύξησης της θερμοκρασίας, ενώ σε μερικές περιπτώσεις παρουσιάζεται ακόμη και τάση ψύξης στο τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα.

Με το προηγούμενο αποτέλεσμα συμφωνεί και η έρευνα των Mitchell and Hulme (2000), οι οποίοι με βάση τις μηνιαίες τιμές θερμοκρασίας σε πλέγμα 0.5° υπολόγισαν την τάση της μέσης ετήσιας τιμής για κάθε χώρα στον πλανήτη από το 1901 έως το 1998, η οποία για την Ελλάδα είναι αρνητική, -0.1°C .

Εντούτοις, αναλύοντας, τα δεδομένα της περιοχής 35° - 40° Βόρειο πλάτος και 20° - 25° Ανατολικό μήκος, για τη μέση θερμοκρασία αέρα (CRU, 2004a) σε πλέγμα $5^\circ \times 5^\circ$ προκύπτει ανοδική τάση τόσο σε ετήσια βάση όσο και σε εποχική. Ο ρυθμός ανόδου κατά τη χειμερινή περίοδο είναι μεγαλύτερος από αυτόν της θερινής, ο οποίος προσεγγίζει τον ετήσιο (0.06 έναντι $0.04^\circ\text{C}/$ δεκαετία), ακολουθώντας την αντίστοιχη συμπεριφορά της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Απότομη μεταβολή της θερμοκρασίας, η οποία θεωρείται ότι σηματοδοτεί την έναρξη της περιόδου θέρμανσης, εντοπίζεται στις αρχές - μέσα της δεκαετίας του 1920 για τα ετήσια και τα χειμερινά δεδομένα. Η θερινή περίοδος παρουσιάζει μια έντονη περίοδο ψύξης η οποία αρχίζει στα μέσα της δεκαετίας του 1950 και αντικαθίσταται από έντονη θέρμανση στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η περίοδος ψύξης των δεκαετιών 1950-1990 παρατηρείται και στα ετήσια δεδομένα, σαφώς αμβλυμένη όμως λόγω της υψηλής μεταβλητότητας της θερμοκρασίας κατά την χειμερινή περίοδο (βλέπε σχήμα που ακολουθεί). Σχήμα 7.1.9.1)

Δεδομένης της ασυμφωνίας μεταξύ των υπολογιζόμενων τάσεων που προκύπτουν από τη χρήση πλεγματικών δεδομένων διαφορετικών αναλύσεων, έγινε μελέτη τάσεων των χρονοσειρών θερμοκρασίας εννέα μετεωρολογικών σταθμών της Ελλάδας: Θεσσαλονίκη-ΑΠΘ, Κέρκυρα, Ιωάννινα, Λάρισα, Μυτιλήνη, Άραξος, **Αθήνα-ΕΑΑ**, Μεθώνη, Ηράκλειο

Η ανάλυση των ετήσιων μέσων θερμοκρασιών συγκλίνει στην ύπαρξη μιας γενικότερης περιόδου ψύξης σε όλη τη χώρα. Η περίοδος αυτή ξεκινά στα μέσα της δεκαετίας του 1950 από την Β. Ελλάδα και σταδιακά εμφανίζεται και στα νοτιότερα τμήματα της χώρας όπου ανιχνεύεται στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Σε παρόμοιο συμπέρασμα έχουν καταλήξει και παλαιότερες μελέτες ανιχνεύοντας έναρξη ψυχρής περιόδου περί το μέσον της δεκαετίας του 1950 έως το τέλος της δεκαετίας του 1960 (Giles and Flocas, 1984; Proedrou et al., 1997; Μακρογιάννης κ. α., 1998; Feidas et al., 2004). Οι πιο χαμηλές ετήσιες θερμοκρασίες εμφανίστηκαν στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1970 έως και τις αρχές του 1980 λόγω κυρίως των πολύ ψυχρών καλοκαιριών και φθινοπώρων. Από τα μέσα προς τέλη του '90, όμως (σε μερικούς σταθμούς λίγο νωρίτερα), παρατηρείται συνεχής ανάκαμψη των θερμοκρασιών, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγεί ακόμη και σε αναστροφή των αρνητικών τάσεων η οποίες έχουν καταγραφεί στις προγενέστερες μελέτες.

Εξετάζοντας τις χρονοσειρές του ΕΑΑ και ΑΠΘ (1893 - σήμερα) οι οποίες είναι οι μακρύτερες διαθέσιμες, διαπιστώνεται η ύπαρξη μίας ακόμη περιόδου θέρμανσης με έναρξη περί τα μέσα της δεκαετίας του 1910 - 1920, σε συμφωνία με παλαιότερα ευρήματα των Giles and Flocas (1984) για το σταθμό της Λάρισας.

Κατά τη θερινή περίοδο η μέση θερμοκρασία ακολούθησε τη γενική τάση ψύξης η οποία ξεκίνησε από τα τέλη του 1950 έως τα μέσα του 1960, φτάνοντας σε ελάχιστο περί το 1975 - 1980, παρουσιάζοντας, εν συνεχεία, ανάκαμψη. Η ανάκαμψη αυτή είναι ιδιαίτερα ισχυρή και οδηγεί, στη συντριπτική πλειοψηφία των σταθμών, σε αναστροφή των υπολογιζόμενων τάσεων από αρνητικές, θεωρώντας δεδομένα έως το 1993, σε θετικές προσθέτοντας τα στοιχεία έως το 2001. Η θερμή αυτή περίοδος αρχίζει τη δεκαετία του 1990 (Proedrou et al., 1997; Feidas et al., 2004).

Η προσθήκη των δεδομένων των τελευταίων ετών, έως και το 2004, αναδεικνύει μια υποχώρηση της αυξητικής αυτής τάσης, σε ορισμένους σταθμούς, να εμφανίζεται μετάπτωση σε αρνητικές τάσεις.

Αντίθετα, **κατά τη χειμερινή περίοδο**, για την τελευταία δεκαετία, παρατηρούνται αρνητικές τάσεις (ψύξη) σε όλους τους εξεταζόμενους σταθμούς εκτός από αυτόν του ΕΑΑ. Η περίοδος μείωσης των χειμερινών θερμοκρασιών φαίνεται να αρχίζει στα μέσα της δεκαετίας του 1960 έως και τη δεκαετία του 1980.

Εξετάζοντας και σε αυτήν την περίπτωση τις μακρύτερες διαθέσιμες χρονοσειρές, του ΕΑΑ και του ΑΠΘ (1893 - σήμερα), διαπιστώνεται η ύπαρξη μίας ακόμη περιόδου ψύξης των χειμερινών θερμοκρασιών που άρχισε τη δεκαετία του 1920. Με βάση τα προηγούμενα, η ανάκαμψη της πτωτικής τάσης στις ετήσιες τιμές των θερμοκρασιών που παρατηρείται σε αρκετούς σταθμούς μετά το 1990, παρά το γεγονός της σημαντικής ελάττωσης των χειμερινών θερμοκρασιών, φαίνεται να προκαλείται από την εντονότερη θέρμανση κατά τη θερινή περίοδο. Επίσης, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των Giles and Flocas (1984), σύμφωνα με τα οποία οι χαμηλές θερμοκρασίες στις αρχές της δεκαετίας του '70 στην Ελλάδα οφείλονται κυρίως στις πολύ ψυχρές καλοκαιρινές και φθινοπωρινές περιόδους, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η γενική μεταβολή των μέσων ετήσιων θερμοκρασιών στην Ελλάδα από το 1970 έως και σήμερα οφείλεται κυρίως στη μεταβολή των θερινών θερμοκρασιών, κάτι που υποδεικνύουν και τα πλεγματοειδή δεδομένα.

Ο σταθμός του ΕΑΑ στην Αθήνα αξίζει ιδιαίτερης μνείας καθώς είναι ο μόνος στον οποίο παρατηρείται στατιστικά σημαντική θετική τάση τόσο στις ετήσιες όσο και στις θερινές μέσες θερμοκρασίες. Κατά τη χειμερινή περίοδο ανιχνεύεται επίσης θετική τάση, η οποία όμως δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Η διαφοροποίηση αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με τα παλαιότερες αναλύσεις για τους σταθμούς του ΕΑΑ και της Ν. Φιλαδέλφειας (Proedrou et al., 1997). Αυτό πιθανώς οφείλεται στην έντονη αστικοποίηση του περιβάλλοντος των εν λόγω σταθμών η οποία ενδέχεται να έχει μεταβάλει τοπικά τον κλιματικό χαρακτήρα της περιοχής, χωρίς κατ' ανάγκη να συνδέεται με ευρύτερες κλιματικές αλλαγές.

Εν προκειμένω, οι Philandras et al. (1999) υποδεικνύουν την εξασθένηση της θαλάσσιας αύρας, λόγω αστικοποίησης του λεκανοπεδίου των Αθηνών, ως κύρια αιτία για τις εκεί παρατηρούμενες θερμοκρασιακές αυξήσεις.

Υετός

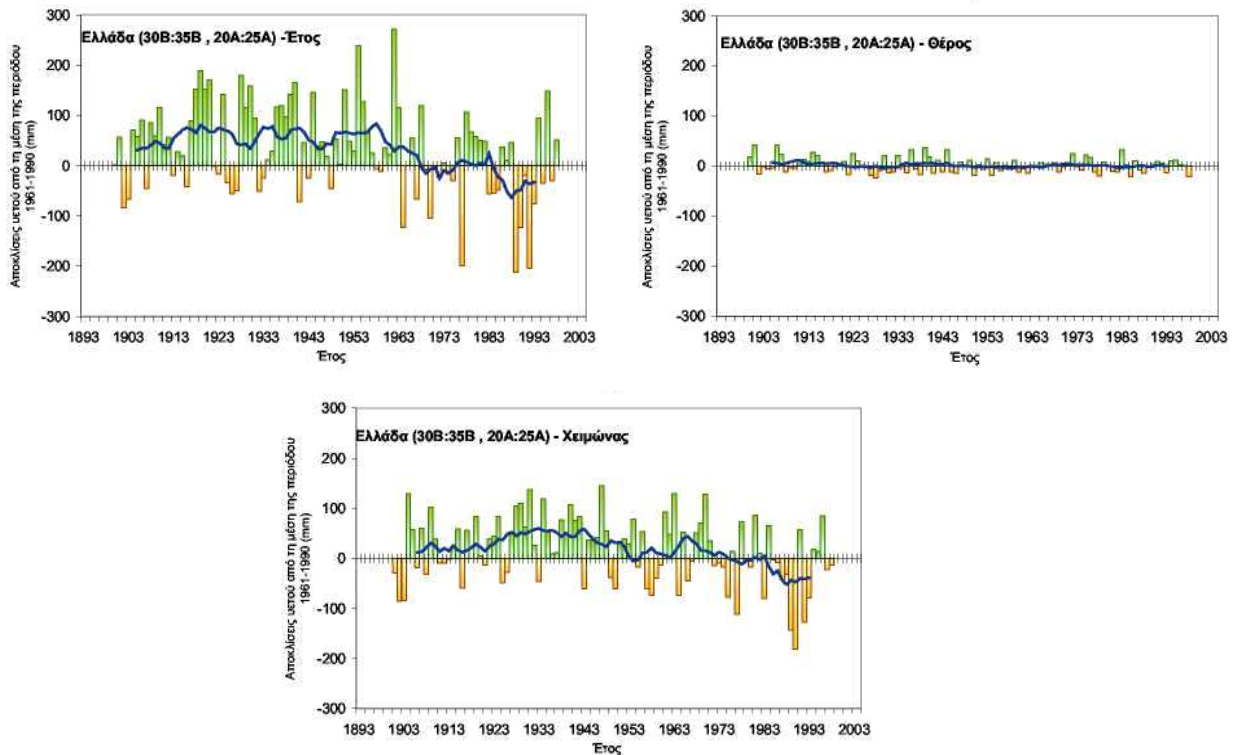

Γενικά Στοιχεία

Με τον όρο υετός εννοούνται όλα τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα: βροχή, χιόνι και χαλάζι. Μεταβολές της μέσης ποσότητας του υετού μπορεί να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τη γεωργία και τους υδάτινους πόρους γενικότερα. Αλλαγές της ενδο-ετήσιας κατανομής του υετού μπορεί να οδηγήσουν σε αύξηση των πλημμυρικών φαινομένων σε κάποιες περιοχές και εποχές του έτους ή των ξηρασιών σε άλλες. Εναλλαγή πλημμύρων και ξηρασιών μπορεί να εμφανιστεί ακόμη και στην ίδια περιοχή κατά τη διάρκεια του έτους (π.χ. θερινές ξηρασίες και χειμερινές πλημμύρες).

Ελλαδικός Χώρος

Για τον Ελλαδικό χώρο οι διάφορες μελέτες φαίνεται να συγκλίνουν σε σαφή μείωση των βροχοπτώσεων κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Αυτό είναι εμφανές και στα πλεγματικά δεδομένα υετού για την Ελλάδα (Σχήμα 7.1.9.3)

Σχήμα 7.1.9.3. Αποκλίσεις ετήσιου, θερινού (IIA) και χειμερινού (ΔΙΦ) ύψους υετού από τις αντίστοιχες μέσες τιμές της περιόδου 1961 – 1990 στην Ελλάδα και 11ετείς κινητοί μέσοι

Οι τάσεις είναι αρνητικές για όλες τις εξεταζόμενες περιόδους, σε αντίθεση με ότι ισχύει, κατά μέσο όρο, για την Ευρώπη, ενώ βρίσκονται σε συμφωνία με τη γενικότερη συμπεριφορά της Μεσογείου. Μάλιστα, όσον αφορά στο έτος και στη χειμερινή περίοδο, οι τάσεις είναι στατιστικά σημαντικές (-8 και -5 mm/δεκαετία αντίστοιχα) και οι περίοδοι μείωσης φαίνεται να ξεκινούν εντός της δεκαετίας του 1970.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης των Κανδύλη κ.ά (1994) για **13 σταθμούς της Ελλάδας, κατά τη χρονική περίοδο 1894-1992 το ετήσιο ύψος υετού παρουσιάζει θετική τάση μεταβολής (αύξηση), κατά τη χρονική περίοδο 1894-1940, ενώ παρουσιάζει αρνητική τάση κατά τη χρονική περίοδο 1950-1992, στο σύνολο σχεδόν των σταθμών.** Παράλληλα και οι Amanatidis et al. (1992) ανιχνεύουν τάση μείωσης των βροχοπτώσεων τα τελευταία χρόνια της περιόδου 1951-1990, εξετάζοντας βροχομετρικά δεδομένα 26 σταθμών της Ελλάδας ομοιόμορφα κατανεμημένων.

Συνολικά η επικρατούσα τάση για τον υετό στον Ελλαδικό χώρο είναι αρνητική τόσο σε ετήσια όσο και σε εποχική βάση, φθάνοντας μάλιστα ιδιαίτερα υψηλές τιμές σε ορισμένους νησιωτικούς σταθμούς (Κέρκυρα -64 mm/δεκαετία και Μυτιλήνη -52 mm/δεκαετία).

Η έναρξη της πτωτικής πορείας του ετήσιου υετού κυμαίνεται, ανάλογα με το σταθμό εντός της περιόδου 1965-1985. Για τον χειμερινό υετό η αντίστοιχη διαφοροποίηση της περιόδου έναρξης είναι μικρότερη, κυμαινόμενη από το 1965 έως το 1975.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις βρίσκονται σε συμφωνία με τη γενικότερη διαπίστωση της μείωσης της κυκλωνικής δραστηριότητας κατά τη χειμερινή περίοδο πάνω από την Ελλάδα (Feidas et al., 2004). **Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εμφανίζονται και ορισμένες θετικές τάσεις, στο σταθμό του ΕΑΑ στην Αθήνα για τα ετήσια δεδομένα. Οι θετικές αυτές τάσεις οφείλονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερα υψηλές βροχοπτώσεις των τελευταίων δύο-τριών ετών, οι οποίες επιπλέον σημειώθηκαν κατά τις μεταβατικές εποχές (άνοιξη και φθινόπωρο).**

Ακραία Καιρικά Φαινόμενα

Γενικά Στοιχεία

Ως ακραία καιρικά φαινόμενα, θεωρούνται ασυνήθιστες μετεωρολογικές συνθήκες οι οποίες απέχουν σημαντικά από τις, κατά μέσο όρο, τοπικά αναμενόμενες. Πρέπει να τονιστεί ότι ο χαρακτηρισμός ορισμένων φαινομένων ως ακραία διαφέρει σημαντικά ανάλογα με τον ορισμό των αναμενόμενων μέσων τιμών σε κάθε περιοχή και το είδος των ζημιών που αυτά προκαλούν.

Η εμφάνιση ακραίων γεγονότων θερμοκρασίας και υετού, όπως οι καύσωνες, οι ξηρασίες ή οι πλημμύρες, μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα και στην κοινωνία (βιοποικιλότητα, γεωργία, υδατικοί πόροι κ.λ.π.). Οι αρνητικές αυτές συνέπειες μπορεί επιπλέον να οδηγήσουν και σε σημαντικές οικονομικές απώλειες, π.χ η ξηρασία του 1999 κόστισε περισσότερο από 3 δισ. ευρώ στην Ισπανία (ΕΕΑ, 2004b). Τα μετεωρολογικά στοιχεία που συνήθως εξετάζονται σε ένα ακραίο καιρικό φαινόμενο είναι οι συχνότητες εμφάνισης ακραίων θερμοκρασιών, βροχοπτώσεων και τιμών ανέμου και η ημερήσια μεταβλητότητά τους, η συχνότητα εμφάνισης και η διάρκεια των ξηρών και υγρών περιόδων και ο αριθμός των θυελλών.

Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος των επιπτώσεων των ακραίων καιρικών φαινομένων στην κοινωνική και στην οικονομική ζωή, οποιαδήποτε ένδειξη αλλαγής, με το χρόνο, της συχνότητας εμφάνισης και της έντασης τους, λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου ενδιαφέρουν άμεσα.

Ελλαδικός Χώρος

Η Ελλάδα όπως και η Ισπανία, κατά τη δεκαετία του 1990 παρουσίασε σχεδόν τριπλάσιο αριθμό καυσώνων από ότι την προηγούμενη τριακονταετία. Δεν διαπιστώθηκε όμως κάποια αντίστοιχη αντίθετη διαφορά στην συχνότητα εμφάνισης παγετών (European Climate Support Network -ECSN, 1995).

Ο σταθμός της **Αθήνας** παρουσιάζει στατιστικά **σημαντικές αυξητικές τάσεις της διάρκειας των κυμάτων καύσωνα**, τόσο κατά τη θερινή περίοδο όσο και σε ετήσια βάση, ενώ η εμφάνιση κυμάτων ψύχους κατά το χειμώνα, αλλά και σε ετήσια βάση, τείνει να γίνει σπανιότερη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στο ΕΑΑ από τους Founda et al. (2004) και αφορά στην ανάλυση των χρονοσειρών της θερμοκρασίας από

το σταθμό του ΕΑΑ για το διάστημα 1897-2001. Σύμφωνα με αυτή, ο αριθμός των ημερών με μέγιστες θερμοκρασίες μεγαλύτερες των 35 - 38 °C κορυφώθηκε κατά την τελευταία δεκαετία οπότε και διπλασιάστηκε σχεδόν, σε σχέση με την περίοδο πριν το 1992.

Η διάρκεια και η συχνότητα εμφάνισης των ψυχρών επεισοδίων ($T_{min} < 0^{\circ}\text{C}$) στην Αθήνα, μειώνεται σταθερά μετά το 1950 και μηδενίζεται μετά το 1991 ανεξάρτητα της έντασης των επεισοδίων.

Η κατανομή της εμμόνης των ψυχρών επεισοδίων δείχνει ότι αυτή μειώθηκε περισσότερο από 50% σε όλες τις περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας (Founda et al., 2004).

Όσον αφορά στα ακραία φαινόμενα υετού η μέση ημερήσια ένταση των θερινών βροχοπτώσεων παρουσιάζει θετική τάση ενώ για τις χειμερινές και ετήσιες βροχοπτώσεις η ένταση παρουσιάζει αρνητική τάση. **Εξαιρέση για τις ετήσιες βροχοπτώσεις αποτελεί η Αθήνα, η οποία παρουσιάζει θετική τάση λόγω των πολύ έντονων βροχοπτώσεων που σημειώθηκαν τα τελευταία έτη.**

Στην Αθήνα, για την περίοδο 1900-2003, μόνο σε 3 περιπτώσεις η 24ωρη αθροιστική βροχόπτωση υπερέβη τα 100 mm, ενώ η τετραετία 2000-2003 εκπροσωπείται στο ανώτερο 10% των ημερησίων υψών βροχόπτωσης με 11 περιπτώσεις στις 105, περισσότερες από κάθε άλλη τετραετία της περιόδου αυτής.

7.1.10 Οικονομικά στοιχεία

7.1.10.1 Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν

Η εξέλιξη του Περιφερειακού Ακαθάριστου Προϊόντος της Περιφέρειας Αττικής κατά την τελευταία δεκαετία αναδεικνύει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που επιτεύχθηκαν στην Περιφέρεια και την ονομαστική σύγκλιση που επιτεύχθηκε με τον μέσο όρο της Ε.Ε, αλλά και τη σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας σε αυτήν.

Καθ' όλη την περίοδο 1995 -2003 η Αττική διατηρεί κατά κεφαλήν ΑΕΠ υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας, παράγει περίπου το 40% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας και διατηρεί την κυρίαρχη θέση της στην εθνική οικονομία.

Πίνακας 7.1.10.1 Εξέλιξη ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής, 1995-2003

Έτος αναφοράς	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ Α.Ε.Π		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ Α.Ε.Π		
	Ποσό (εκατ. € / τρέχ. τιμές)	Συμμετοχή στο ΑΕΠ της χώρας (%)	Ποσό (€ σε ΜΑΔ)	Σύγκριση με χώρα (χώρα=100)	Σύγκριση με ΕΕ25 (ΕΕ25=100)
1995	34.975,9	38,07%	12.123,8	107,9	78,1
1996	36.726,1	36,68%	12.146,6	103,7	74,6
1997	39.613,1	36,19%	12.708,0	102,2	74,1
1998	40.639,6	36,49%	13.310,9	102,8	74,3
1999	44.638,9	37,06%	14.167,5	104,3	75,3
2000	47.393,8	37,65%	15.468,5	105,8	76,9
2001	50.178,1	37,70%	16.169,9	105,9	77,6
2002	54.541,5	38,01%	17.757,3	106,8	82,5
2003	59.213,6	38,07%	18.839,6	106,8	86,7

Πηγή: Eurostat

Αναλυτικότερα, κατά την περίοδο 1995-2003 η Περιφέρεια Αττικής διατήρησε το υψηλό ποσοστό συμμετοχής της στη διαμόρφωση του συνολικού εγχώριου προϊόντος, παρουσιάζοντας τους ίδιους υψηλούς ρυθμούς που είχε η χώρα κατά την ίδια περίοδο. Παράλληλα, διατήρησε και το επίπεδο του κατά κεφαλήν προϊόντος της σε επίπεδα υψηλότερα του εθνικού μέσου όρου, παρά το γεγονός ότι η σύγκλιση του εθνικού μέσου με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ25) ήταν ταχεία κατά το χρονικό αυτό διάστημα. Σε σύγκριση με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ25, η Περιφέρεια Αττικής σημείωσε σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια, φτάνοντας από το 78,1% του Κοινοτικού μέσου όρου στο 86,7% μέσα σε μια δετία.

Ο Πίνακας 7.1.10.2 που ακολουθεί παρουσιάζει σε περιφερειακό επίπεδο το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και τον αντίστοιχο μέσο όρο της τριετίας 2000-2, ο οποίος μετά την κατάληξη σε συμφωνία επί των δημοσιονομικών προοπτικών της Ε.Ε. για

την περίοδο 2007-2013 στη Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου του 2005³³ αποτελεί το βασικό κριτήριο υπολογισμού για την κατάταξη των Περιφερειών στις τρεις κατηγορίες γεωγραφικής επιλεξιμότητας, σύμφωνα με την πρόταση του Γενικού Κανονισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την επόμενη προγραμματική περίοδο³⁴.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT που παρουσιάζονται στον Πίνακα αυτό το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής ανέρχεται σε ποσοστό 79% του κοινοτικού μέσου όρου για την τριετία 2000-2002 και για τον λόγο αυτό περιλαμβάνεται μεταξύ των 16 Περιφερειών της Ε.Ε.³⁵ που αποτελούν μεν μέρος του Στόχου 1 – «Σύγκλιση» αλλά στις οποίες έχει αποδοθεί καθεστώς μεταβατικής στήριξης λόγω στατιστικής σύγκλισης (phasing-out), καθώς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους υπερβαίνει το 75% του μέσου όρου του κ.κ. ΑΕΠ της Ευρώπης των 25.

---

³³ Σύμφωνα με την τελική πρόταση της Βρετανικής Προεδρίας, το συνολικό ύψος των κοινοτικών προϋπολογισμών για την περίοδο 2007-2013, προσδιορίστηκε στα 862,363 δις ευρώ (σταθερές τιμές 2004), που ισοδυναμεί με το 1,045% του μέσου κοινοτικού ΑΕΠ, εκ των οποίων υπολογίζεται ότι στην Ελλάδα θα εισρεύσουν πόροι ύψους συνολικά 20,101 δις ευρώ. UK Presidency (2005).

³⁴ βλ. Council of the European Union (2005) Για λόγους σύγκρισης και αξιολόγησης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε Περιφέρειας μετρείται σε ευρώ αλλά και σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης, που σε κάποιο βαθμό εξομαλύνουν τις διαφορές στις τιμές των προϊόντων και την αγοραστική ισοτιμία μεταξύ περιοχών, καθώς και ως ποσοστό του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των εικοσιπέντε (ΕΕ-25) ο οποίος είναι ο βασικός δείκτης-κριτήριο για την κατηγοριοποίηση των Περιφερειών της Ε.Ε.

³⁵ Επί συνόλου 255 Περιφερειών για την Ευρώπη των 27.

Πίνακας 7.1.10.2 Περιφερειακή κατανομή ΑΕΠ σε € και σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΕΠ σε εκατ. € (2002)	Ως % συμμετοχής στο ΑΕΠ (Περιφερειακή κατάταξη)		Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ (2002)	Ως % του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25 (Περιφερειακή κατάταξη)		Μ.Ο. τριετίας 2000-2002 του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ ως % του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25 (Περιφερειακή κατάταξη)		Διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ Σωρευτικής Περιόδου 1995-2002
ΕΕ-25	9814709,1	1,46%		21536,1	100,0%		100,0%		0
ΕΕ-15 (ΑΤ, ΒΕ, ΔΕ, ΔΚ, ΕΣ, ΦΙ, ΦΡ, ΓΡ, ΙΕ, ΙΤ, ΛΥ, ΝΛ, ΡΤ, ΣΕ, ΥΚ)	9359668,5	1,53%		23555,5	109,4%		109,6%		-1,4
ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ (CZ, ΕΕ, CΥ, LV, LT, ΗΥ, ΜΤ, ΡΛ, ΣΙ, ΣΚ)	455040,6	31,53%		11159,1	51,8%		50,9%		5,4
ΕΥΡΩΖΩΝΗ (EUR-11 plus GR up to 31.12.2000 / EUR-12 from 1.1.2001)	7248734,7	1,98%		23206,6	107,8%		108,4%		-3
ΕΛΛΑΔΑ	143452,2	100,00%		16623,9	77,2%		74,4%		4,8
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	6165,8	4,30%	8	12942,4	60,1%	12	58,0%	12	1,1
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	24329,5	16,96%	2	16341,7	75,9%	5	74,6%	5	5,5
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	3942,5	2,75%	10	17029,7	79,1%	4	75,7%	4	6,4
Μ.Π. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ	34437,8	24,01%	2	15511,0	72,0%	4	69,9%	4	
ΗΠΕΙΡΟΥ	3607,1	2,51%	11	13599,8	63,1%	11	60,0%	11	10,5
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	8635,7	6,02%	4	14882,8	69,1%	10	65,5%	10	5,2
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	10336,3	7,21%	3	23553,2	109,4%	1	105,2%	1	1,1
Μ.Π. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΗΠΕΙΡΟΥ, ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	22579,1	15,74%	3	17345,1	80,5%	2	76,9%	2	
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	2576,1	1,80%	13	15276,5	70,9%	9	67,7%	9	9,5
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	7316,1	5,10%	7	12822,1	59,5%	13	57,1%	13	-0,6
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	7417,0	5,17%	6	15724,3	73,0%	8	71,2%	8	7,8
Μ.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	17309,2	12,07%	4	14607,3	67,8%	5	65,3%	5	
ΑΤΤΙΚΗ	54541,5	38,02%	1	17757,3	82,5%	3	79,0%	3	4,4
Μ.Π. ΑΤΤΙΚΗΣ	54541,5	38,02%	1	17757,3	82,5%	1	79,0%	1	

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΕΠ σε εκατ. € (2002)	Ως % συμμετοχής στο ΑΕΠ (Περιφερειακή κατάταξη)		Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ (2002)	Ως % του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25 (Περιφερειακή κατάταξη)		Μ.Ο. τριετίας 2000-2002 του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ ως % του Μ.Ο. της Ε.Ε.-25 (Περιφερειακή κατάταξη)		Διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ Σωρευτικής Περιόδου 1995-2002
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2580,8	1,80%	12	16078,7	74,7%	7	71,3%	7	14,5
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	4424,0	3,08%	9	18719,8	86,9%	2	86,0%	2	8,6
ΚΡΗΤΗΣ	7579,8	5,28%	5	16144,2	75,0%	6	72,4%	6	3,7
Μ.Π. ΚΡΗΤΗΣ, ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ	14584,6	10,17%	5	16834,7	78,2%	3	76,8%	3	

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Η οικονομία της Περιφέρειας Αττικής είναι σε μεγάλο βαθμό εξωστρεφής, δεδομένου ότι μεγάλο τμήμα της μεταποιητικής παραγωγής καθώς και οι υπηρεσίες του τριτογενή τομέα (π.χ. τουρισμός) απευθύνονται στις διεθνείς αγορές και κυρίως τις ευρωπαϊκές.

Από την τομεακή διάρθρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) με στοιχεία ΕΣΥΕ 2004 (Πίνακας 7.1.10.3), προκύπτει η αναμενόμενη υπεροχή του τριτογενή τομέα στην Αττική με ποσοστό 81,5%. Ταυτόχρονα, η πρωτογενής παραγωγή αποτελεί μόλις το 0,48% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, ενώ ο δευτερογενής τομέας κατέχει το 18%.

Πίνακας 7.1.10.3 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά τομέα Παραγωγής.

Α.Π.Α. εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές)	Πρωτογενής Τομέας			Δευτερογενής Τομέας			Τριτογενής Τομέας			Σύνολο		
	2003	2004	% μεταβολή	2003	2004	% μεταβολή	2003	2004	% μεταβολή	2003	2004	% μεταβολή
Αν. Μακεδ. & Θράκη	895	818	-9%	1.559	1.599	3%	3.377	3.732	11%	5.831	6.149	6%
Κεντρική Μακεδονία	1.717	1.579	-8%	5.030	5.409	8%	16.497	18.266	11%	23.244	25.254	9%
Δυτική Μακεδονία	485	443	-9%	1.142	1.279	12%	2.241	2.462	10%	3.868	4.184	8%
Θεσσαλία	1.234	1.135	-8%	2.254	2.508	11%	5.005	5.571	11%	8.494	9.214	9%
Ήπειρος	299	276	-8%	601	653	9%	2.636	2.903	10%	3.537	3.832	8%
Ιόνια Νησιά	192	175	-9%	301	327	9%	1.986	2.220	12%	2.478	2.722	10%
Δυτική Ελλάδα	856	794	-7%	1.216	1.307	8%	4.999	5.630	13%	7.071	7.730	9%
Στερεά Ελλάδα	893	816	-9%	4.271	4.485	5%	4.681	5.198	11%	9.844	10.499	7%
Πελοπόννησος	998	917	-8%	2.024	2.128	5%	4.002	4.434	11%	7.024	7.479	7%
Αττική	294	277	-6%	9.967	10.358	4%	41.871	46.905	12%	52.132	57.540	10%
Βόρειο Αιγαίο	277	250	-10%	705	795	13%	1.596	1.785	12%	2.578	2.831	10%
Νότιο Αιγαίο	342	321	-6%	291	282	-3%	3.399	3.700	9%	4.033	4.302	7%
Κρήτη	751	693	-8%	727	713	-2%	5.810	6.629	14%	7.287	8.034	10%
Σύνολο χώρας	9.233	8.492	-8%	30.089	31.844	6%	98.099	109.435	12%	137.421	149.771	9%

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2005

Στο διάστημα 1995 – 2004 η ιεράρχηση των τριών τομέων της οικονομίας της Περιφέρειας Αττικής παρέμεινε αμετάβλητη. Ο τριτογενής τομέας διατήρησε την κυρίαρχη, πρώτη, θέση του με ανεπαίσθητη αύξηση του μεριδίου του στη συνολικά παραγόμενη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε σχέση με το 1995 (81,08% το 1995 έναντι 81,5% το 2004), παραμένοντας όμως σημαντικά υψηλότερος από το μέσο όρο της χώρας. Ο δευτερογενής τομέας αύξησε τη σχετική του θέση από 17,63% σε 18%, παραμένοντας ελαφρά χαμηλότερος από το μέσο όρο της χώρας, ενώ ο πρωτογενής τομέας γνώρισε σημαντική μείωση και περιορίστηκε το 2004 σε ποσοστό μόλις 0,48% του συνολικού ΑΕΠ της Περιφέρειας (Πίνακας 7.1.10.4), ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της χώρας.

Πίνακας 7.1.10.4 Ποσοστιαία Κατανομή του ΑΕΠ ανά τομέα παραγωγής, 1995 –2004.

Τομείς Παραγωγής	Περιφέρεια Αττικής		Σύνολο Χώρας	
	1995	2004	1995	2004
Πρωτογενής	1,29%	0,48%	10,50%	5,67%
Δευτερογενής	17,63%	18,0%	21,76%	21,26%
Τριτογενής	81,08%	81,5%	67,74%	73,07%
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής.

7.1.10.2 Πρωτογενής τομέας

Αναφορικά με τον πρωτογενή παραγωγικό τομέα, ενώ η κλαδική ανάπτυξή του σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει διαρθρωτικά προβλήματα με χαμηλή παραγωγικότητα, μείωση της συμμετοχής του στο εθνικό προϊόν και δυσμενή τροπή του εξωτερικού ισοζυγίου, στην Αττική εμφανίζεται σημαντικό δυναμισμό που οφείλεται στην αυξημένη παραγωγικότητα της εργασίας, στην εγγύτητα με το ισχυρό καταναλωτικό κέντρο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος, στο είδος των παραγόμενων προϊόντων, στο σχετικά μεγάλο γεωργικό κλήρο και στη χρήση σύγχρονων μεθόδων εκμηχάνισης της παραγωγής.

Οι δυναμικοί κλάδοι αφορούν στην ανθοκομία, τα κηπευτικά τις αμπελοκαλλιέργειες και τα αλιευτικά προϊόντα (υδατοκαλλιέργειες), κυρίως στον Μαραθώνα, τα Μεσόγεια, τα νησιά και την επαρχία Τροιζηνίας και σε ζώνες όπου δεν αναπτύσσονται άλλες μη συμβατές προς αυτά χρήσεις (π.χ. τουρισμός). Με εξαίρεση την παραγωγή κρασιού και μάλιστα εμφιαλωμένου, οι παραδοσιακές αγροτικές δραστηριότητες στην Αττική, όπως η καλλιέργεια σιτηρών και ελιάς, τείνουν να περιορίζονται, όπως περιορίζεται και η παραδοσιακά μετακινούμενη κτηνοτροφία.

Τα αίτια της εξέλιξης αυτής, πέρα από τη γενικότερη πορεία της αγροτικής οικονομίας της χώρας, εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στη ραγδαία αστικοποίηση περιοχών με γεωργική χρήση στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, όπως τα Μεσόγεια, καθώς επίσης και στην αυξημένη ζήτηση παραθεριστικής κατοικίας σε νησιωτικές και παραθαλάσσιες περιοχές, όπως η Τροιζηνία, η οποία εκτοπίζει με ταχύ ρυθμό τον πρωτογενή τομέα, καθιστώντας επιτακτική τη λήψη μέτρων για την ανάδειξη του ρόλου της γεωργίας στην προστασία του περιβάλλοντος στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της νέας Κοινής Γεωργικής Πολιτικής και της σημασίας που αποδίδεται στην περιαιστική γεωργία.

Στο σημείο αυτό επισημαίνονται οι διαπιστώσεις στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης του προγραμματικού κειμένου του Επιχειρησιακού Προγράμματος της περιόδου 2000 -2006 ότι ο τομέας «...παρουσιάζει ιδιαίτερο δυναμισμό, παρά τις πιέσεις που δέχεται ο ζωτικός του χώρος από τις τάσεις επέκτασης του οικιστικού δικτύου και την αστική ανάπτυξη προαστιακού, εξωαστικού και παραθεριστικού χαρακτήρα» καθώς επίσης και ότι όσον αφορά τις ορεινές και νησιωτικές περιοχές «...το ισχυρό καταναλωτικό κέντρο του πολεοδομικού συγκροτήματος, αποτελεί βασικό αίτιο της δυναμικής του πρωτογενή τομέα στις περιοχές αυτές (νησιωτικές, ορεινές) λόγω της απ' ευθείας διάθεσης των προϊόντων στην κατανάλωση από τους ίδιους τους παραγωγούς, καθώς επίσης και του τουρισμού...».

Η διατήρηση της «γεωργικής γης» στη Περιφέρεια θα πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα του χωροταξικού σχεδιασμού. Η αξιοποίηση των μέσων που «προσφέρει» η νέα Κοινή Γεωργική Πολιτική και κυρίως το πλέγμα των «Αγροπεριβαλλοντικών» Μέτρων μπορούν να συμβάλλουν σε κάποιο βαθμό στη διατήρηση της «γεωργίας» στην Περιφέρεια Αττικής. Ο πρωτογενής τομέας στην Περιφέρεια Αττικής καλείται πλέον να διαδραματίσει ένα ουσιαστικό ρόλο στην προστασία του περιβάλλοντος, παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλή παραγωγικότητα στην Περιφέρεια σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, γεγονός που οφείλεται κατά κύριο λόγο σε μονάδες θερμοκηπίων εντάσεως κεφαλαίου και στη συγκέντρωση κτηνοτροφικών μονάδων στη Δυτική Αττική.

7.1.10.3 Δευτερογενής τομέας

Όσον αφορά στην εξέλιξη της συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής, θα πρέπει να γίνει αναφορά σε δύο παραμέτρους που είναι η ενίσχυση των κατασκευών, λόγω και της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, αλλά και η σημαντική ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα για την παραγωγή κατοικιών, ενώ σε ότι αφορά αμιγώς την μεταποίηση παρατηρείται ότι ο κύκλος της αναδιάρθρωσης της μεταποίησης στην Αττική δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

Η εξέλιξη του Βιομηχανικού Τομέα στην Περιφέρεια Αττικής, λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ (Ετήσια Βιομηχανική Έρευνα, 2003), τα οποία όμως αναφέρονται μόνο στις επιχειρήσεις που απασχολούν άνω των 10 εργαζομένων, αποτυπώνουν τη γενικότερη τάση της ελληνικής βιομηχανίας που παρουσιάζει έντονο δυϊσμό μεταξύ επιχειρήσεων που συνεχώς εκσυγχρονίζονται και ενισχύουν τη θέση τους στο διεθνή ανταγωνισμό και μεταξύ επιχειρήσεων που σε μεγάλο βαθμό ανήκουν σε κλάδους έντασης εργασίας και δεν μπορούν να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Είναι εμφανές ότι τόσο στην Περιφέρεια Αττικής όσο και στο σύνολο της χώρας κατά την περίοδο 1993 - 2003, εμφανίστηκαν τάσεις μείωσης του πλήθους των καταστημάτων και της απασχόλησης. Ειδικότερα, όσον αφορά στην απασχόληση, η πτώση αυτή υπήρξε συνεχής σε ετήσια βάση. Ωστόσο, κατά την ίδια περίοδο η Βιομηχανία της Περιφέρειας Αττικής, ακολουθώντας την αντίστοιχη τάση στο σύνολο της χώρας, γνώρισε σημαντική αύξηση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής, στην προστιθέμενη αξία και στην παραγωγικότητα.

Από τις παρατηρήσεις αυτές γίνεται φανερό ότι βρισκόμαστε σε μία διαδικασία μετασχηματισμού – αναδιάρθρωσης της Βιομηχανίας στην Περιφέρεια Αττικής, η οποία ακολουθεί την αντίστοιχη τάση σε επίπεδο χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η παραγωγικότητα στον τομέα της βιομηχανίας στην Αττική αυξήθηκε κατά 130,9%, μέσα στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα και επιπλέον κάθε έτος η παραγωγικότητα είναι μεγαλύτερη σε σύγκριση με το προηγούμενο.

Οι εξελίξεις αυτές συνετέλεσαν στη διατήρηση της κυρίαρχης θέσης της Περιφέρειας Αττικής στη Βιομηχανία της χώρας. Η Περιφέρεια Αττικής το 2003 εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό πόλο συγκέντρωσης της βιομηχανικής δραστηριότητας της χώρας. Είναι ενδεικτικό ότι στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 43,7% των βιομηχανικών καταστημάτων και απασχολείται το 43,4% των εργαζομένων στο σύνολο της βιομηχανίας της χώρας. Επιπλέον, υψηλά ποσοστά

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

εμφανίζει η συμμετοχή της ακαθάριστης αξίας παραγωγής και της προστιθέμενης αξίας της βιομηχανίας της Περιφέρειας στο σύνολο της χώρας (Πίνακες 7.1.10.5, 7.1.10.6).

Πίνακας 7.1.10.5 Βασικά στοιχεία Ετήσιας Βιομηχανικής Έρευνας για την Περιφέρεια Αττικής.

Έτος	Καταστήματα	Απασχόληση	Μέσο μέγεθος	Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής	Προστιθέμενη αξία	Παραγωγικότητα
1993	2.806	122.755	44	6.030.106	2.585.082	21,06
1994	2.715	117.308	43	6.618.530	2.818.135	24,08
1995	2.654	113.589	43	7.588.363	2.973.742	26,18
1996	2.566	108.539	42	8.059.903	3.197.255	29,46
1997	2.475	104.796	42	8.490.663	3.539.591	33,78
1998	2.436	105.135	43	8.553.701	3.673.114	35,01
1999	2.270	103.796	46	9.189.146	4.023.744	38,77
2000	2.269	104.057	46	11.674.550	4.244.155	40,80
2001	1.743	101.913	58	12.110.498	4.932.328	48,57
2002	1.687	100.216	59	11.803.580	4.794.245	47,86
2003	1.639	97.498	59	11.476.849	4.741.592	48,63

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΕΒΕ: Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.10.6 Ποσοστά συμμετοχής της μεταποίησης της Περιφέρειας Αττικής στο σύνολο της χώρας, 1993 –2003.

Έτος	Μερίδιο καταστημάτων	Μερίδιο απασχόλησης	Σύγκριση με μέσο μέγεθος χώρας	Μερίδιο ακαθ. αξίας παραγωγής	Μερίδιο προστιθέμενης αξίας	Σύγκριση παραγωγικότητας με μέσο μέγεθος χώρας
1993	45,9%	45,1%	97,5	40,4%	44,6%	98,3
1994	45,7%	45,0%	98,1	40,9%	45,2%	100,0
1995	45,6%	45,0%	97,6	41,4%	44,1%	97,8
1996	45,8%	45,4%	97,5	42,0%	44,7%	98,6
1997	45,8%	45,2%	97,3	41,7%	45,2%	99,7
1998	45,6%	45,1%	97,8	40,3%	43,5%	96,0
1999	45,2%	46,1%	100,7	41,7%	44,6%	96,3
2000	45,2%	45,1%	98,5	42,9%	43,0%	93,9
2001	44,5%	44,1%	98,2	42,1%	45,7%	102,0
2002	44,1%	44,1%	98,6	41,5%	44,2%	98,9
2003	43,7%	43,4%	99,5	38,2%	42,0%	96,7

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Οι διαφαινόμενες τάσεις, όπως αυτές εκφράζονται μέσα από την ερμηνεία της εξέλιξης των βασικών μεγεθών του μεταποιητικού τομέα, φαίνεται να διαφοροποιούν τις προοπτικές ανάπτυξης της βιομηχανίας, στην κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς της.

Όσον αφορά στη χωρική διάσταση της μεταποίησης, σήμερα στην Αττική ένα μεγάλο μέρος της βιομηχανίας – βιοτεχνίας συγκεντρώνεται στις προσδιορισμένες ζώνες ΒΙΟΠΑ – ΒΙΠΑ, αλλά και αναπτύσσεται διάσπαρτα μέσα στον αστικό ιστό του δυτικού κυρίως Λεκανοπεδίου και στην εκτός σχεδίου περιοχή της περιαστικής ζώνης (Θριάσιο Πεδίο, Β. Αττική, Λαυρεωτική

κ.α.) με αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και το τοπίο. Η μείξη μονάδων βιομηχανίας και βιοτεχνίας με τις περιοχές κατοικίας ή η διασπορά τους στον περιαστικό χώρο και εκτός των σχεδιασμένων ζωνών ΒΙΟΠΑ – ΒΙΠΑ, συνιστά πολεοδομικό πρόβλημα που χρήζει επίλυσης με κριτήρια περιορισμού της ασυμβίβαστης μείξης χρήσεων, κυριότερα όμως με αλλαγές μεθόδου παραγωγής και εισαγωγή φιλικότερων προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

Στο πλαίσιο των παραπάνω δυσχερειών και ορισμένων δυνατοτήτων, το νέο θεσμικό πλαίσιο του Υπουργείου Ανάπτυξης για οργάνωση ΒΕΠΕ στις ζώνες βιομηχανίας-βιοτεχνίας που έχουν οριοθετηθεί με βάση το ρυθμιστικό σχεδιασμό, εκτιμάται ότι είναι δυνατόν να δράσει επωφελώς ως προς τη δημιουργία βιομηχανικών υποδομών και την πολεοδόμηση των ζωνών, διαμορφώνοντας σταθερό περιβάλλον για εγκατάσταση και μετεγκατάσταση μονάδων και παρέχοντας κίνητρα ορθολογικής οργάνωσης των υποδοχέων βιομηχανίας – βιοτεχνίας. Επίσης, το μέχρι σήμερα ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Π.Δ. 84/1984, Π.Δ. 303/1987, Κ.Υ.Α. 69269/1990) που καθόριζε την αδειοδότηση, χωροθέτηση και επιβολή περιβαλλοντικών όρων για τη βιοτεχνία-βιομηχανία σε συνδυασμό με τον πολεοδομικό σχεδιασμό (ΓΠΣ, ΖΟΕ), ήδη αναθεωρήθηκε καταργούμενο και αντικαθιστούμενο με ειδικό Νόμο προκειμένου να επιλυθούν ορισμένα προβλήματα που παρουσίασε και τα οποία δημιούργησαν παραπέρα εμπόδια στον εκσυγχρονισμό του τομέα.

7.1.10.4 Τριτογενής τομέας

Πρόκειται για τον τομέα όπου πραγματοποιούνται οι περισσότερες αλλαγές και μετασχηματισμοί, τόσο προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού των επιχειρηματικών διαδικασιών των επιμέρους κλάδων του, όσο και των στοιχείων εκείνων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Στους παρακάτω Πίνακες παρουσιάζονται τα πλέον πρόσφατα στοιχεία επιχειρήσεων και απασχόλησης στους κλάδους του τριτογενή τομέα για την Περιφέρεια Αττικής και το σύνολο χώρας.

Πίνακας 7.1.10.7 Επιχειρήσεις ανά κλάδο του τριτογενή τομέα, 2002

Κλάδος	ΑΤΤΙΚΗ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ		Μερίδιο Αττικής στο σύνολο της χώρας
	Επιχειρήσεις	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	Επιχειρήσεις	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων.	107.720	47,58%	307.324	49,08%	35,1%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια.	17.898	7,91%	103.971	16,60%	17,2%
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες.	17.707	7,82%	46.959	7,50%	37,7%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.	1.686	0,74%	3.640	0,58%	46,3%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρήσεις.	57.863	25,56%	112.336	17,94%	51,5%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.	296	0,13%	846	0,14%	35,0%
Εκπαίδευση.	2.056	0,91%	4.817	0,77%	42,7%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα.	1.794	0,79%	3.408	0,54%	52,6%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου.	19.355	8,55%	42.814	6,84%	45,2%
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό.	7	0,00%	43	0,01%	16,3%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα.	14	0,01%	17	0,00%	82,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	226.396	82,26%	626.175	80,23%	36,2%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	275.216		780.451		35,3%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Μητρώο Επιχειρήσεων, 2002

Πίνακας 7.1.10.8 Κύκλος Οικονομικής Δραστηριότητας ανά κλάδο του τριτογενή τομέα, 2002

Κλάδος	ΑΤΤΙΚΗ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ		Μερίδιο Αττικής στο σύνολο της χώρας
	Τζίρος	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	Τζίρος	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων, οχημάτων.	57.952	55,09%	99.758	61,92%	58,1%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια.	2.779	2,64%	8.054	5,00%	34,5%
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες.	14.700	13,97%	18.655	11,58%	78,8%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.	15.350	14,59%	15.638	9,71%	98,2%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρήσεις.	8.230	7,82%	11.182	6,94%	73,6%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.	541	0,51%	650	0,40%	83,3%
Εκπαίδευση.	201	0,19%	315	0,20%	63,7%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα.	562	0,53%	677	0,42%	83,0%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου.	4.879	4,64%	6.187	3,84%	78,9%
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό.	0	0,00%	0	0,00%	26,7%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα.	1	0,00%	1	0,00%	100,0%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	105.194	69,81%	161.116	70,95%	65,3%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	150.679		227.099		66,3%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Μητρώο Επιχειρήσεων, 2002

Πίνακας 7.1.10.9 Απασχολούμενοι ανά κλάδο του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής (Β ΤΡΙΜΗΝΟ 2006)

Κλάδος	Άρρενες		Θήλεις		Σύνολο	
	Απασχολούμενοι	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	Απασχολούμενοι	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών	Απασχολούμενοι	Μερίδιο στον τομέα των υπηρεσιών
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων, οχημάτων.	180.119	26,89%	111.184	21,57%	291.303	24,57%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια.	47.981	7,16%	24.547	4,76%	72.527	6,12%
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες.	117.112	17,48%	34.848	6,76%	151.959	12,82%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.	37.253	5,56%	30.918	6,00%	68.171	5,75%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρήσεις.	76.625	11,44%	48.559	9,42%	125.185	10,56%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.	101.267	15,12%	62.818	12,19%	164.085	13,84%
Εκπαίδευση.	41.031	6,12%	74.083	14,37%	115.114	9,71%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα.	33.458	4,99%	59.341	11,51%	92.799	7,83%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου.	32.543	4,86%	24.555	4,76%	57.098	4,82%
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό.	2.536	0,38%	44.359	8,61%	46.895	3,96%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	0	0,00%	241	0,05%	241	0,02%
ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	669.925	68,79%	515.452	75,06%	1.185.377	71,38%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	973.865		686.710		1.660.575	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β τρίμηνο 2006.

Από την επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Η Αττική συγκεντρώνει το 36,2% των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας. Στην Περιφέρεια χωροθετούνται το 51,5% του συνόλου των επιχειρήσεων ακίνητης περιουσίας και εκμισθώσεων, το 46,3% των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, το 45,2% των άλλων δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών, το 42,7% των επιχειρήσεων στο χώρο της εκπαίδευσης και το 52,6% των επιχειρήσεων στον τομέα της υγείας και κοινωνικής μέριμνας. Το γεγονός αυτό αντανακλά τη βαρύνουσα θέση της Αθήνας ως τόπο συγκέντρωσης δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα.
- Αντίστοιχη εικόνα εμφανίζει η Περιφέρεια και από πλευράς παραγόμενου τζίρου, συγκεντρώνοντας το 65,3% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα, με εξαίρεση τον κλάδο των ξενοδοχείων – εστιατορίων, όπου η Αττική συγκεντρώνει χαμηλά ποσοστά επιχειρήσεων και παραγόμενου τζίρου.
- Εντός της Περιφέρειας δύο είναι οι κλάδοι που συγκεντρώνουν άνω του 60% του αριθμού των επιχειρήσεων. Πρόκειται για τους κλάδους του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, ενώ ακολουθούν με πολύ χαμηλότερα ποσοστά τα ξενοδοχεία και εστιατόρια, οι μεταφορές – αποθηκεύσεις – επικοινωνίες και οι λοιπές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών. Το εμπόριο είναι ο κλάδος που κατέχει και το μεγαλύτερο μερίδιο στον τομέα από άποψη κύκλου εργασιών (55,09%).
- Η Περιφέρεια συγκεντρώνει το 40,4% του συνόλου των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα της χώρας. Το 54% της απασχόλησης στον κλάδο των μεταφορών και το 59% στον κλάδο των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών βρίσκεται στην Αττική.

Ο τομέας του λιανικού εμπορίου στην Αθήνα παραμένει σημαντικός με τάσεις αύξησης, χωρίς όμως να υπερβαίνει ο χαρακτήρας του την εθνική κλίμακα. Αντίθετα η ανάπτυξη των άλλων δυναμικών αστικών κέντρων της χώρας και η εποχιακή αιχμή του τουρισμού κατά τη θερινή περίοδο στις πόλεις της περιφέρειας περιορίζουν την κυριαρχία της Αθήνας στον κλάδο αυτό. Από άποψη συγκέντρωσης κεφαλαίου διαπιστώνονται σαφείς τάσεις υποκατάστασης των μικρών καταστημάτων από πολυκαταστήματα πλέον σύγχρονης εξυπηρέτησης.

Το χονδρεμπόριο παραμένει στρατηγικός τομέας στην Αττική, παρά την παρατηρούμενη σχετική αποκέντρωση προς άλλα σημαντικά κέντρα της περιφέρειας της χώρας (Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ρόδος). Ήδη μάλιστα η περιοχή του Θριασίου Πεδίου και εν μέρει της πεδιάδας των Μεσογείων εξελίσσονται σε περιοχές προτίμησης για την εγκατάσταση μεγάλων σύγχρονων μονάδων χονδρεμπορίου με διαμετακομιστικό ρόλο.

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποτελέσει συγκριτικό πλεονέκτημα ενίσχυσης του μητροπολιτικού ρόλου της Αθήνας με εμβέλεια στην Ανατολική Ευρώπη και στη Μεσόγειο, σε συνδυασμό με το νέο διεθνή αερολιμένα των Σπάτων και τον εκσυγχρονισμό και τη συμπλήρωση των κύριων μεταφορικών δικτύων υπεραστικών εμπορευματικών μεταφορών.

Εξέλιξη των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου ανά κλάδο

Η εξέλιξη των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου ανά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής, αποκαλύπτει τη δυναμική εξέλιξης των επί μέρους κλάδων και τις επενδυτικές προτεραιότητες, οι οποίες διαμορφώνονται στην Περιφέρεια.

Κατ' αρχήν, επισημαίνεται ότι το 2003 οι έξι πρώτοι κλάδοι, οι οποίοι συγκεντρώνουν το 88,78% του συνόλου των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην Αττική είναι οι ίδιοι, και παρουσιάζουν μάλιστα και την ίδια κατάταξη, με τους αντίστοιχους επτά πρώτους κλάδους στο σύνολο της χώρας, οι οποίοι συγκεντρώνουν το 81,94% του συνόλου των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (Πίνακας 7.1.10.10).

Πίνακας 7.1.10.10 Κλαδική συμμετοχή ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, 2003

Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας	Περιφέρεια Αττικής		Σύνολο Επικράτειας	
	Συμμετοχή στο σύνολο των κλάδων 2003	Μεταβολή ποσοστιαίας συμμετοχής κλάδου την περίοδο 1995-2003	Συμμετοχή στο σύνολο των κλάδων 2003	Μεταβολή ποσοστιαίας συμμετοχής κλάδου την περίοδο 1995-2003
1. Κατασκευές	28,03%	-9,36%	25,99%	-20,97%
2. Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	25,07%	80,83%	15,56%	79,03%
3. Δημόσια διοίκηση, άμυνα και υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	10,61%	-48,83%	12,87%	-0,80%
4. Μεταποίηση	9,44%	-23,44%	11,19%	13,07%
5. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές αυτοκινήτων, μοτοσυκλετών και ειδών οικιακής χρήσης	6,81%	39,11%	9,20%	-8,36%
6. Εκπαίδευση	4,42%	104,97%	3,44%	38,55%
7. Άλλες κοινωνικές και προσωπικές δραστηριότητες	4,40%	0,36%	3,70%	-4,56%
Σύνολο	88,78%	29,51%	81,94%	16,92%

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Η ταύτιση αυτή γίνεται ακόμα πιο σημαντική από τη διαπίστωση ότι το ίδιο ακριβώς συνέβαινε και το έτος 1995, γεγονός το οποίο αποδεικνύει τη σταθερότητα των επενδυτικών επιλογών – προτεραιοτήτων, η οποία συνδέεται άμεσα και με τη ίδια τη δομή της οικονομίας της Περιφέρειας. Τη διαπίστωση αυτή ενισχύει και η εικόνα της μεταβολής της ποσοστιαίας συμμετοχής των κλάδων αυτών μεταξύ 1995 και 2003, τόσο στην Περιφέρεια Αττικής όσο και στο σύνολο της χώρας, όπου τα ποσοστά συμμετοχής της παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα.

Η ανάλυση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο κλάδος των κατασκευών διατηρεί κυρίαρχη θέση της ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην Περιφέρεια, ενώ μαζί με το δεύτερο κλάδο των Μεταφορών – Αποθηκεύσεων – Επικοινωνιών υπερβαίνει το 50% του συνόλου των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην Περιφέρεια Αττικής.

Η παρατήρηση αυτή υπογραμμίζει τη δυναμική του κατασκευαστικού κλάδου στην Περιφέρεια, ενώ ιδιαίτερη σημασία έχει και ο δεύτερος κλάδος, με σημαντικά υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής από ότι στο σύνολο της χώρας. Οι δύο αυτοί κλάδοι αναδεικνύουν την ιδιαιτερότητα της Περιφέρειας Αττικής ως το μεγαλύτερο διοικητικό κέντρο και την πολυπληθέστερη Περιφέρεια της χώρας, αλλά και τη στρατηγική θέση της Περιφέρειας στο μεταφορικό δίκτυο και της επικοινωνίες της χώρας.

Στην τρίτη θέση βρίσκεται ο κλάδος της Δημόσιας Διοίκησης, άμυνας και κοινωνικής ασφάλισης, με την Περιφέρεια Αττικής να εμφανίζει συμμετοχή ελαφρά χαμηλότερη από την αντίστοιχη στο σύνολο χώρας.

Όσον αφορά της υπόλοιπους κλάδους, η μεταποίηση, η οποία κατέχει την τέταρτη θέση, εμφανίζει ποσοστό συμμετοχής στην Περιφέρεια Αττικής χαμηλότερο από το αντίστοιχο του συνόλου χώρας, ενώ η μείωση του ποσοστού συμμετοχής της στο διάστημα 1995 –2003 στην Περιφέρεια, δεν ακολουθεί την θετική εξέλιξη στο σύνολο της χώρας. Ωστόσο, παρά τη μείωση συνολικά του δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας, η βιομηχανία της εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο ανάληψης επενδυτικών πρωτοβουλιών το οποίο μάλιστα απορροφά σημαντικό ποσοστό των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου.

Στην πέμπτη θέση βρίσκεται ο κλάδος του εμπορίου – επισκευών οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσεως, ο οποίος εμφανίζει σχετικά χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην Περιφέρεια Αττικής (6,81%), δεδομένου ότι αυτό αποκλίνει από το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του κλάδου στο σύνολο της χώρας. Η αιτία της απόκλισης της, της τάξης των 2,4 ποσοστιαίων μονάδων, θα πρέπει να αναζητηθεί κατά κύριο λόγο στην επέκταση των εμπορικών δραστηριοτήτων (πολυκαταστήματα, υπεραγορές τροφίμων κ.α.) και σε της Περιφέρειες της χώρας, δεδομένης της υπερσυγκέντρωσής της μέχρι τότε στην περιοχή του λεκανοπεδίου της Αττικής, αλλά και της ανόδου του επιπέδου κατανάλωσης των κατοίκων των άλλων Περιφερειών της χώρας.

Τέλος, την έκτη θέση κατέχει ο κλάδος της εκπαίδευσης, που εμφανίζει ποσοστό συμμετοχής στην Περιφέρεια Αττικής 4,42%, το οποίο είναι υψηλότερο από τα αντίστοιχο ποσοστό του κλάδου σε σύνολο χώρας και εκφράζει κατά κύριο λόγο τη συγκέντρωση πλήθους εκπαιδευτικών υπηρεσιών στον τομέα της εκπαίδευσης στην Πρωτεύουσα σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα.

7.1.10.5 Απασχόληση - Ανεργία

Η Περιφέρεια Αττικής εξακολουθεί να συγκεντρώνει ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας και της απασχόλησης.

Έτσι, η συμμετοχή της Περιφέρειας στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας, από 35,3% το 1999, έφθασε το 36,8% το 2004. Αντίστοιχη αύξηση παρατηρείται διαχρονικά και στη συμμετοχή της Περιφέρειας στο σύνολο των απασχολουμένων της χώρας, η οποία από 35% το 1999 αυξήθηκε στο 37,4% το 2004 (Πίνακες 7.1.10.11 έως 7.1.10.15.).

Πίνακας 7.1.10.11 Εξέλιξη οικονομικά ενεργού πληθυσμού, 1999-2004

Έτος	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (σε χιλιάδες)			Ποσοστό συμμετοχής		
	Αττική	Χώρα	Μερίδιο	Αττική	Χώρα	ΕΕ
1999	1617,7	4586,1	35,3%	52	52,3	-
2000	1642,7	4612	35,6%	52,2	52,2	-
2001	1645,1	4580,2	35,9%	51,9	51,4	56,3
2002	1688,4	4655,9	36,3%	53	51,9	56,4
2003	1704,7	4734,3	36,0%	53,2	52,5	56,5
2004	1774,1	4818,8	36,8%	55	53,2	56,6

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.10.12 Εξέλιξη στοιχείων απασχόλησης την περίοδο 1999-2004

Έτος	Απασχολούμενοι (σε χιλιάδες)			Ποσοστό απασχόλησης		
	Αττική	Χώρα	Μερίδιο	Αττική	Χώρα	ΕΕ
1999	1411,7	4031,4	35,0%	45,4	46	-
2000	1444,9	4088,5	35,3%	45,9	46,3	-
2001	1474,7	4086,3	36,1%	46,5	45,9	51,4
2002	1531,9	4175,8	36,7%	48,1	46,6	51,3
2003	1554,3	4274,5	36,4%	48,5	47,4	51,4
2004	1612,7	4313,2	37,4%	50	47,6	51,4

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.10.13 Απασχολούμενοι ανά τομέα, 1999-2004

Έτος	Απασχολούμενοι (σε χιλιάδες)							
	Αττική				Χώρα			
	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Σύνολο	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Σύνολο
1999	16,6	350,3	1044,8	1411,7	722,5	921,2	2387,7	4031,4
2000	19,1	350,1	1075,7	1444,9	706,3	930,4	2451,7	4088,4
2001	19,4	362	1093,3	1474,7	658,1	940,3	2488	4086,4
2002	16,9	373,2	1141,9	1532	649,6	953,3	2572,9	4175,8
2003	13,7	374,9	1165,8	1554,4	656,1	966,7	2651,6	4274,4
2004	10,9	380,6	1221,2	1612,7	544	967,2	2802	4313,2

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.10.14 Ποσοστά απασχόλησης ανά τομέα, 1999-2004

	Αττική				Χώρα			
	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Σύνολο	Α' γενής	Β' γενής	Γ' γενής	Σύνολο
1999	1,18%	24,81%	74,01%	100,00%	17,92%	22,85%	59,23%	100,00%
2000	1,32%	24,23%	74,45%	100,00%	17,28%	22,76%	59,97%	100,00%
2001	1,32%	24,55%	74,14%	100,00%	16,10%	23,01%	60,88%	100,00%
2002	1,10%	24,36%	74,54%	100,00%	15,56%	22,83%	61,61%	100,00%
2003	0,88%	24,12%	75,00%	100,00%	15,35%	22,62%	62,03%	100,00%
2004	0,68%	23,60%	75,72%	100,00%	12,61%	22,42%	64,96%	100,00%

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.10.15 Πλήρης και μερική απασχόληση ανά Περιφέρεια, 2004

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Μερική	Πλήρης	Σύνολο	Ποσοστό μερικής απασχόλησης	Ποσοστό πλήρους απασχόλησης
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	8.009	221.121	229.130	3,5	96,5
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	31.362	688.743	720.105	4,4	95,6
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7.183	94.549	101.732	7,1	92,9
ΗΠΕΙΡΟΣ	6.678	118.856	125.534	5,3	94,7
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	16.296	280.727	297.023	5,5	94,5
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	5.055	81.108	86.163	5,9	94,1
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	11.437	249.841	261.278	4,4	95,6
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	9.000	195.293	204.293	4,4	95,6
ΑΤΤΙΚΗ	65.909	1.553.373	1.619.282	4,1	95,9
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	12.126	227.202	239.328	5,1	94,9
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	3.665	64.576	68.241	5,4	94,6
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	5.813	115.507	121.320	4,8	95,2
ΚΡΗΤΗ	18.028	239.041	257.069	7,0	93,00
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	200.560	4.129.937	4.330.497	4,6	95,4

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2004, β' τρίμηνο

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σταθερή και συνεχής αύξηση από το 1999 μέχρι το 2004 της ποσοστιαίας συμμετοχής της απασχόλησης της Περιφέρειας στο σύνολο της χώρας, ενώ και το πλήθος των απασχολουμένων, εκτός μικρών διακυμάνσεων, διατηρεί επίσης την ίδια συνεχή αυξητική τάση. Στην εξέλιξη αυτή, ειδικά τα τελευταία χρόνια, συνέβαλε η υλοποίηση πληθώρας έργων τα οποία χρηματοδοτούνται από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης αλλά και των έργων υποδομής για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

Η κατανομή της απασχόλησης κατά τομέα παραγωγικής δραστηριότητας δείχνει τη σαφή υπεροχή του τριτογενή τομέα, όπου απασχολείται το 75,7% των εργαζομένων της Περιφέρειας, έναντι 65% που είναι το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας. Η μερική απασχόληση ανέρχεται στο 4,1% του συνόλου των απασχολούμενων της Περιφέρειας, έναντι 4,6% για το σύνολο της χώρας.

Η δυναμική αυτή της διατήρησης και αύξησης της απασχόλησης, φαίνεται να επηρεάζει και την ανεργία στην Περιφέρεια.

Στις νησιωτικές περιοχές, η πλειοψηφία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι μισθωτοί και απασχολούνται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Είναι αξιοσημείωτα τα υψηλά ποσοστά των εργαζομένων για δικό τους λογαριασμό στο Δήμο Κυθήρων και την Κοινότητα Αντικυθήρων καθώς και τα υψηλά ποσοστά εργοδοτών στους Δήμους Σαλαμίνας και Ύδρας.

Η διάρθρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στις νησιωτικές περιοχές της Περιφέρειας δείχνει ότι όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του ενεργού πληθυσμού απασχολείται σε δραστηριότητες του τριτογενή τομέα και ειδικότερα του τουρισμού, του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών. Δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα εντοπίζονται κυρίως στα Κύθηρα, την Αίγινα και τον Πόρο, χωρίς αυξητικές τάσεις, ενώ η μεταποίηση εμφανίζεται κυρίως στους

Δήμους Σαλαμίνας και Αμπελακίων, αλλά με έντονες τάσεις μείωσης. Στις υπόλοιπες περιοχές (Αίγινα, Πόρος) ο αριθμός των μεταποιητικών μονάδων είναι μικρός αλλά σχετίζεται άμεσα με τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες κυρίως στο χώρο της Κτηνοτροφίας. Ο αγροτουρισμός παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια στο νησιωτικό χώρο. Τα αγροτουριστικά καταλύματα εντοπίζονται κυρίως στον Πόρο και τα Κύθηρα.

Η ανεργία στην Περιφέρεια Αττικής, είχε συνεχή αυξητική τάση και έφθασε στο μέγιστο επίπεδο το έτος 1999 (ποσοστό ανεργίας 12,7%). Η ανεργία στην Περιφέρεια ακολούθησε τη γενικότερη πορεία εξέλιξης της ανεργίας στη χώρα, αλλά με εντονότερο ρυθμό, δεδομένου ότι η Περιφέρεια Αττικής παρουσίαζε σταθερά ανώτερα ποσοστά ανεργίας από τα αντίστοιχα της χώρας (Πίνακας 7.1.10.16). Από το έτος 2001 εμφανίζεται μια αντιστροφή της πορείας, με την ανεργία στην Περιφέρεια να μειώνεται σταδιακά, ακολουθώντας και πάλι τη γενικότερη εικόνα της εξέλιξης της ανεργίας στο σύνολο της χώρας, αλλά και της Ε.Ε. όπου το έτος 2004 διαμορφώνεται στο 9,1% και 10,5%, αντίστοιχα.

Πίνακας 7.1.10.16 Εξέλιξη ποσοστών ανεργίας, 1999-2004

Έτος	Αττική	Χώρα	ΕΕ25
1999	12,7%	12,1%	-
2000	12,0%	11,4%	-
2001	10,4%	10,8%	8,60%
2002	9,3%	10,3%	8,90%
2003	8,8%	9,7%	9,20%
2004	9,1%	10,5%	9,20%

Πηγή: Eurostat: Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Η πρόσφατη εξέλιξη στα μεγέθη της οικονομίας αποτελεί σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα μείωσης της ανεργίας στην Περιφέρεια, σε συνδυασμό με την εκτέλεση πληθώρας έργων λόγω της υλοποίησης του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αυξημένης ζήτησης εργατικού δυναμικού. Επομένως, πολλές από τις θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν ενδέχεται να μην έχουν μόνιμο χαρακτήρα ώστε να διασφαλίζεται μεσο-μακροπρόθεσμα η διατήρηση της απασχόλησης στα σημερινά επίπεδα.

Σε ότι αφορά τη διάρθρωση της ανεργίας (Πίνακας 7.1.10.17) παρατηρείται στην Περιφέρεια ιδιαίτερα αυξημένο ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (51,63%), που είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας. Παράλληλα, διατηρείται η ανεργία των γυναικών (13,1%, αλλά σε χαμηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με αυτό της χώρας, το οποίο διαμορφώνεται στο 16% για το 2004. Διαχρονικά παρατηρείται μείωση των ποσοστών ανεργίας σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες, ακολουθώντας την αντίστοιχη τάση στο σύνολο της χώρας. Από τα ανωτέρω στοιχεία προκύπτει ότι παρά την ποσοστιαία μείωση της ανεργίας τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της παραμένουν αμετάβλητα και απαιτείται η άσκηση συγκεκριμένης και στοχευμένης πολιτικής, κάτι άλλωστε που αποτελεί και σχετική κατεύθυνση της Ε.Ε.

Πίνακας 7.1.10.17 Βασικά Μεγέθη Ανεργίας, 2000-2004

Μέγεθος	Αττική		Ελλάδα	
	2000	2004	2000	2004
Ανεργία	12%	9,10%	11,40%	10,50%
Ανεργία γυναικών	17,20%	13,10%	17,20%	16,20%
Ανεργία ανδρών	8,40%	6,20%	7,50%	6,60%
Μακροχρόνια ανεργία	54,86%	51,63%	54,74%	53,06%
Επίπεδο εκπαίδευσης				
Μέχρι και δημοτικό	41,75%	37,58%	55,60%	49,79%
Δευτεροβάθμια και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	41,76%	42,14%	32,27%	35,08%
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	16,49%	20,28%	12,13%	15,13%

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής

Όσον αφορά στο νησιωτικό τμήμα της Περιφέρειας, η ανεργία πλήττει περισσότερο τους Δήμους Αίγινας (16,2%), Σαλαμίνας (12,5%), Αμπελακίων (14,2%), Πόρου (14,9%) και την Κοινότητα Αγκιστρίου (13,6%). Τα ποσοστά ανεργίας στις περιοχές αυτές είναι υψηλότερα από το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής και το σύνολο της χώρας.

7.1.10.5 Ελκυστικότητα της Αττικής ως τόπος προσέλκυσης επενδύσεων, εργασίας και κατοικίας

Ελκυστικότητα της Αττικής ως επιχειρηματικό κέντρο

Η μεγάλη πρόκληση που αντιμετωπίζει τόσο η Περιφέρεια Αττικής, όσο και η χώρα ευρύτερα, είναι η μειωμένη ελκυστικότητα της σαν τόπος για την προσέλκυση επενδύσεων και η υστέρηση της σε μια σειρά παραμέτρους που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και κατά συνέπεια τη δυνατότητα δημιουργίας και διατήρησης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφόρο διαχείριση των πόρων. Η ελκυστικότητα μιας πόλης για την εγκατάσταση επιχειρήσεων, εδρών διεθνών οργανισμών, η ύπαρξη κεντρικών γραφείων που συγκεντρώνουν επιτελικές λειτουργίες των μεγάλων πολυεθνικών ή εθνικών επιχειρήσεων με ισχυρή παρουσία στις παγκόσμιες αγορές, αποτελούν ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει μια πόλη, μεταξύ άλλων, για να χαρακτηριστεί ως μητροπολιτική.

Παρά την ύπαρξη των σημαντικών πλεονεκτημάτων που έχει η Περιφέρεια Αττικής η Αθήνα για το έτος 2006 κατατάσσεται προτελευταία (32η) όπως φαίνεται και στον παρακάτω Πίνακα (7.1.10.18) με τις ελκυστικότερες Ευρωπαϊκές πόλεις ως επιχειρηματικά κέντρα, παρουσιάζοντας υποχώρηση στη σχετική της θέση σε σύγκριση με το 2005 κατά δύο θέσεις.³⁶

Πίνακας 7.1.10.18 Οι ελκυστικότερες πόλεις της Ευρώπης ως επιχειρηματικά κέντρα, 2006

Πόλεις	Κατάταξη			Επίδοση 2006
	1990	2005	2006	
Λονδίνο	1	1	1	0,91
Παρίσι	2	2	2	0,59
Φρανκφούρτη	3	3	3	0,36
Βαρκελώνη	11	5	4	0,27
Βρυξέλλες	4	4	5	0,24
Αμστερνταμ	5	6	6	0,23
Μαδρίτη	17	7	7	0,20
Βερολίνο	15	8	8	0,18
Μόναχο	12	9	9	0,18
Ζυρίχη	7	10	10	0,16
Δουβλίνο	-	12	11	0,14
Μιλάνο	9	11	12	0,13
Πράγα	23	13	13	0,12
Ντύσσελντορφ	6	16	14	0,11
Λισσαβόνα	16	14	15	0,10
Αμβούργο	14	19	16	0,10
Στοκχόλμη	19	17	17	0,09
Βαρσοβία	25	20	18	0,09
Μπέρμιγχαμ	-	-	19	0,09
Γενεύη	8	18	20	0,08

³⁶ Πηγή: *European Cities Monitor*, 2006.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Πόλεις	Κατάταξη			Επίδοση 2006
	1990	2005	2006	
Μάντσεστερ	13	15	21	0,08
Βουδαπέστη	21	21	22	0,08
Βιέννη	20	23	23	0,08
Λυόν	18	24	24	0,07
Γλασκώβη	10	22	25	0,06
Ρώμη	-	26	26	0,06
Κοπεγχάγη	-	25	27	0,06
Λίντς	-	-	28	0,05
Βουκουρέστι	-	-	29	0,04
Ελσίνκι	-	27	30	0,04
Μόσχα	24	28	31	0,03
Αθήνα	22	30	32	0,03
Όσλο	-	29	33	0,02

Πηγή: *European Cities Monitor*, 2006

(Σημείωση: Το 1990 η μελέτη περιελάμβανε 25 πόλεις ενώ το 2006, 30 πόλεις αντίστοιχα)

Μεταξύ των 33 αυτών πόλεων περιλαμβάνεται το σύνολο των δεκαεπτά πόλεων που χαρακτηρίζονται ως «**Ευρωπαϊκές μηχανές**», δέκα εκ των οποίων βρίσκονται εντός του αναπτυξιακού πενταγώνου που οριοθετείται από το Λονδίνο – Παρίσι – Μιλάνο – Μόναχο – Αμβούργο.

Παρατηρείται ότι η Αθήνα έχει ήδη υπερκερασθεί από τις πρωτεύουσες τριών νέων κρατών μελών (Πράγα, Βαρσοβία, Βουδαπέστη,) αλλά και από πόλεις όπως η Λισσαβόνα, που επίσης αντιμετωπίζει παρεμφερή προβλήματα προσβασιμότητας, είναι πρωτεύουσα ενός κράτους με εθνική οικονομία ομοειδή με την ελληνική και με επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης χαμηλότερο από το ελληνικό.

Πίνακας 7.1.10.19 Παράγοντες που προσδιορίζουν την ελκυστικότητα μιας πόλης ως επιχειρηματικό κέντρο, 2006

Παράγοντας	Θέση Αθήνας	
	2006	2005
Ευκολία πρόσβασης σε αγορές, πελάτες	29	29
Διαθεσιμότητα καταρτισμένου προσωπικού	32	30
Μεταφορικές συνδέσεις με άλλες πόλεις και το εξωτερικό	33	28
Ποιότητα των τηλεπικοινωνιών	32	30
Κόστος προσωπικού	6	7
Κλίμα που δημιουργεί η κυβέρνηση για τις επιχειρήσεις μέσω φορολογικών πολιτικών και διαθεσιμότητας χρηματοδοτικών πρωτοβουλιών	29	19
Κόστος χώρων γραφείου	16	7
Διαθεσιμότητα χώρων γραφείου	30	30
Ομιλούμενες γλώσσες	32	30
Ευχέρεια μετακινήσεων εντός της πόλης	33	30
Ποιότητα ζωής των εργαζομένων	30	27
Χαμηλά επίπεδα ρύπανσης	30	28

Πηγή: *European Cities Monitor*, 2006

Παρατηρείται ότι η Αθήνα κατέχει χαμηλή θέση σε σχέση με όλους τους παράγοντες, με εξαίρεση το κόστος προσωπικού, όπου κατατάσσεται 6^η, και το κόστος χώρων γραφείου, όπου κατατάσσεται στην 16^η θέση.

Ελκυστικότητα της Αττικής ως τουριστικός προορισμός

Η Αθήνα υπήρξε για αντικειμενικούς λόγους ανέκαθεν πόλος έλξης περιηγητών και, ήδη από τη δεκαετία του 1920 αποτελεί σύγχρονο τουριστικό πόλο έλξης των αλλοδαπών τουριστών, είτε πρόκειται για επισκέπτες της πρωτεύουσας, είτε για επισκέπτες – τουρίστες της Ελλάδας με ενδιάμεσο σταθμό την Αθήνα.

Οι περισσότεροι και σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία κλπ της Περιφέρειας είναι συγκεντρωμένοι στην κεντρική περιοχή της Αθήνας, ενώ οι ζώνες και εγκαταστάσεις θαλάσσιας αναψυχής, ψυχαγωγίας κλπ συγκεντρώνονται στις παραλιακές και νησιωτικές περιοχές. Η πολιτιστική υποδομή της Αθήνας περιλαμβάνει 38 μνημεία, 32 αρχαιολογικούς χώρους, 28 κρατικά μουσεία και 30 μη δημόσια μουσεία.

Κατά τη δεκαετία 1995 – 2005, παρατηρείται πτωτική τάση της τουριστικής κίνησης στην Περιφέρεια Αττικής, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τη γενικότερη τάση ανόδου του τουριστικού ρεύματος στο σύνολο της χώρας.

Πίνακας 7.1.10.20 Εξέλιξη τουριστικής κίνησης και ξενοδοχειακών κλινών στην Περιφέρεια Αττικής, 1995 – 2005.

	1995		2000		2005	
	Αριθμός	% στη χώρα	Αριθμός	% στη χώρα	Αριθμός	% στη χώρα
Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα	71.522	12,8%	64.299	10,6%	62.312	9,1%
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	4.431.064	11,8%	4.901.129	10,6%	3.957.594	9,9%
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	2.319.717	19,5%	2.896.445	19,8%	2.130.693	15,3%
Διανυκτερεύσεις σύνολο	6.750.781	13,7%	7.992.225	13,1%	6.088.287	11,3%

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ομάδας Σχεδιασμού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής.

Οι βασικοί παράγοντες για την εξέλιξη αυτή ήταν ο οξύς διεθνής ανταγωνισμός από γειτονικές μεσογειακές χώρες, η ρύπανση του περιβάλλοντος και οι δυσχέρειες στην κυκλοφορία, η παρεχόμενη ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών, οι ελλείψεις σε ειδικές υποστηρικτικές υποδομές (συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι, χώροι πολιτιστικής υποδομής, μαρίνες, γήπεδα γκολφ κ.λ.π..) που ευνοούν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας, η ελλιπής διασύνδεση και ανάδειξη της υπάρχουσας αρχαιολογικής και πολιτιστικής υποδομής, η υποβαθμισμένη αισθητική και αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των αστικών περιοχών κ.λ.π.. Οι παραπάνω παράγοντες συνδυάζονται και με την ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές του υπόλοιπου της Χώρας, λόγω και της κρατικής πολιτικής κινήτρων - αντικινήτρων για την ανάπτυξη του τουρισμού στις εκτός Αττικής περιοχές.

Οι σωρευτικές επιπτώσεις των παραπάνω περιόρισαν εξαιρετικά τις τουριστικές επενδύσεις στην Αττική και οδήγησαν έως και στην αλλαγή χρήσης ορισμένων τουριστικών εγκαταστάσεων.

Με την ευκαιρία της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 αυξήθηκαν σημαντικά οι δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης της Αττικής, καθότι:

- Κατασκευάσθηκαν σημαντικές αθλητικές υποδομές και αναδείχθηκαν σημαντικοί τουριστικοί- πολιτιστικοί πόλοι (π.χ. παρέμβαση Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, ανάπλαση περιοχής Πλάκας, Μέγαρο των φίλων της Μουσικής, δίκτυο αναβαθμισμένων Μουσείων κλπ),
- Βελτιώθηκαν οι μεταφορικές κυρίως υποδομές της πόλης,
- Προβλήθηκε σημαντικά η Αθήνα ως τουριστικός προορισμός,
- Δημιουργήθηκαν ορισμένες νέες τουριστικές εγκαταστάσεις και αναβαθμίστηκαν οι περισσότερες από τις υπάρχουσες.

Οι θετικές επιπτώσεις των παραπάνω περιορίζονται από το γεγονός ότι δεν έχουν ακόμη αξιοποιηθεί επαρκώς οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις με νέες χρήσεις, οι οποίες, σε πολλές περιπτώσεις, μπορούν να συμβάλλουν στην αναβάθμιση του τουρισμού της Αττικής.

Γενικά, η Αθήνα δεν έχει κατορθώσει να κεφαλαιοποιήσει ακόμα την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων για την ανάπτυξη του τουρισμού, σε αντίθεση με τη Βαρκελώνη, όπου ο αριθμός των επισκεπτών μεταξύ 1992 -2000 αυξήθηκε κατά 67,6%, και το Σίδνεϋ, όπου μεταξύ 2001 και 2003 διοργανώθηκαν 97 διεθνή συνέδρια με 135.250 επισκέπτες.

Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στην Αθήνα κατά τα δύο τελευταία έτη (2005 και 2006) φαίνεται να παρουσιάζει τάσεις ανακοπής της φθίνουσας πορείας, όπως φαίνεται από τις πληρότητες των ξενοδοχείων της Αθήνας και των γύρω περιοχών κατά το διάστημα Ιανουαρίου – Αυγούστου 2006

**Πίνακας 7.1.10.21 Στατιστικά στοιχεία Αθήνας και ευρωπαϊκών προορισμών
(Ευρωπαϊκό benchmark Ιανουάριος – Αύγουστος 2006).**

Πόλεις	Πληρότητα			Μέση τιμή δωματίου			Έσοδο ανά διαθέσιμο δωμάτιο		
	2006	2005	Διαφορά	2006	2005	Διαφορά	2006	2005	Διαφορά
Αθήνα	67,4	60,7	11,0%	106,66	103,66	2,9%	71,84	62,88	14,2%
Βιέννη	73,3	71,1	3,1%	125,46	115,66	8,5%	91,96	82,23	11,8%
Λονδίνο	80,9	74,4	8,7%	186,10	174,52	6,6%	150,55	129,84	16,0%
Παρίσι	72,7	69,3	4,9%	186,91	183,19	2,0%	135,88	126,95	7,0%
Βερολίνο	65,9	62,6	5,3%	118,16	102,02	15,8%	77,87	63,86	21,9%
Μόναχο	68,8	67,9	1,3%	129,49	118,16	9,6%	89,09	80,23	11,0%
Ρώμη	75,1	70,8	6,1%	194,37	190,92	1,8%	145,97	135,17	8,0%
Αμστερνταμ	79,0	74,1	6,6%	153,95	141,19	9,0%	121,62	104,62	16,2%
Βαρκελώνη	70,0	70,9	-1,3%	154,96	150,36	3,1%	108,47	106,61	1,8%
Μαδρίτη	66,7	65,0	2,6%	133,66	127,02	5,2%	89,15	82,56	8,0%

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Πόλεις	Πληρότητα			Μέση τιμή δωματίου			Έσοδο ανά διαθέσιμο δωμάτιο		
	2006	2005	Διαφορά	2006	2005	Διαφορά	2006	2005	Διαφορά
Κων/πολη	68,9	74,7	-7,8%	155,14	138,44	12,1%	106,89	103,41	3,4%

Πηγή: JBR Hellas – Howarth, έρευνα benchmark για λογαριασμό της Ένωσης Ξενοδόχων Αττικής

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα, η μέση πληρότητα των Αθηναϊκών ξενοδοχείων διαμορφώθηκε στο 67,4%, έναντι 60,7% στο αντίστοιχο περσινό εξάμηνο (αύξηση 11%, μία από τις μεγαλύτερες σε μεγάλη ευρωπαϊκή πόλη). Η μέση τιμή δωματίου εμφάνισε αύξηση μόλις 2,9% και έφτασε στα 106,6 Ευρώ, ενώ στο έσοδο ανά διαθέσιμο δωμάτιο καταγράφεται αύξηση της τάξης του 14,2% και ο δείκτης διαμορφώθηκε στα 71,8 Ευρώ έναντι 62,88 Ευρώ του 2005. Πάντως, παρά την αύξηση που παρατηρείται, οι πληρότητες των αθηναϊκών ξενοδοχείων παραμένουν χαμηλότερες σε σύγκριση με άλλες πόλεις (Λονδίνο, Άμστερνταμ, Βιέννη, Παρίσι, Βαρκελώνη κλπ), αν και πλέον έχουν ξεπεράσει ορισμένες άλλες πόλεις (Βερολίνο, Μαδρίτη).

Η Αθήνα στο εξεταζόμενο δείγμα των 11 πόλεων, παρουσιάζει συγκριτικά τη μεγαλύτερη αύξηση όσον αφορά στις διανυκτερεύσεις, ενώ αντίθετα στην αύξηση των τιμών παραμένει η τρίτη χαμηλότερη.

Ο τουρισμός της Περιφέρειας Αττικής παραμένει μονοδιάστατα προσανατολισμένος στον Ιστορικό – Πολιτιστικό τουρισμό (εστιασμένο στις επισκέψεις των παγκόσμιας εμβέλειας μνημείων της πόλης) και στον τουρισμό θαλάσσιας αναψυχής στην παράκτια ζώνη.

Επίσης, δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς οι δυνατότητες ανάπτυξης πολλαπλών ειδικών μορφών τουρισμού, με έμφαση σε εκείνες που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του τομέα στην κατεύθυνση της αειφορίας.

Τέλος, επισημαίνεται η έως σήμερα έλλειψη σχεδιασμού mega-γεγονότων³⁷ στην Αττική, μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, έτσι ώστε να τοποθετηθεί η Αθήνα στον ανταγωνισμό των ευρωπαϊκών Μητροπόλεων ως πόλων υποδοχής 12μηνου τουρισμού.

³⁷ Ως «mega» γεγονότα ή «mega events» προσδιορίζονται αυτά τα οποία διοργανώνονται και λαμβάνουν χώρα για μια μικρή διάρκεια χρονική περίοδο και μια φορά, κατά τη διάρκεια ενός έτους. Αναφέρονται ενδεικτικά οι Παγκόσμιες Εμπορικές Εκθέσεις, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, τα FIFA World Cup, τα UEFA European Championship, φεστιβάλ κύρους κλπ. Τα στρατηγικά χαρακτηριστικά των mega events αφορούν στις μακροπρόθεσμες επιδράσεις για τις πόλεις που τα φιλοξενούν.

7.1.11 Κοινωνική Συνοχή

Ποσοστά αλλοδαπών στο συνολικό πληθυσμό

Σε πολλές χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, οι χαμηλοί ή αρνητικοί ρυθμοί της φυσικής μεταβολής του πληθυσμού αλλά και η γήρανση αντισταθμίζονται με τη μετανάστευση. Γι' αυτό και η αποτελεσματικότερη εργασιακή και κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και καίρια κοινωνικοοικονομικά ζητήματα. Τα τελευταία χρόνια, η εισροή στην Ελλάδα μεγάλου αριθμού μεταναστών οδήγησε σε υψηλά επίπεδα το ποσοστό αλλοδαπών στο συνολικό πληθυσμό (6,9% με στοιχεία της απογραφής 2001). Στην Περιφέρεια Αττικής το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 10%.

Κατανομή εισοδήματος

Η διανομή του παραγόμενου εισοδήματος επηρεάζει άμεσα το εύρος των κοινωνικών ανισοτήτων και κατά συνέπεια την κοινωνική συνοχή μιας χώρας. Εντάσσεται στην ποιοτική διάσταση του επιπέδου ζωής και της ευημερίας της κοινωνίας στο σύνολό της. Τα ποσοστά φτώχειας στην Ελλάδα κυμαίνονται σε επίπεδα πάνω από το 20%, παρά τις υψηλές δαπάνες κοινωνικής προστασίας. Σύμφωνα με την έρευνα του Ε.Κ.Κ.Ε «Περιφερειακές διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα» (Ιούλιος 2005) το συνολικό ποσοστό πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο αποκλεισμού λόγω της φτώχειας μετά τις κοινωνικές δαπάνες, ανέρχεται στο 21% για το σύνολο της χώρας, ενώ για την Περιφέρεια Αττικής στο 12,2% αντίστοιχα. Υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας αντιμετωπίζουν οι γυναίκες (12,5%) στην Περιφέρεια σε σχέση με τους άνδρες (11,9%).

Ισότητα μεταξύ ανδρών - γυναικών

Το ζήτημα της ισότητας ανδρών – γυναικών συνδέεται κυρίως και άμεσα με τον τομέα της απασχόλησης. Στην Περιφέρεια Αττικής:

- Η γυναικεία απασχόληση ανέρχεται στο 49,4% (2005), έναντι 46,1% του μέσου όρου της χώρας, υπολειπόμενα όμως κατά πολύ του Ευρωπαϊκού μέσου όρου 56,3% (ΕΕ-25)³⁸.
- Η ανεργία των γυναικών καταγράφεται σε επίπεδα κάτω του εθνικού μέσου όρου (13,1% έναντι 16,2%), ωστόσο εμφανίζεται κατά πολύ υψηλότερη του Ευρωπαϊκού μέσου όρου 9,8% (ΕΕ-25).

Τα παραπάνω στοιχεία συνηγορούν σε μικρή και αργά αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, αλλά και πολλά περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης της πρόσβασης των γυναικών στην απασχόληση.

---

³⁸ EUROSTAT

Στον τομέα της επιχειρηματικότητας, η πιθανότητα δημιουργίας νέας επιχείρησης από άνδρες είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη για τις γυναίκες. Επίσης εντοπίζονται αδυναμίες όσον αφορά τη βιωσιμότητα των νέων επιχειρήσεων από γυναίκες.

Στο πλαίσιο της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2000-2006 προβλέπονται ειδικές δράσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών, τόσο μέσω της δημιουργίας και λειτουργίας κοινωνικών δομών (Βοήθεια στο σπίτι, Βρεφονηπιακοί σταθμοί) όσο και μέσα από τη δημιουργία ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων στις Μικρομεσαίες Μεταποιητικές Επιχειρήσεις όσο και στις μεγάλες επιχειρήσεις.

7.1.12 Πολιτιστική κληρονομιά

Οι πολιτιστικοί πόροι της Περιφέρειας Αττικής είναι ιδιαίτερα αξιόλογοι τόσο, κυρίως από την άποψη της σημασίας τους (δεδομένης της διεθνούς ακτινοβολίας τους) όσο και από την άποψη του αριθμού και της ποικιλίας τους. Οι πολιτιστικοί αυτοί πόροι κατανέμονται σε όλη την Περιφέρεια και καλύπτουν ευρύτατο ιστορικό και καλλιτεχνικό φάσμα: από τους αρχαίους ναούς του Ιονίου και της Αφαιάς, στα ιερά της Ελευσίνας, της Ραμνούντος και του Αμφιαράειου, μέχρι τους βυζαντινούς ναούς και τα νεότερα μνημεία, νεοκλασικά, μεσοπολεμικά κ.α.

Τα σημαντικότερα μουσεία και αρχαία, βυζαντινά και νεώτερα μνημεία της Αττικής παρουσιάζονται συνοπτικά ακολούθως

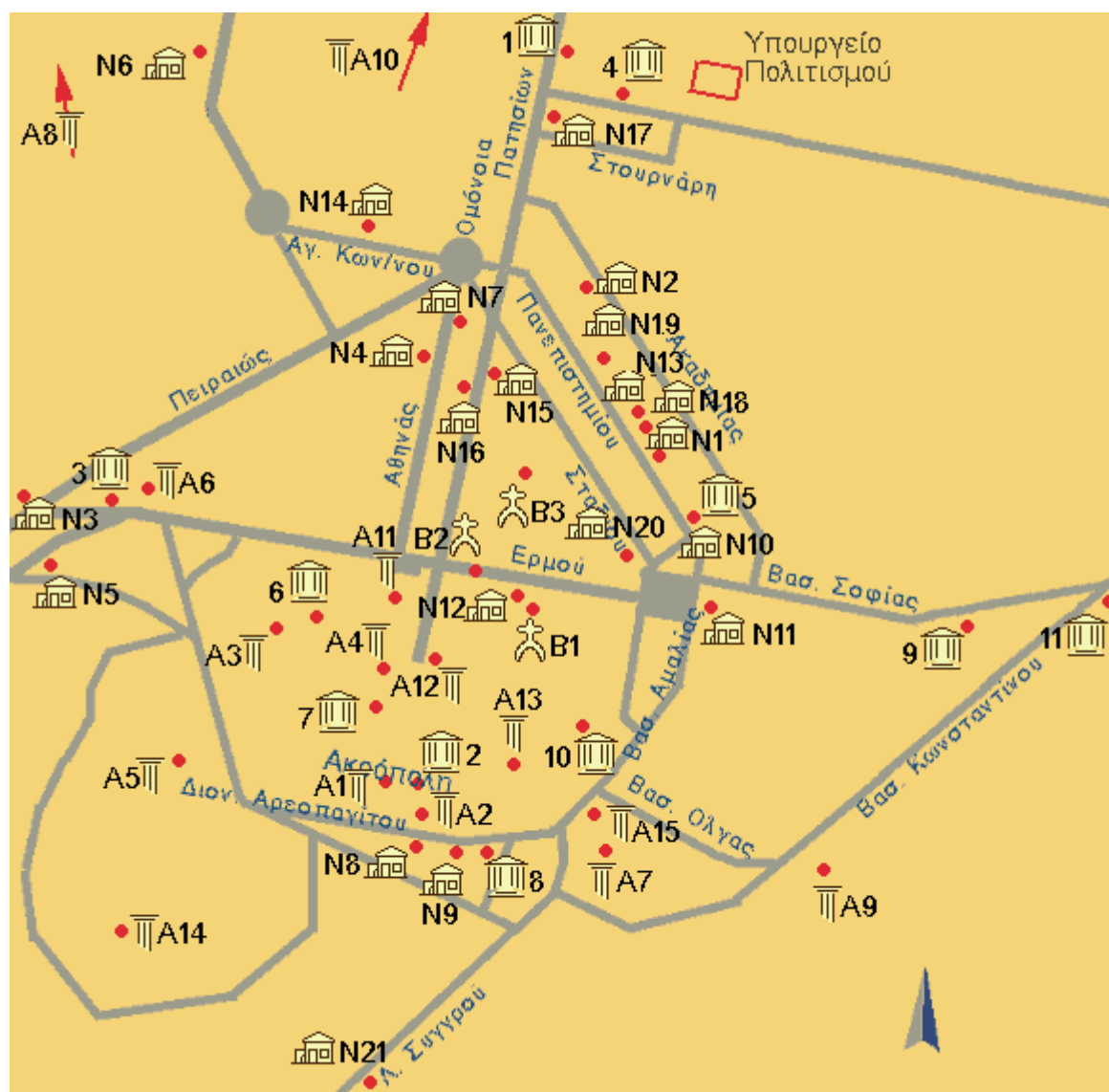
Εικόνα 7.1.12.1. Αρχαιολογικοί Χώροι Περιφέρειας Αττικής

Πίνακας 7.1.12.1. Αρχαιολογικοί Χώροι Περιφέρειας Αττικής (πλην κέντρου Αθηνών)

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
1	Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνος	A1	Ιερό Ποσειδώνος (Πόρου)	N1	Συγκρότημα κτιρίων του πρώτου Πολεμικού Ναυστάθμου της Ελλάδος (Κ.Ε.Πόρος)
2	Αρχαιολογικό Μουσείο Πόρου	A2	Βραυρών	N2	Μεταλλευτικό συγκρότημα Καμάριζας Λαυρίου
3	Αρχαιολογικό Μουσείο Κυθήρων	A3	Κολώνα (Αίγινας)	N3	Αρχοντικό Σωτηρίου Ανάργυρου (Ντάπια Σπετσών)
4	Αρχαιολογικό Μουσείο Μαραθώνος	A4	Τροιζήνα	N4	Παραδοσιακός Οικισμός Υδρας
5	Αρχαιολογικό Μουσείο Αίγινας (Κολώνας)	A5	Θορικός	N5	Δημοτικό Θέατρο Πειραιά
6	Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς	A6	Αφαία (Αίγινα)		
7	Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας	A7	Σούνιο - Ιερό Ποσειδώνος και Αθηνάς		
8	Αρχαιολογικό Μουσείο Μεγάρων	A8	Αμφιάρειο (Ωρωπού)		
9	Αρχαιολογικό Μουσείο Ωρωπού	A9	Τύμβος Μαραθώνος		
10	Αρχαιολογικό Μουσείο Αφαίας Αίγινας	A10	Ραμνούς		
11	Αρχαιολογικό Μουσείο Λαυρίου	A11	Ελευσίνα		
12	Συλλογή Εργων Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης Κυθήρων (Λιβιάδι)	A12	Αιγόσθενα		
13	Μουσείο Σπετσών	A13	Κρήνη Θεαγένους (Μέγαρο)		
14	Ναυτικό Μουσείο Ελλάδας	A14	Αρχαιολογικός Χώρος Κυθήρων		
15	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή	A15	Σπήλαιο Παιανίας		
16	Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου	A16	Θολωτός Τάφος Αχαρνών		
17	Μουσείο Γουναρόπουλου Δήμου Ζωγράφου	B1	Μονή Καισαριανής		
18	Μουσείο Μαρίκας Κοτοπούλη				
19	Σπαθάρειο Μουσείο Θεάτρου Σκιών	B2	Ομορφοκκλησιά		

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
20	Μουσείο Βορρέ				
21	Πινακοθήκη Δημήτρη Πιερίδη	B3	Μονή Δαφνίου		
22	Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά	B4	Μονή Αστερίου		
23	Μουσείο Ζυγομαλά				
24	Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ				
25	Μουσείο Π. Κουντουριώτη στην Ύδρα				

Η θέση των μνημείων παρουσιάζεται στην Εικόνα 7.1.12.1.

Εικόνα 7.1.12.1. Αρχαιολογικοί Χώροι Αθηνών

Πίνακας 7.1.12.2. Αρχαιολογικοί Χώροι Αθηνών

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
1	Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο	A1	Ακρόπολις	N1	Οφθαλμιατρείο Αθηνών
2	Μουσείο Ακρόπολης	A2	Αρχαιολογικός χώρος Βόρειας και Νότιας Κλιτύος Ακροπόλεως	N2	Φοιτητική Λέσχη Πανεπιστημίου Αθηνών
3	Αρχαιολογικό Μουσείο Κεραμεικού	A3	Αρχαία Αγορά	N3	Γκάζι
4	Επιγραφικό Μουσείο	A4	Ρωμαϊκή Αγορά	N4	Δημαρχείο
5	Νομισματικό Μουσείο	A5	Πνύκα	N5	Παλιό πιλοποιείο Πουλόπουλου (Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη)
6	Μουσείο Αρχαίας Αγοράς (Στοά Απάλου)	A6	Κεραμεικός	N6	Σιδηροδρομικός σταθμός ΟΣΕ Πειραιώς - Αθηνών - Πελοποννήσου
7	Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου	A7	Ολυμπείο	N7	Κτήρια γραφείων (οδοί Αθηνάς και Λυκούργου)
8	Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως	A8	Ακαδημία Πλάτωνος	N8	Κατοικία της οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου 37
9	Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο	A9	Παναθηναϊκό Στάδιο	N9	Κατοικία της οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου 17
10	Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης	A10	Σπήλαιο "Προφήτη Ηλία"	N10	Ιλίου Μέλαθρον
11	Εθνική Πινακοθήκη	A11	Βιβλιοθήκη Αδριανού	N11	Βουλή
12	Εθνικό Ιστορικό Μουσείο	A12	Ωρολόγιο Κυρρήστου (Αέρηδες)	N12	Μητρόπολη Αθηνών
13	Σιδηροδρομικό Μουσείο Αθηνών	A13	Μνημείο Λυσικράτους	N13	Πανεπιστήμιο Αθηνών
14	Μουσείο Χαρακτικής και Γραφικών Τεχνών	A14	Μνημείο Φιλοπάππου	N14	Εθνικό Θέατρο
15	Μουσείο-Καλλιτεχνική Συλλογή Εθνικής Τραπέζης	A15	Πύλη Αδριανού	N15	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος
16	Φιλοτελικό Μουσείο	A16	Θέατρο Διονύσου	N16	Κτίριο Μελά
17	Μουσείο και Κέντρο Μελέτης του Ελληνικού Θεάτρου	B1	Παναγία Γοργοεπήκοος	N17	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
18	Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων	B2	Καπνικαρέα	N18	Ακαδημία Αθηνών
19	Πολεμικό Μουσείο	B3	Αγιοι Θεόδωροι	N19	Εθνική Βιβλιοθήκη
20	Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής			N20	Παλαιά Βουλή
21	Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων			N21	ΦΙΞ

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
22	Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων				
23	Μουσείο Κοσμήματος Ηλία Λαλαούνη				
24	Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης - Ίδρυμα Νικολάου Π. Γουλανδρή				
25	Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης				
26	Αρχαιολογική έκθεση στο σταθμό ΜΕΤΡΟ "Ακρόπολις"				
27	Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος				
28	Μουσείο Φρυσίρα				
29	Μουσείο Πιερίδη Αρχαίας Κυπριακής Τέχνης				

Η θέση των μνημείων παρουσιάζεται στην Εικόνα 7.1.12.2.

Την κυρίαρχη βέβαια θέση στην αξιολόγηση των πολιτιστικών πόρων κρατούν οι αρχαιολογικοί χώροι στο κέντρο της Αθήνας, για τους οποίους βρίσκεται σε εξέλιξη το σχέδιο της ενοποίησης τους σε ένα Αρχαιολογικό Πάρκο σε συνδυασμό με την αναβάθμιση του Ιστορικού Κέντρου της Πόλης και των παραδοσιακών γειτονιών της Πλάκας, του Μεταξουργείου, του Ψυρρή και άλλων λιγότερο κεντρικών, όπως τα Εξάρχεια.

Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία της Αθήνας παρά την αξίας τους και τη σημασία τους για την ανάδειξη της ιστορικής της ταυτότητας και παρά την κεντρική τους θέση, έχουν σήμερα περιθωριοποιηθεί στη συνείδηση των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων της, κυρίως επειδή οι συνθήκες προσέγγισης, επίσκεψης και θέασης τους έχουν καταστεί εξαιρετικά δυσάρεστες μια και συνδέονται με τα γενικότερα προβλήματα του επιβαρημένου περιβαλλοντικά και κυκλοφοριακά αστικού κέντρου. Σημείο αναφοράς για το ιστορικό κέντρο αποτελεί ο βράχος της Ακρόπολης, που συνιστά ένα μοναδικού ιστορικού και καλλιτεχνικού πλούτου σύνολο από τόπους και μνημεία λατρείας, κατοικίες και δημόσια έργα, ως κατάλοιπων της μακραίωνης και συνεχούς ανθρώπινης παρουσίας στη περιοχή.

Σε άμεση γειτνίαση με τον χώρο της Ακρόπολης και σε ένα τόξο που ξεκινά από το Καλλιμάρμαρο Στάδιο στα Ανατολικά και καταλήγει στο Νεκροταφείο του Κεραμικού στα δυτικά, βρίσκονται μερικά ακόμα από τα πιο σημαντικά μνημεία της Αρχαίας Πόλης όπως:

- ο χώρος της Αρχαίας Αγοράς με τα κύρια μνημεία της, τη Στοά του Αττάλου και λοιπές στοές, το Ναό του Ηφαίστου, το Βουλευτήριο, το Θόλο κ.α
- ο Αρειος Πάγος
- ο λόγος του Φιλοπάππου
- η Πνύκα
- ο Κεραμεικός με το Δίπυλο και την Ιερά Πύλη, τμήμα των αρχαίων τοίχων και το Αρχαίο Νεκροταφείο.
- το Ολυμπείο και η Πύλη του Αδριανού που σηματοδοτεί την Νέα Αθήνα.
- η Ρωμαϊκή Αγορά
- η βιβλιοθήκη του Αδριανού.
- το Ωρολόγιο του Κυρίστου
- το μνημείο του Λυσιστράτους.
- τα οικοδομήματα της Νότιας Κλιτύος της Ακρόπολης, το Θέατρο Διονύσου, το χορηγικό μνημείο Θρασύλλου, τη Στοά του Ευμενούς, το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού κ.α.

Στα σημαντικά μνημεία της Αθήνας πρέπει να συμπεριληφθούν η Ακαδημία Πλάτωνος, το Δημόσιο Σήμα, το Λύκειο του Αριστοτέλους καθώς και μεγάλος αριθμός μνημείων και ευρημάτων που έχουν αποκαλυφθεί στις εργασίες κατασκευής του Μετρό Αθηνών.

Επισημαίνεται η εξαιρετικά άνιση κατανομή του αριθμού των επισκεπτών στους παραπάνω χώρους και μνημεία, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία αριθμού επισκεπτών ανά αρχαιολογικό χώρο (ΕΑΧΑ-ΑΕ- μελέτη πλαίσιο για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας-Κλ. Παλυβού 1998).

Σύμφωνα, με τα στοιχεία αυτά 86,4% των τουριστών επισκέπτονται την Ακρόπολη, 6,6% την Αρχαία Αγορά, 3,6% το Ολυμπείο, 1,9% το θέατρο του Διονύσου, 0,8% τη Ρωμαϊκή Αγορά και 0,7% τον Κεραμικό. Αυτή η ανισότητα και η υποεκμετάλλευση ορισμένων πολύ σημαντικών πόρων θα μπορούσε αντιμετωπισθεί με την ορθολογική οργάνωση των διαδρομών με τρόπο ώστε να λειτουργούν συμπληρωματικά. Σχετική πρόταση προωθείται μέσω της μελέτης πλαισίου της Ε.Α.Χ.Α.

7.1.13 Υλικά και Περιουσιακά Στοιχεία

7.1.13.1 Υφιστάμενες Χρήσεις γης

Η κατανομή της εκτάσεως της Περιφέρειας Αττικής κατά τις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης (καλλιεργούμενες εκτάσεις, βοσκότοποι, δάση κ.λ.π..) σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ - Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος για το έτος 2001, παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα και στο σχετικό διάγραμμα.

**Πίνακας 7.1.13.1. Χρήσεις - Κάλυψης Γης Περιφέρειας Αττικής
(Εκτάσεις σε χιλ. Στρέμματα)**

Περιφέρεια Αττικής	Αριθμός Δήμων και Κοινοτήτων	Μορφολογία Εδάφους	Συνολική έκταση	Καλλιεργούμενες εκτάσεις	Βοσκότοποι		Δάση	Νερά	Οικισμοί	Άλλες εκτάσεις
					Κοινοτικοί ή δημοτικοί	Άλλοι (ιδιωτικοί κλπ)				
	83	Π	1137,80	325,70	71,20	138,10	162,90	15,30	409,00	15,40
	64	Η	2449,50	586,80	228,20	340,40	863,90	17,50	328,60	84,20
	3	Ο	220,90	35,20	37,40	43,10	100,80	1,00	3,60	0,00
Σύνολο Περιφέρειας	150		3808,20	947,70	336,80	521,60	1127,60	33,80	741,20	99,60

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η συνολική έκταση της Περιφέρειας Αττικής, δηλαδή τα 3808,20 χιλιάδες στρέμματα, παρουσιάζει την ακόλουθη κατανομή στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης:

- Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις καλύπτουν 947,7 χιλιάδες στρέμματα ή 25,0% της συνολικής έκτασης.
- Οι βοσκότοποι καλύπτουν 858,4 χιλιάδες στρέμματα ή 23,0% της συνολικής έκτασης.
- Τα δάση καλύπτουν 1127,6 χιλιάδες στρέμματα ή 29,0%.
- Τα νερά καλύπτουν έκταση 33,8 χιλιάδων στρεμμάτων ή 1,0% της συνολικής έκτασης
- Οι οικισμοί καλύπτουν έκταση 741,2 χιλιάδων στρεμμάτων ή 19,0% της συνολικής έκτασης.

Τέλος υπάρχουν και άλλου είδους εκτάσεις οι οποίες καλύπτουν έκταση 99,6 χιλιάδων στρεμμάτων ή 3,0% της συνολικής έκτασης

Ανατολική Αττική

Στην **Ανατολική Αττική**, περιοχές με μεγάλη γεωργική ανάπτυξη χαρακτηρίζονται τα Μεσόγεια και η περιοχή Αναβύσσου, ενώ στη βορειοανατολική Αττική οι περιοχές Βαρνάβα, Καπανδριτίου, Μαραθώνα, Αυλώνα, και εκατέρωθεν του Ασωπού ποταμού προς τον Ωρωπό.

Παρατηρείται σταδιακή μείωση της γεωργικής γης και διάθεση της για νέες αστικές χρήσεις, όπως η αναψυχή, ο τουρισμός και η κατοικία στις παράκτιες περιοχές, ενώ στην ενδοχώρα αναπτύσσεται το εμπόριο, η μεταποίηση και μερικώς η κατοικία.

Η καταστροφή των δασών με σκοπό την αναζήτηση γης για άλλες χρήσεις αποτελεί σημαντικότατο πρόβλημα.

Οι βασικές παραγωγικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται είναι:

- μεταποιητικές, βιομηχανικές ή βιοτεχνικές μικρής και μεγάλης κλίμακας ή δραστηριότητες συνδεδεμένες με την οικοδομή.
- εμπορικές, που καλύπτουν λιανικό και χονδρικό εμπόριο.
- τουριστικές, είτε ξενοδοχεία - ενοικιαζόμενα δωμάτια ή διαμερίσματα, είτε με 2η κατοικία, που συνοδεύονται από εμπόριο, εστιατόρια, μπαρ, μαρίνες και γενικώς θαλάσσια αναψυχή.

Οι περισσότερες από τις προαναφερθείσες δραστηριότητες διεξάγονται από κατοίκους της πρωτεύουσας σαν προσωπική εργασία ή επιχειρηματική δραστηριότητα. Πολλοί μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής αποκτούν εισοδήματα που αποφέρει η κατάτμηση και η πώληση της γης.

Με την έννοια αυτή η έλλειψη αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωροταξικού σχεδιασμού είχε ως αποτέλεσμα την απόκτηση αστικής χρηστικότητας του συνόλου της γεωργικής γης και αυτής που προέκυψε από καμένες δασικές εκτάσεις. Η αστική χρήση γης συγκέντρωσε τις παραπάνω δραστηριότητες και προκάλεσε αύξηση των τιμών γης.

Δυτική Αττική

Η αγροτική χρήση αποτελεί ακόμη σημαντική δραστηριότητα στον Ασπρόπυργο, το Ζεφύρι και τη Φυλή, απασχολεί δε ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού. Στον Ασπρόπυργο ικανοποιητικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η καλλιέργεια κηπευτικών, ενώ συγχρόνως χαρακτηρίζεται και από τα σημαντικά κέντρα αγελαδοτροφίας του Νομού Αττικής, με μεγάλες αποδόσεις ανά ζωική μονάδα. Σημαντικές κτηνοτροφικές δραστηριότητες παρατηρούνται και στο Δήμο Φυλής.

Στην Μεγαρίδα πραγματοποιείται εκτροφή ζώων και στη περιοχή της Νέας Περάμου παραγωγή οστράκων. Η απευθείας διάθεση των προϊόντων στην κατανάλωση από τους ίδιους τους παραγωγούς αποτελεί βασικό αίτιο της δυναμικής του πρωτογενούς τομέα.

Η έντονη αστικοποίηση που παρατηρήθηκε μεταπολεμικά αλλά και πρόσφατα στην ευρύτερη περιοχή μελέτης, με την παράλληλη συρρίκνωση του αγροτικού τομέα, οδήγησαν σε κερδοσκοπικές διαδικασίες σε βάρος της αγροτικής γης, η οποία μετατρέπεται από τους ιδιοκτήτες της, άναρχα και αυθαίρετα, σε οικιστική, σε αντικείμενο δηλαδή συγνής εκμετάλλευσης και στεγαστικών αναγκών κατώτερων εισοδηματικά στρωμάτων.

Το τελικό αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών είναι η γεωργική γη να τείνει να εκλείπει εντελώς από την περιοχή, με πολύ σοβαρές οικολογικές επιπτώσεις.

Η μέτρια ποιότητα των εδαφών και το μικρό ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων εμπόδισαν την ανάπτυξη εντατικών καλλιεργειών.

Αξιόλογες εκτάσεις στο Θριάσιο πεδίο καταλαμβάνουν οι καλλιέργειες της ελιάς (παραδοσιακή καλλιέργεια στην περιοχή) και της φιστικιάς. Λιγότερες εκτάσεις χρησιμοποιούνται για την παραγωγή κηπευτικών που διοχετεύονται κυρίως στις λαϊκές αγορές της Αθήνας. Άλλες εκτάσεις χρησιμοποιούνται για την παραγωγή δημητριακών, ενώ υπάρχουν και μικρές εκτάσεις με άλλες καλλιέργειες.

Οι βοσκότοποι (περίπου 122.000 στρ.) αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των εκτάσεων των Δήμων Ασπροπύργου και Μάνδρας καθώς και της κοινότητας Μαγούλας, όπου η κτηνοτροφία αποτελεί παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα και παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση ζωικού κεφαλαίου.

Η ανεξέλεγκτη και χωρίς προγραμματισμό βόσκηση των χορτολιβαδικών αλλά και δασικών εκτάσεων έχει προκαλέσει σοβαρές καταστροφές στη βλάστηση της περιοχής.

Η σημαντικότερη δασική έκταση της ευρύτερης περιοχής είναι το Ποικίλο Όρος, που αποτελεί τμήμα του ορεινού όγκου του Αιγάλεω. Το Αιγάλεω, αποτελεί το φυσικό δυτικό όριο του Λεκανοπεδίου Αθηνών. Ο ορεινός όγκος του Αιγάλεω, είναι ένας σημαντικός κρίκος της αλυσίδας των ορεινών όγκων που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο και αποτελεί το δυτικό όριο που εκτείνεται από τις παρυφές της Πάρνηθας μέχρι το Σαρωνικό και χωρίζεται σε τρία τμήματα από τους αυχένες του Δαφνιού και της Ζαβερδέλας. Το Ποικίλο Όρος αποτελεί ένα από τα δύο τμήματα του Αιγάλεω. Το Ποικίλο, χωρίζει το Λεκανοπέδιο της Αθήνας από το Θριάσιο Πεδίο.

Το Ποικίλο όρος αποτελεί σήμερα ένα υποβαθμισμένο και πολλαπλά αλλοιωμένο τοπίο. Το γεγονός αυτό, οφείλεται σε διαδοχικές καταστροφές (πυρκαγιές, εκχερσώσεις, καταλήψεις των γύρω χώρων για εγκατάσταση προσφύγων και έντονη αυθαίρετη δόμηση, που οδήγησαν σε τραυματισμό άναρχο του βουνού με πολλά λατομεία, καταστροφή δένδρων, κ.λ.π.). Από το 1977 και μετά, που άρχισαν οι αναδασώσεις στο Ποικίλο, κατασκευάστηκε δίκτυο δασικών δρόμων για τις ανάγκες των εργασιών και για λόγους πυρασφάλειας, πλην όμως, οι δρόμοι αυτοί χρησιμοποιούνται σήμερα για την απόρριψη μπαζών, οικιακών απορριμμάτων και ακρήστων αντικειμένων.

Η μεγάλη υποβάθμιση του Ποικίλου και η έντονη λαθροθηρική δραστηριότητα, έχουν συντελέσει στη δραματική μείωση της πανίδας που υπήρχε στην περιοχή.

Από τα παραπάνω καθίσταται προφανής η ανάγκη διασφάλισης ζωτικού χώρου στις εναπομείνουσες αγροτικές ζώνες (Θριάσιο Πεδίο, Μεγαρίδα), σε συνδυασμό με την βελτίωση της ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων.

Η μεταποίηση αποτελεί τη βασική οικονομική δραστηριότητα. Η αυξητική τάση της μεταποίησης είναι μεγαλύτερη στην ευρύτερη περιοχή μελέτης από ό,τι στην περιφέρεια της πρωτεύουσας, χωρίς όμως η αύξηση του αριθμού των βιομηχανιών να συνοδεύεται από την

αντίστοιχη αύξηση των απασχολουμένων. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση μεγάλων βιομηχανικών μονάδων βρίσκεται στον Ασπρόπυργο.

Βασικό πρόβλημα του τομέα είναι η αποβιομηχάνιση που πλήττει το μεγαλύτερο αστικοβιομηχανικό κέντρο της χώρας τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα κυρίως της κλαδικής διάρθρωσης της βιομηχανίας και των μέχρι σήμερα περιοριστικών οικονομικών, πολεοδομικών και περιβαλλοντικών πολιτικών, αλλά και λόγω των δυσχερειών εκσυγχρονισμού μεγάλου αριθμού υπαρχουσών μονάδων, που οφείλονται σε γενικότερους λόγους οικονομικών συγκυριών και ιστορικής συγκρότησης και εξειδίκευσης της ελληνικής βιομηχανίας. Τα προβλήματα αυτά εκφράζονται με πτώση του ρυθμού αύξησης των επενδύσεων, αύξηση του βαθμού εισαγωγικής διείσδυσης, στασιμότητα της βιομηχανικής παραγωγής, επάλληλους κλάδους προβληματικών επιχειρήσεων, αύξηση της βιομηχανικής ανεργίας και συμπτώματα ιδιαίτερης παρακμής περιοχών στις οποίες εστιάζεται η μεγαλύτερη βιομηχανική ανεργία, όπως είναι η περιοχή του Θριάσιου Πεδίου.

Στις γενικές δυσχέρειες προστίθενται και ορισμένα ειδικότερα χαρακτηριστικά, όπως η πολιτική κινήτρων που μέχρι σήμερα ενθάρρυνε αποκλειστικά τις επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας στις οποίες η χώρα δεν έχει εξειδικευτεί μέχρι σήμερα, το ιδιαίτερα περιοριστικό πλαίσιο αδειοδότησης, τα προβλήματα και οι ελλείψεις στην εμπορία και την οργάνωση των επιχειρήσεων, η έλλειψη ποιοτικού ελέγχου στα προϊόντα και στους κλάδους με εξαγωγικό χαρακτήρα, το υψηλό κόστος δανεισμού που σήμερα επιλύεται σταδιακά ως πρόβλημα, ο πεπαλαιωμένος μηχανολογικός εξοπλισμός και ο περιορισμένος βαθμός εισαγωγής τεχνολογιών αντιρρύπανσης.

Η μείξη μονάδων βιομηχανίας και βιοτεχνίας με τις περιοχές κατοικίας ή η διασπορά τους στον περιαστικό χώρο και εκτός των σχεδιασμένων ζωνών ΒΙΟΠΑ-ΒΙΠΕ-ΒΕΠΕ, συνιστά πολεοδομικό πρόβλημα που χρήζει επίλυσης με κριτήρια περιορισμού της ασυμβίβαστης μείξης χρήσεων, κυριότερα όμως με αλλαγές μεθόδου παραγωγής και εισαγωγή φιλικότερων προς το περιβάλλον τεχνολογιών. Στις δυσχέρειες αυτές πρέπει να προστεθεί και η σημαντική έλλειψη βιομηχανικών υποδομών. Πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα ότι η Δυτική Αττική δεν διαθέτει εν λειτουργία ΒΙΠΕ.

Παρακάτω παρουσιάζεται η κατάσταση που επικρατεί από πλευράς βιομηχανικής και βιοτεχνικής χρήσης στους κυριότερους Δήμους της περιοχής μελέτης.

Δήμος Φυλής: Στο Δήμο δεν υπάρχουν μεγάλες βιομηχανικές μονάδες ή βιομηχανικές συγκεντρώσεις. Διάσπαρτες βιοτεχνικές μονάδες υπάρχουν στον οικιστικό ιστό.

Δήμος Άνω Λιοσίων: Η περιοχή δεν παρουσιάζει αξιόλογη συγκέντρωση βιομηχανιών. Οι μονάδες που υπάρχουν, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, είναι μικρού, οικογενειακού σχεδόν χαρακτήρα, χωρίς μεγάλο αριθμό απασχολουμένων και με στοιχειώδεις εγκαταστάσεις. Μόνο στην περιοχή Αγίου Νικολάου υπάρχει μία αξιόλογη συγκέντρωση βιομηχανιών (χρώματα-έπιπλα-ηλιακοί θερμοσίφωνες).

Ο χαμηλός βαθμός συγκέντρωσης δραστηριοτήτων του δευτερογενή τομέα, (παρά τη χαμηλή αξία και την αφθονία της γης), οφείλεται εν πολλοίς στις δυσκολίες προσπέλασης της περιοχής από την Εθνική Οδό και στη σχετική κυκλοφοριακή της απομόνωση ή δυσχέρεια

προσέγγισης της από τις κεντρικές περιοχές της Αθήνας. Κατά μήκος και εκατέρωθεν της λεωφόρου Μεγάλου Αλεξάνδρου, που οδηγεί προς το Χ.Υ.Τ.Α. Δυτικής Αττικής, υπάρχουν μικρού μεγέθους βιομηχανίες ή βιοτεχνίες, ενώ λειτουργούν και πολλά ιδιόμορφα καταστήματα "εμπορίου" τα οποία έχουν σαφή σχέση με τα απορρίμματα (παλιά σίδερα, γυαλιά, αλουμίνιο κλπ.).

Η χαμηλού βαθμού συγκέντρωση βιομηχανιών - βιοτεχνιών στην περιοχή, την έχει εν μέρει προστατεύσει από προβλήματα ρύπανσης, πλην όμως της έχει αφαιρέσει και τις δυνατότητες αυξημένων θέσεων απασχόλησης για τον πληθυσμό της και κάποιας οικονομικής ανόρθωσης. Τάσεις αντιστροφής του φαινομένου δεν έχουν μέχρι σήμερα εκδηλωθεί, πράγμα που δίνει τη δυνατότητα, οι όποιες προθέσεις της πολιτείας για εξεύρεση χώρων υποδοχής μη οχλουσών βιομηχανιών, να προγραμματιστεί και να γίνει με βάση συγκεκριμένα σχέδια και έργα υποδομής. Άλλωστε, το ΡΣΑ³⁹, τονίζει ότι θα πρέπει να γίνει " κατανομή των ελαφρών και μη οχληρών μονάδων μεταποίησης σε ολόκληρη την έκταση του αστικού ιστού, σε θέσεις προφυλαγμένες σε σχέση με τις περιοχές κατοικίας, με δημιουργία βιοτεχνικών πάρκων και βιοτεχνικών κτιρίων".

Με τη θεσμοθέτηση του ΓΠΣ του Δήμου Άνω Λιοσίων (ΦΕΚ 829/87), ορίζονται μέσα στα διοικητικά όρια του Δήμου και σε επαφή με τον αστικό ιστό, δύο ΒΙΟΠΑ, με σκοπό να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες στις περιοχές, τα οποία σήμερα βρίσκονται στο στάδιο υλοποίησης τους.

Εκτιμάται ότι και τα νέα μεγάλα συγκοινωνιακά έργα (Αττική Οδός, Προαστιακός, ΟΣΕ), θα τονώσουν το επενδυτικό ενδιαφέρον για την περιοχή αυτή.

Δήμος Ασπροπύργου: Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ασπροπύργου υπάρχουν πολλές σημαντικές βιομηχανίες, από τις οποίες ενδεικτικά αναφέρονται: τα Διυλιστήρια Ασπροπύργου, η Ελληνική Χαλυβουργία, οι εγκαταστάσεις Petrogaz, Minogaz, Mobil, Air Liquide, κλπ. Περίπου 30 από αυτές τις βιομηχανίες βρίσκονται μέσα στις βιομηχανίες που καθορίζονται από το Π.Δ. 84/84⁴⁰. Πρόκειται για 3 ζώνες Ε.Μ. (μη ιδιαιτέρως οχλούσες) και 1 ζώνη ΕΟ (υψηλής όχλησης). Οι ζώνες των ιδιαιτέρως οχλουσών βιομηχανιών είναι οι εξής:

Βορειοανατολικά του Ασπροπύργου, εκατέρωθεν της οδού του "NATO", συνολικής επιφάνειας 2.620 στρεμμάτων

Περιοχή "Τζαβερδέλα", στις παρυφές του Αιγάλεω, συνολικής επιφάνειας 786 στρεμμάτων (στην οποία είναι εγκατεστημένες πολύ λίγες μονάδες), η οποία συνορεύει με την οικιστική συγκέντρωση των Νεόκτιστων.

Ζώνη βόρεια των διυλιστηρίων, συνολικής επιφάνειας 600 στρεμμάτων.

---

³⁹ Βλ. Παρ. 7.1.13.2

⁴⁰ Αφορά στην ίδρυση και εγκατάσταση οποιασδήποτε βιομηχανίας, βιοτεχνίας και αποθήκης μέσα στα όρια του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού Αττικής και των νησιών Σαλαμίνας και Αίγινας

Η ζώνη οχλουσών βιομηχανιών, που περιλαμβάνει τα διυλιστήρια, την Ελληνική Χαλυβουργία, τις εγκαταστάσεις Petrogaz, Minogaz, Mobil, Air Liquide κλπ., έχει συνολική επιφάνεια 2.160 στρεμμάτων. Η βασικότερη και μεγαλύτερη μονάδα είναι τα διυλιστήρια Ασπροπύργου, που αποτελούν και πολύ βασική πηγή ρύπανσης της ευρύτερης περιοχής.

Εκτός από τις παραπάνω βιομηχανικές ζώνες, άλλες συγκεντρώσεις παρατηρούνται στην παραλιακή ζώνη εκατέρωθεν της Εθνικής Οδού Αθηνών - Κορίνθου και βόρεια από τον οικισμό, στην ευρύτερη περιοχή της λεωφόρου του "ΝΑΤΟ".

Μέσα στην κυρίως περιοχή κατοικίας, λειτουργούν δύο σημαντικές βιομηχανικές μονάδες, ενώ υπάρχει μεγάλος αριθμός αποθηκευτικών χώρων Βορειοανατολικά του οικισμού, κοντά στο μελλοντικό εμπορευματικό κέντρο του ΟΣΕ.

Να σημειωθεί σ' αυτό το σημείο ότι, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το ΠΔ 84/84, στην περιοχή του Δήμου Ασπροπύργου δεν μπορούν να εγκατασταθούν νέες μονάδες υψηλής όχλησης στη ζώνη ΕΟ (πλην όμως, οι υπάρχουσες παραμένουν).

Αν υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι μέσα στη ζώνη ΕΟ, η εγκατάσταση οχλούσας βιομηχανικής μονάδας επιτρέπεται μόνο με τη διασφάλιση και αυστηρή προϋπόθεση ότι δεν θα προκαλέσει πρόσθετη ρύπανση στο περιβάλλον.

Δήμος Ζεφυρίου: Στην περιοχή, υπάρχουν μόνο λίγες μικρές βιομηχανίες επίπλων και κάποιες διάσπαρτες βιοτεχνίες, που όμως δεν επαρκούν για να απορροφήσουν το υπάρχον εργατικό δυναμικό.

Δήμος Ελευσίνας: Ο Δήμος Ελευσίνας πού είναι αρκετά περιορισμένος σε έκταση, είναι κυριολεκτικά εγκλωβισμένος από τα συγκροτήματα της Πετρόλα και της Πυρκάλ στα δυτικά και από τη Χαλυβουργική στα ανατολικά, ενώ η παραλιακή ζώνη είναι σχεδόν απροσπέλαστη. Τόσο η ανατολική όσο και η δυτική ζώνη της Ελευσίνας, λειτουργούν σύμφωνα με το Διάταγμα 84/84 ως ζώνες επαγγελματικών οχλουσών εγκαταστάσεων (ΕΟ). Περιλαμβάνουν σημαντικές εγκαταστάσεις, όπως τα ναυπηγεία Ελευσίνας, τις αποθήκες πετρελαιοειδών Μαιμιάκη και Πετρόλα, την υαλουργία Owens και άλλες μικρότερες βιομηχανικές μονάδες.

Δήμος Μάνδρας: Στο Δήμο Μάνδρας παρατηρούνται 108 περίπου διάσπαρτα βιομηχανικά καταστήματα, τα περισσότερα από τα οποία είναι συγκεντρωμένα νοτιοανατολικά του οικισμού. Μέσα στο εγκεκριμένο σχέδιο, δεν υπάρχουν οχλούσες μονάδες. Στα όρια του Δήμου, προβλέπεται η οργάνωση (σύμφωνα με το Π.Δ. 84/84), βιομηχανικής ζώνης μέσης όχλησης, έκτασης 2.000 στρεμμάτων. Μέσα στη ζώνη αυτή, λειτουργούν ήδη 27 περίπου μονάδες από τις σημαντικότερες που υπάρχουν σε όλο το Δήμο. Το ΓΠΣ Δήμου Μάνδρας προσδιορίζει τον καθορισμό Βιομηχανικών Πάρκων και Βιοτεχνικού Πάρκου, ΒΙΟΠΑ, μεταξύ των οικισμών Μάνδρας και Μαγούλας, για τη μετεγκατάσταση μονάδων από κατοικημένες περιοχές με παραμονή μονάδων που δεν προκαλούν ιδιαίτερα προβλήματα όχλησης.

Κοινότητα Μαγούλας: Μέσα στο εγκεκριμένο σχέδιο, λειτουργούν βιομηχανικά καταστήματα που δεν ενοχλούν ιδιαίτερα. Αντίθετα, προβληματικές από πλευράς όχλησης είναι οι

ασβεστοκάμινοι που βρίσκονται στη βορειοανατολική πλαγιά του λόφου του Προφήτη Ηλία και το χοιροστάσιο δυτικά της περιοχής "Τσακάλι".

Δήμος Μεγάρων - Δήμος Νέας Περάμου: Στην περιοχή Μεγάρων εντοπίζονται ορισμένες βιοτεχνίες κατά μήκος των βασικών αξόνων κυκλοφορίας και βιομηχανίες ετοιμού σκυροδέματος. Υπάρχουν επίσης αποθήκες υγρών καυσίμων των Ελληνικών Διυλιστηρίων Ασπροπύργου στη Νέα Πέραμο. Οι περισσότερες βιοτεχνίες αφορούν μεταλλικές κατασκευές. Μέσα στην πόλη των Μεγάρων λειτουργούν είκοσι περίπου ξυλουργεία και μία μεγάλη και αρκετά οχλούσα βιομηχανία οινοποίησης. Στα βόρεια της πόλης, όπου σήμερα παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση πτηνοτροφικών και κτηνοτροφικών μονάδων, έχει θεσμοθετηθεί Βιομηχανικό Πάρκο Μέσης και Χαμηλής Όχλησης.

Από πλευράς εμπορικών χρήσεων, λιανικό και κυρίως χονδρικό εμπόριο και εστιατόρια - ξενοδοχεία, αυξάνονται με τα καταστήματα, χωρίς όμως αντίστοιχη αύξηση των απασχολουμένων. Η περιοχή του Θριασίου Πεδίου και εν μέρει η πεδιάδα των Μεσογείων, εξελίσσονται σε περιοχές εγκατάστασης μεγάλων σύγχρονων μονάδων χονδρεμπορίου με διαμετακομιστικό ρόλο. Αντίθετα, ο κλάδος του λιανικού εμπορίου παραμένει σημαντικός με τάσεις αύξησης, χωρίς όμως να υπερβαίνει ο χαρακτήρας του την εθνική κλίμακα. Να σημειωθεί ότι σε αρκετούς Δήμους της ευρύτερης περιοχής, παρατηρούνται (όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο) σημεία άνθησης έντονης παραοικονομίας. Η άνθηση αυτή είναι ιδιαίτερα εμφανής στο Δήμο Άνω Λιοσίων (όπου παρατηρούνται πολλές δραστηριότητες που συνδέονται με το κύκλωμα των απορριμμάτων και την παρουσία των τσιγγάνων).

Τέλος, όσον αφορά τον τουρισμό, τουριστικές και παραθεριστικές χρήσεις δεν υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή. Οι χρήσεις αναψυχής είναι περισσότερο διάσπαρτες σε όλους τους Δήμους. Μόνο η Φυλή έχει σημαντικό υπερτοπικό χαρακτήρα αναψυχής, (συγκεντρώσεις εξοχικών κέντρων που βασίζονται στη μάλλον αναπτυσσόμενη κτηνοτροφία). Στην προσπάθεια ελέγχου της άναρχης εξάπλωσης αυτής της χρήσης, έχει δημιουργηθεί από το Δήμο Κέντρο Αναψυχής έξω από τον οικισμό.

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελευσίνα βρίσκεται ένα από τα σημαντικότερα στον κόσμο θρησκευτικά ιερά, το ιερό της Δήμητρας και της Κόρκης, καθώς επίσης και το Μουσείο της Ελευσίνας.

Λοιπές περιοχές

Στη νήσο των Κυθήρων, με την Υπ. αριθμ. 46307/2274 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ΦΕΚ 864 Δ/9-9-87 θεσμοθετήθηκε η «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) της νήσου».

Από πλευράς αργοτικών και γεωργικών χρήσεων, το κυριότερο γεωργικό προϊόν των Κυθήρων είναι το λάδι. Οι ελαιώνες αποτελούν την μοναδική εντατικής μορφής καλλιέργεια του νησιού, και αποτελούν το 20% της γεωργικής γης, ενώ το υπόλοιπο 80% είναι εδάφη μικρής παραγωγικότητας. Βασική προϋπόθεση για την περαιτέρω ανάπτυξη της γεωργικής δραστηριότητας είναι η αξιοποίηση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα του νησιού. Δεύτερο βασικό αγροτικό προϊόν είναι το μέλι εξαιρετικής ποιότητας. Με βάση εκτιμήσεις της Δ/σης Γεωργίας της Νομαρχίας Πειραιά, υπάρχουν στο νησί 130.000 στρέμματα βοσκοτόπων

ανεκμετάλλευτα. Εξαιτίας της θαμνώδης βλάστησης του νησιού, υπάρχουν προοπτικές για την ανάπτυξη της κτηνοτροφικής δραστηριότητας στο νησί. Οι κάτοικοι του νησιού δραστηριοποιούνται και στον τομέα της αλιείας. Το νησί διαθέτει δυο λιμάνια (Αυλέμωνα, Διακοφτίου) που συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό επαγγελματιών ψαράδων.

Επίσης στο νησί δεν αναπτύσσεται καμία σχεδόν βιομηχανική ή βιοτεχνική χρήση εκτός από την λειτουργία κάποιων ελαιοτριβείων και μερικών μικρών βιοτεχνιών με 1 ή 2 απασχολούμενους (όπως: δομικά υλικά, ξυλουργεία, βαφεία αυτοκινήτων, σιδηρουργεία κ.α.). Ο βιοτεχνική δραστηριότητα συνεχώς συμπίεζεται, με μόνη εξαίρεση τον ελαιουργικό συνεταιρισμό του Λιβαδίου.

Τέλος παρατηρείται κάποια ανάπτυξη της απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση και στον τουρισμό. Υπάρχει επίσης με αυξανόμενο ρυθμό, ένας αριθμός απασχολούμενων ελεύθερων επαγγελματιών. Πρόκειται κυρίως για μηχανικούς, λόγω της αυξανόμενης οικοδομικής δραστηριότητας, που οφείλεται πρωτίστως στις επισκευές των παραδοσιακών σπιτιών για τουριστική εκμετάλλευση. Οι κύριες ξενοδοχειακές μονάδες του νησιού (μικρές και μεγάλες), βρίσκονται στις περιοχές: Αγία Πελαγία, Καψάλι, Διακόφτι, Αβλέμονας, Αρωνιάδικα, Πιτσινάδες, Ποταμός και Λιβάδι.

Στη νήσο των Αντικυθήρων η κύρια δραστηριότητα των κατοίκων των Αντικυθήρων, αποτελούσε και αποτελεί ακόμη, η αλιεία και η κτηνοτροφία. Μάλιστα στο νησί κυκλοφορούν ελεύθερα 2500 με 3000 πρόβατα και κασίκες. Επίσης, παλαιότερα στο νησί, γινόταν και παραγωγή δημητριακών, στις λίγες καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Τα παραγόμενα προϊόντα προωθούνται με καΐκια ή το πλοίο της άγονης γραμμής, όταν οι καιρός το επιτρέπει, στην αγορά των Κυθήρων ή του Κίσσαμου Κρήτης. Στοιχεία για ποσότητες παραγωγής δεν είναι διαθέσιμα. Δειλά βήματα, σαν παραγωγική και ανθρωπογενής δραστηριότητα, κάνει και ο τουρισμός. Υπάρχει ένας κοινοτικός ξενώνας με 6 κρεβάτια και λίγα ενοικιαζόμενα δωμάτια. Οι παραθεριστές είναι λίγοι και ζουν μακριά από τον πολιτισμό. Οι περισσότεροι από αυτούς έρχονται στο νησί λόγω καταγωγής. Ιδιαίτερη γοητεία του νησιού είναι ο ανέγγιχτος από τον μαζικό τουρισμό, χαρακτήρας του. Παρόλο που η συγκοινωνία θεωρείται το μεγαλύτερο πρόβλημα για τον τόπο, το μικρό αυτό νησί με τους λιγοστούς κατοίκους, αποτελεί παράδεισο ηρεμίας για τους επισκέπτες.

7.1.13.2 Θεσμοθετημένες Χρήσεις γης

Στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχει εγκεκριμένο Ρυθμιστικό Σχέδιο και έχουν εκριθεί 94 Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) εκ των οποίων 44 τροποποιήθηκαν κατά την πορεία εφαρμογής τους.⁴¹

Επί ενός συνόλου 483 πόλεων και οικισμών (απογραφή ΕΣΥΕ 2001) της Περιφέρειας:

- οι 369 έχουν πληθυσμό κάτω των 2.000 κατοίκων. Για μέρος από αυτούς, έγινε καθορισμός ορίων (αποφάσεις Νομαρχών) με βάση το ΠΔ 24-04/03-05-1985 όπως αυτό τροποποιήθηκε στη συνέχεια, ενώ αρκετοί εντάσσονται σε ΓΠΣ.
- για το σύνολο της Περιφέρειας έχουν εκριθεί ⁴² Προεδρικά Διατάγματα για τον καθορισμό Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) στα όρια 14 Δήμων.
- σε 34 πόλεις και οικισμούς υλοποιούνται Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες από το ΠΕΠ (10), Ολοκληρωμένα Τοπικά Προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης σε εφαρμογή της Habitat Agenda (6), Ολοκληρωμένα Πολυτομεακά Προγράμματα ανάπτυξης αστικής περιοχής από την Κ.Π. Urban I (1994-99) (3) και Urban II (2000-06) (1). Σε 1 από αυτές υλοποιείται ταυτόχρονα, πέραν της μίας κατηγορίας από τις προαναφερόμενες παρεμβάσεις ενώ 4 Ολοκληρωμένα Τοπικά Προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης σε εφαρμογή της Habitat Agenda υλοποιούνται σε διαδημοτική συνεργασία 22 Δήμων.

Επί ενός συνόλου 91 Δήμων και 33 Κοινοτήτων βρίσκονται σε εξέλιξη:

- 18 Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) - Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) για ισάριθμους Δήμους.
- 2 Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) με χρηματοδότηση από το ΕΠ Αγροτική Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου για 6 Δήμους.

Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/85)

Ο Ν 1515/85 (ΦΕΚ 18Α), με τον οποίον θεσμοθετήθηκε το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (ΡΣΑ) και ιδρύθηκε ο Οργανισμός Αθήνας, ορίζει ότι:

Ρυθμιστικό σχέδιο ειδικά της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας (ΡΣΑ) είναι το σύνολο των στόχων, των κατευθύνσεων, των προγραμμάτων και των μέτρων που προβλέπονται από το νόμο ως αναγκαία για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωσή της στα πλαίσια των πενταετών προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. **Ευρύτερη περιοχή**

---

⁴¹ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας. <http://www.kedke.gr/horos/html/geo-att.html>

⁴² Πλην του ΠΔ/22-6-83

Αθήνας για την εφαρμογή του νόμου αυτού είναι η περιοχή του νομού Αττικής και η Μακρόνησος εκτός από τα Κύθηρα (Άρθρο 1, παρ. 1).

Το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας αποβλέπει στο σχεδιασμό και προγραμματισμό της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας μέσα στα πλαίσια της εθνικής χωροταξικής πολιτικής, στη χωροταξική δομή και οργάνωσή της σε επίπεδο περιφέρειας, στη χωροταξική διάρθρωση των τομέων παραγωγής, του συστήματος μεταφορών, της λοιπής τεχνικής υποδομής και του κοινωνικού εξοπλισμού καθώς και στην πολιτική γης και κατοικίας, στη λήψη μέτρων και στο σχεδιασμό για τη χωροταξική και τη νέα πολεοδομική δομή της πρωτεύουσας καθώς και στο σχεδιασμό περιοχών ή ζωνών ειδικού ενδιαφέροντος ή ειδικών προβλημάτων, στη λήψη μέτρων, όρων και χειρισμών για την εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος, στο συντονισμό των προγραμμάτων και των μελετών που έχουν σχέση με το ΡΣΑ και που εκπονούνται από όλους τους άλλους φορείς, προκειμένου να εξασφαλίζεται η εφαρμογή τους κατά τις διατάξεις του παρόντος και στον καθορισμό των απαιτούμενων για την εφαρμογή τους παρεμβάσεων, των προτεραιοτήτων πραγματοποίησης και χρηματοδότησης καθώς και των θεσμικών, οικονομικών και διοικητικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν (Άρθρο 1, παρ. 2).

Το πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος, ειδικότερα, περιλαμβάνει τα μέτρα και τις κατευθύνσεις για την αναβάθμιση και προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας, και ιδίως μέσα στα πλαίσια των κείμενων διατάξεων, μέτρα για:

- Την οικολογική ανασυγκρότηση της Αθήνας, την προστασία της γεωργικής γης, των δασών, των υγροτόπων και των άλλων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.
- Την προστασία του τοπίου, των ακτών και των ειδικών περιοχών φυσικού κάλλους.
- Την προστασία της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Τον περιορισμό της ρύπανσης από κάθε πηγή και ιδίως την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ρύπανσης του εδάφους και των νερών και της ηχορύπανσης.
- Την αναβάθμιση ιδιαίτερα υποβαθμισμένων περιοχών. (Άρθρο 2).

Οι στόχοι και οι κατευθύνσεις του ΡΣΑ, σε επίπεδο βασικών αρχών, περιλαμβάνονται στο άρθρο 3 του Ν1515/85.

Οι γενικότεροι στόχοι που καθορίζονται για την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, στα πλαίσια του ΡΣΑ είναι οι ακόλουθοι:

- Ανάδειξη της ιστορικής φυσιογνωμίας της Πόλης και αναβάθμιση της κεντρικής περιοχής της.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής για όλους τους κατοίκους της και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Εξισορρόπηση των κοινωνικών ανισοτήτων από περιοχή σε περιοχή της Πρωτεύουσας.

- Διεύρυνση των επιλογών κατοικίας και εργασίας, αναψυχής και ψυχαγωγίας σε κάθε περιοχή της Πρωτεύουσας.
- Ποιοτική αναβάθμιση κάθε γειτονιάς και προστασία των περιοχών κατοικίας από οχληρές λειτουργίες και χρήσεις.

Οι ειδικότεροι στόχοι που καθορίζονται για την εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας σε σχέση με το εθνικό επίπεδο είναι:

- Σταθεροποίηση του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας με απώτερη προοπτική τη μείωσή του.
- Ανάσχεση της διόγκωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στην πρωτεύουσα με λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για αναπροσανατολισμό των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων στην περιφέρεια της Χώρας κατά προτεραιότητα.
- Ανάδειξη της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας ως εθνικού κέντρου επιτελικών λειτουργιών διακυβέρνησης, με αποκέντρωση προς την περιφέρεια της Χώρας των υπηρεσιών που δεν είναι επιτελικού επιπέδου ή δεν εξυπηρετούν την ίδια την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας».

Οι ειδικότεροι στόχοι και κατευθύνσεις που καθορίζονται για την εξέλιξη της ίδιας της περιοχής της Αθήνας είναι:

- Η ανάδειξη και προστασία των ιστορικών στοιχείων και η οικολογική ανασυγκρότηση, ανάδειξη και προστασία του αττικού τοπίου, των ορεινών όγκων, των τοπίων φυσικού κάλλους και των ακτών.
- Η μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος για να εξασφαλισθεί η επιθυμητή ποιότητα των φυσικών αποδεκτών, με λήψη μέτρων που αφορούν τις κάθε είδους πηγές εκπομπής ρύπων, με κατασκευή απαραίτητων έργων υποδομής, παροχή κινήτρων, επιβολή τελών και διοικητικών ποινών.
- Η βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής με βελτίωση της λειτουργίας της πόλης, ανακατανομή λειτουργιών και δραστηριοτήτων, ενίσχυση του συστήματος μαζικών μεταφορών, απομάκρυνση οχληρών εγκαταστάσεων και λειτουργιών από τις περιοχές κατοικίας.
- Η οικονομική ανασυγκρότηση της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας με ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα, εκσυγχρονισμό των μεταποιητικών δραστηριοτήτων, σχετική ενίσχυση της βιοτεχνίας και ελαφράς βιομηχανίας, με περιβαλλοντικά κριτήρια και ανάσχεση, έλεγχο και εκσυγχρονισμό του τριτογενούς τομέα.
- Η άμβλυνση των ανισοτήτων στην κατανομή του κοινωνικού εξοπλισμού και στην ποιότητα του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος με ανακατανομή χρήσεων, λειτουργιών και επενδύσεων, προς όφελος κυρίως των δυτικών και των λοιπών υποβαθμισμένων περιοχών.

- Ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της πολεοδομικής και οικιστικής ανάπτυξης με εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής κατοικίας και γης και επεκτάσεις του σχεδίου πόλεως στις διαμορφωμένες περιοχές αυθαιρέτων με στόχο την αναβάθμισή τους και την ενσωμάτωσή τους στον πολεοδομικό ιστό.
- Η διαφύλαξη της πρωτεύουσας από θεομηνίες και ο απρόσκοπτος εφοδιασμός της με λήψη των αναγκαίων μέτρων για αντιπλημμυρική και αντισεισμική προστασία, εξοπλισμό της με τα απαραίτητα δίκτυα υποδομής και ανάπτυξης των τοπικών δυνατοτήτων παραγωγής ειδών διατροφής.

Επίσης καθορίζονται **ειδικότεροι στόχοι και κατευθύνσεις για την χωροταξική οργάνωση της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας** και την νέα πολεοδομική δομή της:

- Η θεώρηση της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας ως αυτοτελούς χωροταξικής ενότητας της Χώρας που μπορεί να υποδιαιρείται σε χωροταξικές υποενότητες έτσι ώστε να επιτυγχάνεται: Αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων κάθε υποενότητας με βάση τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και ειδικότερα πλήρη αξιοποίηση των ιδιαίτερων δυνατοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της, των φυσικών και των πλουτοπαραγωγικών της πόρων. Ισόρροπη κατανομή των κεντρικών λειτουργιών που καλύπτουν τις ανάγκες κάθε υποενότητας με σκοπό να λειτουργεί με σχετική αυτάρκεια.
- Η ανασυγκρότηση του αστικού ιστού με την ανάσχεση της εξάπλωσης και την εξυγίανση της πόλης, τη δημιουργία πολυκεντρικής δομής, τον έλεγχο χρήσεων γης καθώς και των πυκνοτήτων, την ανασυγκρότηση της γειτονιάς καθώς και την αναβάθμιση και αποσυμφόρηση της κεντρικής περιοχής της Αθήνας και του Πειραιά με έμφαση στη διατήρηση και ανάδειξη του ιστορικού τους χαρακτήρα.
- Η ανακατανομή βασικών χρήσεων και λειτουργιών.
- Η βελτίωση και οργάνωση ενιαίου συστήματος μεταφορών με λειτουργική διασύνδεση όλων των μέσων μεταφοράς.
- Ο προγραμματισμός ποιοτικών παρεμβάσεων μεγάλης κλίμακας.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το διάγραμμα 1 «Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας» που περιλαμβανόταν στο Ν.1515/85, όπως είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 11 του Ν.1955/91 και το άρθρο 11 παρ. 1 του Ν.2052/1992, αντικαταστάθηκε εκ νέου με το διάγραμμα 1 του Ν.2730/99, το οποίο και παρουσιάζεται στο Χάρτη που ακολουθεί.

Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ)

Η θέσπιση από τον Ν. 1337/83 των ΖΟΕ αποσκοπούσε στον έλεγχο των χρήσεων γης στον περιαστικό κυρίως χώρο, ο οποίος υφίσταται και τις μεγαλύτερες πιέσεις.

Στον Ν. 1650/86 προσδίδεται στις ΖΟΕ μια ακόμη περισσότερο περιβαλλοντική διάσταση, καθώς αναφέρεται (άρθρο 21):

«Ειδικά ο χαρακτηρισμός των ορίων και των τυχόν ζωνών προστασίας περιοχών, στοιχείων ή συνόλων της φύσης και του τοπίου, που περιλαμβάνονται σε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), γίνεται με πράξη καθορισμού της ΖΟΕ και με την διαδικασία του άρθρου 20 του Ν. 1337/83, όπως ισχύει.»

Ειδικότερα με τις Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) προστατεύεται η περιαστική γη από την άναρχη και απρογραμματίστη δόμηση, διαφυλάσσονται οι εναπομείναντες χώροι του πρασίνου, της γεωργικής γης, των αρχαιολογικών χώρων και εξασφαλίζεται ελεύθερος χώρος γύρω από τους τόπους ανάπτυξης.

Με τις ΖΟΕ καθορίζονται αυστηρά:

- Οι χρήσεις γης
- Οι όροι δόμησης και προστασίας
- Οι βασικές υποδομές
- Τα Δίκτυα Περιβάλλοντος και Ποιότητας Ζωής

Οι εγκεκριμένες ΖΟΕ με έκδοση Πολεοδομικών Διαταγμάτων στην Περιφέρεια περιγράφονται ακόλουθως: Επισημαίνεται ότι ήδη έχει ολοκληρωθεί η μελέτη της ΖΟΕ της Βόρειας Αττικής και βρίσκονται σε επεξεργασία η μελέτη της ΖΟΕ της Δυτικής Αττικής και της ΖΟΕ Αχαρνών, Λιοσίων, Φυλής.

1. ΖΟΕ Αττικής

Με το ΠΔ/22-6-83 (ΦΕΚ-284/Δ/7-7-83): "Καθορισμός ζώνης οικιστικού ελέγχου (ΖΟΕ) και κατωτάτου ορίου κατάτμησης σε ολόκληρη την εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του 1923 περιοχή του Ν.Αττικής", καθορίζεται ως Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) ολόκληρη η εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του 1923 περιοχή του Ν.Αττικής.

2. ΖΟΕ Ασπρόπυργου - Θριασίου

Η ΖΟΕ Ασπρόπυργου (ΠΔ Γ.66548, ΦΕΚ 1085/Δ/96) αποτελεί οργανικό τμήμα της ΖΟΕ Θριασίου, η μελέτη της οποίας βρίσκεται σε εξέλιξη. Έχει έκταση 33.000 στρέμματα και αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 περιοχή του Δήμου Ασπροπύργου (Ν. Αττικής) που βρίσκεται νότια της ελεύθερης Λεωφ. Σταυρού – Ελευσίνας, η οποία περιοχή εμπίπτει εντός της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου του νομού Αττικής, που εγκρίθηκε με το από 22.6.1983 Π.Δ/γμα (Δ'284),

3. ΖΟΕ Λαυρεωτικής

Η ΖΟΕ Λαυρεωτικής (ΦΕΚ 125 Δ/1998) αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 ευρύτερη περιοχή της Χερσονήσου Λαυρεωτικής (Ν. Αττικής) και ειδικότερα των Δήμων Καλυβιών Θορικού, Κερατέας, Λαυρεωτικής και των Κοινοτήτων Αγίου Κωνσταντίνου, Αναβύσσου, Κουβαρά, Παλαιάς Φώκαιας και Σαρωνίδας, η οποία περιοχή εμπίπτει εντός της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου του νομού Αττικής, που εγκρίθηκε με το από 22.6.1983 Π.Δ/γμα (Δ'284).

4. ΖΟΕ Μεσογείων (Ανατολικής Αττικής)

Η ΖΟΕ Μεσογείων (ΦΕΚ 199Δ/2003) αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 ευρύτερη περιοχή Μεσογείων (Ν. Αττικής) και ειδικότερα των Δήμων Γέρακα, Παλλήνης, Ραφήνας, Γλυκών Νερών, Παιανίας, Σπάτων, Αρτέμιδος, Κρωπίας και Μαρκόπουλου Μεσογαίας και των κοινοτήτων Ανθούσας και Πικερμίου, η οποία περιοχή εμπίπτει εντός της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου του Ν. Αττικής, που εγκρίθηκε με το από 22.6.1983 Π.Δ (Δ'284),

5. ΖΟΕ Πύργου Βασιλίσσης

Με το ΦΕΚ 20/Δ/19-01-96, οριοθετήθηκε Οικολογικό Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης και καθορίστηκαν οι χρήσεις γης, οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης κατά περιοχές Α (δημόσια έκταση με χρήση οργανωμένου και ελεύθερου πρασίνου), Β (περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος) και Γ (Πάρκο Βιολογικής Γεωργίας), στις εκτός σχεδίου και εντός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 περιοχές των Δήμων Ιλίου (Ν. Λιοσίων), Αγ. Αναργύρων και Καματερού και οι οποίες εμπίπτουν εντός της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου του Νομού Αττικής.

Ειδικές Περιοχές Προστασίας

Εκτός από τις ανωτέρω ΖΟΕ, στην Περιφέρεια Αττικής, υπάρχουν διατάξεις που αφορούν τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης, σε ειδικές περιοχές που χρήζουν προστασία. Οι περιοχές αυτές είναι:

- α) Περιοχή ορεινού Όγκου Αιγάλεω
- β) Περιοχή Όρους Υμηπτού
- γ) Περιοχή Όρους Πεντέλης
- δ) Περιοχή Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής

Περιοχή ορεινού Όγκου Αιγάλεω

Η περιοχή του όρους Αιγάλεω προστατεύεται σύμφωνα με το άρθρο 21 «Καθορισμός Ζωνών προστασίας του όρους Αιγάλεω καθώς και των όρων κατάτμησης σε αυτές - καθορισμός ειδικών χρήσεων και όρων δόμησης ζωνών στην περιφέρεια του ορεινού όγκου» του Ν. 2742 (ΦΕΚ 207/Α/1999) «Χωροταξικός Σχεδιασμός & Αειφόρος Ανάπτυξης και άλλες διατάξεις». Με

τον νόμο αυτό καθορίζονται τα όρια του όρους Αιγάλεω και ιδρύονται επιμέρους ζώνες με αντίστοιχους περιορισμούς στις χρήσεις γης και στους όρους δόμησης.

Το όρος Αιγάλεω έχει κηρυχθεί επίσης ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με την 25683/27.3.1969 απόφαση του Υφυπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως "Περί κηρύξεως ορέων Υμηττού, Πεντελικού, Πάρνηθας, Κορυδαλλού και Αιγάλεω ως τόπων χρηζόντων ειδικής προστασίας" (ΦΕΚ Β 236/1969) και αφορά στην εκτός σχεδίου περιοχή των Δήμων Περάματος, Κερατσινίου, Νικαίας, Κορυδαλλού, Αγίας Βαρβάρας, Χαϊδαρίου, Περιστερίου, Πετρούπολεως, Νέων Λιοσίων, Καματερού, Άνω Λιοσίων, Φυλής και Ασπροπύργου.

Περιοχή Όρους Υμηττού

Όσον αφορά στην Προστασία του Υμηττού ισχύει το Π.Δ. ΦΕΚ 544/Δ/20.10.1978 «περί καθορισμού ζωνών ρυθμίσεως και προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττός» με το οποίο καθορίζονται δύο ζώνες προστασίας με κλιμακούμενο καθεστώς προστασίας.

Επίσης ο Υμηττός προστατεύεται με βάση το Π.Δ 575/80 «περί κηρύξεως ιδιαίτερως ευαίσθητων εις πυρκαγιάς περιοχών δασών και δασικών εκτάσεων ως επικινδύνων».

Πέρα από το Π.Δ. του ΦΕΚ 544/78 «περί καθορισμού ρυθμίσεως ζωνών προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού» σημειώνεται ότι ο Υμηττός έχει χαρακτηριστεί Τοπικό Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (άρθρο 1, Ν 1469/50), Υπουργική Απόφαση 256.38/1858/23.11.68 ΦΕΚ 669/30.11.69, ενώ προστατεύεται και από το ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/85, αρθ. 2 και 3).

Περιοχή Όρους Πεντέλης

Όσον αφορά στην Προστασία της Πεντέλης ισχύει το Προεδρικό Διάταγμα περί «Καθορισμού ζωνών προστασίας του όρους Πεντέλη, χρήσεων και όρων δόμησης αυτών» (ΦΕΚ 755Δ/21-10-1988), όπως τροποποιήθηκε από το Π.Δ. (ΦΕΚ 253Δ/89).

Περιοχή Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής

Στο ΦΕΚ 121/Δ/19-2-2003, καθορίζονται οι ζώνες προστασίας των Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής (Μερέντα, Μαυροβούνι, Ολύμπος, Πάνειο (Κερατοβούνι) και Λαυρεωτικής που βρίσκονται στην εκτός σχεδίου περιοχή των Δήμων Μαρκοπούλου, Κερατέας, Λαυρεωτικής, Καλυβίων και των κοινοτήτων Π.Φώκαιας, Αναβύσσου, Αγ. Κωνσταντίνου, Σαρωνίδας, Κουβαρά.

7.1.13.3 Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις

Στα πλαίσια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα κατασκευάστηκαν νέες εγκαταστάσεις αλλά και ανακαινίστηκαν υφιστάμενες. Οι Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις χωρίζονται σε αθλητικές και μη αθλητικές εγκαταστάσεις. Οι εγκαταστάσεις που βρίσκονται στην Περιφέρεια Αττικής είναι:

Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθήνας - Ο.Α.Κ.Α. Βρίσκεται στο Μαρούσι βόρεια του κέντρου της Αθήνας όπου διεξήχθησαν οι τελικοί του αθλήματος της Καλαθοσφαίρισης και η έκταση του είναι 75.800 m². Στο Ο.Α.Κ.Α. βρίσκονται επίσης α) το Ολυμπιακό Κέντρο Υγρού Στίβου, που φιλοξένησε τα αγωνίσματα της Κολύμβησης, Υδατοσφαίρισης, Συγχρονισμένης Κολύμβησης και Καταδύσεων και η έκταση του είναι 78.000 m² β) το Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο όπου έλαβε χώρα το άθλημα της Γυμναστικής (Ενόργανη Γυμναστική και Τραμπολίνο) γ) τμήμα του Ο.Α.Κ.Α. αποτελεί το Ολυμπιακό Στάδιο έκτασης 127.625 m² που φιλοξένησε τους αγώνες στίβου (εκτός από το Μαραθώνιο, τους αγώνες βάδην και τη Σφαιροβολία), τον τελικό του Ποδοσφαίρου και τις τελετές έναρξης και λήξης και ήταν το επίκεντρο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 δ) άλλο ένα τμήμα του Ο.Α.Κ.Α. είναι το Ολυμπιακό Κέντρο Αντισφαίρισης που αποτελείται από το κυρίως γήπεδο, δύο γήπεδα για τους ημιτελικούς και 13 γήπεδα των 200 θέσεων συνολικής έκτασης 69.000 m².

Ολυμπιακό Συγκρότημα Γουδιού. Φιλοξένησε το Μοντέρνο Πένταθλο και τους αγώνες Αντιπέρσισης. Αποτελείται από δύο εγκαταστάσεις: το Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γουδιού όπου πραγματοποιήθηκαν τα αγωνίσματα Σκοποβολής και Ξιφασκίας του Μοντέρνου Πεντάθλου, όπως επίσης και οι αγώνες Αντιπέρσισης και το Ολυμπιακό Κέντρο Μοντέρνου Πεντάθλου όπου έγιναν τα υπόλοιπα τρία αγωνίσματα του Μοντέρνου Πεντάθλου, η Κολύμβηση, η Ιππασία και ο Δρόμος. Η έκταση της εγκατάστασης είναι 231.700 m².

Ολυμπιακό Συγκρότημα Ελληνικού. Εκεί πραγματοποιήθηκαν οι προκριματικοί αγώνες στο άθλημα της καλαθοσφαίρισης και οι τελικοί της Χειροσφαίρισης, βρίσκεται νότια της Αθήνας και η έκταση του είναι 58.600 m². Στο Ολυμπιακό συγκρότημα Ελληνικού βρίσκονται επίσης: α) το Ολυμπιακό Κέντρο Κάνοε/Καγιάκ Σλάλομ, το οποίο καλύπτει έκταση 288.000 m² και βρίσκεται στο χώρο του παλιού αεροδρομίου της Αθήνας, που σήμερα αποτελεί το βορειοανατολικό τμήμα του Ολυμπιακού Συγκροτήματος Ελληνικού β) η Αίθουσα Ξιφασκίας η οποία διαθέτει 2 αίθουσες και η έκταση της είναι 21.300 m². γ) το Ολυμπιακό κέντρο Χόκεϊ που αποτελείται από ένα μεγάλο και ένα μικρό γήπεδο και ένα γήπεδο προθέρμανσης με συνολική έκταση 115.173 m². δ) στην καρδιά του Ολυμπιακού Συγκροτήματος του Ελληνικού βρίσκεται μια καινούργια κατασκευή το Ολυμπιακό Γήπεδο Σόφτμπολ έκτασης 57.492 m². ε) τμήμα του Ολυμπιακού Συγκροτήματος Ελληνικού αποτελεί το Ολυμπιακό Κέντρο Μπέιζμπολ έκτασης 120.000 m² που περιλαμβάνει δύο κύρια γήπεδα.

Ολυμπιακό Συγκρότημα Παραλιακής Ζώνης Φαλήρου. Φιλοξένησε τους αγώνες Ταεκβοντό και τους προκριματικούς της χειροσφαίρισης και έχει έκταση 81.000 m². Στο συγκρότημα βρίσκεται επίσης το Ολυμπιακό Κέντρο Μπιτς Βόλεϊμπολ έκτασης 123.000 m².

Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας Αγίου Κοσμά. Βρίσκεται στη νότια παραλιακή ζώνη της Αττικής όπου διεξήχθησαν οι αγώνες ιστιοπλοΐας και έχει έκταση 336.289 m².

Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας Μαρκόπουλου. Βρίσκεται στην ανατολική Αττική και έχει έκταση 940.000 m².

Ολυμπιακό Κέντρο Σκοποβολής Μαρκόπουλου. βρίσκεται στην ανατολική περιοχή της Αττικής, έχει έκταση 312.000 m² και αποτελείται από 4 κύρια κτίρια.

Ολυμπιακό Κωπηλατοδρόμιο Σχοινιά. Βρίσκεται κοντά στο Μαραθώνα και έχει έκταση 1.240 m². Το κύριο μέρος της λίμνης φιλοξένησε τους αγώνες Κωπηλασίας και τους αγώνες Κάνοε/Καγιάκ Σπριντ. Έχει μήκος 2.250 m και είναι συνδεδεμένο με μια βοηθητική λίμνη, η οποία χρησιμεύει για προπόνηση και προθέρμανση)

Ολυμπιακό Γυμναστήριο Άνω Λιοσίων. Φιλοξένησε τους αγώνες Πάλης και Τζούντο. Η συνολική έκταση της εγκατάστασης είναι 65.000 m², η κατασκευαστική περιοχή της εγκατάστασης καλύπτει έκταση 35.000 m², η οποία περιβάλλεται από συμπληρωματικούς χώρους υποστήριξης)

Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλασίου. Φιλοξένησε την Επιτραπέζια Αντισφαίριση και τη Ρυθμική Γυμναστική και έχει έκταση 95.000 m² περίπου.

Ολυμπιακό Γυμναστήριο Άρσης Βαρών Νίκαιας. Βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά της Αττικής και αποτελείται από ένα κλειστό γυμναστήριο, το οποίο φιλοξένησε το άθλημα της Άρσης Βαρών, και από συμπληρωματικούς χώρους συνολικής έκτασης 8.000 m².

Στάδιο Καραϊσκάκη. Γήπεδο ποδοσφαίρου συνολικής χωρητικότητας 33.000 θεατών. Κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες φιλοξένησε 11 παιχνίδια (προκριματικούς, προημιτελικούς και ημιτελικούς) του Ολυμπιακού τουρνουά ποδοσφαίρου ανδρών, καθώς και τον τελικό του αντίστοιχου τουρνουά γυναικών.

Ολυμπιακό Γυμναστήριο Πυγμαχίας Περιστερίου. Εκεί διεξήχθη το άθλημα της Πυγμαχίας και έχει έκταση 60.900 m².

Παναθηναϊκό Στάδιο. Η έκταση του είναι 128.331 m² και χρησιμοποιήθηκε για το άθλημα της τοξοβολίας και την λήξη του Μαραθωνίου.

Ολυμπιακό Κέντρο Βουλιαγμένης. Εκεί διεξάχθηκε το αγώνισμα του Τρίαθλου και έχει έκταση 60.900 m².

Ολυμπιακή Εγκατάσταση Ορεινής Ποδηλασίας Πάρνηθας. (διεξάχθηκε το αγώνισμα της Ορεινής Ποδηλασίας, στη διαδρομή της Πάρνηθας, δίπλα στο Ολυμπιακό Χωριό και έχει έκταση 1.000.000 m².

Οι μη αθλητικές εγκαταστάσεις που βρίσκονται στο Νομό Αττικής είναι:

Ολυμπιακό Χωριό. Βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού της Πάρνηθας σε κοντινή απόσταση από το κέντρο της Αθήνας. Έχει συνολική έκταση 1.240 στρέμματα και είναι χτισμένο σύμφωνα με τις αρχές του βιοκλιματικού ενεργειακού σχεδιασμού.

Βασικό Κέντρο Τύπου. Αποτελεί ένα σύγχρονο και λειτουργικό κτιριακό συγκρότημα δίπλα στο Διεθνές Ραδιοτηλεοπτικό Κέντρο και σε μικρή απόσταση από το Ολυμπιακό Στάδιο. Το συγκρότημα αποτελείται από το πλήρως ανακαινισμένο κτίριο της HELEXPO, καθώς και δυο σύγχρονης κατασκευής κτίρια. Η συνολική επιφάνεια του συγκροτήματος υπερβαίνει τα 52.000 m².

Διεθνές Ραδιοτηλεοπτικό Κέντρο. Βρίσκεται δίπλα στο Ο.Α.Κ.Α. και στο Βασικό Κέντρο Τύπου. Η εγκατάσταση καλύπτει έκταση μεγαλύτερη από 70.000 m².

Σήμερα, υπεύθυνη για τη διαχείριση και ανάπτυξη της ακίνητης περιουσίας των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004», που αποτελείται από 22 συγκροτήματα σε όλη την Ελλάδα είναι η «Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ».

Η Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. διαχειρίζεται ένα μοναδικό χαρτοφυλάκιο δημοσίων ακινήτων, συμβάλλοντας αισθητά στον αναπροσδιορισμό της ελληνικής αγοράς ακινήτων και την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας. Προωθώντας νέες επενδυτικές πρωτοβουλίες, η εταιρεία θέτει τις προϋποθέσεις για την αξιοποίηση της Ολυμπιακής ακίνητης περιουσίας και τη διεθνή ανάδειξη του πολύπλευρου και πολυσήμαντου προσώπου της Αττικής και της ελληνικής περιφέρειας.

Στόχος της Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ είναι η βιώσιμη εμπορική ανάπτυξη των Ολυμπιακών ακινήτων μέσω της προσέλκυσης διεθνών και εγχώριων επενδύσεων μεγάλης κλίμακας, η ενίσχυση των συμπράξεων ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, με την προώθηση καινοτόμων έργων, μέσω διαγωνιστικών διαδικασιών και της σύναψης μακροχρόνιων συμβάσεων.

Στις επιδιώξεις της Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ, είναι η φιλοξενία παγκόσμιας κλίμακας και μοναδικού χαρακτήρα τουριστικών και εμπορικών διοργανώσεων, για την ενίσχυση της διεθνούς αναγνωρισιμότητας και της υψηλής συμβολικής αξίας των ολυμπιακών ακινήτων.

Η στρατηγική της Ολυμπιακά Ακίνητα ΑΕ, αποσκοπεί στην ανάδειξη της Ελλάδας σε περιφερειακό κέντρο πολιτισμού, τεχνών, ψυχαγωγίας, επιχειρηματικότητας και εμπορικής ανάπτυξης στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη, καθώς και σε κέντρο προσέλκυσης επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας παγκόσμιας εμβέλειας. Η παροχή μοναδικών εμπειριών στους επισκέπτες των εγκαταστάσεων, θα ενισχύσει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ευημερία του τόπου.

Η ολοκλήρωση των στρατηγικών επιλογών της Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. προς την επίτευξη των αναφερόμενων στόχων, θα αποτελέσει ορόσημο για την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των τοπικών κοινωνιών, ενώ η χρήση των ακινήτων θα ενισχύσει την απόδοση των κρατικών επενδύσεων.

7.1.14 Ποσοτικοποίηση της υφιστάμενης κατάστασης με τη χρήση διαρθρωτικών δεικτών

Οι Διαρθρωτικοί Δείκτες αποτελούν την ομάδα δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαδικασίας που έθεσε σε εφαρμογή για τις χώρες-μέλη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000) και η οποία στοχεύει στη μετάβαση της Ε.Ε. σε μία περισσότερο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία, που θα βασίζεται στη γνώση, την κοινωνική συνοχή και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι Διαρθρωτικοί Δείκτες εντάσσονται σε έξι γενικές κατηγορίες ως ακολούθως:

- Γενικοί οικονομικοί δείκτες
- Δείκτες απασχόλησης
- Δείκτες καινοτομίας και έρευνας
- Δείκτες οικονομικής μεταρρύθμισης
- Δείκτες εθνικής συνοχής
- Περιβαλλοντικοί δείκτες

Οι τιμές των Διαρθρωτικών Δεικτών προσδιορίζονται με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα για την Περιφέρεια Αττικής. Σκοπός είναι να συγκρίνουν την επίδοση της Περιφέρειας τόσο διαχρονικά όσο και σε σχέση με την επίδοση άλλων υπερεθνικών, εθνικών και περιφερειακών συνόλων.

Ακολούθως παρατίθενται τα στοιχεία που αφορούν την συγκριτική επίδοση της Περιφέρειας Αττικής, της Ελλάδας και της Ε.Ε. (Ε.Ε.-25=100) ανά Διαρθρωτικό Δείκτη με βάση τα πλέον επίκαιρα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της EUROSTAT (Βάση Δεδομένων New Cronos), καθώς και η κατάταξη της Περιφέρειας σε σχέση με το σύνολο των 13 ελληνικών Περιφερειών.

Πίνακας 7.1.13.1 Διαρθρωτικοί Δείκτες για την Περιφέρεια Αττικής

Διαρθρωτικός Δείκτης	Έτος υπολογισμού	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ			ΕΛΛΑΔΑ		ΕΕ-25 (τιμή δείκτη)
		Επίδοση		Κατάταξη σε σχέση με τις 13 ελληνικές περιφέρειες	Επίδοση		
		Σε απόλυτα μεγέθη	Σε σύγκριση με ΕΕ-25		Σε απόλυτα μεγέθη	Σε σύγκριση με ΕΕ-25	
1. ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης	2003	18.839,6	86,7	3	17.634,1	81,1	21.740,6
2. Παραγωγικότητα της εργασίας ανά απασχολούμενο	2003	49.164,3	98,5	5	48.882,3	97,9	49.936,9
3. Συνολικό ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 15-64)	2005	61,4%	96,2	4	60,1%	94,2	63,8%
3.1. Ποσοστό απασχόλησης ανδρών (ηλικίες 15-64)	2005	74,6%	104,7	7	74,2%	104,1	71,3%
3.2. Ποσοστό απασχόλησης γυναικών (ηλικίες 15-64)	2005	48,8%	86,6	4	46,1%	81,9	56,3%
4. Συνολικό ποσοστό απασχόλησης ατόμων μεγάλης ηλικίας (55-64)	2004	35,8%	87,5	11	39,4%	96,3	40,9%
4.1. Ποσοστό απασχόλησης ανδρών μεγάλης ηλικίας (55-64)	2004	56,4%	111,7	8	56,4%	111,7	50,5%
4.2. Ποσοστό απασχόλησης γυναικών μεγάλης ηλικίας (55-64)	2004	17,7%	55,8	13	24,0%	75,7	31,7%
5. Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη για Ε&Α ως ποσοστό του ΑΕΠ	1999	0,94%	50,5	2	0,67%	36,0	1,86%
6. Συνολικό ποσοστό νέων (ηλικίες 20-24) με επίπεδο εκπαίδευσης από ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πάνω	2001	82,0%	107,7	1	76,5%	100,6	76,1%
6.1. Ποσοστό νέων ανδρών (ηλικίες 20-24) με επίπεδο εκπαίδευσης από ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πάνω	2001	78,1%	106,5	2	72,2%	98,5	73,3%
6.2. Ποσοστό νέων γυναικών (ηλικίες 20-24) με επίπεδο εκπαίδευσης από ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πάνω	2001	86,0%	109,0	1	81,3%	103,0	78,9%
7. Συγκριτικά επίπεδα τιμών	2005					87,8	100
8. Ακαθάριστες ιδιωτικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ	2002	18,9%			20,0%	116,3	17,20%
9. Συνολικό ποσοστό πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της φτώχειας μετά τις μεταβιβαστικές πληρωμές	2003	12,2%	81,2	1	21,0%	140,0	15,0%
9.1. Ποσοστό ανδρικού πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο φτώχειας μετά τις μεταβιβαστικές πληρωμές	2003	11,9%	84,9	1	20,4%	145,7	14,0%
9.2. Ποσοστό γυναικείου πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο φτώχειας μετά τις μεταβιβαστικές πληρωμές	2003	12,5%	77,9	1	21,5%	134,5	16,0%
10. Διασπορά περιφερειακών δεικτών απασχόλησης συνόλου πληθυσμού (ηλικίες 15-64)	2004				4,1	33,6	12,2

Διαρθρωτικός Δείκτης	Έτος υπολογισμού	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ			ΕΛΛΑΔΑ		ΕΕ-25 (τιμή δείκτη)
		Επίδοση		Κατάταξη σε σχέση με τις 13 ελληνικές περιφέρειες	Επίδοση		
		Σε απόλυτα μεγέθη	Σε σύγκριση με ΕΕ-25		Σε απόλυτα μεγέθη	Σε σύγκριση με ΕΕ-25	
10.1. Διασπορά περιφερειακών δεικτών απασχόλησης ανδρών (ηλικίες 15-64)	2004				2,5	24,5	10,2
10.2. Διασπορά περιφερειακών δεικτών απασχόλησης γυναικών (ηλικίες 15-64)	2004				8,3	48,0	17,3
11. Συνολικό ποσοστό μακροχρόνια ανέργων ως προς το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	2005	4,6%	118,4	4	5,3%	136,9	3,9%
11.1. Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων ανδρών ως προς το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	2005	2,7%	77,5	6	2,8%	78,6	3,5%
11.2. Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων γυναικών ως προς το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	2005	7,2%	160,5	4	9,1%	202,4	4,5%
12. Συνολικές εκπομπές αερίων ρύπων του θερμοκηπίου - Δείκτες ρύπων και στόχοι σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Κυότο	2003				123,2		92
13. Ενεργειακή ένταση της οικονομίας - Ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας ως προς το ΑΕΠ	2004				240,41	117,3	204,89
14. Μεταφορές - όγκος εμπορευμάτων ως προς το ΑΕΠ - τονοχιλιόμετρα προς ΑΕΠ - έτος βάσης 1995=100	1999				141,7	140,7	100,7

Πηγή: EUROSTAT: Βάση Δεδομένων New Cronos

ΣΧΟΛΙΑ- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Για τον διαρθρωτικό δείκτη (7) δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο περιφέρειας (NUTS II)

2) Για τον διαρθρωτικό δείκτη (8) τα διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο Περιφέρειας δεν διακρίνονται σε ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις. Συνεπώς ο δείκτης αντιπροσωπεύει το σύνολο των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου.

3) Για τον διαρθρωτικό δείκτη (9) τα στοιχεία που παρατίθενται στον Πίνακα προέρχονται από την έρευνα του ΕΚΚΕ "Περιφερειακές διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα", Ιούλιος 2005.

4) Για τον διαρθρωτικό δείκτη (10) δεν υπολογίζεται σε επίπεδο Περιφέρειας μιάς και το μέγεθος του ποσοστού απασχόλησης απαιτεί στοιχεία σε επίπεδο Νομαρχίας (NUTS II), ενώ ο δείκτης σε επίπεδο χώρας και ΕΕ-25 υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία των ποσοστών απασχόλησης για χωρικές μονάδες επιπέδου NUTS II.

5) Για τους διαρθρωτικούς δείκτες (12), (13), (14) δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο Περιφέρειας (NUTS II).

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα 7.1.13.1 προκύπτει ότι η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει βελτιωμένη εικόνα συγκριτικά με το σύνολο της Χώρας και στους δύο γενικούς οικονομικούς δείκτες (κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ και Παραγωγικότητα της εργασίας), ενώ παρουσιάζει δυσμενέστερη εικόνα αναφορικά με το δείκτη απασχόλησης ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64 ετών), φαινόμενο το οποίο οφείλεται κυρίως στην τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης όπου είναι διογκωμένος ο τριτογενής τομέας, με μείωση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, καθώς και με το δείκτη των ακαθάριστων ιδιωτικών επενδύσεων παγίου κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ. Στους υπόλοιπους δείκτες παρουσιάζει σημαντικά βελτιωμένη εικόνα έναντι της Χώρας.

Σε σχέση δε με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 25, η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει σημαντικά δυσμενέστερη εικόνα σε όλους τους παραπάνω δείκτες, με εξαίρεση το δείκτη της παραγωγικότητας της εργασίας ανά απασχολούμενο, του οποίου η τιμή είναι περίπου αντίστοιχη με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο των 25, καθώς και το δείκτη του συνολικού ποσοστού πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας, του οποίου η τιμή είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

7.2 Πιέσεις

7.2.1 Στερεά απόβλητα

Στην Περιφέρεια εξακολουθεί να καθυστερεί η ολοκλήρωση των έργων διαχείρισης απορριμμάτων που προβλέπονται στον Περιφερειακό Σχεδιασμό Διαχείρισης των απορριμμάτων. Οι ολοκληρωμένοι Χ.Υ.Τ.Α. που βρίσκονται σε λειτουργία ανέρχονται σε **2** (Άνω Λιοσίων και Φυλής(τμήμα)), ενώ εκκρεμεί η κατασκευή άλλων **2** (Κερατέας και Γραμματικού), και ολοκλήρωση της Φυλής με τη συγχρηματοδότηση του Ταμείου Συνοχής.

Υπάρχει σε λειτουργία **1** (ένας) Κεντρικός Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ Σχιστού), έναντι των συνολικά **5** (πέντε) που προβλέπονται, καθώς και **19** Τοπικοί ΣΜΑ μικρότερης δυναμικότητας, έναντι των περίπου **22-25** που θεωρούνται επαρκείς.

Έχει τεθεί σε λειτουργία το 1^ο Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης και Κομποστοποίησης Απορριμμάτων (ΕΜΑΚ Άνω Λιοσίων), αλλά θα πρέπει να κατασκευασθούν και άλλες μονάδες επεξεργασίας ακόμη μεγαλύτερης συνολικής δυναμικότητας από το 1^ο ΕΜΑΚ. Παράλληλα, έχουν ξεκινήσει αρκετά προγράμματα ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή (πιλοτικές προσπάθειες από αρκετούς Ο.Τ.Α.) αλλά και το Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) Αμαρουσίου, που αναμένεται ότι θα επεκταθούν και σε άλλες περιοχές.

Παρόμοια ανάπτυξη παρουσιάζουν και τα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΣΕΔΑ) που ενεργοποιήθηκαν πρώτα από όλη την Ελλάδα στην Περιφέρεια Αττικής, για όλες σχεδόν τις προβλεπόμενες κατηγορίες ειδικών απορριμμάτων (Υλικά Συσκευασίας, Μεταχειρισμένα ελαστικά, Λιπαντικά έλαια, Φορητές Ηλεκτρικές Στήλες και Συσσωρευτές, Αυτοκίνητα στο τέλος ζωής, Ηλεκτρικές και Ηλεκτρονικές Συσκευές).

Η σταδιακή επέκταση των ΣΕΔΑ σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες δράσεις ανακύκλωσης και επεξεργασίας των απορριμμάτων αναμένεται να ανακουφίσει την Περιφέρεια από το σοβαρό πρόβλημα που αντιμετώπιζε κατά την τελευταία περίοδο.

Στις νησιωτικές περιοχές, εντοπίζονται προβλήματα σε σχέση με τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Πιο συγκεκριμένα στο Δήμο Ύδρας λειτουργεί οργανωμένη χωματερή, αλλά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως Χ.Υ.Τ.Α., γεγονός που εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους τόσο για τη δημόσια υγεία όσο και για το φυσικό περιβάλλον. Στους Δήμους Σαλαμίνας Σπετσών και Κυθήρων η κατάσταση είναι δυσκολότερη, αφού λειτουργούν ανεξέλεγκτες χωματερές όπου τα προβλήματα για το περιβάλλον και οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία είναι πολλαπλάσια. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις έχουν γίνει μελέτες για δημιουργία σταθμών μεταφόρτωσης, έτσι ώστε να μεταφέρονται τα απορρίμματα σε Χ.Υ.Τ.Α. της περιοχής πρωτεύουσας, αλλά ακόμα δεν έχουν ληφθεί τελικές αποφάσεις.

Στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχουν συνολικά 24 ενεργοί ΧΑΔΑ και 29 ανενεργοί ΧΑΔΑ.

Οι κυριότερες πηγές παραγωγής Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ) είναι οι κατοικίες, τα εμπορικά καταστήματα και άλλες «αστικές» δραστηριότητες (π.χ. εστιατόρια, καφετέριες,

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

ξενοδοχεία κ.λ.π.). Σε αυτήν την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται και Σ.Α. που παράγονται από άλλες δραστηριότητες, αλλά προσομοιάζουν με τα αστικά απορρίμματα.

Σύμφωνα με τη μελέτη «ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ (ΠΕ.Σ.Δ.Α.) ΑΤΤΙΚΗΣ» (2006) οι παραγόμενες ποσότητες αστικών στερεών αποβλήτων της Περιφέρειας Αττικής κατά το έτος 2001 ανέρχονταν σε 1.775.050 t/έτος ενώ για το έτος 2007 εκτιμήθηκε ότι θα ανέλθουν σε 1.940.916 t/έτος.

Σύμφωνα με την ως άνω μελέτη η σύσταση των στερεών Απορριμμάτων παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 7.2.1.1 Σύσταση Απορριμμάτων Περιφέρειας Αττικής

	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΥΛΙΚΩΝ	Ποσοστό (%)
1.	ΟΡΓΑΝΙΚΑ	46,50
2.	ΧΑΡΤΙ, ΧΑΡΤΟΝΙ	23,44
3.	ΠΛΑΣΤΙΚΑ	10,80
4.	ΜΕΤΑΛΛΑ	3,74
5.	ΓΥΑΛΙ	3,42
6.	ΥΦΑΣΜΑΤΑ, ΞΥΛΟ, ΛΑΣΤΙΧΟ, ΔΕΡΜΑ	4,25
7.	ΑΔΡΑΝΗ	3,58
8.	ΔΙΑΦΟΡΑ	4,27
	ΣΥΝΟΛΟ	100,00

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά α) οι παραγόμενες ποσότητες των στερεών αποβλήτων της Περιφέρειας Αττικής για τα έτη 2002 και 2006 καθώς και β) τα αντίστοιχα στοιχεία του έτους 2002 στο σύνολο Χώρας.

Πίνακας 7.2.1.2 Συγκεντρωτικά Στοιχεία Ετήσιων Ποσοτήτων Σ.Α. ανά Κατηγορία Απόβλητων

Α/Α	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΕΣ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ (t/ΕΤΟΣ)			ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ (ΕΤΟΥΣ 2002) (%)
		ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΠΕΣΔΑ		ΧΩΡΑΣ	
		ΕΤΟΣ 2006	ΕΤΟΣ 2002	ΕΤΟΣ 2002	
	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 2001	3.761.810		10.964.020	34,31
A	ΑΣΤΙΚΑ ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ				
A.1.	ΑΣΤΙΚΑ ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	1.912.233	1.801.676	4.627.385	38,94
A.2.	ΒΙΟΑΠΟΔΟΜΗΣΙΜΑ ΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ (Β.Α.Α.)	1.357.685	1.279.190	3.285.443	38,94
A.3.	ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΩΝ	382.447	360.335	925.477	38,94
B	ΜΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	83.005	79.766	20.000.000	0,40
Γ	ΑΛΛΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ				
Γ.1.	ΙΛΥΕΣ ΑΠΟ ΚΕΛΨ & ΚΕΛΜ	210.000		230.000	91,30

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Α/Α	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΕΣ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ (t/ΕΤΟΣ)			ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ (ΕΤΟΥΣ 2002) (%)
		ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΠΕΣΔΑ		ΧΩΡΑΣ	
		ΕΤΟΣ 2006	ΕΤΟΣ 2002	ΕΤΟΣ 2002	
Γ.2.	ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΕΛΑΣΤΙΚΑ	21.367	19.240	50.000	38,48
Γ.3.	ΟΧΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΖΩΗΣ ΤΟΥΣ (ΤΕΜΑΧΙΑ)	22.262 (ΤΕΜΑΧΙΑ)	16.994 (ΤΕΜΑΧΙΑ)	34.104 (ΤΕΜΑΧΙΑ)	49,83
Γ.4.	ΑΔΡΑΝΗ ΑΠΟΒΛΗΤΑ				
Γ.4.1.	ΑΔΡΑΝΗ ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΑΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ & ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΕΙΣ	801.000	735.750	4.500.000	16,35
Γ.4.2.	ΑΔΡΑΝΗ ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΑΠΟ ΕΚΣΚΑΦΕΣ	2.450.000	2.450.000	42.000.000	5,83
Γ.5.	ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	62.864	60.411	176.071	34,31
Γ.6.	ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΧΡΗΣΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	18.000	17.750	46.274	38,36
Γ.7.	ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	26.000	25.483	1.828.606	1,39
Γ.8.	ΙΑΤΡΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	15.000	13.017	28.621	45,48

7.2.2 Υγρά απόβλητα

Η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ «περί επεξεργασίας και διάθεσης των αστικών λυμάτων», αφορά στη συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αστικών λυμάτων και συγκεκριμένων βιομηχανικών υγρών αποβλήτων. Η Οδηγία καθορίζει άμεσα ή έμμεσα το απαιτούμενο επίπεδο επεξεργασίας, που πρέπει να παρέχεται από τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, καθώς και το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των απαιτούμενων έργων ανάλογα με τον εξυπηρετούμενο πληθυσμό ή όπως αναφέρεται στην Οδηγία, με τις μονάδες ισοδύναμου πληθυσμού (Μ.Ι.Π.).

Κύριος στόχος της Οδηγίας, η οποία θεσμοθετήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1991, είναι η προστασία του υδατικού περιβάλλοντος από τις αρνητικές επιπτώσεις που προκαλεί η διάθεση ανεπεξέργαστων ή ανεπαρκώς επεξεργασμένων αστικών λυμάτων και των παραπροϊόντων τους (ιλύς), καθώς και η απόρριψη λυμάτων από ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους. Η εναρμόνιση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία έγινε με την ΚΥΑ 5673/400/1997.

Με βάση την Οδηγία 91/271 (όπως ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο της χώρας με την ΚΥΑ 5673/400/97) οι οικισμοί της χώρας κατατάσσονται σε τρεις Προτεραιότητες (Α, Β και Γ):

- Την Προτεραιότητα Α η οποία περιλαμβάνει όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμού άνω των 10.000 κατοίκων και οι οποίοι αποχετεύουν τα λύματά τους σε «ευαίσθητους» αποδέκτες.

- την Προτεραιότητα Β, η οποία περιλαμβάνει όλους τους οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμού άνω των 15.000 κατοίκων και οι οποίοι αποχετεύουν τα λύματά τους σε «κανονικούς» αποδέκτες.
- την Προτεραιότητα Γ για όλους τους λοιπούς οικισμούς της χώρας, οι οποίοι δεν μνημονεύονται στην εν λόγω αναφορά.

Με βάση στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης -Τομέας Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη-περιόδου 2007-2013, Πρόταση προς Δημόσια διαβούλευση, 10/2006) στις κατηγορίες Α&Β προτεραιότητας ανήκουν 94 οικισμοί εκ των οποίων οι 19 ανήκουν στην κατηγορία Α ενώ οι υπόλοιποι 75 στην κατηγορία Β. Από τους 19 οικισμούς Α προτεραιότητας οι 5 δεν ικανοποιούν μέχρι σήμερα τις απαιτήσεις της Οδηγίας 91/271 σχετικά με τη συλλογή και επεξεργασία των λυμάτων τους, αλλά έχουν δρομολογηθεί οι ενέργειες για την κατασκευή των απαιτούμενων έργων (εξασφαλίσθηκε χρηματοδότηση ή τα έργα είναι στο στάδιο της κατασκευής). Αντίστοιχα από τους 75 οικισμούς Β προτεραιότητας οι 26 δεν ικανοποιούν μέχρι σήμερα τις απαιτήσεις της Οδηγίας 91/271 σχετικά με τη συλλογή και επεξεργασία των λυμάτων τους, αλλά για 21 από αυτούς έχουν δρομολογηθεί οι ενέργειες για την κατασκευή των απαιτούμενων έργων (εξασφαλίσθηκε χρηματοδότηση ή τα έργα είναι στο στάδιο της κατασκευής). Από τους υπόλοιπους 5 οικισμούς, οι τέσσερις (Αρτέμιδα, Νέα Μάκρη, Ραφήνα, Κορωπί) εντάσσονται στο έργο κατασκευής του ΚΕΛ Αττικής, το οποίο θεωρείται έργο μείζονος περιβαλλοντικής εμβέλειας για την 4η προγραμματική περίοδο ενώ τα απαιτούμενα έργα για τον 5ο οικισμό (Μαρκόπουλο) θα πρέπει επίσης να υλοποιηθούν κατά τη διάρκεια της 4ης Προγραμματικής Περιόδου. Τέλος, στην κατηγορία Γ προτεραιότητας ανήκουν 335 οικισμοί. Από τους οικισμούς αυτούς οι 34 ικανοποιούν πλήρως τις απαιτήσεις της Οδηγίας ενώ οι υπόλοιποι πρέπει να πραγματοποιήσουν έργα αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων έτσι ώστε να συμμορφωθούν πλήρως με την οδηγία.

Στην Περιφέρεια Αττικής το σύνολο των ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) ανέρχεται σε 5. Η λειτουργία της Α΄ φάσης του Κέντρου Επεξεργασίας Λυμάτων Ψυτάλλειας το 1994, είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή βελτίωση της ποιότητας των υδάτων του Σαρωνικού Κόλπου και τη βαθμιαία αποκατάσταση της οικολογικής του ισορροπίας. Με τη λειτουργία της Α΄ φάσης απομακρύνθηκε το 35% περίπου του ρυπαντικού φορτίου των λυμάτων της πρωτεύουσας, ενώ με τη λειτουργία της Β΄ φάσης, το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 95%.

Το υφιστάμενο δίκτυο αποχέτευσης ανέρχεται σε 5.800 Km και καλύπτει το 92% των αποχετευτικών αναγκών της Αττικής. Παρόλα αυτά σημαντικό πρόβλημα εντοπίζεται στην Ανατολική Αττική όπου σε 4 (τέσσερις) οικισμούς Κατηγορίας Β΄ δεν λειτουργεί σύστημα συγκέντρωσης και επεξεργασίας αστικών λυμάτων, ενώ θα έπρεπε σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ να έχει ολοκληρωθεί έως τις 31-12-2000. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι στο Αναπτυξιακό Συνέδριο της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής (Μάιος 2006) ως υπ' αριθμόν

ένα πρόβλημα των κατοίκων της Ανατολικής Αττικής αναδεικνύεται η έλλειψη υποδομών αποχέτευσης⁴³.

Όσον αφορά την αποχέτευση ακάθαρτων λυμάτων στους περισσότερους νησιωτικούς Δήμους εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού δεν υπάρχουν (Δήμος Αίγινας, Κοινότητα Αγκιστρίου), είναι υπό μελέτη (Δήμος Σπετσών, Δήμος Ύδρας), με αποτέλεσμα να υπάρχει σημαντικό πρόβλημα ανεξέλεγκτης διάθεσης των λυμάτων με όλα τα αρνητικά επακόλουθα. Στην περίπτωση του Δήμου Σπετσών η τακτική που ακολουθείται είναι η τελική απόθεση των βοθρολυμάτων σε ακατάλληλο σημείο του νησιού, με υπαρκτό κίνδυνο υποβάθμισης του υδροφόρου ορίζοντα και των θαλάσσιων υδάτων. Για την Κοινότητα Αντικυθήρων δεν υπάρχει κανένα σύστημα αποχέτευσης ή επεξεργασίας λυμάτων και ούτε έχει προταθεί ποτέ η κατασκευή του, διότι θεωρείται μη υλοποιήσιμο για τέτοιου μεγέθους περιοχή.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται όλα τα στοιχεία που υπάρχουν για την Περιφέρεια Αττικής σχετικά με τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.

Πίνακας 7.2.2.1 Εγκαταστάσεις επεξεργασίας Λυμάτων Περιφέρειας Αττικής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΙΧΜΗΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΑΡΤΕΜΙΔΑ	44 000	ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ /ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΔΑΠ
ΚΟΡΩΠΙ	16.000	ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟ	17.000	ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙ Η ΕΕΛ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ
ΜΕΓΑΡΑ	40.000	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ	540.000	ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΔΑΠ
ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ	29 500	ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΔΑΠ
ΡΑΦΗΝΑ	19.000	ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΔΑΠ
ΠΟΡΟΥ - ΓΑΛΑΤΑ	15.000	ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙ Η ΕΕΛ /ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣ
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	120.000	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΥΔΑΠ
ΨΥΤΑΛΛΕΙΑ	3.500.000	ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΟΙ Α΄ & Β΄ ΦΑΣΕΙΣ
ΛΑΥΡΙΟ		ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΕΑΥ ΛΑΥΡΙΟΥ
ΚΕΡΑΤΕΑ		ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣ
ΒΙΛΛΙΑ		ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ/ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣ

Στην Περιφέρεια Αττικής, οι θεσμοθετημένοι ευαίσθητοι αποδέκτες είναι τα παράκτια ύδατα του Κόλπου της Ελευσίνας και η περιοχή εκβολής του αγωγού διάθεσης των λυμάτων από την Ψυτάλλεια, καθώς και η λίμνη του Μαραθώνα, που αποτελεί μία από τις πηγές ύδρευσης της πρωτεύουσας. Με βάση τις διατάξεις της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ, πόλεις-οικισμοί με ισοδύναμο πληθυσμό μεγαλύτερο από 10 000 που ανήκουν σε λεκάνες απορροής ευαίσθητων αποδεκτών, θα έπρεπε να διαθέτουν δίκτυο αποχέτευσης και εγκατάσταση επεξεργασίας

⁴³ Πρακτικά Αναπτυξιακού Συνεδρίου Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ανατολικής Αττικής.- 4-7 Μαΐου 2006-Παρουσίαση έρευνας κοινής γνώμης.

λυμάτων έως το τέλος του 1998, ενώ για περιοχές που ανήκουν σε κανονικούς αποδέκτες η αντίστοιχη προθεσμία ήταν το 2000 (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2000).

Η ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, με ισοδύναμο πληθυσμό περίπου 4 εκατομμύρια κατοίκους, εξυπηρετείται σήμερα από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) της Ψυτάλλειας και της Μεταμόρφωσης. Η ΕΕΛ Ψυτάλλειας επεξεργάζεται δευτεροβάθμια τα εισερχόμενα λύματα πριν τη διάθεση τους στη θάλασσα. Η ΕΕΛ Μεταμόρφωσης δέχεται μικρή ποσότητα αστικών λυμάτων και σημαντική ποσότητα βοθρολυμάτων των περιοχών της Αττικής στις οποίες δεν έχει κατασκευαστεί ακόμα δίκτυο αποχέτευσης, παρέχοντας δευτεροβάθμια επεξεργασία του μίγματος των λυμάτων.

Σε ότι αφορά το παραγόμενο φορτίο λόγω της βιομηχανικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται στο διαμέρισμα και κυρίως στην Αττική, σημαντικό μέρος βιομηχανικών υγρών αποβλήτων πρακτικά υφίσταται επεξεργασία στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ), δεδομένων των συνδέσεων των περισσότερων βιομηχανιών με το υπάρχον αποχετευτικό δίκτυο. Τα βιομηχανικά υγρά απόβλητα που παράγονται στην περιοχή του Θριασίου Πεδίου διατίθενται σε ορισμένες περιπτώσεις ανεπεξέργαστα, με αποτέλεσμα να καθίσταται επιτακτική η υλοποίηση της ΕΕΛ του Θριασίου Πεδίου, η οποία θα δέχεται και οικιακά λύματα της ευρύτερης περιοχής, ώστε να επιτευχθεί περαιτέρω μείωση του παραγόμενου στο διαμέρισμα φορτίου.

7.2.3 Αποχέτευση Ομβρίων – Αντιπλημμυρική Προστασία

Σε ότι αφορά την υποδομή σε δίκτυα ομβρίων και αντιπλημμυρικής προστασίας, επισημαίνεται ότι οι κοίτες των δύο κύριων ποταμών της Αττικής, του Κηφισού και του Ιλισού έχουν διευθετηθεί και εν μέρει καλυφθεί. Σημειώνεται ωστόσο ότι οι ποταμοί αυτοί, οι οποίοι ήταν απλά ρυάκια κατά τη θερινή περίοδο, σε περιόδους βροχών μεταβάλλονταν σε ορμητικούς χείμαρρους που πλημμύριζαν τις παρακείμενες εκτάσεις, ιδίως στις πλησιέστερες προς τη θάλασσα περιοχές. Τα δευτερεύοντα ρέματα, που συνιστούσαν ζωτικό δίκτυο παροχέτευσης των υδάτων των βροχοπτώσεων, έχουν σε μεγάλη έκταση επιχυθεί και οικοδομηθεί, προκαλώντας καταστροφικά πλημμυρικά φαινόμενα στις περιμετρικές περιοχές. Το πρόβλημα έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια λόγω και των εκτεταμένων πυρκαγιών, που έχουν σαν αποτέλεσμα την αδυναμία συγκράτησης των υδάτινων απορροών και την ενίσχυση των πλημμυρικών φαινομένων, προκαλώντας μια γενικότερη υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των Δήμων και των οικισμών και παρεμπόδιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των διαφόρων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται μέσα σε αυτούς. Τα αντιπλημμυρικά έργα των τελευταίων ετών μπορεί να απέτρεψαν τον κίνδυνο πλημμύρας σε πυκνοκατοικημένες περιοχές όπως το Μοσχάτο, ο Ρέντης και το Φάληρο, στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις, στην Αττική Οδό και στο Αεροδρόμιο, όμως τα προβλήματα οξύνθηκαν σε άλλες περιοχές όπως η Ραφήνα, τα Σπάτα και η παραλιακή.

Στις νησιωτικές περιοχές για την αποχέτευση ομβρίων χρησιμοποιούνται επιφανειακά ρέματα τα οποία καταλήγουν στη θάλασσα. Σε πολλές περιπτώσεις αντιμετωπίζονται προβλήματα πλημμύρων (όταν εμφανίζονται έντονες βροχοπτώσεις).

7.2.4 Ατμοσφαιρικοί ρύποι

Η ατμοσφαιρική ρύπανση στην Αθήνα, όσον αφορά στο σύνολο των ρύπων, φαίνεται να περιορίζεται διαχρονικά. Η τάση αυτή αποδίδεται κυρίως στα μέτρα αντιρρύπανσης που αφορούν κυρίως στις κινητές πηγές (αντικατάσταση του στόλου των αυτοκινήτων, καθιέρωση της Κάρτας Ελέγχου Καυσαερίων κλπ) ή την ποιότητα των καυσίμων και γενικά στο σχέδιο αντιρρύπανσης που εφαρμόζεται από το 1994 με τίτλο «Αττική SOS».

Κύριο πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, σύμφωνα με την Έκθεση του 2005 για την ατμοσφαιρική ρύπανση στην Αθήνα (Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ), είναι τα αιωρούμενα σωματίδια, που παρουσιάζουν υπερβάσεις των ορίων της νέας οδηγίας της Ε.Ε. στην πλειονότητα των σημείων μέτρησης. Είναι ένας από τους ρύπους για τους οποίους πρόσφατα τέθηκαν όρια σε επίπεδο Ε.Ε. και αποτελούν πρόβλημα για τα περισσότερα κράτη μέλη. Σημαντικό πρόβλημα εξακολουθεί να αποτελεί το όζον, το οποίο ανήκει στους φωτοχημικούς ρύπους και επιβαρύνει κυρίως τα βόρεια και ανατολικά προάστια της Αθήνας. Η αντιμετώπισή του δεν είναι απλή δεδομένου ότι η αύξηση του σχετίζεται με την αυξημένη ηλιοφάνεια της περιοχής και ο συγκεκριμένος ρύπος εμφανίζεται σε περιοχές απομακρυσμένες από τις πηγές ρύπανσης. Παράλληλα διαπιστώνεται και η αλλαγή της σύνθεσης των ρύπων, γεγονός που οφείλεται και στη χρήση αυτοκινήτων καταλυτικής τεχνολογίας.

Σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις, η Αθήνα παρουσιάζει μειονεκτήματα που συνδέονται με την άναρχη και χωρίς συγκεκριμένο μοντέλο πολεοδομική ανάπτυξή της, την ιδιαίτερα πυκνή δόμησή της, την έλλειψη ελεύθερων χώρων και πρασίνου και την ιδιαίτερα αυξημένη χρήση ιδιωτικών οχημάτων. Την κατάσταση επιδεινώνουν μια σειρά παραγόντων όπως είναι η τοπογραφία της Αθήνας, καθώς πρόκειται για λεκανοπέδιο περικυκλωμένο από βουνά, η έντονη ηλιοφάνεια, όπως επίσης και η συχνή παρουσία αντίξωων κλιματολογικών συνθηκών, υψηλές θερμοκρασίες, μικρή ταχύτητα των ανέμων και το φαινόμενο της θερμοκρασιακής αναστροφής.

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια, με αφορμή και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, ολοκληρώθηκαν σημαντικά έργα μεταφορικής – συγκοινωνιακής υποδομής (Μετρό, ΗΣΑΠ, Τραμ, Προαστιακός σιδηρόδρομος, Αττική οδός κ.α.), τα οποία ήδη έχουν αρχίσει να παράγουν σημαντική προστιθέμενη αξία στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών, συμβάλλοντας έτσι εν μέρει και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Σήμερα οι γραμμές του Μετρό και η παλαιά γραμμή του ηλεκτρικού (ΗΣΑΠ) εξυπηρετούν ημερησίως περισσότερες από 1.000.000 μετακινήσεις, οι οποίες αναμένεται με την ολοκλήρωση των επεκτάσεων του Μετρό που βρίσκονται σε εξέλιξη να αυξηθούν κατά 460.000 ημερησίως. Η λειτουργία του Μετρό εκτιμάται ότι μείωσε κατά 70.000 τα Ι.Χ. αυτοκίνητα που εισέρχονται στο κέντρο της πόλης και κατά 8% περίπου τους ρύπους από τα οχήματα.

Αντίστοιχα, με την ολοκλήρωση και πλήρη λειτουργία της Αττικής Οδού εκτιμάται ότι εξοικονομούνται σε ετήσια βάση 2 εκατ. λίτρα καυσίμων, γεγονός που συνεπάγεται και αντίστοιχη βελτίωση της ποιότητας του αέρα.

Τα μεγάλα έργα που υλοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στην πόλη με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως η αναβάθμιση του οδικού δικτύου με τη δημιουργία νέων

περιφερειακών αυτοκινητόδρομων, ανισόπεδων κόμβων, ή ο εκσυγχρονισμός των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς με την επέκταση του Μετρό και τη λειτουργία του τραμ και του προαστιακού σιδηρόδρομου, δεν αρκούν για να λύσουν τα σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα της πρωτεύουσας. Κι αυτό γιατί από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των ιδιωτικών οχημάτων αυξάνεται με γρήγορους ρυθμούς, χωρίς να προβλέπεται άμεσα κάποια σημαντική πρόοδος στην τεχνολογία των νέων αυτοκινήτων ή στη βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων. Παράλληλα, τα αναβαθμισμένα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης, με αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου, που αποτελεί πλέον μέρος της κουλτούρας του Έλληνα.

Σε ότι αφορά το αστικό πράσινο η αναλογία αυτού ανά κάτοικο για την Αθήνα είναι 2,55 m²/κάτοικο, ενώ το αποδεκτό όριο είναι 10 m²/κάτοικο, καθιστώντας απολύτως αναγκαία την συστηματική παρέμβαση για την αύξηση του πρασίνου τόσο εντός του οικιστικού ιστού όσο και στους ορεινούς όγκους που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο.

7.2.5 Χωρική Ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Αττικής εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων, γεγονός που σημαίνει ότι τα βασικά αίτια της περιβαλλοντικής υποβάθμισης παραμένουν. Τα φαινόμενα υποβάθμισης αφορούν τόσο στις αστικοποιημένες όσο και στις υπόλοιπες «αδόμητες» περιοχές. Ζητήματα που συνδέονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση, τη διαχείριση των απορριμμάτων και τη συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος αποτελούν τα καθοριστικά αίτια της παρούσας κατάστασης.

Αστικές περιοχές

Η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας παρουσιάζει μια σειρά από προβλήματα που σχετίζονται με τη διαχρονική εξέλιξη του οικιστικού δικτύου σε επίπεδο χώρας, αλλά κυρίως με την εξάπλωση του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτευούσης. Η διαδικασία αυτή χαρακτηρίστηκε από τον αστικοποίηση του αγροτικού χώρου στα περισσότερα σημεία της χώρας, αλλά και τον παράλληλο «εξαγροτισμό» τού, υπό διαμόρφωση, αστικού χώρου. Αποτέλεσμα της ιδιόμορφης διαδικασίας αστικοποίησης του χώρου, η οποία εξελίσσεται ως σήμερα, και η οποία οδήγησε στη μεταφορά του μοντέλου της Αθήνας λίγο – πολύ σε όλα τα αστικά κέντρα της χώρας, είναι η ανάδειξη κρίσιμων προβλημάτων που αναφέρονται είτε στη λειτουργία, είτε στην αισθητική ή στη γενική ποιότητας ζωής των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών.

Η ανάπτυξη των αστικών συγκεντρώσεων της Περιφέρειας Αττικής διαμορφώνει μία ιδιαίτερα σύνθετη δυναμική. Η βορειοδυτική Αττική εμφανίζει μία σταθερή εικόνα «υποδοχέα» χαμηλών εισοδημάτων, ενώ η Δυτική Αττική (κεντρική και νότια ζώνη), παρουσιάζει ακόμα αραιή οικιστική ανάπτυξη. Η σημειούμενη αραιώση των οικιστικών πυκνοτήτων στο δυτικό Λεκανοπέδιο οφείλεται κυρίως στο φαινόμενο της αποβιομηχάνισης.

Ως κύριος υποδοχέας αστικών πιέσεων στην εξωαστική ζώνη του Πολεοδομικού Συγκροτήματος λειτουργεί σήμερα η πεδιάδα των Μεσογείων, η οποία εμφανίζει τη μεγαλύτερη ελκυστικότητα σε οικιστικές επενδύσεις για πρώτη κατοικία και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, λόγω του νέου διεθνούς αερολιμένα των Σπάτων και του Εμπορικού Πάρκου. Από την άλλη πλευρά, παράλληλα με την «ακτινωτή» ανάπτυξη γύρω από την Αθήνα, παρατηρείται και μία τάση επανακατοίκησης σε συγκεκριμένες κεντρικές γειτονιές της «παραδοσιακής» Αθήνας, με υψηλής ποιότητας οικιστικό περιβάλλον.

Στην Αττική -όπως άλλωστε και σε κάθε Ευρωπαϊκή Μητροπολιτική Περιφέρεια- απαντώνται «περιοχές – θύλακες» που παρουσιάζουν περιβαλλοντική υποβάθμιση σε όρους οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα, χαμηλό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων προς στους πολίτες και κατά κανόνα συγκεντρώνουν πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν έντονο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρουσιάζουν και φαινόμενα «χωρικού αποκλεισμού».

Για τις περιοχές αυτές αποτελεί άμεση προτεραιότητα η περιβαλλοντική αναβάθμιση, μέσω και της ενίσχυσης του αστικού πράσινου, η βελτίωση της ποιότητας του αστικού δημόσιου χώρου, η αλλαγή χρήσεων γης και η αξιοποίηση των παλαιών βιομηχανικών κτιρίων ή εγκαταστάσεων, ενδεχομένως σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και την αξιοποίηση σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Νησιωτικές περιοχές

Οι νησιωτικές περιοχές αναπτύσσουν δραστηριότητες κυρίως του τριτογενή τομέα (τουρισμός) και σε μικρότερο βαθμό του πρωτογενή, και εξακολουθούν να παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές, ειδικότερα στους τομείς των στερεών και υγρών αποβλήτων.

Είναι επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής ολοκληρωμένων αναπτυξιακών στρατηγικών για τα νησιά της Περιφέρειας, που θα περιλαμβάνουν δράσεις για το περιβάλλον, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με στόχο την δημιουργία ανταγωνιστικών πολυ-δραστηριοτήτων, οι οποίες θα εγγυηθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών της Περιφέρειας.

Ορεινές περιοχές

Ως ορεινές περιοχές στην Αττική θεωρούνται οι ορεινοί όγκοι του Υμηττού, της Πεντέλης, της Πάρνηθας και του Ποικίλου Όρους, που περικλείουν το Λεκανοπέδιο της Αθήνας καθώς και τα όρη Λαυρεωτική, Μαλακάσα, Πάνειον και Γεράνεια.

Οι ορεινοί όγκοι του Νομού και ιδιαίτερα αυτοί που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο αποτελούν αναμφισβήτητα έναν από τους σημαντικότερους φυσικούς πόρους της Αττικής, τόσο από την άποψη των αξιόλογων οικοσυστημάτων όσο και για τον καθοριστικό ρόλο που έχουν στη διαμόρφωση των κλιματικών συνθηκών, στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στην αντιπλημμυρική προστασία.

Σήμερα τα βουνά της Αθήνας, πλην της Πάρνηθας, θεωρούνται χαρακτηριστικές περιπτώσεις υποβαθμισμένων δασικών οικοσυστημάτων, γεγονός που οφείλεται στις έντονες πιέσεις και στις καταστρεπτικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις που έχουν δεχθεί κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Ειδικότερα:

- Το Πεντελικό όρος θεωρείται το βουνό της Αττικής που έχει υποστεί τις περισσότερες και μεγαλύτερες ανθρωπογενείς επεμβάσεις και το βουνό που έχει πληγεί περισσότερο από πυρκαγιές. Οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις συνίστανται στην άναρχη και έντονη επιφανειακή εκμετάλλευση μαρμάρων, στην έντονη οικιστική πίεση, στην εγκατάσταση κεραιών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών κλπ.
- Το Ποικίλο Όρος, που αποτελεί τμήμα του όρους Αιγάλεω, θεωρείται οικολογικά υποβαθμισμένο κυρίως λόγω των πολλών λατομείων αδρανών υλικών.
- Ο Υμητός έχει υποστεί κατά καιρούς αλλοιώσεις στο τοπίο, κυρίως λόγω πυρκαγιών, βοσκής και λαθροϋλοτομίας από τα λατομεία αδρανών υλικών. Στην περιοχή του όρους βρίσκονται στρατιωτικές εγκαταστάσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα (το Αμερικάνικο Κολέγιο, η Πανεπιστημιούπολη και η Πολυτεχνειούπολη), ο Δημόκριτος, ενώ στην κορυφογραμμή εγκαταστάθηκαν οι αναμεταδότες των τηλεοπτικών σταθμών. Από το 1975 έχει ξεκινήσει μια σημαντική αναδασωτική προσπάθεια, που συνεχίζεται.
- Τέλος, στην Πάρνηθα, τμήμα της οποίας έχει χαρακτηριστεί ως Εθνικός Δρυμός και βρίσκεται υπό καθεστώς προστασίας, και αποτελεί το σημαντικότερο πνεύμονα πρασίνου στο Λεκανοπέδιο, οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις συνίστανται στη λειτουργία ορειβατικών καταφυγίων, χώρων αναψυχής, στρατιωτικών εγκαταστάσεων, ενός καζίνο, εγκαταστάσεων τηλεπικοινωνιών και εγκαταστάσεων αναμετάδοσης ραδιοτηλεοπτικών σταθμών.

Κατά τα τελευταία χρόνια έχουν προχωρήσει συγκεκριμένες θεσμικές πρωτοβουλίες για την εκπόνηση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου και την έκδοση των σχετικών Προεδρικών Διαταγμάτων για τη θεσμική προστασία των ορεινών όγκων της Αττικής με την ταυτόχρονη αξιοποίησή τους με αναδασώσεις και έργα. Επιπλέον, υλοποιήθηκαν προγράμματα αναδάσωσης των ορεινών όγκων και αύξησης του πρασίνου από ΟΤΑ και Υπουργεία (ΥΠΕΧΩΔΕ, Αγροτικής Ανάπτυξης). Βασικός στόχος των παρεμβάσεων ήταν η ανάσχεση της εξάπλωσης του αστικού ιστού στα βουνά και η εξασφάλιση σε αυτά χώρων αναψυχής καθώς επίσης και η λειτουργική σύνδεση των ορεινών όγκων με τον οικιστικό ιστό, ώστε να διευκολύνουν τη δημιουργία των πόλων αναψυχής και πρασίνου σε ένα ενιαίο δίκτυο υπερτοπικού πρασίνου.

Αγροτικές περιοχές

Οι περιοχές στις οποίες εξακολουθεί να ασκείται γεωργική δραστηριότητα στην Αττική είναι κυρίως η περιοχή του Μαραθώνα, ο Αυλώνας, τα Μέγαρα, τα νησιά και η επαρχία Τροιζηνίας.

Οι εναπομείνασες αγροτικές περιοχές στην Περιφέρεια αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα από την άναρχη αστική επέκταση είτε για πρώτη κατοικία είτε για παραθερισμό.

Τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσουν οι αγροτικές περιοχές που κατ' ουσία αποτελούν την περιαστική ζώνη του λεκανοπεδίου σχετίζονται:

- Με την επιβάρυνση του περιβάλλοντος από την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας, που αποτυπώνεται στη διαχείριση των υδάτων για άρδευση και τη μόλυνση του εδάφους και των υπόγειων υδάτων από υπολείμματα φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων
- Με την αλλαγή χρήσεων γης
- Με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της «φυτικής και ζωικής παραγωγής» και των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων».

7.2.6 Αξιολόγηση και Κύρια Προβλήματα των Ευαίσθητων – Προστατευόμενων Περιοχών της Αττικής

Στην Αττική η διατήρηση της φύσης, αποκτά τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερη σημασία τόσο λόγω των έντονων πιέσεων που δέχεται το φυσικό περιβάλλον όσο και λόγω της αξίας της διατήρησης φυσικών περιοχών στην περισσότερο αστικοποιημένη ελληνική περιφέρεια.

Μια από τις σημαντικότερες αιτίες θεσμοθέτησης περιοχών προστασίας είναι η διαφύλαξη – διατήρηση της φύσης. Η σημασία της διατήρησης φυσικών οικοσυστημάτων γίνεται εντονότερη στην Περιφέρεια Αττικής όπου η έντονη αστικοποίηση δημιουργεί έντονες πιέσεις στις τελευταίες φυσικές περιοχές..

Ο ρόλος των φυσικών περιοχών εντός ή σε εγγύτητα με το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας είναι πολλαπλός. Οι φυσικές περιοχές αποτελούν σημαντικούς τόπους όπου παρέχεται η δυνατότητα της επαφής του ανθρώπου με τη φύση ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται η διατήρηση σημαντικών οικοσυστημάτων και παρέχεται καταφύγιο σε προστατευόμενα, σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση είδη πανίδας.

Οι φυσικές περιοχές αποτελούν τόπους σημαντικούς για εκπαίδευση και περιβαλλοντική αγωγή. Οι προστατευόμενες περιοχές της Αττικής είναι τόποι όπου μπορεί να αναπυχθούν δραστηριότητες αναψυχής στη φύση, σε μικρή απόσταση από την μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού – αστικοποιημένη περιοχή – της Ελλάδας.

Περιοχές του δικτύου Natura 2000

Η διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη εκφράζεται με την έκδοση δύο σχετικών Οδηγιών: της Οδηγίας για τα Άγρια Πουλιά (79/409/ΕΟΚ) και αυτής για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Στα πλαίσια της τελευταίας τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να παρουσιάσουν εθνικό κατάλογο με περιοχές ιδιαίτερου φυσικού ενδιαφέροντος, οι οποίες θα αποτελέσουν το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000. Οι περιοχές αυτές τελούν υπό ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας καθώς τα κράτη-μέλη υποχρεώνονται να λάβουν ειδικά μέτρα, ώστε να διατηρήσουν τα σημαντικά οικολογικά χαρακτηριστικά τους.

Η Ελλάδα, ένα από τα κράτη-μέλη με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα στην Ευρώπη, έχει εντάξει στο δίκτυο Natura 2000 238 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας από την Οδηγία των Οικότοπων και 110 Ζώνες Ειδικής Προστασίας μέσω της Οδηγίας για τα Άγρια Πουλιά. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται και όλες οι περιοχές που είχαν θεσμοθετηθεί ως προστατευόμενες βάσει της εθνικής νομοθεσίας (ν. 1650/1989). Σήμερα, το 23,86% της ελληνικής έκτασης συμπεριλαμβάνεται στο δίκτυο Natura 2000.

Οι περιοχές Natura της Αττικής παρουσιάζονται αναλυτικά στα προηγούμενα κεφάλαια. Μετά την οριοθέτηση των περιοχών Natura πρέπει να ακολουθήσει η εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης με στόχο τη θεσμοθέτηση συγκεκριμένων ζωνών και όρων προστασίας εντός των περιοχών αυτών. Μέσω της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης, προτείνεται η σύσταση φορέα διαχείρισης στον οποίο ανατίθενται οι αρμοδιότητες διαχείρισης και προστασίας της περιοχής.

Η εφαρμογή της οδηγίας παρουσιάζει όμως κάποια προβλήματα που έχουν εντοπιστεί από αρμόδιους επιστημονικούς φορείς και μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι φορείς διαχείρισης που ιδρύθηκαν με στόχο την προστασία αυτών των περιοχών το 2002 υπολειτουργούν, ενώ η επιτροπή ΦΥΣΗ, που έχει την ευθύνη του συντονισμού και της επιστημονικής υποστήριξης των δράσεων διαχείρισης έχει παύσει από τις αρχές του 2005.

Παρά την σημαντικότερη ανάγκη για φυσικές περιοχές εντός και σε εγγύτητα με το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας, παρουσιάζονται πολλά προβλήματα στην οργάνωση, διατήρηση και διαχείριση των περιοχών αυτών στην Αττική.

Αναλυτικά, σύμφωνα με τον Ν. 1650/86 – με την θέσπιση προστατευόμενων περιοχών επιβάλλεται η ίδρυση φορέα διαχείρισης τους. Στην Αττική έχουν συσταθεί φορείς διαχείρισης για τον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας και το Εθνικό Πάρκο Σχινιά Μαραθώνα. Όμως οι φορείς αυτοί υπολειτουργούν, δεν έχουν χρηματοδότηση δεν είναι στελεχωμένοι και έχουν ελλείψεις αρμοδιότητες οι οποίες τις περισσότερες φορές εμπλέκονται με τις αρμοδιότητες υφιστάμενων φορέων και υπηρεσιών (π.χ. Δασικές Υπηρεσίες).

Στην κατεύθυνση αυτή, οι μόνες περιοχές για τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει οργανωμένη διαχείριση και προστασία στην Αττική είναι οι Εθνικοί Δρυμοί της Περιφέρειας, (Ε.Δ. Πάρνηθας και Ε.Δ. Σουνίου). Στις υπόλοιπες περιοχές, η προστασία περιορίζεται στην θεσμοθέτηση των ορίων της περιοχής, και τον έλεγχο των έργων και των δραστηριοτήτων που πρόκειται να εγκατασταθούν στην περιοχή.

Επίσης επαρκής θεσμική προστασία έχουν οι ορεινοί όγκοι του λεκανοπεδίου (Υμητός, Αιγάλεω, Λαυρεωτική, Πεντέλη), οι οποίοι διαθέτουν και συγκεκριμένο καθεστώς με ζώνες προστασίας και συγκεκριμένες δραστηριότητες ανά ζώνη – αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα. Αρμόδιοι για την διαχείριση των περιοχών αυτών είναι οι δασικές υπηρεσίες. Για την εκτέλεση έργων και δραστηριοτήτων εντός των ζωνών αυτών απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Οργανισμού Αθήνας.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των φυσικών περιοχών στην περιφέρεια Αττικής είναι η πίεση από τις οικιστικές δραστηριότητες. Η πίεση αυτή αφορά τόσο την νόμιμη οικοδόμηση εκτός σχεδίου στις φυσικές περιοχές όσο και την οργανωμένη ιδιωτική πολεοδόμηση (οικοδομικοί συνεταιρισμοί). Η πίεση αυτή όμως προέρχεται κυρίως από την αυθαίρετη δόμηση.

Η αυθαίρετη δόμηση εμφανίζεται μέσα σε δασικά οικοσυστήματα, σε πλαγιές των ορεινών όγκων σε θαμνώδεις εκτάσεις που έχουν καεί αλλά και σε παράκτιες περιοχές, εντός του αιγιαλού υποβαθμίζοντας παράκτια και υγροτοπικά οικοσυστήματα.

Οι οικιστικές πιέσεις εκφράζονται είτε άμεσα (π.χ. με τις εκχερσώσεις φυσικών περιοχών και την κατάληψή τους από δομημένες εκτάσεις) όσο και έμμεσα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι καταστροφικές δασικές πυρκαγιές σημαντικών δασικών εκτάσεων των ορεινών όγκων του λεκανοπεδίου της Αττικής, οι οποίες σχεδόν αποκλειστικά προκαλούνται με στόχο την οικοπεδοποίηση των καμένων εκτάσεων. Παρακάτω

καταγράφονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν δύο κατηγορίες φυσικών περιοχών, οι υγροτοπικές και οι ορεινές – δασικές περιοχές.

Υγρότοποι

Οι υγροτοπικές εκτάσεις της Περιφέρειας Αττικής απειλούνται από μπαζώματα και προσπάθειες αποξήρανσης με στόχο την οικοπεδοποίηση και αποξήρανσή τους.

Εκτός από τους μεγάλους και σημαντικούς υγροτόπους της περιφέρειας, όπως αυτοί του Σχινιά και της Βραυρώνας υπάρχουν αρκετοί μικρότεροι οι οποίοι απειλούνται με εξαφάνιση.

Οι υγρότοποι της Περιφέρειας Αττικής, ο Ωρωπός, το Βουρκάρι Μεγάρων, η Ψάθα Βιλλίων, αποτελούν τους τελευταίους εναπομείναντες υγροτόπους της Βόρειας και Δυτικής Αττικής, τις τελευταίες νησίδες άγριας ζωής στο λεκανοπέδιο, οι οποίοι είναι ταυτόχρονα και ιδιαίτερα σημαντικοί ως τόποι αναπαραγωγής και σταθμοί μετανάστευσης των πουλιών.

Εκτενή μπαζώματα, επιχωματώσεις, αυθαίρετες κατασκευές αποτελούν τις μόνιμες πλέον αιτίες καταστροφών που βρίσκονται σε εξέλιξη για όλες τις παραπάνω περιοχές, καθώς καμία απ' αυτές τις περιοχές δεν βρίσκεται σε καθεστώς προστασίας.

Δεδομένου ότι μέχρι να ολοκληρωθούν οι ΖΟΕ Β. Αττικής και η ΖΟΕ Δυτικής Αττικής, οι τελευταίοι υγρότοποι της Αττικής μπορεί να αποτελούν παρελθόν, απαιτείται να ληφθούν μέτρα για να αναστραφεί η υποβάθμιση των περιοχών, να επιβληθούν κυρώσεις στους υπεύθυνους και να αποκατασταθεί το φυσικό περιβάλλον.

Αναλυτικά, οι κύριες περιβαλλοντικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν οι υγρότοποι είναι το μπάζωμα των εκτάσεων τους με στόχο την οικοπεδοποίηση και οικοδόμηση, η ρύπανση των υδάτινων αποδεκτών από φυτοφάρμακα – λιπάσματα και βιομηχανικά λύματα, οι αμμοληψίες και η άσκηση δραστηριοτήτων αναψυχής που υποβαθμίζουν τα ευαίσθητα υγροτοπικά οικοσυστήματα.

Ορεινά οικοσυστήματα

Οι κυριότερες περιβαλλοντικές πιέσεις που παρατηρούνται **στα ορεινά οικοσυστήματα**, της Πάρνηθας, του Υμηττού, των Γερανείων κ.λ.π.. είναι οι οικιστικές πιέσεις, η λαθραία βόσκηση, ξύλευση και κυνήγι και η χωρίς οργάνωση άσκηση δραστηριοτήτων αναψυχής οι οποίες μπορούν τοπικά να προκαλέσουν επιπτώσεις.

Οι φυσικές περιοχές της περιφέρειας Αττικής υποβαθμίζονται από τη ατμοσφαιρική ρύπανση, οχλήσεων ρύπων, υποβάθμιση υδάτινων πόρων.

Τέλος η γεινίαση των περιοχών αυτών με το πολεοδομικό συγκρότημα των Αθηνών υποβαθμίζει σημαντικά την αξία τους λόγω έλλειψης συνέχειας με γειτονικά οικοσυστήματα, και φυσικές εκτάσεις.

Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων

Βασική επιδίωξη της Περιφέρειας Αττικής αποτελεί, κατά συνέπεια, η διαφύλαξη και η αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, καθώς και η αναβάθμιση του κοινωνικού προσώπου των αστικών και ορεινών περιοχών.

Οι κύριες δράσεις που θα πρέπει να γίνουν προκειμένου να προστατευτούν τα σημαντικά οικοσυστήματα είναι η διαφύλαξη και ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού καθεστώτος προστασίας των περιοχών, η οριοθέτηση και λήψη αυστηρών μέτρων προστασίας σε περιοχές που περιλαμβάνονται τύποι οικοτόπων με προτεραιότητα και αξιόλογα είδη της πανίδας (σπάνια – ενδημικά), η ακριβής χωροθέτηση των ανθρωπογενών χρήσεων.

Οι πόροι, που διατέθηκαν μέχρι σήμερα στους τομείς αυτούς αντιμετώπισαν μόνον εν μέρει τα υφιστάμενα προβλήματα.

Η προσαρμογή στο Ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο, όπως οριοθετείται από την πολιτική περιβαλλοντικής σύγκλισης, αποτελεί προϋπόθεση για την ανάληψη μιας σειράς δράσεων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική πολιτική για την προστασία της φύσης πρέπει να συνδυάζει δράσεις τόσο προστασίας, όσο και ανάδειξης της ως φυσικού πλούτου και οικονομικού πόρου.

7.2.7 Μεταφορές

7.2.7.1. Οδικό Δίκτυο

Το κύριο οδικό δίκτυο της Περιφέρειας Αττικής έχει συνολικό μήκος 2.380 Km., ενώ οι δρόμοι διπλού και τριπλού οδοστρώματος είναι 16,7% και 6,5% του συνόλου αντίστοιχα. Υπάρχουν 51 ανισόπεδοι κόμβοι και η μέση πυκνότητα δικτύου στο λεκανοπέδιο είναι 5,5 Km/ Km² αστικής περιοχής. Οι μέσες ταχύτητες κυκλοφορίας είναι εντός δακτυλίου 18 Km/h (από 7,5 Km/h που ήταν προ του 1982 όταν επιβλήθηκαν τα περιοριστικά μέτρα), στις αστικές περιοχές 22 Km/h, στις προαστιακές 30 Km/h και στις μη αστικές 48 Km/h. Εντός του εσωτερικού οδικού δακτυλίου προσφέρονται 58.440 θέσεις στάθμευσης, από τις οποίες οι εκτός οδού με δημόσια χρήση είναι 25.060 και οι θέσεις παρά την οδό είναι 33.380 (οι 22.010 αφορούν σε παράνομη στάθμευση). Το σύνολο της ζήτησης είναι 65.440 θέσεις και το υπάρχον έλλειμμα εκτιμάται σε 7.000 θέσεις. (Μελέτη Ανάπτυξης Μετρό).

Στην Περιφέρεια Αττικής κινείται το 43,6% των οχημάτων της χώρας. Ο κυκλοφοριακός φόρτος έχει γενικά αυξηθεί, κυρίως στο Α και ΝΑ λεκανοπέδιο - λόγω της εκτεινόμενης κατά μήκος των βασικών κυκλοφοριακών αξόνων διάχυσης κεντρικών λειτουργιών και της αύξησης των οικιστικών πυκνοτήτων. Πολλά προβλήματα δημιουργούνται από τη διακίνηση οχημάτων και μάλιστα βαρέων μέσα στον αστικό ιστό, λόγω ανοργάνωτης διακίνησης της τροφοδοσίας των καταστημάτων εμπορίου και λοιπών δραστηριοτήτων.

Η βορειοανατολική Αττική αποτελεί τον προθάλαμο εισόδου-εξόδου μεταξύ Πρωτεύουσας και Κεντρικής - Βόρειας Ελλάδας με τα χερσαία δίκτυα μεταφορών. Η κατασκευή μεταπολεμικά της νέας εθνικής οδού Αθηνών-Θεσσαλονίκης σε συνδυασμό με τα κίνητρα αποκέντρωσης της

επαρχιακής βιομηχανίας της δεκαετίας 1950 οδήγησαν κατά μήκος του άξονα από Οινόφυτα προς Βοιωτία (Θήβα) και Εύβοια (Χαλκίδα) στην ανάπτυξη μιας σειράς βιομηχανιών, ενός ουσιαστικά νέου βιομηχανικού άξονα της Πρωτεύουσας, που με την πάροδο του χρόνου επεκτάθηκε καθ' όλο το μήκος της εθνικής οδού μέχρι τον Ελαιώνα του Λεκανοπεδίου. Ο Ωρωπός, ως κύρια πύλη σύνδεσης με την Εύβοια (Ερέτρια – Αμάρυνθος – Αλιβέρι - Κύμη και κατ' επέκταση Σκύρος), αποτέλεσε έναν από τους πρώτους πυρήνες τουριστικής ανάπτυξης. Η βελτίωση της υποδομής του οδικού δικτύου, οδηγεί σε μια μείωση της κίνησης αυτής.

Η νέα εθνική οδός αποτελεί σήμερα τον κύριο τοπικό άξονα όπου αρθρώνονται όλες οι κάθετες συνδέσεις με τις ακτές (Ωρωπός, Κάλαμος, Βαρνάβας, Γραμματικό κ.λ.π.).

Σε αντίθεση με την βορειοανατολική, η νοτιοανατολική Αττική δεν δέχθηκε ισχυρές πιέσεις σε επίπεδο εθνικών και περιφερειακών μεταφορών.

Στην δυτική Αττική το υφιστάμενο οδικό δίκτυο, αποτελείται από 3 κατηγορίες δρόμων, ανάλογα με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά τους, την ποιότητα τους και τις κινήσεις που εξυπηρετούν:

- Η πρώτη κατηγορία, το κύριο οδικό δίκτυο, αποτελείται από την Εθνική οδό Αθηνών - Κορίνθου, καθώς και την Αθηνών - Θηβών (παλιά χάραξη από την Κάζα), η οποία δεν έχει βέβαια χαρακτηριστικά εθνικού άξονα.
- Τη δεύτερη κατηγορία, την αποτελούν οι κύριοι άξονες που συνδέουν τους οικισμούς μεταξύ τους και με την Εθνική Οδό (ο δρόμος προς τα Βίλια, ο δρόμος από Μέγαρο προς Αλεποχώρι και Πάχη κλπ.).
- Στην τρίτη κατηγορία, ανήκουν οι δευτερεύοντες άξονες που συνδέουν τους οικισμούς με περιοχές αυθαιρέτων ή με σημαντικές βιομηχανικές και στρατιωτικές εγκαταστάσεις.

Σε όλη την έκταση της ηπειρωτικής Αττικής υπάρχει επίσης ένα σημαντικό πλέγμα από αγροτικούς χωματόδρομους, μέτριας έως κακής βατότητας που εξυπηρετούν μετακινήσεις προς αγροτικές εκμεταλλεύσεις ή διάσπαρτες βιοτεχνικές μονάδες.

Η προοπτική της Ολυμπιάδας του 2004, αλλά και οι γενικότερες εξελίξεις της Περιφέρειας, οδήγησαν στην εκτίμηση ότι οι κυκλοφοριακοί φόρτοι στην Περιφέρεια Αττικής θα αυξανόντουσαν κατά πολύ. Αυτή η εκτίμηση οδήγησε στο συμπέρασμα, ότι η συμπλήρωση και ο εκσυγχρονισμός του οδικού δικτύου, αλλά και του συστήματος μεταφορών γενικότερα, θα έπρεπε να γίνει πλέον στρατηγικός στόχος.

Ένα έργο το οποίο συνέβαλλε στην βελτίωση του οδικού δικτύου της περιφέρειας, αλλά και στην κυκλοφοριακή αποφόρτιση όχι μόνο της Αθήνας και συνολικά της περιφέρειας, ήταν η Αττική Οδός. Η Αττική Οδός είναι ένας από τους πιο σύγχρονους αυτοκινητόδρομους στην Ευρώπη. Έχει σχεδιαστεί με προδιαγραφές κλειστού αυτοκινητοδρόμου ταχείας κυκλοφορίας με διόδια, και ουσιαστικά αποτελεί τον Περιφερειακό Δακτύλιο της Αττικής. Αποτελείται κυρίως από δύο βασικούς οδικούς άξονες: της Λεωφόρο Ελευσίνας - Σταυρού - Σπάτων μήκους 52,4 Km, και την Δυτική περιφερειακή Λεωφόρο Υμηττού, μήκους 12.9Km. Διαθέτει τρεις λωρίδες κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση και λωρίδα έκτακτης ανάγκης, 32 πολυεπίπεδους

κόμβους, ειδικά εκπαιδευμένες μονάδες παροχής βοήθειας, ενώ η κυκλοφορία των οχημάτων ελέγχεται με μηχανήματα τεχνολογίας αιχμής.

Η Αττική οδός εκτός από την εξυπηρέτηση της κυκλοφορίας του νέου αεροδρομίου «Ελ. Βενιζέλος», ουσιαστικά συμβάλλει στην αναδιαμόρφωση του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού της Αττικής.

Ωστόσο, παρά τη σημαντική μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και τα περιβαλλοντικά οφέλη, και στον οδικό αυτό άξονα παρατηρούνται τάσεις κορεσμού. Η μέση κυκλοφορία για το 2006 ξεπέρασε τα 270.000 οχήματα την ημέρα, έναντι 231.471 το 2004, οπότε δόθηκαν στην κυκλοφορία όλα τα κομμάτια του αυτοκινητόδρομου. Η κυκλοφορία την επόμενη χρονιά (2005) παρουσίασε αύξηση κατά 7,61%, ενώ τον περασμένο χρόνο (2006) έκλεισε με νέα εκτίναξη κατά 8,42%. Το πιο προβληματικό κομμάτι είναι μεταξύ των κόμβων της εθνικής οδού Αθηνών - Λαμίας στη Μεταμόρφωση και της Δουκίσσης Πλακεντίας στο Χαλάνδρι, όπου την περασμένη χρονιά κινήθηκαν κατά μέσο όρο 72.000 οχήματα την ημέρα και καταγράφηκε αύξηση της κυκλοφορίας κατά 9% σε σχέση με το 2004. Πάντως η μεγαλύτερη τάση ανόδου της κυκλοφορίας παρατηρείται στον κλάδο σύνδεσης της περιφερειακής Υμηττού με την Αττική Οδό, με ποσοστό 30%.

Είναι προφανές ότι για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων οι επεκτάσεις της Αττικής Οδού και ειδικότερα η σύνδεση του αεροδρομίου με τα νότια προάστια, που θα συντελέσει στη δημιουργία ενός δεύτερου, μετά τον Κηφισό, κάθετου άξονα από τη δυτική πλευρά, ολοκληρώνοντας την περιμετρική κάλυψη του Λεκανοπεδίου από αυτοκινητόδρομους, θεωρούνται απαραίτητες.

Επιπλέον, η ολοκλήρωση των οδικών υποδομών της Αττικής προκειμένου η Αθήνα να αποκτήσει πλήρη υποδομή μιας σύγχρονης μεγαλούπολης, απαιτεί παρεμβάσεις για την οδική αναβάθμιση της νοτιοανατολικής περιοχής των Μεσογείων (Μαρκόπουλο – Λαύριο), τη σύνδεση μεταξύ βιομηχανικών ζωνών, παρακάμπτοντας το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Αθήνας, καθώς και την κατασκευή / βελτίωση περιφερειακής οδοποιίας κυρίως προς περιοχές που παρουσιάζουν τουριστική ανάπτυξη αλλά και για τη διασύνδεση με τους μεγάλους διαπεριφερειακούς οδικούς άξονες.

7.2.7.2 Λιμενική υποδομή

Τα βασικά εμπορικά λιμάνια Εθνικής Σημασίας στην Περιφέρεια είναι **3** (τρία): Το λιμάνι του Πειραιά, το λιμάνι της Ραφήνας και το λιμάνι της Ελευσίνας. Επίσης, αναβαθμίζεται το λιμάνι του Λαυρίου για την εξυπηρέτηση, πέρα από εμπορεύματα, και επιβατών προς και από το νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων. Η συμβολή του λιμανιού αυτού στην αναδιάρθρωση των θαλασσίων μεταφορών αναμένεται να είναι σημαντική μετά και την ολοκλήρωση των απαραίτητων χερσαίων αξόνων που θα βελτιώσουν σημαντικά την πρόσβαση σε αυτό.

Το συνεχώς αναβαθμιζόμενο διεθνές λιμάνι του Πειραιά είναι το μεγαλύτερο λιμάνι σε κίνηση επιβατών (το μεγαλύτερο της Μεσογείου), ενώ εξυπηρετεί παράλληλα σημαντική εμπορευματική κίνηση. Απαρτίζεται από τρεις τομείς, με σαφώς διαχωρισμένες και αυτόνομες λειτουργίες:

- Το (Κεντρικό) Επιβατικό λιμάνι με 5 σταθμούς εσωτερικού και ένα εξωτερικού,
- Το Εμπορικό λιμάνι (Δραπετσώνα – Κερασίνη – Ν. Ικόνιο),
- Την Επισκευαστική Ζώνη (Πέραμα, Σαλαμίνα).

Από πλευράς διεθνών ροών εμπορευμάτων (εξωτερικό εμπόριο), το λιμάνι του Πειραιά αποτελεί κύρια πύλη (μαζί με τη Θεσσαλονίκη και το Βόλο) του «Ανατολικού Άξονα Βορρά – Νότου. Επίσης, το λιμάνι του Πειραιά αποτελεί κύριο λιμάνι του συστήματος λιμένων της χώρας από πλευράς μεταφορτώσεως (trans-shipment).

Το λιμάνι της Ελευσίνας εξυπηρετεί αποκλειστικά εμπορευματική κίνηση και είναι το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας στη διακίνηση εμπορευμάτων.

Μεγάλη επιβατική κίνηση εξυπηρετεί και το λιμάνι της Ραφήνας, το οποίο παράλληλα εξυπηρετεί μικρή εμπορευματική κίνηση εσωτερικού. Παρόμοιου μεγέθους εμπορευματική κίνηση παρουσιάζει το λιμάνι του Λαυρίου, ενώ παράλληλα εξυπηρετεί μικρή επιβατική κίνηση.

Τοπικοί λιμένες λειτουργούν στα νησιά της Περιφέρειας και στην Τροιζηνία και εξυπηρετούν το σύνολο των αναγκών τους.

Μαρίνες και λοιποί τοπικοί λιμένες λειτουργούν στον Άλιμο, Ανάβυσσο, Βουλιαγμένη, Γλυφάδα, Ζέα, Λαύριο, Πόρτο – Ράφη, Φάληρο (Φλοίσβος), Σκάλα Ωρωπού και Αγ. Μαρίνα. Λειτουργούν επίσης και ιδιωτικοί τουριστικοί λιμένες.

7.2.7.3 Αεροδρόμια

Κατά την χρηματοδοτική περίοδο 2000 – 2006 έλαβε χώρα η έναρξη λειτουργίας του νέου διεθνούς αερολιμένα «Ελ. Βενιζέλος», το οποίο καθιερώνει την Αθήνα ως τον πρωτεύοντα διεθνή αεροπορικό κόμβο της Ελλάδας, όσον αφορά τόσο στις διεθνείς συνδέσεις όσο και τις εθνικές συνδέσεις με τα πολυάριθμα περιφερειακά αεροδρόμια της ηπειρωτικής Ελλάδας και των νησιών. Με την αποπεράτωση το 2004 της Αττικής Οδού και της οδού Βάρης – Κορωπίου, καθώς και της σιδηροδρομικής σύνδεσης (Προαστιακός Σιδηρόδρομος – Μετρό), έχει βελτιωθεί ουσιαστικά η προσπέλασή του και η ελκυστικότητά του.

Επιπλέον, υπάρχουν το στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ελευσίνας και το τοπικό αεροδρόμιο Τατοΐου. Ως πρόσφατη εξέλιξη καταγράφεται και η παραχώρηση του στρατιωτικού αεροδρομίου Πάχης Μεγάρων στην πολιτική αεροπορία. Αυτό σημαίνει μία αναβάθμιση για την περιοχή, λόγω της πιθανολογούμενης εγκατάστασης σε αυτό των ιδιωτικών μικρών αεροπορικών σκαφών αεροπλοΐας και αναψυχής.

7.2.7.4 Υπεραστικός Προαστιακός Σιδηρόδρομος

Το υφιστάμενο σιδηροδρομικό δίκτυο, υπεραστικό και προαστιακό, παρουσιάζει προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας (π.χ. ξεχωριστοί σταθμοί των δικτύων Πελοποννήσου και Βόρειας Ελλάδας στην Αθήνα και τον Πειραιά, έλλειψη συντονισμού και συμπληρωματικότητας με τα άλλα μέσα μεταφορών, ισόπεδη διέλευση των γραμμών καθ' όλο το μήκος του προαστιακού

ιστού, κ.α.). Οι παρεμβάσεις που γίνονται στο πλαίσιο των Τομεακών Προγραμμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου αναμένεται να συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό του σιδηροδρομικού δικτύου και να αναδείξουν το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Πρωτεύουσας, με τη ριζική βελτίωση της σιδηροδρομικής σύνδεσης της Πρωτεύουσας με την υπόλοιπη χώρα αλλά και με τα διευρωπαϊκά μεταφορικά δίκτυα. Ιδιαίτερη σημασία έχει η ολοκλήρωση της αναβάθμισης του σιδηροδρομικού διαδρόμου Πειραιάς – Αθήνα – Σιδηροδρομικό Κέντρο Αχαρνών (ΣΚΑ) και η κατασκευή του σιδηροδρομικού διαδρόμου ΣΚΑ – Αεροδρόμιο Σπάτων.

Σε ότι αφορά στον Προαστιακό σιδηρόδρομο, στην παρούσα φάση βρίσκεται σε λειτουργία ένα τμήμα του δικτύου συνολικού μήκους 128 χλμ., εκ των οποίων 103 περίπου χλμ. βρίσκονται εντός των ορίων του Νομού Αττικής (Αθήνα – Αεροδρόμιο =40 χλμ. και Αθήνα – όριο Ν. Αττικής = 62,5 χλμ.). Το προαστιακό σιδηροδρομικό δίκτυο Αττικής που αναπτύσσεται σε συνδυασμό με τα άλλα δίκτυα μέσων σταθερής τροχιάς (Μετρό, ΗΣΑΠ), το οδικό δίκτυο (Αττική οδός, Λεωφόρος Υμηττού κλπ.) και τη σύνδεσή του με το νέο Αεροδρόμιο Σπάτων και το λιμάνι του Πειραιά, ως ενιαίο σύστημα μεταφορών, δημιουργεί νέα δεδομένα οργάνωσης του χώρου στην Αττική και τους γειτονικούς Νομούς καθώς και της κίνησης μέσα σ' αυτούς. Προκειμένου όμως να λειτουργήσει ως ενιαίο διασυνδεδεμένο και ολοκληρωμένο δίκτυο μέσων σταθερής τροχιάς στην Αττική κρίνεται σκόπιμη η ολοκλήρωση των επεκτάσεων του προς Λαύριο και Ραφήνα

Ιδιαίτερη σημασία για την Περιφέρεια Αττικής έχει και ο εκσυγχρονισμός των σιδηροδρομικών και τεχνικών εγκαταστάσεων του Ο.Σ.Ε. που σήμερα είναι διάσπαρτες σε διάφορα σημεία της Αττικής και μάλιστα σε σημεία με έντονη οικιστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να δημιουργούν όχληση στην ευρύτερη περιοχή τους. Η προβλεπόμενη συγκέντρωσή τους σε ενιαίο χώρο με σύγχρονες εγκαταστάσεις και εξοπλισμό στο Θριάσιο Πεδίο και η ολοκλήρωση των σχετικών έργων, θα έχει ως αποτέλεσμα, πέρα από την ουσιαστική βελτίωση της τεχνικής υποστήριξης του δικτύου και την αναβάθμιση του οικιστικού ιστού της Πρωτεύουσας.

7.2.7.5 Αστικές μεταφορές

Οι αστικές συγκοινωνίες στην Αττική κατά την τελευταία δεκαετία εμφανίζουν σαφή τάση συρρίκνωσης του μεταφορικού τους έργου, με μείωση του έργου κατά 20% περίπου. Αυτό οφείλεται στη χαμηλή ελκυστικότητα του μέσου που προκαλείται από μια σειρά εγγενών και μη μειονεκτημάτων του έναντι της μετακίνησης με ιδιωτικά μέσα μεταφοράς. Η κατάσταση υποσκάπτει το ρόλο της Αθήνας ως σύγχρονης ευρωπαϊκής πόλης και απαιτεί βελτίωση.

Έως το 1999 δεν είχε σχεδιαστεί και εφαρμοστεί, για την Αττική, μία ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης του συγκοινωνιακού συστήματος με τη λογική και τη φιλοσοφία που ισχύει σε αντίστοιχα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα⁴⁴. Αντίθετα είχαν υπάρξει διαδοχικές αποσπασματικές παρεμβάσεις θεσμικού και λειτουργικού χαρακτήρα οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς στην Αθήνα να απολέσουν σημαντικότατο μερίδιο

---

⁴⁴ Πηγή: ΥΜΕ, Διαχειριστική Αρχή ΕΠ ΣΑΑΣ, «Στρατηγικό Πρόγραμμα ΥΜΕ 'Μεταφορές 2007-2013, Τελικό Σχέδιο, Νοέμβριος 2006.

της αγοράς του συνόλου των μετακινήσεων και από 40% το 1983 να πέσουν στο 31,5% το 1997.

Βασικότερη αιτία για την αρνητική αυτή εξέλιξη ήταν η έλλειψη μίας ενιαίας Αρχής που θα συγκέντρωνε τις διαφορετικές αρμοδιότητες σχεδιασμού και εφαρμογής κυκλοφοριακής και συγκοινωνιακής πολιτικής και θα αναλάμβανε τη συνολική ευθύνη για τη λειτουργία και την αποδοτικότητα του συστήματος αστικών συγκοινωνιών στην Πρωτεύουσα. Εξίσου σημαντική υπήρξε η αποεπένδυση τόσο στην υποδομή όσο και στο τροχαίο υλικό, που οδήγησε στη μείωση της παραγωγικότητας των συγκοινωνιακών φορέων και της συνολικής αποδοτικότητας του συστήματος. Τέλος, την ίδια περίοδο αυξήθηκε κατακόρυφα και η ιδιοκτησία ΙΧ αυτοκινήτων. Στην Αττική κατά το 2004 υπήρχαν 2.138.254 επιβατικά αυτοκίνητα ΙΧ σε κυκλοφορία, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 83% σε σύγκριση με το 1995. Ο δείκτης «Επιβατικά αυτοκίνητα ΙΧ ανά 100 κατοίκους» παρουσίασε σημαντική αύξηση και από 31,2 το 1995 ανήλθε σε 56,8 το 2004.

Η πολιτική για τις αστικές συγκοινωνίες αποτυπώνεται στον Συγκοινωνιακό Χάρτη της Αθήνας (10/2004). Κεντρική λογική των μέτρων που εφαρμόστηκαν ή πρόκειται να εφαρμοσθούν είναι η ένταξη όλων των μέσων σε ένα ενιαίο σύστημα αστικών συγκοινωνιών, όπου τα διάφορα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς δεν θα λειτουργούν μεμονωμένα αλλά ως σύνολο για την εξυπηρέτηση του πολίτη. Ως στρατηγικός στόχος έχει τεθεί η αύξηση της χρήσης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς ώστε να εξυπηρετούν το 50% των αστικών μετακινήσεων στις αρχές του 2008.

Το δίκτυο των μέσων σταθερής τροχιάς στην Αθήνα περιλαμβάνει:

- Τον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο (ΗΣΑΠ)
- Το Μετρό
- Το Τραμ
- Τον Προαστιακό σιδηρόδρομο.

Η εφαρμογή της πολιτικής αστικών συγκοινωνιών στην Αθήνα έχει επιφέρει αύξηση της επιβατικής κίνησης, και πιο αναλυτικά:

- Οι γραμμές 2 και 3 του Μετρό εξυπηρετούν ημερησίως περισσότερους από 650.000 επιβάτες, οι οποίοι αναμένεται με την ολοκλήρωση των επεκτάσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη / υπό δημοπράτηση να αυξηθούν κατά 460.000 ημερησίως. Το δίκτυο των γραμμών του Μετρό που βρίσκεται σε λειτουργία ανέρχεται σε 46,8 χλμ. με 24 σταθμούς. Παράλληλα, με την παλαιά γραμμή του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου (ΗΣΑΠ, γραμμή 1), η οποία εκτείνεται σε μήκος 25,6 χλμ. με 24 σταθμούς, μετακινούνται ημερησίως περίπου 450.000 επιβάτες.
- Αύξηση της επιβατικής κίνησης στα λεωφορεία (Ε.Θ.Ε.Λ. / Η.Λ.Π.Α.Π.) της τάξης του 8%, ενώ στα μέσα σταθερής τροχιάς (Μετρό / Η.Σ.Α.Π.) στο 16%.

- Διακίνηση περίπου 120.000 πρόσθετων επιβατών σε ημερήσια βάση με το Τραμ (50.000 ημερήσιοι επιβάτες) και τον Προαστιακό σιδηρόδρομο (60.000 – 70.000 ημερήσιοι επιβάτες). Οι γραμμές του Τραμ που βρίσκονται σε λειτουργία ανέρχονται σε 2 και εκτείνονται σε μήκος 26 χλμ. με 47 σταθμούς.

Επιπλέον, λειτουργούν στην Αττική περί τα 2.000 λεωφορεία, δρομολογημένα σε 260 γραμμές, τα οποία εξυπηρετούν περί τους 1.700.000 επιβάτες ημερησίως. Οι επιβατικές μετακινήσεις εξυπηρετούνται και από 14.000 ταξί περίπου, που μεταφέρουν περί τους 700.000 επιβάτες ημερησίως.

Ωστόσο, παρά την ύπαρξη ενός ικανοποιητικού συστήματος Μέσων Μαζικής Μεταφοράς σταθερής τροχιάς, το επίπεδο εξυπηρέτησης των υπαρχόντων επίγειων Μέσων Μαζικής Μεταφοράς μη-σταθερής τροχιάς (λεωφορεία, τρόλεϊ) είναι σχετικά χαμηλό για τους παρακάτω λόγους:

- Η μέση ταχύτητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς μη σταθερής τροχιάς ποικίλλει μεταξύ 7 Km / ώρα στο κέντρο της Αθήνας και 18 Km / ώρα στα προάστια, σε σύγκριση με τα 20 Km / ώρα που είναι ένας αποδεκτός μέσος όρος στην Ε.Ε.
- Υπάρχει διακύμανση του χρόνου ταξιδιού των οχημάτων στην ίδια γραμμή και αποκλίσεις των δρομολογίων. Έτσι οι επιβάτες υποχρεώνονται να παραμένουν στις στάσεις των λεωφορείων για χρονικό διάστημα το οποίο δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί και μάλιστα συχνά υπό δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες (υψηλή ζέστη, βροχή, κλπ.). Το αποτέλεσμα είναι μειωμένη αξιοπιστία των αστικών μεταφορών. Ο αριθμός στάσεων ανά τετραγωνικό Km στην Αθήνα είναι 2,1, ενώ ένας αποδεκτός μέσος όρος στην Ε.Ε. βρίσκεται κοντά στο 5.
- Τα οχήματα έχουν πολύ μεγάλα ποσοστά πληρότητας και η πιθανότητα για έναν επιβάτη να βρει κάθισμα στα λεωφορεία κατά τη διάρκεια της ημέρας, έστω και εκτός ωρών αιχμής, είναι σχετικά μικρή. Φυσικά δεν πρέπει να παραγνωρισθεί η πρόσφατη σημαντική αναβάθμιση του τροχαίου υλικού (νέα οχήματα, τοποθέτηση κλιματισμού) που μειώνει το προαναφερθέν πρόβλημα.

Η έντονη κυκλοφοριακή συμφόρηση έχει σημαντικότερες αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία (υπολογίζεται ότι σε κάθε οδηγό αντιστοιχούν 250 χαμένες ανθρωπώρες λόγω κυκλοφοριακής συμφόρησης), στη μόλυνση του περιβάλλοντος, στην κατανάλωση ενέργειας και στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στο Λεκανοπέδιο. Η μέση ωριαία ταχύτητα των αυτοκινήτων εντός του Λεκανοπεδίου δεν υπερβαίνει τα 20 χιλιόμετρα την ώρα, ενώ κατά τις ώρες αιχμής (7.30 – 10.30 και 14.30 – 17.30) τα 5 χιλιόμετρα ανά ώρα. Οι δημόσιες συγκοινωνίες καλύπτουν μόνο το 35% των καθημερινών μετακινήσεων όταν το αντίστοιχο ποσοστό στις Ευρωπαϊκές μητροπόλεις ανέρχεται στο 70%.

Η σημερινή κατάσταση του συστήματος μεταφορών της Αθήνας αποτελεί μόνο την απαρχή μιας συνεχώς επιδεινούμενης κυκλοφοριακής ασφυξίας της πόλης. Η ραγδαία αύξηση του δείκτη ιδιοκτησίας οχημάτων, σε συνδυασμό με την ελλειμματική υποδομή και διαχείριση του συστήματος μεταφορών μέχρι πρότινος, αποτελούν όχι και τόσο ενθαρρυντικές ενδείξεις για την εξέλιξη της σημερινής κατάστασης, που απαιτεί να αναληφθεί άμεσα σοβαρή και συνεπής

δράση. Το νέο δίκτυο των μέσων σταθερής τροχιάς που ήδη λειτουργεί στην Αθήνα, αλλά και υπόλοιπα προγραμματισμένα συγκοινωνιακά έργα της ευρύτερης περιοχής της Πρωτεύουσας πρέπει να συνδυαστούν με σειρά συμπληρωματικών παρεμβάσεων, ώστε να μην ανακουφίζουν μόνο πρόσκαιρα την κυκλοφορία.

Η θετική δε ανταπόκριση του επιβατικού κοινού κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 αποδεικνύει τις αυξημένες απαιτήσεις που έχουν οι δυνητικοί επιβάτες των αστικών συγκοινωνιών καθώς και τη στροφή που είναι δυνατόν να γίνει προς τα Μ.Μ.Μ., λόγω των συνεχών επεκτάσεων και βελτιώσεων που υλοποιούνται και εφόσον αυτά αποδειχτούν αξιόπιστα και σύγχρονα. Κατά συνέπεια διαφαίνεται η ευκαιρία αύξησης του μεριδίου επιβατικής κίνησης των Μ.Μ.Μ., ειδικότερα στην περίπτωση που οι αστικές συγκοινωνίες λειτουργήσουν ως ένα ενιαίο σύνολο ώστε τα λεωφορεία και τα τρόλεϊ να είναι τροφοδοτές του Μετρό, του Προαστιακού σιδηροδρόμου και του Τραμ.

Οι προοπτικές για την ανάπτυξη των αστικών συγκοινωνιών προσδιορίζονται από τις απαιτήσεις που δημιουργούνται από το «εξωτερικό περιβάλλον» των φορέων αστικών συγκοινωνιών, δηλαδή τους χρήστες και τις κοινωνικοοικονομικές συγκυρίες της εποχής και από το «εσωτερικό περιβάλλον» των φορέων, δηλαδή από τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους. Η καλύτερη οργάνωση του τομέα, καθώς και η αύξηση του μεριδίου των μέσων μαζικής μεταφοράς στη μετακίνηση θα ενισχύσουν τις κοινωνικές και οικονομικές τάσεις που ήδη διαφαίνονται και θα επιτρέψουν την προσέγγιση των Ευρωπαϊκών δομών.

7.2.7.6 Νησιωτικές Περιοχές

Με εξαίρεση τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα, τα υπόλοιπα νησιά της Περιφέρειας έχουν καλή συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση. Προβλήματα στις ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες εντοπίζονται κατά τους χειμερινούς μήνες, σε περιόδους με κακές καιρικές συνθήκες και θυελλώδεις ανέμους, που είναι πιο έντονα για τα πιο απομακρυσμένα νησιά, όπως τα Αντικύθηρα. Στα νησιά υπάρχουν κατά τόπους προβλήματα κυκλοφορίας, αλλά περιορίζονται στις περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα και μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που η τουριστική κίνηση είναι αυξημένη.

7.2.8 Ενδοπεριφερειακές Ανισότητες.

Όπως προαναφέρθηκε, η Περιφέρεια Αττικής χωρικά μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μεγάλες ενότητες: το Λεκανοπέδιο της Αθήνας, το οποίο έχει αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά μιας Μητροπολιτικής περιοχής και στο Υπόλοιπο Αττικής, το οποίο περιλαμβάνει σήμερα ουσιαστικά την περιαστική ζώνη του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και ένα πλέγμα μικρότερων πόλεων και οικισμών πολύ στενά συνδεδεμένο με τη «βασική ζώνη» και την περιαστική της περιοχή.

Στη διαφοροποίηση του Λεκανοπεδίου της Αθήνας ως «βασικής» -πλήρως αστικοποιημένης πλέον- ζώνης, από το Υπόλοιπο της Αττικής επέδρασε κατ' αρχήν η φυσική γεωγραφία: Το Λεκανοπέδιο βρίσκεται στο κέντρο της Αττικής, και περιβάλλεται από τους ορεινούς όγκους της Πάρνηθας βόρεια, της Πεντέλης βορειοανατολικά, του Υμηττού ανατολικά και του Αιγάλεω δυτικά και από τον κόλπο του Σαρωνικού στα νότια. Η ιστορική εξέλιξη ενίσχυσε σημαντικά αυτή τη διαφοροποίηση.

Το εσωτερικό του Λεκανοπεδίου της Αθήνας, παρότι αποτελεί αστικό συνεχές, εμπεριέχει στοιχεία διάκρισης –όσον αφορά στα παραγωγικά συμπλέγματα και στα δίκτυα κέντρων που έχουν διαμορφωθεί-που το διαχωρίζουν σε επιμέρους χωρικές ενότητες.

Οι κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις στην Περιφέρεια Αττικής επηρέασαν και επηρεάστηκαν από τη χωρική φυσιογνωμία της.

Από τη δεκαετία του 1960-1970, κατά την οποία ξεκίνησε η έντονη αστικοποίηση της Περιφέρειας Αττικής, υποδεχόμενη μεγάλα πληθυσμιακά κύματα εσωτερικής μετανάστευσης, πραγματοποιήθηκε ο χωρικός διαχωρισμός σε Ανατολική και Δυτική Αττική Λεκανοπεδίου ή, σωστότερα εκατέρωθεν ενός νοητού άξονα από τα ΝΔυτικά προς τα ΒΑνατολικά. Στην πρώτη πλευρά (Δυτική – Βορειοδυτική) παρατηρείται σχετικά εντονότερη παρουσία εργατικών στρωμάτων και περισσότερος νεανικός πληθυσμός, στη δεύτερη μεγαλύτερα ποσοστά εργαζομένων στις υπηρεσίες, μικρομεσαία και ανώτερου εισοδήματος κοινωνικά στρώματα και περισσότερο γηρασμένος πληθυσμός.

Στις επόμενες δεκαετίες ο βασικός κοινωνικός χωρικός διαχωρισμός ανάμεσα στη Δυτική και στην Ανατολική Αττική παραμένει, οι επιμέρους διαστάσεις του όμως μεταβάλλονται, λόγω του ότι μετακινούνται από τις κεντρικές συνοικίες της Αθήνας προς τις Βόρειες-Βορειοανατολικές και Νοτιοανατολικές περιοχές και προάστια μεσαία και ανώτερα εισοδηματικά στρώματα, σε σχέση και με τη μετακίνηση δραστηριοτήτων υπηρεσιών προς αυτές τις περιοχές.

Σήμερα, παρόλο που δεν «ανατρέπεται» η κοινωνική γεωγραφία της Αττικής, σε ορισμένες ζώνες συγκεντρώνονται με μεγαλύτερη ένταση χαρακτηριστικά κοινωνικής και οικιστικής υποβάθμισης. Η μορφή του κοινωνικού διαχωρισμού στην Αττική μπορεί να συνοψισθεί στη (γνωστή) διάκριση μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής ζώνης της Περιφέρειας, σε αντίστοιχο διαχωρισμό του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), στη διαμόρφωση πόλων συγκέντρωσης των υψηλότερων κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών στα βορειοανατολικά, τα νότια προάστια και σε ορισμένα τμήματα του κέντρου, στην αντίστοιχη συγκέντρωση των χαμηλότερων κατηγοριών στις παρυφές του Πειραιά, στα βορειοδυτικά και σε περιοχές εκτός

του ΠΣΠ, στη διαμόρφωση μιας ομάδας χαμηλών – μεσαίων στρωμάτων γύρω από το παραδοσιακό κέντρο της Αθήνας και, φυσικά, σε σημειακές συγκεντρώσεις ειδικών ομάδων πληθυσμού σε διάφορες περιοχές της Περιφέρειας, ιδιαίτερα στη δυτική της χωρική ενότητα.

Στη συνέχεια εξετάζεται ιδιαίτερα η χωρική κατανομή των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής και ιδίως οι παράμετροί της που αποτυπώνουν τις ενδοπεριφερειακές χωρικές ανισότητες και συνδέονται με την κοινωνική υποβάθμιση ως συνιστώσα γενικότερης υποβάθμισης ορισμένων περιοχών της.

Πληθυσμιακές Ανισότητες.

Η εξέλιξη του μεγέθους και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού και οι ανισότητες – διαφοροποιήσεις που αντανακλούν αποτελούν σημαντικές παραμέτρους πολλών ζητημάτων ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής.

Στην Περιφέρεια Αττικής παρατηρείται έντονη διαφοροποίηση στην πληθυσμιακή συγκέντρωση, όπου σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής του πληθυσμού το 2001 της ΕΣΥΕ, το 70,8 % του συνολικού πληθυσμού της συγκεντρώνεται στην Ν.Α. Αθηνών. Ακολουθούν η Ν.Α. Πειραιά με 14,4%, η Ν.Α. Ανατ. Αττικής και τέλος η Ν.Α. Δυτικής Αττικής. Οι θετικές μεταβολές του πληθυσμού τις τελευταίες δεκαετίες στις Ν.Α. Ανατ. Αττικής και Δυτικής Αττικής αντανακλούν σαφώς τις διαδικασίες διάχυσης αστικών δραστηριοτήτων στην περιφερειακή ζώνη και, περαιτέρω, στο πλέγμα οικισμών του Υπόλοιπου της Αττικής.

Η ανομοιογένεια της πληθυσμιακής συγκέντρωσης στην Περιφέρεια αποτυπώνεται και στις διαφορετικές πληθυσμιακές πυκνότητες που παρατηρούνται στις επιμέρους Ν.Α. Στην Ν.Α. Αθηνών η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι ιδιαίτερα μεγάλη και κατά πολύ μεγαλύτερη από την πληθυσμιακή πυκνότητα στις άλλες Ν.Α. Συγκεκριμένα, η πληθυσμιακή πυκνότητα (κάτοικοι /τ.χλμ.) στις Ν.Α. Αθηνών, Ανατ. Αττικής, Πειραιά και Δυτικής Αττικής είναι 7.361, 266,96, 583 και 151, αντίστοιχα.

Ένα άλλο πληθυσμιακό χαρακτηριστικό που εντείνει την ανομοιογένεια της Περιφέρειας αποτελεί ο δείκτης γήρανσης. Ο πληθυσμός της περιοχής της ΝΑ Αθηνών είναι συγκριτικά περισσότερο γερασμένος από εκείνον του συνόλου της Περιφέρειας Αττικής, ενώ είναι ταυτόχρονα ο μεγαλύτερος από εκείνους των περιοχών των ΝΑ. Δυτικής Αττικής και Ανατολικής Αττικής, ενώ υπολείπεται κατά τι από εκείνον της Νομ. Πειραιώς.

Οι Δήμοι με τους μεγαλύτερους δείκτες γήρανσης εμφανίζονται στην Ν.Α. Αθηνών και συγκεκριμένα είναι οι Δήμοι Νέου Ψυχικού, Παπάγου, Αθηναίων, Χολαργού, και Ψυχικού.

Ανισότητες στην Απασχόληση – Ανεργία.

Μεταξύ των επιμέρους Ν.Α. της Περιφέρειας Αττικής, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού το 2001 της ΕΣΥΕ, η κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού διαφοροποιείται με την Ν.Α. Αθηνών να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό οικονομικά ενεργού πληθυσμού (50,1%) και ακολουθούν η Ν.Α. Ανατ. Αττικής με 49,2%, η Ν.Α. Δυτικής Αττικής με 47,5% και τέλος η Ν.Α. Πειραιά με 44,7%.

Το μέγεθος της ανεργίας ακολουθεί διαφορετική κατανομή, με τη Ν.Α. Δυτικής Αττικής να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας. Ακολουθεί η Ν.Α. Πειραιά με 11,5%, η Ν. Α. Ανατ. Αττικής με 9,8% και τέλος η Ν.Α. Αθηνών με 9,2%. Εντός της Ν.Α. Αθηνών η ανεργία συγκεντρώνεται προς τα δυτικά καθώς φαίνεται αυξημένη στον Δυτικό τομέα της περιοχής της ΝΑ - 10,3%- και συγκριτικά μικρότερη στον κεντρικό τομέα -9,4%-, στο Νότιο τομέα και στον Ανατολικό τομέα (8,4%)

Η απασχόληση ανά τομέα διαφοροποιείται σημαντικά στις επιμέρους Ν.Α. της Περιφέρειας Αττικής. Συγκεκριμένα υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον Α' γενή τομέα συγκεντρώνουν οι Ν.Α. Δυτικής Αττικής και Ανατ. Αττικής με ποσοστά 5,5% και 4,5% αντίστοιχα. Στις Ν.Α. αυτές συγκεντρώνονται οι περιαστικές αγροτικές περιοχές της Αττικής, Μέγαρα και Μεσόγεια.

Η απασχόληση στον Β' γενή τομέα χωρικά συγκεντρώνεται στις Ν.Α. Δυτικής Αττικής και Ανατ. Αττικής με ποσοστά 31,4% και 26,2% αντίστοιχα. Ακολουθούν η Ν.Α. Πειραιά με 22,9% και η Ν.Α. Αθηνών με 21,0%.

Αναφορικά με τη χωρική κατανομή της απασχόλησης στον Γ' γενή τομέα, η υψηλότερη συγκέντρωση, όπως αναμενόταν, παρατηρείται στην Ν.Α. Αθηνών, 68,8% και η δεύτερη υψηλότερη στη Ν.Α. Πειραιά, 65,0%. Η Ν.Α. Ανατ. Αττικής αποτελεί ανερχόμενη περιοχή συγκέντρωσης παραγωγικών δραστηριοτήτων και ειδικότερα του τριτογενή τομέα μετά την ολοκλήρωση του αερολιμένα «Ελευθέριος Βενιζέλος» και της Αττικής Οδού, συγκεντρώνοντας το 56,9% της απασχόλησης της στον Γ' γενή τομέα. Η Ν.Α. Δυτικής Αττικής παρουσιάζει τη μικρότερη με 49,3%.

Ανισότητες στο επίπεδο εκπαίδευσης.

Παρόλο που το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού άνω των 10 ετών της Περιφέρειας βελτιώθηκε σημαντικά στο σύνολο της στη δεκαετία του '90, παραμένουν οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Τα ποσοστά του πληθυσμού υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου εντοπίζονται στη Ν.Α. Αθηνών και είναι σαφώς υψηλότερα εκείνων των άλλων Ν.Α. Τα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα εντοπίζονται στη Ν.Α. Δυτικής Αττικής. Επιπλέον, και ο Δυτικός τομέας της Ν. Α. Αθηνών παρουσιάζει χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τους υπολοίπους τομείς της, επίπεδο το οποίο συγκλίνει περισσότερο προς το αντίστοιχο στη Ν.Α. Δυτικής Αττικής.

Εγκατάσταση Μεταναστών

Η παρουσία των μεταναστών, που αυξήθηκε πολύ σημαντικά την τελευταία δεκαετία, αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συντελεί στο χαρακτηρισμό ως «κοινωνικά» υποβαθμισμένης» μιας περιοχής. Η χωρική κατανομή των μεταναστών ακολουθεί όμως σε μέτριο βαθμό το βασικό σχήμα κοινωνικής διαφοροποίησης μεταξύ των Ν.Α. της Περιφέρειας.

Η Ν.Α. Ανατ. Αττικής και η Ν.Α. Αθηνών έχουν τις υψηλότερες αναλογίες μεταναστών ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού τους, 10,8% και 10,5% αντίστοιχα. Ακολουθεί η Ν.Α. Δυτικής Αττικής με 8,3% και τέλος η Ν.Α. Πειραιά με 7,5%.

Ακόμη όμως και εντός των Ν.Α. παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες ακολουθούν το ιδιαίτερο κοινωνικό αλλά και παραγωγικό προφίλ των Δήμων και των

επιμέρους περιοχών τους. Στο γεγονός αυτό συμβάλλει και η ιδιαίτερη διάκριση των μεταναστών σε δύο κατηγορίες: σε αυτούς που εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί σε εύπορες περιοχές και σε αυτούς που απασχολούνται σε άλλους τομείς.

Χαρακτηριστικά, υψηλά ποσοστά μεταναστών εμφανίζονται σε ορισμένους ΟΤΑ της Περιφέρειας, όπως ο Δήμος Αθηναίων, ο Δήμος Αχαρνών, ο Δήμος Σπάτων-Λούτσας και η Κοινότητα Ωρωπού.

Ανισότητες στο Παραγωγικό Δυναμικό

Η χωροθέτηση των επιχειρήσεων εντός της Αττικής προσδιορίζεται τόσο από την θέση των Δήμων στο σύστημα οδικών αξόνων, όσο και από τις λειτουργίες που έχει κάθε Δήμος στο παραγωγικό σύστημα της Πρωτεύουσας.

Γενικά το Λεκανοπέδιο της Αθήνας, από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι και σήμερα χάνει συνεχώς θέσεις απασχόλησης στη Μεταποίηση, ενώ το Υπόλοιπο της Αττικής αντίθετα κερδίζει θέσεις απασχόλησης. Η τάση αυτή πιθανότατα θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια. Έτσι σε μια σειρά από «παραδοσιακές» βιομηχανικές ζώνες της περιοχής της Νομαρχίας Αθηνών: Ελαιώνας (τμήματα των Δήμων Ταύρου, Αθηναίων, Ρέντη (Νομ. Πειραιώς) κλπ), ζώνη Περιστερίου-Αιγάλεω – Αγ. Βαρβάρας, ζώνη Ν. Ιωνίας - Ν. Φιλαδέλφειας -Ηρακλείου κλπ. οι μεταποιητικές μονάδες και αντίστοιχα η απασχόληση μειώνονται σημαντικά. Επίσης, μειώνεται το δυναμικό και η απασχόληση σε μικρές, συχνά «παραδοσιακές», μεταποιητικές επιχειρήσεις της κεντρικής περιοχής της πόλης (κυρίως του Δήμου Αθηναίων).

Ειδικότερα, στο διάστημα 1991-2005, η Μεταποίηση στην περιοχή της Νομαρχίας Αθηνών τείνει να περιορίζεται σχετικά, σε συνάρτηση με τη μετατόπιση μονάδων κυρίως προς τα Μεσόγεια, αλλά και προς τις βορειότερες γειτονικές ζώνες, στον άξονα της Εθν. Οδού Αθηνών – Λαμίας: Αχαρνές, Κρουονέρι κλπ (οι οποίες ανήκουν στη Νομαρχία Ανατ. Αττικής) και προς το Θριάσιο πεδίο.

Αντίθετα κατανέμεται χωρικά ο τριτογενής τομέας. Όσον αφορά στις επιχειρήσεις, στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων και αντίστοιχα των θέσεων απασχόλησης (84%) στον τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για τις Νομαρχίες Πειραιώς, Δυτικής Αττικής και Ανατ. Αττικής ανέρχονται σε 6,3%, 1,5%, και 7,5 % (ενώ στον πληθυσμό του 2001: 14,4 %, 4,0 % και 10,7 %). Αυξανόμενη είναι η συμμετοχή της Νομαρχίας Ανατ. Αττικής στην απασχόληση στις Υπηρεσίες στην Αττική, λόγω των μεγάλων έργων που έχουν πραγματοποιηθεί (αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, Αττική Οδός).

Στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών συγκεντρώνεται η απασχόληση στις ομάδες κλάδων: Τράπεζες 99 %, Υγεία 91%, Διαχείριση Ακίνητης περιούσιας 87%, Λοιπές υπηρεσίες: 82%, Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο: 82 % στο σύνολο της Περιφέρειας Αττικής.

Η αξιολογή ανάπτυξη υπηρεσιών στην Ανατολική Αττική και η μετατόπιση μονάδων από το Λεκανοπέδιο δεν περιόρισε τους δυναμικούς ρυθμούς ανάπτυξης των Υπηρεσιών στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών στην τελευταία δεκαετία.

Η συμμετοχή της παραμένει περισσότερο αυξημένη σε ορισμένους κλάδους, ιδίως σε εκείνους που έχουν στρατηγική σημασία για την ανάπτυξη και ταυτόχρονα εθνική και διεθνή εμβέλεια, όπως είναι, χαρακτηριστικά, η Τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι δραστηριότητες Έρευνας, ο χρηματοπιστωτικός τομέας, οι Υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις κλπ.

Παρόλο που ενισχύονται σημαντικά ορισμένοι κλάδοι υπηρεσιών και στις Δυτικές ζώνες της Αττικής, υπάρχει έλλειμμα οικονομικού δυναμικού και απασχόλησης στις υπηρεσίες του τριτογενή τομέα σε αυτές τις ζώνες το οποίο, συνιστά «απειλή» -σαφώς χωρικά εντοπισμένη σε συνδυασμό με τη μείωση στη μεταποίηση που συντελείται γενικότερα στην Περιφέρεια Αττικής.

Υγεία – Εκπαίδευση

Πρόβλημα σήμερα αποτελεί η άνιση χωροθέτηση ορισμένων κρατικών νοσοκομείων στην ευρεία κεντρική περιοχή της Ν.Α. Αθηνών για λόγους συμφορήσεων και ελλειπών εγκαταστάσεων (Ιπποκράτειο, Αιγινήτειο, κ.ά.). Επίσης η υπερσυσσώρευση στην περιοχή Γουδή δεν επιτρέπει παραπέρα εγκατάσταση παρόμοιων μονάδων.

Άνιση είναι και η χωρική κατανομή των υποδομών εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής. Συγκεκριμένα στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός μονάδων όλων των βαθμίδων και των κατηγοριών εκπαίδευσης και κατάρτισης, δημόσιας και ιδιωτικής. Επιπλέον, στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών συγκεντρώνεται σχεδόν το σύνολο των μονάδων Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

7.2.9 Συμπεράσματα

Η Περιφέρεια Αττικής εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων αντιμετωπίζει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα. Σημαντικός άξονας παρέμβασης για την Περιφέρεια Αττικής είναι η αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος.

Η Περιφέρεια συγκεντρώνει το 34,3% του πληθυσμού της χώρας και παρουσιάζει τάσεις συνεχούς πληθυσμιακής αύξησης, που οφείλεται στην εγκατάσταση νέων κατοίκων που προέρχονται είτε από άλλες περιοχές της χώρας, είτε από μετανάστες.

Η Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων, σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευόμενου πληθυσμού. Η Περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό καθώς και μαθητών ανά τμήμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας. Παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα της διπλοβάρδιας έχει μειωθεί, το 7,3% των σχολείων της Περιφέρειας εξακολουθεί να λειτουργεί πρωί – απόγευμα ανά εβδομάδα ή ανά ημέρες (έναντι 4,4% του συνόλου της χώρας), ενώ σημαντικό είναι και το πρόβλημα των παλαιών και μη κατάλληλων κτιρίων. Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και ανάγκες σε εξοπλισμούς τόσο στην πρωτοβάθμια, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εργαστήρια πληροφορικής, λοιπά εργαστήρια και σχολικές βιβλιοθήκες), στην τεχνική μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και αρχική επαγγελματική κατάρτιση, στις υποδομές που αφορούν την δια-βίου μάθηση καθώς και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που απαιτούν τη συνέχιση των σχετικών επενδύσεων στον τομέα.

Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν, με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού. Επιπλέον, παρατηρούνται ελλείψεις σε εξοπλισμούς και ιατρικό προσωπικό των λειτουργούντων Κέντρων Υγείας καθώς επίσης και κατακερματισμός και πολυδιάσπαση του δικτύου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Θα πρέπει επίσης να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, καθώς και στη δημιουργία υποστηρικτικών δομών δεδομένου ότι διασφαλίζεται η ενίσχυση των γυναικών στην απασχόληση.

Η ενδοπεριφερειακή ανακατανομή του πληθυσμού της Περιφέρειας γίνεται υπέρ των Νομών Ανατολικής και Δυτικής Αττικής, οι οποίες αν και συμμετέχουν με ποσοστά 10,7% και 4% αντίστοιχα στον πληθυσμό της Περιφέρειας, παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά αύξησης του πληθυσμού τους και αναδεικνύουν τη δυναμική πληθυσμιακή τους εξέλιξη. Ωστόσο, η άναρχη αστική διάχυση κυρίως προς τα Μεσόγεια, τη Βορειοανατολική αλλά και τη Δυτική Αττική επιβάλλει τη λήψη άμεσων μέτρων για θεσμικές παρεμβάσεις ρύθμισης του χώρου με στόχο τον περιορισμό της αστικής διάχυσης, την επέκταση του δικτύου των βασικών υποδομών ιδιαίτερα των περιβαλλοντικών υποδομών διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, έστω και εκ των υστέρων, αλλά και την αναγκαιότητα άμεσης εφαρμογής προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης.

Η Περιφέρεια εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό πόλο συγκέντρωσης της βιομηχανικής δραστηριότητας της χώρας, παρά το γεγονός της μείωσης των μονάδων και της απασχόλησης. Στην Περιφέρεια κατά το 2003 συγκεντρώνεται το 43,7% των βιομηχανικών καταστημάτων, απασχολείται το 43,4% των εργαζομένων και παράγεται το 42% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής στο σύνολο της βιομηχανίας της χώρας. Επισημαίνεται η χωρική διασπορά των βιομηχανικών μονάδων, με άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, καθώς και η έλλειψη οργανωμένων χώρων υποδοχής – λειτουργίας των μεταποιητικών μονάδων, γεγονός που υποδηλώνει την αναγκαιότητα χωροταξικής διευθέτησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η μεταποιητική βιομηχανία στην Αττική βρίσκεται σε μία διαδικασία μετασχηματισμού – αναδιάρθρωσης και η εξέλιξή της είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της.

Επιπλέον, η Αττική είναι ο κύριος πόλος συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα. Η Περιφέρεια συγκεντρώνει το 36,2% των επιχειρήσεων, το 65,3% του κύκλου εργασιών και το 40,4% των απασχολούμενων στους κλάδους του τριτογενή τομέα. Στην Περιφέρεια Αττικής, σημειώνονται, αντίστοιχοι με τους ευρωπαϊκούς, μετασχηματισμοί «αναδιάρθρωτικού» χαρακτήρα, οι οποίοι προσελκύουν νέες δραστηριότητες «μητροπολιτικού χαρακτήρα» του τριτογενή τομέα, όπως το χονδρεμπόριο, τις αντιπροσωπείες, τους Εμπορικούς εκθεσιακούς χώρους και τις εγκαταστάσεις μεταφορών (logistics parks), οι οποίες παρουσιάζουν τάσεις συγκέντρωσης σε συγκεκριμένες ζώνες.

Η παρούσα κατάσταση του αστικού φυσικού περιβάλλοντος στην Αττική έχει ως βασικά χαρακτηριστικά την άναρχη οικιστική επέκταση, τα προβλήματα κυκλοφορίας, το ελλειμματικό αστικό και περιαστικό πράσινο και την έλλειψη ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, που αποτελούν σημαντικά και συνεχώς επιδεινούμενα προβλήματα. Επιπροσθέτως, η συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην Αττική, σε συνδυασμό με την οικιστική ανάπτυξη, δημιουργούν νέες ανάγκες για καλύτερη οργάνωση του αστικού χώρου. Σε ότι αφορά το αστικό πράσινο η αναλογία αυτού ανά κάτοικο για την Αθήνα είναι 2,55 m²/κάτοικο, ενώ το αποδεκτό όριο είναι 10 m²/κάτοικο, καθιστώντας αναγκαία την συστηματική παρέμβαση για την αύξηση του πρασίνου τόσο εντός του οικιστικού ιστού όσο και στους ορεινούς όγκους που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο.

Σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα για την Αττική, εκτός του κυκλοφοριακού, εξακολουθούν να παραμένουν η μη ολοκλήρωση των προβλεπόμενων από τον Περιφερειακό Σχεδιασμό έργων διαχείρισης των απορριμμάτων, η εμφάνιση νέων ατμοσφαιρικών ρύπων και η συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος, καθώς και οι ελλείψεις τοπικά υποδομές αποχέτευσης ομβρίων υδάτων και υγρών αποβλήτων, γεγονός που δημιουργεί την αναγκαιότητα ενίσχυσης των σχετικών επενδύσεων στην επόμενη προγραμματική περίοδο με στόχο την πλήρη συμμόρφωση με το κοινοτικό κεκτημένο στους παραπάνω τομείς. Τέλος, έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στην πρόληψη κινδύνων από φυσικές καταστροφές, τομέα όπου η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει υψηλή επικινδυνότητα (πυρκαγιές, πλημμύρες), με προτεραιότητα στην αναβάθμιση της αντιπλημμυρικής προστασίας.

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια, με αφορμή και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, υλοποιήθηκαν σημαντικά έργα στον τομέα των οδικών μεταφορών, με αποτέλεσμα το επίπεδο και η ποιότητα του συστήματος αστικών και υπεραστικών μεταφορών της Πρωτεύουσας να αναβαθμιστούν σημαντικά. Επιπλέον, ολοκληρώθηκε ένα βασικό δίκτυο

Μέσων Μαζικής Μεταφοράς σταθερής τροχιάς που μπορεί να αποτελέσει κορμό για αστικές μεταφορές. Τα έργα αυτά έχουν ήδη αρχίσει να συμβάλλουν στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών, βοηθώντας εν μέρει και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των ιδιωτικών οχημάτων σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα αναβαθμισμένα ΜΜΜ δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της Πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης, έχει ως αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου ως μέσου μετακίνησης. Η κατάσταση επιδεινώνεται, με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για μεταφορές σε συνδυασμό με την ανεπαρκή και δυσανάλογα αυξανόμενη φέρουσα ικανότητα του κυκλοφοριακού δικτύου. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην ομαλή λειτουργία των αστικών περιοχών και, κατ' επέκταση, στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, ενώ παράλληλα μειώνει την ελκυστικότητα της πόλης.

Το νέο δίκτυο των μέσων σταθερής τροχιάς που ήδη λειτουργεί στην Αθήνα, αλλά και υπόλοιπα προγραμματισμένα συγκοινωνιακά έργα της ευρύτερης περιοχής της Πρωτεύουσας πρέπει να συνδυαστούν με σειρά συμπληρωματικών παρεμβάσεων, ώστε να μην ανακουφίζουν μόνο πρόσκαιρα την κυκλοφορία. Η καλύτερη οργάνωση του τομέα, παράλληλα με την αύξηση του μεριδίου των μέσων μαζικής μεταφοράς στη μετακίνηση θα ενισχύσουν τις κοινωνικοοικονομικές τάσεις –που ήδη διαφαίνονται σε αυτήν την κατεύθυνση - και θα επιτρέψουν την προσέγγιση με άλλες Ευρωπαϊκές δομές, ενισχύοντας έτσι το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Αθήνας και την ελκυστικότητά της ως επιχειρηματικό κέντρο.

Επιπλέον, η ολοκλήρωση των οδικών υποδομών της Αττικής προκειμένου η Αθήνα να αποκτήσει πλήρη υποδομή μιας σύγχρονης μεγαλούπολης, απαιτεί παρεμβάσεις για την κάλυψη των αναγκών μετακίνησης με μέσα σταθερής τροχιάς περιοχών της Αττικής που σήμερα δεν εξυπηρετούνται, την οδική αναβάθμιση της νοτιοανατολικής περιοχής των Μεσογείων (Μαρκόπουλο – Λαύριο), τη σύνδεση μεταξύ βιομηχανικών ζωνών, παρακάμπτοντας το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Αθήνας, καθώς και την κατασκευή / βελτίωση περιφερειακής οδοποιίας κυρίως προς περιοχές που παρουσιάζουν τουριστική ανάπτυξη αλλά και για τη διασύνδεση με τους μεγάλους διαπεριφερειακούς οδικούς άξονες.

Στον τομέα της ενέργειας οι ανάγκες της Περιφέρειας αφορούν τη μεγαλύτερη αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την ενίσχυση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και την αναβάθμιση των δικτύων σύνδεσης ηλεκτρικής ενέργειας της Αττικής με την υπόλοιπη χώρα, καθώς και την ολοκλήρωση των υποδομών και του δικτύου διανομής -μεταφοράς Φυσικού Αερίου.

Ο τουρισμός της Περιφέρειας παραμένει μονοδιάστατα προσανατολισμένος στον Ιστορικό – Πολιτιστικό τουρισμό (εστιασμένο στις επισκέψεις των παγκόσμιας εμβέλειας μνημείων της πόλης) και στον τουρισμό θαλάσσιας αναψυχής στην παράκτια ζώνη. Επίσης, δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς οι δυνατότητες ανάπτυξης πολλαπλών ειδικών μορφών τουρισμού, με έμφαση σε εκείνες που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του τομέα στην κατεύθυνση της αειφορίας.

Στην Αττική –όπως άλλωστε και σε κάθε Ευρωπαϊκή Μητροπολιτική Περιφέρεια- απαντώνται «περιοχές – θύλακες» που παρουσιάζουν περιβαλλοντική υποβάθμιση σε όρους οικιστικού

και φυσικού περιβάλλοντος, φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα, χαμηλό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων προς στους πολίτες και κατά κανόνα συγκεντρώνουν πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν έντονο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρουσιάζουν και φαινόμενα «χωρικού αποκλεισμού». Για τις περιοχές αυτές αποτελεί άμεση προτεραιότητα η περιβαλλοντική αναβάθμιση, η βελτίωση της ποιότητας του αστικού δημόσιου χώρου, η αλλαγή χρήσεων γης και η αξιοποίηση των παλαιών βιομηχανοστασίων, σε συνδυασμό με παρεμβάσεις προώθησης της κοινωνικής ενσωμάτωσης και των ίσων ευκαιριών.

Από την άλλη πλευρά, οι περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα βιώσιμης ανάπτυξης στην Περιφέρεια Αττικής κατά βάση είναι τα νησιά. Για τις περιοχές αυτές απαιτούνται δράσεις περιβαλλοντικής και οικιστικής αναβάθμισης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, όσον αφορά την χωρική ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων ανά νομαρχιακό διαμέρισμα της Περιφέρειας Αττικής παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7.2.9.1. Χωρική Ένταση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων ανά Νομαρχιακό Διαμέρισμα της Περιφέρειας Αττικής⁴⁵

	Νομαρχιακό Διαμέρισμα			
	Αθηνών	Πειραιώς	Ανατολικής Αττικής	Δυτικής Αττικής
Ανάγκη διευθέτησης κοιτών ποταμών / ρεμάτων		√	√	√
Ανεπάρκεια αντιπλημμυρικού δικτύου	√	√	√	√
Ανεπάρκεια δικτύου ύδρευσης		√ (νησιά)	√	√
Αποχετευτικό πρόβλημα ομβρίων υδάτων / ακαθάρτων			√	√
Απρογραμμάτιστη βιομηχανική ανάπτυξη	√		√	√
Ατμοσφαιρική ρύπανση	√	√		√
Διαχείριση απορριμμάτων			√	
Έλλειψη βιολογικών καθαρισμών		√ (νησιά)	√	√
Έλλειψη αστικού πρασίνου	√	√		√
Έλλειψη χώρων στάθμευσης	√	√		√
Επιβάρυνση από μεγάλα έργα	√		√	√
Θαλάσσια ρύπανση		√		√
Κυκλοφοριακή Συμφόρηση	√	√		
Ρύπανση ποταμών		√	√	√
Ρυπαίνουσες βιομηχανίες και βιοτεχνίες	√	√		√
Ρύπανση από αστικά λύματα		√ (νησιά)	√	√
Ρύπανση υπόγειου υδροφόρα				√

⁴⁵ ΠΕΣΔΑ Περιφέρειας Αττικής, Περιφέρεια Αττικής, 2006

8. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Μέχρι το σημείο αυτό, η μελέτη έχει αναλύσει τις βασικές συνιστώσες που οριοθετούν το υπόστρωμα, τη βάση του αντικειμένου της:

- την αναπτυξιακή στρατηγική, με τις προτεραιότητες και τους στόχους που καλείται να εκπληρώσει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2007-2013,
- την περιγραφή του προγράμματος, δηλαδή τη διάρθρωση σε άξονες προτεραιότητας και τον αναλυτικό προγραμματισμό των παρεμβάσεων που σχεδιάζονται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής, μαζί με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα,
- την περιγραφή της σημερινής κατάστασης του περιβάλλοντος, κατά την οποία διαγνώστηκαν τα επίπεδα των περιβαλλοντικών παραμέτρων και εντοπίστηκαν τα ευαίσθητα και μη σημεία.

Στις ενότητες που ακολουθούν, οι πληροφορίες που παρουσιάστηκαν μέχρι το σημείο αυτό, συντίθενται μέσω μιας λεπτομερούς μεθοδολογικής προσέγγισης, ώστε να εκτιμηθούν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής στο περιβάλλον.

Στην αμέσως επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων, ενώ στις ενότητες που την ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης και η τεκμηρίωσή τους.

8.1 Μεθοδολογία εκτίμησης, αξιολόγησης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων

Η διερεύνηση και επιλογή ή σύνθεση της κατάλληλης μεθόδου εκτίμησης των επιπτώσεων ενός προγράμματος αποτελεί καταλυτικό στοιχείο για την επίτευξη του σκοπού της ΣΜΠΕ. Το γεγονός αυτό αναγνωρίστηκε από τα αρχικά στάδια εκπόνησης της παρούσας μελέτης και οδήγησε την ομάδα μελέτης στο συμπέρασμα ότι η μεθοδολογική προσέγγιση που θα χρησιμοποιηθεί, θα πρέπει να είναι προϊόν μιας σφαιρικής και σε βάθος ανάλυσης των εξελίξεων στο σχετικό τομέα ώστε να επιλεγούν τα καλύτερα στοιχεία από τις επικρατούσες προσεγγίσεις. Οι συνοπτικές διαπιστώσεις από την ανάλυση αυτή και οι τελικές επιλογές ως προς τα μεθοδολογικά ζητήματα παρουσιάζονται στις επόμενες παραγράφους.

Η Στρατηγική Εκτίμηση Επιπτώσεων (ΣΠΕ) αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο μελέτης. Το γεγονός αυτό, αλλά κυρίως το μεγάλο εύρος διαφοροποίησης, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς το επίπεδο σχεδιασμού, που παρουσιάζεται στα σχέδια και προγράμματα

που υπόκεινται σε ΣΠΕ, έχουν καταστήσει ανέφικτη την παγίωση βέλτιστων μεθόδων για τη διερεύνηση του αντικειμένου. Αντίθετα, η πρακτική που ακολουθείται στις περισσότερες ΣΜΠΕ που έχουν εκπονηθεί σε Κράτη – Μέλη, είναι η αναζήτηση των κάθε φορά καταλληλότερων μεθόδων εκτίμησης, ανάλογα με

- το περιεχόμενο και τον τομεακό προσανατολισμό του προγράμματος,
- το επίπεδο ποσοτικοποίησης που έχει ενσωματωθεί στην γνώση για την υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος, αλλά κυρίως
- το επίπεδο ωριμότητας στο οποίο έχει φθάσει η εκπόνηση του προγράμματος πριν την έναρξη διενέργειας της ΣΠΕ.

Η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας (τόσο των συγγραμμάτων που προσφέρουν κατευθύνσεις και οδηγίες για την εκπόνηση ΣΜΠΕ όσο και των σχετικών μελετών που έχουν προετοιμαστεί για σχέδια ή προγράμματα σε κράτη – μέλη), δείχνει ότι:

- Στις ΣΜΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν σπανιότερα ποσοτικές και συνηθέστερα ποιοτικές μέθοδοι εκτίμησης, ενώ συχνός είναι ο συνδυασμός τους.
- Δεν εμφανίζεται προτίμηση σε συγκεκριμένες μεθόδους. Αντίθετα, τα συγγράμματα κατευθύνσεων και οδηγιών περιγράφουν σημαντικό εύρος μεθόδων, ενώ οι μελέτες επιλέγουν ή συνθέτουν την κάθε φορά κατάλληλη προσέγγιση.
- Βασική προϋπόθεση για την αξιοποίηση ποσοτικών μεθόδων είναι η ωριμότητα του προγράμματος, κυρίως στο επίπεδο της κατανομής πόρων και αυτό των χαρακτηριστικών των έργων και δράσεων που συναποτελούν το πρόγραμμα. Παράλληλα, προαπαιτούνται ποσοτικές καταγραφές των κυριότερων στοιχείων της τρέχουσας περιβαλλοντικής κατάστασης. Όταν μια εκ των δύο αυτών προϋποθέσεων δεν ικανοποιείται, επιλέγονται ποιοτικής φύσης μέθοδοι.

Μια οριοθέτηση της έννοιας των ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων ίσως είναι χρήσιμη για τη διασαφήνιση των συγκεκριμένων όρων:

- Στις ποσοτικές μεθόδους, τα ζητήματα εκτίμησης των επιπτώσεων τίθενται συνήθως με τη μορφή «Πόσο θα αλλάξει η περιβαλλοντική παράμετρος x από την υλοποίηση του μέρους του προγράμματος y ;». Μέσω σύνθετων υπολογιστικών εργαλείων, στα οποία έχει ενσωματωθεί σημαντικός αριθμός παραδοχών, αναζητούνται απαντήσεις στα ερωτήματα της μορφής αυτής, υπό τη βασική προϋπόθεση ότι για την περιβαλλοντική παράμετρο x (π.χ. συγκεντρώσεις ανεπιθύμητων ουσιών στα νερά, αριθμοί και πληθυσμοί ειδών που συνθέτουν τη βιοποικιλότητα, συγκεντρώσεις ατμοσφαιρικών ρύπων), υπάρχουν διαθέσιμα ποσοτικά δεδομένα. Παράλληλα, μια ακόμη βασικότερη προϋπόθεση που πρέπει να συντρέχει για να είναι δυνατή η εξαγωγή ποσοτικής απάντησης είναι η συγκεκριμενοποίηση του μέρους του προγράμματος y , δηλαδή τα χαρακτηριστικά των έργων και δράσεων, τα αναμενόμενα αποτελέσματα με όρους μεγεθών και η κατανομή των πόρων.

Όπως γίνεται εμφανές, οι ποσοτικές μέθοδοι προσομοιάζουν ιδιαίτερα στην προσέγγιση των ΜΠΕ, με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά η αιτία των αλλαγών δεν εντοπίζεται σε ένα μεμονωμένο έργο αλλά σε οργανωμένα σύνολα έργων και δράσεων.

- Στις ποιοτικές μεθόδους δεν χρησιμοποιούνται υπολογιστικά εργαλεία, αλλά υποκειμενικές εκτιμήσεις για τις ενδεχόμενες μεταβολές. Η εγκυρότητα των εκτιμήσεων διασφαλίζεται με τη διεξοδική τους τεκμηρίωση, αλλά και το βάθος ανάλυσης στο οποίο προχωρούν. Ειδικότερα, ως προς το τελευταίο ζήτημα, η αντιδιαστολή γενικεύσεων του τύπου «δεν μεταβάλλεται η βιοποικιλότητα» και εξειδικεύσεων, κατά τις οποίες εξετάζονται ένας προς έναν οι παράγοντες που είναι καθοριστικοί για την βιοποικιλότητα και εκτιμάται η φύση και η έκταση των μεταβολών που ενδέχεται να επέλθουν στους παράγοντες αυτούς από την υλοποίηση κάθε μέρους του προγράμματος, καθιστά προφανές ότι το βάθος ανάλυσης είναι απαραίτητο στοιχείο διασφάλισης της εγκυρότητας.

Οι ποιοτικές μέθοδοι επιλέγονται όταν η τρέχουσα περιβαλλοντική κατάσταση είναι γνωστή με περιγραφικούς όρους αλλά χωρίς ποσοτικές καταγραφές. Επίσης αξιοποιούνται όταν το επίπεδο ωριμότητας της εκπόνησης του προγράμματος δεν έχει φθάσει στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών μεγεθών σε επίπεδο έργων και δράσεων. Στο στάδιο αυτό, στο οποίο είναι γνωστά μόνο τα είδη των έργων και δράσεων που είναι αναγκαία για την επίτευξη των προγραμματικών στόχων και η κατ' αρχήν κατανομή των πόρων, είναι αδύνατη μεν η ποσοτική εκτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών αλλά είναι εφικτός ο προσδιορισμός μιας σειράς ιδιοτήτων των μεταβολών αυτών όπως η κατεύθυνση (θετική ή αρνητική), ή έκταση και η ένταση (συνήθως με αξιολογικούς όρους τάξης μεγέθους), η δυνατότητα πρόληψης ή αναστροφής κ.ά.

Με βάση τα πιο πάνω συμπεράσματα και λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- ενώ για αρκετές παραμέτρους της σημερινής περιβαλλοντικής κατάστασης έχει επιτευχθεί λεπτομερής βαθμός ποσοτικοποίησης, για άλλες, εξίσου σημαντικές, περιβαλλοντικές παραμέτρους το επίπεδό τους είναι γνωστό κυρίως με περιγραφικούς όρους,
- παράλληλα, το τρέχον στάδιο εκπόνησης του προγράμματος κινείται στο επίπεδο διατύπωσης των ειδικών στόχων, της εξειδίκευσης των στόχων σε άξονες προτεραιότητας, της επιλογής του είδους και πλήθους των παρεμβάσεων που χρειάζονται για την επίτευξη των στόχων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων από τις παρεμβάσεις αυτές, χωρίς εξειδίκευση των χαρακτηριστικών μεγεθών των παρεμβάσεων,

η ομάδα μελέτης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μια ποιοτικής φύσης αλλά λεπτομερούς ανάλυσης μέθοδος είναι η προσφορότερη για την εκτίμηση των επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής.

Ακολουθώντας το παράδειγμα πολλών πρόσφατων ΣΜΠΕ που εκπονήθηκαν και δημοσιεύονται σε κράτη – μέλη της ΕΕ, η ομάδα μελέτης κατέληξε ότι η προσφορότερη

προσέγγιση του μεθοδολογικού ζητήματος δεν είναι η μηχανιστική εφαρμογή κάποιας από τις γνωστές μεθόδους (π.χ. ανάλυση πίεσης - κατάσταση - απόκριση, υπολογισμοί συντελεστών ευαισθησίας, πίνακες ελέγχου κ.ά.) αλλά η σύνθεση μιας υβριδικής μεθόδου η οποία:

- αφ' ενός θα χαρακτηρίζεται από το *μέγιστο βαθμό αναλυτικότητας που επιτρέπει το στρατηγικό επίπεδο*, ώστε να εντοπισθεί κάθε πιθανό ζήτημα μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, ακόμη και αν για ορισμένα ζητήματα η προσέγγιση αυτή ενδέχεται να καταλήγει σε υπερβολικά λεπτομερή ανάλυση,
- αφ' ετέρου να αντισταθμίζει το έλλειμμα εφικτότητας των αριθμητικών εκτιμήσεων με ποιοτικής φύσης μεν, αλλά λεπτομερούς χαρακτήρα εκτιμήσεις για τις ιδιότητες των επιπτώσεων.

Στη βάση αυτού του σκεπτικού, συντέθηκε μια μεθοδολογία δύο σταδίων. Συνοπτικά:

- Στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται η πιθανότητα να επηρεαστεί κάποια περιβαλλοντική παράμετρος ή δείκτης από μια ή περισσότερες δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής και, σε καταφατική περίπτωση, εκτιμάται η θετική ή αρνητική κατεύθυνση της αλλαγής.
- Στο δεύτερο στάδιο, για τις μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, εκτιμώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών π.χ. η ένταση και έκταση της αλλαγής, η μονιμότητα ή ο περιορισμένος χρόνος παραμονής της κ.ά. Κατόπιν, διεξάγεται η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών και διαπιστώνεται η αναγκαιότητα ή μη της λήψης μέτρων αντιμετώπισης. Σε καταφατική περίπτωση προσδιορίζεται το είδος των κατάλληλων μέτρων.

Η λεπτομερής περιγραφή της μεθοδολογίας κάθε σταδίου, μαζί με το σκεπτικό από το οποίο υποστηρίζεται, παρουσιάζεται στις δύο επόμενες ενότητες.

8.1.1 Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των περιβαλλοντικών μεταβολών

Για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων, δηλαδή τον εντοπισμό των περιβαλλοντικών συνιστωσών που ενδέχεται να μεταβληθούν λόγω της υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, συντέθηκε μια μεθοδολογία υβριδικού τύπου ως εξής:

1. Από τις διαδεδομένες μεθόδους, επιλέχθηκε η **μέθοδος των κρίσιμων ερωτήσεων**, η οποία συστήνεται σε σημαντικά συγγράμματα του σχετικού επιστημονικού πεδίου.⁴⁶

---

46. Τέτοια συγγράμματα είναι το «*Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013*» του *Greening Regional Development Programmes Network*, Μάιος 2006 και το «*Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive*» των *London Office of the Deputy Prime Minister, Scottish Executive, Welsh Assembly Government και Northern Ireland Department of the Environment*, Σεπτέμβριος 2005.

2. Ο **τύπος των κρίσιμων ερωτήσεων** επελέγη ώστε να κατευθύνεται προς τις περιβαλλοντικές παραμέτρους, αντί των εναλλακτικών κατευθύνσεων, είτε προς τους περιβαλλοντικούς στόχους της Περιφέρειας, είτε προς τα έργα και δράσεις του προγράμματος. Δηλαδή επελέγη ο τύπος «η υλοποίηση του [μέρους του προγράμματος x] θα μεταβάλλει την [περιβαλλοντική συνιστώσα y];», ώστε η ανάλυση να εστιάσει απ' ευθείας στα συστατικά του περιβάλλοντος, αντί είτε του τύπου «η υλοποίηση του [μέρους του προγράμματος x] συντάσσεται ή αποκλίνει με την επίτευξη του [περιβαλλοντικού στόχου z];», είτε του τύπου «πως θα μεταβάλλει η υλοποίηση του [έργου ή δράσης x] το περιβάλλον;». Το κύριο κριτήριο που οδήγησε στην επιλογή αυτή, της κατεύθυνσης των ερωτήσεων προς τις περιβαλλοντικές παραμέτρους, είναι η διασφάλιση που επιτυγχάνεται ως προς το σφαιρικό, στρατηγικό χαρακτήρα της εκτίμησης, αφού μπορούν να συνεκτιμηθούν όλες οι επιδράσεις των μερών του προγράμματος και να εξαχθεί η συνισταμένη μεταβολή.
3. Το ουσιαστικό ζήτημα που ανακύπτει με βάση αυτή την προσέγγιση είναι να συγκεκριμενοποιηθεί η **έννοια των περιβαλλοντικών συνιστωσών**. Μια γενική προσέγγιση ανά κατηγορία, του τύπου «βιοποικιλότητα», «αέρας» κ.λ.π., κρίθηκε ότι θα καθιστούσε την ανάλυση πολύ αφηρημένη, ωθώντας προς την προσέγγιση βάσει περιβαλλοντικών στόχων και όχι συγκεκριμένων παραμέτρων. Έτσι, η ομάδα μελέτης κατέληξε στο να αναζητήσει τα χαρακτηριστικά μεγέθη ή δείκτες για κάθε περιβαλλοντική συνιστώσα και να κατευθύνει τις κρίσιμες ερωτήσεις προς τα μεγέθη ή τους δείκτες αυτούς. Μετά από εκτενή βιβλιογραφική έρευνα, συντέθηκε μια «υβριδική» σειρά δεικτών και χαρακτηριστικών μεγεθών που προέρχεται από
- τους **δείκτες αιεφορίας** που χρησιμοποιήθηκαν στην Έκθεση Δεικτών Αειφορίας του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης με τίτλο «Περιβαλλοντικά Σήματα», η οποία διαβιβάστηκε το 2003 στην European Environmental Agency και χρησιμοποιείται έκτοτε ως πηγή άντλησης των τιμών για τους δείκτες αιεφορίας στην Ελλάδα,
  - **χαρακτηριστικά μεγέθη** των περιβαλλοντικών συνιστωσών που δεν καλύπτονται στην παραπάνω έκθεση.
4. Το επόμενο ουσιαστικό ζήτημα που είναι καθοριστικό για τη διαμόρφωση της μεθοδολογίας αφορά στο **επίπεδο ομαδοποίησης των δράσεων** που θα έπρεπε να εξετασθεί ώστε να εξασφαλισθεί ισορροπία μεταξύ σφαιρικότητας και αναλυτικότητας στην εκτίμηση. Η ομάδα μελέτης κατέληξε στα συμπεράσματα ότι:
- μια εξέταση σε επίπεδο μεμονωμένης παρέμβασης, παρότι θα εξασφάλιζε επαρκές επίπεδο αναλυτικότητας, θα υστερούσε σημαντικά σε ικανότητα διάγνωσης των συνεργιστικών και αθροιστικών επιπτώσεων, αλλά και των επιπτώσεων στρατηγικού επιπέδου, δηλαδή των τάσεων και των δευτερογενών μεταβολών που θα επέφεραν τα οργανωμένα σύνολα των έργων,
  - αντίθετα, η εξέταση σε επίπεδο είτε ολόκληρου του προγράμματος είτε ομοειδών ομάδων αξόνων που αναφέρονται στην επίτευξη καθενός από τους γενικούς

στόχους, θα κάλυπτε το ζήτημα της δυνατότητας εκτίμησης των στρατηγικής φύσης μεταβολών άλλα ενδεχομένως θα υπέφερε από μειωμένη αναλυτικότητα,

- βάσει των παραπάνω, το προσφορότερο επίπεδο ομαδοποίησης κρίθηκε ότι είναι ο κάθε άξονας προτεραιότητας, ο οποίος συνίσταται σε ένα οργανωμένο σύνολο έργων και δράσεων, σχεδιασμένων να αλληλοσυμπληρώνονται και να οδηγούν στην επίτευξη συγκεκριμένων και συχνά μετρήσιμων στόχων.
5. Τέλος, μεθοδολογική διευκρίνιση χρειάστηκε και ως προς τα **κριτήρια** για να εκτιμηθεί εάν σε κάποια περιβαλλοντική παράμετρο αναμένονται ή όχι μεταβολές. Η βασική μέριμνα της ομάδας μελέτης ήταν η επιλογή κριτηρίων που να αρμόζουν στο στρατηγικό χαρακτήρα της μελέτης. Βάσει του σκεπτικού αυτού, διεξήχθη η ακόλουθη ανάλυση:
- Ως μεταβολές στρατηγικού επιπέδου σε μια περιβαλλοντική παράμετρο ή δείκτη νοούνται οι διαφοροποιήσεις που αναμένονται στο επίπεδο αναφοράς της παραμέτρου ή του δείκτη, δηλαδή *σε επίπεδο Περιφέρειας ή σε μια περιοχή σημαντικά ευρύτερη από αυτή κάθε επιμέρους έργου*. Συνεπώς, επιπτώσεις τοπικού χαρακτήρα, στην άμεση περιοχή γύρω από κάθε μελλοντικό έργο του Επιχειρησιακού Προγράμματος δεν θεωρούνται ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα. Παράλληλα, συνεκτιμάται κυρίως το γεγονός ότι, αυτές οι τοπικού χαρακτήρα μεταβολές μπορούν να προληφθούν ή να αντιμετωπισθούν επαρκώς στα επόμενα στάδια σχεδιασμού, μέσω της διαδικασίας Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) των Νόμων 1650/86 και 3010/2002. Με τον τρόπο αυτό εκπληρώνεται και η επιταγή της Οδηγίας 2001/42, αλλά και της σχετικής Ελληνικής ΚΥΑ για αποφυγή επικαλύψεων των διαδικασιών περιβαλλοντικής εκτίμησης. Ανακεφαλαιώνοντας, οι μεταβολές τοπικού χαρακτήρα επαφίενται προς εκτίμηση και πρόληψη για τα επόμενα στάδια, αυτά των ΕΠΟ, και δεν αναγνωρίζονται ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα που θα πρέπει να προληφθούν στο τρέχον επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος.
  - Ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα θεωρούνται όχι μόνο πρωτογενείς αλλαγές που συνδέονται απ' ευθείας με την υλοποίηση των έργων και δράσεων ενός άξονα, αλλά και διαφοροποιήσεις που είναι πιθανόν να προκληθούν δευτερογενώς, αρκεί να διαπερνούν το φίλτρο του πρώτου κριτηρίου. Για παράδειγμα, εάν τα έργα βελτίωσης της προσπελασιμότητας οδηγούν σε υπερβολική ενδυνάμωση του ρόλου ενός αστικού κέντρου στα Μεσόγεια, π.χ. μέσω υπερτονισμού του ακτινικού σχεδιασμού τους, είναι πιθανή η επιβάρυνση του περιβάλλοντος της πόλης με επιπλέον εκπομπές αέριων ρύπων, πύκνωση της δόμησης, μείωση των αδόμητων χώρων κ.ά. Μέσω αυτού του υποθετικού σεναρίου, γίνεται εμφανές ότι μια «καλοπροαίρετη» ομάδα έργων ενδέχεται να δημιουργήσει ή να ενισχύσει τάσεις που οδηγούν σε δυσμενείς περιβαλλοντικές μεταβολές μέσω ενός μονοπατιού επίδρασης με πολλά στάδια και σε περιοχές και τομείς που υπερβαίνουν το τοπικό επίπεδο κάθε έργου. Η διάγνωση της πιθανότητας τέτοιων μεταβολών ανήκει κατ' εξοχήν στο αντικείμενο της παρούσας μελέτης, συνεπώς το κριτήριο αυτό διατηρήθηκε σε υψηλή προτεραιότητα εντός του σταδίου προσδιορισμού των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών μεταβολών.

Η προσέγγιση αυτή κατέληξε στην κατάρτιση ενός πίνακα με εξήντα πέντε κρίσιμες ερωτήσεις, διαρθρωμένες σε είκοσι περιβαλλοντικά θεματικά πεδία. Ο πίνακας αυτός χρησιμοποιείται ως «κόσκινο» για κάθε άξονα προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ώστε να διαγνωσθούν οι περιβαλλοντικές συνιστώσες που ενδέχεται να μεταβληθούν, αλλά και αυτές που δεν πρόκειται να δεχθούν τάσεις αλλαγής (screening). Οι πρώτες συλλέγονται και περνούν στο επόμενο στάδιο, αυτό του προσδιορισμού των ιδιοτήτων κάθε μεταβολής. Οι ερωτήσεις είναι σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να δέχονται απαντήσεις ναι/όχι. Οι απαντήσεις αυτές συνοδεύονται από αιτιολόγηση, η οποία έχει τυποποιηθεί σε μια σειρά επιλογών.

Ο πίνακας αυτός παρουσιάζεται κατά την πρώτη εφαρμογή του, στην παράγραφο 8.2.1.

8.1.2 Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των πιθανών επιπτώσεων και της αξιολόγησής τους

Στο στάδιο αυτό εισέρχονται οι μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές.

Στο πρώτο βήμα, ομαδοποιούνται οι μεταβολές σε κάθε περιβαλλοντική παράμετρο, οι οποίες προέρχονται από διαφορετικούς άξονες του προγράμματος. Το βήμα αυτό είναι ουσιώδες για το στρατηγικό επίπεδο της μελέτης, διότι διαμορφώνει μια συνολική εικόνα της επίδρασης στη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο, η οποία θα ήταν ανέφικτο να διαμορφωθεί αλλά και να αξιοποιηθεί σε επόμενα στάδια σχεδιασμού. Κατ' ουσία, πρόκειται για τον έμπρακτο έλεγχο αθροιστικότητας ή συνέργειας των αξόνων του προγράμματος, ως προς τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Στο επόμενο βήμα, για τη μεταβολή κάθε περιβαλλοντικής συνιστώσας, προσδιορίζονται έξι ιδιότητες, οι οποίες συναποτελούν την «ταυτότητα» της επίπτωσης. Οι ιδιότητες αυτές είναι:

- η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή, ιδίως για τις επιπτώσεις αυτές που συντίθενται από επιμέρους περιβαλλοντικές μεταβολές, οφειλόμενες σε διαφορετικούς άξονες προτεραιότητας,
- η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
- η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
- ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
- ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
- η συσσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής.

Η έκταση και η ένταση κάθε επίπτωσης, στο τρέχον στάδιο εκπόνησης του προγράμματος είναι εφικτό να εκτιμηθεί ως τάξη μεγέθους. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται αξιολογικές κλίμακες, οι οποίες όμως αποδίδουν μια σαφή εικόνα για τη σημασία της επίπτωσης.

Στο τρίτο βήμα, εντοπίζονται οι δυνατότητες πρόληψης και εκ των υστέρων αναστροφής των επιπτώσεων, ώστε να διαμορφωθεί η κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να στρέφονται τα μέτρα αντιμετώπισης. Στο βήμα αυτό, υιοθετείται η βασική αρχή του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου για την προτεραιότητα της πρόληψης και όχι της εκ των υστέρων αντίδρασης.

Τέλος, στο τέταρτο βήμα, διερευνώνται λεπτομερέστερα τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων.

8.2. Προσδιορισμός των επιπτώσεων

Στην ενότητα 8.2 παρουσιάστηκε αναλυτικά η μεθοδολογία και το σκεπτικό βάσει του οποίου αναζητούνται οι πιθανές περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση του προγράμματος. Στις ακόλουθες παραγράφους, η μεθοδολογία αυτή εφαρμόζεται σε καθένα από τους τέσσερις πρώτους άξονες προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013. *Ο πέμπτος άξονας προτεραιότητας, η Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής, μπορεί βασίμως να εκτιμηθεί ότι δεν συνδέεται με στρατηγικές περιβαλλοντικές μεταβολές, κυρίως λόγω της υποστηρικτικής φύσης των στόχων του και των «άυλων» παρεμβάσεων που προβλέπει.* Πράγματι, οι ενδεικτικές παρεμβάσεις στις οποίες καταλήγουν οι ειδικοί στόχοι του 5^{ου} άξονα προτεραιότητας είναι η προπαρασκευή, διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος, οι μελέτες και εμπειρογνομosύνες, οι δράσεις ανταλλαγής εμπειριών, οι ενέργειες δημοσιότητας, προβολής και πληροφόρησης και οι υπηρεσίες συμβούλων / εμπειρογνομosώνων. Οι παρεμβάσεις αυτές διαχέονται οριζόντια στους τέσσερις θεματικούς άξονες προτεραιότητας και δεν διαφαίνεται να έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν κάποια περιβαλλοντική παράμετρο είτε προς τη θετική είτε προς την αρνητική κατεύθυνση. Βέβαια, η Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής συνιστά απαραίτητο στοιχείο για τη διασφάλιση ορθής υλοποίησης των προγραμματικών δεσμεύσεων και την αποφυγή παρεκκλίσεων από τον αρχικό σχεδιασμό. Με την έννοια αυτή, ο 5^{ος} άξονας προτεραιότητας μπορεί να θεωρηθεί ως πλαίσιο περιβαλλοντικής διασφάλισης, το οποίο αποτρέπει παρεκκλίσεις με άγνωστα για το περιβάλλον αποτελέσματα.

8.2.1. Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 1

Η προώθηση των καθαρών αστικών μεταφορών μέσω της επέκτασης των δικτύων των μέσων σταθερής τροχιάς καθώς και οι παρεμβάσεις στον τομέα της ενέργειας αποτελούν πολύ σημαντικό μέρος των πόρων του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας - ενέργειας»

Ο Άξονα Προτεραιότητας 1 στοχεύει επομένως στην ενίσχυση των υποδομών προσπελασιμότητας και ενέργειας και ο στρατηγικός του προσανατολισμός αφορά

- αφενός στη διασφάλιση της κινητικότητας ανθρώπων και εμπορευμάτων μέσα από ένα δίκτυο αναβαθμισμένων, περιβαλλοντικά «καθαρών», σύγχρονων, αποδοτικών, αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών ενδοαστικών και εξωαστικών μεταφορικών υποδομών και,
- αφετέρου, στην αναβάθμιση και επέκταση του περιφερειακού ενεργειακού συστήματος, κυρίως μέσω της περαιτέρω διείσδυσης του φυσικού αερίου, της επέκτασης και ενίσχυσης του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα στο σύστημα να απορροφήσει ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από φιλικές προς το περιβάλλον πηγές

Η περιγραφή των στόχων, των ενδεικτικών παρεμβάσεων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Άξονα Προτεραιότητας 1, έχουν παρουσιασθεί στην ενότητα 5.2.1.

Ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 1, διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα, βάσει της μεθοδολογίας που περιγράφηκε στην ενότητα 8.1.1.

Πίνακας 8.2.1.1: Προσδιορισμός περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 1

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Απά-ντηση</i>	<i>Αιτιο-λόγηση</i>
1.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
1.1.	• το ποσοστό έκτασης που προστατεύεται για τη βιοποικιλότητα που φιλοξενεί;	OXI	B
1.2.	• τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI	B & Γ
1.3.	• υποστρωματικούς παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως εισαγωγή νέων ειδών, ρύπανση ή υποβάθμιση οικοτόπων κ.ά.;	NAI	-
2.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
2.1.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα;	OXI	A
2.2.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής;	OXI	A
2.3.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση από ή προς την Περιφέρεια;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Από- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
3.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
3.1.	• την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο;	OXI	A
3.2.	• υποστρωματικούς παράγοντες (βιοτικό επίπεδο, δυνατότητες περιήλαψης κ.ά.) που μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο επίπεδο της ανθρώπινης υγείας;	OXI	A
4.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
4.1.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των απειλούμενων ειδών;	OXI	B
4.2.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των ενδημικών ειδών;	OXI	B
4.3.	• τον συνολικό αριθμό σπονδυλωτών ειδών;	OXI	A
5.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
5.1.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI	B
5.2.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI	B
5.3.	• τον συνολικό αριθμό φυτικών ειδών;	OXI	A
5.4.	• την έκταση των δασικών οικοσυστημάτων;	OXI	B
6.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
6.1.	• την έκταση καλλιεργούμενης γης;	NAI	-
6.2.	• την κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.3.	• την κατανάλωση λιπασμάτων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.4.	• παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	NAI	-
7.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
7.1.	• την κατανάλωση νερού από επιφανειακά ύδατα;	OXI	A
7.2.	• την κατανάλωση νερού από υπόγεια ύδατα;	OXI	A
7.3.	• την τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Απά- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
8.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
8.1.	• τις συγκεντρώσεις νιτρικών ενώσεων;	OXI	A
8.2.	• τις συγκεντρώσεις φωσφορικών ενώσεων;	OXI	A
8.3.	• τη συγκέντρωση του χημικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	OXI	A
8.4.	• τη συγκέντρωση του βιολογικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	OXI	A
9.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
9.1.	• τη συμμόρφωση με τα όρια;	OXI	A
9.2.	• τον αριθμό γαλάζιων σημαιών;	OXI	A
10.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
10.1.	• τις εκπομπές NO _x ;	NAI	+
10.2.	• τις εκπομπές SO ₂ ;	OXI	Γ
10.3.	• τις εκπομπές μη μεθανιούχων πτητικών οργανικών ενώσεων;	NAI	+
10.4.	• τις εκπομπές CO;	NAI	+
10.5.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις εκπομπές αέριων ρύπων από άλλους τομείς;	OXI	A
10.6.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις ημέρες υπέρβασης των οριακών τιμών συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων στα αστικά κέντρα;	OXI	A
11.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
11.1.	• το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων σε ισοδύναμους τόνους CO ₂ ;	NAI	+
11.2.	• τις εκπομπές CO ₂ ;	NAI	+
11.3.	• τις εκπομπές CH ₄ ;	OXI	A
11.4.	• τις εκπομπές N ₂ O;	OXI	A
11.5.	• τις εκπομπές HFCs ή PFCs;	OXI	A

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
a/a	Ερώτηση	Απά-ντηση	Αιτιο-λόγηση
12.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
12.1.	• το ποσοστό συμμετοχής του ενεργειακού τομέα;	ΝΑΙ	+
12.2.	• το ποσοστό συμμετοχής των βιομηχανικών διεργασιών;	ΟΧΙ	A
12.3.	• το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα;	ΟΧΙ	A
12.4.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από απορρίμματα;	ΟΧΙ	A
12.5.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από τις μεταφορές;	ΝΑΙ	+
13.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , μέσω		
13.1.	• εκτεταμένων απαλλοτριώσεων;	ΟΧΙ	Γ
13.2.	• κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε πολίτες ή επιχειρήσεις;	ΟΧΙ	A
14.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
14.1.	• στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής κληρονομιάς;	ΟΧΙ	B
14.2.	• μνημεία ή στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;	ΟΧΙ	B
15.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
15.1.	• το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	ΟΧΙ	Γ
15.2.	• την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος;	ΟΧΙ	Γ
15.3.	• την εικόνα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	ΟΧΙ	Γ
16.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων , μέσω σημαντικών αλλαγών		
16.1.	• στον αριθμό εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων;	ΟΧΙ	A
16.2.	• στο ποσοστό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού;	ΟΧΙ	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Απά- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
17.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
17.1.	• τη συνολική ετήσια παραγωγή ή την παραγωγή κατ' άτομο;	OXI	A
17.2.	• τη σύσταση σε ότι αφορά τα ποσοστά ζυμώσιμων, χαρτιού, γυαλιού, μετάλλων, πλαστικών και αδρανών;	OXI	A
17.3.	• τη διάθεση των απορριμμάτων σε ΧΥΤΑ ή ανεξέλεγκτους χώρους;	OXI	A
17.4.	• την ανακύκλωση μέσω διαχωρισμού ή λιπασματοποίησης;	OXI	A
17.5.	• την ανακύκλωση υλικών συσκευασίας όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό και αλουμίνιο;	OXI	A
18.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας , μέσω σημαντικών αλλαγών		
18.1.	• στο μίγμα ενεργειακής παραγωγής, δηλαδή το βαθμό συμμετοχής του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, του λιγνίτη, της υδροηλεκτρικής παραγωγής, της αιολικής παραγωγής και της φωτοβολταϊκής παραγωγής;	NAI	+
18.2.	• στη ζήτηση ενέργειας;	OXI	Γ
18.3.	• στην αποτελεσματικότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας;	NAI	+
19.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις μεταφορές , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
19.1.	• το συνολικό μεταφορικό έργο;	OXI	Γ
19.2.	• την κατανομή του μεταφορικού έργου στα διάφορα μέσα;	NAI	+
20.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να συνοδεύεται από διασυνοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις , όπως;		
20.1.	• διασυνοριακή μεταφορά αέριων ρύπων;	OXI	A
20.2.	• υποβάθμιση της ποιότητας στα ύδατα διασυνοριακών ποταμών;	OXI	A

Οι μεταβολές που εκτιμήθηκε ότι είναι πιθανόν να επέλθουν ως αποτέλεσμα του Άξονα Προτεραιότητας 1 για την Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας συνοψίζονται ως εξής:

1. Περιβαλλοντικές βελτιώσεις αναμένονται στις ακόλουθες παραμέτρους:

- Οι εκπομπές NO_x, NMVOCs και CO αναμένεται να περιοριστούν, λόγω της αναμενόμενης αύξησης στη συμμετοχή των μέσων σταθερής τροχιάς στο συνολικό μεταφορικό έργο, και αυτό παρά την επέκταση του δικτύου των οδικών αξόνων της Περιφέρειας. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρά την επέκταση του οδικού δικτύου η συμμετοχή των MMM και των μέσων σταθερής τροχιάς στο συνολικό μεταφορικό έργο θα αυξηθεί και συνεπώς θα προκύψει συνολική μείωση των εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα που κατά κύριο λόγο συνδέονται με την οδική κυκλοφορία.
  - Οι εκπομπές CO₂ αναμένεται να περιορισθούν, από το συνδυαστικό αποτέλεσμα των επιλογών βιώσιμης κινητικότητας και της διασφάλισης της δυνατότητας απορρόφησης ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από φιλικές προς το περιβάλλον πηγές. Οι επιλογές αυτές συντελούν επίσης και στον περιορισμό του ποσοστού συμμετοχής των μεταφορών και του ενεργειακού τομέα στην τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
  - Η προώθηση του φυσικού αερίου και η διασφάλιση της απορρόφησης ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από ΑΠΕ, αναμένεται να βελτιώσει την περιβαλλοντική φιλικότητα του μίγματος ενεργειακής παραγωγής.
  - Η ενίσχυση των MMM σταθερής τροχιάς συμβάλλει στην αυξημένη αποτελεσματικότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας λόγω αύξησης του επιβατικού μεταφορικού έργου.
  - Η ενίσχυση της βιώσιμης κινητικότητας εκτιμάται ότι θα καταστήσει την κατανομή του μεταφορικού έργου στα διάφορα μέσα περιβαλλοντικά συμβατότερη.
2. Τάσεις επιδείνωσης είναι πιθανόν να εμφανισθούν στις ακόλουθες περιβαλλοντικές παραμέτρους:
- Ορισμένοι υποστρωματικοί παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως κυρίως η διατήρηση συνοχής και η αποφυγή ρύπανσης των οικοτόπων, ενδέχεται να επηρεαστούν δυσμενώς από τα νέα γραμμικά συγκοινωνιακά έργα.
  - Η χωρική επέκταση και η βελτίωση του επιπέδου εξυπηρέτησης των συγκοινωνιακών υποδομών, ενδέχεται να οδηγήσουν σε επέκταση των ανθρωπογενών χρήσεων γης σε περιοχές που σήμερα ανήκουν στο φυσικό περιβάλλον. Οι επεκτάσεις αυτές ενδεχομένως να προξενήσουν σημαντικές επιπτώσεις στις εναπομείνουσες περιοχές καλλιεργήσιμης γης στην Περιφέρεια (κυρίως στην Περιοχή των Μεσογείων). Λόγω της κλίμακας των επεμβάσεων οι μεταβολές θα είναι τοπικού χαρακτήρα.

8.2.2. Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 2

Ο Άξονας προτεραιότητας 2 «Αειφόρος Ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής» έχει τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα στο Πρόγραμμα της συνολικής επιλέξιμης Δημόσιας

Δαπάνης του προγράμματος και περιλαμβάνει το σύνολο των αμιγώς περιβαλλοντικών δράσεων (διαχείριση υγρών αποβλήτων, διαχείριση στερών αποβλήτων, προώθηση βιοποικιλότητας, πρόληψη τεχνολογικών κινδύνων και αντιμετώπιση μεγάλων βιομηχανικών ατυχημάτων).

Ο Άξονα Προτεραιότητας 2 στοχεύει στην αειφόρο ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Ο στρατηγικός του προσανατολισμός, όπως εκφράζεται μέσω των γενικών στόχων του Άξονα 2, στρέφεται:

- στην προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, καθώς και στην πρόληψη και αντιμετώπιση καταστάσεων υψηλού κινδύνου,
- στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, με αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης (υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, περιβάλλον) τόσο σε αστικά κέντρα όσο και σε οικισμούς της υπαίθρου,
- στην ανάδειξη και διαχείριση του πολιτισμικού αποθέματος και την ένταξή του στη σύγχρονη πολιτιστική ζωή και την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και στην προσέλκυση υψηλού επιπέδου επισκεπτών ιστορικών χώρων / μνημείων και υποστήριξη της ανάπτυξης θεματικών μορφών σύγχρονου τουρισμού.
- στη συμπλήρωση των υποδομών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Η περιγραφή των τομεακών στοχεύων, των ειδικών στόχων, των ενδεικτικών παρεμβάσεων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Άξονα Προτεραιότητας 2, έχουν παρουσιασθεί στην ενότητα 5.2.2. Ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 2, διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα, βάσει της μεθοδολογίας που περιγράφηκε στην ενότητα 8.1.1.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Πίνακας 8.2.2.1: Προσδιορισμός περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 2

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Απά- νηση	Απο- λόγηση
1.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
1.1.	• το ποσοστό έκτασης που προστατεύεται για τη βιοποικιλότητα που φιλοξενεί;	OXI	Γ
1.2.	• τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI	Γ
1.3.	• υποστρωματικούς παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως εισαγωγή νέων ειδών, ρύπανση ή υποβάθμιση οικοτόπων κ.ά.;	NAI	+
2.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
2.1.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα;	OXI	A
2.2.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής;	OXI	A
2.3.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση από ή προς την Περιφέρεια;	OXI	A
3.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
3.1.	• την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο;	NAI	+
3.2.	• υποστρωματικούς παράγοντες (βιοτικό επίπεδο, δυνατότητες περίθαλψης κ.ά.) που μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο επίπεδο της ανθρώπινης υγείας;	NAI	+
4.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
4.1.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των απειλούμενων ειδών;	OXI	B
4.2.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των ενδημικών ειδών;	NAI	+
4.3.	• τον συνολικό αριθμό σπονδυλωτών ειδών;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
5.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη χλωρίδα, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
5.1.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI	B
5.2.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	NAI	+
5.3.	• τον συνολικό αριθμό φυτικών ειδών;	OXI	A
5.4.	• την έκταση των δασικών οικοσυστημάτων;	NAI	+
6.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το έδαφος, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
6.1.	• την έκταση καλλιεργούμενης γης;	OXI	A
6.2.	• την κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.3.	• την κατανάλωση λιπασμάτων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.4.	• παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI	Γ
7.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
7.1.	• την κατανάλωση νερού από επιφανειακά ύδατα;	OXI	Γ
7.2.	• την κατανάλωση νερού από υπόγεια ύδατα;	NAI	+
7.3.	• την τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI	A
8.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
8.1.	• τις συγκεντρώσεις νιτρικών ενώσεων;	NAI	+
8.2.	• τις συγκεντρώσεις φωσφορικών ενώσεων;	NAI	+
8.3.	• τη συγκέντρωση του χημικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	NAI	+
8.4.	• τη συγκέντρωση του βιολογικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	NAI	+
9.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
9.1.	• τη συμμόρφωση με τα όρια;	NAI	+
9.2.	• τον αριθμό γαλάζιων σημαιών;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
10.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα του αέρα, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
10.1.	• τις εκπομπές NO _x ;	OXI	A
10.2.	• τις εκπομπές SO ₂ ;	OXI	A
10.3.	• τις εκπομπές μη μεθανιούχων πτητικών οργανικών ενώσεων;	OXI	A
10.4.	• τις εκπομπές CO;	OXI	A
10.5.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις εκπομπές αέριων ρύπων από άλλους τομείς;	OXI	A
10.6.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις ημέρες υπέρβασης των οριακών τιμών συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων στα αστικά κέντρα;	OXI	A
11.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
11.1.	• το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων σε ισοδύναμους τόνους CO ₂ ;	OXI	A
11.2.	• τις εκπομπές CO ₂ ;	OXI	A
11.3.	• τις εκπομπές CH ₄ ;	OXI	A
11.4.	• τις εκπομπές N ₂ O;	OXI	A
11.5.	• τις εκπομπές HFCs ή PFCs;	OXI	A
12.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
12.1.	• το ποσοστό συμμετοχής του ενεργειακού τομέα;	OXI	A
12.2.	• το ποσοστό συμμετοχής των βιομηχανικών διεργασιών;	OXI	A
12.3.	• το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα;	OXI	A
12.4.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από απορρίμματα;	OXI	A
12.5.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από τις μεταφορές;	OXI	A
13.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία, μέσω</p>		
13.1.	• εκτεταμένων απαλλοτριώσεων;	OXI	Γ
13.2.	• κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε πολίτες ή επιχειρήσεις;	OXI	A
14.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
14.1.	• στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής κληρονομιάς;	NAI	+
14.2.	• μνημεία ή στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;	NAI	+

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
15.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το τοπίο, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
15.1.	• το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI	Γ
15.2.	• την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος;	NAI	+
15.3.	• την εικόνα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	OXI	Γ
16.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων, μέσω σημαντικών αλλαγών</p>		
16.1.	• στον αριθμό εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων;	NAI	+
16.2.	• στο ποσοστό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού;	NAI	+
17.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
17.1.	• τη συνολική ετήσια παραγωγή ή την παραγωγή κατ' άτομο;	OXI	A
17.2.	• τη σύσταση σε ότι αφορά τα ποσοστά ζυμώσιμων, χαρτιού, γυαλιού, μετάλλων, πλαστικών και αδρανών;	OXI	A
17.3.	• τη διάθεση των απορριμμάτων σε ΧΥΤΑ ή ανεξέλεγκτους χώρους;	NAI	+
17.4.	• την ανακύκλωση μέσω διαχωρισμού ή λιπασματοποίησης;	NAI	+
17.5.	• την ανακύκλωση υλικών συσκευασίας όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό και αλουμίνιο;	NAI	+
18.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, μέσω σημαντικών αλλαγών</p>		
18.1.	• στο μίγμα ενεργειακής παραγωγής, δηλαδή το βαθμό συμμετοχής του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, του λιγνίτη, της υδροηλεκτρικής παραγωγής, της αιολικής παραγωγής και της φωτοβολταϊκής παραγωγής;	OXI	A
18.2.	• στη ζήτηση ενέργειας;	OXI	A
18.3.	• στην αποτελεσματικότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας;	OXI	A
19.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις μεταφορές, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο</p>		
19.1.	• το συνολικό μεταφορικό έργο;	OXI	A
19.2.	• την κατανομή του μεταφορικού έργου στα διάφορα μέσα;	OXI	A

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
20.	<p>Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να συνοδεύεται από διασυνοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως:</p>		
20.1.	• διασυνοριακή μεταφορά αέριων ρύπων;	ΟΧΙ	A
20.2.	• υποβάθμιση της ποιότητας στα ύδατα διασυνοριακών ποταμών;	ΟΧΙ	A

Όπως διαφαίνεται από τον πιο πάνω πίνακα, οι αναμενόμενες στρατηγικές περιβαλλοντικές μεταβολές ως αποτέλεσμα του Άξονα Προτεραιότητας 2 για την Αειφόρο Ανάπτυξη και την Ποιότητα Ζωής, κινούνται αμιγώς προς τη θετική κατεύθυνση. Η διαπίστωση αυτή είναι ευεξήγητη, δεδομένου ότι:

- Η στόχευση του Άξονα 2 ως προς την αειφόρο ανάπτυξη, εστιάζεται στην περιβαλλοντική συνιστώσα εκ των τριών που συνθέτουν την έννοια της αειφορίας (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία). Ειδικότερα, η πλειοψηφία των στόχων αφορά σε προσπάθειες άμβλυνσης των περιβαλλοντικών πιέσεων που ασκούν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες, αλλά και σε προσπάθειες εξορθολογισμού στη διαχείριση των φυσικών πόρων, κυρίως ως προς το έδαφος, τα ύδατα και εμμέσως ως προς τις πρώτες ύλες, διαμέσου των στόχων για τα στερεά απόβλητα.
- Η στόχευση ως προς τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, εστιάζεται αφενός στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος, εντός του οποίου διαβιεί ο πολίτης της Αττικής, και αφετέρου στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνονται δύο είδη περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων: αφενός, η βελτίωση της ποιότητας ζωής επιδιώκεται με εργαλείο την περιβαλλοντική αναβάθμιση, οπότε το περιβάλλον κερδίζει με ουσιαστικό τρόπο, και αφετέρου, η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στρέφεται σε περιβαλλοντικά ήπιους προσανατολισμούς, όπως η ψηφιακή εξυπηρέτηση του πολίτη, οι οποίοι συνοδεύονται από άμβλυνση των περιβαλλοντικών πιέσεων, π.χ. μέσω του περιορισμού των μετακινήσεων, της κατανάλωσης χαρτιού κ.ά.
- Εμμέσως θα προκύψουν ενδεχομένως μεταβολές στις ποσότητες καταναλισκόμενου ύδατος από υπόγεια νερά μέσω των προγραμματιζόμενων επεμβάσεων στον τομέα της ύδρευσης. Οι επεμβάσεις αυτές σχετίζονται με τη σύνδεση περιοχών που σήμερα υδροδοτούνται από υπόγεια ύδατα με το δίκτυο της ΕΥΔΑΠ, όπως επίσης και με δράσεις εξορθολογικοποίησης των δικτύων ύδρευσης, περιορισμού των διαρροών κλπ, με αποτέλεσμα τη μείωση τελικώς των ποσοτήτων υπογείων υδάτων που αντλούνται από τους υπόγειους υδροφορείς.

- Ομοίως προβλέπεται η αύξηση των ΕΕΛ στην Περιφέρεια όπως και στην αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που εξυπηρετείται από ΕΕΛ. Συνεπώς θα προκύψουν μεταβολές (βελτιώσεις) στις συγκεντρώσεις των νιτρικών, φωσφορικών, COD και BOD στους υδάτινους αποδέκτες (επιφανειακά, υπόγεια και παράκτια ύδατα)
- Στον Άξονα Προτεραιότητας 2 συμπεριλαμβάνονται επεμβάσεις οι οποίες θα έχουν άμεση θετική επίπτωση στις Περιοχές Προστασίας.

Η παραπάνω ανάλυση αφορά στο στρατηγικό επίπεδο εκτιμήσεων, που άλλωστε αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Στα επίπεδα της περαιτέρω εξειδίκευσης του Άξονα 2, ιδίως δε σε αυτό του σχεδιασμού και υλοποίησης των απαραίτητων έργων (π.χ. νέες ΕΕΛ), είναι πιθανόν να εμφανιστούν τάσεις επιδείνωσης στο τοπικό επίπεδο του άμεσου περιβάλλοντος κάθε έργου. *Οι επιπτώσεις αυτές, είναι απολύτως εφικτό να αντιμετωπισθούν μέσω της διαδικασίας έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κάθε τέτοιου έργου· η εμπειρία των τελευταίων ετών δείχνει ότι η διαδικασία αυτή έχει πλέον τη δυνατότητα να οδηγήσει σε περιβαλλοντικά συμβατά έργα και δραστηριότητες.*

8.2.3. Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 3

Ο Άξονας προτεραιότητας 3 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης» περιλαμβάνει παρεμβάσεις που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα την ψηφιακή σύγκλιση, το περιβάλλον όπως η παροχή ενισχύσεων για την προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας, την «πράσινη επιχειρηματικότητα»

Ο Άξονα Προτεραιότητας 3 στοχεύει επομένως στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης. Ο στρατηγικός του προσανατολισμός, όπως εκφράζεται μέσω των γενικών στόχων του Άξονα 2, είναι:

- Ενίσχυση της συμμετοχής των επιχειρήσεων στην ΕΤΑ και της αποτελεσματικότερης διασύνδεσης του ερευνητικού συστήματος της Περιφέρειας με την Περιφερειακή οικονομία.
- Ενίσχυση και επέκταση των πόλων ερευνητικής αριστείας (περιλαμβανομένης της ανάπτυξης υποδομών), σε συνδυασμό με τις προοπτικές ανάδειξης της Αττικής ως ευρωπαϊκού κινητήρα ανάπτυξης και προσέλκυσης επενδύσεων παραγωγής και εκμετάλλευσης νέας γνώσης.
- Υποστήριξη και αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλουν στην ενίσχυση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές.
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, και εμπλουτισμός του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος.
- Προσέλκυση επιχειρηματικών κεφαλαίων για την αξιοποίηση των ΑΠΕ.

- Ενίσχυση του κλάδου των ΤΠΕ και αύξηση της χρήσης τους από το σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Η περιγραφή των τομεακών στοχεύων, των ειδικών στόχων, των ενδεικτικών παρεμβάσεων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Άξονα Προτεραιότητας 3, έχουν παρουσιασθεί στην ενότητα 5.2.3.

Αξιοσημείωτες, από την οπτική γωνία της παρούσας μελέτης, είναι οι ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων που αφορούν σε:

- Βοήθεια προς τις ΜΜΕ για την προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής (εισαγωγή ουσιαστικού συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, υιοθέτηση και χρήση τεχνολογιών για την πρόληψη της ρύπανσης, ενσωμάτωση καθαρών τεχνολογιών στην παραγωγή της επιχείρησης)
- Ανάπτυξη Βιώσιμων Ενεργειακών Πόρων – Ενίσχυση της Αειφορίας

Ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 3, διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα, βάσει της μεθοδολογίας που περιγράφηκε στην ενότητα 8.1.1.

Πίνακας 8.2.3.1: Προσδιορισμός περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 3

Εξεταζόμενος Άξονας:	<i>Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης</i>		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Απά- ντηση	Αιτιο- λόγηση
1.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
1.1.	<ul style="list-style-type: none"> • το ποσοστό έκτασης που προστατεύεται για τη βιοποικιλότητα που φιλοξενεί; 	OXI	Γ
1.2.	<ul style="list-style-type: none"> • τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές; 	OXI	B & Γ
1.3.	<ul style="list-style-type: none"> • υποστρωματικούς παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως εισαγωγή νέων ειδών, ρύπανση ή υποβάθμιση οικοτόπων κ.ά.; 	NAI	-

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Από- ντηση	Αιτιο- λόγηση
2.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
2.1.	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που επηρεάζουν τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα; 	OXI	A
2.2.	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που επηρεάζουν τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής; 	OXI	A
2.3.	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση από ή προς την Περιφέρεια; 	NAI	+
3.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
3.1.	<ul style="list-style-type: none"> • την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο; 	OXI	A
3.2.	<ul style="list-style-type: none"> • υποστρωματικούς παράγοντες (βιοτικό επίπεδο, δυνατότητες περιθαλψης κ.ά.) που μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο επίπεδο της ανθρώπινης υγείας; 	NAI	+
4.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
4.1.	<ul style="list-style-type: none"> • τον αριθμό ή τους βιοτόπους των απειλούμενων ειδών; 	OXI	B
4.2.	<ul style="list-style-type: none"> • τον αριθμό ή τους βιοτόπους των ενδημικών ειδών; 	NAI	-
4.3.	<ul style="list-style-type: none"> • τον συνολικό αριθμό σπονδυλωτών ειδών; 	OXI	A
5.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
5.1.	<ul style="list-style-type: none"> • τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών; 	OXI	B
5.2.	<ul style="list-style-type: none"> • τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών; 	NAI	-
5.3.	<ul style="list-style-type: none"> • τον συνολικό αριθμό φυτικών ειδών; 	OXI	A
5.4.	<ul style="list-style-type: none"> • την έκταση των δασικών οικοσυστημάτων; 	OXI	B

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Από- ντηση	Αιτιο- λόγηση
6.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
6.1.	• την έκταση καλλιεργούμενης γης;	OXI	Γ
6.2.	• την κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.3.	• την κατανάλωση λιπασμάτων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.4.	• παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI	A & Γ
7.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
7.1.	• την κατανάλωση νερού από επιφανειακά ύδατα;	NAI	-
7.2.	• την κατανάλωση νερού από υπόγεια ύδατα;	OXI	A
7.3.	• την τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	NAI	-
8.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
8.1.	• τις συγκεντρώσεις νιτρικών ενώσεων;	OXI	A
8.2.	• τις συγκεντρώσεις φωσφορικών ενώσεων;	OXI	A
8.3.	• τη συγκέντρωση του χημικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	NAI	+
8.4.	• τη συγκέντρωση του βιολογικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	OXI	A
9.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
9.1.	• τη συμμόρφωση με τα όρια;	OXI	A
9.2.	• τον αριθμό γαλάζιων σημαιών;	OXI	A

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η a priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Απά- ντηση	Αιτιο- λόγηση
10.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
10.1.	• τις εκπομπές NO _x ;	OXI	Γ
10.2.	• τις εκπομπές SO ₂ ;	OXI	Γ
10.3.	• τις εκπομπές μη μεθανιούχων πτητικών οργανικών ενώσεων;	OXI	Γ
10.4.	• τις εκπομπές CO;	OXI	Γ
10.5.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις εκπομπές αέριων ρύπων από άλλους τομείς;	NAI	+
10.6.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις ημέρες υπέρβασης των οριακών τιμών συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων στα αστικά κέντρα;	OXI	Γ
11.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
11.1.	• το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων σε ισοδύναμους τόνους CO ₂ ;	NAI	+
11.2.	• τις εκπομπές CO ₂ ;	NAI	+
11.3.	• τις εκπομπές CH ₄ ;	OXI	A
11.4.	• τις εκπομπές N ₂ O;	OXI	A
11.5.	• τις εκπομπές HFCs ή PFCs;	OXI	A
12.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
12.1.	• το ποσοστό συμμετοχής του ενεργειακού τομέα;	NAI	+
12.2.	• το ποσοστό συμμετοχής των βιομηχανικών διεργασιών;	OXI	A
12.3.	• το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα;	OXI	A
12.4.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από απορρίμματα;	OXI	A
12.5.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από τις μεταφορές;	OXI	A
13.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , μέσω		
13.1.	• εκτεταμένων απαλλοτριώσεων;	OXI	Γ
13.2.	• κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε πολίτες ή επιχειρήσεις;	OXI	A

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Από- ντηση	Αιτιο- λόγηση
14.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
14.1.	• στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής κληρονομιάς;	ΟΧΙ	B
14.2.	• μνημεία ή στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;	ΟΧΙ	B
15.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
15.1.	• το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	ΟΧΙ	Γ
15.2.	• την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος;	ΟΧΙ	Γ
15.3.	• την εικόνα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	ΟΧΙ	Γ
16.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων , μέσω σημαντικών αλλαγών		
16.1.	• στον αριθμό εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων;	ΟΧΙ	A
16.2.	• στο ποσοστό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού;	ΟΧΙ	A
17.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
17.1.	• τη συνολική ετήσια παραγωγή ή την παραγωγή κατ' άτομο;	ΟΧΙ	A
17.2.	• τη σύσταση σε ότι αφορά τα ποσοστά ζυμώσιμων, χαρτιού, γυαλιού, μετάλλων, πλαστικών και αδρανών;	ΟΧΙ	A
17.3.	• τη διάθεση των απορριμμάτων σε ΧΥΤΑ ή ανεξέλεγκτους χώρους;	ΟΧΙ	A
17.4.	• την ανακύκλωση μέσω διαχωρισμού ή λιπασματοποίησης;	ΟΧΙ	A
17.5.	• την ανακύκλωση υλικών συσκευασίας όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό και αλουμίνιο;	ΝΑΙ	+
18.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας , μέσω σημαντικών αλλαγών		
18.1.	• στο μίγμα ενεργειακής παραγωγής, δηλαδή το βαθμό συμμετοχής του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, του λιγνίτη, της υδροηλεκτρικής παραγωγής, της αιολικής παραγωγής και της φωτοβολταϊκής παραγωγής;	ΝΑΙ	+
18.2.	• στη ζήτηση ενέργειας;	ΟΧΙ	A
18.3.	• στην αποτελεσματικότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας;	ΝΑΙ	+

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Από- ντηση	Αιτιο- λόγηση
19.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις μεταφορές , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
19.1.	• το συνολικό μεταφορικό έργο;	ΟΧΙ	A
19.2.	• την κατανομή του μεταφορικού έργου στα διάφορα μέσα;	ΟΧΙ	A
20.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να συνοδεύεται από διασυνοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις , όπως;		
20.1.	• διασυνοριακή μεταφορά αέριων ρύπων;	ΟΧΙ	A
20.2.	• υποβάθμιση της ποιότητας στα ύδατα διασυνοριακών ποταμών;	ΟΧΙ	A

Οι μεταβολές που εκτιμήθηκε ότι είναι πιθανόν να επέλθουν ως αποτέλεσμα του Άξονα Προτεραιότητας 3 για την Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης, συνοψίζονται ως εξής:

1. Περιβαλλοντικές βελτιώσεις αναμένονται στις ακόλουθες παραμέτρους:
  - Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας ως Διεθνούς Επιχειρηματικού Κέντρου θα επηρεάσει θετικά την μετανάστευση στην Περιφέρεια, ενώ η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας θα επιφέρει θετικές μεταβολές στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της.
  - Οι εκπομπές CO₂ και το ποσοστό συμμετοχής του ενεργειακού τομέα στην τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αναμένεται να περιορισθεί, κυρίως λόγω της προώθησης των ΑΠΕ. Παράλληλη μείωση εκπομπών CO₂ αναμένεται από την ενεργητικότερη περιβαλλοντική μέριμνα των ΜΜΕ, ως αποτέλεσμα της σχετικής κατηγορίας παρεμβάσεων.
  - Από την ίδια κατηγορία παρεμβάσεων, εκτιμάται ότι θα περιορισθούν τα σημερινά επίπεδα χημικώς απαιτούμενου οξυγόνου στα υγρά απόβλητα των ΜΜΕ, αλλά και οι εκπομπές αερίων ρύπων από τον τομέα αυτό.
  - Η προώθηση των ΑΠΕ, αναμένεται να βελτιώσει την περιβαλλοντική φιλικότητα του μίγματος ενεργειακής παραγωγής.

- Αναμένεται βελτίωση ως προς την παραγωγή – σύσταση – διάθεση στερεών απορριμμάτων βιομηχανικών μονάδων μέσω δράσεων υιοθέτησης των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνολογιών και μέσω της προώθησης βιώσιμης παραγωγής. Μέσω των ίδιων δράσεων προβλέπεται σημαντική βελτίωση της αποτελεσματικότητας της καταναλισκόμενης ενέργειας από τις επιχειρήσεις.
2. Τάσεις επιδείνωσης είναι πιθανόν να εμφανισθούν στις ακόλουθες περιβαλλοντικές παραμέτρους:
- Ορισμένοι υποστρωματικοί παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως κυρίως η διατήρηση συνοχής και η αποφυγή ρύπανσης των οικοτόπων, είναι πιθανόν να επηρεαστούν δυσμενώς, εάν ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος οδηγήσει σε εγκαταστάσεις ή υπερβολική αύξηση επισκεπτών σε περιοχές σημαντικές για τη βιοποικιλότητα. Η πιθανότητα αυτή μεγεθύνεται από ενδεχόμενη χωροθέτηση επιχειρηματικών ή τεχνολογικών πάρκων, ή άλλων εκτατικών εγκαταστάσεων, εντός τέτοιων περιοχών. Επιπλέον επαύξηση των πιέσεων αναμένεται από αντίστοιχη χωροθέτηση έργων ΑΠΕ.
  - Για τους ίδιους λόγους, είναι πιθανόν να εμφανισθούν πιέσεις στους βιοτόπους ορισμένων εκ των ενδημικών ειδών της πανίδας αλλά και στην εξάπλωση ορισμένων εκ των ενδημικών ειδών της χλωρίδας.
  - Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας θα επιφέρει αυξήσεις στην κατανάλωση ύδατος στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

8.2.4. Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 4

Ο Άξονας Προτεραιότητας 4 «Αναζωογόνηση (regeneration) αστικών περιοχών» εστιάζεται στην αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος

Οι στρατηγικές του επιδιώξεις του άξονα προσανατολίζονται:

- στη **βιωσιμότητα** των πόλεων, που παραπέμπει στην προσπάθεια προστασίας της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος και των πόρων, του περιορισμού των φαινομένων διακρίσεων, κοινωνικής διαφοροποίησης και αποκλεισμού σε συγκεκριμένες περιοχές των πόλεων και στη λειτουργικότητα του θεσμικού πλαισίου,
- στη βελτίωση της **ανταγωνιστικότητας**, όρος που συνδέεται με την επιχειρηματικότητα, τη λειτουργικότητα των πόλεων, την εκπαίδευση και κατάρτιση του εργατικού δυναμικού, τους μηχανισμούς προώθησης καινοτομίας κ.α.,
- στη **διάχυση** των θετικών επιπτώσεων της μητροπολιτικότητας σε καθυστερημένες ή προβληματικές περιοχές, στόχος που συνδέεται με ευρύ αλλά συνεκτικό πλέγμα αναπτυξιακών και διαρθρωτικών πολιτικών,

- στην ενδυνάμωση του **τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου**, μέσω του οποίου διασφαλίζεται η μείωση τόσο του οικονομικού ελλείμματος όσο και του δημοκρατικού ελλείμματος· η ενδυνάμωση αυτή υλοποιείται μέσω ολοκληρωμένων και συνεκτικών παρεμβάσεων.

Η περιγραφή των στόχων, των ενδεικτικών παρεμβάσεων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων του Άξονα Προτεραιότητας 4, έχουν παρουσιασθεί στην ενότητα 5.2.4. Ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 4, διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα, βάσει της μεθοδολογίας που περιγράφηκε στην ενότητα 8.1.1.

Πίνακας 8.2.4.1: Προσδιορισμός περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Άξονα 4

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η απαιτήση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
α/α	Ερώτηση	Από- ντηση	Αιτιο- λόγηση
1.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
1.1.	• το ποσοστό έκτασης που προστατεύεται για τη βιοποικιλότητα που φιλοξενεί;	OXI	A
1.2.	• τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI	A
1.3.	• υποστρωματικούς παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας, όπως εισαγωγή νέων ειδών, ρύπανση ή υποβάθμιση οικοτόπων κ.ά.;	OXI	A
2.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
2.1.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη γονιμότητα ή το μέσο αριθμό τέκνων ανά γυναίκα;	OXI	A
2.2.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη θνησιμότητα ή το μέσο προσδόκιμο χρόνο ζωής;	OXI	A
2.3.	• παράγοντες που επηρεάζουν τη μετανάστευση από ή προς την Περιφέρεια;	OXI	Γ
3.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
3.1.	• την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε περιβαλλοντικό κίνδυνο;	OXI	A
3.2.	• υποστρωματικούς παράγοντες (βιοτικό επίπεδο, δυνατότητες περίθαλψης κ.ά.) που μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο επίπεδο της ανθρώπινης υγείας;	OXI	Γ

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>α/α</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Από- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
4.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
4.1.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των απειλούμενων ειδών;	OXI	A
4.2.	• τον αριθμό ή τους βιοτόπους των ενδημικών ειδών;	OXI	A
4.3.	• τον συνολικό αριθμό σπονδυλωτών ειδών;	OXI	A
5.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
5.1.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI	A
5.2.	• τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI	A
5.3.	• τον συνολικό αριθμό φυτικών ειδών;	OXI	A
5.4.	• την έκταση των δασικών οικοσυστημάτων;	OXI	A
6.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
6.1.	• την έκταση καλλιεργούμενης γης;	OXI	A
6.2.	• την κατανάλωση ζιζανιοκτόνων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.3.	• την κατανάλωση λιπασμάτων ανά στρέμμα;	OXI	A
6.4.	• παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	NAI	+
7.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
7.1.	• την κατανάλωση νερού από επιφανειακά ύδατα;	OXI	A
7.2.	• την κατανάλωση νερού από υπόγεια ύδατα;	OXI	A
7.3.	• την τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI	A
8.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
8.1.	• τις συγκεντρώσεις νιτρικών ενώσεων;	OXI	A
8.2.	• τις συγκεντρώσεις φωσφορικών ενώσεων;	OXI	A
8.3.	• τη συγκέντρωση του χημικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	OXI	A
8.4.	• τη συγκέντρωση του βιολογικώς απαιτούμενου οξυγόνου;	OXI	A

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

Εξεταζόμενος Άξονας:	Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών		
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Από- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
9.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
9.1.	• τη συμμόρφωση με τα όρια;	OXI	A
9.2.	• τον αριθμό γαλάζιων σημαιών;	OXI	A
10.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
10.1.	• τις εκπομπές NO _x ;	OXI	A
10.2.	• τις εκπομπές SO ₂ ;	OXI	A
10.3.	• τις εκπομπές μη μεθανιούχων πτητικών οργανικών ενώσεων;	OXI	A
10.4.	• τις εκπομπές CO;	OXI	A
10.5.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις εκπομπές αέριων ρύπων από άλλους τομείς;	OXI	A
10.6.	• επηρεάζοντας εμμέσως τις ημέρες υπέρβασης των οριακών τιμών συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων στα αστικά κέντρα;	OXI	A
11.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
11.1.	• το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων σε ισοδύναμους τόνους CO ₂ ;	OXI	A
11.2.	• τις εκπομπές CO ₂ ;	OXI	A
11.3.	• τις εκπομπές CH ₄ ;	OXI	A
11.4.	• τις εκπομπές N ₂ O;	OXI	A
11.5.	• τις εκπομπές HFCs ή PFCs;	OXI	A
12.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
12.1.	• το ποσοστό συμμετοχής του ενεργειακού τομέα;	OXI	A
12.2.	• το ποσοστό συμμετοχής των βιομηχανικών διεργασιών;	OXI	A
12.3.	• το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα;	OXI	A
12.4.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από απορρίμματα;	OXI	A
12.5.	• το ποσοστό συμμετοχής των εκπομπών από τις μεταφορές;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Απά- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
13.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , μέσω		
13.1.	• εκτεταμένων απαλλοτριώσεων;	NAI	+
13.2.	• κατανομής δημοσίων εκτάσεων σε πολίτες ή επιχειρήσεις;	OXI	Γ
14.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
14.1.	• στοιχεία ή χώρους της αρχαιολογικής κληρονομιάς;	NAI	+
14.2.	• μνημεία ή στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;	NAI	+
15.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
15.1.	• το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI	Γ
15.2.	• την εικόνα περιοχών με φυσικό κάλλος;	NAI	+
15.3.	• την εικόνα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	NAI	+
16.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει το βαθμό επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων , μέσω σημαντικών αλλαγών		
16.1.	• στον αριθμό εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων;	OXI	A
16.2.	• στο ποσοστό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού;	OXI	A
17.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει την παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
17.1.	• τη συνολική ετήσια παραγωγή ή την παραγωγή κατ' άτομο;	OXI	A
17.2.	• τη σύσταση σε ότι αφορά τα ποσοστά ζυμώσιμων, χαρτιού, γυαλιού, μετάλλων, πλαστικών και αδρανών;	OXI	A
17.3.	• τη διάθεση των απορριμμάτων σε ΧΥΤΑ ή ανεξέλεγκτους χώρους;	OXI	A
17.4.	• την ανακύκλωση μέσω διαχωρισμού ή λιπασματοποίησης;	OXI	A
17.5.	• την ανακύκλωση υλικών συσκευασίας όπως χαρτί, γυαλί, πλαστικό και αλουμίνιο;	OXI	A

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013**

Εξεταζόμενος Άξονας:		Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών	
<p>Τα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης αντιστοιχούν στα εξής:</p> <p>A: Το εξεταζόμενο τμήμα του προγράμματος δεν έχει τη δυνατότητα να μεταβάλλει τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.</p> <p>B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η α priori απαίτηση συμμόρφωσης του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.</p> <p>Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Οι επιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης.</p> <p>+: Αναμένεται βελτίωση.</p> <p>-: Αναμένεται επιδείνωση.</p> <p>Οι αναμενόμενες μεταβολές συλλέγονται και αιτιολογούνται στην παράγραφο που ακολουθεί τον πίνακα.</p>			
<i>a/a</i>	<i>Ερώτηση</i>	<i>Από- ντηση</i>	<i>Αιτιο- λόγηση</i>
18.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τη παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας , μέσω σημαντικών αλλαγών		
18.1.	<ul style="list-style-type: none"> στο μίγμα ενεργειακής παραγωγής, δηλαδή το βαθμό συμμετοχής του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, του λιγνίτη, της υδροηλεκτρικής παραγωγής, της αιολικής παραγωγής και της φωτοβολταϊκής παραγωγής; 	OXI	A
18.2.	<ul style="list-style-type: none"> στη ζήτηση ενέργειας; 	OXI	A
18.3.	<ul style="list-style-type: none"> στην αποτελεσματικότητα της καταναλισκόμενης ενέργειας; 	OXI	A
19.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να μεταβάλλει τις μεταφορές , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
19.1.	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό μεταφορικό έργο; 	OXI	A
19.2.	<ul style="list-style-type: none"> την κατανομή του μεταφορικού έργου στα διάφορα μέσα; 	OXI	A
20.	Η υλοποίηση των έργων και δράσεων του εξεταζόμενου άξονα πρόκειται να συνοδεύεται από διασυνοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις , όπως:		
20.1.	<ul style="list-style-type: none"> διασυνοριακή μεταφορά αέριων ρύπων; 	OXI	A
20.2.	<ul style="list-style-type: none"> υποβάθμιση της ποιότητας στα ύδατα διασυνοριακών ποταμών; 	OXI	A

Όπως διαφαίνεται από τον πιο πάνω πίνακα, οι αναμενόμενες στρατηγικές περιβαλλοντικές μεταβολές ως αποτέλεσμα του Άξονα Προτεραιότητας 4 για την Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών, κινούνται αμιγώς προς τη θετική κατεύθυνση. Η διαπίστωση αυτή είναι ευεξήγητη, δεδομένου ότι:

- Σημαντικό τμήμα των στοχεύσεων για την αναζωογόνηση των αστικών περιοχών, εστιάζεται στη βελτίωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων στις περιοχές αυτές και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Θα προωθηθούν παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης και δημιουργίας και αξιοποίησης ελευθέρων χώρων με σημαντική αύξηση του αστικού πρασίνου, αναβάθμιση του δημόσιου χώρου. Επίσης, θα αξιοποιηθούν και θα επαναχρησιμοποιηθούν χώροι που υπόκεινται σε οργανωμένη αλλαγή χρήσεων (π.χ. στρατόπεδα, άτυπες και εγκαταλειμμένες βιομηχανικές συγκεντρώσεις).
- Το υπόλοιπο τμήμα των στοχεύσεων, εστιάζεται κυρίως σε κατηγορίες παρεμβάσεων, οι οποίες δεν αναμένεται να οδηγήσουν σε ουσιαστικές περιβαλλοντικές μεταβολές.

Η παραπάνω ανάλυση αφορά στο στρατηγικό επίπεδο εκτιμήσεων, που άλλωστε αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Στα επίπεδα της περαιτέρω εξειδίκευσης του Άξονα 4, ιδίως δε σε αυτό του σχεδιασμού και υλοποίησης των απαραίτητων έργων (π.χ. πολεοδομικές αναδιατάξεις), είναι πιθανόν να εμφανιστούν διαφοροποιήσεις στο τοπικό επίπεδο. *Οι επιπτώσεις αυτές, είναι απολύτως εφικτό να αντιμετωπισθούν μέσω της διαδικασίας έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κάθε τέτοιου έργου. Η εμπειρία των τελευταίων ετών δείχνει ότι η διαδικασία αυτή έχει πλέον τη δυνατότητα να οδηγεί σε περιβαλλοντικά συμβατά έργα και δραστηριότητες.*

8.3. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση των επιπτώσεων

Στο προηγούμενο στάδιο, αυτό του προσδιορισμού των επιπτώσεων, «διασταυρώθηκε» μια εκτενής σειρά περιβαλλοντικών παραμέτρων με τους Άξονες Προτεραιότητας του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013, ώστε να προσδιορισθούν οι παράμετροι εκείνες που ενδέχεται να επηρεαστούν, καθώς και τα τμήματα του ΕΠ που προκαλούν τις επιδράσεις αυτές. Στο παρόν στάδιο, οι επιδράσεις που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, υποβάλλονται στη διαδικασία του χαρακτηρισμού και της αξιολόγησης, η οποία βαίνει ανά περιβαλλοντικό τομέα. Με τον τρόπο αυτό, πραγματοποιείται μια ουσιαστική αποτίμηση των ζητημάτων συνέργειας και αθροιστικότητας μεταξύ διαφορετικών τμημάτων του ΕΠ.

8.3.1. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα, στη χλωρίδα και στην πανίδα

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Βιοποικιλότητα, χλωρίδα, πανίδα	
Αιτίες μεταβολής	<p><u>Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας</u> Τα νέα γραμμικά συγκοινωνιακά έργα και η επέκταση των ενεργειακών δικτύων είναι πιθανόν να επιδεινώσουν ορισμένους υποστρωματικούς παράγοντες διατήρησης της βιοποικιλότητας.</p> <p><u>Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής</u> Οι πρωτοβουλίες βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος βελτιώνουν τις συνθήκες διατήρησης της βιοποικιλότητας.</p> <p><u>Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης</u> Εάν ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος οδηγήσει σε εγκαταστάσεις ή υπερβολική αύξηση επισκεπτών σε περιοχές σημαντικές για τη βιοποικιλότητα, αυξάνονται οι σχετικές περιβαλλοντικές πιέσεις. Η πιθανότητα αυτή μεγαθύνεται από ενδεχόμενη χωροθέτηση επιχειρηματικών ή τεχνολογικών πάρκων, ή άλλων εκτατικών εγκαταστάσεων, εντός τέτοιων περιοχών, ενώ επιπλέον επαύξηση των πιέσεων αναμένεται από αντίστοιχη χωροθέτηση έργων ΑΠΕ.</p>	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αξιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Μικτή	Οι Άξονες 1 & 3 είναι πιθανόν να επάγουν τάσεις επιδείνωσης ενώ ο Άξονας 2 ωθεί σε βελτιώσεις.
Έκταση επίπτωσης	Μικρή	Ενδεχόμενες πιέσεις στους υποστρωματικούς παράγοντες της βιοποικιλότητας αναμένεται να περιοριστούν στις εκτάσεις υποδοχής των παρεμβάσεων.
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Με δεδομένη την περιορισμένη φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος της Αττικής λόγω των υφιστάμενων πιέσεων, νέα μικρά αίτια επιδείνωσης οδηγούν σε αποτελέσματα μέσης έντασης.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Άμεση - Μόνιμη	Η εμφάνιση της επίπτωσης ή της βελτίωσης ξεκινά με την έναρξη των αιτιακών επεμβάσεων και παραμένει εάν δεν εμφανιστούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Απίθανη	Δεν αναμένεται αλληλεπίδραση με μεταβολές σε άλλους περιβαλλοντικούς παράγοντες ή συνεργιστικό αποτέλεσμα με άλλα τμήματα του προγράμματος.
Δυνατότητα πρόληψης	Μεγάλη	Με τα κατάλληλα μέτρα αποφυγής ή περιορισμού των αιτίων της, η επίπτωση μπορεί να προληφθεί πλήρως.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	Μικρή	Εάν η μεταβολή δεν προληφθεί, οι εκ των υστέρων ενέργειες έχουν περιορισμένες δυνατότητες επαναφοράς.
<p>Αξιολόγηση: Η κατάσταση σε ορισμένους παράγοντες που υποστηρίζουν τη διατήρηση της βιοποικιλότητας ενδέχεται να επιδεινωθεί, ως αποτέλεσμα ορισμένων κατηγοριών παρεμβάσεων των Άξόνων 1 & 3, ενώ κάποιες από τις παρεμβάσεις του Άξονα 2 οδηγούν σε βελτιώσεις.</p> <p>Η έκταση των πιθανών επιδεινώσεων είναι μικρή, αλλά η έντασή τους είναι μέση. Η δυνατότητα πρόληψης είναι σημαντική. Με δεδομένη την υψηλή θέση της βιοποικιλότητας στις εθνικές και ευρωπαϊκές περιβαλλοντικές προτεραιότητες, είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα αποφυγής ή περιορισμού των αιτίων που ενδέχεται να προκαλέσουν τις πιο πάνω τάσεις επιδείνωσης.</p>		

8.3.2. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στον πληθυσμό και στην ανθρώπινη υγεία

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Πληθυσμός, ανθρώπινη υγεία	
Αιτίες μεταβολής	<p><u>Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής</u> Οι περισσότερες πρωτοβουλίες και ειδικότερα αυτές στον τομέα των κοινωνικών υποδομών καθώς και των υποδομών υγείας βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο καθώς και τις δυνατότητες περίθαλψης.</p> <p><u>Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης</u> Οι προτεινόμενες δράσεις βελτιώνουν τους υποστρωματικούς παράγοντες που μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο επίπεδο της ανθρώπινης υγείας, στη μετανάστευση και στις συνθήκες διαβίωσης του ανθρώπινου πληθυσμού</p>	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Οι Άξονες 2 και 3 επηρεάζουν θετικά τις υπό εξέταση περιβαλλοντικές παραμέτρους
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι θετικές επιπτώσεις έχουν μέση έκταση και περιορίζονται σε επίπεδο Περιφέρειας
Ένταση της επίπτωσης	Μικρή	Το υφιστάμενο επίπεδο υπηρεσιών που αφορούν στην ανθρώπινη υγεία και πρόνοια είναι υψηλό στην Περιφέρεια και οι προγραμματιζόμενες δράσεις δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλες
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μακροπρόθεσμος - Μόνιμη	Η εμφάνιση βελτίωσης γίνεται ορατή μακροπρόθεσμα από την έναρξη των αιτιακών επεμβάσεων και παραμένει εάν δεν εμφανιστούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Αναμένεται αλληλεπίδραση με μεταβολές σε άλλους περιβαλλοντικούς παράγοντες π.χ. δράσεις για την ενίσχυση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς κλπ
Δυνατότητα πρόληψης	-	
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	
Αξιολόγηση: Η υφιστάμενη κατάσταση ως προς τις υπό εξέταση περιβαλλοντικές παραμέτρους αναμένεται να βελτιωθεί σημαντικά λόγω των προγραμματιζόμενων δράσεων του ΕΠ.		

8.3.3. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στο έδαφος, στα ύδατα, στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στις κλιματικές μεταβολές

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Έδαφος, ύδατα, ατμοσφαιρική ποιότητα, κλιματικές μεταβολές	
Αιτίες μεταβολής	<p><u>Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας</u> Λόγω της αναμενόμενης αύξησης της συμμετοχή των μέσων σταθερής τροχιάς στο συνολικό μεταφορικό έργο αναμένονται θετικές επιπτώσεις στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στον περιορισμό των αιτίων της κλιματικής μεταβολής.</p> <p><u>Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής</u> Οι δράσεις που υλοποιούνται υπό τον Άξονα 2 βελτιώνουν τις εξεταζόμενες περιβαλλοντικές παραμέτρους.</p> <p><u>Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης</u> Οι δράσεις που υλοποιούνται υπό τον Άξονα 3 βελτιώνουν τις εξεταζόμενες περιβαλλοντικές παραμέτρους με εξαίρεση τη ζήτηση νερού που ενδεχομένως αυξάνει.</p> <p><u>Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών</u> Οι δράσεις που υλοποιούνται υπό τον Άξονα 4 θα επιφέρουν ενδεχομένως αλλαγές στις υφιστάμενες χρήσεις γης μέσω εκτεταμένων αναπλάσεων και δημιουργίας και αξιοποίησης ελεύθερων χώρων</p>	
	Ιδιότητες της επίπτωσης	Αξιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Όλοι οι Άξονες επηρεάζουν κατά κύριο λόγο θετικά άμεσα ή έμμεσα τις υπό εξέταση περιβαλλοντικές παραμέτρους
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι θετικές επιπτώσεις έχουν μέση έκταση και περιορίζονται σε επίπεδο Περιφέρειας
Ένταση της επίπτωσης	Ασθενής/Μεγάλη	Οι επιπτώσεις σε επίπεδο εδάφους και υδάτων μπορούν να χαρακτηριστούν ως μεγάλης έντασης ενώ ως ασθενούς έντασης μπορούν να χαρακτηριστούν οι θετικές επιπτώσεις στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στον περιορισμό των αιτίων της κλιματικής μεταβολής
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μέσο-Μακροπρόθεσμος - Μόνιμη	Η εμφάνιση της βελτίωσης ξεκινά ανάλογα με την περιβαλλοντική παράμετρο μέσο – μακροπρόθεσμα από την έναρξη των αιτιακών επεμβάσεων και παραμένει εάν δεν εμφανιστούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Αναμένεται αλληλεπίδραση με μεταβολές σε άλλους περιβαλλοντικούς παράγοντες (π.χ. βελτίωση της ποιότητας των υδάτων έχει θετικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα)
Δυνατότητα πρόληψης	-	-
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	-
Αξιολόγηση: Η υλοποίηση όλων των δράσεων του ΕΠ έχει θετικές επιπτώσεις άμεσα ή έμμεσα στις υπό εξέταση περιβαλλοντικές παραμέτρους. Το αποτέλεσμα των δράσεων θα μπορεί να είναι ορατό στην Περιφέρεια στο άμεσο μέλλον		

8.3.4. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση μεταβολών στα υλικά περιουσιακά στοιχεία, στην πολιτιστική κληρονομιά και στο τοπίο

Παράγοντες διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων	Υλικά περιουσιακά στοιχεία, πολιτιστική κληρονομιά, τοπίο	
Αιτίες μεταβολής	<p><u>Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής</u> Αναμένονται θετικές επιπτώσεις λόγω των προβλεπόμενων παρεμβάσεων προστασίας και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, υποδομών πολιτισμού μητροπολιτικού χαρακτήρα, ανάπτυξης συνεκτικών πολιτιστικών υποδομών, προστασίας και ανάπτυξης της φυσικής κληρονομιάς.</p> <p><u>Άξονας 4: Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών</u> Αναμένονται μεταβολές λόγω των προβλεπόμενων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης, δημιουργίας και αξιοποίησης ελευθέρων χώρων και οργανωμένης αλλαγής χρήσεων γης. Επίσης, θετικές μεταβολές αναμένονται λόγω της προώθησης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στον αστικό και νησιωτικό χώρο με στόχο την δημιουργία και αξιοποίηση οργανωμένων χώρων και ζωνών της Περιφέρειας για την υποδοχή / χωροθέτηση υπηρεσιών αναψυχής, τουρισμού-πολιτισμού κ.α.</p>	
	Ιδιότητες της επίπτωσης	Αξιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Οι προωθούμενες δράσεις θα έχουν θετική επίπτωση. Οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις δεν θα είναι στρατηγικού επιπέδου και θα μπορούν να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των επιμέρους έργων.
Έκταση επίπτωσης	Μικρή - Μεσαία	Η έκταση των επιπτώσεων ποικίλλει ανάλογα με το μέγεθος των παρεμβάσεων π.χ. ως μικρής έκτασης μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιπτώσεις που θα έχει η αλλαγή της χρήσης γης ενός στρατοπέδου αλλά αντίθετα η αξιοποίηση τμήματος του παραλιακού μετώπου της Αττικής αφορά σε μεσαίας κλίμακας επιπτώσεις (π.χ. Δήμων)
Ένταση της επίπτωσης	Μεγάλη	Οι αναμενόμενες επιπτώσεις κρίνονται ως μεγάλης έντασης κυρίως λόγω των προγραμματιζόμενων παρεμβάσεων μητροπολιτικού χαρακτήρα.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Άμεση - Μόνιμη	Η εμφάνιση της βελτίωσης ξεκινά με την έναρξη των αιτιακών επεμβάσεων και παραμένει εάν δεν εμφανιστούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Αναμένεται συνεργιστικό αποτέλεσμα με άλλα τμήματα του επιχειρησιακού προγράμματος π.χ. επεμβάσεις βελτίωσης προσπελασιμότητας
Δυνατότητα πρόληψης	-	
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	
<p>Αξιολόγηση: Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις κατά κύριο λόγο συμβάλλουν και εξυπηρετούν τους επιμέρους στόχους του ΕΠ δηλαδή να καταστεί η Αττική ισχυρό περιφερειακό κέντρο Πολιτισμού και Παιδείας, με έμφαση στην περιοχή της Νοτιανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου και κέντρο παγκόσμιας σημασίας και ακτινοβολίας, ιδιαίτερα στο πεδίο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Οι παρεμβάσεις αναπλάσεων θα έχουν θετική επίπτωση στο τοπίο των περιοχών επέμβασης.</p>		

8.3.5. Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση μεταβολών σε παράγοντες διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων

Παράγοντες διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων	Υγρά απόβλητα, στερεά απόβλητα, παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, μεταφορές	
Αιτίες μεταβολής	<p><u>Άξονας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας και Ενέργειας</u> Λόγω των δράσεων προώθησης των καθαρών αστικών μεταφορών και των δράσεων που αφορούν γενικά στα μέσα μαζικής μεταφοράς σταθερής τροχιάς αναμένεται συνολικά βελτίωση ως προς τον τομέα των μεταφορών αλλά μείωση των πιέσεων που αυτός προκαλεί. Στον τομέα της ενέργειας η προώθηση της χρήσης του φυσικού αερίου και η διασφάλιση της απορρόφησης ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από ΑΠΕ, αναμένεται να βελτιώσει την περιβαλλοντική φιλικότητα του μίγματος ενεργειακής παραγωγής</p> <p><u>Άξονας 2: Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής</u> Οι δράσεις που υλοποιούνται υπό τον Άξονα 2 μειώνουν τις επιπτώσεις που έχουν οι εξεταζόμενες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις.</p> <p><u>Άξονας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης</u> Μέσω των δράσεων προώθησης των ΑΠΕ και του περιορισμού του COD στα απόβλητα, αναμένεται μείωση των επιπτώσεων που έχουν οι εξεταζόμενες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις.</p>	
	Ιδιότητες της επίπτωσης	Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Οι Άξονες 1, 2 & 3 γενικά μειώνουν τις επιπτώσεις που έχουν οι εξεταζόμενες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις.
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Η μείωση των πιέσεων των υπό εξέταση διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων αφορούν σε επίπεδο Περιφέρειας
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Η μείωση των επιπτώσεων που έχουν οι εξεταζόμενες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις μπορεί να χαρακτηριστεί ως μέσης έντασης
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Άμεση - Μόνιμη	Η εμφάνιση της βελτίωσης ξεκινά με την έναρξη των αιτιακών επεμβάσεων και παραμένει εάν δεν εμφανιστούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Αναμένεται αλληλεπίδραση με μεταβολές σε άλλους περιβαλλοντικούς παράγοντες ή συνεργιστικό αποτέλεσμα με άλλα επιχειρησιακά προγράμματα
Δυνατότητα πρόληψης	-	
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	
Αξιολόγηση: Η υλοποίηση όλων των δράσεων του ΕΠ κατά κύριο λόγο συμβάλλει στη μείωση των επιπτώσεων που έχουν οι εξεταζόμενες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις.		

8.4. Συνοπτική αξιολόγηση επιπτώσεων ΕΠ ανά Άξονα Προτεραιότητας και Περιβαλλοντική Παράμετρο Αναφοράς

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται συνοπτική αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΕΠ ανά Άξονα Προτεραιότητας (ΑΠ) και Περιβαλλοντική Παράμετρο Αναφοράς.

	Περιβαλλοντική Παράμετρος Αναφοράς	Άξονες Προτεραιότητας				
		ΑΠ1	ΑΠ2	ΑΠ3	ΑΠ4	ΑΠ5
1	βιοποικιλότητα	-	+	-		
2	πληθυσμός			+		
3	υγεία των ανθρώπων		+	+		
4	πανίδα	-	+	-		
5	χλωρίδα	-	+	-		
6	έδαφος	-	-	-	+	
7	κατανάλωση και αποθέματα νερού		-	-		
8	ποιότητα επιφανειακών υδάτων		+	+		
9	ποιότητα κολυμβητικών υδάτων		+			
10	ποιότητα αέρα	+		+		
11	εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου	+		+		
12	τομεακή κατανομή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	+		+		
13	υλικά περιουσιακά στοιχεία	-	-		+	
14	πολιτισμική κληρονομιά		+		+	
15	τοπίο	-	+	-	+	
16	βαθμός επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων		+			
17	παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση των στερεών απορριμμάτων		+			
18	παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας	+		+		
19	μεταφορές	+				
20	διασυννοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις					

Ασθενής συσχέτιση, πιθανή θετική / αρνητική συνεισφορά	+/-
Ισχυρή συσχέτιση, πιθανή θετική / αρνητική συνεισφορά	+/-
Αβέβαιη συσχέτιση	

Από τον παραπάνω πίνακα, συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα αναφορικά με την περιβαλλοντική αποτίμηση της αναπτυξιακής στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007-2013:

1. Ο Άξονας Προτεραιότητας 2 συνεισφέρει θετικά στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών τομέων. Η διαπίστωση αυτή είναι σημαντική, δεδομένου ότι στον Άξονα αυτό εστιάζεται η συγκριτικά μεγαλύτερη βαρύτητα του ΕΠ.
2. Ο Άξονας Προτεραιότητας 1 αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων με σημαντική συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας του αέρα και στους παράγοντες που συμβάλλουν στην κλιματική αλλαγή. Στους τομείς της βιοποικιλότητας, της πανίδας, της χλωρίδας, του εδάφους, των υλικών περιουσιακών στοιχείων και του τοπίου είναι πιθανή η εμφάνιση πιέσεων, μικρής όμως έντασης.
3. Ο Άξονας Προτεραιότητας 3 ασκεί περιορισμένης έντασης πιέσεις στους τομείς της βιοποικιλότητας, της πανίδας, της χλωρίδας, του εδάφους, της ποσότητας των υδάτων και του τοπίου. Αβέβαιη είναι η συσχέτιση του Άξονα με ορισμένες διατροφικές περιβαλλοντικές πιέσεις. Θετικές εκτιμώνται οι επιπτώσεις στον πληθυσμό υπό την έννοια της βελτίωσης του εισοδήματος και της αύξησης των θέσεων εργασίας, της υγείας των ανθρώπων λόγω του αυξημένου εισοδήματος και των βελτιωμένων συνθηκών εργασίας, της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα και των επιφανειακών υδάτων. Ως θετικές εκτιμώνται επίσης, οι επιπτώσεις στην ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα λόγω της αύξησης συμμετοχής των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο.
4. Ο Άξονας Προτεραιότητας 4 αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση του τομέα των υλικών περιουσιακών στοιχείων, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου. Μικρότερης έντασης θετικές επιπτώσεις αναμένονται στον τομέα του εδάφους.
5. Τέλος, η άυλη και οριζόντια φύση του Άξονα Προτεραιότητας 5 καταλήγει στην ανυπαρξία άμεσων συσχετίσεων με το περιβάλλον.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, αποτιμάται ότι η συνολική συμβολή του ΕΠ Αττικής 2007-2013 αναμένεται θετική και με σημαντική ένταση, στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών τομέων. Οι όποιες τάσεις επιδείνωσης χαρακτηρίζονται στο σύνολό τους από περιορισμένη ένταση και είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά με τα μέτρα που θα υιοθετηθούν ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης.

8.5. Μέτρα

Η επιδιωκόμενη ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, η δημιουργία νέων υποδομών, η κατασκευή και λειτουργία ενεργειακών δικτύων και οδικών έργων, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν δυσμενώς τη **βιοποικιλότητα**. Για τη μείωση των επιπτώσεων μπορούν να ληφθούν αυστηρά περιοριστικά μέτρα ως προς τη χωροθέτηση, τις προδιαγραφές κατασκευής και λειτουργίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο αποτελεί το τελικό μέσο πρόληψης περιβαλλοντικών επιδεινώσεων, η δομή των προϋπολογισμών και των χρηματικών ροών στα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, θα πρέπει να ενσωματώνει κατάλληλες διασφαλίσεις αναφορικά με τις δαπάνες που κατευθύνονται προς την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους όρους αυτούς. Επίσης, κατά τη διαδικασία ένταξης έργων στο ΕΠ θα πρέπει να παρέχονται συμβουλές προς τους ενδιαφερόμενους για τη βελτίωση των προτάσεών τους σε ότι αφορά στην προστασία της βιοποικιλότητας.

Όσον αφορά στον **πληθυσμό**, η διαρκής πληθυσμιακή μεγέθυνση της Αττικής φαίνεται ότι δεν οφείλεται στη φυσική αύξηση του πληθυσμού, αλλά στην εγκατάσταση νέων κατοίκων που προέρχονται είτε από άλλες περιοχές της χώρας, είτε από μετανάστες. Οι δράσεις που στοχεύουν στην αύξηση της επιχειρηματικότητας μπορούν να οδηγήσουν σε μετακινήσεις πληθυσμού προς περιοχές αυξημένης ανάπτυξης. Μείζον θέμα αποτελεί το πως θα γίνει η διαχείριση της ανάπτυξης, ώστε να διαχυθεί σε τάξεις του πληθυσμού και περιοχές, που μειονεκτούν.

Οι επιπτώσεις στην **υγεία** είναι θετικές καθώς και αναμένεται αύξηση των υποδομών υγείας αλλά και η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος και η άρση των αποκλεισμών που θα διευκολύνουν την πρόσβαση μεγαλύτερου τμήματος του πληθυσμού σε βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας, ενώ η βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος και των ενεργειακών συνθηκών θα συμβάλλουν θετικά. Αντίθετα, η χωρική επέκταση ορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων θα τείνει να αυξήσει την περιβαλλοντική επιβάρυνση. Στη μείωση των επιπτώσεων μπορούν να συμβάλλουν οι τεχνολογίες αντιρρύπανσης. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην υγεία από τα διαθρωπτικά μέτρα είναι γενικά θετικές, λαμβανομένου υπόψη ότι οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 2, που έχει και τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα του Προγράμματος, συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στη βελτίωση του τομέα της υγείας.

Οι βασικές αρνητικές επιπτώσεις που αναμένονται για το **έδαφος** οφείλονται στη χωροθέτηση νέων έργων, ενώ μικρή θετική βελτίωση αναμένεται από έργα αποκατάστασης περιοχών ρυπασμένων από επικίνδυνα απόβλητα και από τα έργα αναπλάσεων. Το ΕΠ θα πρέπει να ενθαρρύνει τη χρήση καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης των στερεών αποβλήτων και αποφυγής διάθεσης τοξικών αποβλήτων, ελαιωδών ουσιών ή αλάτων στο έδαφος μέσω ένταξης κατά προτεραιότητα των ενδιαφερομένων που πληρούν τέτοια κριτήρια.

Πέρα από την όποια ρύπανση των **υδάτινων πόρων** από παραγωγικές δραστηριότητες, που είναι δυνατόν να αντιμετωπισθεί με την κατάλληλη συλλογή, επεξεργασία και διάθεση των υγρών αποβλήτων, εγείρεται επιτακτικά το θέμα της επάρκειας των υδάτινων πόρων για τους

οποίους θα υπάρχει συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο μέσω των Σχεδίων Διαχείρισης των υδάτινων πόρων που προβλέπονται από την Οδηγία 2000/60.

Όσον αφορά στην **ποιότητα του αέρα και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου** οι επιπτώσεις θα είναι κυρίως θετικές από δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, αύξησης των υποδομών των μέσων σταθερής τροχιάς, αύξησης της διείσδυσης του φυσικού αερίου και δημιουργίας νέων μονάδων των ΑΠΕ. Στην κατεύθυνση αυτή και σχετικά με τον τομέα της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας μέτρα αντικατάστασης παραδοσιακών κλάδων με υψηλή ρύπανση, από κλάδους χαμηλής ρύπανσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας μπορούν να συμβάλλουν θετικά. Στις υπό ενίσχυση επιχειρήσεις θα πρέπει να εξετάζεται κατά προτεραιότητα η λήψη μέτρων για την εξοικονόμηση ενέργειας, κάτι άλλωστε που και η πρόσφατη Κοινοτική Οδηγία 2006/32/ΕΚ επιβάλλει από το 2008, δηλαδή μέση ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας στην τελική χρήση κατά 1%. Επίσης, θα πρέπει να παρέχονται προς τους ενδιαφερόμενους συμβουλές σε ότι αφορά την επίτευξη των παραπάνω στόχων. Ακόμη, το ΕΠ θα πρέπει να ενθαρρύνει τη χρήση καθαρών τεχνολογιών, την αντικατάσταση καυσίμων με καθαρότερα, την εγκατάσταση φίλτρων αντιρρύπανσης κ.α. μέσω της ένταξης κατά προτεραιότητα επιχειρήσεων που πληρούν τέτοια κριτήρια.

Οι μεταβολές που θα προκύψουν λόγω της υλοποίησης νέων έργων και της αύξησης της επιχειρηματικότητας στον τομέα των **υλικών περιουσιακών στοιχείων** μπορούν να περιοριστούν και ρυθμιστούν μόνο μέσω ολοκληρωμένων χωροταξικών ρυθμίσεων.

Στον τομέα της **πολιτιστικής κληρονομιάς**, η προβλεπόμενη τουριστική ανάπτυξη και οι αναπλάσεις μνημείων και χώρων πολιτισμού θα λειτουργήσουν στο σύνολό τους θετικά, παρά τις κάποιες πιέσεις, που θα προκαλέσει ο αυξημένος αριθμός επισκεπτών. Οι όποιες πιέσεις μπορούν να αντιμετωπισθούν με τη σωστή διαχείριση των χώρων και των επισκεπτών.

Στο **τοπίο**, αναμένονται τοπικά αρνητικές επιπτώσεις από την χωροθέτηση νέων έργων και δραστηριοτήτων. Ακόμη και μικρές αλλαγές τοπικού χαρακτήρα στο τοπίο επιδρούν δυσμενώς στο αστικό και αγροτικό τοπίο σε μακροπρόθεσμη βάση, αφού δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές και δεν αντιμετωπίζονται. Έτσι, παρατηρούνται απώλειες στον αστικό και αγροτικό χαρακτήρα τοπίων (μέσω απώλειας εδαφών, αλλαγών χρήσεων γης, κτιρίων και ιστορικού περιβάλλοντος). Πέρα από τις όποιες διορθωτικές παρεμβάσεις υιοθετηθούν στα πλαίσια του ΕΠ, απαιτούνται σοβαρές παρεμβάσεις στο θεσμικό πλαίσιο, κυρίως χωροταξικού χαρακτήρα. Θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι ενδιαφερόμενοι να εγκαθίστανται σε οργανωμένους χώρους ή σε θεσμοθετημένες περιοχές (Επιχειρηματικά Πάρκα, Logistics κλπ).

Όσον αφορά στον τομέα της μείωσης των **διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων** γενικά θα πρέπει να γίνεται ένταξη κατά προτεραιότητα επιχειρήσεων/έργων όπου εφαρμόζονται συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης (ΣΠΔ) και βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ)

9. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006, απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του σχεδιασμού. Για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρηση τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης,
- επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση τους.

Στο παρόν κεφάλαιο προτείνονται από την ΣΠΕ δείκτες και πλαίσιο παρακολούθησης που θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της υλοποίησης του ΕΠ.

Καθώς στην Περιφέρεια θα υλοποιηθούν και άλλες δράσεις μέσω άλλων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων τα οποία αναμένεται να έχουν συνεργιστική δράση με το υπό μελέτη πρόγραμμα και λόγω του ότι οι πιέσεις που δέχεται σήμερα η Περιφέρεια δεν μπορούν στο σύνολό τους να επιλυθούν μονομερώς από τις προτεινόμενες δράσεις του ΕΠ θα πρέπει να επιλεγούν δείκτες οι οποίοι δεν θα είναι γενικοί. Οι δείκτες που προτείνονται είναι συγκεκριμένοι ως προς τις δράσεις του Προγράμματος και μπορούν εύκολα να παρακολουθηθούν κατά την ένταξη έργων:

- Αριθμός έργων εντός Προσπευόμενων Περιοχών
- Έκταση που συνολικά καταλαμβάνουν τα νέα έργα εντός προστατευόμενων περιοχών
- Έκταση αγροτικής γης που συνολικά καταλαμβάνουν τα νέα έργα
- Μήκος νέων γραμμών μέσων μαζικής μεταφοράς σταθερής τροχιάς
- Αριθμός επιβατών που θα εξυπηρετούνται ημερησίως από τα νέα έργα μέσων σταθερής τροχιάς
- Αριθμός νέων οχημάτων καθαρών αστικών μεταφορών
- Μήκος νέου δικτύου διανομής – μεταφοράς Φυσικού Αερίου.
- Αριθμός ατόμων που προστατεύονται από φυσικά φαινόμενα (πλημμύρας) λόγω έργων αντιπλημμυρικής προστασίας
- Αριθμός ατόμων που προστατεύονται από τεχνολογικά ατυχήματα λόγω των έργων/δράσεων

- Αριθμός ατόμων στα οποία παρέχονται βελτιωμένες υπηρεσίες ύδατος μέσω των έργων ύδρευσης
- Αριθμός Νέων Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ)
- Ισοδύναμος πληθυσμός που θα εξυπηρετηθεί
- Έκταση υποβαθμισμένων περιοχών που αποκαθίστανται
- Αριθμός νέων σταθμών παρακολούθησης της ποιότητας του αέρα, νερών, ακτών
- Έκταση περιοχών ρυπασμένων από επικίνδυνα απόβλητα στις οποίες εφαρμόζονται συστήματα αντιρρύπανσης
- Συνολική εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (MW)
- Ενεργειακές επενδύσεις σε δημόσια κτίρια
- Ενεργειακές επενδύσεις και επενδύσεις αξιοποίησης βιομάζας.
- Αριθμός επιχειρήσεων/έργων που χρηματοδοτούνται και στις οποίες εφαρμόζονται συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης (ΣΠΔ) και βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ)
- Αριθμός νέων υποδομών πολιτισμού: μουσεία - μνημεία
- Αριθμός μνημείων/διατηρητέων κτιρίων που αποκαθίστανται
- Συνολική έκταση περιοχών υπό ανάπλαση
- Αστικό πράσινο ανά κάτοικο
- Αριθμός νέων υποδομών μονάδων φροντίδας Υγείας
- Αριθμός νέων υποδομών μονάδων κοινωνικής φροντίδας
- Αριθμός νέων υποδομών εκπαίδευσης
- Αριθμός τουριστικών κλινών σε ήπιες / εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Με βάση τα παραπάνω απαιτείται η παρακολούθηση του Προγράμματος μέσω δράσεων τριών επιπέδων:

- Στο πρώτο επίπεδο, απαιτείται η καταγραφή ορισμένων κρίσιμων δεικτών σε ετήσια βάση και η σύνδεση των μεταβολών τους με την έως τότε πορεία υλοποίησης του ΕΠ. Οι κρίσιμοι δείκτες αναφέρονται κυρίως στην ποιότητα του αέρα, την κατάληψη φυσικών εδαφών από έργα του ΕΠ, την παραγωγή αστικών αποβλήτων κ.ά. (βλ. παραπάνω). Η συλλογή των στοιχείων για τους υπό παρακολούθηση δείκτες θα γίνεται από την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος και την Αρχή Συντονισμού Δράσεων Περιβάλλοντος (βλ. Διατάξεις Εφαρμογής) με χρήση στοιχείων από θεσμοθετημένους μηχανισμούς περιβαλλοντικής παρακολούθησης (όπως π.χ. Επιθεωρητές

Περιβάλλοντος, υπηρεσίες για μετρήσεις ποιότητας αέρα , θορύβου κλπ), η υποστήριξη λειτουργίας των οποίων χρηματοδοτείται επίσης από το ΠΕΠ.

- Στο δεύτερο επίπεδο, προτείνεται η ευρύτερη παρακολούθηση των περιβαλλοντικών μεταβολών στην Περιφέρεια, μέσω μιας διετούς έκθεσης που θα καταγράφει και θα αναλύει τις μεταβολές σε ένα ευρύτερο σύνολο περιβαλλοντικών μεταβλητών. Σε αυτό το πλαίσιο μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία των υφιστάμενων δικτύων παρακολούθησης δημόσιων φορέων (π.χ. Εθνικό δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας των επιφανειακών νερών της Ελλάδας (με 7 σταθμούς στην Αττική), Δίκτυο Παρακολούθησης Ποιότητας Ατμόσφαιρας Λεκανοπεδίου Αττικής (18 σταθμοί), Πρόγραμμα Ελέγχου Ποιότητας Νερών Κολύμβησης) καθώς και άλλων φορέων (π.χ. Αττική Οδός, Αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος)
- Τέλος, στο χρονικό σημείο υλοποίησης του 80% του ΕΠ, προτείνεται μια λεπτομερής αποτίμηση των περιβαλλοντικών μεταβολών που έχουν επέλθει και η διάγνωση της αναγκαιότητας ή μη για ανάληψη διορθωτικών δράσεων. Το χρονικό σημείο επιλέγεται ώστε αφενός να έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση ενός σημαντικού τμήματος του προγραμματισμού και αφετέρου να υπάρχουν περιθώρια για ανάληψη επανορθωτικών μέτρων, εάν κάτι τέτοιο προκύψει ως αναγκαίο.

10. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

A. Με στόχο την πρόληψη των αιτίων που ενδέχεται να προκαλέσουν πολλαπλής κατεύθυνσης, διάχυτες, αθροιστικές ή συνεργιστικές επιπτώσεις, αλλά και αποσκοπώντας στην πληρέστερη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο ΕΠ, θα πρέπει να ενσωματωθούν στο πρόγραμμα οι εξής κατευθύνσεις:

1. Ο σχεδιασμός των νέων συγκοινωνιακών έργων, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του Άξονα 1 για την ενίσχυση υποδομών προσπελασιμότητας και ενέργειας, θα πρέπει να υιοθετεί εξ' αρχής τη μέριμνα για το περιβάλλον. Για το λόγο αυτό:

- Κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων θα πρέπει να προωθηθεί περαιτέρω η ευθυγράμμιση των δράσεων με τις αρχές της βιώσιμης κινητικότητας. Βασικό μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού μπορεί να αποτελέσει ένας κατάλληλος τρόπος αξιολόγησης αναφορικά με το βαθμό συμμόρφωσης των προτάσεων για έργα με τις αρχές αυτές. Κατάλληλοι δείκτες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση των έργων είναι οι δείκτες ενεργειακής κατανάλωσης και εκπομπών ανά χιλιόμετρο και επιβάτη, η πολυτροπικότητα μεταξύ μεγάλων συγκοινωνιακών πόλων κλπ.
- Με δεδομένο ότι ο εδαφικός χώρος αποτελεί έναν πεπερασμένο φυσικό πόρο, τα γραμμικά νέα συγκοινωνιακά έργα θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο που να αξιοποιεί με βέλτιστο τρόπο το χώρο. Στην κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να αποφεύγεται ο εγκλωβισμός στενών λωρίδων γης μεταξύ των νέων έργων και να επιδιώκεται η συνδυασμένη χρήση των διαδρόμων οδικών και σιδηροδρομικών έργων, έστω και κατά τμήματα, όπου αυτό είναι τεχνικά εφικτό, κατά το παράδειγμα της Αττικής Οδού και του Προαστιακού Σιδηροδρόμου.
- Λαμβάνοντας υπόψη ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο αποτελεί το τελικό μέσο πρόληψης περιβαλλοντικών επιδεινώσεων, η δομή των προϋπολογισμών και των χρηματικών ροών στα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, θα πρέπει να ενσωματώνει κατάλληλες διασφαλίσεις αναφορικά με τις δαπάνες που κατευθύνονται προς την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους όρους αυτούς.

2. Κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων του Άξονα 2 για την αειφόρο ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, θα πρέπει να επιδιωχθεί η λεπτομερέστερη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης, κυρίως μέσω των ακόλουθων κατευθύνσεων:

- Κατά την αξιολόγηση των προτάσεων για αντιπλημμυρικά έργα, θα πρέπει να συνεκτιμάται ο βαθμός υιοθέτησης αειφορικών επιλογών, όπως ο συνδυασμός πυκνών φυτεύσεων με τις παραδοσιακές τάφρους, τα

φράγματα ανάσχεσης και οποιαδήποτε άλλη επιλογή προσφέρει περιβαλλοντικά οφέλη σε συνδυασμό με την προστασία από πλημμύρες.

- Κατά τη διαμόρφωση των κριτηρίων επιλεξιμότητας για τα έργα ύδρευσης, θα πρέπει να εξασφαλισθεί η υιοθέτηση των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών ως προς την αποτροπή απωλειών κατά τη μεταφορά, είτε υπό κανονικές συνθήκες είτε μετά από καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.
  - Κατά την αξιολόγηση των προτάσεων για έργα επεξεργασίας λυμάτων, θα πρέπει να προωθείται η αρχή της ολοκληρωμένης διαχείρισης, περιλαμβανόμενης της διάθεσης της επεξεργασμένης εκροής και της λάσπης. Παράλληλα, θα πρέπει να αποδίδεται αυξημένη προτεραιότητα σε προτάσεις που επιτυγχάνουν υψηλές αποδόσεις σε όλο το φάσμα των απομακρυνόμενων ουσιών, περιλαμβανόμενων των νιτρικών και φωσφορικών αλάτων, αλλά και σε αυτές που υιοθετούν καινοτομικές, περιβαλλοντικά φιλικότερες προσεγγίσεις στις μεθόδους καθαρισμού.
  - Κατά την αξιολόγηση των προτάσεων για έργα διαχείρισης στερεών απορριμμάτων, θα πρέπει να προωθείται η αρχή της ολοκληρωμένης διαχείρισης, σε συμφωνία με τους εθνικούς κανονισμούς και τον Περιφερειακό Σχεδιασμό [6]. Η προώθηση της ανακύκλωσης θα πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να ενσωματωθούν οι κατάλληλες προβλέψεις κατά την περαιτέρω εξειδίκευση του ΕΠ.
3. Κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων του Άξονα 3 για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ψηφιακής σύγκλισης θα πρέπει να προωθείται η διεύθυνση περιβαλλοντικά φιλικών επιλογών στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να χρησιμοποιηθούν εργαλεία όπως:
- η ενίσχυση των πρωτοβουλιών για πιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, ιδίως στον τουριστικό τομέα,
  - η απόδοση αυξημένης βαρύτητας στην κατηγορία παρεμβάσεων για την προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής στις ΜΜΕ,
  - η προώθηση πρακτικών όπως η «πράσινη επιχειρηματικότητα» και το «πράσινο γραφείο» και η ενίσχυση πρωτοβουλιών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ως προς το περιβάλλον,
  - η τόνωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.
4. Κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων του Άξονα 4 για την αναζωογόνηση αστικών περιοχών, θα πρέπει να προωθηθούν επιλογές που αφ' ενός να βελτιώνουν τις κρίσιμες για το περιβάλλον παραμέτρους στις περιοχές αυτές και

αφ' ετέρου να δημιουργούν τις προϋποθέσεις διατήρησής του με τη μέριμνα των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να θεσπιστούν λεπτομερή κριτήρια αξιολόγησης των προτάσεων, ώστε να ανιχνεύεται η ευθυγράμμιση με τις πιο πάνω κατευθύνσεις. Ενδεικτικά κριτήρια, για τις παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν πολεοδομικές αναδιατάξεις, μπορούν να είναι:

- η αναλογία πρασίνου και ελεύθερων από δόμηση χώρων ανά άτομο,
- το ποσοστό των κατοίκων που εκτίθενται σε υψηλή ακουστική όχληση,
- το ποσοστό των κατοίκων που εξυπηρετούνται από δίκτυα με σαφή περιβαλλοντικά οφέλη (όπως το φυσικό αέριο, η αποχέτευση, τα νέα δίκτυα ύδρευσης με μειωμένες απώλειες κ.ά.),

B. Ειδικά για την προστασία της βιοποικιλότητας και των ενδιατημάτων που τη φιλοξενούν, αλλά και για την προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας, θα πρέπει επίσης να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα:

- Στο πρωιμότερο δυνατό στάδιο αξιολόγησης των προτάσεων για συγκοινωνιακά έργα, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του Άξονα 1, θα πρέπει να αποφεύγεται η χωροθέτηση των έργων εντός των προστατευόμενων περιοχών της Περιφέρειας. Σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, θα πρέπει εξ' αρχής να επιλέγονται οι λιγότερο επεμβατικές ως προς το περιβάλλον λύσεις (υπόγειες χαράξεις, πράσινες γέφυρες, μειώσεις μεγέθους στα τεχνικά χαρακτηριστικά κ.ο.κ). Στο ίδιο ως άνω στάδιο, θα πρέπει να αποφεύγονται οι επιπτώσεις στους βιοτόπους ενδημικών ειδών της πανίδας, καθώς και η κατάληψη εκτάσεων που φιλοξενούν ενδημικά είδη χλωρίδας.
- Η χωροθέτηση των εγκαταστάσεων που ενισχύονται από τις δράσεις του Άξονα 3, κυρίως δε αυτές των τεχνολογικών και επιχειρηματικών πάρκων και των τουριστικών επενδύσεων, θα πρέπει να πραγματοποιείται κατά το δυνατόν εκτός προστατευόμενων περιοχών – εκτός εάν τα οικεία διαχειριστικά σχέδια δεν απαγορεύουν ρητά τέτοιες εγκαταστάσεις – και με τρόπο που να ελαχιστοποιεί την κατάληψη είτε βιοτόπων ενδημικών ειδών της πανίδας είτε εκτάσεων που φιλοξενούν ενδημικά είδη χλωρίδας.

11. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

Η κύρια δυσκολία που ανέκυψε κατά την εκπόνηση της παρούσας ΣΜΠΕ σχετίζεται με το επίπεδο ωριμότητας του προγράμματος, κυρίως στο επίπεδο της κατανομής πόρων και αυτό των χαρακτηριστικών των έργων και δράσεων που συναποτελούν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Μια άλλη σημαντική δυσκολία που ανέκυψε είναι η έλλειψη μιας πάγιας και σταθερής βέλτιστης μεθόδου, από πλευράς ΥΠΕΧΩΔΕ για τη διερεύνηση του αντικειμένου.

Ιδιαίτερη δυσχέρεια εμφάνισαν οι ποσοτικές καταγραφές των κυριότερων στοιχείων της τρέχουσας περιβαλλοντικής κατάστασης στην Περιφέρεια και η αποτύπωσή τους σε δείκτες.

Επίσης, αναφέρεται ότι το ποσό της Τεχνικής Υποστήριξης που θα διατεθεί σε αξιολόγηση, μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία αφορά μόλις στο 0,52% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του ΠΕΠ.

12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 – 2013, ΥΠΟΙΟ – 10/2006.
2. Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) για το διάστημα 2005-2008. ΥΠΟΙΟ (2005).
3. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Ε.Π.) Αττικής, Δ΄ προγραμματική περίοδος 2007-2013
4. 3^η ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, Επιστημονική και Οργανωτική Γραμματεία Αναπτυξιακού Προγραμματισμού 2007 – 2013
5. 4^η ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ για την κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013, Επιστημονική και Οργανωτική Γραμματεία Αναπτυξιακού Προγραμματισμού 2007 – 2013
6. Αναθεώρηση Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Περιφέρειας Αττικής, Περιφέρεια Αττικής, 1/2006.
7. Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013, February 2006, Greening Regional Development Programmes Network
8. Ευρωπαϊκή Ένωση, COM(2001)31, Πρόταση Απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας "Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας".
9. US Environmental Protection Agency (1992 as updated) "Principles of Environmental Enforcement", Office of Enforcement and Quality Assurance, US EPA, Washington DC.
10. European Union official documents on Implementation of Environmental Law:

Communication to the Council of the European Community and the European Parliament "Implementing Community Environmental Law", adopted by the Commission on 22 October 1996, COM(96)500.

European Council "Declaration on the Environmental Imperative", Dublin, Bull. EC 1990 Vol. 23 No.6 p.18.

European Parliament Resolution of 14 May 1997 on the Commission, Communication to Council and Parliament titled "Implementing Community Environmental Law", Doc. A4-0109/97, OJ C 167/92 of 2.6.97.

Advice of 12 June 1997 of the Committee of the Regions on the Commission Communication to Council and Parliament titled "Implementing Community Environmental Law", OJ C 244/43 of 11.8.97.

- Council Resolution of 7 October 1997 on the drafting, implementation and enforcement of Community environmental law, OJ C 321/1 of 22.10.97.
- 5 EUROPEAN COMMISSION 2005- Indicators for monitoring the Employment Guidelines 2005 compendium
  - 6 Δελτίο τύπου - «Στο χέρι μας είναι να ανακόψουμε την κλιματική αλλαγή» (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/218&format=HTML&aged=1&language=EL&guiLanguage=en>).
  - 7 Commission's Guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment, δημοσιευμένο στο δικτυακό τόπο <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/sea-support.htm>
  - 8 A Handbook on Environmental Assessment of Regional Development Plans and EU Structural Funds Programmes - European Commission, DGXI, Environment, Nuclear Safety and Civil Protection
  - 9 Στρατηγική του ΕΟΠ 2004-2008, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
  - 10 Σχέδιο Προγράμματος διαχείρισης Υδατικών πόρων της Χώρας. ΥΠΑΝ (2003).
  - 11 Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης Εκπομπών Αερίων Φαινομένου Θερμοκηπίου (2000-2010), ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, Μάρτιος 2002
  - 12 Κλιματική αλλαγή στον Ελλαδικό χώρο. Παρατηρητήριο Κλιματικών Αλλαγών. Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών. 2005
  - 13 Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών CO₂ για την Περίοδο 2005 – 2007, ΥΠΕΧΩΔΕ 2004.
  - 14 EPA of Ireland (2002) "Environment in Focus 2002: Key Environmental Indicators for Ireland", M. Lehane, O. Le Bolloch and P. Crawley.
  - 15 Ελληνική Ζωολογική Εταιρία, 1992. "Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας". Ελληνική Ζωολογική Εταιρία και Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία.
  - 16 Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, 1994.
  - 17 Μετεωρολογικά και κλιματολογικά στοιχεία ΕΜΥ
  - 18 Yale University. (2005). 2005 Environmental Sustainability Index
  - 19 Θ. Βλαστός, Οι ευκαιρίες από τη Νέα Οδηγία 2001/42/ΕΚ για τις Στρατηγικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις. Το παράδειγμα του τομέα των Μεταφορών.

- 20 Wood, C. and Djeddour, M: *Strategic Environmental Assessment: EA of policies, plans and programmes*, The Impact Assessment Bulletin, 10(1), σελ. 3-22.
- 21 Η Ελληνική Στρατηγική προς την Αειφόρο Ανάπτυξη. ΕΚΠΑΑ (2002).
- 22 Σχέδιο Έκθεσης δεικτών αειφορίας. ΕΚΠΑΑ (2003).
- 23 Η Σύγχρονη Σημασία και ο Ρόλος των Περιβαλλοντικών Δεικτών (ENVIRONMENTAL INDICATORS) στη Διαχείριση του Περιβάλλοντος, Λέκα Ακρ., Γκούμας Σπ., Κασσιός Κ., Heleco '05, ΤΕΕ, Αθήνα, 3-6 Φεβρουαρίου 2005
- 24 Έκθεση Ποιότητας των νερών κολύμβησης της χώρας. ΥΠΕΧΩΔΕ, Δ/νση Περ/κου Σχεδιασμού, Τμήμα Νερών (1999),
- 25 ΥΜΕ, Διαχειριστική Αρχή ΕΠ ΣΑΑΣ, «Στρατηγικό Πρόγραμμα ΥΜΕ ΈΜεταφορές 2007-2013, Τελικό Σχέδιο, Νοέμβριος 2006.
- 26 Η Ελλάδα με αριθμούς. ΕΣΥΕ (2006)
- 27 Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας (2005). «Μελέτη για την παρακολούθηση των δεικτών του σχεδίου eEurope 2005 για την Ελλάδα – Τομέας επιχειρήσεων»
- 28 The European environment (2005).State and Outlook 2005.
- 29 Μ. Αγγελίδης, «Οι πολιτικές της Ε.Ε. για τη χωρική Ανάπτυξη», Πανεπ. Εκδόσεις ΕΜΠ 2004.
- 30 Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό Σχέδιο της Νομαρχίας Αθηνών, Α Φάση, Α Τόμος, 2006.
- 31 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΣΠΑ 2007 – 13, ΓΓΕΤ, 2006.
- 32 Scottish Executive Welsh Assembly Government (2005) A Practical guide to strategic Environmental Assessment Directive.
- 33 Organization for Economic Co-operation and Development (2006).Good practice guidance in applying Strategic Environmental Assessment in Development co-operation
- 34 UK Department for Transport (2004).Strategic Environmental Assessment fro transport Plans and Programmes
- 35 South West Ecological Surveys et al (2004).Strategic Environmental assessment and biodiversity:Guidance for practitioners
- 36 ROP Strategic Environmental Assessment 2003, Ministry for the Environment and Water Management and the Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe.

- 37 Ελλάδα 2010 - Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης της Συγκοινωνιακής υποδομής, Γραφείο Δρόμος - Γραφείο Ρογκάν & Συνεργάτες, ΥΠΕΧΩΔΕ (1993).
- 38 Κατσικάτσος, Γ., 1992. – Γεωλογία της Ελλάδας. Αθήνα.
- 39 Παπανικολάου, Δ., 1986. – Γεωλογίας της Ελλάδας. Εκδ. Επτάλοφος. Αθήνα.
- 40 Μπορνόβας, Ι., Ροντογιάννη-Τσιαμπάου, Θ. κ.ά., 1893. – Γεωλογικός χάρτης της Ελλάδας, κλίμακας 1:500.000. ΙΓΜΕ. Αθήνα.
- 41 Άσπα Γοσποδίνη-Ηλίας Μπεριάτος «Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη», Εκδόσεις Κριτική
- 42 <http://www.pepatt.gr>
- 43 www.yale.edu/esi
- 44 www.yale.edu/epi
- 45 <http://www.ekby.gr>
- 46 <http://www.itia.ntua.gr/>
- 47 <http://culture.gr>
- 48 <http://statistics.gr>
- 49 <http://economics.gr>
- 50 <http://ec.europa.eu>
- 51 <http://www.minenv.gr>
- 52 <http://www.blueflag.org/>
- 53 <http://www.minagric.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
2.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
2.1	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων	12
2.1.1	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013.....	13
2.1.2	Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής.....	19
2.2	Ο θεσμός της εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ορισμένα σχέδια και προγράμματα	20
2.2.1	Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού	20
2.2.2	Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου ...	21
2.2.3	Η αρχή της πρόληψης.....	21
2.2.4	Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες	21
2.2.5	Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη.....	22
2.2.6	Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση.....	23
2.3	Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ	24
2.4	Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006	27
3.	ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	29
4.	ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	31
4.1	Η Συνολική Στρατηγική Προσέγγιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007 – 2013	31
4.2	Γενικοί Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013	34
4.2.1.	Γενικός Στόχος 1: Η βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας σαν Διεθνές Επιχειρηματικό κέντρο.....	37
4.2.2.	Γενικός Στόχος 2: Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της ενθάρρυνσης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της έρευνας και τεχνολογίας και της διάδοσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης.....	38
4.2.3.	Γενικός Στόχος 3: Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος...	39
4.2.4.	Γενικός Στόχος 4: Η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας	39
4.3	Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013	41
4.4	Χωρικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013	43
4.5	Οι Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2007-2013	48
4.6	Ιεράρχηση Αξόνων Προτεραιότητας	52
4.7	Συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 – 2013 με τους Γενικούς Στόχους του ΕΣΠΑ 2007-2013	55
4.8	Συνέπεια της Στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με την Πολιτική της Συνοχής και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας	66
4.9	Συνέπεια της Στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007-2013 με τους Στόχους του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και τις Ευρωπαϊκές Προτεραιότητες για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση σε Όρους Περιεχομένου των Πολιτικών των Προτεραιοτήτων και των Μέτρων Πολιτικής	72
4.9.1.	Η συνέπεια της στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2007 -2013 με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) 2005-2008.....	72
4.9.2.	Συνεκτικότητα του Προγράμματος με τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση.....	76
4.10	Συνοπτική Περιγραφή Διαδικασίας Σχεδιασμού στο Πλαίσιο της Εταιρικής Σχέσης	82
4.11	Πρώθηση & Ενσωμάτωση της Ισότητας των Φυλών & Ευκαιριών	89
5.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	90
5.1	Διάρθρωση του ΕΠ Αττικής 2007 - 2013 σε Άξονες Προτεραιότητας	90
5.2	Περιγραφή Αξόνων Προτεραιότητας	91
5.2.1.	Άξονας Προτεραιότητας 1: Ενίσχυση των Υποδομών Προσπελασιμότητας - Ενέργειας	91
5.2.2	Άξονας Προτεραιότητας 2. Αειφόρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής.....	101

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

5.2.3	Άξονας Προτεραιότητας 3: Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης	111
5.2.4	Άξονας Προτεραιότητας 4: Αναζωογόνηση (regeneration) αστικών περιοχών.	122
5.2.5	Άξονας Προτεραιότητας 5: Τεχνική Υποστήριξη εφαρμογής.	127
6.	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	129
6.1.	Λόγοι επιλογής των εναλλακτικών δυνατοτήτων	130
6.2.	Διαφοροποιήσεις στη συγκρότηση και αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος σε σχέση με αυτές ενός έργου.....	133
6.3.	Εναλλακτικές δυνατότητες στο επίπεδο της στοχοθεσίας: η ανάδυση του προτεινόμενου πλέγματος στόχων και προτεραιοτήτων μέσα από τη διαβούλευση... ..	135
6.4.	Εναλλακτικές δυνατότητες στο επίπεδο κατανομής των πόρων: η από κάτω προς τα πάνω σύνθεση των χρηματοδοτικών βαρυτήτων	139
6.5.	Η μηδενική λύση – περιγραφή και συγκριτική αξιολόγηση	146
6.6	Συμπεράσματα.....	150
7.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	152
7.1	Υφιστάμενη Κατάσταση.....	152
7.1.1	Βιοποικιλότητα - Προστατευόμενα οικοσυστήματα	153
7.1.2	Πληθυσμός	182
7.1.3	Ανθρώπινη υγεία	193
7.1.4	Ποιότητα Ζωής.....	195
7.1.5	Έρευνα και Ανάπτυξη.....	201
7.1.6	Έδαφος.....	205
7.1.7	Ύδατα	230
7.1.8	Αέρας.....	246
7.1.9	Κλιματικοί Παράγοντες	259
7.1.10	Οικονομικά στοιχεία	279
7.1.11	Κοινωνική Συνοχή.....	303
7.1.12	Πολιτιστική κληρονομιά	305
7.1.13	Υλικά και Περιουσιακά Στοιχεία	313
7.1.14	Ποσοτικοποίηση της υφιστάμενης κατάστασης με τη χρήση διαρθρωτικών δεικτών ..	331
7.2	Πιέσεις	335
7.2.1	Στερεά απόβλητα	335
7.2.2	Υγρά απόβλητα	337
7.2.3	Αποχέτευση Ομβρίων – Αντιπλημμυρική Προστασία	340
7.2.4	Ατμοσφαιρικοί ρύποι.....	341
7.2.5	Χωρική Ανάπτυξη	342
7.2.6	Αξιολόγηση και Κύρια Προβλήματα των Ευαίσθητων – Προστατευόμενων Περιοχών της Αττικής	346
7.2.7	Μεταφορές	349
7.2.8	Ενδοπεριφερειακές Ανισότητες.	357
7.2.9	Συμπεράσματα	362
8.	ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	366
8.1	Μεθοδολογία εκτίμησης, αξιολόγησης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων.....	366
8.1.1	Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των περιβαλλοντικών μεταβολών.....	369
8.1.2	Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των πιθανών επιπτώσεων και της αξιολόγησής τους.....	372
8.2.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων	373
8.2.1.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 1	373
8.2.2.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 2	379
8.2.3.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 3	386
8.2.4.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από τον Άξονα Προτεραιότητας 4	393
8.3.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση των επιπτώσεων	399
8.3.1.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα, στη χλωρίδα και στην πανίδα	400

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2007-2013

8.3.2.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στον πληθυσμό και στην ανθρώπινη υγεία	401
8.3.3.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση επιπτώσεων στο έδαφος, στα ύδατα, στην ατμοσφαιρική ποιότητα και στις κλιματικές μεταβολές	402
8.3.4.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση μεταβολών στα υλικά περιουσιακά στοιχεία, στην πολιτιστική κληρονομιά και στο τοπίο.....	403
8.3.5.	Χαρακτηρισμός και αξιολόγηση μεταβολών σε παράγοντες διατροφικών περιβαλλοντικών πιέσεων	404
8.4.	Συνοπτική αξιολόγηση επιπτώσεων ΕΠ ανά Άξονα Προτεραιότητας και Περιβαλλοντική Παράμετρο Αναφοράς.....	405
8.5.	Μέτρα.....	407
9.	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ	409
10.	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ.....	412
11.	ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ	415
12.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	416

